

Latvijas Tautas Padoomes četurtās sesijas pirmā sēde.

11. augustā 1919. gadā.

Sēdi atklāj Tautas Padoomes prezidents J. Tīša kste, pulksten 4.30 min. pēc pusdeenas.

Tautas Padoomes 4. sesijas pirmo sēdi pasludinu par atklātu. Man jāgriešas pie zēnīteem Tautas Padoomes lozēkēem ar pasiņojumu, ka tai deenā, kurā bij nolikta Tautas Padoomes sesijas atklāšchana, ta nēwareja notikt tapehž, ka Satversmes Sapulzes wehleschānu likumprojekts, kuru isstrahdā satversmes komisija, nebij wehl tik tahku sagatawots, tabehļ presīdijš kopā ar frakciju biroju nolēhma sēdi atklkt uš 11. augustu. Būhtu sekretara kungu pasiņot kworumu.

G. Witte: Šchis sesijas sēdē eeraduschees Sozialdemokratu Partijas 21 lozēklis, Rewoluzionaro Sozialistu 2, Semneeku Saweenibas 18, Batgaleeschu 13, Latvijas Demokratisķās Partijas 5, Radikaldemokratu 5, Nazonaldemokrātu 4, Republikānu 2, Latvijas Neatkaribas partijas 1, Kreiwu Nazonaldemokratisķās Saweenibas 4, Wahžu Progresiwās Partijas 3, Wahžu Nazonalliberālās Partijas 1, Wahžu Demokratisķās Partijas 2, Ebreju Nazonalās Padoomes 4, Apweenotās Ebreju Sozialistiķās Partijas 1, Ebreju Sozialistiķās Strahdneeku Partijas 1, Ebreju „Bunda“ 2, Kopā eeraduschees 88 Tautas Padoomes lozēkli, no 102.

Prezidents J. Tīša kste: Deenas kahrtibā presīdijš šchini sēdē lika wišpirms Tautas Padoomes kahrtibas rullā peenemšchānu, tad likumprojektu par Latvijas pawalstneezību un treschahrt Latvijas Satversmes Sapulzes wehleschānu likumu. Pehž šchis deenas kahrtibas stahšīnees pee kahrtibas rullā apspreešchanas un luhdsu peeteiktees pee wahrda.

A. Klihwe (Semneeku Saweeniba): No Semneeku Saweenibas puses būhtu preefšchikums grofīt deenas kahrtibas punktus tahdā kahrtā, ka wišpirms būhtu janem pawalstneezības likumprojekts, jo tas būhtu janodod zaurstatischānai komisijai un tik pehž tam stahtees pee kahrtibas rullā apspreešchanas, lai pa to laiku waretu strahdat komisija pee pawalstneezības likumprojekta.

Prezidents J. Tīša kste: Es likšhu preefšchikumu uš balsošchānu.

Fr. Wenders: Es nesīnu, kapehž wajadschtu deenas kahrtību grofīt. Pirms stahtees pee kaut kahda likumprojekta zaurstatischānas, ir no swara, ka jau peenemts kahrtības rullis. Sēdēs laikā juridiskā komisija nēwareš darbotees. Komisijai aīmredšot buhs jāstrahdā rihst no rihsta un mehš schodeen waresim kahrtības rullī isstatit zaurt un warbūht peenemt wīnu, un pirmā laišchānā isstatit likumprojektu par pawalstneezību un tad nodot komisijai.

A. Klihwe: De ir masš pahypratums isnahzīs. Lai komisija rihst teescham waretu strahdat, tad Tautas Padoimei jāsklata pirms kahrtības rullā likumprojekts par pawalstneezību un tas janodod komisijai.

Prezidents J. Tīša kste: Es likšhu preefšchikumu uš balsošchānu. (Par to, ka papreefšhu apspreešchāms pawalstneezības likumprojekts ir 21 balis, par tās deenas kahrtības peenemšchānu, kahdu liziš preefšchā presīdijš, azimredšot ir wairakums). Tā tad pa preefšhu luhkojams zauri kahrtības rullā likumprojekts. Pehž ta pašā kahrtības rullā noteikuma wišpirms peelaišchāmas wišpahrigas debātes. Es luhdsu peeteiktees pee wahrda. Wes tam es usaižhu komisijas referentu sinot no šawas puses.

W. Holzmanis: Augsti zēnījamee Tautas Padoomes lozēkli! Komisija, kurai tika usdota kahrtības rullā isstrahdaschāna, šawu darbu pabeiguse. Pee kahrtības rullā isstrahdaschānas wina turejusīs pee walis domes kahrtības rullā un tagadejās wahžu nazonalsapulzes kahrtības rullā parangeem, peeturedamās galwenām kahrtam pee Wahžijas nazonalsapulzes kahrtības rullā, wišjanuakā, wišmodernākā un

wisdemokratiskfata. Tomehr man japeesihmè, ka tas projekts, kusch sche ir isstrahdats, naw burtiski wahzu kahrtibas rukka tulkojums, bet ir pahstrahdats atteezīgās weetas. Galwenām kahrtam schis projekts ir leelā mehā saihsinats. Gewehrojot to, ka muhsu Tautas Padomes darbiba norit sinamā mehā deesgan spezisiskos apstahkos, komisija domā, ka sche no swara dot tikai ahrejo konstrukciju un atlaut paschai dshwei peepildit winu ar dshwu faturu. Kahrtibas rullis naw sabalits atsewischkās nodalās, bet tomehr pehz fatura winu waretu sabalit. Wispirms teef nosazits Tautas Padomes fastahws, presidija un sekretariata funkcijas. Tad tahlat eet runa par Tautas Padomes darbibu, kura norisinas plenarās sehdes un komisijās, kā ari teef aprahsita likumprojektu isstrahdashanas gaita.

Man jaatsihmè, ka komisija atkaphuses no wispahre weenemtas trihskahrtējās likumprojektu apspreeschanas. Starp pirmo un otro lasishamu paredsets starpbrihblis kurā likumprojekts teef pahrbaudits un pehz panteem apspreefts komisijās. Tahlat kahrtibas rulli paredseti noteikumi par jautajumu un peeprahjumu eefneegschanu ministru presidentam, kā ari kabineta lozekteem, par debatu un balsoschanas gaitu Tautas Padomē, kā ari par likumu issludinaschanu. Ja presidents man atkautu, tad es nolafitu. (Nolafa likumprojektu.)

Nolafot likumprojekta § 10, kurā ir runa par likumprojektu wairakkahrtējām lasishanam, referents faka: Sche man japeesihmè, ka paredsetas tikai 2 likumprojekta lasishanas, lai par daudsnewilktu garumā Tautas Padomes sehdes. Tomehr slehptā formā noteef ari 3. lasishana, proti pehz § 10. paredsetās lasishanas pa punkteem noteef weenemto lehmumu apweenoschana un nobalsoschana wisumā. Schi ari ir ta treschā lasishana.

Man wehl japeesihmè, ka komisija pazehlās jautajums, papilbdinat kahrtibas rulli ar noteikumeem, kuri nosafa Tautas Padomes teefibas. Komisija, pahrspreeschot scho preeschlikumu, nolehma schahdu papilbdinaschanu neisdarit.

Preidents J. Tschafste: Pamotojotees us schi wehl nepeenemta kahrtibas rukka projekta § 5, pirms pahreet us atsewischko pantu lasishanu, es usazinu peeteetes tos runatajus, kas wehletos wispahre isteektees par eefneegto kahrtibas rukka likumprojektu.

Wahrds Sahlischa kungam.

J. Sahlits (Radikaldemokrat): Schis projekts, kā jau tika aistrahdits, ir fastahdits loti ihsi, bet ne katreis ihsums nahk leetat par labu. Pehz minas pahreezibas, ihsums schoreis naw nahzis par labu. Es leeku preeschā, nodot scho kahrtibas rukka projektu wehkreis komisijas zaurskatishanai. Scho preeschlikumu es motiweeschu, apskatot wairakus projekta pantus. Otrais pants pareh Tautas Padomes presidija fastahwu un teefibas. No scha panta naw rehsams, waj muhsu presidjis ir kolegiala eestahde, jeb waj darbojas pilnigi weens pats Tautas Padomes preeschsehdetajs un ziti Tautas Padomes presidija lozekli ir tikai wina apafschneeki. Muhsu tradizija no paschas Tautas Padomes nobidinaschanas laika ir ta, ka Tautas Padomes presidjis ir kolegiala eestahde, kamdeht mehš winu ari fastahdijām no daschadu partiju preeschstahweem. Schim eestatam buhtu jaatron weeta projektā. Tahlat Tautas Padomes presidija kompetenzes ir noteiktas loti ihsi un nepilnigi. Bes ta, kas paredsets projektā, wajadsetu, peemehram, aistrahdit, ka presidijam weenahkas eefschejas kahrtibas noteishana, eeretnu weenemschana un atlaischana, tad wehl wisas tās leetas, kas naw normetas kahrtibas rulli, waj ar Tautas Padomes lehmumeem u. t. t. Schahdas un tamlihdsigas swarigas leetas wajadsetu minet pre Tautas Padomes presidija weenahkumeem un teefiban. § 4. ir teitts, ka likumu eerosinajums war eefneegt ari ministru presidents. Tas naw peelaischams. Ministru kabinets war eefneegt likumu p r o j e k t u s, bet newis likuma eerosinajums. Tikai Tautas Padomes lozekteem atkaujams eefneegt likumu eerosinajums tamdehl, ka wineem naw weeetami wisi materiali un sinas, kas wajadstai pilnigi likumprojektu fastahdashanai. Waldibai tee ir weeetanti un tamdehl no winas japrasa gatawi projekti.

§ 5. ir teitts, ka par katru likuma projektu waj eerosinajumu Tautas Padomē noteef wispahreja diskusija un Tautas Padome lemj, waj tos nodot komisijai, waj atrahdit. Tahda pat wispahreja diskusija ir paredseta 10. §. Weena no schim diskusijam ir pilnigi leefa. Labaki wajadsetu eeewest, ka neweenu likuma projektu waj likuma eerosinajumu newar apspreeft pilnā Tautas Padomes sehde, pirms tas naw staitis zauri atteezīgā komisijā.

Taškat projektā pavīsam nav paredzēts trešcāis lasījums. Pehz maneem eestateem trešcāis lasījums nepeezeešchami vajadsiġs preekšč swarigcem un fareščgiteem projekteem, kaħds, peemeħram, ir projektš par Satweršmes Sapulzes lozekļu wehleschānam. Ar diweem lasījumeem ween apmeerinatees newar, bet ir nepeezeešchami trihs lasījumi, tā tas bija kreewijas walšis domē un pastaħw ari daščos zitos parlamentos. Turpretin preekšč weenkahršcheem projekteem war eewest steidsamibu un tad toš war išeigt tikai diwoš lasījumos.

Ja treščo lasījumu pavīsam atlaistu, tad buhtu šlipri apgruhtinata redakcijas komišija: ta buhtu apgruhtinata ar darbu, kas pateesibā weizams zitam komišijam. Pehz otrā lasījuma projektam ar wišeem labojumeem un pahrgrošijumeem, kas isdariti Bautas Padomes pilnā sehde, janahk tās paščas komišijas rokās, kas wīnu zaurkuhfojuse pirmoreiši. Starplaiķā starp otro un treščo lasījumu Tautas Padomes lozekteem wehl dodama teesiba eefneegt komišijai rakstiski pahrlabojumus un papildinajumus un tad komišijai jašagatawo galigs projektš treščam lasījumam.

Apšpreešchamā kahrtribas rullā projektā naw paredsehta pavīsam redakcijas komišija. Šchahda komišija tomehr vajadsiġa un winaš darbam jaatteezas newiš uš projekta buhtibu, lectas kodolu, bet tikai uš ahreju formulējumu. Redakcijas komišijas lehmumeem atkal janahk Tautas Padomes pilnā sehde.

Ir wehl apšpreešchamā projektā daščas zitas swarigas lectas, kuras atkal buhtu jagroša, peemeħram 12. §, kur ir runa par peeprašijumeem. Te ir janofaka, kaħdā laiķā ministru kabinetam jadod atbilde uš peeprašijumeem, un wišpabri wiš noteikumi ir jaišstrahdā daubš plaščaki. Tautas Padomei naw jagreeschas pee ministru kabineta, tam pašcham jašin, kas noteek Tautas Padomē, tā augstakā suweranā eestahde, un janodod noteiktā laiķā šawa atbilde.

Wehl ir man pret projektu ziti sihkati eebildumi un warbuht ari ziti runataji taišis kaħduš eebildumus. Rā juhs rebst, ir dašči swarigi jautajumi, kurus pilnā sehde newarēs labi notahrnot un fastahdit peenahzigu likumu. Es paredsu tikai weenu išeju — nodot projektu atpakal komišijai wehlreisejai zaurštatiščanai

Prešidents J. T š c h a k s t e: Te ir weens preekščlikums, nodot projektu atpakal komišijai wina wehlreisejai zaurštatiščanai, un tad referents lika preekščā nodot šcho projektu juridiskai komišijai. Mehs papreekšču nolemšim, waj nodot šchito likumprojektu atteezigai komišijai. Tad mehs iššķiršim jautajumu, waj nodot šcho tai pašchaj komišijai, waj juridiskaj komišijai. Es lišču uš balsošcham waj šchodeen škatit zauri kahrtribas rullš, waj nodot komišijai. (Par to, lai nodotu komišijai, azimredšot wairums.)

Deeku uš balsošcham: Kas par to, lai nodotu projektu juridiskaj komišijai. Azimredšot wairakums. Sahlišcha kungs! Juhs pehz šchis balsošchanas wairš laikam neustureseet šawu preekščlikumu. (Sahlišts no weetas — ne.) Tā tad likumprojekts janodod juridiskaj komišijai. Weens no muhsu deenas kahrtribas punkteem ir išsmelts.

Rakošchats punktš ir eefschleetu ministra likumprojekts par pawalšneezibu. Waj wiši Tautas padomes lozekli ir šanehmuschī drukatus eesemplarus. Waj Tautas Padome wehlaš šcho likumprojektu nolasiš, waj ušluhkot, ka wiši to pašihst? Neweens nepeeteizas, ka lasščhana atšewišchē buhtu vajadsiġa. Tad mehs waram pahreet uš debatem. Lubgtu peeteiktees pee wahrda.

J. Sahlišts: Šchis likumprojekts ir ihšs un weenkahršchī isliķts, bet wišč tik weenkahršchs ari naw, un tamdeht wīnu štatit zauri pirmā sehde, pirmš wišč naw štatitš zauri komišijā, nebuhu wehlams. Es leeku preekščā, lai nezeltoš strihdi šchini sehde, nodot ari šcho likumprojektu komišijaj zaurštatiščanai.

Prešidents J. T š c h a k s t e — Waj wairak nepeeteizas pee wahrda? Zitu preekščlikumu naw?

Preekščlikums šlan tā: Nodot likumprojektu zaurštatiščanai juridiskaj komišijai. Tagad es lišču šcho preekščlikumu uš balsošcham. Kas par to, ka, pawalšneezibas likumprojekts nododams juridiskaj komišijaj zaurštatiščanai. (Pezeķas azimredšot wairakums.)

Prešidents J. T š c h a k s t e — Mehs pahreesim uš deenas kahrtribas 3. punktu: uš Latvijas Satweršmes Sapulzes wehlescham likumu. Waj wišeem Tautas Padomes lozekteem ir iššneegti drukati eesemplari? (Ja.) Waj Tautas Padomes

lozekli wehlas, ka schito likumprojektu nolasa, jeh waj Tautas Padomes lozekli ir jau eepastnufchees ar winau? (Walfis no weetas — Suhdsu nolafit.)

Suhgtu sekretara kungu, nolafit likumprojektu.

G. Bitte (lafa likumprojektu.)

Presidentis J. Tschakste: Pehz likumprojekta nolafischanas es liktu preekscha kapulzei pahreet us wispahrejäm debatem par scho likumprojektu. Wahrds Seila jaunkundsei no Latgaleeschem.

W. Seil: Zeenijami Tautas Padomes lozekli! Gewehrojot to, ka Satwersmes Sapulzes likumprojekts ir par dauds swariga leeta un, ka schis likumprojekts ir eesuegts par dauds wehlu, ta ka frakzijas lozekleem nemas naw bliz eespehjams winau kopigt apforeest, jo frakzijas lozekli naw blijnschi Rigä un ir fanehmusch wiinu tikai schodeen, tabehl Latgaleeschu frakzija leel preekscha wina pahrspreeschanu atlitt us treschdeenu, pahtrauzot schis deenas apspreebes par mineto likumprojektu, lai wifas frakzijas waretu apspreestes un tad stahtees pee wina kopigas zaurskattischanas.

Preekschdetails J. Tschakste: Wahrds Skujeneeka kungam.

W. Skujeneeks: Es gribu ifteikt pretejas domas. Leeta ir ta, ka schis likumprojekts tika gatawots walrafas nedelas, peedalotees wifu frakziju preekschstahweem, kuzi wareja un kuru peenahkums bija eepasihstinat sawu frakziju lozeklus ar scho likumprojektu. Wifsch ir tizis nodrukats ta, ka katram bija eespehja eepasihytes ar winau, bes tam wifsch ir mums loti wajadfigs. Es leeku preekscha apskattit winau wehl schodeen pirmä lasijumä, atklahjot wispahrejas debates, un pehz tam, ja eespehjams, pahreet us tahlakeem lasijumeem. Bet wispirms atklahjot wispahrejas generaldebates par scho likumprojektu.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds Semneeku Saweenibas lozeklim Pauluka kungam.

R. Pauluks: Es gribu pabalstitt preekschlukumu, kuru eesuegusi Latgaleeschu frakzija. Lai gan pee likumprojekta isstrahdaschanas bija preekschstahwi gandrihs no wifam leelakam frakzijam, bet tas bij par maf. Palka frakzijas lozekli nebija Rigä, kuzi tikai schodeen sabrauza, kureem tabehl jaepasihstas ar projektu un jasarunajas sawä starpä, eekams wini peedalas pee wispahrejäm debatem. Tarehz es ari peekrihtu preekschlukumam un pabalstu to, t. i. lai wispahrejas debates tittu atlittas us treschdeenu.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds Wendera kungam.

Fr. Wenders: Es liktu preekscha Tautas Padomei tomehr jau schodeen isflattit zaur likumprojektu pirmä lasijumä. Atklahjot wispahrejas debates, masakais buhtu isparits weens darbs. Tiktahlu, es domaju, wifä Tautas Padomes lozekli buhtu eepastnufchees ar mineto likumprojektu. Ja tas ta nebuhtu, buhtu loti behdigt, ka frakziju preekschstahwi naw informejuschä sawus beedrus.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds Demokrata Saweenibas lozeklim Skalbes kungam.

R. Skalbe: Man loti schehl, ka wifus schos skaisios pantus, kas te us laba papira nodrutati, atdotu kahdai komissijat. Tä mehs atdewäm weenu, atdosim otru, treschu. Es redsu to mafu apatiju pret scheem fauseeni vanteem, pee kuru fastahdischanas komissijas tomehr ir strahdajuschas daschas nedelas. Leetprateji faka, ka schis likumprojekts naw nekahds fewifschs originalraschojums, kuresch nupat tikai dsimis. Man leetas, ka tika isleetoti pahrbanditi materiali, kas mums nekahdu fewifschu pahrstetgunnu newareja sagahdat. Ar tahdu fajuhtu es nehmu winau rotas. Mehs dsirdejäm winau nolafam un es nesaprotu, kadehl mehs newaram apspreest scho likumprojektu schodeen. Es liktu preekscha schodeen winau zaurskattit, lai darbs nebuhtu jaatleek, lai wifsch eetu us preekschu.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds Grischana kungam no Latgaleeschu frakzijas

J. Grischans: Zeenijamee Tautas Padomes lozekli! Es no Latgales frakzijas waru passnot, ka mehs pee wisleelakas gribas newarejam sche buht, tabehl, ka apstahkli ir tahdi, ka zilwekl ir speesti buht, us laukeem, us semem. Loti daudsi no latgaleeschem bija isbraukuschä un sche bij palizis loti maf. Seela dala bij ari isbraukuschä us fronti interesetes par to, kas noteek pee mums Latgalē, kura beemschehl wehl lihdi schin ir okupeta no leelincekem. Tä tad muhju lozekli nebij nemas eepastnufchees ar scho likumu projektü, kahdel mehs kuhdsam Tautas Padomes lozeklus pabalstitt muhsu preekschlukumu un atlitt wispahrejas debates us treschdeenu tuwakai apspreechanai.

Prezidents J. Tšakste: Wahrds ebreju preekščstahwim Trona kungam.

Sch. Trons (runā freewiski): Ebreju un freewu frakzijas wahrda peeweenojos preekščlikumam atliki lahlašo likumprojektu lašičhanu lihds nahkofšai fehdei. Frakzijas nebija eespehams ar likumprojektu eepasihtees tamdeht, ka neprot latweešču walodn. Ja nazionalo minoritatu lihdsdarbiba ir wehlama, tad materialus wjadsetu tultot freewu un wahzu walodās.

Prezidents J. Tšakste: Wahrds Klišwes kungam.

M. Klišwe: Zeenitee Tautas Padomes lozeklu fungi! Te azimwedsot noteet mašs pahpratumš. No Demokratu Saweenibas te teet pasiwots, ka ščo likumprojektu newajaga nodot komišijai. Lai apšpreekšana sekmigi weiktos, buhtu wehlams. Ka ar likumprojektu eepasihšos wišas frakzijas. Tahda gahdijumā atfewiškšos jautajumos no lastras frakzijas nahktu tīfai weens waj 2 runataji, kas muhsu darbibu padaritu augligaku un rajšigaku. Tadeht buhtu wehlams, ka Tautas Padome ščo Latgaleešču preekščlikumu eewehrotu. Semneeku Saweeniba to pabalstis pilnā mehrā.

Prezidents J. Tšakste: Wahrds Skujeneeka kungam,

M. Skujeneeks: Man šķeet, ka šče ari no Klišwes kunga pušes ir pahpratumš. Wiši Tautas Padomes lozekli ir eepasiumščeos ar ščo likumprojektu un laurai frakzijai ir sawi preekščstahwit, kuri war isteikt sawas frakzijas domas un pee kureem frakzijas lozekli wareja eeguht tuwatās šinas par komišijas darbibu, ja ta winus intereseja. Birmajā lašijumā likumprojekts japeenem, lai to waretu ušfkati muhsu lahlaši darbiba par pamatu. Mehs waretu wišu ščo likumprojektu tā ahr-fahrtigi fwarigu, peenemt trijos lašijumos. Tā mehs šče buhtu sanahkufšči wektigi, kur zilwekt fabraukufšči no wišam Latwijas malam. (Balšis: Tahdu naw!) Es sinu tahdus loti daudšus. Tahdeht liktu preekščā likumprojektu išfkati šchodeen pat, lai waretu turpinat sekmigi strahdat.

Prezidents J. Tšakste: Runataju šaraktis flehgtš. Beeku uš balsofšanu preekščlikumam atlikt likumprojekta zaurškatišchamu lihds trešchdeenai. (Balšis: Lihds nahkofšai fehdei.) Ščo preekščlikumu ir parafštijufi Seila jaunkundse, tadeht ari wina tīf pate war wīnu atšaukt.

W. Seil: Man nekās nebuhtu presi, ja pahrlabotu: Lihds nahkofšai fehdei.

Prezidents J. Tšakste: Tā tad es leeku uš balsofšanu. (Par preekščlikumu — atlikt Satweršmes Sapulzes wehlešču likumprojekta apšpreekšanu lihds nahkofšai fehdei ir 38 balšis, pret atliškšanu lihds nahkofšai fehdei ir 50 balšis.)

Prezidents J. Tšakste: Ar 50 balšim pret 38 preekščlikums atraidišs, tadeht es ušaižinu runatajus pee wisparehjam debatem.

M. Skujeneeks: Wispirms man ir japašlaidro, kahežs komišija newareja išpildit tos peenahkumus, kurus tai bija ušdewufi išpildit Tautas Padome, tas ir — išstrahdat projektu lihds 1. augustam. Beeta ir ta, ka komišijas šastahws tīfa pahrwehlets. Komišija eenažja jauni lozekli, kuri gribeja fiškumos pahrrumat tos noteikumus, kuri tīfa pahrrumati un peenemti pagahjušā gada dezembri. Beš tam komišijai wehl bija ušdots išstrahdat pilšehtas pašchwaldibas eestahšču wehlešchamu likumprojektu. Šči likumprojekta išstrahdaschana ari aiškaweja darbibu. Ja pilšehtas domes wehlešchamu likums nebuhtu bijis, tad komišija buhtu jawnu darbu beigufe lihds 1. augustam. Beš tam kawekli zehlās pee drukaschanas, kas padarija par neešpehjamu darbā nobeigšchamu lihds 1. augustam. Runajot par preekščā likto Satweršmes Sapulzes wehlešchamu likumprojektu, jaufšwer, ka demokratisko wehlešchmu pamatprinzipus jan nošaka Tautas Padomes platforma, uš kuras dibinajas ari Satweršmes Sapulzes wehlešchamu likums. Par šcheem pamatprinzipem newareja buht strihdu. Wiša komišijas darbiba bija wehšta uš to, lai šchos demokratisko pamatprinzipus eetehryptu konkrētās formās un rahditu, tā tos išwest dšihwē. Domu šarpiba bij par to, šahkot no lahda wezuma dodamas wehlešchamu teešibas Latwijas pilšoneem. Bija 3 preekščlikumi: 20, 21, 25 g. Ar balšu wairakumu komišija nahza pee flehdsēna, ka wehlešchamu teešibas peekriht 21 gabūs wezem pilšoneem. Komišijas plenaršehde, apšpreekšot jautajinu par to, waj wišai Latwijai buht weenam wehlešchanas eezirknim, waj to šadalit wairakos eezirknos, komišija nahza pee flehdsēna, ka Latwija ir šadalama wehlešchamu eezirknos. No wahzu Demokratifšās Partijas pušes nahza preekščlikums nesadalit Latwiju, bet atšahkt to tā weenu wehlešchamu eezirkni. Ščo preekščlikumu komišija noraidija uš Tautas Padomes plenaršehdi. Sewiškču wehrtibu komišija peegreesa tam,

Iai wehleschanaš waretu pehž ešpehjas ahtrā laikā isdarit. Sihlas domu starpibaš zehlas pahrrunajot zerturās dakas nošajizumus par šodeem, kuruš teša war pešpreest atšewišķeem wehlešajeem un atšewišķām personam, par wehlešānu nošajizumu pahr-
tahpšānu. Ar šcheem aštrahdijumeem gribu aprobelšhotees un šihkati runat pee atšewišķeem paragraseem. Daudsi no šcheem paragraseem prasa tuwakus pašlaidrojumus. Prinziipi, uš kureem Satwersmes Sapulzes wehlešchanaš ir dibinatas, ir jau muhšu Bagaidu Satwersmes noteikti un tikai detalos war buht domu starpiba.

Presidents J. Tšchakste: Wahrds peeder Mendera kungam no Sozialdemokrattiskās frakzijas.

Jr. Menders: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Dizeet man, ka likuma prinziipela apšpreeschana nebuht naw tik grahts galwas darbs, ka winsch ir jaatleek lihds treschdeenai, jo schis likumprojekts ir Tautas Padomes platforma, tās platformas, konkretisazija, kuru mehš wisi esam reis peenehmuschti un kuru, es gribu domat, wisi Tautas Padomes lozekli un wisaš frakzijas wehl atmin. Jantajums šhodeem grosas ap to, waj mehš naktawai Latwijas Satwersmes Sapulzei likšim par pamatu likumprojektu, kursch ir zelts ir wispahrejo, weenlihdfigo, teescho aishktahto un proporzionelo wehlešchānu teesibu pamata, waj mehš tahdu wehlešchānu likumprojektu nahkoshchaj Satwersmes Sapulzei likšim par pamatu waj ne. Šhini šapulžē fehšch tikai tahdas partijas, tikai to partiju preeščstahwit, un tee representē tautas wairumu, kas atšihst wispahrejas u. t. t. wehlešchānu teesibas. Tapehž mums schis komisijas isstrahdatais likumprojekts ir šhodeem pirmā laššchānā jāpekenem un jāstahjas pee praktiska darba. Mehš, sozialdemokrati, uš isstrahdato komisijas likumprojektu waram skattees ar šinānu gandarījumu, jo rebsam tur weenu muhšu programas punktu, par kuru Latwijas sozialdemokrati politiskās zihnās ir pirmee uštahjuschees, ir nesušchi wāleelatos upurus: tās ir wispahrejas, weenlihdfigas, teeschas, aishkatas un proporzionelas wehlešchanaš. Tagad atradišees loti mas lauschu, kas buhs tam pretim. Man leelas, ka šhini šapulžē par wīnu balsos pat bifušchee Needoras ministri. (Balsis no publikas: „Browisoriski, šaprotams“.) Browisoriski wīni balsos tapehž, ka wīni buhs špeesti to darit. Zeeta tomehr naw nobalschchānā un likuma peenemšchānā. Latwijai buhs demokratiska šatwersme, ja Tautas Padome ar šānu darbību špehs šagatawot, špehs nostiprinat pamatus Satwersmes Sapulzes darbībai. Pats likums mums jāpekenem šteidsami. Tas mums ir jadara pehž ešpehjas ahtri, tas mums ir jadara paleektot pamatos pee ta projekta, kuru isstrahdajuse komisija. Mums, sozialdemokrateem, pee šchi projekta buhs šāwi eebildumi, un tee, gribu domat, buhs šināmi ari teem Tautas Padomes lozekleem, kuri naw ar likumprojektu pašpehjuschi eepašihtees. Likumprojekts pareds 21 gadu wezumu. Pastahw teesimes šcho normu paaugstinat lihds 25 gadeem un dašcha širbs kūsāmā pulst par 30 gadeem. (Šauzeni no publikas lihds 50 gadeem). Tas der tikai šahdā šeletonā, bet war buht, ka šeletonu grib pahrwehrtis ari par šaut to realu. Es, Ašihwes kungs, pilniqi grib tizet (applausi), man šchkeet, ka ari Semneeku Šaweenibā ir kungi, kuri grib tos 50 gadus, bet wina buhs špeesta nobalsot par masako laumumu, ari par teem pašcheem 21 gadeem. Kad stahšimees pee šchi likumprojekta pahršpreeschanaš pehž ranteem, mehš likšim preeščhā 20 gadus. Mehš to aishstahwešim tahž, ka Tautas Padomei šch'ni kritiskā laikmetā, kad jāwed zihna pret komunismu, jāleeto štipri demokratiski lihdsjekti, žit demokratiski tik ešpehjam.š Mums wajag, lai ari wehlešchānu wezumis tiktu peenemts pehž ešpehjas šems, tas ir 20 gadu wezumis. Neštatotees uš wīnu to laumumu, ko nešis škreewijas revoluzijas komunistiskais pošms, tas, ka mehš waram šānu likumprojektu apšpeest, ir škreewijas revoluzijas angliš, kuru mehš lihds šināmam laikam isžihnijām šopā ar škreewijas štrahdneekem, kuri radija škreewijas demokratiju un uštahdija 20 gadu prašību, ko mehš gribam ušturet ari pee šchi likumprojekta. (Balsis no publikas: Šapehž ne 18 gadus?) Par to mehš, Waldmana kungs, isrunāšimers privati, tas augšio šapulži šhobrihd neinterese. Weens ir jaatnin Tautas Padomei, ka tas, ko mehš šauzam par Latwijas demokratiju, wehl nebuht newar škalitees Latwijā par nostiprinatu.

Latwijai tuwakā nahkotnē ir diwas warbuhtibas: waj mehš ešim pa demokratijas žeku, waj mums usšpedis diktaturu. Es negribu teikt, komunisma diktaturu, ta ir žeeuse Latwijā neween militaru, bet ari moralisku un šozialu šabrutumu, bet mums braud diktatura no labās pušes. Un kā pret weenu, tā pret otru ir tikai weens lih-

dfeelis — tas ir stipra, pateesa, zeescha demokratijsa, kurai pamatu war list Satwersmes Sapulze. (Applausi pa kreisi.)

Preeksehbetais J. Ešha kste: Runās Aļihwes kungs no Semneeku Saweentbas.

A. Aļihwe: Bēnttee Tautas Padomes lozeklu kungi! Neklatotees us likumprojekta swarigumu, neklatotees us to, ka no tās Latwijas dabas, kura zeesch no kara wizwairak, atfahrtošs prasijums atlist scho likumprojektu us nahtoscho sehdi, lai ar wīnu waretu eepasīhtees tee fraziju lozekli, kas naw bijuschi Aigā, luhgums netika eewehrots un Tautas Padome atšina par wajadsigu saht likumprojekta apspreeschanu tuhlin. Tautas Padomes lehmums ir bijis un tas ir swehts, tas jaewehro wiseem. Lai gan eepreeschejais runatajs usstahjās tā pretineeks tai frazijai, kuras wahrda es runaju, mums ir dauds kopīga ar wīnu. Tee ir tee pamati, us kureem Satwersmes Sapulzes wehlescham likumprojekts ir isstrahdats un kuzi ir peenenti jau pee Tautas Padomes fastahdīschanas. Bet tas naw wehl wīšs, par to mums jarunā schini brīhdi, kur Tautas Padome kēras pee sawa galwenā usdewuma ispiļdīschanas, kahdam wīna šakaulka. Lai listu pašu swarigako akmeni Latwijas walsts pamatam, apspreeschot Satwersmes Sapulzes likumprojektu, bija gan teesibas prasit pahris deenu laika preeksh eepasīschanās ar projektu neridīneekēem. (Sahlē jauzeens: Lehnums ir swehts!) Wan gribas atgahdinat, ka pee fahrtibas rulla apspreeschanas tee paši starpfauzeji teiza „Wehs jau negribam apgruhtinat Tautas Padomei ar trim lastjumeem.“ Nedseet, wīni jau negri bot apgruhtinat muhs ar schi likumprojekta trihsreiseļu zaurklatīschanu. War jau buht, ka teem kungeem patiktos scho Satwersmes Sapulzes wehlescham likumprojektu nokahrtot sawā frazijā ween. Bet demokratisms, ko wīni wehletos usstaitit it kā sawu monopolu, naw iwešchs Tautas Padomei ari wīšā wīšumā un tas šche noteikti wajadīgs. No leela swara ir jautajums: kahdi ir tee pamati, kuru dehl partijas stahw us demokratiska weedokla? Tee pamati war buht daščadām partijam daščadi un wīnu nepasīschana dod weenam otram eemeļu isteikt wehtīgus pahmetumus.

Jr sinama leeta, ka tas, ko parlamentā runā wairakums, ir likums, bet blakus tam naw noslehpums, ka ne weenmehr tikai wairakums runā to ihsto gudribu. Bes tās, azimredšot, ne wīšai pareišās teorijas, ka wīši zilweki pehz dabas ir weenadi un tadehl teem jadob weenadas teesibas, ir ari ziti pamati demokratismam. Muhsu dīskala pahrlēeziba ir, ka tagadejos apstahklos weenīgā iweja Latwijas walsts nostiprināschanai ir plašchu tautas masu lihdsaliba walsts darbā. Otra tikpat neschaubama pahrlēeziba ir tā, ka Latwijas walsts neatariba šasneedsama tikai pa demokratisma zeku. Lai scho zeku waretu pilnīgi stahdri stahdit preekshā, lai Latwijas listent wīnas pilsoni pahreddetu objektīwi, bes noswerschanās us weenu waj otru puši, tad tajās plaščajās masās, kas teek aizinatās pee walsts usbuhwes, mums jarada stipra peenahkuma apšina. Bet scho peenahkuma apšinu mehs waram tautā eeaudseht tikai dodot tai plaščas demokratiskas wehlescham teesibas.

Tā tad bes schabloniskās formulas, ka tikai wairakums runā to ihsto gudribu, ir ari dīki psihologiški pamati, kuru dehl Semneeku Saweentba turas pee demokratiskeem prinzipeem.

Jr wehl weens eemeelis, kamdehl pa zitu zeku mehs nekahdā sinā eet newaram. Tas ir muhsu azu preekshā Latwijai isdaritais usbrukums no labās puses. Ar scho treezeenu Bagaidu Waldiba tika gahsta un Tautas Padomes weeta tika isbh dita jauna quasi waldiba Latwijā us kuriju pamateem. Semneeku Saweentba ir pahrlēezinata par to, ka nekahdi kuriju prinzipt newar nowest Latwiju pee neataribas.

Walsts eefahrtā, kas nedibinatees us demokratiskeem pamateem, neataradis tagadejos apstahklos peekrišchanu pee plaščam masam. Bet ja waldibai nebuhs plaščas eedshiwotaju peekrišchanas, kahda garantija tad buhs par Latwijas walsti un wīnas neaīskaramību? Ta waretu buht weenīgi šīšika, t. i. šātiku wara, waj tahda wara newestu muhsu walsti pee pastahwības, par to ļoti jashaubas. Bet ja kuriju prinzipts newar nodroschinat neatarīgas Latwijas nostiprināschanu, tad jaect pa otru, pa demokratisma zeku. Tapat weenīgi pee demokratiskas walsts usbuhwes eespehjams pareist nostahdit walsts aparata kontroli un radit apstahklus, lai wīšu šākiru apdahwinatee laudis atrastu darbu pee walsts zelschanas. Teem kungeem, kuzi te runaja tik škani par 20 gadeem, un atsanzās us Kreewiju, kur esot bijis peenemts 20 gadu wezums, es atkaujos waizat: Waj tee šin, kas tagad walda Kreewijā? Tee ir teroristi leelīneeki!

Un waj tas naw starp zitu ari tapeh, ka tur bij wehletaju wezumš noteikts uf 20 gabeem. (Kreisā pušē smeekli). Tur, kur wajadseja strahdat un walbit, sozjalists Kreenskis braukaja apfahrt un tureja flaitas runas. (Applausi.) Tadehl lai muhfu sozjaldemokrati wolti nepublas nemit patentl uf demokratisumu. Winu beedri streewijā ar fazijās stahwam par demokratisumu un runaja tik ilgi, kamehr no teem isanga proletariata diktatura, ar tahdām schaufman, kahdas wehl wehsture nepasihst. (App-lausi. Sauzeeni: Ta ir prowokazija!) Tā tad mehš redsam, ka Kreewijā sozjalisteem gan bija wara rokā, bet tee neprata to šaturet. Nr Satwersmes Sapulzes likumprojektu mums ir dota gan garantija pret kurljam un daschadām wahrbutibam no labās puses, bet kā ir ar kreiso puši? Waj mehš esam garanteti no sozjalisteem dikta-toreem, ka wini neenahst Satwersmes Sapulzē. Waj projektā stahw par to kahds noteikumš? Es tur tahda neatradu. Beidsot jaatgahdina, ka muhfu kareiwji lej ast-nis par Latwijās brihwibu, ka frontē zihuas tautas labakee dehl, bet waj mehš esam drošhi, ka leelais Latwijās usbuhwes darbs netiks trauzets no tahdeem pat leelnee-keen, ar kahdeem zihuas armija? Tahdas drošhibas likumprojektā naw un ta ir wina wahjā puše. Semneeku Saweeniba balso par pahreju uf likumprojekta lasišchannu pa panteem un atteezīgās weetās eesneegs šawns pahrlabojumus.

Presidents J. Tschakste: Wahrds Rudewiza kungam no Sozjaldemokrati-flās Partijas.

A. Rudewizs: Man gribejās tikai daschuš wahrduš atbildet preeščajejam runatajam, kuresch pirmā kahrtā pastrihpoja, ka stahw uf demokratisas prinzipeem; paschas runas beigās tomehr atteizās no weenas prasibas, ko prasam mehš, sozjalde-mokrati. Kreewijā luhf sozjaldemokrati neesot pratuschi nodibinat waltis kahrtibu, ko wajadseja prast ihstai demokratisjai un tas tamdehl, ka wini gribejuschi peelaist pee wehleschanam pahrať jamus neprahtigus zilweknš. Buhtu smeekliga leeta eedomatees, ka rewoluzijai kaut kahbi waretu kaltet schis 1 gads, par kuru azumirkli eet runa. Bet, zeenijamee kungi, tāpat kā Satwersmes Sapulzes likumprojekta apspreeščanas atlikščana waj neatlikščana, ari Kreewijas liktenis nestahw atkaribā no weena gada, nehi ari no teem 5 gabeem kurus gribat eewest, un kuri pehž Juhfu domam buhtu peeteekofchi, lai eewestu Kreewijā stingru kahrtibu. Kaut gan Juhš solatees balsot par 21 gadu. (Sauzeeni: Resen Jums likās, ka japeelaičh 18 gadu wezi.) Atwai-nojeet, mums naw lizees tas, warbuht, ka Jums tas lizees. Ja mehš schini gadijumā stahwam uf demokratiskeem prinzipeem, bej teem papilbinajumeem, kurus te grib eewest tad patš par fewi šaprotams, nebuhtu eemešla peewest tahduš argumentus, kā gudribu pee waltis eefahrtščanas un winaš noteikščanas. Es pastrihpoju, ka tā šche runā pretim demokratisjai.

Kad Kreewijas armija ispildija šawu peenahkumu lihds sinamam laikam un wairs nespehja winu tahlak pildit, tad waina nepastahweja eesch tam, ka tikai 20 gadus wezee jaunekli buhtu šahluschi dumpotees un nobewuschi Kreewijas rewoluziju. To katrs politiks šapratis. Nelaine pastahweja galwenā kahrtā eesch tam, ka ari no labās puses tās aprindas Kreewijā, kurām šinpatijē ari Semneeku Saweenibas labais špahrs, gribeja kaut ko tamlihdšigu, ko šche. Luhf, tapehž Kreewijas rewo-luzija nouahza pee tahda stahwočka, pee ka wina ir nouahkse, t. i. pee komunistiskās diktaturas. (Bals no publikas: „Proletaristkā diktatura.“) No tahdas isbehgt mehš waram tikai zaur demokratisju. Bet demokratisja nebuht naw tas jehdseens, ko grib Alihwes kungs šaprast sem gudribas, prahta un kahdas fewiščkas apšinas, waj, kā beščhi mehdi teit, esot diwas demokratisas. Ari te schinis telpās ištaneja, ka mums wajaga nelik ween demokratisju, bet ari waltii. Tas preešč sinamas partijas ir it kā diwas daschadas leetas. Tamdehl mehš apšweizam tos Alihwes kunga wahidus, ka waltis šasuehšama tikai demokratiskā zelā.

Domaju ari, ka zilwekem, kuri tiks eewehleti Satwersmes Sapulzē, ne par matu prahta nebuhs wairak tad, ja winu wehletaji buhs bijuschi wezaki par 20 gabeem. Alihwes kungs uswehra ari to, kas waltij ir wajadšigs un kas ir jadara Latwijās waltis pilšoneem winas liktena uslaboschanas labā. Winsch fazija, ja mehš no pilšoneem prasam peenahkumus, tad mums ir winaem ari jadod teesibas. Taisri to es gribu pastrihpot, ja juhs prasiet peenahkumus, tad jums ari jadod teesibas. Tapehž par teem kareiwjeem un teem strahdncekem un wiseem teem pilšoneem, kuri

ir 20 gadus wezi, neweens gan newarē teikt, ka wini newar ņawu peenahkumu ispi-
dit, un neweens newar teikt, lai wineem ņhis teesibas netiktu dotas.

Preekņehdetajs J. Tņhakņte: Wahrds peeder Dr. jur. Paulin ņhi-
mana kungam.

Dr. ņhimanņs (runā wahzisti): Mani kungi, Tantas Badomes lozēki
Tantas Badomes demofratiskā platforma ir apņpreekņamo projektū opņtiņrinajuse wiņos
pamatjantajumos. Tikat nedaudz punktos war izeltees priuziņieli ņrihdu jantajumil
Jantajumu par wehletaju wezumu es neuskatu par priuziņielu. Jantajumu, kad zil-
weks eeguht peeteekofņo apņinu, lai waretu poņtiwi darbotees, newar iņņkirt peh
demofratijas rokas grahmatas. Drihņat waretu eewehrot antropologiskus waj ņlima
tikņus apņstahkus, tad buhtu janahk pee ņlehdeena, ka daņchadās ņemēs un pee daņcha-
dām tautam janofaka daņchads wehletaju wezums. Mani politiskee draugi un es eņam
iņņkirushees 21 gadu wezumam par labu, jo ar to ņaņuegta pilngadiba. Newar
neweenam iņņkaidrot: Tā ka tu eņi 20 gadus wezs, tad tu jau warē walņts leetās
lhbņrunat, bet tanu ihpaņhumu tu wehl nedrihņiti patņahwigi pahrwaldit.

Jantajums par proporzionelām wehleņchanas teesibam naw glusņi tik ņkaidrs.
Internazonalā demofratija ir iņņludinajuse proporzionelās wehleņchanas teesibas par
walņsteesisku pamatjantajumu, lai waretu maņakumu aistahwet pret wairakumu. Ir
atņihts, ka ar absolutam wehleņchanas teesibam panahk wairakuma weenpuņigo wal-
diņu, ņas ņrahdā pret zenteneem peeņkirt wiņeem tautā eņofņeem uņņtateem teem
peenahzigas teesibas. Agrakās, iņņhetrpalahpeniskas wehleņchanas likums nemas nekai-
tija maņakumu balņis; bet proporzionelas wehleņchanas likums grih ņhis zitadi ņudu-
ņhās balņis ņakopot un nodroņhinat tām peenahzigu preekņstahwneeziņu. Taveh
pareis un uņ pateeņeem apņstahkeem pamatots proporzionelas wehleņchanas likums
pareis wiņā ņemē iņņuhtanu listi, kura ņakopotu wiņas maņakuma balņis walņti. Bet
ņchahda priuziņa praktiska iņpildiņhana, ņewiņņki leelā walņti, ir ņaweenota ar loti
leelām tehniskām gruhņibām. Buhtu jadibina weena weeniga wehleņchanu zentrale,
kurai jaņaņkaiņa wiņā walņti nodotās balņis un pareiņi janofaka wiku proporzionelais
ņamehņs. Aņ tehniskieem eemeņleem pa leelakai daikai paturets ņabalijums wehleņchanu
eezirknos, lai gan hiņa ņkaidri ņaprotams, ka ar to ņahpina ņiņkatos tautibu maņaku-
mus. ņemņim par peemehru, ka ņahda walņts ņadalita 15 wehleņchanu eezirknos, kuros
ņahdai jaunai portijai, ņas aistahw wiņjaunakās un wiņpahribai wehl maņ paņiņtamas
idejas, ir tik 5% balņis. Ja preekņ ņehdeka Tantas Badomē wajaga 10% balņu,
tad minetā partija pee wiņpahrejam wehleņchanam eeguhtu 7 ņehdeklus, bet pee wehle-
ņchanas pa eezirkneem nedabutu neweena. Taveh wiņi wehleņchanu likuma demofratiskee
teoretiski un praktiski ņajuht un atņiņht eezirknu wehleņchanu ņahrtibu par proporzionelā
priuziņa pahņahyņhanu. Tur, kur tehniski naw eeprehjams iņdarit wiņpahrejas wehle-
ņchanas wiņā walņti, tā pretlhbņekli eeteiz walņts ņadalņchanu peh eeprehjas leelos
wehleņchanu eezirknos.

Wehleņchanu likumprojekts ņhos weedoklus atņahjis pilnigi neewehrotus. Dat-
wija, kura ņawā wiņumā nekaita tikrandz wehletaju, tā weens Berlines wehleņchanu
eezirknis, ir ņadalita ne maņat tā peezos atņewiņņkos wehleņchanu eezirknos. ņhi
ņistema, ņas pahraņ weenpuņigi eewehro wehleņchanu organu ehrtibas priuziņu, ņuuhzina
gandrihji pilnigi proporzionelo wehleņchanu likuma demofratisko ņaturu. Tas ņahdā
walņti, kur leelē daudsums maņakuma tautibu pa wiņu ņemi iņkaiņitas, ir teesņi kluh-
migs pahņahrumis pret demofratijas uņņkatu pamateem.

Maņakuma domu eewehroņhana ir preekņ walņts labņlahjibas no loti leela
ņwara. Labi tai ņabeedriņai, kura maņakās partijās, kuras aistahw nahkotnes idejas,
war nahkt pee wahrda. Preekņ maņakuma tautibam tas ir dņihwibas jantajums.
Mehs tadehņ aistahweņim wehleņchanas pahņ wiņu walņti. Techniskas gruhņibas ir pahņ-
waramas. Baturu ņew teesibas iņņazitees, tā tas praktikā buhtu iņwedams. Ar ņawu
peekriņhanu Juhņ demofratiskai leetai tikai pakalpotu. (Applausi.)

Preekņehdetajs Tņhakņte: Runataju ņarakņis ir iņņmelts. Ministru pre-
ņidents ņlmana kungs luhdi wahrdu.

Ministru preņidents R. ņlmanis: Man, kungi, Jums jaņaka, ka mums
ņhis likumprojekts nahza rokas tikai wakar un ka mums nehi eepreekņ paņinota ņhis
ņehdes ņahrtiba, taveh par noiņehloņhanu mehņ no waldbibas puņes wehl neeņam ar
likumprojektu eepaņinufhees. Tadehņ, lai dotu eeprehju ņawņtarpiņi aprunatees, es

luhdsu pahrtraukumu us kahdu pus stundu, jo arī valdība grīb telkt šāvu vārdu un pēdāltees wispahrīgās debatēs. (Teel pēnēmts pahrtraukums us weenu stundu).

Preekščehdetajs Tšakste: (pehž pahrtraukuma): Man jāsino Tautas Padomel, ka no valdības puses teel likts preekščā pahrzelt šchis sehdes turpinajumu us treschdeemu, tapehž, ka kabinetis naw cepāšinees ar to likumu, ko mehš pahrspreekšam, tabehž šcho cerosinajumu daru sinamu Tautas Padomel un luhgtu isteiktees par to.

J. Menders: Mehš esam tagad deesgan chrmotā situazijā. Wispirms muhšu presidenta kungs teiza, ka kabinetam wajasetu stundu preekščā apdomaschanās, Resultats tas, ka esam stundu nogaldijusehi un tagad mums ir jāstikhišt. Saprotams, schahdam gruhdam kabneta stahwollim mehš, sezialdemokrati, nekahdus leelns schker-schklus preekščā likt negribam un peckrihtam atlikst debates lihds treschdeenai, bet tab mehš pastahwehim us to, lai kabneta mums noteikti apgalwo, ka kabinetis lihds tresch-deenai pateiks, ko tās leelās galwas kopā ir apspreeduschas.

Preekščehdetajs Tšakste: Es leelu us balsochānu preekščlkkunu, waj atlikst šchis sehdes darbu us treschdeemu? (Nizmredot wisi par atlikščānu.) Tagad mums wajasetu nostaldrot us kahdu stundu atlikst nahkoschu sehdi. Preekščā pusdeenas wisi kabneta lozekli ir aishnēti, bet pehž pusdeenas wini wisi ir šwabadi. Es proponeju atlikst sehdi us treschdcenu pulksten 4 pehž pusdeenas. Zitu preekščlkkunu naw. (Nobalsojot wisi ir par to.) Es luhgtu wehl sekretara kungu nolast weenu rakstu, kas ir eenahžis no abām demokratiškām partijām.

G. Bitte (nolasa): Latwijās Tautas Padomes presidijam. Luhdsu darit sinamu Tautas Padomei un winaš organcem, ka Latwijās Demokrātu un Latweeschu Nazionaldemokrātu partijās saweenojuschās weenā politiskā partijā un abu šcho partiju centrālo komiteju kopejā sehde, kura notika 8. augustā 1919. g., nolēmts saweenojuschos partiju nosaukt par „Latwju Demokrātu Saweenību“. Abu agrako partiju preekščstahwu stalts un sastahwš Tautas Padomē un Rigas Pilsehtas Domē paleek agrakais, bet darbojas kopeji kā Latwju Demokrātu Saweenības frakzija.

Latwijās Demokrātu Partijas Centralās Komitejas preekščstahwis:

J. Bergsons.

Latweeschu Nazionaldemokrātu Partijas Centralās Komitejas Preekščstahwis:

J. Bankašs.

Preekščehdetajs J. Tšakste: Sehdi slehdsu.

Latvijas Tautas Padomes ceturtās sesijas otrā sesde.

13. augustā 1919. gadā.

Prezidents Tšhakte: Tautas Padomes sesde atklāta. Debates par Satversmes Sapulzes wehleschānu likumu pagahjuschā sesdē pahrtrauja un atlika uz šchodeenu. Wispahrigas debates tā tad ari schodeen turpinasees, bet eekams stahjamees pee šchi darba, luhgtu sekretara kungu pasinot kworumu.

G. Bitte: Šchis deenas Tautas Padomes sesdē ir ecraduschees no Sozjaldemokrateem 17, no Revoluzionareem Sozjalisteeem 3, no Semneeku Saweenibas 18, no Latgaleeschēem 13, no Latweeschu Demokratu Saweenibas 11, Latgales Demokrateem 5, Republikaneem 2, Kreewu Nazional-demokratu Saweenibas 4, Wahzu Progrefiwās Partijas 4, Wahzu Demokrateem 1, Wahzu Nazional-liberalās Partijas 1, Ebreju Nazionalās Padomes 4, Ebreju Saweenotās Sozjalistiskās Strahdneeku Partijas 1, Ebreju „Bunda“ 2. Kopā 86 Tautas Padomes lozekki no 102.

Sehdes laika ecradās: J. Zelms, Dr. Kalninsch, P. Vejnisch, A. Wezkalns (Sozjaldemokrati), G. Freivalds, R. Wanags (Semneeku Saweenibas), J. Kahrklinsch (Latweeschu Demokratu Saweenibas), A. Botschagovs, A. Strotins (Kreewu Nazional-Demokratu Saweenibas), R. Kellers (Wahzu Demokratiskās Partijas) un M. Dubins (Ebreju Nazionalās Padomes).

Prezidents Tšhakte: Bes tam, pirms turpinajam wispahrejas debates par Latvijas Satversmes Sapulzes wehleschānu likumu, man jaleek Tautas Padomei preekščā, ka ir eenahtuschī 2 eesneegumi ar usraksteem „steidsami.“ Weens ir parafstīts no 10 Tautas Padomes lozekkeem, kā pirmals parafstijis Jahnis Akuraters. Drais parafstīts no Kara Lektu Komisijas 4 lozekkeem. Es luhgtu tagad sapulst issafzitees par to, waj wina atstihst šcho eesneegumu steidsamību, waj ne. Bet papreekšču sekretars to nolafis.

G. Bitte (nolafa): Interpelazija Latvijas Pagaidu Waldibai par stahwofli kursēm. 1) Waj Pagaidu Waldibai ir sinams, ka kursēm teef organizeti sweschī karapulki no kreewu gubstekneem un wahzu armijas peederigeem sem wahzu ofizeeru komandas it kā zihnai pret Kreewijas leelineekeem un Koltščhala armijas pabalstam. 2) Ja waldibai tas sinams, ko tad wina domā darit, lai pahrtrauktu un nepeelastu šche kara pulku organizeschānu uz Latvijas teritorijas; tahda organizeschāna war apbraudet Latvijas neataribu un Latvijas pilsonu ihpafschumu un dshiwību. **Parafsti:** Jahnis Akuraters, Jahnis Bankaws, A. Nankis, J. Bergsons, D. Goltš, S. Paegle, G. Kirščfelbs, R. Burinsch, G. Bitte un R. Skalbe.

Waj pirmals eesuecsejs, Tautas Padomes lozekšis J. Akuraters wehlas pirms balsoschānas nemt wahrdu?

Akuraters: Ja! Kungi Tautas Padomes lozekki! Mums wispahrigi ir sinams mihšu sahpigakais šchi laika jautajums, tas ir kursēme. Šcho peeprafstijumu eesneegdami, mehš neefam gribejuschī fazelt dands ko wairak, nekā tikai atgahdinat Tautas Padomes lozekkeem tos sahpiogos apstahklus, kahdi tur wehl ir, bet peeprafstijuma steidsamību mehš gribam usturet. Kamehr Tautas Padome darbojas, mums wajadsetu buht staidribā par to, kas noteek kursēmē, jo warbuht isuahf, ka war teikt, ka šchis jautajums ir par wehlu eekustinatš. Tikai šchis noluhfs un ari tas, ka mehš strahdajam pee Latvijas Satversmes Sapulzes wehleschānu likumprojekta peekemschānas, kuras netrauzeta fanahfšhāna ir Latvijas dshiwibas jautajums, mehš pannudina interpelazijas steidsamību usturet.

A. Nlihwe: Man buhtu tikai luhgums noskaidrot, ko šchini gadijumā nosihmetu steidsamība. Waj tuhlin schodeen, waj wispahr šchini sesjā wajadsetu dot paskatdrojumus.

Presidents Tšhakste: Es waru pasinot, ka steidsamība nostāme — tuhlit, jo mums viņa arī tuhlit jānosūta ministru prezidentam. Ministru prezidentam preekšā atbildēs dosšanas nav noteikts laiks, bet ir sagaidāms, ka tagad no kabineta puses tiks pehz eespehjas ahtri šehlt pat uš pehdam dota atbilde. Wairak neweens pee wahreda nav peeteļzees? Es liššā uš balsošānu jāutajumu par steidsamību. Tadehļ luhgtu tos, kaš ir par jāutajuma steidsamību — peezeltees. Luhgtu pee- sehstees. Āzinredsof no wairakuma atšhta steidsamību. Jāutajums tiks parastā fahrtā peesuhitts kabineta preekšstahwim.

Otra interpelazija, waj pareisaki — otrs peeprašijums, ir eesneegts no Tautas Padomes kara leetu komišijas un ir parakstīts no 4 lozekleem. Šhīs peeprašijums nešaetas ar to formu, kura ir paredseta no muhsu wehl gan nepeenemta fahrtības rullā, kur ir noteikts, ka katram eesneeguntam wajag buht parakstītam no wišmaš 5 lozekleem, bet šhīs ir parakstīts tikai no 4. Tahlat fahrtības rullis nepareds tahbus gabijumus, kur Tautas Padomes komišijas eesneeds peeprašijumus. Waj kahds Tautas Padomes lozeklis par to jāutajumu wehlaš išteiktees, waj ne? Es wiņu nodošānu šekretaram nolāššanai.

G. Bitte (nolasa): Latwijas Tautas Padomes presidijam. No Tautas Padomes kara leetu komišijas. Tautas Padomes kara leetu komišija šawā 12. augusta sehde nolehma greestees zaur Tautas Padomes presidiju pee apšardšības ministra ar šefošcheem jāutajumeem: 1) Waj apšardšības ministram šinams, ka mobilizāzijas prinzišs, kuruš išwests Lejas-Kursēmē, nav tizis eewehrots Wišemes un Āugschkursemes apgabalos, kur šem šinamu apstahļu eespaida tika mobilisēti wiši eeroššēns nešt šehjigi wišreešči, pee kam daudšas šaimneezības šehis apgabalos pašā beš waditajeem un apšrahdatajeem? Ja apšardšības ministram tas šinams, tad kahdi šohi jāu ir šperti, lai nekawejošči tiktū atlaisti mahjā gados wezatee lauzineeki, kuru darba špehšs wajadšigs šaimneezības wadiššanai un rasčas eewahššanai? 2) Waj apšardšības ministram šinams, ka Latwijas armijas karewoji nav peeteekofšči apgahdati ar apšehrbu un apaweeem? Ja apšardšības ministram tas šinams, tad tahbus šohus wišch špehris un kahdas wiņam ir garantijas, ka auštām laškam eestah- jotees muhsu karewojt nebuhs padoti šalam? 3) Waj apšardšības ministram šinams, ka Latgalē un Āugsch-Kursēmē, šewišchki frontes jostas rajonā, guļ tuhštšofsheem birkawu liņu, kureem ir miššiga wehrtība, bet kuri dašchadu nejauschību gabijumos war aišēt bojā. Ja apšardšības ministram tas šinams, tad kas teef, waj tiks darīts, lai šehis baga- tības nodrošchinatu pret katru nejauschību? 4) Kahbus šohus ir špehris apšardšības ministrs, lai tiktū likumu zekā nokahrtots eewainoto karewoju un kritušo ginemu apgahdaššanas jāutajums?

Rigā, 12. augustā 1919. gadā.

Komišijas lozekli: Fr. Sommers.
J. Bankaws.
Jon Brūmmers.
S. Kambala.

Presidents Tšhakste: Es leeku pa preekšā uš balsošānu formalo jāuta- jumū, waj šehis peeprašijums, kuruš ir eesneegts un parakstīts tikai no 4 lozekleem un beš tam no teem kā kara leetu komišijas lozekleem, ir peenemams waj ne?

M. Alhwe: Es luhgtu noskaidrot, waj presidijš ir škatijis wiņu zauri un taišijis šinamu lehmumu, t. i. pirmais, un otrais — waj pehz ta šatura buhtu weh- lamš, ka te teef išpaustas leetas, kuras nenahktu par labu Latwijas leetai, ja tās teef apšpreeštas atlahtā sehde. Waj presidijš ir to arī eewehrojis?

Presidents Tšhakste: Presidija lehmums ir: wišus šohs eesneegumus zelt Tautas Padomei preekšā, kamehr mums nav fahrtības rullā, pehz kura waretu rihtotees.

Bankaws: Komišijas wahredā man jāpaskaidro, ka šehis eesneegums nav domāts kā interpelazija, bet kā jāutajumi, kuri ir paredseti fahrtības rullā 11. S, uš kureem dotās atbildēs pehz tam Tautas Padome nav apšpreešamas un par tam nav arī nekahda balsošāna wajadšiga. Ja mehš uštuvam steidsamību, tad tikai tadehļ, lai apšardšības ministrs drihšakā laikā eepašistos ar šcheem peeprašijumeem un nekawe- jošči pehz tam dotu atbildēs. Bihš ar to muhsu usdewums buhs išpildīts.

Presidentis Tšhakte: Gewehrojot to, ka mums wehl naw kahrtibas rullā, es lišhu tagad Tautas Padomē uš nobalšofšanu. Waj šhitahdu peeprašjumu, ešneegtu no kara leetu komišjas 4 lozekkem peenemt waj ne? Tos, kas par šhi ešneeguma peenemšanu, luhgtu peeželtees. (61 balsis ir par peenemšanu.) Tagad es luhgtu peeželtees tos, kas ir pret šhi ešneeguma peenemšanu. Naw neweena. Tā tad winsch peenemts.

A. Kihwe: Wehl wajag konstatet, kas atturas.

Presidentis Tšhakte: Ja! Kas atturejās no balšofšanas, luhgtu peeželtees. No balšofšanas atturejās 29. Tagad es lišhu uš balšofšanu šhi ešneeguma šheidsamibu. Tee, kas atšihst šho peeprašjumu par šheidsamu — (Menders — es luhgtu peešhmi pee balšofšanas kahrtibas). Pa preekšhu nobalšojim ešneeguma šheidsamibu. Pee nobalšofšanas 15 atšihst šheidsamibu. Pretim naw neweena. Dašhi atturas. Azimredšot wairakums ir par šheidsamibu, kadehl šheidsamiba peenemta.

Menders: Es gribetu norahdit, kapehž mehš nebalšojām par ešneeguma šheidsamibu. Es papešju cepašhtees ar kahrtibas rullā 11. §. Ja mehš pee ta projekta peeturamees, lai gan winsch wehl naw peenemts, katrs jautajums, kas teef uštahdits, ir nekawejofšhi nododams ministru presidentam un no ta mehš gaidam atbildi. Waj winsch grib dot atbildi, waj ne? Ta ir wina dariššana. Tadehl pehž muhšu domam balšofšana šhe buhtu leeka. (Ministru presidentis Mmanis luhdi wahrdu.)

Presidentis Tšhakte: Luhdsu.

Ministru presidentis Mmanis: Es buhtu loti preezigs, ja mehš daudšmaš peeturetos pee kahrtibas rullā projekta. Mani loti pahršteids, ka par šheem jautajumeem tika balšots. Te peenehma ešneegumu ar 4 lihds 5 parakšteem, kur kahrtibas rullā ir paredseti 10. Un tad par šheidsamibas peenemšanu. Es preezajos dširdedams, ka Mendera kungs uswehra to, ka ešneegumu wajabšejs nodot kabinetam. Cepašhstotees ar leetas stahwofli uš pehdam, tiklu dots paskaidrojums. Tad interpelazijas komišja buhtu redšejuse, waj wehl buhtu wajabšigs šhe Tautas Padomes atklahtā šehde paskaidrot waj ne.

Presidentis Tšhakte: Bihds ar to ešneegumi, kas ir atšihsti par šheidsameem, ir isfmelti. Tā tad mehš pahrešim uš debatem par Latwijas Satwersmes Sapulzes wehlešanas likumprojektu. Peeteizas pee wahrda no Latwijas Demokratu Saweenibas Jahnis Akuraters.

Akuraters: Kungi, Tautas Padomes lozekli! Munajot par Latwijas Satwersmes Sapulzes wehlešanu likumprojekta pamata prinzipeem wišpahrigi, mums jau bij isdewiba noklausitees diwu frakziju domas un galwenā doma bij ta, ka abas winas peeturas pee demokratiskem prinzipeem, un winas grib likt šho prinzipu šhi likumprojekta pamatos. Wats par fewi saprotams, ka te bij tee pašhi demokratiskee prinzipi, demokratijas pamati, kas radija Latwijas neatkaribu. Tee ir tee pašhi demokratiskee pamati, t. i. tas laikš, kas iwwiwsija wišā Gropā un tāpat art pee mums radija šho Satwersmes Sapulzes wehlešanu likumu. Bet kungi, te jaewehero ari tas, ka demokratisms ir wahrds, ar kuru, fewišchti šhini laikā, war loti dands isteikt un tai pašhā laikā loti maš. Tad mums ir jabuht škaidriba, kas ir demokratisms? Neakšmūšim, ka šhe mums ir bijušhi jau wairak nokumi no Latwijas walšts dibinasšanas lihds šhim laikam, kuros ir irahdijees, ka demokratisms, apšhmetš ar šho wahrdu, war nahkt pee ta, kur isheidsas ihsta škaidra demokratiska linija. Wehlešanu likums buhs pilnigs un labš, un wixam buhs ihsti labas šekmes tikai tad, ja wina pamatos buhs likts ihsts demokratisms. Es domaju runat wixumā par frakzijam, zil winas fastahditas uš šheem demokratiskem pamatnoteikumem.

Te wišpirumā kahrtā teef dands runats par šho likumprojektu, it fewišchti — ar kahdu wezumu warein likt peelaists pee wehlešanam. Es domaju, ka naw no swara 18, 20, 21 waj pat 25 gabi, bet gan tas ir no swara, ka aš šheem uštahditeem prinzipeem šhepšjas sinams noluhšs. Ja weena partija uštahda 25 gabus wehlešanu wezumu, tad tas nošihne, ka wina naw pahrliezinata, ka jaunaki iswedis demokratiskos prinzipus. Šhi partija domā, ka tik ar sinamu wezumu zilwekem peeang demokratisms. Kungi! Mehš, ka demokratijas saweenibas lozekli, sinam, kas ihnesa Latwiju. Waj ihnesa tee, kuri šhe ir domajušhi tikai par to, ka glahbt un pasargat šawu mantu no leelineekeem un wahzu okupazijas un glahbt to materielo labumu, kas wixem ir. Waj šhi demokratija, fewišchti laukšaimneeki, kuri loti maš

sin un saprot, kas ir Latvija, zīt daudzi arī gadu wineem nebuhtu, spēhs to saprast? Tā pehz manām domām šahis wezums nekahdā swarā nekriht. Bet wairaf, es domaju, warēs darit tee, kas ir bijušchi pee Latvijas walsts dšimschanas. Weenalga, zīt wineem gadu arī nebuhtu, 30 gadu waj arī masaf. Jo neaismiršišim, kungi, ka mehš newaram šchai sinā skatitees, kas bija agraf, jo tee, kas tagad nodarbojas ar politiku, tee, kas nehma walsts dšihwē aktiwu dalibu, tee arī sin, kas ir demokratiija. Mums pehdejos gados ir bijušchi tik leeli pahrdšihwojumi, ka šchee gados jaunee zilwefti saprot un sin, kahdai jabuht muhsu Satwersmes Sapulzei. Ta ir taisni ta jauniba, kas wiswairaf zihnijusēs par Latvijas neatkaribu muhsu armijā. Tagad katrs behrns, warbuht, sin wairaf par politiku un par to, kas tagad noteef, nekā agraf nofirmojušchee, kas nedomaja par Latviju, bet sehdeja mahjās un domaja weentgi par saweem persjonigeem eeguwnuceem, par sawām materielām interesem. Neaismiršišim, kungi, ka daschadas demokratiijas ir jau tagad mehginajuschas nowiršitees no demokratiijas prinziipeem. Neaismiršišim arī to, ka tee, kas runaja par demokratiiju, ir sabluschchi schaubitees. Es gribeju te atgahdinat Leepajas notikumus un arī to, kas notifa pašchā pehdejā brihdi Miga; ka wispahrigi dibinamees us teem prinziipeem, tad mums ir janem par paraugu taisni tas, ka šchos demokratischos prinziipus mehš arī iswedam, ne tikai studinam. Te es nedomaju demokratiiju tikai us weenu pusi, bet arī us otru. Kungi, mehš newaresim aismirst, ka tani brihdi, kad Latvijas walsts bija tuwu sabluschchanai, isturejās demokratiija, kas stahw pa kreisi. Kad Latvijas walsts tifa apbrandeta no leelineeceeem, kad atlika masš sibiritis, Leepaja, tad schi demokratiija istahjās no Latvijas Tantas Padomes. Kapehz? Tapehz, ka wini paredseja zitu demokratiiju — kreisaku. Bet, kungi, es redsu, ka ar scho uowiršischanos no ihsteem demokratischeem prinziipeem, jo demokratischee prinziipi ir tikal tahdi, kuri nekahdu foketeriju nepeekauj, tiklab nowiršitees us weenu waj otru pusi, newaretu tilt isleectoi kā anglisg materials pret Latvijas Satwersmes Sapulzi. Latviju Demokratu Saweeniba grib skatitees tikai no schi redses stahwokka, grib stahwet tikai us schi skata punkta, kahdi laiki arī nenahktu Latvijā, kahdi brihšchi arī nebuhtu pahrdšihwojami. Wina nedalitees, bet weenmehh paturēs tās formas un to nosihul, ko mehš saprotam sem demokratiijas, un wina nepaliks ne ultra rosā, ne peleki melua. Un schi ir ta demokratiija, kuru mehš gribam likt Latvijas Satwersmes Sapulzes wehleschannu likumu pamatā. Mehš gribam ne tikai diklet, ne tikai rakstīt, bet arī darit. Mums ne tik daudzi no swara weens waj otrs pants, bet kahds woluhšs ir schim pantam. Bar to mehš wisdrihsakā laikā pahleezinajimees, kahdus lozeklus dabuim Satwersmes Sapulzē. Tas ir no swara, jo tee taisni buhs tee Latvijas raditaji, ta buhs demokratiija. Tanta to redšes un sapratīs. Leefot scho par pamatu, demokratu saweeniba stahwēs nomodā par pateeseem demokratischeem prinziipeem. (Applausi.)

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Waldmanim no republikanu partijas.

Waldmanis: Godatee Tantas Padomes lozekli! Tantas Padomei sawā peektā feshjā ir japeenem weens no swarigakeem, ja ne pats swarigakais likumprojekts — Satwersmes Sapulzes wehleschannu likumprojekts. Satwersmes Sapulze sewischki tapehz wajadsiga, ka semei jadod meers. Nzumirkli, kaut gan leelineeki isdšihiti, seme meera naw un wina nebuhs, kamehr leelee jautajumi nebuhs ischchirti. Bee tahdeem leeleem jautajumeem es skaitn agrarjautajumu. Bessenneeku pareijas prasibas ir jaispilba. Bessenneekeem ir jadod seme. Kamehr winu taisnās prasibas pehz semes nebuhs ispliditas, buhs sajuhstama ruhghchana seme. Tagadejā waldiba, kura ir sanehmuse sawas pilnwaras no Tantas Padomes, kura pate naw pilnwarota agrarjautajumu ischchirt, newar iswesti dšihwē tās dšikās agrarreformas, kuras apmeerinatn bessenneeku prasibas. Konstituzija, Tantas Padomes platforma, woleeds agrarjautajuma grosschannu, to war darit tikai Satwersmes Sapulze un tapehz mums wiseem spēhkeem ir wina jarada, ir jagahdā, lai wina waretu sanahkt jo drihši un iswestu tās dšikās reformas, kuras nowedis seme pee gaischakas nahkotnes. Mums jagahdā, lai sanahktu Satwersmes Sapulze, bet mums ir arī jagahdā, lai wina katrā sinā buhtu darba spēhjiiga sapulze, kura war dot weseligus likumus, weseligas reformas. Tkat tahdu sapulzi mehš wehlamees un tikai tahdu drihstt peelaist. Wakar tilka aishahdits, ka no labās puses mums draud breefmas. Mums ne tikai draudeja, bet warbuht arī draud wehl tagad. Mehš weenojamees ar teem, kas sehch pa kreisi, pret reakciju pa labi un ar weenoteem

spekteem to reakziju apspeedam. Es zeru, ja nabkotnē mums draudetu reakzija pa labi, viņa mums veenos uš kopeju zihnu. Tagad, stahjotees pee likumprojekta apspreeschanas 1. pantā mehš lafam: „Latwijas Satwersmes Sapulzi eevehl wispahrejās, weentli-dīgās, teeshās, aistlahtās un proporzionalās wehlešchanās“. Behz fchi wehlešchanas projekta peenemšchanas man leelas, ka šchis pirmās punktis dod mums pilnigi peeteefošču politisku garantiju, ka mums reakzija no labās puses naw gaidama. Ar šcho likumprojektu ta ir nowehrsta. Bet waj mums nedraud reakzija pa kreisi? Waj juhs aismirfufchi nedaudsoš pagahjušchus mehnešchus, kad juhs lihds ar mums behgāt uš Deepaju, kad juhs lihds ar mums bijāt apdraudeti no demokratisma — no ultrā demokratisma un bijāt speesti lihds ar mums atstaht dšimteni? Bet waj ešat pahrlēezinati, ka tee laikt wairš neatgreesifees? Manim pahrlēezibas, ka mums nedraud tās pašchas breefmas, kas draudeja janwara mehneši un ka mums buhtu peeteefošchi eemešla roščhaint flaittees nabkotnē, wehl naw. Jums wišceem sinams, ka ilgais karščh ir dšilas bruhžes šchis ekonomiskā dšihwē un ekonomiskē apstahkti ir lott gruhti, wini dod angltgu ņeni agitazijai. Agitazija no leelineeku puses, kas naw mums apsehpts, ir lott plašcha, jo leelineeku naudas lihdsēkti dod ešpehju wešt agitaziju wisplafchakos apneħroz. Sakat, ar ko mehš ešam garanteti, ka kreisajā pusē redšejim sehdot kungu Menderi un žltus, ar kureem mehš waram šaprastees un ar kureem waretu strahdat, bet ka Satwersmes Sapulzē nenofehščas Stutschka, Danischewskis un žiti tipi. (Ššanzeeni pa kreisi: „Kad til nenofehščas Golzs! Ta ir promokazija!“) Es šche nekahdas garantijas wehl neredšu. Es dširdu protestus, kadēhl grihu atbildet ar sočaldemokrātu pagahjušchā sehbe šajto peesthmi: protests leezina, ka ir trahpits — uš warschazim ušmihš. (Applausi pa labi.) Dauds garantiju, ka Satwersmes Sapulzē neekluhs Latwijas eenadneeki, es neredšu, kungi. (Beesihme: Scheit jau sehščh daschi blafus mums.) Mehš dauds pašanjamees uš tautas wešeligu, šapratiģo prahtu un wadonu ešpaidu, gidribu. Bet, kungi, buhšim atklaht, tā stahw ar tām leetam. Žil leels ešpaids ir wadoneem pee tautas, tas ir wiš-em škaidri sinams; pee pilšoneem ta leeta deemschehl stahw šlitti. Bet ne labaki ta leeta stahw sočaldemokrateem. Waj sočaldemokrati mūs špehja aifšargat no leelineekeem? Tas, deemschehl, tā nebij. Ko mehš redšam tagad? Wehl wafar kungs Menders no sočaldemokrātu partijās nostahjās par 20 gadeem. (Beesihme pa kreisi: Aiswafar!) Bet es lašju awišes, ka pret liberu uštahščhanos partijās mafu šapulzē nobalfots uštahdit 18 gadu. (Beesihme pa kreisi: „Naw taišniba!“ Beesihme pa labi: „Tas bija wišās awišes!“) Ko gan wiš tas lai nosihmē? Man leelas, ka tas leezina, ka politisku partiju wadoneem naw pee tautas ta ešpaida, kurfch mūs garantetu pret wišceem newehlameem pahršteigumeem, tapēhž, kungi, buhšim realaki, neaismirfufšimees un nepahršteigšimees. Nepeenemšim likumprojektu, kurfch warbuht buhs pehdejais wahršs demokratisko partiju programā, bet peenemšim likumu, kurfch derigs prešščh semes. Tahdu, waj žitadu likumprojektu mehš peenemšim un es zeru, ka Satwersmes Sapulze tiks drihšakā laiktā, tiklihds to atkans apstahkti, šafaukta. Vai Satwersmes Sapulzes wehlešchanas waretu išwest peenahžigā kahrtā, lai Satwersmes Sapulzē sehdetu deyniati, kurei išteiktu ištō tautas grihu, man leelas, tad pirmā kahrtā jagahda par kahrtibu semē, beš kuras pareišas wehlešchanas newar notikt. Deemschehl, kahrtibas wehl naw. Es grihetu greštees pee ministru sehdekteem ar luhgumu (šneekkt šahlē), drihšak gahdat par kahrtibu, lai waldbas riħzibā buhtu wairak weentbas un taišnibas. (Beesihme: „Wairak štin ribas, tagad tās naw.“) Šewiščki tas šafaka par daschām komandanturam. Mehš redšam tur dauds patwaribas un warbuht dauds leelas brawuras. Tahda leeka brawura nekahda labuma newar nešt, viņa perina nemeeru un nemeers weizina leelineezizmu un tapēhž pirms mehš stahjamees pee Satwersmes Sapulzes wehlešchanam, wispirmā kahrtā lai waldbiba parahda wairak waras, taišnigas likumigas waras. (Applausi.)

Presidents J. Eščhakte: Wahršs Seika jaunkundsei no Latgaleščhu frakzijas.

Seil: Žeenijamee Tautas Radomes ložekti! Waldmana kungs tikko aishahdija, ka mums ir wajadšiga tahda Satwersmes Sapulze, kas waretu šekmigi strahdat. Man no Latgaleščhu frakzijas jaahrahda uš kaut ko žitu. Mums gribas, ka Satwersmes Sapulze, kas šauahšs, buhtu ari šawā pilnā šaftahwā. Bet tas šchajā Satwersmes Sapulzes likumprojekta nemas naw paredšets. Waldmana kungs tikko teiza, ka leelineeki no Latwijas ir išdšihiti. Bet, kungi, mehš, latgaleščhi, waram pašnot, ka no Latwijas leelineeki naw išdšihiti, jo Latgalē wehl ir leelineeki, Latgalē wehl ir

sem ūmagā komunistu juhgā. (Applausi.) Mehš, latgaleešči, dširdam jau ne pirmo reiši, ka Latwiĵa ir brihwa, bet waj Latgale naw Latwiĵa? Waj Satweršmes Sapulze tiks ſaſaukta tad, kad no Latgales leelineeki nebuhs iſdžihti? Es Latgaleešču ſrakzijas wahrđā gribetu teikt to, ka lai pee pašča Satw. Sap. likumprojekta waj wina peelikumā buhtu paſkaidrots, ka Satweršmes Sapulzi nedrihkt ſaſaukt lihđi wiſas Latwiĵas atſwabinaſchanai no leelineeķem. (Applausi.)

Preſidents J. Iſchakſte: Nunataju ſaraktis ir iſsmelts. Nunās Antons no radikaldemokrateem.

M. Antons: Paġahjuſchā ſehđe mehš jau nobeidsām debates, bet uſ kabineta aiſrahđiſumu tomehr wiſpahreĵas debates tika atliktas un ſchodeen winas ſaklas no jauna. Radikaldemokrati negribeĵa uſſtahtees jautajumā par Satweršmes Sapulzi wiſpahriġi aiſ teem eemeſķem, ka pamatjautajumi ir pilniġi ſkaidri. Galwenais ir tas, ka newis wiſām ſrakzijam no weetas affahrtot un uſſwehrt un wehkreiſ uſſwehrt ſawu demokratiſmu, bet gan aſtrakti ſtahtees pee darba. Mums ſchodeen bij eefneegta interpelazija, kura aiſrahđija, ka Latwiĵa wehl naw pilniġi brihwa un tapehĵ wina ir jaatbrihwo. Bet ja un mums paſinotu, ka wahzeeſchi iſeet jau riht no Kurſemes, tad likums nebuhtu tiklahu ſagatawots, lai waretu pehĵ iſķetri, peezi deenam runat par Satweršmes Sapulzes wehleſchanu uſſahhſchanu, tadehl naw mums no ſwara atſewiſchki leeki demokratiſma apġalwojumi, bet gan darbs un tas apſtahlis, lai Latwiĵa drihſak tiktu pee walſtiſkas demokratiſkas eekahrtas, lai mums buhtu preekſchſtahweeziba, kura ir wehleta no wiſas tautas. Ja reiſ debates atjaunoĵas, ja ſrakzijas atſahrtoti uſſtaĵas, tad, azinredſot, wehl ir jautajumi, kuzi atſewiſchām ſrakzijam neleekas buht ſkaidri. Veeki wahrđi peerahđa, ka eelſcheĵa pahrlēeziba, warbuht, naw ihſta. Šhe bij runa par demokratiſmu. Bet wiſas ſrakzijas ir nehmuschas dalibu Satweršmes Sapulzes likumprojekta iſſtrahđaſchanā un wiſas ſin, ka tur demokratiſms ir paredſets. Par kahđu demokratiſmu wehl ir runa? Man leekas, ka, ja uſſtaĵas ſozialdemokratiſka partija ar apġalwojumeem, tad mums naw ne maſako ſchaubu, ne maſako aiſdonu, ka ſozialdemokrati neſahwetu uſ demokratiſma pamateem. Mehš, radikalās demokratiĵas preekſchſtahwi eſam ſenak kopā ar ſozialdemokrateem zihnijuſchees un ari zeetuschĵi, un mums demokratiſma nepeezeefchamiba wecnmehr ir bijuſe ſkaidra. (Weeſihme pa kreiši: „Mehš juhs gan neredſejām.“ KLi hwe: „Atkal jauna ſaweeniba?“ Weeſihme pa labi: „Ta ir laika ſaweeniba.“) Te naw runa par jaunu ſaweenibu. Es teizu, ka radikaldemokratiſkā partija atſpoguko tās aprindas, kuras ir demokratiſkas. Deemſchehl man jaſaka, ka tomehr ſozialdemokratiĵa ir dewuſe atwafeſ, kuras ir weduſchas muhs pee diktaturas un tās ari ſauzas par ſozialdemokratiſkām. Loti labi, ka winas ſchi gada ſahkumā noſauzās par kommuſtiſkām. Es negribu apwainot toš par waingeem pee ſchi apſtahlka, bet tomehr mehš redſam arweenu atkahrtajamees, ka no ſozialdemokrati partijas beedru aprindam arweenu rodas jauni kandidati preekſch kommuſma. Sozialdemokratiĵa ſehſch ſche un uſſtaĵas ſtrahđneezibas wahrđā. Par ſrakziju mums naw jaſchaubas, bet gan jawehlas, lai ſtrahđneeziba, kuras wahrđā te runā, buhtu demokratiſka, lai ta nekad nedotu angliġu ſemi ſchahđām waj tahđām diktaturam. Tahkaku ſche uſſtaĵās ſemneeku ſaweenibas preekſchſtahwi un ſaka mums, ka wint ir demokrati un mums naw eemeſla ſchaubitees, ka wini neſahwetu par apſpreechamo projektu. Bet mums naw jaalſmirſt tas apſtahlis, ka wehl neſen no winu rindam nahĵa perſonas, kas Latwiĵas wahrđā pazehla newis demokratiĵas karogu, bet gan kuriju ſiſtemas karogu un teiĵa, ka wini ir Latwiĵas ſemneezibas preekſchſtahwi. Man leekas, ka mums naw jaſchaubas par teem, kas te ſehſch, bet wineem ir ſinama atbildiba, ka ne tikai wini, bet ka ari tee, kuru wahrđā wini runā, ſtahw par demokratiſmu un ka pee wiſām wehtrām un pee wiſām pahrwehrtibam, kahdas wehl nebuhtu japeedſihwo muhsu dšintenei, wini buhs tee, kas arweenu ſtahwēs par demokratiſmu, ka neradiſees wairs paġastu wezakee waj kahđi ziti waras neſeĵi, kas eetu pee dſupazijas waram un ſemes padomem un tur warbuht nodotu ſawu balſi par to zitu, tikai ne par demokratiſmu. Tā tad, ja mehš runajam par demokratiſmu, tad atbildiba par demokratiſmu jaſaprot plaſchaki. Ja ſrakzijas waretu mums ſcho apġalwojumu dot, tad mums ne pee kahdeem apſtahķeem nebuhtu jaſchaubas par Latwiĵas nahkotni un mehš waretu pilniġi droſchi buht, ka tad Latwiĵā neatradiſees tahđi latweeſchu pilſoni, kas pazels zitu karogu.

Bet demokratisma apgalwojumi eet wehl tahtat; mehs dširbejam ſche runn, dškas pahreezibas abdweshu runu, no wahzu demokratisas partijas preekſchſtahwja. Ari wiſch teiza, ka Batwijas Satwerſmes Sapulze newar buht zitada, ka tikai demokratiſka. Bet mehs ſeſcham paſchlaik telpas, kuras mums laut ko wehſta. Naw wehl daudſ mehneſchu pagahjuſchl, ka ſchajās telpas ſehdeja zita ſapulze, zita padome un taja bija gan ari it ka latweeſchu preekſchſtahwji no tam aprindam, uſ kuras es greeſchu ſemneeku ſaweentibas wehribu. bet kur bija wairakums no weetejas wahzeetibas, no weetejas muſchneezibas. Nu ari tad notika balſoſchanas, brihwes, nepeſpeestas balſoſchanas, un tad gribeja nepeſpeesti balſoſchanas teeſibu iſleetot un atturetees wiſmas no balſoſchanas, tad tas netika eewehrots, un kas gribeja aiſeet, tas atrada durwis aiſflehgtagas. Tās tika aiſflehgtagas, lai waretu rakſit protokola, ka wiſi ir bijuſchl klaht un ka wiſs weenbalſigi nolemts un peenemts. (Smeeklt ſahlē.) Wahzu preekſchſtahwim buhtu jaſtu, waj tur ari no wina partijas preekſchſtahwjeem ir kahds klaht bihts. Kad zaur likeneem kahda Batwijas ſtuhtu nahtu laut maſaka iſdewiba to atfahrrot, waj tad nerastos neweens no wahzu demokrateem, kas ſpeestu balſot zaur durwiu aiſflehgſchann. Sche eet runa par demokratiſmu. Domehr runat par katras ſratzijas demokratiſmu atſewiſchli ir leeki. Es tikai wehletos, lai tās partijas, kuru pagahne ir atſewiſchli gadijumi, un, deemschehl, ne tikai atſewiſchli, lai tās partijas, kuras repreſentē grupas, kuras baſchlahrt tahtu nowehrfuſchās no demokratiſma, lai tās ſche buhtu runajuſchās ne tikai to partijas beedru wahrda, kas ſche ſeſch Tautas Padome, bet ari to beedru, grupu un plaſchako tautas maſu wahrda, kuras winas teizas ſche repreſentejot, tad mums neradiſees ſchaubas par demokratiſko Batwijiu un nelahdi ſpehti to neſpehs ſalauſt. (Wahji applauſi.)

Preſidentis Tſchafſte: Wahrs peeder Traubergam no ſozialrewoluzionaru ſratzijas.

Traubergs: Tautas Padomes lozeklu kungi! Sche jau otu deenu teet apſpreeſt Batwerſmes Sapulzes wehleſchanas likumprojekts, par kuru ir iſtekkuſchās jau wiſas partijas ar maſ iſnehmumeem un wiſas noſtahjas uſ ta ſaukia demokratiſjas pamata prinzipa. Wiſwatral un wiſkraſal ſchinis debates iſwirſjuſchees diwt wirſeent, — tos es gribetu paſtrihpot — ka galwenee, kuri nowilkuſchi ſingras robeschas un eenehmufchi noteiktu ſtahwolkli weens pret otu... Partija, kuras domas es iſtekku, naw leela: Ap rewoluzionaru ſozialistu partiju Migā noteet maſa grupeſchanas un domu weidoſchana, kahda jama partija, kura ſaukſees par darba ſaweentibu. (Saugcent: „Waj tas peeder pee leelas?“) Par to mehs eeſneegſim Tautas Padomei paſkadrojumu. Es gribetu ſihmet te tikai to, ka atteeziba uſ ſcho paſchu Satwerſmes Sapulzes wehleſchanas likumprojektu ka pirmā, ta ari ſchini ſehde noſkaidrojas diwt wirſeent: weens nahja no ſozialdemokratiſjas puſes, otrs — no zitas leelakas ſratzijas — Semneeku ſaweentibas. Mehs ſawa programā eſam uſſtahdijuſchi indiwida teeſibu, attihſtibu ka tahtu. Scho praſibu mehs uejſtahdam ſchodeen pirmō deenu, bet eſam wimu uſſtahdijuſchi jau gadus beſmit, diwdeſmit atraka. Schim jautajumam ir ſakars ar tagadejo brihdi. Pee mums ir partijas, bet naw zilweku. Bihdſchinejo galweno partiju dſihwē noteizofchais mehrtis ir bihts, wiſa attihſtibas laika ſaimneezifka kultura. Wehſtore mums rahda ka ir teeſcham ſabeedriſka attihſtiba brihſchl, kad ſchis prinzipis ir bihts wadoſchais, tad garigais un kulturelais zilweks noſlihd uſ otra un treſcha plana: pehdejee 20 gadi Latwijas attihſtiba ari ir bijuſchi ſaimneezifkas uſzelſchanas gadi. Schini laikmetā muſhu tautas dſihwē ſaimneezifkas praſibas tika miſſſtrali paſtrihpotas, kamehr gariga kultureas attihſtiba mehs leela mehra pal uſ atraka. Uſ muſhu poltiſkas ſtatuwes ſchini laika parahdijuſchees diwt wirſeent. Uſ no ſchem rakſtija uſ ſawa karoga ekonomifko materialifmu ka ſrahdneezibas praſibu, — ta bija ſozialdemokratiſka, kamehr otrs to paſchu ka praſibu ſemneezibai, ta bij — Semneeku ſaweentiba. Ubas winas nahja un lita uſ ſaweem karogeem ekonomifko attihſtibu ka galweno dſimeju ſpehku muſhu Batwijas ſabeedriſka attihſtiba. Schai attihſtibai gahja lihdi kahda neleela grupa, kura ari pazehla ſawu balſi — tee bija rewoluzionaree ſozialiat. Es neteikſchu to, ka ſchi ſozialrewoluzionaru partija atrada leelu panahnum tautā. Wehſtore ir brihſchi, kad tautas dſihwē uſ gadu beſmiteem itin ka paſuhd kulturelais zilweks, bet tad nahl atkal gadi, kad tas parahdas ſawa ſpilgtumā. Nu tas noteet ſewiſchli pehz leelam kriſem. Weenu tahtu kriſi parahdſihwo wiſa muſhu tauta — tas ir tagadejais leelais brihdis. Mant beedri no kreijas puſes buhs ſpeesti atſiht, ta

minem nahkfees tagad reividet sawas partijas programā pamata jautajumus. Ari kungeem no Senneeku Saweenibas gribetu teikt, ka ari wian programā galwenals ir muhsu tautas ekonomiskais stahwofls. Kulturelais zilweks muhsu attihstiba polka tahju pakal saimneeziskam. Wina teesbam ilka peggreeka wismafata wehriba. Schis brijhdis, kur mehs efam nonahkufchi pee Latwijas walsts pamata lishchanaš, mums leek par scho jautajumu daudš padomat ka weena, ta otra puse, kur schee ekonomiskee prinzipti ka weenigee noteizofchee ilka isgaisinati no paschas dshweš. Sozialdemokrati stahw pee saplihufschas filites (smeecli pa freifi) un otra puse — Senneeku Saweeniba. Wismafak patriotifma un walstiskas apstinas pee strahbaeekem un Semneeku Saweenibas rindās. (Walfis no Senneeku Saweenibas puses: „Pawisam nepareisi!“ — Wenders: „Jit ta juhsu silite ir leela?“) Tas ir sekas no partiju darbības. Esmu pahrlceezinats, ka pehz schis krises, kuru tagad pahrdshwo wisa pafanle un kurā lihds ceranta ari muhsu tauta, nahfoinē tiks peggreeka leelaka wehriba zilweka indiwiduelai un teesfikai attihstibai ari muhsu tautas dshwe. Izejot no schi stahwofla, gribetu uswehrt, ka galwenals pamats preeksch tahdas attihstibas zilwekam, kur walsch war guht spehks, ir ilka nazionala kultura. Tamdeht mehs prasjam jau pirmš 20 gadeem wisprafchako Latwijas politisko antonomiju. Egot pee ta leela darba, kas tagad stahw mums preekschā — pee Satwersnes Sapulzes wehleschanas likumprojekta ischschirschanas, mums stahw preekschā jautajums, kahda gan buhs ta eestahbe, kas fanems sawas rofas wisus Latwijas wadibas groschus. Par demokratiskeem prinziptem likumprojekta pamatos, man leekas, domu starpibas naw. Bet sinama neustiziba tomehr pastahw starp abeem apshmetem wirseeneem. Es saprotu scho neustizibu, wina ir pamati, ir pat eemešl rastees. Ja tiks peggreeka leelaka wehriba kulturelam zilweka stahwoflim, indiwidam, attihstibai, tiks peggreeka wehriba pareisai politiskai audsinaschanai tad nebuhs tahdu atsewischku gadijumu, kas nowed tahda stahwofli, ka tagad. Schini brijhdi kur muhsu dšintene wehl aishweenam teek apdraudeta no weenas un no otras puses, ir wajadsigs leetischs darbs. Mums draud wahzu fara spehks, kurseh wehl naw kurseni attahjis. Laigale atrodas leelneeki un apdraud no jauna muhsu seni. Un, neahmiriskim, ka tant pascha laila pa Migas eelam staiga muhsu brijhibas karewiji ar kallam kahjam. Demokratiskee prinzipti, kas ir likit wehleschanas likumprojekta pamatos un ir atsihti no komishjas, japeenem ari Tautas Padome. Domu starpiba pastahw weena gada. Schis weens gads newar buhi par schkehrski kopejam darbam, jo politiska atkina nerodas weena gada. Bet ja schis gads tomehr buhtu tas, kas raditu sinanu nesapraschanos, tad mehs katra sinā balsosim par komishjas likumprojekta usstahdito 21 gadu. Mums par to ir jabalso, jo muhsu partija ir likuse par pamatu sawa programā walsts radoschu darbu.

Presidents Tschakke: Kunās Rosenbergs no wahzu progresiwās partijas.

Rosenbergs (runā wahziski jefoschu): Wehleschanu likums, kura projekts muhsu preekschā, ir zaur un zaur demokratisks. Ja daudšas aprindas ar smagu firdt ir atfazijuschas no wiseem parasteem wehleschanas teesibu eerobereshojumeem, ka ihpafschuma zensa, isglihtibas zensa u. t. t., tad tas ir demokratiskas mahzibas eewehrojams eegwums, ja pat schis mahzibas pilnigā uswara. Tapehz isklaufas sawadi, ja scho wehleschanu likumu sauz par nedemokratisku un tam no kreisās platformas, kas te neschanbigi jau uswarejuse, wehl weenmehr usbruhk. Weentgais stihbus jautajums, kas wehl kriht swarā, ir wehletaju wezums. Bet wehletaju wezumam nebuht naw tās praktiskās nošhmes, kuru wisam bes kahda pamata grih usstept. Naw nekahdu peerahdijumu, ka wehletaju wezums war pawisam darit eespaibu us parlamenta politisko nokrahfu. Mums pat ir peemehri, ka parlamentos, kas wehleti no wezakeem gada gahjumeem, ir daschlahrt loti demokratisks wairakums (peemehram Danija ar 30 gadeem), kamehr zitās walstis, nekstotees us jauneem wehletajeem, walda reakzionari usklati. Wahzu balteeschu progresiwā partija ir iswehlejuse 21 gadu wezumu, jo tās ir likumigās pilngadibas robeschas. Buhtu nekonskwenti peenemt jaunaku wehleschanas wezumu, kamehr wispahrigi pilngadiba eefahkas us schis robeschas. Zilweku, kuram walsts wehl nepeeschkir pilnu rihzibas brijhibu ar pascha ihpafschumu, newar tafschu atsiht par deefgan nobreeduschu, lai tas waretu peeteekofchi pamatigi appreest un atrifinat daudš farschagitakus atklahtibas jautajumus. No otras puses newar aistahwet par pilngadibu augstaku wezumu. Daschs labš ir ar 21 lihds 22 gadeem daudš gidrals, nekā zitš ar 25 un wairak gadeem, sewischki, ja wisu starpibu isglihtibas sinā usklata

par neswarigu preefch wehleschanas teefibam. Wispahribat, kuru interesé wehleschanu isnahkumi, nemas naw jaustrauzas par wehletaju wezumu: wezums waj nemas, waj loti mai dara eespaibu us wehleschanu isnahkumu. No swara ir subjektivās wehleschanas teefibas, teefibu prasishana no to perfoim puses, kuras jaislehd no wehleschanam. Wehletaju wezuma newajadfiga paangstinashana pawairo neapmeerinato skaitu, dod weetu nitnai agitazijai un — praktiski nemot, gandrifs nemas negrosa wehleschanu isnahkumu; tapeh3 buhtu neprahgtigt peexemt augstaku wezuma normu, ka pilngadibu, kura ari dšiki eefaknojufes tautas teefibu apsinā. Katrā sinā schis jautajums jaisfchir tikai no leetderibas weedokta, un to nedrihft itleetot kā eemeslu politistu faislibu atrafishanai, kam wairs naw weetas wehleschanu likumprojekta.

Presidents J. Tschakste: Annataju farafits issmeits. Ministru presidenta lūngs wehlas runat.

Ministru presidents Ilmanis: Augsti godatee Tautas Padomes lozekti! Mans noluhfs schodeen ir tikai ihšos wahrdos pateikt, ka waldbiba flatas us Satwersmes Sapulzes likumprojektu. Mans nodoms naw schodeen te ilgi runat un daudf wahrdu leetot. Es tikai paschā fahkumā gribetu issteikt to, ka waldbiba apfweiz Satwersmes Sapulzes likumprojekta komišju par to, ka winai isdeweēs sawu darbu weikt un ka schis likumprojekts ir Tautas Padomei preefchā zelts, lai wina war apspreeft to, kas ir pirmais solis, ka mehš jo drihs tuwojameēs Satwersmes Sapulzes fahaukfchanai. Waldbiba, kurai starp zitu ir ari usdots teefchi ruhpetees par to, lai semē nowestu lihds Satwersmes Sapulzei, war par to tikai preezateēs, jo ari wina atfihft un ir par to, ka Satwersmes Sapulze ir nepezeeschama, lai Latwijā waretu isfchirt tos pamata jautajumus, ar kureem zeefchi faisfita Latwijas nahlotne. To atgahdina ari muhsu agrarjautajums, kura Pagaidu Waldbiba war famehrā loti mas darit, un kurfch ir atwirfits lihds Satwersmes Sapulzes fanahkfchanai un winas darbu uffahkfchanai. Lai dotu eefpehlu Satwersmes Sapulzei jo drihs fanahkt, tad waldbibas usdewums bija gahdat, lai rastos kahrtiba un meers, lai seme tuhlin tuwotos normaleem apstahfkeem, kas dotu eefpehju jo drihs fiahtees pec normaleem darbeem. Par tagadejeem apstahfkeem es gribetu pahra wahrdos atfihmet to, kas peh3 maneem uffstahfkeem lihds schim buhtu jau panahfts. Es gribetu teikt, ka mehš tomehr, nefkatoteēs us wiseem fchēhfrschkeem un gruhfribam, tuwojameēs teem normaleem apstahfkeem, kad semē waldbis meers un kahrtiba. Ar to es negribu teikt, ka tee apstahkti buhs fahneegti jau peh3 daschām deenam, waj peh3 loti ihfa laika, bet daudf jau ir darits un ir ari panahkumi redjami. Wisfahpīgafais schini brihdi ir Latgales un Kurzemes jautajums. Es gribu fche uffwehrt to, ka lai gan mums naw isdeweēs leelineefus no Latgales israidit tik ahtri, kā mehš to buhtu wehlejuschees, tomehr schis jautajums tuwojas sawai isfchirfchanai. Wifs, kas ir nepezeeschams, lai leelineefus isdihftu no beidsamā Latwijas fuhrišcha, — ir darits (applausi) un domajams, ka tas isdofees drihs, jo preefchdarbi ir jau pabeigti un war stahtees pec darba isbeigfchanas. Attezibā us Kurzemi es gribu atfihmet, ka te apstahkti ir jo gruhli un launi, tadcht, ka te blakus wiseem teem mantojumeem no okupazijas waras, leelineefu nekahrtibam, mehš usnehnameēs wehl weemu jaunu mantojumu, kurfch radās 10 nedēlu leelā starpbrihdi.

Kurzemes jautajums ir ahrtkahrtīgi faheschgits un es gribu schini leetā pastrihpot to, ka waldbiba ir neatlaidīgi strahdajufe, warbuht us ahreem masal nojanschamā weidā, lai Kurzemē rastos normali apstahkti un lai Kurzeme waretu pilnīgi peeweenteēs pahrejai Latwijai, ja atminameēs wehl tās deenas un tās nedēlas, kur laikrafsti uffkatija par sawu peenahkumu rakfitt weenigi par to, kas pluhft Kurzemē cefschā, bet newls no winas ahra. Man, kā par brihnumu, nahza rokās kahds laikrafsta numurs, kur bija rakfts: „Nu tee wilzeeni rit us otru pusi.“ Zuhš sinat, ka Kurzemes isfchirfchana eet daudf gausat us preefchu, nekā mehš to gribetu, bet wina ir fahfufes, wina eet neatlaidīgi us preefchu. Nihf no rihta mehš warefim teikt, ka warbuht $\frac{3}{4}$ no Kurzemes ir pilnīgi brihwas no wahzu farafpehta; paeēs tikai nedaudf deemu, kad mehš warefim teikt, ka $\frac{1}{10}$ jau ir brihwas. Klungi! un tad warbuht ahiral (applausi), nekā mehš domajam, peenahfs ta deena, kad mehš Nigā warefim atkal isfahrt sawas flagas (applausi) un preezateēs, ka Kurzeme ir pilnīgi brihwa no sawa eenaidneeka. Tad warēs peegreest wehribu tam swarigam jautajumam, ka wahzeefchi, kad wini buhs atstahjuschi Kurzemi, wint atstahs few weetneefus, deemschehl, kuzi naw Latwijas farafpehfs, kuzi tomehr grib nostahdit femi kā pee numš peederofchus, bet kuzi ir fweefchi;

Tee nepeeder pee mums, bet ar wineem buhs weeglaſ noſahrtotees, ſad wahzu wara
 pilnigi buhs atſtahuſe Kurſemi. Te ſahſas un darbojas weena karapſehka daſa, kura
 art nebij Latwijas karapſehks, bet kura te bij leela iſauguſe, lamehr latweſchu waldbat
 it ſa nebij neweena wahrda ſo teikt, tapeh; uſ ahreent winas darbs neparahojas.
 Tas ir Siwena karapſehka daſas, kuras bij formetas ar noteiktu uſdewunu — karot
 pret leelinekeem. Kad winam nebija eeſpehjam Latwijas fronte pibit ſawus uſde-
 wunus, winas tika aiſgahdatas uſ ſeemekeem. No Deepajas wunu daſas aiſgahja
 daſſas deenas peh; muhſu eerahchanas Nigā. Drihs peh; tam aiſgahja daſas, kuras
 ſtahweja Nigā un Jelgawā. Mehſ atminam, ſa tas notikas. Tas notika ar diplo-
 matifſkeem lihdslekeem. ſchini brihdi man ir ta pahrlleziba, ſa mehſ tapat panahſim
 ari to, ſa wiſi tee karapſehkt, kuzi nepeeder pee Latwijas, kuzi naw waldbibas kara-
 ſpehks, wiſi atſtahs muhſu ſemi, tapat ſa wiſi tee, kuzi ir jau atſtahuſchi, waj patla-
 ban nobeidſ wunu atſtaht. Kad tas buhs panahſts un pabarits, tad mehſ wareſim
 wiſu ſawu energi ju ſeedot leelineeku iſbſiſhchanai no Latgales, un tagad to waru juus
 teikt ar droſchaku ſirdi, nekā ſenak: waldbiba apgehrbs tos kareiwjus, ſas tagad ſtaigā
 baſam ſahjam; man te jaſaka, ſa eeſpehja to iſdarit top ar ſatru deenu leelala, jo
 drihs ween ir ſagaidama muhſu Latwijas naudas apſtahllu noſahrtoshana (applauſi)
 mums labwehliga ſahrtā. Un tiktihds tas jantajums buhs noſahrtots, tad mums
 atwehrſees wiſi tee zeit, kuzi lihds ſchim bija ſlehgti. Neſagaidot wiſu ſinansu janta-
 jumu noſahrtoshanu, mums ir jau raduſes eeſpehja darit to, ſo dara laudis, ſam ir
 nauda un lihdslekt. Mums ir uſſahkti tirdſneezibas ſakarit ar ahriemem, mehſ eſam
 ſahſuſchi eſportet liuus un ſokus un pirmais kugis drihs atſtahs Nigas oſtu ar lineem,
 lai dotos uſ Angliju, lai peh; tam atpakaſ waretu weſt prezes un raſchojumus, kuzi
 teeſham ir wajabſigi muhſu ſemei. Es grihu ar ſewiſchu gandarijumu atſihmet, ſa
 pagahjuſſas jau nedelas 2, lamehr pee Latwijas waldbibas ſahka naht peedahwajumi,
 ſas ſola mums prezes un manu uſ kreditu, kuzi nepraſa pirmā wahrda, waj juhs
 warat ſamakſat, bet ir ar meeru peenemt Latwijas waldbibas weſielus un ſanemt
 maſu tad, kad waldbiba buhs ſahkuſe ſchis mantas leetot. Tas wiſs norahda uſ to,
 ſa mehſ pamasaſam tuwojamees ſahrtigai dſihwei, normaleem apſtahkeem, lai gan ari
 gauſaki, ſa mehſ to gribetu. Wehl weena leeta, kura leelā mehrā ir palihdſejuſe
 naht pee ta, peh; ſa mehſ wiſi dſenamees, ſas ir muhſu wehleſchanas — tas ir
 muhſu pahrtikas jantajums. Man jau bija iſdewiba aſrahbit, ſam mums bija japa-
 tejas par to, ſa Latwijā bads tika nowehrſts. Uzmirkli pahrtikas ſinā ir maſas
 gruhſibas, ſas zehluſchās tadehl, ſa ir zehlees pahrtankums Amerikas lihdslektu pee-
 juhtſichanā Latwijai, bet waldbiba iſdoſees ari ſchos kaweklus nowehrſt un pahrwaret.
 Tiklihds waldbiba reſeja, ſa war iſzeltees ſahds pahrtankums pahrtikas peegahdaſchanā
 Nigai, wina ſahjās ſakarā ar tām eeſtahdem, no kuzām wareja gaidit palihdſibu, zeret,
 ſa pahrtikas apſtahkti tiks uſlaboti. Waldbiba ir ſahjuſes ſakaros teeſchi ar Amerikas
 preſidentu Wiſſonu, ar Sabeedrotu Waſtu ahrlaetu ministri, tapat ar Amerikas preſi
 un laikraſteem, lai ari wini daritu eeſpaidu uſ ſawām waldbibas eeſtahdem, lai waretu
 nowehrſt tās breeſmas, kuras mums it ſa taiſjās draudek. Bet waldbiba, negrihedama
 palaiſtees uſ to ween, ir ſahjuſes ſakarā ari ar Stokholmu, kur iſdoſees warbuht
 nopirkt miltus, tapat ari ar firmām Kopenhagenā, ſas waretu peegahdat ſche mums
 uſ Nigu pahrtikas lihdslektus, lai mums nekahdi trauzejumi nezeltos. ſas atteezas uſ
 muhſu paſchu ſemi, kur deemschehl naw bijis eeſpehjam peegahdat rubius, ſo ſiktis
 lais ir leelā mehrā kawejts, es tomehr gribetu pateikt til daudſ, ſa mums ir droſchās
 iſredſes, ſa warbuht jau jaunedel Nigā parahdtſees ſcht gada jaunā maiſe un taut
 brihdi man buhs neiſſakams preeks, ſa wiſi tee trihsrublu tirgotaji palits ar ſawu
 maſi ſehſhot. ſenas kriht un nokritis wehl daudſ ſemal, — jo ſakarā ar maiſes
 zenam kritis wiſu zitu raſchojumu zenas. Waldbiba ſin, ſa winas ſwarigakais uſde-
 wunus ir pahrtikas jantajuma noſahrtoshana. Tas zenas, ſas ſreſhja gaisā, ſa ne-
 waldamas un ſwehtdeen, pirmdeen winas bija jau uſſkrehjuſſas uſ 2 rbl. 50 kop.,
 wakar jau tā ſa druſku ſatrizinajās un apſtahjās. Nu reſeſim, ſa buhs riht. Tā
 tad ar ſcheem darbeem waldbiba ir zentufes un mehginajuſe darit wiſu, ſas darams,
 mehginajuſe pibdit ſawu peenahſumu, lai raditu ſeme ſahrtigus apſtahklus, lai waretu
 dot ſemei eeſpehju ſtahtees pee ſatwerſmes ſapulzes wehleſchanam. Tahſak, runajot
 par to paſchu likumprojektu, es, neelaidamees ſihkumus, grihu tika atſihmet weenu
 otru leetu. ſakarā ar § 6., kur ir runa par zentralo wehleſchanu komiſiju, waldbibas

wehleschanās ir, ka ari šchinī komišijā peedalitos atšewiščki teesu reformu preeščstahwji un ari weens waldbibas preeščstahwis. Lai šchis komišijas darbiba tiktu sinamā šahrtā atweeglinata un weizinata, winai ir jāstrahbā zeeščā šakarā ar waldbibas cestahdem. Ja tur buhs waldbibas preeščstahwis kļah, tad darbs buhs weeglafti išwedams un išdarams. Tas buhtu waldbibai patihkami, ka wina ne tikai no sinojumeem waretu šefot wehleschanu darbibas gaitai, bet wina buhtu katrā laikā gatawa palihdjet ar to, kas tiktu no winas prasīts. Par § 7. ištumā es gribetu peeminet to, ka waldbibas wehleschanās ir, lai ari apgabalu wehleschanu komišijās peedalitos waldbibas preeščstahwji. Par punktu 14. waldbibas domas ir tās, ka šchis punkts buhtu katrā sinā pahgrošams. Ka kandidatu šaraktos buhtu ušnemami tikai tee Latwijās pilsoni, kas bšihwo tant laikā Latwijā, kad wini kandidatu šaraktos teek uštahditi. § 15. man leekas, te buhs wairat redahzijas jautajums. Atteezigeem reformem buhs wajadšigs sinat, kas noteek apalščorganos. Pee 22. punkta, kūršč nosata wehleschanu darbu, kūr stahw, ka wehleschanu pirmo deenu, kuru nosata centrālā wehleschanu komišija, ari te waldbibas wehleschanās ir, ka pee wehleschanu darbibas eefahščanas deenas noteiščanas ari waldbiba buhtu kļah. Tad wehl pašchās beigās, iilafot zauri toš daudšos paragrafus par wehleschanu brihwibas un pareišibas nodroščinaschanu, waldbibas wehleschanās ir wehl weenu paragrafu peelikht kļah, taišni tabehl, ka wišos šchos loti derigšos un labšos paragrafus naw wehl škadri wišs išteikšs, ka ir šodams tas, kas grib išteetot wehleschanas šapulzes pretwalstiskām un noseedšigām agitacijām. Tas buhtu ištumā wišs, ko waldbiba pehz eepahščanas ar Latwijās Satwersmes Šapulzes likumprojektu airada par wajadšigu šchāi augstai šapulzei preeščā zelt.

Presidentis Tšchakste: Wairat pee wahrda peetekuššos naw. Wahrds peeder referentam šlujeneeka kungam.

Šlujeneeks: Man jakonstatē, ka weenigais preeščlikums, kas eewehrojami grošitu wišu Satwersmes Šapulzes wehleschanu likumprojekta ušbuhwi ir Dr. Šchimana kunga preeščlikums — nebalit Latwijā wehleschanu eezirkaos, bet to atstahst kā weenu wehleschanu apgabalu. Turpreim wiši pahrejee preeščlikumi peeflejas teem, ar kureem nahza ministru presidenta kungs un kuri runā par atšewiščku paragrafu grošichanu. Preeščlikumu par wezumu, tāpat kā toš, ar kureem nahza presidenta kungs, war apšpreest apstahatot atšewiščkos paragrafus. Bes tam no Latgaleešču frakcijas ir nahzis preeščlikums — šasaukt un noturet wehleschanas tik tad, kad ari Latgale buhs atbrihwota. Ja mehš šchahdu preeščlikumu, kūršč nepeekauj Satwersmes Šapulzes šasauščhanu tant ari bes dalas no Latgales, peenemtu, tad mehš newaretu Satwersmes Šapulzi šasaukt, ja ari wehleschanas waretu notiktees wišā pahrejā Latwijā. Domehr šcho preeščlikumu war eefneegt, peenemot komišijas projektu kā pamatu. Wišu to eewehrojot, es leeku preeščā peenemt pirmā laštijumā komišijas eefneegto likumprojektu un pehz tam pahreet uš otru laštijumu pehz panteem. Bes tam leeku preeščā šcho swinigo projektu peenemt tikai pehz trijeem laštijumeem. Tagad leederigafi darbu darit.

Presidentis Tšchakste: Waj kahds wehletos išteiktees atteezibā uš šcheem preeščlikumeem, kuri tika zelti preeščā no komišijas referenta un kas šihmejas uš trijām laštichanam. (Balšis: „Luhdsam nolahit!“) Es likšu tagad nobahšot par trihššahrtēju laštichanu. Toš, kas ir par trihššahrtēju laštichanu, luhgtu peezeltees. (Wiši peezelas.) Kas ir pret trihššahrtēju laštichanu? Naw. Kas atturas? Naw. Tā tad weenbahšigi peenemta trihššahrtiga likumprojekta laštichana. Wišpahrejas debates ir flehgtas. Teek likšs preeščā pahtrankums uš pus štundu. Waj ir kahds zits preeščlikums? Naw zitu preeščlikumu. (Balšojot peenem pahtrankumu uš pus štundu.)

Pehz pahtrankuma pulstien 6 un 42 minūtēs waharā.

Presidentis Tšchakste: Tautas Padomes sehde turpinas. Ir eenaahzis šheidšigā šahrtā peeprašijums. Es luhgšchu šelvetara kungu winu nolahit.

E. Witte (nolaha):

Piprasijums Tautas Padumē.

Pagojuščā 15. julijā seh. g. Tautas Padomes sehde ministru presidenta kungs savā deklaracijā isteize, ka storp zytim waldbibas usdewumim Latgolas atsvabynoschana stahw pyrmā višā, ka waldbiba zer, ka pyrms rudsi sabhs dseltot un labiba tiks iwokta niwina inaidnika nahyus muhsu semē.

Rudzu pliewes laiks atgoja, bet Latgola wehl naw atwabynota, frontes linija atsarun wazâ witâ. Todehl Latgolas frakzija zaur sehu grischas pi Waldibas ar nokusehu:

1. Ku Waldiba ir darijuse, lai Latgolu atwabynot?

2. Kaidi ir Waldibas dorba panohkumi sehajā litā?

Latgalischu frakzijas luzekli: W. Seil, J. Salzewitschs, J. Trasuns, P. Sadwinskijs, O. Turkopolis, E. Balodis, J. Grischans, S. Kambala, F. Obsteins, A. Laisans, A. Welkme, J. Lotschmels, K. Kwelbergs.

Presidentis Tšakste: Stā pirmā parakstījusi šho eefneegumu Seila jaunkundse. Seila jaunkundse luhds wahrdu.

Seil: Beenijami Tautas Padomes lozekli! Es gribetu isteiktees, par ko mehš šho jaunajumu atsihstam par steidsamu. No presidenta kunga mehš dsirdejam, ka Latgale buhs atswabinata lihds rudsu pļaujai. Vihds šhim wehl darba panahkumu mehš neesam redsejuschi. Kungi, juhs newarat eedomatees, kahds schausmitgs stahwolkis ir Latgalē. Mantas zilwekem ir galigi isulhzinatas un paschus zilwekus schauj neschehlīgi. Ja, eet pat baumas, ka ja weenas gimenes lozeklis ir aishghjis us šho frontes pusi, tad ziti lozekli teef istauti lihds pchdejam un wina istabas un mantas teef sabedfnatas. Wisur walda bads. Bet šacmot badu, wehl schausmitgatas ir tās prasibas, kuras semneekem katru deenu leef preekschā leelineeku ceredni. Tās prasibas pilnigi atgahdina klauschu laikus un tadehl mehš atrodam, ja darbu darit, tad tas jadara steidsoschi Meet rudens, ateet tas laiks, kad newares strahdat, jo wehlat pa Latgales zekeem juhs ne ar kahdu artilleriju, ne ar kahdeem sirgeem zauri netifseet. Vihds pascham pawafarim stahwolkis buhs tahds, kahds winsch ir tagad; ja netifs sperti wajodfsigi soli, tad Latgale netifs atswabinata. Un ir daschi fakti, kuri muhs ustranz. Tee fakti ir atbildigu personu wahrdi. Man rokā ir kahds laikraksts, kura mehš lasam kahdu rakstu, kas ir ahrliectu ministra Meijerowiza kunga runa, kura ir isheitli nahkoschi wahrdi: „Pee Latwijas robeschas ir wehl leelineeki.“ No tas nosihme? Pee Latwijas robeschas? Bet ne Latwijā? Waj tad Latgale naw Latwijā? Un otrā weetā: „Leelineeki neudroschinasees mums usbrukt“ un eekschā wina naw? Mehš gan gribetu dsirdet atbildi us šcheem jantajumeem: Dsirdet, ka Latgales atbrihwoschana buhs panahkia, kamehr kara darboschanas wehl nebuhs isbeigtas. (Myplauki.)

Presidentis Tšakste: Es lisschu us balsoschamu par steidsamibu. Tos, kas atsihtu, ka eefneegums ir steidsams, luhgtu peezeltees. (Wisi peezelas.) Kas ir pret to? Naw neweena. Tā tad schis eefneegums weenbalsigi peeneents tā steidsams. Mehš tagad pahreesim us Satwersmes Sapulzes wehleschamu likumprojekta lasischamu pehz panteem. Wispirms par wirsrakstu: „Latwijas Satwersmes Sapulzes wehleschamu likums.“ Waj ir kahds preekschlifikums? Ir eenahjis preekschlifikums no Sahlitscha, litt schahdu wirsrakstu: „Latwijas Satwersmes Sapulzes lozekli wehleschamu likums.“ Tā tad šaje teef litks starp wahrdeem „sapulzes“ un „wehleschamu“ wehl wahrds „lozekli.“

Sahlits: Sapulzes newar wehlet. War wehlet tikai lozeklus. Tapehz, pehz manāni domam pareisaki buhtu teikt wirsrakstā: „Latwijas Satwersmes Sapulzes lozekli wehleschamu likums.“

Presidentis Tšakste: Referents Skujeneeka kungs.

Skujeneeks: Man tomehr leefas, ka war wirsrakstu atstahd tahdu, kahds winsch ir, bes wahrda „lozekli“ bet ja jau nu taijui to grib litt eekschā, tad jaewehro, ka wisa likumprojekta mums naw runa par „lozekleem“, bet par Satwersmes Sapulzes „deputateem.“ Tā tad, ja buhtu wajadfigs peeneemt labojumu, tad tikai eespransichot wahrdu „deputatu.“

Sahlits: Manis pehz.

Skujeneeks: Es tomehr atrodu, ka tas nebuhtu wajadfigs.

Presidentis Tšakste: Es lisschu us balsoschamu. Tos, kas ir par to, ka littu eekschā wahrdu „lozekli“, tos es luhdsu peezeltees. (Neweens nepeezelas.) Es domaju, kontrole buhs leefa, tā tad papildinajums atraidits. Waj sapulze peeneem šho wirsrakstu, kahds winsch ir tagad. Luhgtu peezeltees tos, kas ir par schito wirsrakstu. (Wisi peezelas.) Kas ir pret to? Naw. Tā tad wirsraksts peeneents. Pirmā nodala: „Wispahrigee nosajtjumi.“ Waj buhs kahdi preekschlifikumi? Es, lasidams pantus, tikai tad apstahschos, kad buhs kahdi eebildumi, tadehl luhgtu tos,

fam buhtu kahdi eebildumi, peeteiktees. (Lasa pirmo pantu.) Waj ir kahdos peesihmes? Naw. Schis pants peenents. 2. pants (nolasa). Waj pee schta panta ir kahdi eebildumi un papildinajumi? Zelms no Sozialdemokratu Partijas.

Zelms: Nestatotees us to, ka schodeen daubi schkehpu tika lausti par scho nelaimigo punktu, es tomehr gribu protestet un manas frakzijas wahrda usturet preekschlikumu: Ikt 21 gada weeta 20 gadus un aif schahdeem motiweem: Te stahw, ka wehleschannu teeftbas ir wiseem abu dsinumu Latwijas pilsoecem, kuri ir 21 gadu wezi un logiski mehs domajam, ka wisi pilsoni ir tee, kureem walsts usleek sinamus, pat smagns peenahkumus. Iku tee teef uslikti netik ween 21 gadu wezeem, bet ari wehl jaunakeem. Weens no smagakeem usdetumeem un peenahkumeem ir — walsts aiffarbftiba. Un mehs domajam, ja walsts usleek weenam par peenahkumu mirt, tad wnam ari jabod teeftbas, kas sinama mehra scho peenahkumu atswer. Pat pehz weza Kreewijas kara likuma teef eefaukti kara deenesa tahdi, kuri ir pilnigi fasnecgufchi diwdefmit pirmo gadu, bet bes tam, wajadsibas gadijuma, tika eefaukti ari 20 gadus wezi. Ta tad jau fenaf, pehz Kreewijas wezeem walsts likumeem, 20 gadus wezeem tika uslikti smagi walsts peenahkumi. Kad walsts atradas kritiska stahwolki, tad scee peenahkumi tika paplaschinati pat lihds 18 gadeem. Ja Latwija art atrodas kritiska stahwolki un wina ari usleek peenahkumus mirt par Latwiju 20 gadus wezeem, tad muhsu frakzija doma, ka scho peenahkumu wajaga peenahzigi kompenset un dot wehleschannu teeftbas wiseem 20 gadus wezeem pilsoecem. Tapehz es sozialdemokratu frakzijas wahrda eefneefu schahdu pahrlabojuumu, ikt wahrdu weeta: „kuri ir 21 gadu wezi“ wahrdu: „kuri ir 20 gadus wezi.“

Presidentis Tschakste: No Demokratu Saweenibas Skalbem peeder wahrds.

Stalbe: Tautas Padomes lozeku kungi! Muhsu seme teef izihntas leelas un smagas zihnas. Bet weena leela un deefgan gruhra zihna stahw preekscha muhsu parlamenta. Mums scee jaisihna usfiziba zitam pret zitu, usfiziba weenai partijai pret otru. Kad schi zihna buhs gala, tad schi zihna buhs izihnta, tad muhsu darbs ees daudf weeglat us preekschu. Tapehz ir no swara, ka mehs te noteikti un skaidri apleezinam prinzipus, par kureem mehs scee stahwam. Iku es ar leelako gandarijumu waru apswiekt to apleezinaschannu tilla no labas, ka no kreifas pufes. Jo weenigi scee skaidree, tihree prinzipi muhs war glahbt. Mehs efam eestiguschi apstahkos, kur brahlis brahli nepasihft. Daira zihnas muhs pee ta ir noweduschas. (Presidentis Tschakste pahrtroz: Duhdsu pee preekschmeta turetees.) Ja, ja, pee pascha paragrafa es gribu atgreetees. Dai schis weens gads neschkirtu un neschalbitu muhsu spehstu. Es domaju, mums wajadsetu scho Satwersmes Sapulzes likumprojektu peenemt weenbalsigi. Scho weenu gadu grib pataksit par leelu politisku jautajumu ka no weenas, ta no otras pufes. Es nedomaju, ka ja tiktu peenenti 18, 19 waj 20 gadi, ka tas nahktu kahda sinu muhsu kreifam partijam par labu. Wani kungi, es domaju, ka jauniba fen wairs nepeeder kreifam partijam. Ir nahzis zits laiks. Wina ir atraduse zitu zelu. Jauniba, kura ir redsejuse, ka sabruht un ta sakriht ilusijas, kas ar tahdu energiju zeltas, jauniba, kura ir redsejuse ilusiju boja eefchannu, nebuhs wairs tik weegli peejama demogogijai, jo winai ir zits zelsch preekscha. Es redsu, wina eet walsts preekschgalu ar demokratiskas Latwijas karogu. Wina eet preekschgalu un es redsu, ka wina aifrauj muhs wezos few lihdsi. Laiks ir nahzis, wina ir atraduse sawu zelu. Es nedomaju, ka wajadsetu pee schi weena gada ilgi pakawetees un ka wajadsetu pee wina schkehpu laust. Man leekas, ka schis jautajums naw ari iifskiram ar nobalsochannu un tas ir politiskas gatawibas jautajums. Ahboki, kuri ir jaros apfarkuschi, netiks gatawi preeksch lalka, ja mehs ta nobalsosim. Preeksch politikas darbibas ir wajadsiga sinama politiska gatawiba. Apstahki ir tahdi, ka schi gatawiba nahf ar sinameem gadeem. Tur mehs neka newaram darit. Mums ir warbuht labi ahboki, bet mehs tomehr negribam bandit winaus faks. Mums ir mihta muhsu jauniba, bet mehs negribetu winau sweesti politikas zihnas, kamehr wina naw gatawa. Tapehz no Demokratu Saweenibas pufes es gribetu peeweenotees komisijas iifstrahdateem likumpanteem un balsot par 21 gadu. Ar 21 gadu zllweks fasneds sinamu gatawibu, us kuru mehs waram palaištees, jo parlamenta nahf, lai daritu leelu darbu, Latwijas usbuhwes darbu. Ja scee sanahku negatawa jauniba, ta buhtu labs balsochanas materials, bet preeksch darba wnai nebuhtu peeteelochu spehju.

President's T f c h a k t e: Te ir eefneegti diwi papildinajumi. Weens no Bankawa kunga ſtan tā:

„Wehleſchānu teeſibas ir wiſeem abeja dſimuma Latwijs pilſoneem, kuri wehleſchānu ſarakſtu ſaſtahdiſchanaſ laikā dſihwo Latwijs un ſiuamā wehleſchānu deenā ir 21 gadu wezi.“

Waj autors newartu dot paſtaidrojumu ſawam preekſchlikumam? Tad es liſſchu papreekſchu uſ balſoſchānu no Sozialdemokratu ſrakzijas eefneegto papildinajumu pee ſchi otra paragrafa, kurſch ſtan tā:

„Luhdſam § 2. eewest pahrlabojumu: „kuri ir 21 gadu wezi“ weeta: kuzi ir 20 gaduſ wezi.“ — Sozialdemokratu ſrakzijas wahrdā (Paraktijuschi): J. Menders, J. Zelms, K. Gliaſ.

Es luhgtu toz, kaſ ir par ſcho papildinajumu, peezeltees. (Beezelas.) Es luhgtu ſaſkaitit. 20. Es luhgtu peezeltees toz, kaſ ir pret ſcho pahrlabojumu. (Beezelas.) Luhdſu ſkaitit balſis. (Kahds ſauz no Semneeku Saweenibas: „Deputats Rankis ſehd!“) — 60. Kas atturejās no balſoſchanaſ? Diwi. Tā tad ſchis pahrlabojums atkriht noſt. Man jaſaka, ka ſche Bankawa kungs waretu noteiktaki iſteiktees, kahdu pahrlabojumu wiſch wehletoz, waj wiſu pantu rediget, waj tikai ta pahrlabojumus.

B a n k a w s: Tad es liktu preekſchā tā: „Kas ir pirmā wehleſchānu ſarakſta ſaſtahdiſchanaſ deenā ſaſneeguſchi 21. dſihweſ gadu . . .“

President's T f c h a k t e: Man jaleek uſ balſoſchānu; es luhgtu prezisaki formulet. — Te ir formulejums: § 2. Wehleſchānu teeſibas ir wiſeem abeja dſimuma Latwijs pilſonee, kuri wehleſchānu ſarakſtus ſaſtahdot ir ſaſneeguſchi 21. dſihweſ gadu un dſihwo Latwijs. Tahdā formā es liſſchu uſ balſoſchānu. — Menders luhds wahrdu.

M e n d e r s: Tahdā formā wiſch ir nepeekemams. Warbuht, ka waretu teikt: „Kuri ir wehleſchānu deenā 21 gadu wezi.“

President's T f c h a k t e: Ranka kungs!

R a n k i s: Es domaju, ka ari taſ nebuhtu iſwedams. Un tā mehſ gribetu wehletaju ſarakſtu ſaſtahdit eepreekſch, kad deena nebuhtu noteikta?

S k u j e n e e k s: Deeſcham, ſchis eefneegtaiſ pahrlabojums iſpilba ſinānu truhkumu ſchini pantā, jo jaſofaka, kad wehletajam jabuht 21 gadu wezam, waj tad, kad wehletaju ſarakſti teek ſaſtahditi, waj tad, kad wehleſchanaſ noteek. Mendera redakzija ir ſta:draka un nepahrprotamaka.

President's T f c h a k t e: Man jagreeschās pee Bankawa kunga ar pceprafijumu, waj wiſch peeweenojās tam preekſchlikumam, kahdu eefneedſa Menders?

B a n k a w s: Man nekās naw preti pret to pahrlabojumu, ko eefneedſa Mendera kungs.

President's T f c h a k t e: Pauluſ luhds wahrdu.

P a u l u ſ: Man ir jarunā preti tam pahrlabojumam, jo ari taſ nebuhs ſtaidrs. Tad mehſ buhſim pawiſam ſawadā ſtahwokli, ka tikai 21 gadu wezi zilweki warēs peedalitees pee wehleſchānam. (Smekli ſahlē.) Otrkahrt, man rahdas, ka taſ ir neeſpehjamſ aiſ tehniſkeem eemſleem; newiſ wehleſchānu deena no ſwara, bet kad ſtahjas pee ſarakſtu ſaſtahdiſchanaſ. Tadehl wehlet warēs tikai tee, kuri minetā deenā ir ſaſneeguſchi 21 gadu.

P e t r e w i z s. Luhdſu maſu paſtaidrojumu. Dee ir tee paſchi wehſchi, tikai zitā kuliē. Pauluſ leek preekſchā pehdejā formulejumā: „21 gadu wezi“, to war leetot ari pirmā formulejumā, „kuri ſaſneeguſchi 21 gadu“. Ta taſſchu ir gramatika, par to mums naw jaſpreekſch, to leetu ſindſ iſlabot redakzijas komiſija.

P a u l u ſ: Mehſ ſaſtahdiſim ſarakſtus, kad wehleſchanaſ wehl nebuhs noliktas un mums jarehtinas ar wehleſchanaſ deenu, kaſ tehniſki ir gruhiti eeſpehjamſ. Warbuht buhtu eeſpehjamſ, ka tahdus jautajumus, kuri waretu ſināmus pahpratumus ſazelt, atkautu inſtrutzija noſkaidrot.

M e n d e r s: Taſ pahrlabojums ir nepeeeſchāni jaeweb. Mehſ taſſchu gribam teikt, ka wehlet war katrs, kaſ wehleſchānu deenā ir 21 gadu wezs. Teem ir jabuht ſarakſtā eewesteem, taſ ir tihri logiſki. Un ja Ranka kungs praſa, tā to war iſdarit, tad es gribu teikt, ka ir tahda mahkſta, ko ſauz par rehkinſchānu. Tam zilwekam, kaſ buhs wehleſchānu deenā 21 gadu wezs, tam jateek eewestam wehletaju

farakstā, zītābi mehš isflehgtu no wehlešchanam wešelu skaitu zilwešu, kam buhtu 21 gads, bet wini newaretu balsot. Ta neweikliba, uš furu norahda Pauluša kungs (Pauluša: „Newajaga atfahratot!“) ta neweikliba nebuht netop leelaka (Pauluša: „Newajaga atfahratot!“), tad teiz: kurti šasneeguschi 21 gadu wehlešchanas deenā.

Prešidents Tšhalkste: Pahrlabojums, kurfš eefneegts, škan tā: (Nolasa) Šho preekščlikumu eš leeku uš balsošchanu.

Althwe: Wehl weens preekščlikums: Bikt preekščā „wehlešchanu farakstu fastahbišchanas deenā“.

Prešidents Tšhalkste: Eš likšhu to pirmo uš balsošchanu. Kas ir par to, lai liktu wahrduš „wehlešchanu deenā n. t. t.“, toš luhdsu peeželtees. Luhgtu fastakitt—26. Kas ir pret šho pahrlabojumu, toš luhgtu peeželtees—46. Kas ir atturejššees? Naw. Tā tad šhīs pahrlabojums ir atraidīts. Tagad nahš wehl weens pahrlabojums, kurfš škan tā: (Nolasa)

Stujeneeks! Šho preekščlikumu, lai wianu waretu fastakot ar pašhu pantu, wajabsetu prezisaki isteikt: „un kurti teel fastahbitt 18 deenu laikā. (Peešihmes: „Kureem 18 tā dšimšchanas deenas!“ Wenders: „No tee nabadsini baris, kas otrā deenā dšimšchi?“)

Althwe: Preekščlikumā laikam ir teiktis: „kurti ir farakstu fastahbišchanas deenā šasneeguschi 21 gadu“.

Prešidents Tšhalkste: Tagad ir eefneegts papildinajums: „Fastahbišchanas pirmā deenā“. Eš leeku uš balsošchanu. Kas par šho papildinajumu? (Balso.) Tā tad pahrlabojums peenemts ar 53 pret 23 un weenam atturotees. Wairak nekahdu pahrlabojumu naw? Eš tagad likšhu wišu otro pantu uš balsošchanu, eewehrošot to, ka wiši ziti pahrlabojumi tilka atraiditi un palika tikai weens, kurfš tagad škanēs tā:

„§ 2. Wehlešchanas teesibas ir wiseem, abeja dšimma Latwijas pilšoneem, kurti wehlešchanu farakstu fastahbišchanas pirmajā deenā ir 21 gada wežumu un wehlešchanu farakstu fastahbišchanas laikā dšihwo Latwijā.“

Woglubinašchanu isbaris redakzijas komisija. Tā tad eš tagad likšhu wišu to pantu ar šho pahrlabojumu uš balsošchanu. Kas peenem otru pantu ar Althwes kunga pahrlabojumu? (Balsojot ar 59 pret 20 balsim pantu peenem.) Tā tad 2. pants ir peenemts.

§ 3. (Nolasa): „Latwija šabolama 5 wehlešchanu apgabalos: 1) Riga, 2) Widseme, 3) Kurfeme, 4) Sengale un 5) Latgale“.

Pee šhi panta ir peešhme, kura ar šawu šaturu paškaidro eepreekšhešo (Nolasa): „Kurfeme aptwer Grobinas, Mišpites, Kulbigas, Wentšpils un Talsu aprinkus, bet Sengale — Tukuma, Dobeles, Bauškas, Jaunjelgawas un Jukštes aprinkus“. Dr. Šhimana kungam wahrds.

Dr. P. Šhimanis (runā wahziski šekošho): Tautu masakuma wahrda eefueebšu pee § 3. šekošhu pahrlabojumu:

„Wiša Latwija ir nedalams wehlešchanas apgabals, kura zentrs atrodas Rīgā, kur šakopšees wišas listes, un kur notiks galīgā škattišhana. Tehnišku atweegilnajuunu noluhkā dibinās 5 wehlešchanas eezirknus, katru ar šawu zentru, kur šakopos aprinku listes un tad eefuhtis tās Rīgā.“

Kas bes kahdam šlepenām domam peedalas Tantas Padomes šehdēs, tam uskritis, zīt pahral beeschi wišās runās atfahrtošas wahrds „demokratiskis“. Ja tam lihdsi min wahrdu „wahžeetis“, tad war buht droššs, ka tas darits nolēedšošā nošhmē, pee kam wahžeeshchem dara pahrmietumu, ka wkni naw demokratiski. Jums, mani kungi, nahzās weegli aištahwet demokratisko weedokli, jo tas šolija waru. Bet mums, wahžeeshchem, demokratija nošhmeja pošiziju wahjinašchanu. Domehr ari pirms kara bija demokratiski balteeschi. Tagad stahwoklis ir groššjees. Tas, ko jums leel preekščā, ir pilniga demokratijas atšihšana un nošhmē proporzionelo wehlešchanu likumu neaprobeshotu ispilbišchanu. Pirmo reij demokratiskā prinzipa iswešhana nahš tautibu masakumam par labu un warbuht praša no wairakuma daškus upurus. Jums buhs isbewiba praktiski peerahdit, waj demokratija jums ir tikai lihdsellis mehrku šasneegšanai, waj ta ir juhsu pahrlēeziba.

Prešidents Tšhalkste. Paegle no Demokratu Šaweenibas.

Špr. Paegle: Godatee Tantas Padomes ložekli! Preekščruutajš likto isteizās, ka ar weena wehlešchanas apgabala zentra nodibinašchanu Rīgā preekšč wi-

fas Latvijas, kurā savestu kopā no viņām Latvijas nomalem nobodas balsis, ka ar to buhtu ušwehrtis kahds demokratisks prinzijs. Sewiškhi wišch ušwehra, ka no leela swara tas buhtu preekšč zittanteescheem un naziionalām minoritatem. Man leekas, ka ar to mehš dariu leelu pahrestibu masakām politiskām partijām, ja mehš daschām šchētram dotu tahdas preekščrozibās; tās faktiski jaszauz par privileģijām. Mehš warbuht wišos sikhumos jasneegtu sikhu grupu un minoritatu preekščstawaneezibu. No otras pušes muhsu Satwersmes Sapulžē nebuhtu representetas atsewiškhi apgabalu teesčas interesēs, wiņu teeschi preekščstahwi. Muhsu atkashitibas darbneeku wahrdu leelu leelais wairums muhsu neleela dšintene wairak waj masak ir pasihstami un taisni scho wahrdu pasihščana lihdi wišām dšintenes nomalem leek mums paredset, kahbi buhs wehleschannu rezultati. Warbuht ka tahdas zentrales pastahweščana wesiu muhs pee ta, ka zaur to eekluhtu Satwersmes Sapulžē wairak lozekli no eespatdigeem zentream, bet neekluhtu teeschi preekščstahwi no attahlakeem apgabaleem. Un man leekas, Satwersmes Sapulžē ir taisni no swara, lai buhtu suhtiti tahdi preekščstahwi, kas weetejo apgabalu un wiņu dšihwi wišlabak pasihst, ko newaretu profit no teem, kas naw apgabala eedšihwotaji. Tapehž es domaju, ka Tautas Pabome jabuht pret scho prinzijs — wehleschannu apgabalu zentrales eerihščannu.

Presidents Tščakste: Wahrds peeder Belmam.

Belms: Man šchēet, ka eepreekščejais runatajs tomehr ir pahpratis waj nesapratīs to prinzijs, kuru uštahdija Schiemana kungs. Tas nebuht naw antidemokratisks un nebuht naw privileģija. Waspahrtgi, ja mehš gribam laut wehleschannās ispauscees mašu daschadām nojautam un šajuhtam wišmalakās un wišsikhakās nianšes, tad mums jadod plascha ispauschannās spēhja pee wehleschannu eezirknu šabalščannās. Tā ka wehleschannās eezirkni katra grupa war uštahdit tikai weenu kandidatu listi, tad war gadtees, ka kahdas masas grupas listei eet pašučanā, peemehram 30 balsis, jo šchis balšu skaits newar dot weenu kandidatu; un tā arī otrā un treschā apgabala war eet šudumā daschas balsis, bet wišas šchis balsis kopā šawahktas war politiskai waj naziionalai minoritai dot weenu kandidatu, kas nebuht naw antidemokratisks, bet gan ir demokratisks prinzijs un tapehž no demokratiskā redses stahwolka to newar apstribhet. Scho prinzijs war gan apstribhet no otras pušes — no praktiskās. Ja wišu Latviju uštahda kā weenu wehleschannu eezirkni, tad jautajums ir: kā šaweenuot wišas atsewiškās listes. Tā pee kandidata uštahdiščannās isnahktu katrai partijai weena kopīga liste; teikšim, ja weena atsewiščka politiska partija reflektē uš kahdu trescho daku no wišēem lozekleem, winai buhtu jauštahda liste ar kahdeem 30 lihdi 40 kandidateem. Tahda miššiga liste, šastahdita zentrā, newar buht populara uš weetam; tās wišpahrtgi buhtu leels balasis wišā wehleschannās mechanismā. Tapehž taisni no šchi redses stahwolka, kur katram buhs jaskatas zauri begala plaschas kandidata listes, kur warbuht buhs mineti kahdi 60 kandidati, bet to starpā warbuht kahdi 2, kuruš wišch gribehtu wehlet, — war apstribhet scho prinzijs. Tā ir warbuhtiba, bet tad waretu rastees šchanbas, waj maš to 2 deht ir wehrtis nodot balši par wišēem 60. Tā tad galu galā teem tikpat leela warbuhtiba ir šaudet, kā winnet. Tapehž newis no demokratiskā redses stahwolka ir apstribhdams šchis prinzijs, bet gan no praktiskā. Minoritates, kuras rehkina uš scho, praktiski waretu arī tikpat šaudet, zil winas zere eeguht, ja winām buhtu jaszastahda weena pate kopīga wehleschannu liste pašchā wehleschannu zentrā.

Presidents Tščakste: Wairak pee wahrda naw peeteikšchees. Es dodu wahrdu referentam Štujeneka kungam.

Štujeneks: Komisija šchis paragrafs tika peenemts weenbalšigi pehž sikhkas un pamatigas pahrrunščannās. Komisija nahza pee slehdsceena, ka muhsu seme ir tik leela, ka wiņa šadalaš wairakās geografiskās weenibās. Mehš newaram nolcegt, ka ir apgabali, peemehram Bejas-Suršeme, Batgale, kuri špilgtak atščētras no ziteem Latvijas apwildeem. Lai weetejās interesēs tiktu reprejetetas, jakauj weetejeem laudim uštahdit weetejas listes ar tahēem laudim, kuri ir šinama apgabala eedšihwotaji un pasihst tureenes dšihwi un wajadsibas. Pretešā gadījumā, ja Latvija buhtu weens weenigs wehleschannu apgabals, noteizoschais wahrds peederetu politiskām zentram Rīgai, kuršch uštahditu šawn listi wišai walstij. Tās listes warbuht buhtu ļoti labi šanahditas, bet tomehr ne tā, ka apmeerinatu wišas lokālās interesēs. Komisijas preekščā listais šabalijums ir mehginajums šastanot minoritatu interesēs un lokālās prasibas.

Schi eemefta dehl Schimana kunga aifrahdijsums par nedemokratifum naw pamatols, jo wehſamo deputatu ſtaits katrâ avgabalâ ir loti leels. Tas ir no weenas puſes. Bet no otras puſes muhſu projektâ ir paredseta atlikumu ſaweenofchana. Ari nazionalâs minoritates war ſawus atlikumis ſaweenot. Ir pilnigi nepareifi apgalwojumi, ka peenemot ſcho projektu, mafakuma tautibas katrâ ſinâ ſaubes. Stahwoflis ir tahds, ka winas war uf mata tilpat winnet, kâ paſaundet, jo nekur wiſi deputati netiks eewehleti ar pilnu balſu ſkaitu: katrâ wehlefchani apgabâlâ buhs iſchetri waj peezi deputati, kuxi nahls Satwerfmes Sapulzê ar datu ſkaitkeem eewehleti. Un eewehrojot to, dandſas partijas war dabut ſawu preekſchſtahwi ar mafat balſim, nekâ zaurmehrâ buhs wajadſigs. Tadehl minoritates war gau winnet un ne tikai ſaundet, pee kam ſchanfes ſchini gadijumâ ir pilnigi weenadas. Scho eemeſtu dehl katrâ ſinâ buhtu peenemama komiſijas redakcijas, wehl wairat tadehl, ka Dr. Schimana preekſchlikums iſjawz wiſa projekta uſbuhwi. Ja mums buhtu jaatteizas no ſaſtinguſchâs kandidatu liſtes. tad tas ſazeltu muhſu ſeme pee wehlefchanam leelas gruhitibas, jo tauta tomehr naw peeradufe pee tik ſareſchgita wehlefchani mehanifma.

Presidents J. Tſchakſte: Es liſſchu to preekſchlikumu uf balſofchani, kurfch eenahzis no Dr. Schimana kunga. Winſch ſkan tâ:

„Wiſa Latwija ir weens nedalamſ wehlefchani apgabals. Wina zentrale atrodas Riga, kur, ſanahkot wiſam wehlefchanas liſtem, teef iſdarita galiga ſkaitifchana. Techniſkas atweeglinafchanas dehl 5 wehlefchani apgabali teef eerihkoti ar paſchu zentralem, kuros wehlefchani liſtes ir ſalafamas un tad aifgahdajamas Riga.“

Kas ir par ſcho preekſchlikuma formu, tos luhdsu peezeltees. (Balſojot ir par preekſchlikumu 10. preti 73, atturas 4.) Ta tad atraidits. Tagad es liſſchu uf balſofchani ſchito trescho pantu tahdu, ſahds tas ir ſtahdits preekſchâ no komiſijas:

§ 3. Latwija ſadalama 5 wehlefchani apgabalos: 1) Riga, 2) Widſeme, 3) Kurfeme, 4) Sengale un 5) Latgale.“

Kas ir par ſchi panta peenemſchani? (Balſo.) Schis pants peenemts ar 67 balſim pret 11. — Tad nahl peeſihme:

„Kurfeme aptwer Grobinas, Miſpites, Kuldigas, Wentſpils un Talsu aprinkus, bet Sengale — Tukuma, Dobeles, Bauſkas, Jaunjelgawas un Ilukſtes aprinkus.“

Es luhgtu tos, kas ir par ſchis peeſihmes peenemſchani, peezeltees. (Peezelas) Man ſchkeet par to ir wairakums. Tâ tad peeſihme peenemta.

Presidents J. Tſchakſte laſa:

§ 4. Katrâ wehlefchani apgabâlâ wehlamu Satwerfmes Sapulzes lozektu ſtaits ir ſekofchs: Riga 18, Widſemê 31, Sengalê 22, Kurfemê 22 un Latgalê 32.“

(M. Petrewijs eefneeds preekſchlikumu.)

Presidents J. Tſchakſte: Te ir eenahzis preekſchlikums wahrdu weetâ „Riga 18, Widſemê 31 u. t. t.“ liſt wahrduſ „Riga 36, Widſemê 62, Sengalê 44 Kurfemê 44, Latgalê 64“. Uzimredſot ſtaits ir dubultots. Es luhdsu winu motiwet.

M. Petrewijs: Muhſu ſrafzija leel preekſchâ dubultot deputatu ſkaitu. Motiwi ir ſekofchee. Wiſpirms 125; tas ſtaits nepahrſneeds dandſ to ſkaitu, ſahds mums ir tagad Tautas Padomê. Tas buhs pahrat mafs preekſch tahdas ſwarigas eefſtahdes. ka Satwerfmes Sapulze. Bef tam Satwerfmes Sapulzei jabuht impoſantai. Satwerfmes Sapulzei wajadſes ari iſwehlet dandſ komiſijas, ja nebuhs peeteekofchi dandſ lozektu, tad weenai paſchaj perſonal buhs jaeceet wairakâs komiſijas. Tahdâ gadijumâ winas darbs newar buht tik produktiws, tik raſchigs, ka tad, ja katrs ſtrahdâ, weenâ, leelakais diwâs komiſijas. Satwerfmes Sapulzes darbs buhs loti ſwarigs; tur buhs loti dandſ ſwarigu likumprojektu un tadehl ari winas komiſiju darbs buhs no loti leela ſwara. Ja tur ſawehlês komiſijas wiſus lozektus, tad neatliktu zilweku, kurti waretu uſturet ſakarus ar weelan. Buhs tatschu wajadſigs iſbraukt uf weetan, eepaſiſtinat ſawus wehletajus ar to darbu, kas noteef Satwerfmes Sapulzê, Mehſ reſſam, peemehram, Wahzija, zit ſareſchgita diſhwe ir pa to laiku, kamehr noriſtinajas Satwerfmes Sapulzes darbiba. Ari Latwija Satwerfmes Sapulzes darbs nebuhs tik ihs un winſch praſis garaku laika ſprihdi. Winai wajadſes iſdot ne tikai ſatwerfmes likumus, bet likumus, kureent tuhlin jaſtahjas lihdsſchinejo riſhojumu

weeta un tabehl Satwersmes Sapulzes lozekleem buhs nepeezeeschami asturet fakarus ar weetam. Ja rastos kahdi fareshgijumi, tad jau tas wahrds ween, ka winsch ir Satwersmes Sapulzes lozeklis, radis apmeerinajumu mafas, kuras weena waj otra cemesla dehl ir neapmeerinatas. Wareu eebilst, ka neatradsies til dands darba spehjigi zilweku, kurns partijas waretu ustahdit us Satwersmes Sapulzes kandidatu listem. Naw jadoma, ka Satwersmes Sapulze wajadsetu buht tikai loti intelligentem zilwekeem, kuri buhtu spehjigi strahdat ari komishjas. Te man gribas teikt, ka teescham ir waja-dsig eewehlet intelligentus zilwekus ar tahdam sinaschanam, ka wini ir spehjigi strah-dat darbu Satwersmes Sapulzes komishjas. Bet no otras puses ir wajadsiqi ari tahdi, kuri usura fakarus ar weetam un tas ir praktiki, kuri paschi nebuhs til spehjigi strah-dat komishjas, bet kureem buhs peeteekofchi dands prahta un sinaschanu, lai waretu spreesf par to, kas peenemams, kas ne. Ne weenmehr tas, kas to darbu darijis, war par winu spreesf; bet no otras puses, kas to darbu warbuht patz naw spehjigs pada-rit, tomehr war spreesf, waj winsch ir isdarits labi, waj slikti. Man leelas, Satwer-smes Sapulzei ir wajadsiqi zilwekt ne wifs no latweeschu intelligentam aprindam ween bet ari no plashakam strahneezibas un ari no tam semneezibas aprindam, kuran gan, truhst sinaschanu, lai paschas faktiski waretu strahdat komishjas, bet kuras war spreesf par pabarito darbu. Tee ir tee galweene motiwi, kadeht muhsu frakzija leel preekscha deputatu skaitu dubultot. Weenigais eebildums buhtu, ka truhst intelligentu spehku winu parasta nosihne un truhst zilweku, kas strahdas us weetam. Man schkeet, ka to waretu noraidit. Natre sinu Satwersmes Sapulzes darbiba buhs meerigaka un raschi-gaka, ja deputati usures fakarus ar saweem wehletajeem.

President's T f c h a k s t e: Kinas Freijwalds no Semneeku Saweenibas.

Freijwalds jun. Sozialdemokratu preekschlukums nahf pilnigi negaidits. Satwersmes Sapulzes komishja tahds preekschlukums netika pazelts, ta ka azimredsfot winsch ir radees ka pehdejo deenu appreeschu anglis. Man jazel eerunas Semneeku Saweenibas wahrda. Paaugstinat Satwersmes Sapulzes lozeku skaitu, tas nosihnetu paaugstinat isdeewunus, ja buhtu jausfur tahda leela eestahde. Tas ir no weenas puses, pee ta es ilgi nepataweschos. Bet no otras puses ir nesaprotami, preeksch lam ir japaaugstina lozeklu skaitis. Nemfim muhsu kaimian semi Iganmiju. Winai Satwersmes Sapulze ir mafas preekschstahwu skaitis, nekā tas ir paredsfets Latwijas Satwersmes Sapulze. Un man schkeet, ja mehš lihš schim arweenu argumentejam ar winas peemehr, tad kapehž schini gadijuma to neeevehrotu. Man jaatraida preekscha listats eebildums, ka nepeetiks darbineeku. Man leelas, ar Iganmijas fatwersmes sapulzes darbibas praktiku tas ir apgahits. Nemfim tahlat Wahzijas nazionalapulzi. Winas fastahws naw dands leelaks, ka kahrteja reichstaga lozeklu skaitis, kura bija 397 lozekli. Samehrā preeksch Wahzijas tas naw pahraf augstis, nekahda sinu naw dubultots, ka to prasa sozialdemokratu frakzija preeksch Sat-wersmes Sapulzes. Warbuht te ir atskanas no Kreewijas fatwersmes sapulzes weh-leschanu laikeem, kura bija milsigis skaitis lozeklu — pee 800 — kas pahrsneedja diwkhrt senakas walsis domes fastahwu. Bet man schkeet, ka tee laiki sen garam, kur wareja atsauftees us Kreewijas peemehr. Mums jagreeschas drihsat pee pehdejās fatwersmes sapulzes praktikas, ka jau mineju, Wahzijas fatwersmes sapulzi, kura isgahja no pawi-fam zitadecm prinziyeem; schi nemas neusslatija par wajadsiqiu dubultot lozeklu skaitu ari schini ahrfahrteja brihdi. Es tapehž Semneeku Saweenibas wahrda usuru preeksch-likumu, noraidit soz aldemokratu partijas preekschlukumu, paleelinat Satwersmes Sapul-zes lozeklu skaitu us 250, paleektot pee 125, ka tas ir paredsfets komishjas preeksch-likuma.

President's T f c h a k s t e: Es listchu papildinajumu us balsoschanu. Winsch stan ta:

„Riga — 36, Wilsene — 62, Semgalē — 44, Kurfeme — 44, Latgalē — 64“.

Kas ir par scho preekschlukumu, ka skaitli dubultot, tos es luhgtu peezeltees. (Walso.) Ta tad pahrlabojums ir atraidits ar 51 balst pret 29, weenam atturotees. Tagad es listchu us nobalssoschanu wisu scho zeturto pantu. (Nolasa komishjas preeksch-likumu.) Kas ir par scha pantu peenemschanu? (Walso.) § 4. ir peenemts ar 74 balstim, 10 atturotees.

President's T f c h a k s t e lasa: § 5.

"Wehleschann wabibai nodibinamās: a) zentralā, b) apgabala, c) aprinku un d) eezirknu wehleschannu komiſijas, kā arī § 9. paredsetos gadījumos apvācēeriknu komiſijas."

Gebildumu nav. Es tomēr līkšu šo paragrafu uz balsochannu. Kas peenem 6. pantu tahdā redakzijā, tahdā wiaſch līkts preekſchā? (Peezetās.) Azimredſot weenbalſigi.

Preſidents T ſ h a k ſ t e laſa: § 6.

"Zentralo wehleschannu komiſiju, faſtahwoſchu no 12 lozekteem, eewehl Tautas Padome."

R w e e ſ i s: Es līkstu preekſchā papildinat to pantu ar to, ka zentralās wehleschannu komiſijas faſtahws tīktu papildinats no walſts un teeſu reſora preekſchſtahwojeem. Šchā komiſijai bej ſchānbam buhs jaapſpreekſch un jaifſchkir beesgan daudſ priņzīptielu jautajumu. Buhs jaifſirahdā inſtrukcijas, tadehl es domaju, ka katrā ſinā buhs no ſwara, ja komiſijā peedaliſees waldbiās un teeſu reſora preekſchſtahwji, kuri warēs dot leetiſchkus aiſrahdījumus, warēs weenā otrā jautajumā ſinamu labumu atneſt. Tadehl es līkstu preekſchā eeneſt ſeſoſchu papildinajumu:

"Komiſijas ſehdēs nem dalību, kā balſſteeſigi lozekli pa weenam preekſchſtahwim no ſenata, teeſu palatas un waldbiās."

Preſidents T ſ h a k ſ t e: Es neredſu neweena peeteizamees, tadehl ...

A. B e t r e w i z s: Man gribās iſteiktees pret ſcho preekſchliktumu un aiſtahwet komiſijas redakziju. Geeta ir ta, ka es neredſu ne maſako wajadību, tadehl buhtu wehlama waldbiās un teeſu reſora preekſchſtahwju peedaliſchanās, pee tam wehl ar balſs teeſibam. Juristi no teeſu reſora ir jau paredseti, tadehl tad wīnu ſkaltu wehl pawairrot. Man leekās, ka ar to ſinamā mehrā teek eeweſta ſinama waldbiās kontrole, kuri es neredſu ſche weetas. Šche miniſtru preſidenta lūngs runaja, ka waldbibai buhs wajadſigs informetees. Preekſch tam wīna waretu ſuhtit ſawu preekſchſtahwi, bet preekſch kam tad wīnu peelaiſt ar balſs teeſibam? Ja Tautas Padome wehleſees preekſchſtahwi, tad wīna to war eewehlet. Teeſu palata waj ſenats war līkts preekſchā ſawu preekſchſtahwi, uſſtahdot preekſch komiſijas wehleschannam kandidatus, un tad Tautas Padome wīnus eewehletu un waldbiā waretu informetees par wīſam leetam, ſuhtot ſawu preekſchſtahwi ar padomdeweja teeſibam.

A. R w e e ſ i s: Gribetu nowehrſt maſu pahpratumu. Betremiza lūngs aiſrahda, ka ſchis komiſijas faſtahwā eſot paredsetis teeſu reſora preekſchſtahwis, bet man jaaiſrahda, ka tas tā naw. Tas nebuhs ar nodomu darits, bet ir azimredſot aiſmirſis. Apgabala komiſijās ir wiſur teeſu reſora preekſchſtahwji no apgabala teeſas, aprinka komiſijās teek komandets weens lozeklis no weetejās meerteefas. Te tas ir azimredſot aiſmirſis. Ja zītās komiſijās ir, tad jabuht arī ſchajā komiſijā tahdam preekſchſtahwim. Bet tadehl Tautas Padomē wīnu eewehlet, to es ar neatrodu par wajadſigu. Ja zitur to eeleeſ pīſſehtas dome, bet teeſas lozekli teek komandeti no atteezigās teeſas, tamdehl tad te wajadsetu wehlet Tautas Padomē?

Preſidents T ſ h a k ſ t e: Genakluſaji wehl pahrlabojumi. Tas weens ſkan tā:

"Komiſijas ſehdēs nem dalību, kā balſſteeſigi lozekli, pa weenam preekſchſtahwim no ſenata, teeſu palatas un waldbiās."

Tas nahkoſchais no Spr. Baegles:

"Komiſijā peedalas ar balſs teeſību weens teeſu reſora lozeklis."

Buhs wehlatees wahrdu? Bērš: ja!

Bērš: (runa kreemīſki ſeſoſcho): Lai zentralā komiſijā waretu ee-eet arī nazi-onala maſakuma preekſchſtahwji, es leeku preekſchā paleelinat komiſijas lozekli ſkaltu un eeſneedſu ſeſoſchu preekſchliktumu:

Zentralā wehleschannu komiſija faſtahw no 18 lozekteem, ko iſwehl Tautas Padome."

B a e g l e: Geſneegdams ſcho pahrlabojumu, es domaju augſtakās teeſas ſenata lozekli, jo zītās apgabalos ir preekſchſtahwji no apgabala teeſam.

Preſidents T ſ h a k ſ t e: Bet tas te nekriht ſwarā.

B a e g l e: Tad atwainojeet: Duhtu atkaut pahrlabot.

Preſidents T ſ h a k ſ t e: Pehdejais wahrds buhs dodams komiſijas referentam.

S k u j e n e e k s: Komiſijā, kuri ſagatawoja ſcho likumprojektu, netika pahrrunats ſchis jautajums, bet es un daſchi mani beedri bijām tanis domās, ka zentralā

wehleschann komiſſija ir domata tā parlamenta komiſſija, kura fastahdas no wiſu poli-
tiſto partiju preekſchahweem un mums ſche paraſtā famehrā. Kā wiſas pahrejās,
tā arī ſchī komiſſija tiks fastahdita no 12 lozēkēem. Staits 16 ir warbuht teescham
labakā, jo tad wiſas politiſkās partijas buhtu representetas ſchajā komiſſijā. Ja
zentralā wehleschann komiſſija ir parlamentariska komiſſija, tad ir pilnigijēlekti, ka tur
waldbas delegati peedalas ar balſs teesibam. Tas runatu pretim kural katrai parla-
menta prakſel. Ka waldbiba wehlas ſuhitit ſawu preekſchahwi, kureſch to informetu
ſawas darbības fastanofchanas labā, ir ſaprotams, bet naw ſaprotams, kalab waldbi-
bas preekſchahwim nepeezeschamas balſs teesibas. War arī uſaizinat teſu reſora
preekſchahwi, bet man leekas loti dihwaini, ka ſinamam ſuwerenam Watwijās walſs
organam jateek kontroletam no otra loti ſwariga un kompetenta organa. Tas warbuht
buhtu mufſu parlamenta apwainojums un es buhtu pret to, ka ſchīs komiſſijas fastahwa
tiktu paplaſchinatā ar balſsteesigeem waldbibas un teſu lozēkēem. Ka waldbibai ir
teesiba informetees, tas ir jau paredſets preekſchā liktā formā.

Preſidents Tſchakſte: No ſchiteem eſneegumeem papreekſchu uſ balſofchann
es likſchu to, kas atteejas uſ ſkaitu. Kas ir par pahrlahojumu pawairot ſkaitu no
12 uſ 16 lozēkēem? Duhſu peezeltees? (Balſo.) Tā tad ar wiſam balſim, weenam
atturotees, peenemts pawairot ſkaitu uſ 16. Nahloſchēe diwai preekſchlikumi ir komiſſi-
jas fastahwa papildinaschana maſakais ar weenu ſenata lozēkli. Es likſchu uſ balſo-
ſchann. (Petremiſs peeteizās pee wahrda.) Debates ir ſlehtas.

Petremiſs: Man jaairahda, ka ſemēs, kureās naw ſenatam ſewiſchās
preekſchrozibas...

Preſidents Tſchakſte: Tas ir debates.

Petremiſs: Tā naw. Ir loit no ſwara motiwet, ka ſenata lozēklis
ſehb tur ſlaht.

Preſidents Tſchakſte: Es likſchu uſ balſofchann. Kas ir par to, ka komi-
ſſija peedalas weens ſenata lozēklis ar balſsteesibam. (Balſo.) Tā tad ſchīs preekſch-
likums atraidits ar 41 pret 15 balſim, atturotees 24. Tagad nahk nahloſchajās
preekſchlikums. Kas ir par to, ka peenemtu no Aweeſcha proponeto papildinajumu,
toſ luhgtu peezeltees? (Balſo, bet labā puſē daſchi apſehſchās, kas bij pazehlufchees).
Duhgtu labā puſē wehl peezeltees.

Alhwe: Man tomehr buhtu preekſchlikums, balſot uſ reisi, bet ne tā
papreekſchu labā puſē, tad zentra un tad pa kreisi. (Balſis: Pahrbalſot!)

Preſidents Tſchakſte: Es luhgtu wehl reisi peezeltees toſ, kuri ir preti tam
preekſchlikumam, kuru eſneedſa Aweeſis no Sonneeku Satweenibas — 34.

Alhwe: Kas par?

Preſidents Tſchakſte: Wiſa jau par.

Alhwe: Te tomehr noteek pahpratum. Te labā puſē noteek neſapra-
ſchana, par to wint balſo. Tadehl es liktu preekſchā...

Preſidents Tſchakſte: Kas atturejās?

Alhwe: Wini newar iſſchirtees. Tamdehl es luhgtu nobalſot arī par
preekſchlikumu. (Alhwe, raubſidamees uſ ſozialdemokrateem, peesihmē: „Newajaga
uſtrauktees; iſkritis jau tāpat zaurt“; Wenders: „Newajaga mozt ſapulzi!“) Bet naw
tatiſchu ſapratuſchi!

Preſidents Tſchakſte: Waj no zittautibneekem ſaprata nobalſofchann?
Es domaju ſapulzei nelas nebuhtu pretim, ja es likſchu to preekſchlikumu wehlreſt uſ
balſofchann.

ſch. Fiſchers (runā kreewiſki): Mehs neſaprotam un tamdehl noteek
pahpratumi, reſem uſjautrinofchi, bet reſem arī behdigi.

Alhwe: Tahdus jautajums, kas pirmo reisi nahk uſ balſofchann, toſ
wajadſetu tullot, jo zitadi winaus war pahprast.

Wenders: Es gribetu peesihnet pee deenas ſahrtibas. Ir pawiſam eho-
moti. Agrat arween wiſi ſaprata, nu uſ reisi neſaprot. Ja mehs ſcho preekſchlikumu
tulkofim, tad mums jainlko arī wiſi pahrejec. Un ne tikai diwās walodās, bet pat
waj peejās. Pee kahdam konſekwenzem tas weh, Alhwees kungs?

Alhwe: Buhtu jatulkko tee preekſchlikumi un jautajumi, kas nahk
pirmo reisi balſofchannā. Dihdſ ſchim zittautibneeki wiſu ſaprata, jo to papildinajumu

Dij masaf un wini nahza pa weenam. Bet ja nahf wairaf uf reisi, tab teefcham wini tos pareisi neustwer. Schis starpgadjums nebuht newar radit prezedentu.

J. Sahlit: Wispahrigi es domaju, ka wisam tantibam jafuhfa schurp tahdas personas, kas saprot muhsu walfis walodu. Ta tas tatschu bija ari kreewu dome, kur wisas tautas suhtija tahdus preekschastahwju, kas saprata kreewu walodu. Naw tatschu eefpehjams runat wisas tajas walodas, tahdas teef runatas walfsi. Un fche mehs waram runat tikai weena waloda. (Applausi.)

M. Skujeneeks: Es domaju, ka afkustinatais jautajums fche nemaj naw apspreefchams, jo winsch naw uf deenas fahrtibas. Wispirms tas pahrrunajams starpfrakziju biroja un tikai pehz tam Tautas Padome war runat un schin jautajuma lehmumu taisit.

D Waldmanis: Es pasinoju, ka fche ir nepareisi balsots. Wisur, kur ir bijuse nekstadiiba un schaubas par balsofchanas rezultateem, tur ir japahrbalso, un ja newar balsot tahda weida, ka mehs to lihds schim darijam zaur pazelfchanos no weetam, tab tas jadara zitadi, waj nu ar sihnitem, waj ar ifeefchamu pa durwim. Bet tagadejo balsofchanas rezultatu mehs peenemt newaram.

Presidents J. Tschakste: Ir zelta eeruna, ko no zittautibneekem naw saprasts balsojamais jautajums. Schimbrihscham uf ahru roku walodas jautajums nemaj naw isschikrams, tabehl, ka winsch ir deefgan komplizets. Pehz manam, tapat ka pehz mana beedra Skujeneeka domam, mehs tagad wiku isschikrt newaram un balsofchana paleef tahda, tahda wina biijuse. Preekschlitums ir atraidits ar 34 pret 27 balsim, 6 atturotees. (Peesihme: „Pareisi!“) Tagad es liffchu wifu 6. § uf balsofchamu, ar to pahrlabojumu, kuresch tifa peenemts. Winsch flau tagad ta:

„Zentralo wehleschamu komisiju, fastahwofchu no 16 lozefkeem, eewehl Tautas Padome.“

Tos, kas ir par fchi panta peenemfchamu, es luhgtu peezeltees. (Balso.) Ta tab fchis pants peenemts ar mineto pahrlabojumu, ar wisam balsim, 4 atturotees.

Presidents J. Tschakste lasa:

„§ 7. Apgabalu wehleschamu komisijas fastahdas fefofcha fahrtā: 1) Nigas pilsehtas dome eewehl uf proporzionalitates pamateem 4 komisijas lozefkus, kureem apgabala teefa peefkomande weenu no saweem lozefkeem; 2) Wissemē Tautas Padome eewehl 4 komisijas lozefkus, kureem Nigas apgabala teefa peefkomande weenu lozefki; 3) Batgalē aprinku semstes eewehl pa weenam preekschastahwim, Tautas Padome weenu un weteja apgabala teefa weenu sawu lozefki; gabijumā, ja weeteja apgabala teefa wehl nebuhtu nodibinata, teefu palata delege teefnesi; 4) Kursēmē weenu komisijas lozefki eewehl Deepajas pilsehtas dome, weenu komandē apgabala teefa un 3 eewehl Tautas Padome; 5) Sengalē weenu komisijas lozefki eewehl Selgawas pilsehtas dome, weenu Selgawas apgabala teefa un 3 Tautas Padome.“

J. Zelms: Pee apgabala komisiju fastahdofchanas ir paredsets, ka Nigas pilsehtas dome eewehl uf proporzionalitates pamateem 4 komisijas lozefkus, bet Tautas Padomei apgabala komisija preekschastahwa naw. Kursēmē Deepaja eewehl 1 komisijas lozefki, bet Tautas Padome — 3 lozefkus. Tapehz mehs leefam preekschā pahrgrofit 7. punktu tā, ka Nigā Tautas Padome eewehl weenu un Nigas pilsehtas dome trihs lozefkus. Te komisijas redakzija ir teiktis, ka pilsehtas dome eewehl 4, bet Tautas Padome neweena.

Presidents J. Tschakste: Wairaf neweens pee wahrda naw peeteizees. Kas ir par fcho Zelma papildinajumu, tos luhgtu pazeltees. (Balso.) Ta tab peenemts Zelma preekschā listais papildinajums. Wairaf papildinajumu naw. Tagad es liffchu uf balsofchamu 7. § ar nule peenemto Zelma papildinajumu, kuru, es domaju, man newajadses wairs atfahrtot. Kas peenem fcho paragrafu? (Peezelaš wisi.)

Presidents J. Tschakste lasa:

„§ 8. Aprinka wehleschamu komisijas fastahdas no 1 aprinka pilsehtas domes eewehleta komisijas lozefka, no meerteesnescha, kuru pilnwaro apgabala teefa un apgabalu wehleschamu komisijas 3 eezelteem lozefkeem.

Peesihme: Nigas aprinki, ka ari tur, kur aprinku pilsehtu domes newaretu iwehlet komisijas lozefki, apgabalu wehleschamu komisijas eezel 4 komisijas lozefkus. Grobiņas aprinki Deepajai peefriht teefiba eewehlet weenu komisijas lozefki.“

Es leetu scho 8. pantu ar wisu peesihmi us balfoschannu, tapeh; ka schi peesihme scho pantu tikai tuwat paschaidro. Toz, kas ir par scho pantu, es luhgtu pazelttes. (Pazekas wiifi.)

President's J. Tschakste lasa:

„§ 9. Katrs pagast, pilsehta un meests, kureem jawa paschwaldbiba, ir balfoschannas eezirknis. Veelati pagasti un pilsehtas fadalami apatscheezirknos.“

Gebildunnu naw? Es liffchu us balfoschannu. Kas peenem scho paragrafa, tahds wiisch ir projektets? (Peezekas wiifi.)

President's J. Tschakste lasa:

„§ 10. Gezirna wehleschannu komiisija fastahw no 3 lihbs 5 wehletajeem, kuras us proporzionalitates pamateem eevehl pagasta padomes waj pilsehtas, resp. meesta domes.“

Es liffchu scho paragrafa us balfoschannu. Kas ir par schi panta peenemschannu, toz luhgtu pazelttes. (Pazekas wiifi.)

President's J. Tschakste lasa:

„§ 11. Wehleschannu komiisijas, isnemot zentralo, war peedalitees ar balfs teeshbu pa weenam preekschastahwim no katras partijas waj grupas, kura likumiga laika eefneeguse argabala wehleschannu komiisijai kandidatu faraktus.“

Kas ir par schi panta peenemschannu? (Peezekas wiifi.) Ta tad peenemts.

Te ir eenahzis preekschlikums no Freijwalda sen., wehla laika dehl allikt fehdi us peektdeemu.

J. Members: Man tas preekschlikums isleekas deesgan ehrmots. Weenmehr wehla laika dehl fehdes allikt, bet pulkstens wehl nemas naw 9. Stad tad mehs tiksim gala? Ja fehdes pastahwigi alliksim wehla laika dehl, tad jau mehs te strahdastim lihbs seemas iwehtkeem. Darbs mums tatschu jadara. Ta jau paleet beigu beigas behrnu spehle.

President's J. Tschakste: Es liffchu preekschlikumu us balfoschannu. Kas peefriht schim pahtrahkumam? Weens. Kas ir pretim? (Peezekas.) Azimredstot preekschlikums ir atraidits. 11. pantu mehs peenehmam. Tagad 12. pants.

President's J. Tschakste lasa:

„§ 12. Zentrala wehleschannu komiisija wada wehleschannas wisa walsti un eezeltanis pagastos waj apriakos, kuros wehleschannu laika wehl nebuhtu paschwaldbibas eestahdes, wehleschannu waditajus.“

(Seika jaunkundse luhds wahrbu). Luhgtu, Setka jaunkundse!

B. Seil: Schim pantam gribetu likt peesihmi tahdu: Satwersmes Sapulzes wehleschannas newar buht eesahltas pirms Latgales teritorijas atswabinaschannas no eenaidneeka, tamdehl, ka bes weenas peektakas wisu parehseto lozeklu skaita Satwersmes Sapulze faktiski safaukta buht newar. Ta wairs nebuhtu Satwersmes Sapulze, bet gan ta buhtu Nesatwersmes Sapulze. Tadehl mehs schim pantam leekam schahdu peesihmi eefschu.

President's J. Tschakste: Es liffchu scho papildinajumu us balfoschannu. (Saugeeni: „Kolast!“) Wiisch nahktu tad ka peesihme: „Satwersmes Sapulzes wehleschannas newar buht eesahltas pirms Latgales teritorijas atswabinaschannas no eenaidneeka.“

Members: Es isteiktos pret scho peesihmi pee 12. paragrafa. Ir loti saprotama latgaleeschu prasiba, lai wehleschannas notiktu, kad wisa Latwija buhs atbrihwota. Ta prasiba ir saprotama un pret wimu war isturetees ar wisleelakam stupattijam. Bet man leekas, ka punktis tas Satwersmes Sapulzes likuma neder un ka peesihme — jau nu netahda fina. Tantas Padome par to war peenemt atfewischku lehmumu.

M. Antons: Es ari to katra fina usturu, ka naw eespehjams peenemt papildinajumu ka peesihmi. Ja nahl tahds preekschlikums, tad latgaleeschu frakcija to war eefneegt ka atfewischku paragrafa, bet ka peesihmi wimu wajaga atraidit.

B. Seil: Es nensuru to, ka schim preekschlikumam katra fina japaleet ka peesihmei. Mums buhtu wehl labaki, ja wimu peenemtu ka atfewischku lehmumu, waj atfewischku paragrafa.

President's J. Tschakste: Ta tad Inhs nemat wimu atpakal?

B. Seil: Tagad ja. Mehs wimu tad usstahdistim wehlat ka atfewischku punktu, bet ne ka peesihmi pee schi paragrafa.

President's J. Tschakste: Es leeku 12. paragrafa us balfoschannu, bes kaut tahdam pahrgrosibam, tahda redakcija, tahds wiisch eefneegts no komiisijas. Luhgtu peezelttes toz, kas ir par schi paragrafa peenemschannu? (Peezekas wiifi.)

„§ 13. Wehleſchanās newar nemt dalibu personas, kuras likumā paredzēta ſahrtībā atſihtas par ahrprahitgām, tāpat kurlmehmee, kuri atrodas aīsbildneezībā. Wehleſchanas teeſības ſauē: 1) tee, ſam uſ ſpehā naħſuſča teeſas ſpreeduma pamata ir atņemtas waj aprobeſchotas teeſības, ja no ſoda iſzeſchanas deenas naw pagahjuſchi 10 gadi un ja wint ſawas ſaudetās teeſības naw zaur apſchehloſchanu eeguwuſchi atpatai; 2) kaſ ſoditi ar zeeummu par noſeegumeem, kaſ iſdariti mantkariģos noluhkos, ja no ſoda iſzeſchanas deenas naw pagahjuſchi 5 gadi; 3) kaſ ſtahw ſem teeſas un iſmeleſchanas par 1. un 2. punktos paredſeteem noſeegumeem, ja wini atrodas apzeetinajumā, pee ſam teeſ ſaudetas tikai aktiwās, bet ne paſiwās wehleſchanu teeſības; 4) kaſ ar noluhku pahrlahpis noteikumus par wehleſchanu břihwibu un pareiſibu likumdoſchanas un paſchwaldības organu wehleſchanās.“

J. Sahliſ: Es pee ſchi panta leeku preeſchā wairakus pahrlabojumus. Jau otrā pantā ir runa par wehleſchanu teeſibam. Tadehł wajadsetu wiſus pantus, kaſ runā par wehleſchanu teeſibam, ſaweenot weenlopus. Leeku preeſchā 13. un 14. pantus eewetot iuhlił pehž 2. panta. Pee § 13. es wehletos pehž wahrba: Kurlmehmeem eewetot wehl „un wiſas zitas personas, kuras atrodas aīsbildneezībā“. Ja tahds neſpehji pahrwalbit un pahriinat ſawas leetas, tad tahds newar ari peedalitees wehleſchanās. Tandeht tās personas, kuras atrodas aīsbildneezībā, newar nemt dalibu wehleſchanās. Tad pee otra panta peeweenot peekto punktu ar ſchahdu ſaturu: „kaſ noteſati waj atrodas ſem iſmeleſchanas par atrauſchanos no kara klauiſbas“. Scho jautajumu es uſſlatu par ſewiſchi ſwarigu tadehł, ka tagadejos laikos tahdas personas, kaſ atrauſas no kara klauiſbas, newar nemt dalibu pee wehleſchanam.

Preſidents J. Iſchakſte: Waj referents no ſawas puſes newehletos iſteiktees?

M. Skujeneekſ: Kaſ atteezas uſ teem, kuri atrodas ſem aīsbildneezības, tad ir jatonſtatē dīwi fakti: Wiſpirms tahdu perſonu kaſ atrodas ſem aīsbildneezības, ir kōti maſ, un otrkahrt — tagadejos apſtahklos buhſ kōti apgruhtinoſchi winas konſtatet un tas tikai wehleſchanu mechanizmu apgruhtina. Weidsot, kaſ atteezas uſ karaſpehku, tad ari ſchis jautajums tika lomijā pahrrunats, kur atſina, ka tahdu gadījumu mums tikpat kā naw un tadehł Sahliſcha kunga preeſchliktumu naw eemeſis uſnemt, lai wehleſchanas neapgruhtinatu ar ſihtumeem.

Preſidents J. Iſchakſte: Tas pirmais preeſchliktums ſihmejas tikai uſ pantu nowetotſchanu, kur proponets liki 13. paragrafu tahlit pehž otrā. Warbuht no komiſijas referantu puſes netiks zeltas nekahdas eerunas, ja pahrgroſa paragrafus, tadehł es likſchu scho pahrlabojumu teeſchi uſ biſoſchanu. Kaſ ir par to, ka 13. un 14. pantus noleek tā treſcho un zeturto, luhgtu peezeltees. (Balſojot peenem.) Tad ſche pehž wahrba „kurlmehmee“ teeſ likts preeſchā eewetot wahrbus: „un wiſas zitas personas, kuras atrodas aīsbildneezībā“. (Balſo un peenem weenbalſigi.) Tā tab papildinajums peenemts. Tad ir wehl treſchais preeſchliktums — peeweenot pee 13. paragrafa wehl jaunu peekto punktu klahł, kurſch ſkanetu tā: „kaſ noteſati, waj kaſ atrodas ſem iſmeleſchanas par atrauſchanos no kara klauiſbas“. Kaſ ir par ſchi punkta peenemſchanu, luhgtu peezeltees. (Balſo.) Ar balſu wairatumu ſchis punktis peenemts. Schis tad buhe uſ preeſchu treſchais paragrafs un wintch ſkanēs ſchā:

„Wehleſchanās newar nemt dalibu personas, kuras likumā paredzēta ſahrtībā atſihtas par ahrprahitgām, tāpat kurlmehmee un wiſas zitas personas kuras atrodas aīsbildneezībā.“

Wehleſchanas teeſības ſauē: 1) tee, ſam uſ ſpehā naħſuſča teeſas ſpreeduma pamata ir atņemtas waj aprobeſchotas teeſības, ja no ſoda iſzeſchanas deenas naw pagahjuſchi 10 gadi un ja wint ſawas ſaudetās teeſības naw zaur apſchehloſchanu eeguwuſchi atpatai; 2) kaſ ſoditi ar zeeummu par noſeegumeem, kaſ iſdariti mantkariģos noluhkos, ja no ſoda iſzeſchanas deenas naw pagahjuſchi 5 gadi; 3) kaſ ſtahw ſem teeſas un iſmeleſchanas par 1. un 2. punktos paredſeteem noſeegumeem, ja wini atrodas apzeetinajumā, pee ſam teeſ ſaudetas tikai aktiwās, bet ne paſiwās wehleſchanu teeſības; 4) kaſ ar noluhku pahrlahpis noteikumus par wehleſchanu břihwibu un pareiſibu likumdoſchanas un paſchwaldības organu wehleſchanās; 5) kaſ noteſati, waj atrodas ſem iſmeleſchanas par atrauſchanos no kara klauiſbas.“

Tā ſkan tas pahrlabotais paragrafs. (Nobalſojot ar balſu wairatumu peenemts paragrafs 13.)

Prezidents J. Tšhakte laša:

§ 14. Latvijas Satversmes Sapulzē var eevēlēt katru pilntiesīgu Latvijas pilsoni, kaut arī tas nedrīkstētu veļlēšanā apgalā, kurā tas uustahdīts par kandidātu, ja viņš apmeerina pahrejās prasības, kurās uustahda veļlēšanā noteikumi un ja arī tas naw uukemts veļletāju šarakstā.

A. Kļihve: Te buhtu no šwara pantā eewest papildinājumu, ka kandidātu listē war uustahdit tik tahdas personas, kas Latvijā drīhwo un newis tahdas, kas drīhwo, peemehram, Maskawā un eenem tur kahdas atbildīgās weetas. (Zelms no weetas: „Daniskās balles no Maskawas!“)

M. Skujeneeks: Es grībetu aistrahdit us to, ka war uustahdit arī tahdus Latvijas pilsonus, kuri pašlail neatrobas Latwijā. Pēe tik nenormaleem apstahskeem, kahdus mehš pehdejos gabos ešam peebdrīhwojušči, war gabitees, ka kahds no numis klahtešošcheem teek lomandēts us kahdām nedelām loti šwarīgā ujbewumā us Stokholmu waj Kopenhagenu, tad arī mehš tos newaram uustahdit kā kandidātus. Pēe tam arī Maskawā beš Stuttšhas un Danišewssa atrobas laudis, kuri buhtu zeentgi strahdat pēe Latvijas atjaunošanas un buhtu wehlems arī tos uustahdit kā kandidātus. Ir no loti leela šwara, ka pahrgrosījuma buhtu teikts, ka kandidātu listēs war uustahdit tikai tahdus, kas ir Latvijas pawalstneeki. Warbuht, ka „tahdi zilweki, kas drīhwo Latwijā“, radis domu starpības un beš tam pawalstneezības likumā aistrahdīts, kas klatas par Latvijas pilsoni.

A. Kļihve: Ja tas jautajums teek iščhīrts ar pawalstneezības likumu, tad es nonemu šawu preeščhlikumu.

Prezidents J. Tšhakte: Es likšu ščo 14. pantu us balfošchanu. Kas par šči panta peenemšchanu tahdā redabzija, kahou ir peekehmuse komisija, luhgtu peezeltees. (Peezetas azimredstot wišt.)

Tahlat peekem 15. un 16. pantus beš eerimam. Rahk otra nodala. Samzeeni: „Pahrtraukums!“

F. Wenders (no weetas): Otrā dala loti ihša.

Freijwalds sen.: Es luhgtu pahrraukt šchowakar pawišam, lihds rihst pehzpusdeenai pulksten 4.

J. Zelms: Es tomehr kategoriski ešmu pret to. Kad runaja par darbu, tad Semneeku Saweenība zihīgi to pasrihpoja; bet tad nahza darbs, tad wina lihds pahrraukumu. Waj to arī šaprot par darbu? Otrā nodala uif ihša, ka atliktoš tikai pusstunda, bet wina grīb no šči darba behgt.

K. Freijwalds: Semneeku Saweenība neluhds pahrraukuma, lai eetu gulet, bet gan širahdat, warbuht wehš wifu nakti.

A. Kļihve: Lai neišnahktu debates par to, ka Semneeku Saweenība ir reakcionara partija — (Wenders no weetas: „Wina ir peekufuse partija!“) — es arī stahwu par pahrraukumu, lai šinamā mehrā notahrrotu eekufinatōš jautajumus atteezībā pret weenu, otru pantu šastnā ar waldību. Wislabak darbu pahrraukt lihds rihstdeenai.

J. Griščhans: Es arī peeweenojos preeščhlikumam pahrraukt sehdi lihds rihstdeenai, jo daubseem zilwekeem naw eespehšams sehdet šče 16 waj 18 stundas, waj tabehk buhs muhšu darbs rashigaks? par to es loti šchanbos.

Prezidents J. Tšhakte: Es likšu ščo preeščhlikumu us balfošchanu, kuršch profa, lai atleek sehdi lihds rihstdeenai pulksten 4 pehz pusdeenas. Luhgtā peezeltees toš, kas ir par pahrraukumu. (Balso.) 41 balšs išteilufes par pahrraukumu un 28 balšis pret pahrraukumu. Tā tad šapulzi pašludinu par šlehtu.

(Sehdi šlehos pulksten 9 watarā).

Latvijas Tautas Padomes zeturtās sesijas treschā sehde.

14. augustā 1919. g.

Sehdi atklahj pulksten 4.55 minutes pehz pusdeenās.

Prezidents J. Līčakste: Tautas Padomes sehde atklahta. Prezidijs šafinā ar frakzijas biroju apspreeba šchis deenas fahrtibu un atfina likt šchodeen uš deenas fahrtibu pirmā fahrtā likumprojektu par pawalstneezibu un pehz tam pagaidu noteikumus par pilfhehtas domneeku wehleschanam. Bet, eekams stahjamees pee deenas fahrtibas, es pašinoju rakstu, kuršch ir eenahzis no Demokrātu Saweenibas. Es luhgtu sekretara kungu nolafit.

Sekretars G. Bitte (nolafa):

Latvijas Tautas Padomes prezidija m. Luhsdam darit finamu Latvijas Tautas Padomei un winaš organcem, ka Latwju Demokrātu Saweenibai, kura fastahdas no agrafām Latvijas Demokratiškās un Latweeschu Nazonaldemokrātu partijām, ir peeweenojusēs ari Latwju Neatkaribas Partija.

Saflonā ar wisu triju partiju centrālo komiteju kopeju lehmumu, kuršch taišis 12. augustā 1919. g., šcho partiju lihbschitejais preekščstahwu flaitis Tautas Padomē un Rigas Pilfhehtas Domē paleet agratā flaitā un fastahwā, bet winaš darbosees kopeji ka Latwju Demokrātu Saweenibas frakzija.

Latwju Demokrātu Saweenibas preekščstahwji: J. Bergsons. J. Bentlavs.

Latwju Neatkaribas partijas preekščstahwis: Spr. Baegle.

Prezidents J. Līčakste: Tagad mehš pahrešim uš likumu par pawalstneezibu. Luhgtu sekretara kungu stnot kworumu.

G. Bitte (nolafa): Šchis deenas Tautas Padomes sehde ir eeradufchees no Sozjaldemokrāteem 18, no Rewoluzionareem Sozjalisteem 2, no Semneeku Saweenibas 20, no Latgaleeschem 10, no Latwju Demokrātu Saweenibas 11, no Radikaldemokrātu Partijas 4, no Republikānu Partijas 1, no Kreemu Nazonaldemokratiškās Saweenibas 5, no Wahzu Progrefiwās Partijas 2, no Wahzu Demokrātu Partijas 2, no Wahzu Nazonalliberaļu partijas 1, Gbreju Nazonalās Padomes 3, no Gbreju Saweenotās Sozjalistiškās Strahdneeku Partijas 1 un Gbreju „Bunda“ 2. Kopā 82 Tautas Padomes lozetki no 102.

Prezidents J. Līčakste: Bet, eekams mehš pahrejam uš pawalstneezibas likumprojekta apspreechanu, es doodu wahrbu referentam.

J. Sahlits: Šcho projektu eefneeguši Tautas Padomē eefschleetu ministrija un tas nodots juridiskās komiškijas zaurfatiškānai ar lehmumu no 11. augusta šch. g. Komiskija peenehma likumprojektu diwās sehdeš un eeweda projektā dajchus eewehrojāmus pahrgrosijumus. Pahrrunas pee dafcheem panteem bij koti dšhwas un iškauza deefgan eewehrojāmas pretrunas. Tā ka dajchi panti itkā peenemti ar neleelu balžu waitatumu, tad es atšihmeschu iās starpibas, to eeweda komiskija. Komiskija nolehma likt witrakstā weenfahrschi: „Likums par pawalstneezibu“ un strihpot tablako: „Noteikumi par pilsonu teefšbam Latwijā,“ tamdehl, ka šchīnī projektā tablak eet runa newis par teefšbam, ias peeder pilsonem, bet weenfahrschi par pawalstneezibu. § 1. ir peenemts gandrihš tahdā pašā weidā, tahds taš bija projektā, itlai „noteikumā“ weetā likts „likuma“. Pee šchi paragrafa bija eebilbumi, ka wajadsetu noteiktaki dešnet to eedjshwolaju šchkiru, kuru walšs peespeesch palikt par Latvijas pilsonem. Domehr šchi desinizija bij koti gushta, tadehl komiskija palika pee tās pašas redakzijas. Tad bija aishrahdlis, ka wajadsetu wahrbu weetā „kuri dšhwo Latwijā“ eewesi warbnhi pašahwigu dšhwes weetas jehdseenu. Komiskija tomehr to neafina. (Balšis: Diktat! Prezidents Līčakste: „Luhgtu diktat!“) Pee § 2. komiskija no projekta isstrihpoja wahrbus: „Kara apstahflu dehl atstahjuschi Latwijū“ un weenfahrschi eeweda „kuri

atrodas ahrpus Latwijas". Komissija to eeweda tadehl, ka preteja gadijuma isnahktu, peemehram, ka mums wjadsetu usnemt atpakaļ sawus emigrantus un ka tad, peemehram, muhsu slawenee rakstneeki Rains un Apasija newaretu weenfahrschi registretees, bet teem buhtu jaefneeds luhgumi dehl usnemschanas Latwijas pawalstneeziba. Tad tai pascha § 2. komissija eeweda terminu, kas projektā nebij paredsets. Projektā bij, ka terminu, kura pilsoncem, buhtu jaregistrejas, noteiz Pagaidu Wal diba. Komissija atfina, ka terminsch buhtu noteizams pascha likuma, proti — ka weena gada laika no schi likuma isfludinaschanas deenas pilsoncem, kuri wehlas buht par Latwijas pawalstneecem, buhtu jaregistrejas pee tahdas no Latwijas suhtneezibas ahrsemes. Preefsch tam walstim, kuras Latwijai wehl naw nodibinati preefschschahwi, komissija nolehma terminu pagarinat un eeweda projektā pefihni, kura teikts, ka teem pilsoncem, kas atrodas tahdas walstis, peeteifschanas terminsch skaitams no tas deenas, kad Latwijai ar tahdam walstim nodibinajas fahrtigi diplomatiski sakari. § 3., falihdsinot ar wal dibas projektu, ir eewestas swarigas pahrmainas. Projektā nebij paredsets, kas isspreefsch luhgumus dehl usnemschanas Latwijas pawalstneeziba. Komissija eeweda, ka luhgumi jaefneeds eefschleetu ministrim, kusch schos luhgumus ar sawu atfaukmi nodob ministru kabinetam: ta tad luhgumu isspreefschana peeder ministru kabinetam. Tad komissija pahrgrosija ari terminu. Projektā bij minets, ka luhgums jaefneeds trihs gadu laika teem pilsoncem, kuri dsihwo ahrpus Latwijas, bet ir zehlfuchees winaš robeschās. Ta ka ar trihs gadu terminu winaš teefibas buhtu fashaurinatas, falihdsinot ar ahrsemneecem, tad komissija scho terminu atmata. Pee schis kategorijas peeder, peemehram, ari Latwijas kolonishi kreewija. Terminu luhgumu eefneegschana teem, kas dsihwo Latwijā, komissija nolehma paleelinat no trim us feschem mehneschem, eewehrojot tagabejus laikus, kad fahrtiba wehl naw pilnigi nodibinata un dsihwe nerit normalās fleadēs. Pee schi pascha punkta komissija eeweda pefihni, kura issaukta no tagabejem apstahleem, kur daschos Latwijas apwidos, peemehram, Latgalē, wehl nedarbojas muhsu ziwilās pahrwaldes organi. Komissija — nolehma, ka tahdas weetas 6 mehneschu laiks skaitas no ziwilo wal dibas organu nodibinaschanas deenas. Pee § 4. komissija eeweda papildinajumu, tamdehl ka tur nebij paredsets, kas isfchirs tos luhgumus, kas eefneegti eefschleetu ministrim. Komissija domaja, ka tas peekriht ministru kabinetam, un tadehl nolehma, ka luhgumi dehl usnemschanas pawalstneeziba eefneedsami eefschleetu ministrim, bet isspreefschami ministru kabinetam. § 5. komissija eeweda swarigu pahrgrosijumu. Projektā bij teikts, ka ahrsemneekus, kuri naw nodshwojuschi 5 gabus Latwijā, war par fewifschkeem nobelneem un fewifschkos gadijumos usnemt Latwijas pawalstneeziba us Pagaidu Wal dibas lehmumu. Komissija domaja, ka tahdus luhgumus war isfchirt tikai Latwijas Tautas Padome, jo, peemehram, Danija wis pahri ahrpawalstneekus Danijas pawalstneeziba peenem parlaments. Ari § 6., paschās beigās, komissija eeweda pahrgrosijumu. Projektā bija teikts: „no lehmuma isfludinaschanas deenas,“ bet komissija peenehja: „lhdh ar swehresta wal swiniga apsolijumu nodoschamu.“ Pee § 7. komissija eeweda papildinajumu atteeziba us nepilngadigeem, starp kureem ir ari behrni, kuri naw dsimuschhi wezaku likumiga lauliba, tee ir adoptete un legitimete. Abas schis grupas komissija domaja peelhdhstnat wis pahri nepilngadigeem un noteikt winaš pawalstneezibu pehz winaš wezaku peederibas. Tad pee ta pascha § 7. komissija eeweda papildinajumu atteeziba us seewetem — Latwijas pawalstneezem, kuras eestahsuschās lauliba ar ahrsemneecem. Tas projektā nebij paredsets, bet tas ir wjadstigs; tadehl komissija eewed papildinajumu, ka tas Latwijas pawalstneezes, kuras eedewuschās lauliba ar ahrsemneecem, pehz laulibas isbeigschanas eeguhs atpakaļ Latwijas pawalstneezibas teefibas. Tee buhtu swarigakee pahrgrosijumi. Zebams preefschā Tautas Padomei komissijas projektu, luhdsu to peenemt.

Presidents Tschakste: Pirmā fahrtā tiks westas debates par wis pahri geem prinzi peem. Ja neweens pee wahrda nepeeteizas, tad es leeku Tautas Padomei preefschā pahreet us atfewifschku pantu apspreefschamu. Waj pretim neweena naw, ka pahreet us atfewifschku pantu apspreefschamu? Suhgtu peezeltees tos, kas pretim? (Neweens nepeezekas. Turpina.) Wirskafis: „Sikumš par pawalstneezibu.“ Pefihmes naw? Tad tas paleef (Daja):

§ 1. Par Latwijas walstis pilsoni skaitas itkats agrakās kreewijas walstis pawalstneecs, bes tautibas un tizibas isfchiribas, kusch dsihwo Latwijas

robeschās, ir zehlees no Latvijas robeschās eetlpsstoscheem apgabaleem un naw lihds ſchi likuma iſſludinaſchānas deenai pahrgahjis ſweſchā pawalſtneezibā.

Preſidents T ſ c h a k ſ t e: Pēc pirmā parafrāfa teel eefneegts pahrlabojums: Wahrdu „kuri ir zehluſchees“ weeta likt „ir dſimufchi.“ Eš likſchu pahrlabojumu uſ balſoſchānu. — Pauluks, no Senneeku Saimeenibas.

Pauluks: Man rahdas, ka ſchis pahrlabojums naw peenemams, jo tas jehbſceenu wehl wairat ſajants, tapehz, ka dſimis war buht ahrſemēs kaut kurſch ſchejeeneetis, kurſch tadehl nebuhs Latvijas pawalſtneeks; tāpat wina behrni, warbuht tagad jau leeli zilweſi, kuri dſimufchi ahrſemēs. Tadehl buhs dauds pareiſaki, kad paliktu pēc wahrda „kurſch, zehlees . . .“ un tapehz eš luhdsu atraidit ſcho pahrlabojumu.

F. L a z k i ſ (runā kreewiſki):

Ebreju Apweenotās Sozialiſtu Partijas wahrda eš leeku preeſchā wahrda „zehluſchees“ weeta wahrdu „dſimufchi.“ Wahrdu „zehluſchees“ war daſchabi iſtullot. Eš baidos, ka weetejās eestahdes war no winām nepatiſklamām perſonām praſit apleezibas par wizu zehſchānos. War praſit, lai neween wezaki buhtu Latvijā dſimufchi, bet ari tehwa un mahtes wezaki u. t. t., pat lihds 3. un 4. auguſtam. Jehbſceenām „dſimufchi“ pēc paſtahwigas dſihwes noteikuma newar peeſchirt gabijuma rakſturn, tā ka ſchāi ſinā newar buht pahrapratuma. Liſ ſchahdeem eemesleem eš leeku preeſchā peenemt mineto pahrlabojumu.

Preſidents J. T ſ c h a k ſ t e: Wahrds referentam.

J. S a h l i ſ: Eš aiſtahu komiſijas redakziju, jo tai ir plaſchaks jehbſceens. Komiſija domaja taiſni wahrdu „zehluſchees“ jo tas peeſchirt pilſona teeſibas ari teem, kuri no Latvijas zehluſchees, bet ne tikai te dſimufchi.

Preſidents J. T ſ c h a k ſ t e: Eš likſchu pahrlabojumu uſ balſoſchānu. (Balſojot par pahrlabojumu ir tikai 3 balſis). Weidsot likſchu uſ balſoſchānu wizu pantu. (Balſojot 1. pantu peenem ar wiſām balſim, trim atturotees).

Preſidents J. T ſ c h a k ſ t e (laſa):

„§ 2. Pilſoni, kas pagaibam uſturas ahrpus Latvijas robeschām, bet zitadi apweerina § 1. minētās praſības, neſaudē Latvijas pawalſtneezibas teeſibas, ja wini weena gada laika no ſchi likuma iſſludinaſchānas deenas atgreeschās Latvijā, waj registrejas kā Latvijas pilſoni pēc kahdas no Latvijas diplomatiſkām preeſchſtahwneezibām ahrſemēs, waj ari paſiwo ſawu wehſchchānos palikt Latvijas pawalſtneezibā eekſchleetu miniſtrim.“

Pēc ſchi panta ir peeſihme, tura ſkan:

„Peeſihme: Walſtis, kur Latvijai naw diplomatiſku preeſchſtahwju, gada termiņſch ſahdas no ſahrtigu diplomatiſku ſakarū nodibinaſchānos.“

Waj buhtu kahdas peeſihmes? Eš likſchu ſcho pantu uſ balſoſchānu . . . (Erons no weetas: Beeteizos pēc wahrda!)

Š. E r o n ſ (runā kreewiſki):

„Augſtā Sapulze! Otrs parafrāfs atteezas uſ tām perſonām, kuras pado-
dama 1. § noteikumem, bet kuras patlaban nedſihwo Latvijas robeschās. Eš grihu runat par tām perſonām, kuras dſihwo Latvijā, bet kurām pehz ſchi likumprojekta peenemſchānas nebuhs pawalſtneeku teeſibas. 2. un 3. parafrāfi aiſklar to Latvijas eedſihwotaju plaſcho maſu intereſes, kuri naw zehluſchees no Latvijas apgabaleem, hei kuri paſtahwigi dſihwo Latvijā un uſlata Latviju par ſawu dſimteni. Wajadſiba eefneegt eekſchleetu miniſtrim luhguam par uſnemſchānu Latvijas pawalſtneezibā nobod wizu ſcho eedſihwotaju grupu adminiſtratiwās paſchwaras roſā. Tapehz eš leeku preeſchā peenemt 2. parafrāfu ſeloſchā redakzijā.

„Pilſoni, kuri kahdu laiku dſihwo ahrpus Latvijas robeschām, bet zitadi iſpilda 1. parafrāfa noteikumus, tāpat ari tee agratee kreewu pawalſtneeki, kas neiſpilda 1. parafrāfa noteikumus, bet lihds 1914. g. 1. auguſtam dſihwoja un tagad dſihwo Latvijā, neſaudē pilſonu teeſibas, ja wini gada laika pehz ſchi likuma publi-
zeſchānas atgreeschās Latvijā, waj kā Latvijas pilſoni registrejas pēc kahda Lat-
wijas diplomatiſka preeſchſtahwja ahrſemēs, waj ari paſiwo eekſchleetu miniſtrim ſawu wehſchchānos palikt par Latvijas pilſoneem.“

Wehs nepraſam pilſonu teeſibas wiſeem Latvijā eſoſcheem eedſihwotajecim, wehs paſchā negribam, lai tos gabijuma elementus, kuruſ kurſch atpweechis ſchurb,

usņemtu par pavalstniekiem, bet tas jaatceļina uz viņiem, kas te dšihwoja pirms 1914. g. 1. augusta.

Prezidents J. Tšahakte: Waj referents wešletos par šo jautajumu itcītēos?

J. Sahlits: Šai peesihme pee paragrafa 2. naw peeweenojama: Katrā no pirmem trijeem paragrafeem ir paredseta atšewišķa pilsonu šķīra: § 1. ir paredseta weena šķīra, § 2. — otra un § 3. — trešā. 1. paragrafā noteikta ta eedšhwotaju šķīra, kura apmeerina wišas prasibas, tas ir — kuri dšihwo un ir zehluschees Latwijā un naw zitu walsiu pawalstnieki. § 2. ir paredseta ta pilsonu šķīra, kuri apmeerina § 1. minetas prasibas, bet kuri pagaidam dšihwo ahrpus Latwijas. § 3. ir paredseta atkal zita šķīra. Tur ir runa par tahdeen, kuru pastahwiga dšihwes weeta ir ahrpus Latwijas, bet kuri ir zehluschees Latwijā un, otrahrt, par tahdeen, kuru pastahwiga dšihwes weeta ir Latwijā, bet kuri zehluschees ahrpus winas. Tadeht par preešķā likto pahrlabojumu waretu buht runa tikai pee § 3., pee kura to waretu peeweenot, ja Tautas Padome wizu peenemtu.

Prezidents J. Tšahakte: Wahrbs peeder ahrlcetu minisira lungam.

Ahrlcetu ministrs Meijerowizs: Man ir tikai mašs papildinajums pee § 2. — strihpot peesihmi, kura šķan:

„Walstis, kur Latwijai naw diplomatisku preešķstahwu, gada teruntahķ - šahbas no kahrtigu diplomatisku šakaru nobibinajšanas.“

Waldbibas domas ir tas, ka šai peesihme buhtu strihwojama ais šefošceem motiwceem. Pirmā kahrtā buhs koti douds waldbiu, kur kahrtigu diplomatisku šakaru dibinajšanas netiks realizetas, peemehram Tšhili, Peru u. t. r., kur laikam waldbiai nebuhs nekahdas wajadibas kahrtigu diplomatisku šakaru nobibinajšanai. Tad pats par fewi šaprotams šahs jautajums tiklu darits neklatrs tani wirseenā, ja kohdā walsti pehķ jūnama laika tiklu eewelta muhsu diplomatiska preešķstahwoneeziba, kura waretu iškķirt jautajumu par to peršonu usņemšanu Latwijas pawalstneezibā, kuras lihds tam laikam warbuht naw warejušķas tikt usņemtas. Otrs pants pats par fewi pareds, ka ir eespehjamiba eeguht Latwijas pawalstneezibu registrejotees waj pastaņot weentigi šawu wehšķšanas eesšķceeu minisirim. Pehķ waldbibas domam šai peesihme ir leesa un wiza buhtu strihwojama.

J. Sahlits: Šohs gabjums, ko nupat minisira kungs mineja, komiķija nehma wehrā pee projekta zawluhloššanas. Wina paredseja, ka Siamā, Peru, Tšhili, Latwijai nekad, warbuht, nebuhs atšewišķas preešķstahwoneezibas, bet buhs preešķstahwi Amerikā waj Ašijā, kuri ari pahrsnās Peru, Tšhili waj Stamu un ta buhs ta preešķstahwoneeziba, par kuru minisira kungs mineja. Liklihdš šahba pahrsnāšķona buhs eekahriota, tad no ta laika šķatitēes ari termināšķ. Des šķaubam, buhs tahdas weetas, kur Latwijai nebuhs atšewišķu preešķstahwu. Šahahdas weetas nebuhtu nekahdas eespehjas noteiktā laika registretees, ja necewestu likumā § 2. mineto peesihmi. Komiķija domaja, ka tahda peesihme buhtu eewedama un man leesa, ka ta nemaš nerunā prelu tam, ko isteiza minisira kungs. Tadeht es peesihmi pee § 2. usuru.

A. Bauluks: Man ari jaaisrahda, ka tā, ka referenta kungs atkehloja, tika šaprašts komiķijā. Ja ahrlcetu minisiriņa žltadi šķatas, tad waretu eewest pahrgrošjumu. Mehš domajam ne tikai par masajam walstiem, bet galwenā kahrtā par Kreewijas. Mehš šarojam ar padomju waldbiu un ar wizu mums naw nekahdu šakaru. Šad mums buhs šakari ar Kreewiju, neweens newar pateikt. Likumā ir telkts, ka gada laika wišceem wajaga peeteiktees, kas dšihwo ahrpus Latwijas. Projekta bija domāts, ka ministrija noteiks šo laiku preešķ Kreewijas, bet tagad komiķija pate to laiku noteiza, tadeht ar noteiza, ka gada laiks jarehķina no ta laika, kad nodibinasees kahrtigi šakari. Tee ir tee ihitee mottwi, tadeht mehš balšojam par šo peesihmi un tadeht šai peesihme ari ir jaatstah špehā. Kas atcezas uz pahrlabojumu, kuru eesneedša Trona kungs, tad tas naw peenemams ne pee šķh, ne ari pee kahda zita panta. Man rahdas, ka mehš newaram šķatitēes tik weentahrsķaji uz pawalstneeku teesibam. Pawalstneeziba naw tikai teesiba, bet ir ari peenahķums. Pirmā likuma projekta pantā tadeht tika mineti wiši tee eedšhwotaji, šareem ir netik ween teesiba, bet ari peenahķums buht par Latwijas pawalstneekem un ja otra pantā mineteem teef dota registrešanas teesiba, tad tikai tadeht, ka tee, lai gan ihwilda wišas pirmā panta prasibas, bet nedšihwo azumirli Latwijā. Teem ir teesibas un peenahķums buht par

Latvijas pavalstniecēm un tapehž wineem teef dotas teefibas registretees. Tās grupas, kuras minetas šchini papildinajumā, neapmeerina 1. panta prasības un tadehl 2. pantā minetas teefibas winam peefšhrt newar.

Bef tam gruhti peelaist, ka ar registrefchanos war eeguht teefibas; tad jau drihsat peelaishams, ka ar registrefchanos war teefibas sandet. Bef scheem eemeeslem ir wehl ziti formeli eemeeli, tadehl naw peenemams pahrlabojums. Latvija dshwo agrakee Kreewijas pawalstneeki no loti daschadeem Kreewijas apgabaleem, kuri zehlschees, peemehram, no Beel-Kreewijas, Mas-Kreewijas, Leetawas, Polijas, Zgauntjas, Rautaja u. t. t. Mehš nesinam, ka tās jaunās walstis, kuras tagad nobibinajas, ka Zgauntja, Polija, Mas-Kreewija, Leetawa u. z. skatisees uf sawam pawalstneezibas teefibam. Ja mehš uffstatitun wisus tos, kas tagad te dshwo Latvija, par saweem pawalstneecem, tad mehš weegli waram nahkt leela konfliktā ar zitām schim walstim. Kad nolahrtosees kahrtigi sakari ar wisām tām walstim un buhs finanti winu pawalstneezibas likumi, tad jau muhsu waldba warēs nolahrtot pawalstneezibas jautajumu wisos sikhumos. Peemehram, kamehr mehš nesinam, ka Polija katas uf teem, kuri zehlschees no Latvijas, bet dshwo Polija, mehš newaram noteikt galigi pawalstneezibas atteezibas teem, kas zehlschees Polija, bet dshwo Latvija. Mehš newaram jau tagad saistit rokas sawai walstij, kamehr nesinam, ka rihkosees zitas eeinterefetas walstis un tadehl newaram scho papildinajumu peenemt.

Prezidents J. Tschakste: Runās Trona kungs.

Trons (runā kreewiski): Augstā Sapulze! Man jaatshstas, ka es neefmu wisu saprattis, ko teiza cepreekshejais runatajs. Bet es sapratu, ka eepreekshejais runatajs baidas no turpmakeem diplomatiskem farschgijumeem starp Latviju un zitām walstim. Behž manām domām ari atteeziba pret Kreewiju balles naw pamatotās. Jo no ta brihscha, kad Latvijas neataribu atshs wisas walstis, starp tām ari jaunā Kreewija, patš par sewi nolahrtosees ari jautajums par peederibu pee walstis, un no kaut kahdeem diplomatiskem farschgijumeem naw ko baiditees. Ja warbuht kahda Pleskawas waj Saratowas republika waretu takti pahrmetumu par sawu pawalstneeku refwisiziju (sahlē trosfnis), tad ari wisi Latvija dshwojoschee skatisees par Latvijas pilsoncem. (Walsš no weetas: „Un juhs?“) Nu, redseim. (Trosfnis.)

Prezidents J. Tschakste: Wahrds Dr. Schimana kungam.

Dr. Schimans (runā wahziski): Ir pawisam nepamatoti kahdas walstis peederigos schkrot no iszetfchanās weedokla. Weens ir zitur dshinis, bet wisu sawu muhschu nobshwojis semē, ar sawu darbu un sinaschanām bshis walstij derigs, fainneeziska darbiba ka nodoklu maksatajs un ka dalibneeks launās un nebaltās deenās eeguwis sew jaunū dshinteni. Juhs gribat winu uffstatit par 2. schkiras pilsoni un wiau peespeest ko preeksch sewis luhgt, kas winam jau moralkiski peeder — wina pilsona teefibas. Dirs ir semē dshinis, bet ir aishrauzis projam, ir sen pahrtrozis wisus sakarus ar dshinteni — winam juhs dodat paschisshkirschanās teefibas. Ta ir netaisniba, tas ir aristokratisks atawisms. Wums ir japastahw uf to, ka katrs, kas ar pascha spehkeem sew radijis dshiwes weetu, ir bef kaut kahdam eerunam jaatshst par pilntcefigu walstis pilsoni.

R. Pauluks: Behž schitās temperementa pilnās runas man jafaka, ka es brihnos, kapehž schi runa nenahza pee pirmā panta, kad bij runa par peespeesteem pawalstneecem; kapehž tad tur neustahjās ar tahdu sirsnibu. Ja buhtu teikusch, kas Latvija grib dshiwot, tam ari jabuht par Latvijas pilsoni, tad tas wehl buhtu saprotams. Bet es atzeros, ka wehl nesen atpakal „Rigasche Zeitung“ un „Rischfioje Slowo“ rakstia un noteikti uffstahjās par to, ka nebrihsti saukt par Latvijas pilsoncem wisus tos, kas gan Latvija dshwo, bet naw no schejeenes zehlschees. (Saugeent: „Brawo!“ un applausi.) Kungi, kas grib teefibas, tam janes ari peenahkumi. Kas grib buht par Latvijas pilsoni, tam ari janes wisi Latvijas pilsona peenahkumi. Kas negrib schos peenahkumus nest, waj kam mehš newaram uslikt schos peenahkumus, tam newar ari dot schis teefibas. Kad buhs fesch mehneschi pagahjuschi, waj karam buhs beigās, un wisi peenahkumi buhs isbilditi, tad tee nahks un telks: „Es gribu buht Latvijas pilsonis, es gribu dabut sawas teefibas.“ Bet kad wineem janes pawalstneeka grubtumi, tad tee no teem atraujas. (Applausi.)

Prezidents J. Tschakste: Waj referents wehletos pehdejo wahrdu?

J. Sahliis: Kā es jau istezos, tādā šahai preešimei buhtu pateesibā janahf pee § 3. Es gribu teikt wehl daschus wahrbus pehz buhtibas. Ja mehš peenentu tahdu papildsnajumu, tad lihds ar to mums buhtu jaatstihst par Latwijas pilsoņem wiši tahdi elementi, kuri tika cepludinati Latwijā pret wišas tautas gribu. Tee wiši tad buhtu registrejami par Latwijas pilsoņem, bet tahdi kolonišu elementi naw wehlami. Šhini jautajumā walstij wajadjetu dot teesibu pahrlleezinates, kas tee ir par laudim, kas wehlas pilsonu teesibas. Tee ahrseņneeki, kas te dšihwo, naw wiši weenadi. Daschas warbuht ir wehlamas personas, daschas atkal newehlamas. Daschi paschi teiz, ka wini nemas newehlotees būht par Latwijas pilsoņem, bet ziti turpretim grib buht par tahdeem. Tā tad ar šahda papildsnajuma peenemšchanu buhtu dota teesiba tahdeem elementeem, kuri nahza kā no weenas, tā no otras pušes, kā no austrumeem, tā no reetumeem pret wišas Latwijas tautas gribu, palikt par Latwijas pilsoņem. Drefahrt, buhtu pseeſti palikt par tahdeem tee, kuri to nemas newehlas.

Prešidents J. Tšhakste: Es liščhu Trona kunga papilbinajumu us balsošchanu. Waj šapulze wehlas, ka wiau wehl reiš nolasa? (Peešime: „Latweešhu walodā!“) Tad wišč ir šinams? Kas ir par šho Trona papilbinajumu, luhgtu peeželtees. (Walstis: „Nolasi!“) Luhgtu škaitit. 11. Kas pret šho papilbinajumu, luhgtu peeželtees. Es luhgtu apšehtees. Nemas naw wehrts škaitit. Kas atturejšās no balsošchanas, luhgtu peeželtees. 6 atturejšās. Tā tad šehis pahrlabojušs atraidits. Tagad es liščhu us balsošchanu ahrleetu ministra kunga preeščhlikumu strihpot peešhni. Kas ir par to, ka šehi preešime . . . (Klihwē luhds wahrdu.) Klišwes kangs, tagad teel balsots . . .

A. Klihwē: Te buhtu janostaidro tas noteikums par to gada laifu, kas ceņes šinam neškaldrību. Buhtu loti wehlams noteikts preeščhlikums no ministrijas pušes.

Prešidents J. Tšhakste: Preeščhlikums štan tā: „Strihpot peešhni pee 2. §“. Waj ministra kungs nebuhtu tit laipns paškaldrot šawu preeščhlikumu?

Ahrleetu ministrs S. Meijerowizs: Gewehrojot norahdijumu atteežibā us Kreewiju, preeščhlikums tiks wemts atpašak. Ta weetā es eesneebšu šefošhu preeščhlikumu: „Peešime: Walstis, ar kurām Latwijai naw diplomatišku šafaru, gada termiņš šahkas no šahhdu šafaru nodibinaschanas.“ Tas tabehl, ka preeščhstahwu daudšās weetās nebuhs, bet šafari tomehr pašahwes. Un no otras pušes, ja leel „preeščhstahwu“ weetā wahrdu „šafaru“, tad paleel brihwās rošas tur, kur wehl naw nodibinati šafari. Ja daschās masās walstis nebuhtu, tā referents aishradija, direktu preeščhstahwu, tad tomehr šafari ar winām buhs, kamehr ihstā preeščhstahwneeziba wehl naw eerihkota. Šadehl teel lihts preeščhā „preeščhstahwu“ weetā likt „šafaru“.

Prešidents J. Tšhakste: Waj referents wehlas tai šinā wahrdu?

J. Sahliis: Es nepretojšos, jo tas jehdseens ir weens un tas patš.

Prešidents J. Tšhakste: Tā tad es liščhu us balsošchanu to pahrlabojuumu, kas atteežas us peešhni un škanetu šhā: „Walstis, ar kurām Latwijai naw diplomatišku šafaru, gada termiņš šahkas no šahhdu šafaru nodibinaschanas.“ (Ar balsu wairakumu pahrlabojuumu peenem.) Tā tad agratās peešhmes weetā teel peenemts šehis šaturs. Tagad liščhu us balsošchanu šho pantu wišā wišumā. (Balsojot weenbalsgti peenem.)

Prešidents J. Tšhakste (laja trescho pantu):

§ 3. Bijušchās Kreewijas pawalstneeki, kuri pašahwiga dšihwes weeta ir ahrpus štatwijas, bet kuri ir zehlušchees no Latwijas robešchās eetilpšošcheem apgabaleem, kā ari šahhdu personu pehznahzeji, tāpat ari tee, kureem Latwijā pašahwiga dšihwes weeta, bet kuri tomehr neapmeerina § 1. minetās pašchbas, ja wini wehlas eeguht Latwijas walstis pilsonu teesibas, eesneeds luhgumu dehl ušņemšchanas Latwijas pawalstneezibā eščhleetu ministriem, kuršč šhos luhgumus ar šawu atšaulšmi nobod ministru šabineta išpreešchanai. Tee, kas dšihwo Latwijā, eesneeds luhgumus 6 mehnešhu laikā, škaitot no šehi likuma iššludinaschanas deenas.

Peešime: Latwijas apwidos, kur wehl nedarbojšas žiwilpahrtwaldes organi, 6 mehnešhu laikā škaitas no šho organu nodibinaschanas.

Peešimes naw? Es liščhu pantu us balsošchanu. (Balsojot ar balsu wairakumu, peezeem atturotees, pantu peenem.)

Prešidents J. Tšhakste (nolasa žeturto pantu):

§ 4. Jltu walsu pawalstneezibā war usāemti Latvijas pawalstneezibā, ja wai ne masat tā 5 gadi bes pahrtraukuma nobstihwojuschi Latvijas robeschās. Dubguni par usnemšanu eefneefšani eefschleetu ministriun un ispreeschani ministru kabinetam."

R. Venus: Es liktu preeschā papildinat § 4. ar šefoschu peesthmi:

"Peeshme: Laiku no 1. augusta 1914. g. lihfs 1. augustam 1919. g. newar eerehkinat šhajā pantā minetā peežu gadu terminā"

un es gribetu motiwet ar to, ka tas peežu gadu terminsch ir paredsets tambehl, lai waldbai buhtu bots wajadsigais laiks usraudhit tos ahrsemneekus, kuri bshwo walsis robeschās un kuri wehletos eeguht walsis pilsonu teefibas, un pahrleezinates par to, ka wiau (ahrsemneeku) usnemšana Latvijas pawalstneezibā nerundās pret walsis interesem. Schtee gadi no 14. lihfs 19. ir tee, kuros bes schaubam parastais waldbas asbewums newareja tikt ispilbits. Schee 5 gadi ir islehsbami, jo wairak tambehl, ka mehs sinam, ka schinis gabos muhsu semi ir pilbijuschī tahdi elementi, kuri nelahdā širā newar tikt usnemti par walsis pilsonem un kuri newar pat us to pretendet. Tavech es ufturu šawu preeschlikumu — neeskaitit tai laikā, kahdi ir projektā ahrsemneekam jadhshwo Latvijā, lai wusch waretu tikt usnemts Latvijas pawalstneezibā.

Prešidents J. Tschakste: Wai referents wehlas wahrdu?

J. Sahlits: Komishā ari bija runa par šcho jautajumu, un domās sichjās us to pušt, ka šcho papilbinajumu warbuht wajabjeit eemeetot likumā. Det baschi domaja, ka waldbi šcho jautajumu ischhirs tāpat, un šchos kara gabus neeskaitis terminā, kabehi ari šchis papilbinajums netika peeweenots. Sastanā ar komishas wairakuma domam, man pret šcho papilbinajumu eebildumu naw.

Ministru prešidents Umanis: Waldbas wehleschanās ari ir, lai šchis papilbinajums tiftu peekemts.

Prešidents J. Tschakste: Es likšchu šcho papilbinajumu us balsoschānu. Tas škan tā:

"Peeshme: Laiku no 1. augusta 1914. g. lihfs 1. augustam 1919. g. newar eerehkinat šhajā pantā minetā peežu gadu terminā."

Es luhgtu toš, kas ir par papilbinajuma peekemschānu peezeltees. (Balso.) Tā tad papilbinajums ir peekemts ar 58 balsim pret 17, 9 atturotees. Tagad es likšchu wisu šcho pantu us balsoschānu. (Balsojot pantu peekem ar 50 balsim, 26 atturotees.)

(Nahkoschos 5., 6., 7., 8. un 9. pantus peekem bes šahdeem eebildumem un pahrgrosijumem.)

Prešidents J. Tschakste: Man japasino Tautas Padomes lozjekem, ka frazijas ir eefneeguschas peepasijumu, lai tiftu taihts pahrtraukums us weemu pusstundu behl fraziju apspreechānās. Es likšchu šcho jautajumu us balsoschānu. (Preeschlikumu peekem. Sehdi pahrtrauz pulsten 6 un 5 minutes wakarā.)

Behz pahrtraukuma sehdi atlahj plst. 7 un 40 minutēs wakarā.

Prešidents J. Tschakste: Tautas Padomes sehde turpinās. Mehš stahfimees pee pilsehtas domneeku wehleschānu likuma apspreechānās. Šcho likumu te stahfise zauri atteezīgā komishā un šchis komishas referents ir Venus. Es luhgtu Venus kungu.

R. Venus: Schis likumprojekts ir isstrahdats Tautas Padomes asbewumā. Komishā šcho likumu ir peekehnuse woenbalsīgi. Komishas rihzibā atrodas likums par pilsehtas domes wehleschānam, kas isdois Kreewijas skerensta waldbas laikā. Wiss, kas wiā ir peemehrots muhsu apstahleem — atrada wectu schini likumprojektā. Bes tam komishā zentās sastanot šcho likumprojektu ar likumu par pagastu pašchwaldbibu eestahschu wehleschānam un Satwersmes Sapulzes wehleschānās likumprojektu. Wezumš ir peekemts tahds, kahdu mehš sastapām Satwersmes Sapulzes likumprojektā. Bes tam teefibas peedaltees wehleschānās wifseem teem, kas nobstihwojuschi pilsehtā 8 nedelas lihfs wehletaju šarastu sastahdichānās beemat; tas ari ir sastanots ar pagastu walshu wehleschānu likumu, kur pee wehleschānam war peedaltees tee, kas nobstihwojuschi atteezīgā pagastā 8 nedelas. Tee prinzipt, kurt likt schim likumam pamatos, ir tee pašchi, kahdus mehš rebjejam wakar nolafitā Satwersmes Sapulzes wehleschānu likumprojektā. Wehleschānās war peedaltees abeju dsinuma perfonas bes tautibas un tizibas ischhribas, kuras šafneeguschas lihfs wehleschānu šarastā sastahdichānai 21 gada wezumš; tee ir tee pašchi demokratifsee prinzipt, kuseem par labu aswakar un wakar

istezās wairaki Tautas Padomes lozekli un kurns wini fawās rindās pamaligi apstatiņa. Tablat, es domaju, referet par komiņijas darbību buhtu neweetā. Ja wehl buhtu wajadsiģi kašbi paskaibrojumī, tad es wareschu tos dot tad, kad oīrā lašijumā likumprojektu peenems pa panteem. Es luhgtu no fawas pušes šho likumprojektu nolasiť.

Prezidents J. Tšakake: Waj Tautas Padome wehlas, ka tagad wisu nolasiť? (Menders: „Naw wajadsiģis!“) Neweens newehlas? Tahdā gadijumā mehš pahreesim us wispahrigām debatem. Es leeku preekschā pahreet us atšewišču pantu lašišānu. (Menders: „Uš otru lašišānu?“) Ja, us otru lašišānu. Es luhdsu par to nobalsot. Kas peekriht, ka mehš pahrejam us otru lašišānu pa atšewiščeem panteem, tos es luhgtu peezeltees. (Balsot weenbalsiģi peenem.) Wīrkrakšis likumam ir: „Pagaidu woteikumi par pilšehtas domneeku wehleschānu.“ Beešimes naw? Wīrkrakšis peeremts. (Asa:)

„§ 1. Teešibu peedalitees pilšehtas domneeku wehleschānās hauda abeja dšmuma Latwijās pilsoni, beš tantibas un tizibas iščķiribas, kure fasneegušči lihš wehletaju šaraksta šastahbiščānai 21 gada wezumu; ja wini lihš tam atteeziģā pilšehtā nobšihwojuschī lihš 1. julijam 1914. g. un dšihwo tur šarakstu šastahbiščānās laikā.“

(Bee wahrda peeteizās Menders, no sozjaldemokrateem.)

J. Menders: Bee šhi punkta mums ir tee pašči eebilbunt, kure mums bija pee atteeziģā punkta Satwersmes Sapulzes wehleschānu likumprojektā. Wīspīrms par gabeem. Komīšijas referents atšimeja, ka komiņijā šhis likumprojekts ir iģahjīs weenbalsiģi zauri. Tas naw glušči pareiši. Wīšč iģahja zauri, iķemot sinamo punktu par gabeem. Te mehš pašnojani, ka mehš stahwam par fawcem 20 gabeem, un ka mehš stahwesim par wineem aiš daubšcem eemesleem. Wīspīrms aiš teem, ka teešibas nemt dalību walsis komunalā dšihwē ir jadod no ta dšihwes gada, kad žilwekam ir sinami peenahkumi. Ir pareišams, ka jaunajā Latwijās walsi šhee peenahkumi šahšees ar 20 gabeem. Tautas Padomei nahšees peenent likumu, ka wispahrejšā kara klausiba eesahlas ar 20 gabeem; un ja ir pareišams, ka Latwijās pilsoncem ar 20 gabeem rasees peenahkumi, ur swarigi peenahkumi — aištahwet ar fawu dšihwību Latwijās demokratiju, — tad ari newaram wineem leegt teešibu nemt dalību walsis komunalā dšihwē. Un mehš jau to ešam darijuschī, kad peenehmām pagastu pašwaldbību wehleschānās likumu. Tagad Tautas Padome, iķemot sozjaldemokratiju, ir par noscheloschānu ar wīšām rokām pret 20 gabeem. Pagahjuschā gada dezembra mehnesī, kad mums nahzās špreest par lauku pašwaldbību wehleschānam, Tautas Padome stahweja beš wahrda eerunas par 20 gabeem. Un tad 20 gadu wezums, kas ir iščilbu komitejās, tas tur naw atnešis to, no ka muhs beedinaja šlihwes kungs, naw atnešis komunismu. Mums Latwijā weselas irišs pilšehtas, no kurām weena ir pat leelpilšehta — ta ir Deepaja, — kur domēs ir wehlejuschi wīši pilsoni no 20 gabeem. Waj juhs waretu atrasi Deepajas pilšehtas domē kaut weenu komunistu? Šhi demokratiskā organizacija bija ta, kas aištahweja Ulmana kabinetu, kad Needra ušbruka demokratijai. (Saugens pa kreiši: „To wini ir aišmitrjuschī!“) Ta bija ta pate Deepajas dome, kuru bija iwehlejuschi 20 gabus wezee pilsoni. Es negribu palawetees pee tās primitiwās wehstures filozofijas, kuru mums aištahstija šlihwes kungs, ka no 20 gabeem ir atkarajees wīšas šreewijas liktenis, un ka tapehž ween šreewijā ir nahzīs komunisms, ka šatwersmes šapulzes wehleschānās tur nehmušči dalību 20 gabus wezi pilsoni. Tas jau faktiski naw pareiši. Šreewijā, kuras šatwersmes šapulze, kura radās wisleelako weštru un politiķu laišlību laiķmetā, nebija wairakums leelineešem. Bai leelineeki nahktu pee stuhres, wineem bij japadsen ta šatwersmes šapulze, kuru bija wehlejuschi 20 gabus wezee pilsoni. (šlihwe: „Dehnam, lehnami!“) Wehl breešmitgati išlauššees jums, šlihwes kungs, ta wehstis, ka Šweize wehleschānu wezums daščos kantonos ir 20 gabi un ir pat dašči kantoni, kur wehlē jau no 18 gabeem. Un tur no komunisma naw ne wehstis. Nosahdit jautajumu tā, ka, ja mehš Latwijā došim teešibas wīšcem teem, kam ir 20 gadi, tad mums riht draud komunisma breešmas, ta nu ir pahraf primitiwa wehstures filozofija. Preteštibai pret 20 gabeem buhs laikam žiti cemešli no Semneeku Saweenības partijas intereschu weedokla. Šapehž tam wezumam, kas neš sinamus peenahkumus, newar dot sinamas teešibas? Tas ir jadara, jo tas šaskan ar muhs teešisto aršnu. Mehš drasam, lai wīšmas pilšehtas domneeku wehleschānu likumprojektā buhtu wīšcem 20 gabus wezeem wehleschānu teešibas.

Tahla! te punktâ ir teiktis, ka wehleschanu teesibas ir tikai teem, kuri lihds wehletaju farakstu fastahdichanas deenai ir fasneeguschî 20 gadu wezumu. Mehš liktu preefšhâ strihpot wahrduš: „Lihds wehletaju farakstu fastahdichanai“, un likt to weetâ „kureem wehleschanu deenâ ir 20 waj 21 gads“, kâ nu Tautas Padome to peenems. Un aikal tas tapehš, ka mehš tatschu newaram isflehgt no wehleschanam tos pilsonus, kureem ir teesiba wehlet. Tahla! šhini pašhâ punktâ mehš gribetu redset trescho pahrlabojumu: strihpot us 8 nedelam noteikto dshhwofchanas zensu. Tas ir wehstis galwenâ kohrtâ pret firahdneezibu, lura nedshhwo pastahwigi us weenas weetas, bet ir spēsta darba dehl beeschi ween mainit dshhwees weetu no weenas Latvijas pilsehtas us otru. Un šhai darba tautai, kas ir zehluše, zel un zels Ritgu un zitas pilsehtas, tai mehš newaram nemt teesibas. Tâ tad mums ir trihs pahrlabojumi, kuruš es tuhliā eefneegfchu rakstiski.

Prezidents J. Tšhastke: Birmais papildnajs, kas teef likts preefšhâ, ir pahrgrosit 21 gadu wezumu us 20 gadeem.

N. Kihwe: Waj newaretu luhgt referenta atsinumu šhai leetâ?

R. Venus: Kad es mineju, ka šhîš likumprojekts ir peenemts weenbalsigi, tad es domaju pehdejo komisijas darbibas aktu. Gepreefšhâ fastahdot šho likumprojektu pa panteem, bija wairak alshahdijumu un eebildumu. Bija eebildums no sojaldemokratu puses, ka wini atshst tikai 20 gadus. Bet bija cerumas arī no otras puses, kas usstahdija 25 gadu wehleschanu wezumu. Turpretim treschais preefshlikums bija par 21 gadu, kas arī uswareja ar 8 pret 2 balsim, tâ ka man paleek tikai weens, komisijas wahrdâ usuret to pantu tahdu, kahds winsch te ir paredsets, tas ir, 21 gada wezumu.

Prezidents J. Tšhastke: Es likšhu us balsoscham. Tos, kas ir par pahrlabojumu, ka 21 gada weetâ liktu 20 gadus, es luhgtu peezeltees. (Balso.) Gefneegtais pahrlabojums ir ar 54 pret 17 balsim atraidits. Otrs pahrlabojums: Strihpot „lihds wehletaju faraksta fastahdichanai“ un ta weetâ likt „wehleschanu deenâ“. (Wenders: „Kuri fasneeguschî wehleschanu deenâ 21 gadu wezumu.“) Kas ir par šho pahrlabojumu, tos luhgtu peezeltees. (Balso.) Tâ tad otrs pahrlabojums ar 54 pret 17 balsim atraidits. Treschais pahrlabojums: strihpot „ja wini lihds tam atteezigâ pilsehtâ nodshhwojuschi 8 nedelas un likt . . . kâ tas saprotams?

J. Wenders: Tas bija tâ: (Nolasa pahrlabojumu): Strihpot: „ja wini lihds tam atteezigâ pilsehtâ nodshhwojuschi 8 nedelas, waj arī tur dshhwojuschi lihds 1. jultjam 1914“ „tur“ weetâ atteezigâ pilsehtâ.

R. Venus: Luhdsu wahrdu.

Prezidents J. Tšhastke: Luhdsu.

R. Venus: Birmâ punktâ paredsetas 8 nedelas, pehš manas pahrlaeezibas, ir tik ihšs laiks, kuru newar usstati par eerobeshojumu tai šhkirai, us kuru atfauzas Wendera funks. Šhîš 8 nedelas 1. punktâ ir domatas tikai preefšhâ tam, lai nedotu teesibu peedalitees wehleschanas wiseem tahdeem, kureem warbuht neta naw kopiga ar pilsehtas fainneeziibu. Ja laiks nebuhs nelahds paredsets, tad wehleschanas peedalitees wisi tee, kuri buhs eebrankuschî pilsehtâ un apmetuschecs us ihšu laiku kahdâ weefnizâ; winaš tur peerakstis un wini wehles lozektus, kureem jaustur pilsehtas fainneeziiba. Tas patš laiks ir paredsets lauku pašhwaldebibas eestahdes. Es usuru no komisijas puses šho pantu tahdu, kahds tas ir zelts preefšhâ Tautas Padomei.

Prezidents J. Tšhastke: Es likšhu šho pahrlabojumu us balsoscham. Tas ir sinams šapulzei. (Balsojot pahrlabojumu ar 55 pret 15 balsim atraida.) Zitu pahrlabojumu nelahdu naw, es likšhu us balsoscham wisu pantu tahdu, kahdu wini ir redigejusi komisija. (Balsojot pirmo pantu peenem ar 53 balsim, 14 balsim atturotees.)

(Prezidents Tšhastke nolasa 2. pantu, to peenem weenbalsigi bes peeshmem; tad nolasa trescho.)

„§ 3. Wehleschanu teesibas saude: 1) tee, kam us spēhâ nahluschâ teefas špreeduma pamata ir atnemtâš waj eerobeshotas teesibas, ja no šoda iszeefchanas beenas naw pagahjuschi 10 gadi un ja wini fawas saibetâš teesibas naw zaur apsehshoscham ahtral eeguwschi atpakat; 2) kas šoditi ar zettumu par noseegumeem, kas isdariti mantkabrigos noluhkos, ja no šoda iszeefchanas beenas naw pagahjuschi 5 gadi; 3) kas stahw sem teefas un iswehleschanas par 1. un 2. punktos paredseteem noseegumeem, ja wini atrobas

apzeetinajumā, pee kam saudetas teef weenigi aktiwās, bet ne pasiwās wehleschānu teefibas; 4) kas ar noluhku pahrlahpis notelkumus par wehleschānu brihwibu un pareisibu likumboschānas un paschwaldbibu organu wehleschānās.

P a u l u k s: Luhdsu wahrdu. — Man jaaisrahda, ka buhs pretrunas stary trescho un zeturto pantu, ja treschā pantā atstahs nosazijumu, ka saude tikai pasiwās, bet ne aktiwās teefibas. Schi pretruna buhtu janostano.

Presidents J. Tschakste: Es luhgtu referentu isteiktees par to.

R. Venus: Treschā pantā paredsetz, ka tee, kuri atrodas apzeetinajumā, saude tikai aktiwās, bet ne pasiwās wehleschānu teefibas. Komisija neatrada par eespehjamu atremt wiseem teem pasiwās wehleschānu teefibas, kuri atrodas apzeetinajumā tikai tamdehl, ka pret wineem ir eesahkta ismellechāna. § 4. uorahda, ka pasiwās wehleschānu teefibas hauda tee, kuri hauda ari aktiwās. Stary scheem diweem paragraseem ir pretrunas, komisijas domas ir isteiktas winos nepareisi. Es luhdsu eesneegt pahrlabojumu.

A. Petrewizs: Es luhgtu no referenta paslatdrojumu fefoschā leetā: Sāhe pirmā punktā ir fazits: Tee, kam us spehlā nahkuschā teefas spreduma pamata ir atnemas waj eerobeschotas teefibas, ja no sōda iszeeschānas deenas naw pagahjuschi 10 gabi un ja wini fawas saudetās teefibas naw zaur apschelofschānu ahtral equwuschī atpatak; tā wineem pehz pirmā punktā tās teefibas ir pilniigt atrnemas. Schis punkts ir leeks un strihpojams.

R. Venus: Pret to referentam newar buht nefas preti.

Presidents J. Tschakste: Kweefis, no Semneeku Saweenibas!

A. Kweefis: Es domaju, ka newarēs wis isstrihpot treschā punktā wahrdu: „pirmā punktā,“ jo te ir runa par pirmā un otrā punktā paredseteem noseegumeem. Pirmā punktā ir paredseti tahdi noseegumi, kas faistiti ar teefibu saudeschānu; otrā punktā — noseegumi, kas naw faistiti ar teefibu saudeschānu, bet kas ir isdariti mantfahribas noluhdos. Treschā punktā tadehl ir wajadsigs aisrahdit us teem noseegumeem, par kureem runā pirmāis un otrāis punkti.

Presidents J. Tschakste: Man lihds schim eesneegts tikai weens pats preekschlikums. Tas ir par pirmā punktā strihposchānu.

R. Pauluks: Es leeku preekschā, lai waretu faskanot trescho un zeturto pantu, strihpot wahrdu, ka saudetas teef aktiwās, bet ne pasiwās teefibas.

Presidents J. Tschakste: Luhgtu man to eesneegt rakstiski. Ir preekschlikums no Pauluka kunga: strihpot wahrdu: „Pee kam teef saudetas weenigi aktiwās, bet ne pasiwās teefibas“, — lai faskanotu trescho pantu ar zeturto. Es lischu to pahrlabojumu us balsfoschānu. (Balsfojot pahrlabojumu ar 49 pret 12 balsim, weenam aturotees, peenem.) Wairs nefahdu zitu preekschlikumu naw. Es lischu tagad wisu scho pantu ar peenento pahrlabojumu us balsfoschānu. (Balsfojot treschāis pants bes pretbalsim teef peenemts.)

Presidents J. Tschakste: Beturtats pants:

„§ 4. Par domneekem un winu kandibateem war eewehlet tikai tahdas personas, kuras hauda atteezigā pilsehtā aktiwās wehleschānu teefibas.“

Es leeku scho pantu us balsfoschānu. (Balso.) Tā tad tās pants weenbalsigi peenemts. Peektāis pants:

„§ 5. Pilsehtas domneekus eewehl us 2 gabeem. Domneeku skaitis katrai pilsehtai noteikts klastpeeliktā farakstā.“

R. Burkewizs (Semneeku Saweenibas): Es tikai gribeju luhgt peelikumā eeweeetot wehl Wez-Muzi un Wainodi.

Presidents J. Tschakste: Wahrds Skujeneeka kungam.

M. Skujeneeks: Jik man ir sinams, warbuht ari es maldos, bet man leekas, Wez-Muzei wehl lihds schim nebij pilsehtas teefibas, tāpat ari Wainodet. Mums Latwijā ir dandsas apdsihwotas weetas, peemehram Rujene, Mufne, Smiltene, kurām ir pilsehtu raksturs, tamlihds ari peldu weetas, kā Rigas juhrmala, Sigulda u. t. t., kurām wifam wajabsetu pilsehtu paschwaldbibas organus. Schajā likumprojektā ir atfihmetas tikai tās apdsihwotas weetas, kurām jau karam jahkotees bija pilsehtu teefibas. Turpretim tās, kurām bija tikai pilsehtu raksturs, bet nebij sawu pilsehtu paschwaldbibas eestahschu, naw usnemas farakstā, jo komisija nahza pee flehdseena, ka

ir jaisdod atšewiškās likums, kas attezas uz šāo meestu un zitu apdīšwoto weetu pahrwaldību.

L. Bluhme: Es ari gribetu runāt par teem meestincem Wilsenē, tā Alakni, Smiltēni, Rujeni, Opi, Sirentišheem un Biršheem, kas šīnī peelikumā naw cewectoti. Dašhā sinā wint ir daudš leelaki, nekā daudsi no dašheem škuršemes meestincem, un tomehr šhajā šaraktā wini naw cenahkufāji. Tāpat ari Latgale — Orškwa un dašhī ziti meestini, kas naw šaraktā mineti. To leetu wajabsetu līhdj wehleschanu laikam īslabot. Ja wint til tapehž naw tur cewesti, ka wineem, tā aīsrabhlja, nebij pilsehtu teesības peeschkirts, tad tās wairaf apdīšwoteem meestincem wajaga tuhlin dot, lai wint hauditu wehleschanu teesības.

K. Frejwalds (Senneeku Sameenības): Es gribu aīsrabhit uz to, ka šhe minētās weetas: Pawilosta un Breekule līhdj šhim naw bijušhās pilsehtas. Tabeht mān šhēet, ka abas šhīs weetas pagaidam ir jāstrīho, kamehr winaš dabuūshās pilsehtu waj meestinu teesības. Patlaban eet runa par Rīgas juhrmalu, tāpat par Smiltēni, Rujeni un zītam weetam, ka wīdam jādabū atteezīgās teesības, bet tam jānoteek likumā nošajitā kārtā.

M. Stujeneeks: Šhe ir azimredšot mašs pahrpratums. Tas ir teefa, ka Breekulē un Pawilostā nebija šawu pašchwaldības eestahšhu; bet 1913. gada ruberī atteezīgās treemu eestahbes peeschkīra šhim dīwām weetam pilsehtas teesības. Dotti war buht, ka šhīs teesības naw tīkūshās īlleetotas, tāpat tā, peemehram, Alnahšos, ari bija pilsehtas teesības, kuras nekad naw īlleetotas.

A. Kwelbergs: Wehl lūhshu atšihmet šhahdus meestus, kureem buhtu jādod pilsehtu wehleschanu teesības: Koršowa, Marienhauša, Wartkani, Breiki, Liwani.

R. Venus: Es domaju, ka šhe aīsrabdhjumi neattezas uz patlaban pahr-runajamo punktu. Wini waretu nahtē tad, kad mehš pahrrunašim pešhejo punktu; peelikumu, kurešh azumitkī wehl neteek pahrrunatš.

Presidents J. Tšhalkste: Es domaju, ka ja šhīs jāutajums ir atšūstinatš, tad mehš waretu to ari tagad apšpreesti. Waj referents paredš kāhdas grūhtības?

A. Venus: Es domaju, ka tad mums ir jāstata zauri wīš tas šaraktš, kura ir ušstaititš pilsehtas, kāhdām konišija peeschkir teesības wehlet pašchwaldības. Es nesīnu, waj tas buhtu praktiškī; tad tas darbs, ko mehš tagad darām, ir leekš.

Presidents J. Tšhalkste: Es līšhu šapulzei preekšhā, waj wina wehletos atlīkt šhahbu apšpreeshanu uz wehlahu laiku. Kas ir pret tahbu atlīkšanu? Naw newēna. Tā tad ir peenemts atlīkt to uz wehlahu laiku. Nekahdas zītas peeshimes neteek talšitās. Es līšhu šho pantu uz halsoshāmu. (Walsojot beš pretbalkim pantu peenem. Tad presidents nolaja festo pantu.)

„S 6. Wehletaju šaraktus fastahda pilsehtu walbes.“

J. Semgals: Es greeshos pee Tautas Padomes ar lūhgumu, papildinat šho paragrafu ar šefoshu peeshimi:

„Peeshime: Pilsehtu waldem ir teesība, ja tās to atšihst par wajadšigu, ušlīkt imobīlu īhpašhneekem par peenahkumu, eesneegt wehleschanu konišijam šawu imobīlu apdīšwotaju waj wehletaju šaraktus.“

Deeta ir tā, ka Rīgā, peemehram, ītin wīšu wehleschanās ir, lai domneeku wehleschanās notīktu wīšdrihlatā laikā. Preeksh tam ir katrā sinā jāfastahda wehletaju šarakti. Šaraktus fastahdit naw til weegla leeta. Tas Rīgā aīsnemš masakats dīwas nedekas, — tas tas masakats — kamehr wīšus imobīkus apstaiģā un wīšus, kam teesība wehlet, eenes wehletaju šaraktā. Un pee šhī darba buhs wajadšigi wīšmasakats kāhdi 500 eeredni. Kas te kriht swarā, tas ir laiks un īdewūni. Turpretim, ja mehš peenemšim šho papildinašumu, ja došim pilsehtas walbei tās teesības, tad šrahdas newis 500 eeredni, bet 12, waj pat 18,000 mahju īhpašhneeki. Tee weenā wakarā ušrakstītu šaraktus, atneštu nu nodotu wīšus. Pilsehtai tas neko nemāšatu, un tas darbs, kas praktu wīšmasakats 2 nedekas laika, tīktu pabarīts 2 līhdj 3 deenās. Pilsehtas walde war no šawas pušes eeželt kāhdus 10 waj 20 kontroleerus, kas lai pahrleezinatos, waj šaraktos pareiškī eewestī wīš tee, kam jāpedalās wehleschanās.

Presidents J. Tšhalkste: Waj tas domats tā peeshime?

J. Semgals: Kā turpinajums, waj tā peeshime.

Presidents J. Tšhalkste: Tad nahtu peeshime nu tā šlanetu — (Nolaja wehkreš utueto peeshimi.) Waj referents wehletos wahrū?

A. Venus: Komisijai newartu buht nešas preim. Bet waj mešs šhini likumprojekta waram peeschkirt pilsehtu waldem tahdas jaunās teesibas? Šhini likumprojekta ir paredsetas tikai paščas wehlešchanas, bet naw runa par pilsehtu teesibam un peenahlumeem. Ar Sengala preeschlikumu mešs pilsehtam peeschkiram jaunās teesibas, kuras stipri apgruhtinatu eedshiwotajuš. To, warbuht, waretu darit ar fahbu atšewišķķu likumu, bet waj to warēs darit šhini likumā, kur ir runats tikai par pilsehtu domneeku wehlešchanam, par to es šķauboš.

J. Sengals: Te taisni ir runa tikai par wehlešchanam, bet Tautas Padomei ir teesiba isdot likumus. Kamehr tahda likuma naw, pilsehtas dome newar peespeest imobiltu ihpašchneekus darit to darbu, bet Tautas Padome ir kompetenta isdot un paplašchinat jau isdotos likumus. Mans preeschlikums ir reals, winašch šaišhina laiku un šamafina isbewumus.

Presidents J. Tšhalkste: Es likšhu eesueegto papildinajumu us balfošchanu. Kas ir par šcho papildinajumu? (Balfis no weetam: „Luhdsu nolafit!“)

Presidents J. Tšhalkste lasa:

„Peeshime: Pilsehtu waldem ir teesiba, ja tās to atšhst par wajašhigu, uslikt imobiltu ihpašchneekem par peenahlumu eeineegt wehlešchanu komisijam šawu imobiltu apdshiwotaju, waj wehletaju šaraktuš.“

Es likšhu balfot. (Balfojot papildinajumu ar wišam balfim, pret weenu, peenem; šapat pehz tam peenem wišu pantu.) (Tahstak beš šahdeem eebildumeem un cerunam peenem 7., 8. un 9. pantuš.)

Presidents J. Tšhalkste (lasa desmito pantu):

„§ 10. Behz tam, kad listes ir isliktas otrisejam eestatam, pirmā swehtdeenā pehz 14 deenam noteek pilsehtas domneeku wehlešchanas. Ja pilsehta eedalita wehlešchanas eezirknoš, wehlešchanas noteek wišoš eezirknoš wena un tai pašā laikā. Wehlešchanu komisijas wehlešchanu šhmju nodošchanai atwehras wehlešchanu deenā no pulksten 6 rihtā lihds 9 wakarā. Pilsehtas galwa domes noteiktā fahrībā isfino wišpahibai wehlešchanu deenu un štundu ne wehlat tā diwi nedēlas rirms wehlešchanam. Wehlešchanu deenā pehz pulksten 9 wakarā balfis war nodot tikai tee wehletaji, kuri eeradufšhees, lai isleetotu šawas teesibas.“

A. Pauluks: Man rahdas, ka te ir kuhda. Komisija bija no 8 lihds 9, newis no 6 lihds 9.

A. Venus: Man ari leekas, ka te ir kuhda. Wajag no 8 lihds 9.

Presidents J. Tšhalkste: Tā tad jalasa no 8 lihds 9. Es likšhu us balfošchanu. (Balfojot pantu tā peenem.)

(Behz tam peenem wišus likumprojekta pantus no 11. lihds 33. pehz drukatā teksta beš šahdeem eebildumeem un peeshimem. Debates izjekas tikai pee peelikumam par domneeku škaitu.)

Presidents J. Tšhalkste (lasa):

„Peelikums.

Domneeku škaitš:

Rigā 90, Deepajā 60, Jelgawā 50, Daugawpili 40, Walkā 40, Reseknē 30, Walmeerā 30, Wentšpili 30, Behšis 30, Kuldigā 25, Lulumā 25, Aisputē 20, Bauškā 20, Jaunjelgawā 20, Jekabmeestā 20, Ludzē 20, Talsos 20, Grobinā 15, Stimbahoš 15, Palangā 15, Saldū 15, Winašchos 12, Dobešē 12, Grihwā 12, Kandawā 12, Krešlawā 12, Krustvili 12, Pawilostā 12. Preekulē 12, Piltene 12, Šafmarā 12, Slokā 12, Sabili 12, Subatē 10, Durbē 10.“

Pamatojotees us debatem ir eenahkufšchi papildinajumi. Weens ir: peelikumu papildinat ar Bez-Muzi, ar 12, un Wainodu, ar 10 domneekem.

Otrs: Muffnē 12, Smiltene 12, Rujene 12, Opē 10, Strentšhos 10, Biršhos (Modonā) 10.

Trešhais: Daugawpili 60, Koršowkā 12, Diwandš 12, Preiškš 12, Marienhaušā 12 un Waršlandš 12.

Škujencefam wahrds.

M. Škujeneekš: Man pehz šatura nešas nebuhtu šo eebilst. Bet pirms mešs noteizam domneeku škaitu šhajōš kursemes meestōš, mums ir japahrwehršch šchee meestī par pilsehtam, janoteiz, ka wini atdalkisees no pagasteem, ar kureem wini lihds

schim bija faktiski. Bet eepreekšceļas nofazijumu peenemšanas mehš nokluhtu loti leclōš farešchijumōš. Muhsu peenahkums ir wispirms iſſtrahdat noteikumus par mineto meestu pahrwehrſchanu par pilſehtam, un pehž tam tikai mehš wareſim noteikt jaunrabitō pilſehtu domneetu ſkaitu. Pirms tas darbs naw padarīts, preekſchlikums naw peenemams.

To paredſeja ari komiſija un wina nahža pee ta ſlehdſeena, ka jagreesčas pee Waldbiſas ar preekſchlikumu — iſſtrahdat nofazijumus par wiſu ſche uſſkaitito meestu pahrwehrſchanu par pilſehtam.

Preſidents J. Tſchakſt: Geſchleetu miniſtra beedrs Birſneeka kungs.

Geſchleeta miniſtra beedrs Birſneeks: Es eekſchleetu miniſtra uſdewumā pabalſtu Skujeneeka kunga iſſazitās domas un eſmu par to, lai peenentu ſcho peelikumu tahdā weidā, tahdā wiſch ir eekſneegts. Man leekas, ka daſcheem meeſteem, kuri wehl nebauda pilſehtu teeſibas, ſchis teeſibas waretu tiht peekſchirtas zaur atteezigu riſkojumu. Geſchleetu miniſtrijai nekas nebuhtu pretim, ja Tautas Padome nahhtu ar atſewiſchku preekſchlikumu, kureem meeſteem buhtu peekſchiramas pilſehtu teeſibas. Ir no ſwara ſinat, waj ſchis jaunās pilſehtas finanſu ſinā waretu ekſiſet un tahdas buhs ſcho jauno paſchwaldbiſu atteezibas ar pagasteem, pee kureem winas lihds ſchim peedereja. Te ir darams wehl weens leels techniſks darbs, kadehl tagad jau taiſit galigu lehmumu buhtu neekſpehjamš. Tadehl pabalſtu Skujeneeka kunga preekſchlikumu. A. Kallina kundſe: Es liktu preekſchā peeweenot ſchim ſarakſtam ari Rigas juhrmalu.

Preſidents J. Tſchakſte: Rigas juhrmalu? Ja, ko tas lai noſihmetu — Rigas juhrmalu?

T. Pluhme: Es tomehr grihu aiſſtahwet ſawu preekſchlikumu par teem meeſteem, kuras es te uſſkaitiju. Leeta ir ta, ka te tika runats par ſcheem ſkurſemes meekſtem. Es gan neekſmu til kompetents, bet es tikai ſinu, ka wini ir dauds maſaki, nekā daudſi Widſemes meekſtini, kuri ſche naw mineti. 1917. gadā, kad tika iſſtrahdat pilſehtu wehleſchanu likumi, wini pirmoreiſ funkzioneja ſchajās pilſehtu wehleſchanās. Zik es ſinu, tad nekahdu atſewiſchku likumu nebija, wini bij weenkahrſchi uſnenti, turpretim daudſi Widſemes meekſti ſchini ſarakſtā netika eeweeſoti, lai gan til pat labi wineem bij neekſibas to praſti, kā ſkurſemes meekſtineem. Man rahdas, ka nebij eemesta winus ſchajā ſarakſtā neeenent. Te tika aiſſtrahdits, ka ir uſnenti tee meekſtini, kureem wehleſchanu teeſibas bijuſchas jau agrokl. Man lee aš, ka tomehr newaretu ſtatitees tikai uš ſcho formelo puſi. To waretu iſſlabot tahdā paſchā zeta, tā to darija Kree-wija, dodot ſcheem meeſteem pilſehtu teeſibas. Ir ſkaidri redſams, ka ſkurſemes meekſtini ir gandrīh wiſi eekſchā bet Widſemes naw neſkotoeek uš wina leelumu.

J. Bankašs: Es wehletoš diſrdet paſkai rojumu no komiſijas, kahds ſtahwollis buhs tam pilſehtam, kur wehleſchanas jau notikuſchas un kur domneeku ſkaitš pahrwēeđš to ſkaitu, kahds paredſetš projekta, peemehram, Wentzpili, kur domneeku ſkaitš ir kreetni ween leelaš. (Stahds peſihmē: „Zapahrwehl!“).

A. Pauluſs: Es grihu tikai aiſſrahbit ſchini meestu jantajumā, ka aiſ formelem eemefleem nekahdā ſinā newaram uſſſtatit par pilſehtam tahdus meeſtus, kuri nekur par pilſehtam wehl naw atſihiti. (Iſſauzeend: „Ir!“) Es pilnigi peekrihtu tam, ka mehš waretu winus uſnemt, bet tad mums wajadsetu ihpaſchu likumrojeku. Muhsu eekſchleetu miniſtrija ari ſola, ka wina mums nahš pretim; tā tad tikai wajaga luhgt, lai wina nahl pehž eekſpehjas ahtrak ar wileem wajadſigeem dateem, pehž kureem waretu ſpreekſt, kahdeem meeſteem dodamas pilſehtu teeſibas. Bet ſpreekſt ſchimbriſcham par wehlamo domneeku ſkaitu, kamehr wini wehl naw peekſkaititi pee pilſehtam, mehš newaram. Ja ſkurſemes meekſti ir jau peekſkaititi, bet Widſemes ne, tad ſcho kluhdu mehš labpraht ilabofin.

M. Skujeneeks: Sche ir daſchas nepareiſas ſinas. Leeta ir ta, ka komiſija ir uſſkaitijuſe tās apdiſhwotās weetas, kurām ne tikai no walſis domes peekſchirtas teeſibas, bet kuras weenmehr wiſus pendejos gadu deſinitus ir bijuſchas pa teizotees atſewiſchkeem likumdoſchanas akteem patſtahwigas paſchwaldbiſas weenibas. Lihds ſchim bija diwt weidi pilſehtu paſchwaldbiſu: wiſpirms, paraſtā pilſehtu paſchwaldbiſa un otrā — ſaſchaurinata. Tās weetas, kurām bija ſchis teeſibas, warea eewehlet ſawu pilſehtas domi un ſawu pilſehtas galwu, ar wahrda fakot, winām bija ſawi paſchwaldbiſas organi. Un tahdi meekſti, kureem ir bijuſchas ſchahdas paſchwaldbiſas

estahdes, lai arī dažādi no teem ir neieeti, šķe teel ufskaitīti. Zīl man finams, tad Kujenē bij šahdas šahaurinatas pilsehtu pašwaldības teešības un tika westas farinas, lai wina eeguhtu pilnigu pilsehtas pašwaldību. Ja mehš to ufstahdam, tad mums jau stahda daudš pilnigakš šarakstš, kahdam weetam wajadsetu tās pašas teešības. — Wehl weena peešhme. Es gribu tīkai teikt, ka Bankawa kunga eefneegtais otrs papildinajums te ir eefneegts atšewišķi.

M. Antons: Man leekš, ka te tomehr wišš naw pilnigi škadribā. Te truhšt weenas aprinā pilsehtas — Štustes. (Kahds eebilt: „Tahdas wairš naw!“) Bet wina war atjaunotees. Mums naw teešiba to islehgē, lai gan wina ir noposīta, jo juribīkši wina paleek kā pilsehta. Tapat Kujenē bija šahaurinata pilsehtas pašwaldība; tamdehl lai wina reewest, ja no Kurses ir weseļa rinda meesju projektā ufskaitīti. Wajadsetu šarakstju papildinat, zītadi no Widsemes buhš tīkai kahdas 4 lihds 5 pilsehtas.

R. Freijwalds: Es tomehr turu par wajadšigu ašrahdit us diweem meestem — Breekuli un Pawilostu. Par Breekuli es newaru uiteept, bet par Pawilostu es šinu, ka wina kreewu laikā dotās teešības naw isleetojuse un ir weduse šawu šaimneezību kopā ar weetejem pagasteem — Upešmūišķu un Šakasleju.

Kā mehš došim pašwaldību tahdai weetai, kura atrodas us šailas juhras kahpās, kura nesin kā wediš šawu šaimneezību, jo winā ir tīkai 200 lihds 300 zilweku, ne wairak, kuru nodarbojas ar šweju. Ta tātšķu newarēs šawu pašwaldības eestahdi uštere. Un wiššpirms mums jāšinu, waj wina warēs šawas teešības isleetot. Dašķi meekīkai ir katrā šinā nespehjiģi to dorit, un pašķi luhgēes, lai winuš apweeno ar šaiminu pagasta pašwaldibam. Breekule pešder pee Breekules pagasta. Wina ir zeešķi šaweeno a ar šawa lauku pagasta darbību. Tapat arī dašķi ziti meestī, tamdehl, us to dibinotees, winauš wajadsetu no šķi šaraksta šrihpot, pirms wini naw kā pilsehtinas atšīkti, pirms naw dibinatu faktu, ka wini kā tahdi warēs pastahwet un šawas teešības isleetot. Tas patš par šewi šarotamš, ka apšīhwotās weelas jāpadara par meesieem un pilsehtam, un tahdu weetu mums ir daudš. Es leku preešķā šķis diwas weetas — Breekuli un Pawilostu šrihpot, pirms naw israhdiješ, ka winaš šawas pašwaldības warēs uštere.

R. Šchenbergs: Runajot par šķo peelikumū, mums zelas dešgan neehrtību šrahdas, ka wišas pilsehtinas, kuzam buhtu wehlomas wehleschānu teešības, netai naw eeprehjams minet. Lai mehš šķim neehrtbam išbehgtu, man ir tahds preešķlikums, ka dot teeš u wehlet šķim pilsehtam iik daudš domneeku, zīl pehž wīnu eedšīhwotaju škaita tām peenahktos, peemehram: us šatra tustošķa eedšīhwotaju 2 lihds 3 domneeku. Ja nahktu kohdas jau as pilsehtas laht, tad winānu jau buhtu gatawa, šautas šadomes peenemta mehraulka, šakarā ar kuru winaš waretu rihkotees.

Prešidents J. Ššakste: Runataju šarakstš išmelts. Te ir eefneegta wešela rinda preešķlikumu. Weena daļa no wīneem peeprašā papildinajumus. Otra daļa no preešķlikumeem atteežas us domneeku škaita pawairošchānu, aštahjot pilsehtas tās pašas; un trefchais preešķlikums, kurešķ eefneegts no Freijwalda: šarakstā eewestās pilsehtas — Breekuli un Pawilostu — šrihpot. Es lišķu tagad us balošchānu toš papildinajumus, kaš atteežas us jaunūnemamām weetam. Te ir weens, kurešķ proponē: „Alksnē... u. t. t.“ Waj komištjas referents newar ištektees par šķo preešķlikumu.

R. Venus: Es peemenojos Škujeneekā kunga ašrahdišumeem un atšīhu, ka teem meestem waretu preešķirt atteezīgās teešības ar atšewišķķu likumu. bet ne šķini likumā.

Prešidents J. Ššakste: Es lišķu tagad us balošchānu wišas tās pilsehtas, kaš man tagad te ir ušdotas (Ššauz enš: „Nes' waj winaš wehlas maj tahdu leelpilsehtas godu, warduht ka winaš ir tam pawišam pretim!“)

M. Škujeneekš: Es leku preešķā tomehr peenemt preešķā likto šarakstju, jo pirmā kahrtā, pilsehtas domes teel wehletas tajās pilsehtās un meestos, kuroš lihds šķim jau bija pašwaldības eestahdes. Tad no šķi šaraksta ikrīstu šautā tīkai Breekule un Pawilosta. Pehž tam waretu spreešt par to, waj peenemt komištjas preešķlikumu par teeku preešķišchānu pilsehtam, atleekt to us wehlaķu laiku, waj dot tās iuhlin, neeerāšhtotees ar wišēem apstahleem šīkaki. Manas domas bij: peewenotees preešķlikumam un tad nolemt wiššpirms par domneeku škaitu.

A. Paisans: Wispirms es grību pabalstīt tās domas, ka mums nematīnaw sinams, waj tās pilsehtas grīb ņawas pašwaldības eestahdes. Un tab otra leeta: mehš nesinam nematī, zīt winās ir eedshwotaju. Tapēh; es newaru balsot ne par, ne pret. Es no ņawas puses peekrihtu komiņijas preekščlikumam, atstahst peelikumu tahdu, kahds winsch ir.

A. K l i h w e: Zeenijamee Tautas Padomes lozekli! Tee daubsee preekščlikumi, kas eesneegti pee ņhi panta, rahda, ka pantu naw komiņija peenahzigi iņstrahdajusi. Teeņ aņrahbits, ka no Kurņemes meesteem loti daubsi ir eewesti ņarakstā, bet no Widņemes loti maņ. Tas ir pareiņi. Weens preekščstahwis no muhsu ņrakzijas aņrahda, ka Pawilosta ir masa ņahdschina un buhs nelaimiga, ja winai tiks peekščirtas ņchis teesibas. Bet no otras puses, otrs meestinsch—Breekule, tās teesibas grīb. To pašu waretu ņazit par wisem pahrejeem meesteem, kurt te uņstahditi. Uņ kahda pamata mehš prasam, lai weenam, waj otram meestam peekščirtu pašwaldības teesibas, tas ir pilnigi nenofkaidrots. Te ir tikai weena iseja: tā ka tas punktis naw iņstrahdats peenahzigi, tab projektis nobodams atpaņal komiņijai, waj warbuht ministrijai pilnigatai iņstrahdashanai. Man leetas, pareiņal buhtu behdejais solis, zitadi war ņnahkt, ka mehš te pceņemņim domneeku ņkaitu, bet galu galā iņrahdisees, ka pašas pilsehtas nematīnaw.

F. Wenders: Man leetas, ka preekščlikumu ar ņinameem pahrgroņijumeem waretu pceņemt. Breekule un Pawilosta buhtu ņrihpoņamas, pahrejo tab mehš waretu pceņemt un apstiprinat.

Presidents J. T ņ h a k ņ t e: Nunās Bergņona luns.

J. Bergņons: Es gribetu runat par pawiņam jaunu prinzipu. Waj nebuhtu labal, kad mehš, nesinadami par ņkaitu balsot, usdotu tai komiņijai, kurt mehš to pantu nobodam pahrsrahdashanai, pceuretees pee ta prinzipa, ka no tik un tik tuhtstoscheem eedshwotaju wehlams weens kandidats. Tab ari weenā otrā weetā, pce-mehram ņluskstē, ja tur iņrahditos, ka peh; eedshwotaju ņkaita ir wajadstigs maņal domneeku, nekā tas ir paredsets likumprojektā, tab waretu wehlet tik, zīt winām peenahkseeš. Tapat tas buhs tajos jaunajos ncestos, kurus, kā es paredsu, ari pceweenoš. Tadehl, es leeku preekščā, nenoteikt tuhlin domneeku ņkaitu, bet pceņemt tahdu wispahrigu prinzipu, noteikt ņinamu procentu, normu.

S k u j e n e e k s: Es grību aņrahdit, ka komiņija lūās waditees no ta eedshwotaju ņkaita, kahds pilsehtam bija, un kahds domneeku ņkails winām ir biņis lihņi ņchim. War jau buht, ka ir tahdas pilsehtas, kur ir tikai daschi ņinti eedshwotaju bet kurām ir tomehr ņawas domes un paštahwigas eestahdes.

N. Venus: Es leeku preekščā pceņemt peelikumu komiņijas redakcijā. Pilsehtas un meesti, kuros lihņi ņchim pastahweja pašwaldības eestahdes, peh; komiņijas pahrlceezibas, ir wiņas atrabuschas weetu peelikumā. Ari Pawilostai un Breekulei tapa peekščirtas ņara ņahkumā teesibas wehlet atņewiņchki no pagasteem pašwaldības organus un tamdehl komiņija neatrada par eespehjamu winām laupit ņchis teesibas ari tagad, bet eerindoja winās ņarakstā. Es neatrodu var eeteiņamu atdot atpaņal komiņijai ņcho projektu dehl peelikuma iņlaboņanas, jo komiņijai nebuhs ari turpmal wajadstigo materialu, lai peh; wineem waretu ņpreest, kurām pilsehtam wehl peekščiramas pilsehtu teesibas un kurām tahdas atņemamas. Es leeku pceekščā usdot eekschleetu ministrijai papludinat peelikumu, ņastanā ar ņchini ņehdē boteem aņrahdjumeem.

Presidents J. T ņ h a k ņ t e: Es liņchu uņ balsoņcham: tas buhs tas radtkalaks preekščlikums.

A. K l i h w e: Es ņawu preekščlikumu nemu atpaņal un pceweenojos referentam.

Presidents J. T ņ h a k ņ t e: Bet tos, kas mums jau ir, tos azumirkli pceņemņim. Kas ir par to, ka Breekuli un Pawilostu no ņchi ņaraksta iņņlehgtu? (Nobalņojot pceņem preekščlikumu iņņlehgt no ņaraksta Breekuli un Pawilostu.) Tagad wiņus ņchitos preekščlikums, kas ir eenahkusi atteezibā uņ Ritgas juhrmalu un ņekoscham pilsehtam: Bez-Muzi, Wainodu, Mufni, Smilteni, Rujeni, Opi, Strentscheem, Dirņcheem, Korņowka, Marienhausu, Warlkaneem, Breikeem un Liwani. Par ņchitām pilsehtam ir eenahzis preekščlikums—nodot winās, ņtahwolka noskaidroņchana, eekschleetu ministrijai.

B. Seezeneeks: Es gribu tikai papildinat paschlait nolafito farakstu, kuru grib nodot ministrijai. Es domaju neaprobeshotees tikai ar schim pilsehtam ween, bet usstaitit ari zitas apdshwotas weetas, ta sanzamās preekschpilsehtas, kahdas ir peemehram Walfā un Walmeerā un furām tāpat ir wajabstgas wehleschanu teesibas, jo daschās ir deesgan daudis eedshwotaju, pat lihds 6000 un winas smagi gulstas us pagasteem. Tā tad leeku preekschā peewenot, waj neaprobeshotees tikai ar minetām, bet atkaut ministrijai pahrrunat un pahrliezinātees par zitam apdshwotām weetam.

Presidents J. Tschakste: Waj Tuhs nebuhtu tik laikui usrakstīt? Es lischu us balfoschānu, ka schis minetās weetas nodot ministrijai. Kas par to, tos es luhdsu peezeltees. (Peezekas) Kas balso pret? Naw. Tagad nahf weens papildinajums, kas nebij schai farakstā, tas ir par preekschpilsehtam.

J. Menders: Mehš isslehdjam diwas pilsehtas, bet nenobalfojam.

Presidents J. Tschakste: Wehl nahfs papildinajums. Kuldigā ir 25 domneeki, te teef proponets likt 30.

L. Umanis (Semneeku Saweenibas): Man ir praktiski peedshwojumi. Walmeera prasa 40 domneekus. Winat tagad ir 28 domneeki, kuresch skaitis ir drihsak par masu nekā par leelu. Es preezajos, ka te ir 30 domneeki, jo kad ir jasawehl wairakas komisijas, tad gandrihs peetruhtit ko wehlet. Tā ka Kuldigā ir masaka par Walmeeru, tad winai nekahdā sinā par 30 wairak newar dot,

Presidents J. Tschakste: Es leeku us balfoschānu. Kas ir par to, ka Kuldigai teef dotas 30 domneeku weetas.

A. Alihwe: Ko faka komisijas referents?

R. Benus: Komisijai newar buht nekās pretim.

Presidents J. Tschakste: Kas balso par scho preekschlikumu? (Nobalfojot peenem.) Tagad ir otrs preekschlikums: Daugawpils teef proponets 60 domneeku. Waj Kwelbergs warbuht wehletos motiwet?

K. Kwelbergs: Daugawpils ir leelaka par Jelgawu un nebuhs masaka par Leepaju. Tapehz buhtu pareisi, ja wiau peelihdmatu wismas Leepajai, dodot 60 domneekus, bet ne 40, tahdā sinā nostahdot wiau semak par Jelgawu.

A. Alihwe: Es, zeentee kungt, wispahrigi gribetu isteiktees pret balfoschānu schini jautajumā, jo preeksch tam mums naw peeteekofschu motiwu. Us weenas perionas eebildumu leetu isschirt mums naw teesibas. Ja mehš logiski nemam, tad noteizot Daugawpils domneeku skaitu, komisija, azimredstot, ir likuses waditees no ta prinzipa, kuru usswehra Bergsona kungs. Ja mehš tagad groschim domneeku skaitu, tad isnahfs tahda nemotiweta balfoschāna. Es leeku preekschā peenemt komisijas projektū. Pretejā gadijumā mehš ispelnišimees pahrmetumus.

M. Skujeneeks: Daugawpils domē pirmš rewoluzijas bija 23 lozekli, Kerenška laikā 36 lihds 38, bet nekahdā sinā wairak par 40. Te, tā es pirmi teizu, komisija likuses waditees no eedshwotaju skaita un no otras puses no lihdschinejā domneeku skaita, un rezultats bij tahds, ka tika nolikti 40 domneeki.

K. Kwelbergs: Tautas Padome war ari schini gadijumā taisit fawu lehmumu. Sche tika nolikis masak tā Leepajā. Leepaja no fara ir masak zeetuse nekā Daugawpils, warbuht tapehz Daugawpils eedshwotaju skaitis ir samasinajees.

Presidents J. Tschakste: Waj referents wehlas dot kahdus paskaidrojumus?

R. Benus: Man nekā zita ko paskaidrot naw, tā tas, ko jan teiza Skujeneeks: ka komisija likuses waditees no eedshwotaju skaita. Es usturu komisijas preekschlikumu.

Presidents J. Tschakste: Es lischu us balfoschānu scho papildinajumu par 60 domneekem. Tos, kas ir par schi papildinajuma peenemschānu, luhgtu peezeltees. (Nobalfojot 6 peekriht, ziti wisi atturas.)

J. Zelms: Es leeku preekschā nobalstot komisijas preekschlikumu, ar to warbuht eepreekschejais jautajums tiks isschirtis.

Presidents J. Tschakste: Waj Tuhs eesneegfeet fawu papildinajumu? Es lischu nobalstot wisu scho peelikumu ar wisem papildinajumeem, kahdi tika peenemti. (Nolasa augschā mineto peelikumu ar jefoscheem pahrgrosifumeem.) Daugawpils 60, Kuldigā 30 domneeku, bet Preekule un Pawilostu strihpotas. Es tagad lischu scho peelikumu wisā wisumā us balfoschānu. (Nobalfojot ar 40 balsim, 15 atturotees,

Beelikums pahrgrositâ weidâ teef peenemts.) Tad wehl ir eefneegts peelikums, kas buhtu pee ſchi ſarakſta peeweenojams. Es liſſchu wiau uf balfoſchanu.

Fr. Menders: Es eefneefu wehl weenu preeſchlikumu, protti to, ko mehs tagad peenehmâm, noſaukt par peelikumu pirmo, un ſcho numuret kâ otro. Beelikums ſihmejas uf trihs pilſehtu domem, Wentſpils, Beepajas un Diſputes, kuras ir wehletas ſchi gada ſahkumâ uf teem paſcheem pamateem, weenigi ar to iſſchiribu, ka tur ir nehmuſchi dalibu 20 gadus wezi pilſoni, no kureem tagad leela dala ir wiſi jau diwdesmit weenu gadu wezi. Ja mehs ſchim pilſehtam liktu wiau domes pahrwehlet, tad mehs winâm uſtrautu leelus iſdewumus, wehl wairak tamdehl, ka drihjumâ buhs jasarikto Satwerſmes Sapulzes wehleſchanas, kas ari praſis ſawus iſdewumus. Daſchâm no ſchim pilſehtam gan ir pahraf leels domneeku ſkaiſts, tã peemehram Wentſpilneeff ſawehlejufchi 60 domneekus. Tahdu leelu domi tur gruhti ſalakit, bet wiau weegli ſamaſinat. Tadeht es leeku preeſchâ perſchirt pilſehtu domem teefibas, ka winas war domneeku ſkaiſti ſamaſinat, ja tãs ir leelakas, nekã ir noteifts.

J. Bankaws: Es luhgtu Tautas Padomi, katrã ſinã pabalſtit preeſchlikumu, kuru eefneefja Mendera kungs. Schai gadijumâ es runaſchu par Wentſpili. Man jaſaka, ka ja Wentſpili peenahktos iſdarit pahrwehleſchanas, tas buhtu preeſch pilſehtas tukſchãs kaſes ahrlahrtigi gruhts uſdewums. Kas atteezas uf domneeku ſkaiſtu, tad man leelas, ka Wentſpili peenahktos wairak par 30 domneeku. Ihi pirmis kara pilſehtai peeweenoja 3 leelus zeemus; Wentſpili preeſch kara bij ap 30.000 eedſihwotaju, ta wairs naw maſa, bet prahwa pilſehtã. Ja ari tagad winai ir titai 12.000 lihof 15.000 eedſihwotaju, tad naw jaaiſmirkt, ka tillihdi atjamoses oſtas darbi, eedſihwotaju ſkaiſts ſipri pawairoſees, un tas war notikt daſchos mehneſchos.

A. Kihwe: Man te buhtu jautajums pee ka eefneeguma, ko Mendera kungs lika preeſchã. Ja buhs wajadſigs reduzet domneeku ſkaiſtu, kã tas buhs praktiſt iſwedams? Stahwoſtis ir tahds, ka domes naw mahſligi ſaſtahditas, bet iſwehletas. Kura buhs nu ta eeſtahde, kas waris ſcheem iſwehleteem lozekkeem teikt, lai daſchi eet projam. War buht miniſtrija dos atteeziqiu paſkaidrojumu.

Bankaws: Man leelas, ka praktiſki to nebuhſ tik gruhti iſdarit, kã Kihwees kungam iſleelas, jo domes ir wehletas pehz ſinameem ſarakſteem. Pehdejos domneekus no ſarakſteem waris noſtrihpot. Saprotams, ſchim pilſehtam paſchâm jaiffchir waj winas wehlas ſamaſinat ſawas domes, waj atſtaht winas tahdas, kahdas patlaban ir.

J. Menders: Reduzefchana nebuhſ tik gruhta, jo mums ir wehleſchanas notikuſchãs proporzioneli pehz likem. No ſchim liſteni pehdejee buhs jaſtrihpo un teem kam no domes jaaiſeet, tas buhs labprahrtigi jaewehro. Warbuht, Beepaja gribes atſtaht ſawu domi tahdu paſchu un, warbuht, tas pats buhs ar Diſputi, kuras domneeku ſkaiſti es neſinu.

Preſidents J. Tſchakſte: Es luhgtu referentu.

R. Venus: Komitiã ſchis jautajums ari tika apſtatits un winas lozekki nahza pee ſlehdſeena, ka buhtu leeki wehlet jaunã domes, tais pelſehtãs, kuras wehleſchanas ir notikuſchãs ſchajã 1919. g. un kur wehleſchanas ir iſdaritas uf teem paſcheem pamateem, kahdus pareds peenemamais likumprojekts. Uſleekt ſchim pilſehtam peenahkumu iſdarit jaunã wehleſchanas, winas tiku tika mahſligi apgruhtinatã ar deefgan prahweem iſdewuneem. Bet wina nepareſjeja, ka tahds preeſchlikums, atſtaht aprahditãs pilſehtu domes nepahrgrositas, buhtu ſchini projektã. Tas buhtu iſſchiramã ar zitu atſewiſchu likumu, waj ari to waretu liſteikt ſchi likumprojektu peelikumã. Es no ſawas puſes peekrihtu tam pehdejam.

Preſidents J. Tſchakſte: Nemeens pee wahrda naw peeteizees. Es liſſchu uf balfoſchanu ſcho papildinajumu, kureſch ir domats kã peelikums. Wiſch ſaſtahw no diweem paragraſeem.

A. Saiſans: Es luhdsu peelik ſkaht: „kas 1919. g. ir wehletas uf demokratiſkeem pamateem.“

Fr. Menders: Tas ir peenemams.

A. Saiſans: To es leeku tamdehl ſkaht, ka Batgalẽ gan paſtahw domes, kas wehletas uf demokratiſkeem pamateem, bet tãs ir wehletas Rerenſka laikos. Tas ir tagad nowewojofchãs un tamdehl jawehl jaunã.

J. Menders: Es to peenemu.

Prezidents J. Tšh a k s t e: Es lišču tagad ščo § 1. uš balfoščanu, kurešč tagad fšan tā:

„Peelikumš 1.

§ 1. Latwijas pilšehtās, kur darbojas 1919. g. pirms ščo noteikumu spēškā nahščhānās uš wiščhāreju, weenliħdšign, tešču, aiščhāhtu un proporzonālu wehlesčhānu pamata eewehletās domēs, tās naw no jauna pahriwehlamās un darbojas noteikumu § 5. pareščtā laikā.“

Paš ir par ščo papildinājumu, tas luhgtu peezeltees. (Nobalšojot peenem.)

Prezidents J. Tšh a k s t e nolāsa:

„§ 2. Šči reelikuma § 1. minētās domās war pamāsinat fawu domneeku fšaitu fāškanā ar „peelikumā 2.“ mineto, ja tas buħiu leelāš par tur noteitkto.“

Es lišču tagad ščo § 2. uš balfoščanu. (Nobalšojot peenem.) Tagad es lišču uš balfoščanu wišču ščo peelikumu, fāštahwošču no diwām dākam. (Nobalšojot ar wiščām, weenam atturotees, peelikumu peenem.) Lihš ar to mums ir nobeiģušs Paģatdu noteikumu par pilšehtās domueeka wehlesčhānam otra laščhāna peħz ranteem. Mums šahw preeščhā weħl tresčhā laščhāna. Waģ Sapulze atrod par wajabšģu, ka mehš pahrejam uš tresčho laščhānu, jeb waj wina mehlas pahtraufkumu? (Genāht preeščhālikums beigt fehdi.) Deek uš balfoščanu. (Balfšojot ščo preeščhālikumu peenem.) Prezidijs weħl naw apšreediš, kad buħš nahkōščhā fehde, bet domājamš, ta notikšees rihtu pulkšten 4 peħz pusdeenas. Tā tad rihtu. Deenas kaħrtiba: Turpiņasees Satwerģmes Sapulzes wehlesčhānās likums. Sleħdšu fāpulzi. (Šehdi beidš pulkšten 10 wařarā.)

Tatvijas Tautas Padomes zeturtās sesijas zeturtā sehde.

15. augustā 1919. gadā.

Sehbi atklāj presidenta breds M. Skujeneeks pulksten 4 un 55 minūtēs vakarā.

Preekščehdetajs M. Skujeneeks: Tautas Padomes sehde atklahta. Luhdsu sekretara lungu nolasiť kvorumu.

Sekretars G. Bitte: Šahs deenas sehde peedalas no Sozialdemokrateem 16, Memoluzionareem Sozialisteem 3, Semneeku Sameenibas 18, Patgaleescheem 12, Tatvju Demokratu Sameenibas 12, Rabikaldemokratu Partijas 6, Republikanu Partijas 2, Areevu Nazionaldemokratu Sameenibas 4, Wahzu Progreesivās Partijas 4, Wahzu Demokratu Partijas 2, Wahzu Nazionalliberalās Partijas 1, Ebreju Nazionalās Padomes 3, Ebreju Apweenotās Sozialistu Strahnceļu Partijas 1, Ebreju „Bunda“ 2. Pawisam eeradišchees 86 Tautas Padomes lozekli no 102.

Preekščehdetajs M. Skujeneeks: Saflanā ar presidija lehmumu šohdeen uf deenas fahrtibas ir Satwerfmes Sapulzes wehleschanu likumprojekts otrā lasijumā. Pagahjuschā sehde Tautas Padome peenehma 16 paragrafus. Tā tad tagad lasišchana fahlfees no likumprojekta otras nodalas resp. no § 17. Otrā nodala: „Kareiwju peedalishchanās wehleschanās.“ Waj pee šchi wirsraaksta fahds wehlas wahrdu? Ja netahdas peeshimes nezetas, tad es usfkatu šcho wirsraakstu par peenemtu. (Tahlak bes fahdām peeshimem un eebildumeem peenem wifus otras nodalas pantus, § 17. lihds 21. Tad pahreet uf trescho nodaku „Wehleschanu fahrtiba.“)

Preekščehdetajs M. Skujeneeks nolasa 22. pantu:

„§ 22. Wehletaju faraksti jafastahda pagastu komitejam (waldem) un pilsethu waj meestu waldem 18 deenu laikā fahkot no wehleschanu darbības eefahlschanas deenas, kuru nosaka zentralā wehleschanu komišija.“

R. Pauluks: Man ir maš pahrlabojums, ko likt preekščā: 22. panta beigās teikuma wekā „kuru nosaka zentralā wehleschanu komišija“ likt teikumu: kuru nosaka waldbiba fasinā ar zentralo wehleschanu komišiju.

Preekščehdetajs M. Skujeneeks: Pee šchi paragrafa ir eefneegis pahrlabojums. Waj pee šchi pahrlabojuma fahds wehlas wahrdu? (Beetetas J. Menders, Menderam wahrds.)

J. Menders: Mana frazija ir pret pahrlabojuma peenemishanu, lai gan prinzipā neko neeehifsi. Mehš eefstatam to kā tehnisku leetu, jo galu galā, tad fanahs Satwerfmes Sapulze, to noteiz Tautas Padome. Pee šchi punkta mehš buhšim speesti atturetees no balsošanas weentahrschi aif teem eemelleem, ka uf tagadejo waldbihu mehš štatamees ar wisleelako neustizibu un mehš gribetu, ka no Satwerfmes Sapulzes fasaufschanas leetas waldbības rotas stahwetu rehž eespehjas tahlatu. Pretim balhot mehš negribam, jo newehlamees zelt leetus fareschgijumus.

Preekščehdetajs M. Skujeneeks: Wahrdu neweens newehlas? Es leeku pantu uf balsošanu. Kas ir par šchi panta peenemishanu, luhdsu pazeltees tos, kas balso pret šcho paragrafu. (No Semneeku Sameenibas peeshime: „Dee ir jaunee miniftri!“). 60 balhis ir nodotas par šcho pahrlabojumu, un luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsošanas. — 19. Šhis pahrlabojums peenemts ar 60 balhim, 19 atturotees. Waj wehl fahdi pahrlabojumi pee šchi paragrafa tiks eefneegti? Wairaf pahrlabojumu naw. Tad es šcho paragrafu leeku uf balsošanu wifā wifumā. (Balso.) Šhis pants ar Pauluka lunga pahrlabojumu ir peenemts ar 63 balhim 19 atturotees. (Tahlak bes fahdām peeshimem un eerunam peenem nahtoschos pantus § 23 lihds 31. Debates izzetās pee 32 panta.)

Breckscheldetajs M. Skujenecks laša § 32:

„§ 32. Birms wehleschanu deenas wišam wehletaju šarakstos usnemtam peršonam japeesuhia: 1) šewiška peršonas apleeziba, kura peeschkir teesibās eeet wehleschanu telpās, 2) neapdrukatas baltas krašās papira gabals rakstam-papira $\frac{1}{10}$ lofnes leelumā un 3) kuwers, uš kura usspeesta weetejās pašch-walbibas eestahdes seegele.“

Waj kahds wehlas wahrdu? — Nonahža kungam no Senneeku Saweenibas wahrds.

D. Nonahžs: Satwersmes Sapulzes wehleschanu noteikumeem ir jabuht fastahbiteem tahdā garā, lai winus newaretu ismantot tikai wehleschanu agitacijai, bet galwenā kahrtā, lai wini nodrošinatu pašču wehleschanu brihwibu. Ja šcho pantu peenemam komištijas redakzijā, tad wehleschanu brihwiba nodrošinata — netef. Tee, kas ir darbojušcees pee bijušām Semes Padomes wehleschanam aprinku wehleschanu komištijās, sinās leezinat, ka wišleelais prozents nelikumibu pee wehleschanam notifa taišni uš ta rehkina, ka wehleschanu atributi, t. i. kuwers un wehleschanu šihmite tika peesuhitita wehletajam mahjā. Nahža preeškā wehleschanu šihmu usspeešana, eeliskšana kuweri ar waru un wina ailihmesšana pret pašču wehletaja grihu waj winam nesinot, kuweru šapleššana un zilas nelikumi as, kuru deht wehleschanas bija gandrihs waj jaatzek. Lai no tahdām nelikumibām iswairitos pee Satwersmes Sapulzes wehleschanam, tad šhee wehleschanu dokumenti ir dodami wehletajam rotās ne agrak, kā tikai tanī brihdi, kad winš eerodas uš wehleschanam wehleschanu lokālā. Lai ari wehleschanu telpās wehletajam buhtu drošhiba, ka winš wehletaja pilnigi aisklahi, tad ir eerihojamos slehgtas telpās wehleschanu lokālā, kur wehletajs pilnigi bes leezineeem un bes fant kura blafus eespaida war eelkt kuweri taišni to kandidatu šarakstu, kurešch šaskan ar wina pahrelezibu.

Kas uš kandidatu šaraksteem atteežas tad ar teem wehletajeem kahrā sinā ja-eeepasihitas jau laikuš. Un tamdeht wiši koudidatu šaraksti, lihds ar apleezibu, kas wehletajam dod teesibu eerastes uš wehleschanam, ir japeesuhita mahjās. Tas, ka wehletajam peesuhla mahjās gluschi baltu wehleschanu šihmit, waj ari tahdu, uš kuras ir usrukats tikai atteezīgās kai dibatu listes numurs, kā tas teef preeškā listis komištijas redakzijā, nepanahf šawu mehrti — škadribu. Pee wehleschanam wehletajam, kurešch stohw sem widus lihmena, nemaj naw til weegli orientetes daschados šailos škaitlos un ja daschadus numurus aij pahrkatišanaš war weegli šajaukt, šewiški tad, kad agitatori štrahdā no wišam pusem, tad šamainit tahdas kandidatu listes, kur uš weenas buhs usrakitits, peemehram, Menders, uš otras fon Brümmerš, pat wišween-kahršakajam wehletajam nebuhs nemaj eespehjams.

Cebildis warbuht to, ka kandidatu listu drukšana isnahf štipri dahrgi. Uš to jaatbild, tas, ka pee til šwarigām wehleschanām, kahdas ir Latwijās Satwersmes Sapulzes wehleschanas, dahrgums newar krist šwarā, ja tikai ar to teef panahkta leelaka škaidriba un ja ar to teef leelakā mehrtā garanteta wehleschanu brihwiba.

Tamdeht eesneedsu šchahdu pahrgrosijumu pee § 32.

„Štrihpot § otro un trescho daļu, kurā ir runa par neapdrukatas lapas un kuwera peesuhitšanu karam wehletajam mahjā, bet ta weetā list: numuretu kandidatu šarakstu kopeju listi.“

Breckscheldetajs M. Skujenecks: Wahrds Menderam

F. Menders: Man ir jarunā pret Nonahža kunga preešklikumu, tā šakot uš Skujeneeka mandatu. Winšch ir referents, bet tagad wada šapulzi. Man tikai jawašino un japašaidro tee motiwi, kas bija Satwersmes Sapulzes wehleschanu komištijai, turotees pee šchis redakcijas. Preešklikums, kuru zehla preeškā Nonahža kungs, tika apšpreests ari komištijā. Prinzipā pret to newar neko eebilst un galwenee pret-argumenti bija, ja karam wehletajam peesuhititu mahjās wišus kandidatu šarakstus, tad tas ismakatu milšu sumas; pehž nuhsu aprehkina pušotra miljona rublu. Es nesiju, ko tektu nuhsu finansu ministrija, ja wehs uskrautu walstij wehleschanu isde-wumeem tahdas miššigās sumas. Otrs, kas atteežas uš tā šauzamo wehleschanu slehgtu telpu, waj kā šobgati mahf šaukt: „wehleschanu klosetu“ eerihojšanu (šmeekli), tad Satwersmes Sapulzes wehleschanu komištijas wairakums turejās pee tām domām, ka tahda eekahrtā gan drusku wairak nodrošina wehleschanu noslehpumu, bet mums ta naw šewiški eerasta. Wina ir komplizeta, kas praša daudš laika un aikal — mil-

fius isbewunus, kas istaisa голу galà leelas sumas. Mehs loti gribejam taupit walfis lihdslektu un tapehz apstahjamees pee schis redakzijas. Prinzipà naw ko eebilst pret Nonahza kungu un ja Tautas Padome atsihst wina preekschlikumu par labaku, tad wina war komplizeto fahrtibu peenemt.

Preekschsehdetajs M. Skujeneeks: Wahrbs peeder Seila jaunkundsei.

D. Seil: Zeenjamee Tantas Padomes lozekli! Es gribu runat no Latgales redles stahwofka. Pee mums stahwoflis ir tahds, ka leelaka daka semneeku prot lasit latwiski, bet neprot nemas rakstit, pat numurus ne. Tapehz eewehrojot scho, es katra sinà gribetu pabalstt Nonahza kunga preekschlikumu. Bai gan mums ir jataupa walfis lihdslekti, tas ir rareisi, bet ta buhs Satwersmes Sapulze, kura noteiks wisu muhsu walfis dsihwi. Waj mehs! waram preeksch tiik swariga darba taupit naudu? Man leetas, mehs nekahda sinà newaram nostachtees us schi redles stahwofka. Ja eewehro, ka daschi nemahk rakstit, tad mums katra sinà japeesuhtra tee paschi faraksti, par kureem buhs jabalso. Wansch tos islasis un waros orientetees, bet ja winam buhs jaraksta, tad, peemehram, Latgalè buhs leels prozents tahdu, kas usrakstis ta, ka Juhs nemas newareseet islasit, kas ir rakstis un balfs buhs jasweesch lauta, waj balfotajeem janodob rakstit numurus kahdam zitam; tad te buhs loti plascha arena preeksch agitezijas. Tadeht es katra sinà pabalstu Nonahza kunga preekschlikumu.

Preekschsehdetajs M. Skujeneeks: Waj kahds wehlas wahrdu? — Alhwe no Semneeku Sameeuibas.

Alhwe: Zeentjamee Tantas Padomes lozekli! Es gribu runat par aishrahbijumu, kas nahza no Wendera kunga puses, ka preekscha likta fahrtiba buhtu komplizeta un prasitu leelafus lihdslektus. Prinzipà par preekschlikumu eerumas netika zeltas. Lihdslektu leeta kabinetis eebildumus naw zehlis, azimredsoj, Latwijas walfis buhtu spehjiga nest tos isbewunus, kahdi wajadsiqti. Patti fahrtiba naw ari komplizeta, bet ir weentfahrshaka nekà komizijas redakzija paredseta un stahdas preekscha tahda wehda: Katram wehletajam peesuhtra mahja eecjas karti ar wehletaju faraksteem: wansch eepasihstas ar farakstu, tad eet us wehleschanam; eeeet lokala, fanem kandidatu fihmes un kumeru, eeeet flehata telpa, tur pilnigi netrauzeti eeelk kuwera nodomato kandidatu listi; tad atgreeschos pee wehleschanu urnas un eemet tur sawu kumeru eeksha. Te naw ne rakstichanas, ne mahjas isdaramas kuweru zeeti lihmeschanas. — Kos peedsihwojuschi wehleschanas Widseme, sin, ka tur wehleschanas nenotika ta, ka wajadsiqs. Agitazija nebija tik godiga, kahdai tai wajadscha buht, fewischi pee teem, knet wareja isdarit speedenu us saweem kalfotajeem. Wehl leelaku lomu tas spehleja pilsehà. Neramatoti ir ori aishrahbijumi, ka preekscha likta fahrtiba ir neerasta. Ja peenemtu tahdu argumentu, ka wifs neerastais naw wehlams, tad buhtu jaatleek pat Satwersmes Sapulzes jasanfchana, jo ari ta ir neerasta.

Preekschsehdetajs M. Skujeneeks: Wairak neweens nepeteizas pee wahrda? Sche ir no Nonahza kunga eenahzis preekschlikums, strihpot otro un trescho pantus. Es leeku scho pahrlabojumu us balfoschanu. (Balfsojot pahrlabojumu peenem ar 62 balfim, 17 — atiruotees).

Presidents J. Tschakste: Mehs pahrejam us 33. pantu.

A. Betrewizs: Suhgtu wahrdu pee fahrtibas.

Presidents J. Tschakste: Suhdsu.

A. Betrewizs: Es gribu aishradit, ka 32. pants naw nobalfots, bet gan tikai pahrlabojums.

Presidents J. Tschakste: To leetu islabosim. Es likchu § 32. tahda redakzija, kahda wansch isnahza ar papildinajumu. (Nobalfsojot pantu peenem bes pretbalfim. Dastak peenem bes eebildumeem un pahrlabojuneem nahkoschos pantus §§ 33 lihds 36.).

Presidents J. Tschakste: (nosafa 37. pantu):

§ 37. Katram wehletajam janodob flehata kuwera baltas krahsas sihmite, us kuras usrakstis waj usdrukats nodomata kandidata faraksta numurs. Sihmite ar kandidatu faraksta numuru eeelkama nezaurrefsana kuwera, kuru pagatawo wehleschanu komizija, un apsehgelejams ar pagasita waj pilsehtas sehgelt.

Mislihetos kuwerus wehletaji komizijas atklahta sehde personigi nodod wehleschanu komizijas preekschsehdetajam, waj ta weetneekam, kuras wehletaja klahbtuhtne kuwers jaemet aissegeta laste. Behz tam wehletaju

šarakštā teef atšihmets, ka wehletajš ņawu balši nodewiš un wina kartite teef apštempeleta. Balfiš teef nodotas par wišu šarakštu, bet ne par atšewiščķeem kandidateem.

P e e š i h m e: Wehlesčanu komisijas preeksčehdetajam ir teefšba wehletajam atnemt wehlesčanas kartiti. Wehlesčanu deenā, uš wehletaja peeprastjumu, teef isneegti jauni kuweri.

D. Nonahzš: Šakarā ar pahrgrosijumu pee 32. pantu, ščim 37. pantam ari wajaš ņanet žitadi un, proti, leku preeksčā šdarit šefošču pahrlabojumu:

Srišpot pantu pirmoš diwus teikumuš un wina weetā list šefošču tekstu:

Wehlesčanu telpās katrs wehletajš dabū no wehlesčanu komisijas pogatawotu un ar tagašta waj pilšehtas šeeli apšegeletu kuweru un pa weenai wehlesčanu šihnitei no wišom kandidatu listem, pee kam uš katras šihnites ir ušdrukāš atteezigas kandidatu listes numurs un kandidatu šarakštis.

Wehlesčanu lokālā wehlesčanu aišflahtibas priņziņa nodrosčinaščanas labā ir eerihšojamas šehgtas telpas, kuzās wehletajš beš leezineektem eeleeš kuwerā weenu wehlesčanu šihniti.

Peeshimē naht srišpots beigu teikums un paleek tikaš pirmā dala.

Prešidents J. Tšchakste: Es luhgtu komisijas referentu.

M. Skujeneekš: Gesneegtāš pahrlabojums ir logiškas šekas no ta, kas tikoš peenemts. Kad jau weemu peenem, tad otrs ari japeenem.

Prešidents J. Tšchakste: Es wehreis nolāšiču ščo § un lišču wina uš balfoščanu. Kas ir par ščo pahrlabojumu, tos luhgtu peeželteer. (Balfojot peenem beš pretbalfim). Ta tad ščis pahrlabojums ir peenemts. Tad otrs pahrlabojums, kas ir pee peeshimes. (Nolāša to).

M. Skujeneekš: Es gribu tikaš to aišrahdit, ka numš ščai likumā naw pašlaidrojumu un motiwejumu. Nonahza kunga preeksčlikums tahdu šatur, t. i. par šlepenibas nodrosčinaščanu un tas likuma nošfanotibas labā buhtu išsrišpojams.

D. Nonahzš: Weenibas deht to war išlaist.

M. Antons: Man ari ir weena peeshime, kuru warbuht Nonahza kungs waretu peenemt: newiš „šehgtā telpā“, bet „telpās“, tas ir — leetot ščo wahrdu daudšškaitli.

Prešidents J. Tšchakste: Ta ir redakcijas peeshime. Es luhgtu tos pazeltees, kas ir par pahrlabojuma peenemščanu. (Beezelaš wiši). Tagad es lišču uš balfoščanu wišu 37. pantu.

D. Nonahzš: Wehl paleek nenobalfota peeshimes srišpoščana. (Šastrišpo: „Wehlesčanu deenā uš wehletaja peeprastjumu teef isneegti jauni kuweri“).

Prešidents J. Tšchakste: Preeksčlikums šakarā ar šcheem pahrlabojumeem. Kas ir par to, ka ščos wahrduš srišpo? (Nobalfojot weenbalfišt peenem). Man ščķeet, ka ščiš pirmā dala no šči § naw jaleek uš balfoščanu, jo tas ir logiški peenemams. Es tagad lašiču wišu ščo pantu, kā wišš ņan ar šcheem pahrlabojumeem: (Nolāša to). Tad peeshime. (Nolāša to). Es lišču uš balfoščanu wišu ščo pantu ar notikuscheem pahrlabojumeem. (Nobalfojot pantu peenem).

(Tahlak peenem beš pahrlabojumeem nahtoščus pantuš no § 38. lihds 51. Beht tam J. Menders luhds wahrdu).

J. Menders: Beht ščitā paragrafa stary §§ 51. un 52., es gribu ešneegt weenu jaunu § 52a, kuzš ņanetu tā:

„Ja eewehlers Šatwersmes Šapulzes ložeklis aiš kašdeem nebuht eemesleem iškriht no Šatwersmes Šapulzes ložekli škaita, tad wina weetā štahjas nahtoščais kandidats no atteeziga šarakšta“.

Tas ir wjadšigs tapeht, ka ja pirmais deputats no šarakšta iškriht, peemehram, pirms Šatwersmes Šapulzes šašauščanas, tad beht wina naht nahtoščais kandidats.

Prešidents J. Tšchakste: Komisijas atšaušumi par ščo jantajumu?

M. Skujeneekš. Ščim preeksčlikumam ir katrā šinā weeta; komisija naw to eewehrojūši, lai gan tas pats par šewi buhtu šaprotams, bet eewetofčanai nekāš newar buht pretim.

Prešidents J. Tšchakste: Es lišču ščo pantu uš balfoščanu. Un wišš ir atšihmets ar 51a.

J. Menders: Ja, tikai pagaidam.

Presidents J. Tšakste: § 51a ir ar fetošā faturu: (Nolasa pēc Mendera eesneeguma). Es lūgstu tos, kas ir par šā papildinājuma pieņemšanu, peezlēst. (Piezēlas wisi). Tā tad šis papildinājums pieņemts tā atsevišķās paragrafs pēc § 51. (Tad weenbalīgi pieņem 52. pantu; 53. pantu nolāst, R. Venus luhdi wahrdu).

R. Venus: Man ir weens papildinājums. Pēc wahrdeem „u pirmo sehdi“, peelikt „kuru atklāj tautas padomes presidents“.

Presidents J. Tšakste: Es likšu šo papildinājumu u balschānu, kur pee § 53. beigās pēc wahrda „sehdi“ teek likti eefschā Venus proponete wahrdi: „kuru atklāj tautas padomes presidents“. (Robalsojot papildinājumu pieņem). Tagad § 53. wifā wifumā stānds schā:

„§ 53. Zentrālā wehlešchānu komisija ne wehlat tā weenu nebeku pēc wehlešchānu rezultata iisluhināschānās, usāzina eewehletoš Satweršmes Sapulzes deputatus u pirmo sehdi, kuru atklāj tautas padomes presidents“. (Robalsojot pantu schādā redakzijā pieņem).

Presidents J. Tšakste: Steidzamā interpelāzija, kura bija eefneegta, teek nemta atpakaļ. Tā tad mehš waram turpinat. Zeturā nodala: „Wehlešchānu brihwibas un pareisibas nodrošināschāna.“

„§ 54. Kas nonem, saplūsch, aplahj, sagroša, waj zitādi šajā atklāti iislahditus wehlešchānu ussaiinumuš, pasinoinumuš waj šaraktus no wehletaju grupam, kuras pasinoinuščas šawus kandidatu šaraktus Satweršmes Sapulzes wehlešchānās, šodams: ar arestu ne ilgāi par 3 mehnescheem waj naudas šodu ne wairā par 500 rubleem.“

Kas to šdara patwariģi waj sistematiski, šodams ar eeflodischānu zētumā. Ar tahdu pat šodu šodams arī tas, kas pamudina u šo noseegumu.“

J. Sahlis: Te wiszaur eet runa par šodeem un pee tam tagadnē, kadehš war isnahkt pahpratumš. Wajadsetu leetot pagahni, zitādi isnahš tā, ka šdit war tikai tos, kas tos darbus pašlāst dara, ja wīnus pee tā noķer, bet newarēs šdit tos, kas tos darbus ir jau padarijuschi.

(Robalsojot šo pantu, tā arī nahšošos no § 55.—60. pēc pahrlabojumeem pieņem. Lasot 60. pantu zekās eebildums).

A. Nankis: Tur daschi panti truhst, t. i. aismirsti nodrukāt. Waj ta ir drukas kluhda jeb waj tee panti paši tur truhst, t. i. aismirsti nodrukāt.

Presidents Tšakste: Ta ir drukas kluhda. (Pēc eebildumeem pieņem komisijas redakzijā tahlatos pantus § 60.—68. Lasot § 69. Bergsons no weetas eebilst: Jaislābo kluhda, te ir šamainiti wahrdi: „Sapulzes Satweršmes“.

Presidents Tšakste: Ta drukas kluhda, pēc schaubam, tiks iislabota. Es luhdsu balsot. (Pantu weenbalīgi pieņem. Tad nolasa pēc šahrtas §§ 70., 71., 72. un 73. un weenbalīgi pieņem).

Presidents J. Tšakste: Bihdi ar pešbejo pantu otrā lasišanā pieņemts wifš Satweršmes Sapulzes wehlešchānu likums. Šche presidijam likts preeschā pahtraukums u 10 minutem. Waj Tautas Padomei nebuhtu nekās pretim? Naw! Tā tad pahtraukums pieņemts.

M. Skujeneekš: Luhdsu šapulzetees šarpšrakziju biroja lozēkus.

(Pēc pahtraukuma sehdi eefahš pulksten 7.10 minutes watarā).

Presidents J. Tšakste: Tautas Padomes sehde turpinās. No Latgalešču šrakzijas Seila jaunkundie ir eefneeguse papildinājumu pee Satweršmes Sapulzes wehlešchānu likuma, kureš šton tā: „Satweršmes Sapulzes wehlešchānās newar tikt eefahstas pirms Latgales teritorijas atšwabinaščānās no cenaidneeka.“ Waj Seila šbfe wehlas wahrdu? Luhdsu

W. Seil: Šis pants bij faktiski eefneegts wakar, bet wakar mehš peefritām, ta wīnu lišim tad u apšreeschānu, kad ziti panti buhš zaurškatiti. Šchodeem mehš leekām atkal to preeschā. Kamdehš mehš wīnu ušturam? Kamdehš, lai Satweršmes Sapulzes wehlešchānās nenotiktu pēc 32 preeschāstahweem. Mehš šširdešām, ka war tu buht tārti atšahli, ka Latwija buhš špešta šafaukt Satweršmes Sapulzi pēc Latgales. Wīnus, latgaleščheem, tahds gadījums nemas naw peelaiščams. Pēc Latgales 32 lozēkeem Satweršmes Sapulze nebuhš Satweršmes Sapulze. Ja wīna

fanahk's un eefahk's strahdat bes Vatgales 32 lozekleem, tad ar to buhs ftaidri teikt's, ka Vatgale pahrejai Latwijai naw wajadfiga. No Vatgales un wis'pahri apweenotas Latwijas redses stahwofla meh's to newaram peelaist. Warbuht, mums teikt's, ka neweens ari negrib fahaukt Satwersmes Sapulzi tagad, ka to laifu noteikt's Waldiba, bet meh's atfal neefam garanteti, ka Sa'wersmes Sapulze nefanahk bes Vatgales. Dir's swari-gais jautajums, tamdeht meh's scho preekschlikumu tit stingri usturam, ir tas, ka ja wehleschanas eefahk'fees bes Vatgales, tad Vatgale buhs aismirsta. Warbuht, jau tagad Vatgale ir aismirsta. Fakt's ir, ka par Vatgali jau tagad masak ruhwejas, nek'a wartu. Us Vatgales teritorijas tagad wehl ir fronte, bet kad eefahk'fees wehleschanas, tad frontes wair's nebuhs, tamdeht, ka wis'as partijas un pat waldbiba nodosees agitazijas darbeem, zaur to fronte atdarisees un warbuht t'ks pat atstah'ta. Ja Tautas Padome muhsu preekschlikumu to mehr atraiditu, tad nek'ahda sin'a meh's negribam sche wair's palikt, tad meh's ejam projam no schejeenes, tamdeht ka mums nebuhs sche wair's to darit. (Applausi).

President's J. Tschakste: Menderim wahrds.

J. Menders: No manas preekschrunatajas motiweem isskaneja zauri leela neustiziba pret Tautas Padomi. Wis'i argumenti bija wehrsti, gribu teikt, pret kah-beem latgaleeschu eenaidneekleem, kuzi ar wiseem spehkeem wehletos, lai Latwijas Sa-wersmes Sapulze, kuru meh's eedomajamees. ka wis'as tautas gribas isteizeju organu, titu fahaukt pirms Vatgales atswabinaschanas. Ja tahbi laudis Tautas Padome buhtu, kuzi gribetu fahaukt Satwersmes Sapulzi pirms Vatgales atswabinaschanas, tad tam pahrlabojumam buhtu kahda nosihme. Es gribu un domaju, ka waru, konstatet, ka schini sin'a naw neweena tahda Tautas Padomes lozekla un tahdas politiflas partijas pee latweescheem un ari pee zittantibneekleem, kuzi gribetu fahaukt Satwersmes Sapulzi pirms Vatgales atbrihwoschanas. Tapehz man ir galigi nesaprotams tas latgaleeschu preekschlikums. Mums wis'ch ir jaatroida. War teescham peenahkt brih'bis, tad Latwijas demokratija waj nu als eekschejeem, waj ahrejeem apstahk'leem ir speena fahaukt Sa'wersmes Sapulzi, kad weena peekta waj festa dala no Vatgales wehl nebuhs brih'wa. Ja meh's peenemam preekschlikumu, tad mums naw brih'w fahaukt Satwersmes Sapulzi, kant ari weens pagah's no Vatgales buhtu aismenit's. Un waj teescham newar nohkt tahda wajadfiba? Schi warbuhtiba ir loti leela aif dascheem eekschejeem un fewischi ahrejeem apstahk'leem un lai nefahstilu leela mehr'a few rofas, es leeku latgaleescheem preekscha, fskaitees us Tautas Padomi un wis'an winas partijam ar leelaku usizibu un nent sawu pre kschlikumu atpakal.

Klihw: Zeenjamee Tautas Padomes lozeklu kungi! Preeksch Semneeku Saweenibas naw peenemami wis'a wis'uma tee argumenti, kuzi te tika eefneegti no latgaleeschu preeksch'tahwa. Te bija note, kura isskaneja ta, it ka netittu dariis preeksch Vatgales atbrihwoschanas wis'a tas, to war darit. Ja es pareisi esmu faprat'is lihdschinejos ministru sinojum's, tad teescham no waldbibas teek dariis wis's, to ta war darit. Na mums wiseem ir sinams, un tas naw noslehpums, Vatgales atbrihwoschana naw notikuse ne tamdeht, ka waldbiba to negribetu, bet gan tamdeht, ka waldbiba to nek'ehji. Tas ir no weenas puses. No otras puses preekschrunataja motiwi warbuht wis'a wis'uma ir pahrliezinoschi prinzipu sin'a, bet ne schini konkret'a gadijuma. Mums naw jaasmirst, ka Vatgale naw dshwojuse to dshwi, kuru ir dshwojuse Kurseme, Widseme un Riga. Kulturela sin'a wina atrodas us fematas attihstibas pahahpes nek'a meh's un ari politifka sin'a wina atrodas zitadafos apstahk'los. Pehz Vatgales teezas wairak rofu un wairak eenaidneeka, nek'a pehz Kur'emes un Widsemes. No muhsu nazionala weedofla rangotees, naw jaasmirst latgaleeschu wajadfibas un wimu spezialas interejes. Man leekas, meh's nefahstijim few rofas, ja latgaleeschu preekschlikumu peenemim. Ja nahk tahbi fakti, kahdus mineja Mendera kungs, tad jau paleek rofas ween mehr brih'was, isschirt pehz apstahk'leem, kad un kura laik'a waram stahtees pee Sa'wersmes Sapulzes wehleschanu beenas noteik'schanas. Ja papiidinajumu ukumprojekta peenemam, tad meh's neefam padarijuschi nefahdu kaunumu, bet gan leeku palalpojumu latgaleescheem, jo ar to eenesijim sinanu nomeerinajumu tanis grupas, kas stahw aif latgaleescheem un ari paweizinafim Vatgales atbrihwoschannu. Dalab Semneeku Saweeniba wis'a wis'uma pabalsta latgaleeschu preekschlikumu un balfos par to.

President's J. Tschakste: Wahrds peeder Kambalam no Latgaleeschu frakzijas.

S. Kambala: Man ir jaatsihme, ka Mendera kunga pahrmetums, it ka latgaleeschi neustizas Tautas Padomei un tapehz usstahdija scho punktu, piluigi neweeta.

Ja tas tā buhtu, ja latgaleešči neustizetos Tautas Padomei, tad viņi nesehbetu šche, pušgaba nedarbotos kopā ar latweešcheem. Divi gadi atpakaļ, kad ta frakzija, kura tagad pahrmet latgaleešcheem, atteizās strahdat par Latwijas neatkarību, latgaleešči strahdā kopā ar Baltijas latweešcheem. Janwara mehneši, kad bija karšaki laiti, tad ta frakzija istahjās no Tautas Padomes. Ja latgaleešči buhtu neustizejuschees, tad arī viņi tāpat buhtu istahjuschees. (Kliwhe; „Pareisi!“) Tā tas nemas naw. Par neustizību nepar buht runās. Bet man ir jaatgahdina weens fakts, kuzam japeekriht, ka apstahkli lihds šchim bija tahdi, un tas bij wairakus gadu simtenus, kur latweešči latgaleeščus sauza par poleem un leišcheem, bet latgaleešči latweeščus par tšhinkeem. Un tee apstahkli ir tik dšiti eesafknojuschees kā weena, tā otra ašinis un fauloš, ka pat tagad, pehz tam, kad Latgale jau trihs gadus, ir strahdajuse wizeešchakā kopdarbībā ar Latwiju, tas naw aismiršts. Pat tagad to peerahda wahrbi no to zilweku mulem, kuri ir pašči bijušči Latgalē un strahdajuschi tur. Semneeku Saweenibas wakarā ahrleetu ministra kungs, kuru mehš koti zeenam, isteizs, ka Latwija ir atkwabinata no leelneekem, un mehš waram nodotees eekšchiam walsts isbuhwes darbam. Wehl tagad Latgale naw eegahjuse istahļ ašinis, ka katrs latweetis domatu, ka Latgale ir nepeezeešchama Latwijas fastahwdakā. Wehl tagad es, eedams pa Rīgas eklam, dširdeju, ka weentahrschi latweešči, lasidami par latgaleešču wakaru, teiza: „Nu, ko tur tee leišči tagad grib darit!“ Wehl masak domās par Latgali tad, kad eefahšees wehleschanu agitazija. Man jaatgahdina teem kungeem, kuri oponeja, 1917. gadu, kad Rīgā bija pilsehtas domes wehleschanas, tad Rīgai draudeja wahzeeschu usbrukums, wifas awises kleebsa par Rīgas brēsmam, tomehr wifa šabeedriba bija eeranta wehleschanu agitazijā, kura lihds ar šabeedribu bija eeranti latweešču strehneeki. Waj juhs domajat, ka tagad buhs zitabi? Taisni tagad ta agitazija buhs wehl stipraka, kad rana ees par Latwijas Satwersmes Sapulzes wehleschanam. Tagad to šwešho saldatu kuri toreis pee Rīgas domes wehleschanam isturejas aukstahinigi, wais naw, bet ir muhsu pašču strehneeki, kuri pee Latwijas Satwersmes Sapulzes wehleschanam tik aukstahinigi nebuhs, un kuri pašči peedaltisees wehleschanās. Bes tam šabeedribas gara stahwotlis atstahj mīšigu eespaidu us armiju, un waj tee kungi domā, ka tani laikā, kad notiks wehleschanas, buhs eeswehjamš pahreet usbrukumā. Ja tagad fronte stahw us weetas, tad wehleschanu laikā usbrukums naw eespehjamš. Taisni otradi, wehleschanu agitazijas brihdi war isleetot pretineeks, un eewehrojot to, ka Latwijas armija wehl naw pilnigi noorganiseta, war pahreet usbrukumā. Man warbuht atbildēs, ka latgaleešču peesihme ir pilnigi leeka, jo neweens nedomā eesahkt wehl šchinās, pirms Latgales atkwabinaschanas. Ja tas tā ir, tad mani wa xdi buhtu leek, kad til waja djetu flehgt debates, neweena wahrda nerunat un peekent šcho preekšhikumu. Tad ta leeta ir staidra un mums naw wais par to runat.

Es til weenu nesaprotu, kahdi buhtu tee ahrlahrtejee apstahkli, no eekšcheenes waj no ahreenes, kuri peespeestu Satwersmes Sapulzi fanahkt, eekams Latgale naw atkwabinata. Ja tee apstahkli buhtu tahdi, tad tas buhtu kaut kas nenormalš, jo normalā dšihme nepar muhs pee ta peespeest, ka pirms Latgales atkwabinaschanas buhtu jafafanz Satwersmes Sapulze, tee war bunt tikai kahdi ekstremi. Es brihnoz, ka tee kungi domā, ka pee tahdeem nenormaleem apstahkeem buhs eespehjamš iswest kabrtigas wehleschanas, kuras turpinasees 48 deenas. Tahdi apstahkli waretu buht tikai eekšchenē; ka no ahreenes muhs pee ta peespeestu, to es neparu eedomatees un par to runat ir pilnigi leeki.

J. Bergsons: Es un manas frakzijas bedri pabalstam latgaleešču preekšhikumu, bet tikai ar masu eebildumu. Mehš tomehr negribetu til šwar gā leekā, til nenoteiktu lehimumu taisit, te tas ir jataisa koti noteiks. Man gribetos apfaktitees Latgales karti, kur mehš redsam to peerobešču joslu, kura naw taisna, bet ir koti lihsumaina. Newajaga buht leklam strategim. Lai šaprastu, ka ais dajch em eemesleem buhs koti gruhti 8 nedeku laikā atkwabinat weenu waj otu pagastu, un war paeet ilgaks laiks, kamehr idodas $\frac{3}{4}$ Latgales atkwabinat. Tipehz latgaleešči waretu eeeet us to, ka pahrlabotu šawu eesneegumu. Teikšim, skaitli $\frac{3}{4}$ warbuht waretu pamafinat us $\frac{1}{2}$, bet katrā šinā weenu noteiktību wajag. (Menders: „Tad wajadses atfahkt mehneekus, lai ismehritu“). Mehš prinzipā latgaleeščus pabalstam, tikai wehla mees pahrlabojumu.

G. Sengals: Kuma par ustizību nemas newar buht. Kas wehleses kaut masu Latgales daku atdalit no Latvijas? Tadeht wajaga likumprojektu peenemt tahdu, ka wiasch te skan. Mehš newaram peenemt to, ka Satwersmes Sapulze naw safauzama, pirms wisa Latgale naw atswabinata, kur mums Latvija apstahkti prasitu warbuht tuhlieteju Satwersmes Sapulzes safauschšanu, jo tad teescham, neskatotees ne us kahdeem apstahkleem, mehš to newaretu darit, ja weens waj diwi Latgales pagasti nebuhs atswabinati. Es domaju, ka ari latgaleeschu paschu intrefes ir scho prasibu til stingri nenostahdit. Ja winau intrefes buhtu, ka Satwersmes Sapulzi ir wajadsigs safaukt, lai teescham Latgali glahbtu un peeweenotu wisai pahrejaj Latvijai, bet to newares darit, ja weens waj otrs Latgales pagasts nebuhs atbrihwots, tad Satwersmes Sapulze newar tikt safaukta. Mums buhs wehleschānu komisija, kura noteiks laiku, kad Satwersmes Sapulze buhs safauzama Latvija un ari Latgale. Pats par sewi saprotams, ja wina atradis, ka wehleschānas newar notikt, tad winaš ari nenotiks. Un ja ari Latgales weens waj diwi pagasti nebuhs atswabinati, bet wisaš Latvijas interesēs prasa, lai jo drihs safauktu Satwersmes Sapulzi. Tā tad scho preekschlikumu, pehz manām domām, wajaga wehl koriget.

Prezidents J. Tschalkste: Runās eeschsleetu ministra kungs.

Geschsleetu ministrs Dr. Walters: Augsti zeenijamee Tautas Padomes lozēki! Waldiba statas us Latgales atbrihwoschānu tā us sawu nahkamās darbības swarigako usdewumu. Ta ir waldības griba un par to jau wairak reises runats. Tās pašchas domas walda ari wisa kabinetā. To es waru isklaidrot bes fewischka patofa; ta ir waldības griba, par kuru es waru sazit tikai to, ka waldiba daris wisu, lai panahktu, ka winaš griba peepildas. Ja Latgales preekschstahwi eenesa sawu preekschlikumu, tad wini, domaju, darija to ne tapehz, ka wini, waj dibinati, waj nedibinati, ir jutuschki it ka waj nu waldibai, waj Tautas Padomei nebuhtu tas zeetās gribas, pateesi panahkt, ka Latgali waretum pilnigi peeweenot pec pahrejšās Latvijas. Par waldibu es nerunaju, bet es drihktu teikt un mans eespaids ir bijis, ka ari Tautas Padome ir par to. Tapehz no schis puses statotees, Latgales eesnegums ir sajuhtams wairak ka širdsahpes, ka wehleschānās, teikt wisu, lai tiktu ahtrak tas padarits. Tas naw pahrmētums, kas skaneja Latgales wahrds, tas ir luhgums un tā luhgumu mehš wina sanemšim un par luhgumu mehš wina turesim, kas sawu peenahkumu istiz. Bet man leekas, ka weens otrs pahrmētums, es neteikschu pahrmētums, ka weens otrs wahrds, kas nahra no krejšās puses un ari no puskrejšās — man naw ozumirski zita apšimejuma, pe.dodat. — ka weens otrs wahrds bija nepareisi domats. Waldiba to nekad naw sapratuje tā, itin ka Latgale ar siamu kaprišu gribetu pastahwet us to, ka wisa Latgale lihds pehdejai buhtu atswabinata, pirms waretu eesahktees wehleschānu darbs. Mani kungi, nebuhsim wairak juristi, nekā jurineem jabuht pee šais leetas. Waj tad juhs pateesi domajat, ka Latgale ir gribejši formeli us to pastahwet, apstahtees us sawu dokumentu (Menders no weeas: „Tas stahw likumā rakstits; kums ir swehts, swehts, Waltera kungs!“), kurzsch saistitu tiktahtu i waldibu, i Tautas Padomi, ka Latvija nekadā staā nedrihktetu safaukt Satwersmes Sapulzi, ja atlizis wehl pahri no neathrihwotās Latgales weens waj diwi pagasti. Un, mani kungi, tee diwi, trihs pagasti ir pahrwehrtahchees par to leelo spehzigo argumentu, kuru zel, ka swarigo pret eesnegumu no latgaleeschu puses. Kungi, buhsim schi gagadishums, es neteikschu toleranti, buhsim masal juridiski, buhsim zilwezigaki un saprastishim, ka ari Latgales preekschstahwi ir domajuschki zilwezigi, bet, ne tikai smaiki juridiski, un ka wini nepastahwēs, ka Wenezelijas tirgonis drama, us to reij rakstito: luhk, tas te reis ir parakstits, ka nedrihkt safaukt Satwersmes Sapulzi, jo Latgale wehl naw atbrihwota. Ta naw Latgales griba; tas ir saprotams, jo tas ir zilwezigi. Tā tad tas arguments, it ka schis formulejums waretu buht par nopeetnu schleehrsli Satwersmes Sapulzes safauschšanai, naw pamatots, — Latgale pate us to nepastahwēs; ja to prasiz Latvijas labums, wina buhs ar meeru, lai paleek weens otrs pagasts ari ahrypuse, par to es esmu pahrleezinats. (Menders: „Mehš esam wezi likuma lauseji!“ Smeekli pa labi.) Es esmu jurists un mans oponents ari ir jurists, un mehš abi sinam, ka tee likumil naw til swehti, tā wini isflataš. Tā tad, kungi, buhsim saprastigi, darishim, kas darams. Waj schis formulejums ir peenemams jau schini wakarā, waj ne, waj wiasch bes eerunam buhtu nododams komisijai, lai ta to pahrformuletu — par to es negribu strihdteez. Man schleek, ka Latgales preekschlikums ir sirnigs atzi-

najums, firsnīga wehleschanās, un tapehž waldbiba no fawas pufes peegreesis tam wehlejumam wišu wehribu un daris wišu, kas winas frehlos, lai Latgale buhtu brihwa, buhtu peeweenota pee Latwijas, un tad til war buht runa par opweenoto Latwijas Satweršmes Sapulzi. (Applausi.)

Ahrleetu ministrs S. Meijerowitšs: Doti zeentijamee Tautas Padomes lozekļu lungi! Behž ta, ko fazija mans koleģis, eefšleetu ministra lungs, man naw dauds ko peebilst Latgales jautajumā wišpahr. Es gribu afsrahdit uš weenu apstahli, tas ir — ka no Latwijas fastahwdalam Latgale ir weena no tam lihgamam behž kuras zensčas, es negribu fazit dauds mihlas, bet tomehr daudas rokas. Atzerešimees ihsumā šchos mekletajus behž Latgales. 1917. gadā mehž kopā ar latgaleešcheem spehram solus, lai panahktu Latgales peeweenofšamu pee Latwijas, wišmas pee Wišsemes. Mehš sinam toš panahkumus un sinam koti labi, ka muhsu soli palika neewehehroti no freewu demokratisčas pagaibu waldbibas sem knasa Swowa un Kewensta, kuri wairafahrt fazija, ka Latgale naw Latwijas fastahwdala, ta ir daka, kura peederot pee Witestlas gubernas, waj, labakā gadījumā, neko nesazija. Behž tam, kad ari beidsamā laikā par Latwiju wairafahrt ir bijuščas farunas, — tee laudis, kuri cedomajas sewi tagad stahwam freewu sabeedrišās domas preekšhgalā, neuifkata Latgali par Latwijas fastahwdaku. Ta ir palikuse winu domaschanas spehjas par Kreewijas gubernu. (Klihe no weetas: „Polozkas Republika!“) Bet Kreewija naw weenigā, kura wehlas usfkattit Latgali par famu fastahwdaku. Šhi gada šahkumā un agrat wehl weenā konferenzē no ofizieleem Polijas republikas preekšstahwjeem ari tika kahrtis šhmetas un memorandumi eefneegti, kuri peerahdija, ka Latgale ir poku seme, ka ta peeder Polijai, ta Latgale atrodotees sem Polijas garigā un kulurelā eespaida. Ja pašchlaik šchis walodas ir atbihditas pee malas, tad tas noteel tapehž, ka Polijas un Latwijas intereses ir tahdas, ka winas abejām šchini pufem ditte sinamu saprašchanos, bet tomehr wehleschanās eeguht eespaidu Latgolē weenas dakas Polijas walsts wihru starpā ir nenoleedsama. Es nemišu wehl weenu pretendentu, ta ir muhsu brahku tanta — Veetawa. Wija laiks, kad wina usfkattija, ka Latgale, ja wina naw patriahwiga republika, tad katrā sinā ta ir seme, pee kuras liktena Veetawat ir lihdsi jarunā. Behž garām farunam panahza to, ka suwerenitate par Latgali peeder Latwijai. Es wišu to šahu tapehž, ka uš Latgali ir koti dawš pretendentu un jautajums par to, pee ka Latgale peeder, tita weenai ischchirts postimi ar Senina dekretu no 14. dezembra 1918. gada. Behž šhi dekreta Latgale peedalama Latwijas Padontju repiblikai. Zitas autoritates šchini sinā naw wehl famu wahrdu šazijuščas. Es domaju, ka runat par to, waj ta ir muhsu wehleschanās, ka Latgale teel usfkattita par Latwijas fastahwdaku, waj ne, — par to šchini augstā šapulzē runat buhtu leeki. Es nedirdēju neweenu balši no godateem preekšchrunatašjeem, kuri domatu zitabi, nekā domaja no Latgaleešchu šezijas eefneegtā resoluzija. Šhe newar buht diwu domu pašchā prinzipā. Ir tika diwas domas par to, kas ir faktiski pareisati, waj peenaglot šho muhsu wehleschanos likumā un fazit, ka mehš newaram šasaukt Satweršmes Sapulzi, pirms Latgalē nebuhs atbrihwota no ta juhga, sem kura wina tagad wehl šmot, waj to likumā nesazit. Runajot plaschaki par šho tatiiku, man liktos, ka muhsu peenahkums ir noteikti paštrihpot ari šchini weetā un pee šhi likuma, ka Satweršmes Sapulze netiks šasaukta, pirms Latgale nebuhs atbrihwota no leelinecku juhga. (Iffanzeeni: „Pareisi!“) Es gribu teikt, ka newis nostaidroschanas behl ween nepeezeeschami japastrihpo Latgales peederiba pee Latwijas. Ir ari wehl otrs apstahlis, proti muhsu eefšchėjais moralliskais peenahkums pret Latwijas fastahwdaku Latgali tairni šchini brihdi, kura mehš pahrlaišcham ihšu šlatu par to, kahdas ir bijuščas diwu Latwijas fastahwdaku atteezibas pret Latgali, — kas mums to usleek par peenahkumu darit. 1917. gadā latgaleešchi aiznaja eet wineem palihgā pee semes usbuhwes, bet mums nebija warbuht tās dšlās pahrlceezibas, warbuht ta faktiskā spehta to isdarit. Behž palihdsibas prasochā woka no Latgales beeshi ir palikuse nesanamta, gajā karajotees un tomehr mehš esam redsejuschi, ka latgaleešchi ir usrijami nahkuschhi un kopā ar mums strahdajuschhi wišu šcho gruhito laiku. Man šchheet, ka wineem ir teesiba prašit, lai mehš pašazitu wehlreis noteikti, un tairni šchini brihdi, kur pahreja Latwija jau stahjufes pee walstiskas usbuhwes, famu wahrdu. Wineem ir jashina šlaidri un gaischi šchis leelās šapulzes griba un wehleschanās. Tā atkritis dauds no teem pahpratumeeem, šahdi zetas ka šchi jautajuma starptautiska nosihmē, tā ari warbuht

zajos ziltwekos, kuri atrodas Latgalē, viņpus frontes. Teeži, tee papildu motīvi, kapeh; waldiba stahw par to, ka latgaleešā preekščlikums ir peenemams. (Applausi un sauzeeni „ura“!)

Grišana: Zeenijamee Tantas Padomes lozeki. Bes šchaubam weens no wisšwarigakeem motiweem, kas šcheit bija pee šcha preekščlikuma eefneegšchanas, bija tas stahwollis, kas ir Latgalē pašchulaku. Latgaleešči tomehr sin, kas te noteek un wineem gribetos sinat, kà skatas Tantas Padome? Waj wina noteikti skatas uš Latgales waižajumu? Bes ta, ko šajija šcheit loti zeenijamais muhsu ahrleetu miušira lungs, kurešch apmetleja Latgales pirmo kongrešu un no balieešcheem warbuht wairaf interesejās par Latgali, kurešch labak sina to špehta famehru, kahds waldija un walda Latgalē. Jan 1918. gadā, kad bija pašlubinata Latwijas neatkariba, protams, kopā ar Latgali, tad Rīgā šche sehdeja loti zeenijamais lungs Nimskij-Soršakows un winam lihdsi atbrauza jon Slihe no Maskawas un daschi ziti lungi no latgaleešcheem. To lungu šche naw, bet wint Rīgā ir un tee rakšija šewšchus memorialus un eefneedja šewišchku rakstu Anglijas preekščstahwin Bosanketam par Latgali. Tee lungi ir šche un wint strahdā, un nedomajeet, ka winu darbš, kurešch ir wiršjees uš to, lai deforganisetu muhsu ušfa štko darbu ir jan beidsees. Waj tas buhs bes weikšmes? Newajaga domat, ka wint ne špeh; prahtu šamulšinat un šuhli šawus agentus frontes twumā, waj pai pahrt frontei. Tas bija agrā eespehjamš un tika darits, zif tas ir tagad eespehjamš, to es nesinu. Man jafaka ka latgaleešcheem naw wis neustiziba pret weenu otu partiju, kas šche sehich un kas špreešch par Latwijas likteni, bet mums, latgaleešcheem, tomehr gribetos, ka likumā buhtu šchis pahrlabojums peenemtš. Warbuht waretu aprobeschotees ar sinamu danu, $\frac{1}{1000}$, $\frac{1}{100000}$, ja tas ir nekeezeschamš, bet tam tomehr wajaga buht eefesiam. Latgaleešči ir pilnigi pahrlcezinati, kà waldiba daris wisu to, ko ta špeh; bet wini naw pahrlcezinati, ka waldiba weiks to darbu, kuru sehj Nimskij-Soršakows un to neustizibu, kura ir šcheit atklasti šfajita pret waldibu. Es nedomaju, ka tas nashs par šwehtibu Latgales atšwabinašchanas darbam. Uu ja mehs paštatišimees nopeetnati, tad tomehr naw šchaubu, ka ir ari tahdi zilweki, Inreem Latgales waižajums ir blakus leeta. (Šfauzeeni „Bareiš!“) Mehs representejam šche Latgali un mums jaaištahw wifas tās wehleschanas, kahdas paštahw Latgalē. Mehs gribam buht pee Latwijas, ne pee pokeem, ne pee kreenweem, ne ari pee leišcheem. (Šlihe: „Bareiš!“ Applausi.) Wiš mums šaka tagad, ko juhs te sehšcheet, ko juhs te gaideet, greešchatees tur un tur, šauzeet winus uš Latgali. Waj zeenijameem kungeem sinams, ka šche Rīgā sehich tahdi, kas gahja pee angleem šuhšetees, kapeh; „liweneešchus“ nesuhtot uš Latgali, lai tee muhs atšwabiyatu. Zif liweneešči patihkami, mehs to šaprotam wiši, un tas agitazijas darbs pret latgaleešcheem buhtu pahtrauktis un warbuht šiprā mehrā, ja tas organs, kas noteiks Latgales likteni, bes Latgales atšwabinašchanas šafauktis netiks. Ta ir muhsu širniškā wehleschanas un ta ir ta prašda, kuru mehs uštahdam. Newajaga domat, kà to weenā awiše pašlaidrojuschī daschi lungi, it ka latgaleešchus nepabalsta kapeh; ka wini sehich blakus Semneeku Saweenibai. Šche nebuhu jafkatas kur latgaleešči sehich, bet gan uš to, kur Latgale war sehdet, ja mehs buhtu nepareiši rikhojuschees, Mans personigs preekščlikums ir peenemt wismaj $\frac{5}{6}$ no Latgales. Starpiba buhtu tilai kahdi desmit pagasti. Tās ir manas personigas domas. Es šchai sinā eefneedšu preekščlikumu. (Applausi.)

Presidents J. Šchakste: Runās Dr. Fr. Menders.

J. Menders: Zeenijamee Tantas Padomes lozeki! Man ir jaatbild pahris warjdi muhsu eefšcheetu ministru lungam. Ja te mums Tantas Padomē buhtu runa par sentimentalitati, par kaut kahdu širdsleetu, tad mehs te nebalšotu par likumeem. Eefšcheetu ministrs domā, ka wiša šchi balsošchana par waj pret un wiš latgaleešā eefneegums ir širds leeta. Likumi wišpah; naw širdsleeta, ta ir tahda leeta, kura war buht uš abejām pušem loti greešigs eerozis, un man bij loti ehromoti dširdet no waldibas preekščstahwja, ka likums, kas Tantas Padomē peenemtš, demokratiškā Latwijā war buht tahds pats likums, kà zariskā Krewijā. Likums jau tik ir uš papiro, wehla; mehs winu warešim pahrpahpt, šaka ministrs. Tā runā waldibas preekščstahwis, kuzam ir jastahw par likuma šwehtumu! Tas waldibas preekščstahwis, kurešch parlamenta preekščhā tā war uštahtees, tas waldibu dširebitē, wisleelakā mehrā dširebitē. (Applausi pa kreiši.) Likums naw šihla leeta, tas šaista rokas un ja tagad eefšcheetu ministru lungs ir kahds jurists, kas pahrpahpj likumu, kur tad

mums ir garantija, ka pēc likuma pieņemšanas, tad Satversmes Sapulzi varēs pasaukt, tas nebūs tas Scheiols, kurš šāds: „Es neatkauju eesahht wehleshanu darbu, kamehr Vatga'e naw atswabinats beidsamais pagasts.“ No eesahhtleetu ministra kunga pagahnes mehs neredsam tahdu garantiju. Winsch pahrsahp likumu us labo pusi, t. i. us slihto pusi pree'sch Latwijas demokratijas. Man nebuh's jaatklahj sawas fratijas firds pree'sch latgaleescheem. Ar sowsta'rpejem komplimentem mehs nendarbojamees. Ari mehs weh'lamees, ka Satversmes Sapulze tiktu pasaukta tad, kad Vatgale buhs atbrihwota. Bet Satversmes Sapulzes ja auffschana ir wijas Latwijas leeta un pat muhsu ch. le tu minisirs newar parohset, waj aif ahrejeem eemesleem nebuh's wajadsigs pasaukt Sa werjmes Sapulzi firms pehdeja Vatgales pagasta atbrihwoschanas.

Pret tahdeem gadijumeem mehs newaram fahsit few rolas ar to likumu, kuru leet pree'schā latgaleeschi. Mums demokratiska Latwijā ir jaatklahjas no uskarta, ka likumi naw nopeetni nemami. Ja waldbiba to nespehj, tad labak tai waldbibai buhtu waj pat schodeen atfahptees. Mehs latgaleeschu pree'schlikumu tahda likuma weida newaram pieņem. Mehs esam ar meeru dot latgaleescheem finamu gandarijumu un pahrlabojumu pieņem fefoschā formulējumā:

„Iffatot sawu wehleschanos, lai Satversmes Sapulze tiktu pasaukta pēc Vatgales atbrihwoschanas no leelineeteem, Tautas Padome pahreet us deenas fahrtibu.“

Par tahdu pohrejas formulu mehs balsojim, jo ar likumeem negribam spehletees, ka mahza eesahhtleetu minisirs, bet stahwet par demokratijas likumu spildschianu un to aifstahwet. (Applausi pa kreisi.)

M. Skujeneeks: Man jaisfakas pret scho no latgaleeschu puses eesueegto likumpapildinajumu aif ta eemesla, ka schis papildinajams ir pilnigi neweeta, jo wifs schi likuma saturs nora da us to, ka bes Vatgales peedalschanas Satversmes Sapulze newar tik pasaukta. Wehleschianu reesibas ir wifseem, kas dsihwo us Latwijas teritorijas. Ari latgaleeschi ir Latwijas pilsoni, neskatotees us to, waj waldbibas cestahdes tagad tur darbojas. Mana pahreeziba ir, ka Satversmes Sapulzes wehleschanas wares notikt tikai tad, kad wira Latwijā buhs atswabinata. Ta ka schis likums scho stahw, tad tas nodroschana pilnigi to, ka bes Vatgales wehleschanas newar notikt. Ja schis likums tahds tahds winsch eesu. titts Tautas Padomei, netiks pieņemts, tad Tautas Padomei buhs jataisa zits lehnums.

Presidents J. Tschakste: Pawisam ir eenahuschhi trihs pree'schlikumi. Birmais no Seila jaunfundsēs (nolasa): „Satversmes Sapulzes wehleschanas newar buht eesahhtas, pirms Vatgales teritorijas atswabinaschanas no eenaldoeela.“ Dirs pree'schlikums, tas tika atņemts atpaka. Ta tad paleet wehl weens — pahrejas formula (nolasa): „Iffatot sawu wehleschanos, lai Satversmes Sapulze tiktu pasaukta pēc Vatgales atbrihwoschanas no leelineeteem, Tautas Padome pahreet us deenas fahrtibu.“ Es likchu us balsoschianu pirmo pree'schlikumu no Seila jaunfundsēs. (Nobalfojot pahrlabojumu pieņem ar 33 pret 14 balsim, 13 atturotees.) Te ir eesneegis no Bergfona papildinajums: „wismas $\frac{3}{4}$ Vatgales,“ bet winsch ir atkritis zaur pirmo nobalfojumu un atkrit ari pahrejas formula. (Kihwe: „Pahrejas formula neatkr. ht.“ Wenders: „Wira atkrit nost. Jo mums jau ir likums, un es wina atahemu atpaka.) Zihd ar to isbeigta likuma lasischana.

Tad te ir eesneegs no waldbibas wesels frahjums likumprojektu, kuri buhtu janodod steidsamā kahrtā komisijam zauruhoschana, bet pree'sch tam wajaga Tautas Padomes peksischana. Es winaš nolasichu (Sahlits no weetas: „presidijs propone, kuzat komisijai nodot.“)

1) „Pagaidu noteikumi par mobilisazijas organu darbibu.“ Tas buhtu janodod kara klauzibas komisijai

2) „Instrukcija apgabala pree'schneeteem.“ Tas buhtu janodod juridiskai komisijai.

3) „Noteikumi par eesahhtsemes pasem“ buhtu janodod juridiskai komisijai.

4) „Pagaidu noteikumi par Walfis Kanzeļu.“ Nobodams juridiskai komisijai.

5) "Rihkojums par Rīgas Politehniskā Instituta pārņemšanu." Buhtu janodod štolu komisijai, kura lihs šhim wehl naw eezelta.

6) "Likumš par Latvijas nelikumīgās valdības rihkojumu atzelsšanu." Juridiskai komisijai.

7) "Pagaidu Likums par dažādu prašibu šamafšas atlikšanu un šamafšu pagarināšanu zaur teešu." Juridiskai komisijai.

8) "Rihkojums par ahtraku agrarleetas notahrtošanu Latvijā." Nododams agrarleetu un juridiskai komisijam.

9) "Rihkojums par privato mešu aissardšibu." Buhtu janodod agrarkomisijai.

10) "Rihkojums par apgahbibas ministrijai peesčširtām teešibam." Buhtu nododams juridiskai komisijai.

11) "Pagaidu Likums par muitas nodokšiem Latvijā." Nododams finansu komisijai.

12) "Pagaidu Likums par kugu nodokli Beepajā." Finansu komisijai.

13) "Pagaidu Likums par pagaidu oštas nodokli Rīgā." Finansu komisijai.

14) "Pagaidu Likums par bojatas zara naudas likumign maššafšanaš lihšefli." Finansu komisijai.

15) "Par Beepajas pilšehtas waldes eekemameem nodokšiem." Finansu komisijai.

16) "Par nodokšiem uš naudas kapitaleem." Finansu komisijai.

17) "Par Rīgas pilšehtas paradu šihmju isdošana." Buhtu nododams finansu komisijai.

18) "Par nodokli uš tehju." Nododams finansu komisijai.

19) "Par tirdšneezibas un ruhšneezibas nodokli." Buhtu nododams finansu komisijai.

20) "Par kredita atwehršanaš kahrtibu, wina isleetošana walfiš wajaššibam." Buhtu nododams finansu un budšetu komisijam.

21) "Par atšewišku resoru naudas operazijam." Finansu komisijai.

22) "Par pagahjuščā laika un nahkama laika ilmešnešča eekemumu un isdewumu aprehšina šastahdišana un eekneegšana." Nododams finansu komisijai.

23) "Par walšiš kafeš šihmju islaidumu 75,000,000 Latvijas walutā." Nododams finansu komisijai.

24) "Projekts par amnestiju." Nododams juridiskai komisijai.

25) "Likumprojekts par nosudušču un zitu usrahditaju isdoto wehrtšpapiru mortifikaziju." Nododams juridiskai komisijai.

26) "Par kooperatiweem." Nododams juridiskai komisijai.

(Wifuš prešidija proponejumus Tautas Padome beš eerunam peekem.)
Nahkšchā Tautas Padomes šehde notišš prrmdcen, pulššten 4 rehž puššdeenas, pee šam uš deenas kahrtibas buh: 1) Komisiju wehlešanaš, 2) treschā laššijumā — pawalšneezibas likums, 3) Pilšehtu domneeku wehlešanaš liku's un, ia buhš pagatawots — kahrtibas rulliš. Šlehšju šapulzi. (Šehde beidšas pulššten 8 un 10 min. wafarā.)

Latvijas Tautas Padomes zetartas sestjas peektā sehde.

18. augustā 1919. gadā.

Sehdi atklahj pulksten 4.45 min. pehz nusdeenas.

Presidentis J. Tšakste: Tautas Padomes sehde atklahta. Šhodeen wiinu nodarbinās šahdas leetas:

- 1) Bilsehtu domneetu wehlešhanu likumprojekts.
- 2) Komisiju wehlešhanas.
- 3) Ministru atbildes us daschadeem jautajumeem.
- 4) Rahrtibas nullis un
- 5) Patvalstneezibas likums.

Tiſko ir eenahzis peeprastjums jeb interpelazija ar uſraſtu „steidsams“. Tā tab es papreeſchu liſchu ſcho interpelaziju creekſhā. Wiinu parakstijuschi 11 Tautas Padomes lozeiti un tā pirmais ir parakstijis Dr. P. Šhimana kungs. Šhis peeprastjums ſtan tā:

Ministru presidenta kungam!

Waj ministru presidenta kungam ſinams, ka eekſhleeetu ministrs ſchi gada 7. augustā ſodija administratiwā zelā us kara ſtahwolka pamata „Nigasche Rundschau“ aibildigo redaktoru ar 1000 rublu leelu naudas ſodu, usdodot rar eemeſlu nepareifas un tendenzioſas ſinas par wahzu deewkalpoſchanas aifleeſcham Jehſis un Walmeerā, un wiinam usdewa publizet iſſklaidrojumu, kas kompromitē wiina ſchurnalistiſko aſſianu, ſant gan

1) katrā laikā war ar leezineekteem pareiſi peerahdit, ka Seemet-Latvijas frontes aifmugures preekſchneeks Jehſis Niglawš ir weereſam latweeſchu mahzitatam Apſalnam, kurſch pehz wahzu mahzitata noſlepławoſchanas bija ar meeru noturet wahzu deewkalpoſchanu, to ſingrei aifleebsis, un tikai us mahzitata Apſalna eerumu ſcho aifleeģumu nepublizeja. Ka Walmeeras komandants Bantins pee leelineeku nogalinatā ſou ſūbbeſeta kunga apbediſchanas aifleebsa ehrgelneekam Krahina kungam noturet ſawu uſranu wahzu walodā, tā ka apbediſcham waiadseja iſdarit latweeſchu walodā, kuru leeklā daļa no ſehrojoſcheem gimenes lozekkeem nesaprata.

2) Ka no ministra kunga mineteē awiſes raksti publizeti 26. un 29. juliā, ſamehr kara ſtahwolka eeweſcham iſſludinaja tikai 31. juliā.

ſahdus lihſeklus ministru presidenta kungs grib leetot, lai

1) nahkotnē atturetu mil'arās administrazijas eejautſchanos katras tautas dabigās teeſibās noturet deewkalpoſchanu ſawā mahtis walodā?

2) apſargaru awiſchneezibu, lai to nekawetu wiinas ſwarigato usdewumu iſpildiſchanā un nepadotu administraziju eegribam?

3) panahktu, ka pee riſhojuma par kara ſtahwolki turetos taiſuigi leetiſhā un formali juridikā ſinā?

Paraksti: Dr. P. Šhimanis, G. Fiſchmanis, A. Sirotjins, Šh. Trons, S. Landaus, P. Kluge, W. Brestjuskis, J. Koloſowš, Brimmers un diwi paraksti nesalafami.

(Klihwē peeſihmē no weetas: „Kapehz tab tā leeta ir ſteidsama?“)

Presidentis J. Tšakste: Pee wahrda neweens nepeeteizas. Es liſchu us balſoſcham.

A. Klihwē: Es luhdsu wahrdu. Man tikai buhtu weens jautajums. Es newaru ſ praft, kapehz interpelazija buhtu ſteidsama, warbuht eefneedeſeji to paſklaidrotu?

Presidentis J. Tšakste: Pee wahrda neweens wairak nepeeteizas; es liſchu ſteidsamibas jautajumu us balſoſcham. Waj Šhimana kungs wehlaš wahrdu? — Luhdsu!

Dr. P. Schimans: Steidsamiba neteel prasita.

Presidentis J. Tschakste: Tagad es liskhu Tautas Padomei nobalsot, waj schis peeprafisjums ir nododams interpelaziju komisijai. Pretrunas naw. Tad te wehl ir eefneegts weens likumprojekts, kuresch ir apfihmets „Dringend“. Wiasch skau ta — (sahf lasit wahziski. Balsis: „Duhdsam latwiski!“) Waj fahds peeteizas pee wahrda? Duhdsu!

Blanks: Es gribu luhgt, lai scho likumprojektu lasitu latweeschu waloda, tapehz la lihds schij deenai mehs esam klausisjuschees debates gan freewu, gan wahzu walodas, kas gan wissem warbuht nebij saprotams. Bet man leetas, fa likumprojekts gan buhtu wehlams katra sinā latwiski.

Presidentis J. Tschakste: Man japastaidro, fa tas te ir eewads; pats likumprojekts ir latwiski. Waj sapulze wehlas noklausitees eewadu wahzu waloda? (Balsis: „Naw wajadstas!“) Es luhgtu nobalsot. (Wairums pret nolafischanu wahzu waloda.) Ta tad eewads wahzu waloda netiks lasits.

A. Alihwe: Es gribetu isteikt fawas frakzijas wahrda weenu wehleschanos, fa likumprojekti, kuzus eefneeds Tautas Padome, buhtu fastaditi latweeschu waloda, lai rahditu daubs waj zeenibas pret scho sapulzi.

Presidentis J. Tschakste: Waj Zuhš formuleseet sawu preekschlikumu?

A. Alihwe: Es tikai isteizu sawas frakzijas wahrda scho wehleschanos.

Presidentis J. Tschakste: Es nolafischu paschu likumprojektu un tad liskhu sapulzei nobalsot, waj tas buhtu steidsama kahrtā nododams komisijai.

„Likumprojekts par to walsts un komunalo eerednu aissarbsibu, kuri kalpo latweeschu armija.“

„Wihus walsts un komunaleerednūs, kuri kalpo Latwijas armija, newar pa deenesta laiku atlaisti no winu ziwildeenesta weetam. Jau isbaritās usteilshanas atsthamas par nelikumigam.“

Luhgtu nobalsot.

Pauluks no Semneeku Saweenibas: Pee schi likumprojekta ir pefihme, fa wiasch ir steidsams. Kur mums lihds schim wehl naw kahrtibas rullā, mehs nesinam, to nosihme „steidsams“. Es domaju, fa par scho jautajumu mums tadehl naw to balsot, jabelso tikai par to, waj paschu likumprojektu nodot komisijai. Kad mums buhs kahrtibas rullis, warbuht, fa tad buhs fahda wifihme schim wahrdam „steidsams“. (Balsis no Semneeku Saweenibas: „Pareisi!“)

Dr. P. Schimans (runā wahziski): Wisās walstis, kur semes eedfihwotajus eesauz tehwijas aistahweeshanā, ruhpejas par to, lai pee upureem, kuzus schee zihaitaji nes tehwijas laā, nepereenotos raises par winu materielo nahlotni. Tapehz walstis un komunaleestahschu eeredneem nodroschina winu weetas. Turedamees pee eefstateem, fa tagad, kur wisi eedfihwotaji zaur kara noguruschi un tapuschu nabagi, femischti wajadstiga gahdiba par teem, kas fargā muhsu tehwiu pret breefnam — tapr no keelneekteem pilnigi ispostitai, mehs prasam schi likuma peenemschanu, kas ir steidsama, jo Rigā jau eefahkta pee karahpehka peederoschu personu atlaischana.

J. Sahlits: Presidijam japropone, kuzai komisijai scho likumprojektu nodot, un tad tai komisijai wiasch ari janodod.

Presidentis J. Tschakste: Es liskhu pa preekschu nobalsot steidsamibu, tapehz fa man wehl naw kahrtibas rullā.

A. Pauluks: Tad man jaefneeds jauns preekschlikums par steidsamibu nebalstot, tapehz fa ar tahdu nobalstochanu mehs nesinam, kahbas sekas tam buhs. Mums naw kahrtibas rullā, to war aisiht par steidsamu un to ne; war tikai balsot par to, waj nodot wiau komisijai, waj ne?

Presidentis J. Tschakste: Tad es luhgschu par to nobalsot. (Ar wifam balsim pret 15 peenam par steidsamibu nebalstot.)

Presidentis J. Tschakste: Likumprojekts janodod juridiskai komisijai. Presidijis peeliktu wehl no sawas puses klacht: ari kara klausibas komisijai, ta tad — juridiskai un kara klausibas komisijam. (Balsojot presidija preekschlikumu weendalstigi peenam.)

Presidentis J. Tschakste: Mehs pahreestim us pilsehtas domneeku wehleschanu likumu. Schis likums tagad nahf preekschā freschā lasijumā. Mums kahrtibas rullis wehl gan naw peenamts, bet wina projektā, kuresch ir sagatawots un eefneegts

komissiat, ir rebsams, ka treschā laišchana ari teef peelaista pa panteem. Tur ir no-
teikumi, kas atteezas uš papildinajumeem. Tagad mehš turesim'es pee lībšschinejās
fahrības un pahreešim uš laišchana pa panteem. Balsošana notiks tikai tad, kad
buhs fahšs pahrlabojums waj papildinajums. Wirzkrastis — (nolasa). Juhs weh-
latees taitit fahbu peefihmi? — Duhju! Mubewizs no sozialdemokrateem. — Ja?

M. Mubewizs: Mubšu fražita leef preeščā pirmā pantā wahrdu weetā
„lībš wehlelaju fastahdiščanas deenai“, list „lībš wehleščanu deenai.“

Prezidents J. Tščakste: Es lišču šho pahrlabojumu uš balsošanu.
Duhgtu tos, kas ir par šho pahrlabojumu, pazeltees! (Balsojot ar wišam pret 20 bal-
šim pahrlabojumu atraiba. Tahlat nolasa 2. pantu).

„§ 2. Pilšehtas wehleščanās newar peedalitees: a) fara deenestā stahwoščas
personas, b) personas, kuras atrodas ahrejā polizijas deenestā, c) muhki un
muhķenes un d) personas, kuras atsihtas likumā noteiktā fahrtībā par ahr-
prahtigeem waj kulmehmeem un atrodas aishildneežibā.“

Geščleetu ministra kungs. — Duhšfu!

Geščleetu ministrs Dr. Walters. Augsti zeenijamee Tautas Padomes
lozeķi. Pee otrā paragrafa, punkta b es wehletoš, ka juhs to atlaistū. Tas punkts
noleebs peedalitees pee pilšehtu domneeku wehleščanam personam, kuras atrodas ahrejā
polizijas deenestā. Man, deemschēhl, naw sinami sīhskati motiwi, kas komiģiju ramudi-
naja šho nošazijumu peenemt. Bet es waru to eedomatees, ka tur buhs biušči, war-
buht, man sinams tas naw, sinami pol tiski uškati, sinami politiski nodomi, waj parei-
faki fatot, aishdomas; warbuht ari sinami prahtiski nodomi. Es gribetu šamu preešč-
likumu motiwet ar to, ka man leečas buhtu vareisti, ja muhšu modernajā walsti, tur
polizija naw tikai fahrtības waj werdsības eestahde, be tur polizijat jabuht sabedriškai
un pilsoniskai, tā tad winai ari peekriht teeščbas peedalitees komunalās wehleščanās.
Es domaju, ka siarp aissardsības deenestā nesejeem šhis punkts „b“ zels erunas un
lotti dibinatas eerunas. Pilšehtas aissardsība airodas wairak pašū pilsoni rotās,
nešā tos bija aikal. Agrat aissardsība bija pa leelakai dakat šwešču polizijas deenestā
stahwošču personu rotās. Juhs arminatees muhšu gorodowolu laikus; tagad tee buhs
zitadi, un tee pilsoni, kas usnems šwar go deenestu — aissargat pilšehtu, war ar pilnu
teeščbu prašit, lai atsiht winu pilsonu teeščbas. Buhtu greift, ja to nedaritu un es
baidoš, ka pilšehtai un wišpahr walstij gruhit nahtroš atrast labus aissargus, ja winus
no eefahla gala noštahbis otrā weetā un laupis teem tās teeščbas, kas ir žiteem pil-
šoneem. Es negribu rar wišeem šheem motiweem wehl plaschaki ar junis runat. No
šawas puses luhgtu tikai Tautas Padomi man peeweenotees un punktu „b“ atmet.

Prezidents J. Tščakste: Juhs wehlatees wahrdu? — Duhgtu. — Sommers
no Demokratu Saweenibas.

J. Sommers: Es nerunaju šawas partijas Demokratu Saweenibas, wahrbā, bet
kareiwju wahrbā. Stungt, ka buhu pahrestība pret kareiwjeem, ja wineem nemtu teešč-
bas pilšehtas wehleščanās peedalitees. Ja man deenestā apstahkti atkauj arastees pa
wehleščanas laiku tani pilšehtā, tur noteef wehleščanos, tad kabehļ man nemt to tee-
ščbu, peedalitees wehleščanās? Tadehļ es domaju, ka šhis likumprojekts buhu labo-
jams tahdā fahrtā, ka pee wehleščanam waretu peedalitees tee kareiwji, kuri ir dšihwo-
juščai tai pilšehtā pirms eestahščanās fara deenestā.

Prezidents J. Tščakste: Waj komiģijas referents newehletoš wahrdu pee
šheem pree šchlikumeem?

R. Venus: Tee motiwi, kapehž neatrada par eefpejšamu peelaist pee wehle-
ščanam ahrejās polizijas deenestā stahwoščas personas ir tee, ka pehž komiģijas domam
pee wehleščanam peelaistee polizisti waretu darit sinamu eespaidu uš pašam wehle-
ščanam un winu rezultateem un wehl wairak tadehļ, ka polizijas peenahkums buhs
ušturet fahrtību tā wehleščanu telpu eefšpuiš, tā ari ahrpuse. Tahlat, kas atteezas
uš kareiwjeem, tad komiģija turesjās pee eefkateem, ka pilšehtās nešihwo wiš kareiwji
no tam pilšehtam ween, kuras noteef wehleščanas, bet ari no žitam un wišwairaf no
laukeem, un ka tahdeem, kureem naw nela kopeja ar pilšehtas šalimeežību, newar buht
teeščbas peedalitees wehleščanās. Es no šawas puses leeku preeščā peenemt šho
pantu komiģijas rebaģijā.

Presidentis J. Tšhalkste: Es lišču uš balfoščanu pehž tās kahrtibas, kaħda ir likumā. Pahrlabojumi ir sekošči: 1) „Pee wehlesčanam war nemt dalibu tikai tee kareiwji, kuri pilšehtā dšihwojuščhi jau pirms cestahščanās kara deeneštā.“

J. Banlams: Es gribetu papildinat: „un pa wehlesčanās laiku dšihwo jawā pilšehtā“.

R. Pauluks: Man rahdas, ka ja papildinajumu peenemtū tahdā formulējumā, tad pirmāis punktis pawlšam atkritis, jo papildinajums nemas nesaeetas ar eepreekščejo tekstu. Ja mehš došim balfoščanās teešibas wiseem kareiwjeem, kaš atrodas kara deeneštā un stahw warbuht kaħdā masā pilšehtā, tad wikt weent paščhi pahrbalsos wišu pilšehtu. Mans preekšlikums ir, dot wehlesčanās teešibas teem kareiwjeem, kuri ir pilšehtas eedšihwotaji un lai gan ir kara deeneštā, bet tomehr dšihwo jawā pilšehtā. To waretu likt kā peesihmi pee šchi punkta. Kaš atteezas uš poliziju, tad man jaatšrahda, ka teeščham komišijā par to jau bija domas, waj wineem teešibas dot waj nedot un noleħma nedot, atzerotees wezo zaru poliziju. Gewehrojot tagadejos demokratiskos laikus un to awstahēll, ka polizija wairš naw wezā zara polizija, bet ir pilsoniskā polizija, un ka eedšihwotaji nekatišees ar tahdu neustizibu uš teem, newajadsetu šaruħtinat poliziteem wiau dšihwi, bet dot šchis teešibas, kaħēl ari japeekriht ministra kunga preekšlikumam un punktis b buhu jastriħpo.

Presidentis J. Tšhalkste: Tā ka punkta „a“ preekščā lizejs wehlas to peelikt kā peesihmi otra panta beigās, tad es lišču uš balfoščanu eekščlektu ministra preekščlikumu, striħpot punktu „b“ (Balsojot nolemj ar 48 balsim pret 27, kaš atturejuščhās, ismešt punktu „b“ no 2. §). Tagad es lišču uš balfoščanu proponetu peesihmi. Pee šchi § 2. ir preekščā likta peesihme. Sommera kungs, waj Juhs proponet pirmo punktu striħpot?

J. Sommers: Ja!

M. Stujeneeks: Pirms mehš balfojam par šcho peesihmi, mums wajasdetu balsot par pirmo punktu.

J. Sahlits: Tas punktis ir jaatšahj.

J. Sommers: Preekščlikumu, striħpot pirmo punktu, es nemu atpakaļ.

Presidentis J. Tšhalkste: Es lišču to peesihmi, kaħda wina tika proponeta un kura škan:

„Pee wehlesčanam war nemt dalibu tikai tee kareiwji, kuri pilšehtā dšihwojuščhi jau pirms cestahščanās kara deeneštā un pa wehlesčanu laiku dšihwo jawā pilšehtā“
uš balfoščanu.

R. Pauluks: Es proponetu tekstu drusku papildinat: „War nemt dalibu tee un tee.“

Presidentis J. Tšhalkste: Tad wahrdu „tikai“ mest laukā? Luħgtu, Sommera kungs, waj Jums nebuhju kaš tam pretim.

J. Sommers: Nē, man nekas naw pretim.

Presidentis J. Tšhalkste: Winstā škanetu tā:

„Pee wehlesčanam war nemt dalibu tee kareiwji“ ...

E. Strautneeks: Es luħgtu šaidribas labad peelikt kahrt: „kuri 8 nedelas dšihwojuščhi pilšehtā pirms cestahščanās kara deeneštā.“ Jo tikai wikt war eeguhst wehlesčanās teešibas.

Presidentis J. Tšhalkste: Tā tad to peelikt kahrt? (Balsis no Semnceku Saweenibas: „Tas pats war fewi šaprotams“).

J. Sahlits: Šchis papildinajums, kaš tika eesneegts, naw wajadšigs, jo par 8 nedēlam bija runa jau pirmā pantā. (Peesihme: „Tad warbuht ištahēš pahrapraššana“). Neleħdas pahrapraššanas naw.

Presidentis J. Tšhalkste: Te leek preekščā pahrlabojumu pee peesihmes. (Balsojot pahrlabojumu pee peesihmes ar wišam pret 3 balsim airaida).

G. Semgals: Te ir wehl weena nekaidriba, jo šche ir teksts: kuri pa wehlesčanās laiku dšihwo jawā pilšehtā. Peeku preekščā wiau rediget — newis „jawā pilšehtā“, bet „pilšehtā, kur noteek wehlesčanās“.

Presidentis J. Tšhalkste: Waj Juhs ari Sommera kungs, esat weentis prahtis? („Ja!“) Peesihme tagad škan tā: „Pee wehlesčanam war nemt daibu tee kareiwji, kuri pilšehtā dšihwojuščhi jau pirms cestahščanās kara deeneštā un dšihwo tur

pa wehleshanu-laiku". Es lišču tagad šho papildinajumu us balsošānu. (Nobal-
sojot papildinajumu weenbalsīgi peenem. Tahlak beš tahdeem eebildumeem peenem
nahšoššus panūs § 3. līdī 33. Bež peekšuma nolāššānās Antons luhdī wahrdu).

M. Antons: Lai gan pagahjuschu reis pee šhi peekšuma bija plasčas
pahrrunas, tad tomehr pee noteikteem rezultateem mehš nenahžām. Šhodeen es juhtos
špeests eefneegt weemu papildinajumu. Pagahjuschu reis mehš weenojamees, ka tās ap-
dšihwotās weetas un tee meesti, kuri pežš jawa eedšihwotaju štatta pelnitu, ka wineem
peeschķirtu pilsehtu teešibas, greeštos pee atteezīgām eestahdem ar luhgumu — peeschķirt
wineem tahdas teešibas. Tadeht bija pareiši, ka mehš meestu šaraktu nolēhmām
eefneegt, deht tuwaku šinu eewahššānās, eekšleetu ministrijai. Bet man bij isbewiba
eewahšt tuwakas šinas par diwām weetam, wispirms par Nujeni un tad par Mufni.
Tā tad Widsemē, wismāš tām apdšihwotām weetam, kuras jau senā ir baudiuščas
šāšchaurinātās pilsehtu teešibas, wajadsetu peeschķirt pilnīgās pilsehtās teešibas, un
tahdas ir Nujene un Mufne. Ka atteezīgās pilsehtas to wehlaš, to es pahrbaudiu,
ifleetojot isbewibu šarunajotees ar weetejeem eedšihwotajeem. Tapat es runaju ar kahdu
bijuschu gubernās pahrwaldes eeredni, kas ari atteezīgus apstahktus apstiprinaja. Ta-
pežš es leetu preekšū šchājā šaraktā pežš wahrda „Salda 15“ eewoetot papildina-
jumu: „Nujenē 15, Mufnē 15“. Man leekās, ka tās nebuht nerunatu pretim pa-
gahjuschu reiši peenentam pahrlabojumam, jo, tā jau es teļžu, te naw runa par teešibu
doščānu tahdām pilsehtam, kurām šchīs teešibas jau ir bljuschās, kaut ari tikai šā-
šchaurinātā weidā. Es luhdju šho papildinajumu peenemt.

Prešidents J. Tšhakste: Waj komišijas referents wehletos isteiktees par
šho preekšlikumu?

M. Venus: Es domaju, ka komišijai newar buht nefas pretim pret šhi
preekšlikuma peenemšchānu.

Prešidents J. Tšhakste: Tā tad es lišču šho preekšlikumu us balsō-
šchānu. (Nobalsojot Antona preekšlikumu peenem).

J. Bergšons: Es esmu špeests eefneegt wehl weenu papildinajumu atteezībā
us Jekabmeestu. Tur bija kahda plaschaka pilseņu šapulze un tifa pahrrunātās Jekab-
meesta domneeku štāits. Šapulze bija isteikuse luhgumu, lai winu domneeku štāitu
paleelinatu no 20 us 25. Pirms kara wineem ir bijuschī 22 domneeki, bet wini tātšās
šew peeweenoš dāščās preekšpilsēhtās un wini zer, ka eekšleetu ministrs šchāi šinā
wineem šchēhšchklus zela nelikš un tapežš wini wehlaš, lai wineem paleelinatu dom-
neeku štāitu no 20 us 25.

M. Stujeneekš: Es paredsu to, ka ļoti daudzām pilsehtam tiks peewe-
notas preekšpilsēhtas, ar to paleelināšees winu eedšihwotaju štāits un winas wehle-
šees paleelinat ari šawu domneeku štāitu. Warbuht, waretu eefneegt tahdu papildinajumu:

„Peesihme pee § 5. Peeweenojot pilsehtam preekšpilsēhtas, kuras
agraf peedereja pee apšahrtejeem pagasteem, šchini likumā paredsetais domneeku
štāits war tiks paleelinats.“

Ar to buhtu isteikts, ka tā eestahde, kura paleelinās eedšihwotaju štāitu, warš
paleelinat ari domneeku štāitu. (Šauzeeni: „Pareiši!“)

Prešidents J. Tšhakste: Waj referents wehletos isteiktees par šho Jekab-
meesta jautajumu?

M. Venus: Es komišijas wahrdā šhe nefa newaru teikt, jo komišija wabijās
no tā eedšihwotaju štāita, kahds pilsehtam tagad ir. Man naw nefahdas teešibas to
štāitli pawairoš.

Prešidents J. Tšhakste: Es lišču us balsošānu un luhgtu tos, kas ir
par to, lai pawairotu Jekabmeestā domneeku štāitu no 20 us 25, peezeltees. (Balsojot
šho otro preekšlikumu ar 9 balsim pret 7, ziteem atturotees, atraida). Preekšlikums,
kuru eefnedja Stujeneekš un kuru tās leek tā peesihmi pee § 5, štan tā:

„Peesihme pee § 5. Peeweenojot pilsehtam preekšpilsēhtas, kuras
agraf peedereja pee apšahrtejeem pagasteem, šchini likumā paredsetais domneeku
štāits war tiks paleelinats.“

Waj referents wehletos isteiktees par šho preekšlikumu?

M. Venus: Tas ir nekaldri, kahdā famehrā pawairoš to štāitli? Waj
atteezībā ar eedšihwotaju štāitu, waj zitadi. To šatrā šinā wajadsetu noteikt.

R. Schenberg: Bahrunajot scho paschu preekschlikumu pagahjuscho reiff, es teizu, fa meh's eceestim garas runas un pee noteikta flehdseena netiksim. Es teizu, fa komissija war skatitces pehz agrafeem dateem, pehz ta eedschwotaju skaita, kahds ir hijis agraf un pehz ta ari ustahdit tabelos. Tapehz es domaju, fa wajadsetu noteikt sinamu % preeksch tam, lai preekschpilsheftam klast nahtot, buhtu isrehksinams domneeku skaitis. Wisa ta leeta nobodama komissijai, lai isstrahda noteiktu tabeli un ta tad buhtu preeksch wisam pilsheftu wehleschanam noberiga.

President's J. Tschakste: Es litfchu scho papildinajumu us balsoschann.

R. Pauluks: Es luhgtu peelikt wehl wahrbus „samehra ar eedschwotaju skaita pawairofchanos.“

R. Schenberg: Was to noteiks?

President's J. Tschakste: Ta tad es luhdsu par scho papildinajumu tahda papildinatâ formâ nobahlot. (Balsotot peenem). Tagad es litfchu scho likumu wisa wisumâ us balsoschann. Was ir par schi likuma peenemscham, tos luhgtu peezeltees. (Balsotot likums teef weubalfigi peenemts). Waj Tautas Padome peekritis, fa meh's scho likumu nodosim redakzijas komissijai? Gebildumu naw, tad tas teef nodots redakzijas komissijai.

President's J. Tschakste: Behz deenas kahrtibas mumz tagad nahtu komissiju wehleschanas, bet ta la te ir klastu ministru kabineta preekschtahwji, warbuht wint wehletos dot atbildes us teem jautajumeem, kuzi wineem pagahjuscho reiff tika zelti preekschâ. — Luhgtu. — Runas apfardfibas ministrs general's Simonson's.

Apfardfibas ministrs Simonson's: Godati Tautas Padomes lozekli apfardfibas ministrim ir eesneegts jautajums:

„Waj apfardfibas ministram sinams, fa mobilisazijas prinzijs, kursch iswests Bejas-Kurssemê, naw tizis eewehrots Widsemes un Augsch-Kurssemes apgabalos, kur, sem sinamu apstahku eeswaida, tika mobilisetti wiif eerothschus neif spehjigi wihree chi, pee kam daudsas fainneeziabas schais apgabalos palika bes waditajeem un apstrahdatajeem?“

Ja apfardfibas ministram tas sinams, tad kahdi soti jau ir sperit, lai nekawejoschi tiftu atlaisti mahja gados wezakee lauzineekt, kuru darba spehks wajadfigs fainneeziabas wadishanai un rashas eewahlfchanai?“

Apfardfibas ministram tas ir sinams, bet ari jums, lungi, tas ir sinams, fa mobilisazija notika nenormalos apstahklos Seemet-Widsemê un Augsch-Kurssemê, turpreim Bejas-Kurssemê ta rotika daubf maj normalos apstahklos, tapehz wina newareja tikt wisur weenlhdfigi iswesta. Apfardfibas ministrs wehlas, lai wiif walks eedschwotaji nestu weenlhdfigi wisus gruhtos kara nodoklus, bet kara laika tas gruhti fashneedsams, kas ir eespehjams meera laika. Juhs warbuht isfaziseet wehleschanos, lai islabotu kuhdas, kuras ir isdaritas. Bet la to iswest dshwê? Ja tagad meh's to islabotu, kas ir padarits pee nenormaleem apstahkleeem un fahktu atswabinat leelos skaitklos muhsu kareiwjus un wimu weeta neim jaunus, kas tad iswahktu? Wezee, apmahzitee kareiwji, kas agrafi mobilisetti, tiftu atlaisti un zaur to muhsu armija fashluktu sawâ stiprumâ, jo tee, kas tiftu eesaukti wimu weeta, nebuhtu peeteeloschi apmahziti un newaretu ispilbit tos gruhtos peenahktumuz, kuros usleek armijai tehwtia. Domehr kara refors naw weenalfigi us to skatijees, wisch ir darijis wiif, kas hijis eespehjams. Ir eezelta starpreforu komissija, kura peenem luhgunus, ismekle kahda stahwofli atrodas luhdseja fainneeziaba un gimene un ja aistrahbijumi us gruhto stahwofli teef atrosii par pamatoteem, tad komissija luhdsejus atlaisch no kara deenesta. Es turu rotâ diwus faraktus, kuros stahwo kareiwju wahrbi, kuzi atlaisti no kara deenesta lhdj tam laikam, samehr wimu fainneeziabas stahwoflis nebuhs ta uslabots, fa buhtu eespehjams no jauna tos eesaukt. Wet es zeru, fa tas nebuhs wajadfigs. Kad meh's eesauktim jaunus papildinajumus, tad peetik's ar teem, un tos, kas ir pareisi atswabinati, nebuhs wairs jaeesanz. Tahlat ir jautajums:

„Stahdus fokus ir spehris apfardfibas ministrs, lai tiftu likumu zekâ nokahrtots eewainoto kareiwju un kriuscho gimenu apgahdashanas jautajums?“

Scho jautajumu apfardfibas ministrs jau fen ir eekustinajis, lai waretu kopigi ar eekshleetu ministri isstrahdat atteezigu likumprojektu. Tahds likumprojekts ir jau isstrahdats. Tagad teef isdarita materialu eewahlfchana. Gewahkti materiali dos pawatuz tam, kas ir darits un kan, kas buhtu daranis preeksch inwalidu pabalshi-

ſchanaſ. Tagabeja laika noteek wiſa Latwiſa inwalibu registrefchana. Geſſchleetu miniſtrſ gre ſees pee waldbiſas ar luhgumu, atwehlet inwalibu ſaweeniſas lozetkeem iſſneegt 25,000 rubkſus, lai waretu pirmas nepeezeſchamās wajaſiſiſas ſegt. Wehlat ſtarpreforu komiſija galigi noſkaidroſ, kaſ buhtu teeſcham darams preeſch muhſu luw-
libu un krituſcho kareiwju gimenu apgahdaſchanaſ. ſtara refors daris pehſ eſpeh'as wiſu, kaſ nahſs ſchis leſtas noſahrtoſchanaſ par labu. Uſ ziteem jautajumeem arbiſdes miniſtru preſidenta lungeſ, kam apgahdibaſ leeta ir tikpat tuwu ka kara miniſtrim.

Miniſtru preſidents Umanis: Uſ jautajumu:

„2) Waj apſardſiſas miniſtram ſinams, ka Latwiſas armijas kareiwji naw peeteekofchi apgahdati ar apgehrbu un apowcem?

Ja apſardſiſas miniſtram taſ ſinams, tad kaſbus ſokuſ wiſch ſpehris un kaſdas winam ir garantijaſ, ka auſtiam laikam eeſtahjoteeſ muhſu kareiwji nebuſs padoti ſalam?

3) Waj apſardſiſas miniſtram ſinams, ka Batgale un Augſch-Kur-
ſeme, ſewiſchi fronteſ joſſas rajona, guk tuhtfoſcheem birkawu linu, kureem ir miſſiga wehriſiba, bet kuri daſchadu nejauſchibu gadijumeſ war aiſeet boja.

Ja apſardſiſas miniſtram taſ ſinams, tad kaſ teek waj tiſs darits, lai ſchis bagatibaſ nobroſchinatu pret kaſtru nejauſchibu?“

Ja, taſ kaſtra ſina ir ſinams. Apgahdibaſ miniſtriſ, kuza pahriſna ir linu eepirſchana, ir ſpehris atteeziſus ſokuſ, zit taſ biſis eſpeh'jams, lai toſ linu kra-
jumus dabutu ſchurpu. Waldiba un, ka luit atrodaſ Batgale un Augſch-Kurſeme. Waru paſinat, ka weens luit lahd'ach ir jau aiſjuhtits uſ ahrſemem; daudſas weetās lini teek eepirſti un brhſumā ſagaibami leelati linu kraſjumi Rigā. Waldiba, beſ ſchaubam, daris wiſu, lai muhſu ſemeſ bagatiba, taſ ir lini, kuri tagad iſrahbiſuſcheeſ par wiſlabato un wiſiſdewigaſo lihdseli weſt tirdſneezibaſ ſakarus ar ahrſemem, iſtlu atgahdati ſchurpu, lai par dabuto naudu waretu gahdat raſchojumus ka lauzineckeem, ka riſichtneckeem. Dapart negatawoſ materialuſ un galu galā taſ paſchās apſar-
dſiſas miniſtram ir ſinams, ka kareiwji... Waru jums paſinat, ka auſtiam laikam eeſtahjoteeſ armija buſs apgahdata. Lai ſchint ſina apſtahlus uſlabotu, tad waldbiſa nekad neweenu deenu, neweenu iſdewigu gadijumu naw palatduſe garam. Schodeen eeſ gribu atbildet uſ ſcho jautajumu. Schinis deenās Franzija teek lahdets kugiſ ar mantam, kuras waldbiſa nopirkiſe no Amerikas. Eeſ gribu jums paſinat, ka kugiſ ir ſagaibams ſche ſtarp 20. un 21. auguſtu, bet negribu jums ſhept, ka kugiſ parati mehds noſaweteeſ. Starp tam mantam, kaſ ſchii kugiſ atrodaſ, ir 30,000 ſahbaku, 40,000 pahri ſiltas wekaſ, 30,000 weeglaſu, plahnafu apgehrbu un daſchabas zitas mantas, kuras muhſu karapſcham buſs naderigaſ. (Applauſi). Lai paſchā laika, ka mums ſinams, tad kugiſ teek lahdets, teek ari nealaidigi ſtrahdaſs pee ta. Lai nahktu muhſu karapſcham nepeezeſchami apgehrbi ari no zitam weetam. Seſtdeen uſ Lon-
doni tiſka noſjuhtita Anglijaſ tirdſneezibaſ namu preeſchſtahjweem loti noteikta kateo-
riſka telegrama, ka mums nepeezeſchami wajaſſigi 20,000 kompl'ktu muhſu karapſchta wajaſſiſam. Schis gadijums iſleekas loti droſchſ. Uſ ſcho telegramu ſagaibamas preeſch muhſu kareiwjeem drehbeſ. Ta Franzijaſ miſijaſ preeſchſtahwiſ Diparke lungeſ nobraunza uſ Pariſi, lai daritu wiſu, kaſ ir nepeezeſchamſ. Schinis deenās no Diparke lunga ſaſchmām paſinojumu, ka Franzijaſ waldbiſo ir nolchmuſe beſ kawe-
ſchanās ſuhtit ſchurpu 10,000 apgehrbus, ſahbakuſ u. t. t. Lai dabutu kugiſ preeſch ſchim mantam, un lai buhiu eſpeh'jams ſcho ſuhtijumu aſtral ſanemt, tad ari preeſch tam ir ſperiti atteeziſgi ſoki. Wehl treſchdeen iſbrautuſchi ſewiſchiſki pilnwarotee uſ ahr-
ſemem, lai pirktu ſahbakuſ no tam Amerikaſ karapſchta daſam, kuras ſahkuſchāſ at-
ſtaht toſ Wahzijaſ apgabalus, kuros winas lihds ſch'im ſtahwejuſchāſ. Wehſ tam ſarunas teek weſtas par ziteem peedahwajumeem, bet taſ ſarunas naw eſpeh'jams weſt tahdā kaſtriā, ka winas waretu diwu deenu laika peepilditeeſ. Bet tiſ daudſ eeſ waretu kaſtra ſina teikt, ka auſtiam laikam eeſtahjoteeſ, nebuſs nefahda eemeſla par to ſuhdseteeſ, ka muhſu armija nebuſs apgahd. ta. (Applauſi). Weſ tam ir wehl weens ſuhtijums, par kuru eeſ ſchodeen neta plaſchati newaru teikt. Eeſ gribu uſwehrt un aſrahdit uſ to, kaſ teek muhſu paſchu ſeme darits. Nemar pakanteeſ uſ ahrreeni ween, lai gan mehds apſinameeſ, ka muhſu paſchu ſeme ir tiſ tohlu nopliſinata, tiſ daudſ ſueegufe uſ wiſam puſem un tiſ daudſ upurus pa kara laiku nekuſe, ka mums paſcheem

nebuhs eefpehjangs armiju reenahzigi apant un apgehrt. Schini sinâ laufaimueekt dariš wisu, to wini spehs. Bih f schim daschi jou to da ijuſchi, bet leelais wairums naw darijs, tapeh3 tagod rekwiſizjas zelâ pa wisu semi tiks iſfludinata materialu wahſchana. Daudſâs weetas wahſs wadmalu, audeklu, wilnu, ſekes, zimbus, weku un ahbas. Kurſemê daudſâs wehrtuwês lahrſch un wehr3j wilnu preeſch karapheſka, teel austa wadmala, darbnizâs teel iſgatawotas daschadas drehbes un weka. Tapat ari iſſtrahdâ ahbas, lai wina wareu iſleetot tanis kurrneku darbnizâs, kuras ſtrahdâ weenigi preeſch karapheſka wajadhibam. Atteezibâ uſ abremem, walbiba naw palaiduſe garam neweenu iſdewibu, kur buh'u eefpehjangs kout to nopirkt. Peedahwajumi ir wiſadi, bet jaiſmeklê, no kuras ruſes wni naht, jo daschi no ſcheem peedahwajumeem bij joatraida. Weenâ waj otrâ gadijuma ir darijs daudſ, bet tomehr es domaju, ka mani neweens nepahreratis, ja es ſaku, ka muhsu armijai pateſi truhtſt wehl daudſ un daudſ ka. Walbiba to loti labi apſinas un blakus wiſam leetam ir nolemts pa wisu semi uſ lankeem un pilſehtâ idarit ſewiſchku apawu un wekas wahſchannu un te, mani lungi un damas, iſrahdiſees, zil mums pateſi wiſeem ir muhsu armija miſla un bohrga. Dai waretu ſowu peenahkumu pi bit, es zeru, ka wahzejt neatgreesiſees tuſſchâm roſam, bet gan pilneem weſumeem. Wehl tahtak gribejâs patekt to, ka walbibas darbibu ir kawejufchi wiſadi ſchlehrschi, tapeh3 ka mums lihds paſcham pehbejam laſkam ir ſajuhtams leels naudas truhtums un muhsu armija zeſch tambehl, ka walbibai 2 1/2 mehneſchus rebij eefpehjangs iildit ſawus peenah'umus. Ja nebuhtu bijuſchi ſchee 2 un puš mehneſchi, tad mehs buhtum daudſ tahtak, neâ lihds ſchim, bet tee ir pogahjuſchi un uenahſs wairs atraſak. Kas atteezôs uſ armijas apgahdaſchonu, tad ar pilnigu pahleezibu waretu teikt, ka ta deena ka râ ſinâ peenahſs, tad muhsu armija buhs reenahzigi apgahdata ar wiſeem kara peederumeem. Ja neitks wiltas manas zeribas, tad ſchi deena ir daudſ tuwaki, neâ mehs to domajam. (Aprlauſi).

Preſident's J. Tſchakſte: Genahzis weens peepraſijums ar uſraſku „ſteidsams“, kuru ſaraſtijis kâ pirmois Tautas Padomes lozcklis Zelma kungs. Luhdsu ſ. k. t. ara lungu nolakiſt ſcho peepraſijumu.

E. Bitte (nolaſa):

Peepraſijums:

„Tauts Bals“ 58. numurâ no 9. jultija ſch. g. publižeta ſekofcha Seemel-Patwijas Wirſpawehlneeka, pulkweſcha Semitana pawehle (iſdoſchanas deena neſtinama):

Seemel-Patwijas Armijas Wirſpawehlneeka Pawehle.

§ 1.

Pateizotees daschu rajonu komandantu noſeedſigai nolaidibai, daschos argabolos pawifam atlahti ſtaigâ btjuſchee komunisti, komſari un daschadi muſinatajt, kas ſazel leelu uſtraukumu weetejos eedſihwotajos. Dai nowehrſtu ſcho newehlamo parahdibu, pawehlu:

1. Aſmugures apſardhibas preeſchneekam nekawejofchi uſſahkt teefas iſmekleſchannu pret nelaidigeem, warbuht pat noſeedſigeem, rajona komandanteem. Nedekas laikâ, ſahlot no ſchis deenas, iſmekleſchana janobeids un wainigeem janobod lauku kara teefai, kâ muhsu eenaidneeku, leelineeku, lihdiſtrahdneeki.
2. Nedekas laikâ wiſeem aprinkâ komandanteem jaapzeto wineem padoto rajonu komandanti un ſakontrolê winu darbiba uſ weetam.
3. Aſmugures apſardhibas preeſchneekam dot rihtojumu, ka 10 de nu laikâ winu areſteto, bijuſcho leelineeku ſalpu, pekriteju waj paſchu leelineeku noſeegumu apmehri tiklu iſmekleti un wainigeem tiklu nodoti lauku kara teefai.
4. Dai nebuhtu jawadd areſteteem pa komandanturam, tad ſadalit aprinkus teeku leetu rajonos un iſſahjtit lauku kara teefas uſ weetam.
5. Wiſeem eedſihwotajeem, kuri paſiſt bijuſchos leelineekus un ſin winu uſturuſchanas weetu, nekawejofchi japafino par to weetejeem komandanteem. Schis rawehles neiſpilditajt tiks nodoti lauku kara teefai kâ leelineeku lihdiſtrahdneeki, kâ ari wijas tās amata perſonas, kuras negreesis wehribu uſ eedſihwotaju aſſtrahdijumeem.

Atbildību par šīs pameles izpildīšanu ušleku aismngures apfardības
preekšneekam, kuram par pirmā un otrā punkta izpildīšanu pasinot lhbš 13. un par
trešā punkta izpildīšanu — lhbš 16. jūlijam.

§ 2.

Esnu cewehrojšs, ka daschās komandantu komandās apmahziba teek wesia
freewu walobā.

Gewehrojot to, ka Seemel-Latwijas karaspēkšs teek apmahzīts un komandētš
latweešču walobā, tad pamehlu aismngures preekšneekam nekawejošči cewest latweešču
walobu arī komandanta komandā apmahzīšanai. Frontes deenesta reglamenta tulko-
juma norakstu šawent no brigades štāba.

Originalu para:stijis: Seemel-Latwijas armijas wirspamehlnēeks

pulkweibis: Semitans.

Ar originalu pareisi: par Seemel-Latwijas brigades inspektiwās dafas abjutantu:
kapitans Rosīts.

Tautas Padomes sekšā pret ščo Semitana pamehli no Seemel-Latwijas ša-
beedriško organizāciju preekšštahweem tika eesneegts protests, kura atteeziga dafa
štan sekofšči:

„Returtšahrt mehs luhbsam Tautas Padomi eenemt notektu štahwollt pret
Seemel-Latwijas wirspamehlnēeka, pulkwešča Semitana pamehli, kura publiketa šch. g.
9. jūlijā laikrakstā „Tautos Balsš“ 58. numurā, kuru te peeekam šaht. Gewehrojot
to, ka šči pamehle ir šawā bahrdšbā ahršahrtīgi weenpušiga, ta war nenowehršchani
weizinat netaisnību, personigu demunziāciju un atreehibu jau tā šaschkestajā tautā, tā
arī atturet latwju šawaju teeksmi — pašrnahkt no leelineeku armijas uš nacionālo
armiju, uš to tee jau wairakšahrt no Latwijas Pagaidu Waldības tīk humani aizināt,
mehs nepecezeschani tautas weenpraktības un zilwezes labad prasam:

Ščo pamehli nekawejošči atzelt.

1. Balkas Latweešču Sawstarpīgā Balihbsības Beedriba.
2. Balkas Latweešču Balihbsības Komiteja.
3. Balkas Latweešču Sawstarpīgās Balihbsības Beedribas Šrahi Ašdewu Štase.
4. Patehretāju beedriba „Nahkoine“.
5. Žentralās Sawentības „Konsums“ Balkas Rodafa.
6. Balkas Latweešču Seweešču Beedriba.
7. Seemel-Latwijas Šarlanā Krusta Beedriba.
8. Šgiltības Škooperatīvs „Škulturas Balsš“.
9. Balkas Aprinka Pagaidu Padomes Špiltbn Komiteja.
10. Šdeweju Šabeedriba „Šaunā Ššhwe“.
11. „Tautos Balsš“ redakšijas lozeklis Šd. Wirša.
12. Latwijas Školotāju Sawentības walbes lozeklis A. Širkerts.
13. Balkas Latweešču Namšaimneeku Beedriba.
14. Balkas Weešīgā Beedriba.
15. Rigos Praktiško Bīšchopju Beedriba.
16. Šrahi-Ašdewu Šabeedriba pee Balkas Weešīgās Beedribas.

Dihš šchāi deenai šči ahršahrtēji netaktiskā un nelikumīgā pamehle naw atzelta.

27. jūnijā otrāis Beššu bataljons noschawis Modonā Paktules školās ško-
lotāju Namonu par te, ka ešot šasinajees ar komunisteem.

1. jūlijā turpat noschawis tā komunistus I. Latwijas Neatkarības bataljons
3 zilwekus: dīeššzekneeku Pēteri Šahliti, Būšchmani un Nahzenaju.

6. jūlijā Dīšu Leekrahkos eeradūšcheks fratitāji no komandanturas. Welle-
jušči pehz Širgenšona. To neatradūšči un nopehrūšči wina dehlu. Behreji: koman-
dants Šjuhrens, Putnīnšch un Masrozis.

9. jūlijā atkal fratīšchanas un nopratināšchanas turpat. Širgenšona šewā
šista ar gumijas pipku, tāpat arī meita Wīlma. Behreji: Putnīnšch, Graudīnšch un
Šolīnšch.

10. jūlijā komandants Šjuhrens behris Širgenšona šewu zeetumā, kur to
cewertojis, lai atšīhtas, kur atrodas wīnas wīhrs. 4. augustā atkahrtōjas tas pats.

21. jūnijā Dīkšs pehrts Berowtūhrs, Dīšu muišchās šoku fabrikā. Behreji:
Šjuhrens un Masrozis. Šlaht štjuschi: Rīkššons un Pušhīnšch.

28. jūnijā Dīklos pērti jānnešņu pulžina wthreesņu kahrtas beebri. Īm-
bašņu rajonā komandants Bogdanovs un viņa palihgi Meštrs un Lesigs beš teefas
un īsmelleššanas noščahwuscht Zahni Buhpolu ar behlu no Īmbašņu pagasta, Wol-
dnu un Terščanu no Īmbašņeem, Wolbi Brediti un Wiotu no Umurgas.

Veel-Salazes rajonā komandants Grigorjews behriš ar nagalkam graudneekus
Madjeschdini, Behistru un žitus par eerotschnu neisdoščanu. Sweizeina muischā behriš
srahneekš Weinbluhis ar šewu, lai atšihias, ka wineem ir eerotschi. Turpat behri
muhneekš Dselwits un meščfargš Srastinsch no Janu-Dambja muischas, Winka meita
no Wež-Dambja un Seemela šewu no Wangas.

Djolos noščanti 3 žilweki, to starpā dwi brahlī Žini no Buikeses pagasta.
Mas-Salazē neschehlīgā kahrtā peekants Šihles Dieščfargos dšhwojōščahis
walneekš Bergs, lai šaka, kur atrobas wina behli. Turpat neschehlīgi peekants tīrgo-
tajs Behrsinsch. Wišs tas darits uš aprīnka komandanta Bantina rihļojuma pamata
un ar wina šinu. Tas patš Bantins demis rihļojumu pagastu waldem, ka tanis newar
tikt eewehleti wišī tee, kuri nehmušchi dalību šabeeđribas pahrwaldē komunistu laikos.

Turpat Mas-Salazē aresteti pahri par 50 žilweku, wišwairak tohbi, kuri ne-
kahn dalību leelineeku tuštibā naw nehmušchi; aresteteē peekanti; starp teem ari tīrgo-
tajs Juris Behrsinsch.

Koščkeš, Mas-Salazes apfahrtnē, arestets Behriš mahjas šaimneekš Zahnis
Meščofš par to, ka badonju waldbas laikā bijis eewehlets pagastā par kahdu rewī-
dentu. Wišī Koščkešes šaimneeki galwejušchi par wīnu, bet Walneerā rakšis naw
nemis preti, tur atbildets: „Mešs pašchi šinam, to ar leelineeem darīšim.“

Bijusčahis Mas-Salazes komandants, kahds weetejais šaimneekš, kurtš tagad
dšhwo šawās mahjās, konfīzejts II Rīgas automobilu darbnīzas srahdneeku labību
100 pudu. Labība naw eewesta grahmatās, ka tas no tagadejā komandanta raksta no
26. jūlija š. g. sem Nr. 416 redšams. Labība pašuduse un srahdneeeem zehlees
šaudejums par 7000 rbl.

Suškās Antščuku mahjas ihpaščneekš Grinbergs, Meštaga muischas Lapšinsch
un Janšons no Suškās Baktas pušmuischas aresteti par to, ka lašijuschi wehletaju
šapulžel breekšhā „Tautas Bals“ numuru un paškaidrojuschi wehletajem tur nodrukato
Tautas Radomes apšprinato pagastu šativersmes škuma projektū.

Gaujenes komandanturā eeslobītee, kuri arwainoti ka komunisti, teek tureti
Gaujenes pils pagrabā, kur mitruma un škitta gaisa behl žilweki ahtri ween paleek
šīmi, pee tam tee teek tureti nedelam beš īsmelleššanas.

Dandonas rajona komandants 17. jūlijā apžectinajis šaimneeku Namiki, bet
pehž baščām deenam atšwabīnajis to pret 5000 rublu leeku šalogu. Kadehl, naw šinams.

9. augustā I. šchandarmertijas aprīnka preekšneekš leitnants Tizmans nosuh-
tijis Latwijas kara wiššprokuroram raportu, kurā šino, ka wišsch arestets uš šchandarm-
merijas preekšneeka rihļojuma, bet nopratinasčanu wed šlepenpolizists Dahwis, leeto-
dams pee nopratinasčanas draudus. 8. augustā — Dahwis pee nopratinasčanas
norahwis leitnantam Tiznantim wišneeka nošhmes un Jura krusus.

9. augustā IV. šchandarmertijas aprīnka wiššagents leitnants Škertš nosuhtijis
raportu kara prokuroram, kurā šino, ka wišsch 7. jūlijā arestets šchandarmertijas telpās
pee šawa amata peenāhķumu īpildiššanas no šlepenpolizista Dahwa. Dahwis pee
aresta leetojis rupjus lamu wahrduš un pamehlejis fargšalbatam šchant, ja wišsch
neekšot taihni. 8. augustā pee nopratinasčanas Dahwis atkal leitnantu Škertu
rupji lomajis.

Augščā peewestee šakti leezina, ka Wišsemē un pa daļai ari Rīgā ir nobibi-
najušcees apštahki, kas atgahdina wežās zarīškās kahrtibas 1905. gada šoda ešpedi-
zijas un Rīgas šlepenpolizijas moku šambarus ar wīnu žentigalo darbineeku Dahwu
preekšgalā, kurus katrs godīgs Latwijas eedšiwotajs atminās tīfat ar ščaufnam un
wišleelako ihgnunu. Tahdu nelķumu un šatra godīga žilweka nosodiščanu pelnošču
notikumu eespehjamība Latwijā tani laikā, kad ta, leekas, šarahwuse šatras šaites ar
wežo zarīško kahrtību, kad wīnā walda no Tautas Radomes eezelta waldbība, war
iššaukt eedšiwotajos tīfat šajukumu, šawštarpeju nesapraščanos, nedroščību par riht-
deenu un šawa darba šemem, ka ar wišleelako neustizību pret Tautas Radomes eezelto
waldbību. Ša nopeetni āpdraud Latwijas īšbuhwi pateeki demokratiskā wiršeenā un
šogatawo wišai angliģu šemi Latwijas demokratijas naidneeeem.

Wisu augškā fazito eewehrojot, mehš greeshamees pee ministru presidenta ar peeprashjumu:

1. Waj ministru presidentam augškā peewestee fakti ir sinami un

2. ja winam tee sinami, tahbus solus wiasch ir spehriš, lai pulkwešha Semitana nelikumigā un ahrfahreji netaktiskā pawehle tiftu atzelta, no winas raditee un šhe peewestee notikumi noskaidroti un watnigee faukti pee atbildibas?

Sozialdemokratu fraz jaš lozekki:

J. Belmz, A. Buschewizs, W. Holzmaniz, Fr. Menders, A. Rubewizs, S. Bers, S. Sacharewitzs, Br. Kaluinš, K. Dehkens, A. Wezkalns, K. Kalnin un K. Gliafs.

Presidents J. Tšhalkste: Šh's peeprashjums eefneegts ar usrakstu „steidsams“ Tā tad Tautas Padomei buhs jatišchir waj wina to atsihst par steidsamu waj ne: Ja wina to atsihst par steidsamu, tad šhis peeprashjums tiks nobots kabineta presidentam, bet ja wina turpretim steidsamibu atraiditu un usstatitu to tā weenfahrschu peeprashjumu, tad tas tiks nobots interpelaziju komisijai. Kas atsihst interpelaziju par steidsamu, tōš es luhdsu peezeltees. (Peezelas 25. Mihwe: „Tee ir tee luhstigeer lungi, kuzi grih to fronti wakā taitit!“ No sozjaldemokrateem: „Waj tee negrib wakā taitit?“) Kas ir pret? — 40. Kas atturas — 5. Tā tad steidsamiba ir atraidita ar 40 pret 35, 5 atturotees. Tadeht šhis peeprashjums tiks nobots interpelaziju komisijai. — Nahkoschās deenas kahrtibas punktš ir šholu komisijas wehlešhana. Ir eenahkuschji dachabi likumi, kuzi atteezas us šholam un tapehž presidijš atrada par wajadšigu eewehlet šholu komisiju. Presidijš no fawas puses proponē 12 lozekkus Waj buhtu kahds preefshlikums? Waj tiks proponeti kandidati preefch šholu komisijas. No demokrateem J. Kahrstinsch un J. Akuraters, no latgaleeschcem W. Šcil, no radikal-demokrateem M. Antons, no sozjalrewoluzionareem G. Tranbergs, no sozjaldemokrateem K. Dehkens un J. Nihstinsch, no Semneeku Saweenibas A. Breebis un B. Sauleskalns, no kreeweem W. Preshjakows, no ebrejeem L. Fischmans un no wahzeeschcem K. Kellers un tā substituis barons Rosenbergs. Tad es likšhu šhos kandidatus us balsošhanu.

D. Nonahzš: Tā ka no dachām frazizām šhe usstahda substitutus, tad no Semneeku Saweenibas, es proponēju J. Wahrsberga lungu.

Presidents J. Tšhalkste: Luhdsu peezeltees tos, kas ir pret šho fastahwu. Kas atturejās? Naw. Tā tad šholas komisija ir eewehleta. Finanšu komisijā to lozekku weetā, kuzi ir isfraktijuschees no Sozialdemokratu frazizjās . . . teef proponeti winu weetā K. Iwanows, F. Menders un K. Dehkens. (Balsojot peenem.) Wahžu Progreshwās Partijas Schreineru lungā weetā, kas ir aissbrauzis no Rigas, teef proponets barons Rosenbergs un mahzitaja Kellera weetā Dr. Šchimans. (Nobalsojot weenbalšigi peenem.) Juridiskā komisijā no Republikanu Partijas bij preefchstahwis Lasdinsch, tagad nahks Straunneeks. (Nobalsojot peenem.) Finanšu komisijā no ebreju puses preefchstahwja Dubina weetā teef proponets J. Landaus. (Nobalsojot peenem.) No kreewu preefchstahwjeem Sirotina weetā W. Preshjakows. (Nobalsojot peenem.) Sabeebritsko darbu komisija leef preefchā lihdsšchinejā Wahrsberga weetā likt Goldmani. (Nobalsojot peenem.) Juridiskā komisijā no Sozialdemokratu puses teef proponets tā substituis W. Holzmans. (Nobalsojot peenem.) Ar to ir šhis deenas kahrtibas punktš isbelgts.

Presidents J. Tšhalkste: Mehš pahreekim us nahkoscho deenas kahrtibas punktu, — tas ir kahrtibas rullis. Sahlšha lungs tā referents.

J. Sahlits: Godajamee Tautas Padomes lozekki! Kahrtibas rullis projekts ir nobots komisijai ar Tautas Padomes pilnas sapulzes lehmumu, skatis komisijā wairak reises zauri un peenemts tahdā rebalzijā, tahdā wiasch šhe stahdits preefchā. Wiasch nebuht naw pilnigs. Winā truhkst dachās dachās no teem noteikumeem, kahdas rarasti eetlpsj parlamentu kahrtibas rullis. Beemehram, winā truhkst dalas, kur isstikts, tā jaituras tahdos gad jumos, tad isstihst no parlamenta dachji lozekki pret sawu grihu. Šho jautajumu komisija atšina par newehlamu tagad tuhli isstrahdat. Tautas Padomes pastahwešhana neilgs wairak par 2 lihds 3 mehneeschcem, jo winas weetā nahks Satwersmes Saoulze, kura steidsami jafasauz. Berams, ka minetee gad juni nenahks preefchā, un ja tahdi nahktu preefchā, tad par teem warēs lemt atfewischt. Tahkal truhkst ari dachās par budicheta zaurstahšhanu. Mulsu walsti naw wehl

notifikum par budžeta fastahdīšānu, tamdeh̄ newar eepreesh̄ eewest notifikum̄ par wina zaurstatīšānu no Tautas Padomes. Nestatotees us to, komiisija luhdi šho proj.ktu peenemt. Komiisija projektū pilnigi pahrstrahdaja, jo h̄j eepahfuschi dand̄ ravidinajumi, starp zitu weens papildinajums no starpsrakziju b'roja. Tadeh̄ luhdsu projektū zaurstatit newis peh̄z drukatā eksemplara, bet peh̄z juridiktās komiisias redakzijas.

Prezidents K. Tšhakaštie: Wišpirms teef peelaiftas wišpahrigas debates pee kahrtibas rullā. Tā ka neweens naw peeteizees — pahrejam us atiewiškū pantu laiššānu. (Sabulāe bes lahdeem eebtidumeem peenem § 1. lihds 10. Tad prezidentam aitrahda, ka sahlē naw kworu a.) Man ir eefneegts preekshtikum̄s pahrbandit kworumu. Maht ir 44 lozekli. Kworumā naw. Es pahrtrauzu šapulzi us 10 minutem.

Pahrtraukums ilgst no rullstien 6.54 min. lihds 7.27 minutem.

Peh̄z pahrtraukuma seh̄di wada wizeprezidents M. Skujeneeks.

Preekshteh̄detajs M. Skujeneeks turpina kahrtibas rullā laiššānu. (Malasa sekošhos § 11. lihds 20.; wiši panti teef weenbalšigi peenemti).

W. Holzmanis: Godatee Tautas Padomes lozekli! Kad šhis jautajums tika komiisijā apspreešs, tas izzehla domu starpibu. Wairatum̄s peeturējās pee tām domam, ka Tautas Padomei jaiššekt̄ jautajums par interpelaziju steidsamibu, proti, ka jaturās pee tās kahrtibas, kahda bija peenemta kreewijas walsts domē. Bet meh̄s wiši loti labi atgeramees kreewijas walsts domes streiki. Wina beesh̄i negribēja peegreest nekahdu weh̄ribu peeprašijumeem, nogremdeja winus komiisijā un kaweja winu apspreešānu. Ari šhobeen deemschehl meh̄s peedsihwojām weenu tahdu gadijumu, kad no weenas frakzijas eefneegts peeprašijums netika atsihts par steidsamū, nodots komiisijai un zaur to tika laupita wiša wina nošhime. Tapeh̄z sozjaldemokratu frakzija leef preekschā eewest sekošū kahrtibu, ka wiši peeprašijumi, kuri no eefneed ejeem atsihmeti par steidsameem, nekawejoschi teef pašnoti ministru prezidentam. Pee tahdas kahrtibas jautajums par steidsamibu naw isschētrams Tautas Padomē, bet tikai no peeprašijuma eefneedsejeem. Man jaatšhime, ka tas naw nekahds originels jauninajums. Tahdu kahrtibu pašiht ari Bahzijas nazonalās šapulzes kahrtibas rullis. Meh̄s leekam preekschā šrihpot § 21, un wina weetā list sekošho tekstu:

„§ 21. Peeprašijum̄s, kuri atsihmeti no winu eefneedsejeem par steidsameem, prezidents nekawejoschi pašino ministru prezidentam, leef nahkošhā Tautas Padomes seh̄dē us deenas kahrtibas, peeprašā no ministru presidenta pašaidrojumus, waj un kad wānšch ar meeru us to albidet. Ja ministru prezidents atfataš atbildet, nemas neatbild, waj nolēk atbildi weh̄lak par weenu nedēlu no peeprašijuma eefneegšānās deenas, tad us peeprašijuma eefneedseju weh̄leschānos, peeprašijums teef apspreešs tuhlin peh̄z buhtibas. Ja atbilde top peeteikta nedekas laikā no peeprašijuma eefneegšānās deenas, tad tas top apspreešs atbildei noliktā deenā.“

R. Pauluks: Beenijamee Tautas Padomes lozekli! Es gribu runat pret šheem preekshtikumeem, kuri tika apspreešti komiisijā, bet tur atraiditi. Kā jau tika aishrahdits no Holzmana kunga, ja peenemam pahrabajumu, tad peeprašijums pahreet pilnigi pahri par Tautas Padomes galwu un peenah̄ direkti pee waldbibas. Tas runā pretim wišcem rinziprem. Tad isnah̄s tā, ka 10 Tautas Padomes lozekli bes Tautas Padomes sinās un peekūšchānos eesuh̄ta teeshus peeprašijum̄s waldbibat. Ziti Tautas Padomes lozekli wišpahrigi tad nemas nesinatu, kā tahds peeprašijums ir eefneegts. Wini dabūs sinat tikai tad, kad ministru prezidents buh̄s uslahris us katedra un dos atbildi. Tas buh̄s šagatawojees, bet ziti Tautas Padomes lozekli nebuhs šagatawojušhees. Ja ari wineem tiktu peh̄dejā brīhdi pašnots, ir tad katrā sinā nebuhs eespeh̄jams neweenam šagatawotees us šho peeprašijumu. Ja meh̄s šho pahrabajumu peenemtu tahdu, kahds wānšch ir, tad peeprašijums buhtu newis Tautas Padomes peeprašijums, bet 10 lozekli peeprašijums. Kai Tautas Padome warētu pate lemt, waj peeprašijumu peenemt, waj ne, tad es leeku preekschā šho Holzmana kunga pa i dinajumu atraidit un § 21. peenemt tahdu, kahds tas ir tizis peenemts komiisijā.

J. Sahlits: Es leeku preekschā atraidit šho pahrabajumu. Ja šho pahrabajumu peenemtu, tad isnah̄ktu tā, ka peeprašijums buhtu newis Tautas Padomes peeprašijums, bet daschu lozekli peeprašijums, kuri to ir eefneegusch̄i, parakstijusch̄i un atsihmejusch̄i par steidsamū.

Preekſchēdetajs M. Skujeneeks: Es leeku uf balsošānu Holzmana kunga eefneegto pahrlabojumu. Kas buhtu par to? — 14. Kas ir pret? Kas atturas? Uzimredſot wairakums.

W. Holzmanis: Lūhſu wahrdu. Mans pirmais preekſchlitums ir atraidits aij ta motiva, ka pee tās kahrtibas, kuru es proponeju, peeprāſijums teel teeschi pāsinotš ministru prezidentam, tā tad it kā pahrt par Tautas Padomes galwu nonahē taiſui pee prezidenta. Es leeku preekſchā jaunū rebaſzju, kura nowehrſch ſchō eebildumu un prott: § 21. ſtrihpot wahrduš:

„Ja pehdeja ar ſewiſchē lehmumu atſiht peeprāſijumu par ſteidsamū, tad tuhliit ſtahjas pee wina apſpreeſchānos pehž buhtibas. Ja ſteidsamiba atraidita, peeprāſijums nodobams peeprāſijumu komiſijai zaurlukſošānat. Par ſteidsamibu peclaiſchamas debates — weens runatajs par un otrs pret ſteidsamibu.“ un ſchō wahrdu weeta līt:

„Behdeja tuhlin ſtahjas pee peeprāſijuma aſtiſtrinaſchānas pehž buhtibas.“
K. Pauluks: Es ejuu pretim ſchim pahrlabojumam aij tihri tehnikleem eemleem. Ja mehš tuhlin ſtahſimees pee apſpreeſchānas par katru weenu peeprāſijumu, kūrſch ir aſtihmets par ſteidsamū, tad ziti darbi buhtu japahriranz. Tahdus peeprāſijums war eefneegt loti daudj. War ari daudš runataju peeteiktees un, ja mehš tad ſtahſimees pee tuwafas apſpreeſchānas, tad tas muhš lawetu uj katra ſola. Pehž kahrtibas rulla projekta pee ſteidsamibas jautajuma weens runā par, otrs pret. Ja tahdā gadijuniā wairakums atſiht ſteidsamibu tad Tautas Padome ſtahſees pee apſpreeſchānas, bet ja wairakums ir pret, tad par to nerunās, bet peeprāſijumu nodoš komiſijai. Sai muhſu darbi eetu ſemnitgati, tad leeku preekſchā preekſchlitumu atraidit.

J. Sahlits: Wiſhwarigakais ir tas, ka ja mehš peenentu ſchō pahrlabojumu, tad ſuahktu, ka newis Tautas Padome noſafa, waj tuhlin ſtahteš pee peeprāſijumu apſpreeſchānas, bet katri deſmitt Tautas Padomes lozekki, kas peeprāſijumu paraktiſtūchi. Paſchaj Tautas Padomei tad nekahdas leuſchānas naw. Newis 10 lozekki war peepſeeſt, bet paſchaj Tautas Padomei jalemj, waj peeprāſijumu tuhliit zaurſtatit. Tadehē projektā ari eewests, ka ja Tautas Padome ar ſewiſchē lehmumu peeprāſijumu atſiht par ſteidsamū, tikai tad wina to tuhlin apſpreeſch. Ja ſteidsamiba atraidita, peeprāſijums janodoh eepreekſchējai zaurſkattichānat komiſijā. Tā aijrahbits uſ ſchis deenas gadijumu: tas nebuht nerunā pretim, bet taiſui paſtiſtrina manu uſſlatu. Peeprāſijuma paraktiſtaji wehlejās, lai ſchō peeprāſijumu tuhlin apſpreeſch un peenem, bet wini tatschu paſchi nebija wilmigi pahrlēzinati, waj tee fakti, kas peeprāſijumā uſrahditi, ir wilmigi pareiſi. Ari Tautas Padomes wairakums nebija pahrlēzinats par faktu pareiſibu. Tadehē wiuſch atraidija ſteidsamibu lihds ar to atſihdams, ka peeprāſijums eepreekſch japahrbanda komiſijai.

Preekſchēdetajs M. Skujeneeks: Es leeku Holzmana kunga eefneegto pahrlabojumu uſ balsošānu. Kas buhtu par ſchō pahrlabojumu, luhgtu peezeltes? — 17. Kas ir pret? Uzimredſot wairakums. § 21. Es leeku ſchō 21. pantu tahdā rebaſzijā, kahdā wīnu komiſijā eefneegusi, uſ balsošānu. (Ar balſu wairakumu pantu peenem.)

Preekſchēdetajs M. Skujeneeks: Paragrafs 22. — Holzmanis luhds wahrdu. Wahrds Holzmantim.

Holzmanis. Projektā ir teiktš, ka atbilde uſ peeprāſijumu janodoh ne wehlaſ kā 10 deenu laiā pehž peeprāſijuma eefneegſchānas. Kungi! Gewehroſot to, ka mums tagad ir parlamenta ſehde un tautas padome ſanahē warbuht tikai uj ihu laiā, war jau buht, ka pehž 10 deenam ſeſija buhš iſkilduſe un tā tad atbilde uſ peeprāſijumu waretu nahit pehž mehneſcheem, kur tai warbuht wairš nekahdas noſihmes nebuhš. Tā tad leeku preekſchā 10 deenas ſtrihpot un to weeta līt 7 deenas.

Preekſchēdetajs M. Skujeneeks: Waj kahds wehlaſ wahrdu?

J. Sahlits. Komijai bij eefneegti trihs preekſchlitumi, weens par 7 deenam no ſozialdemokrātu fraſzijas, otrs no waldbibas preekſchſtahwja — par 14 deenam ar to pamatojumu, ka pehž peeprāſijuma ir jaewahž ſinas, bet ihā laiā tas daſchreiſ naw eefpehjamš, kā peemchram Jaun-Zelgawas gadijumā, pagahja ligats laiš, kamehr wareja peeteekſchānas ſinas eewahkt. Bij ari treſchais preekſchlitums par 10 deenam, komiſijā to peenehna ar balſu wairakumu kā wibus mehru.

Breekschshdetajš M. Skujeneekš. Leeku pahrlabojumu uš balsošchanu, ta fšaitla 10 weetā teek pahrliftš „7“. Lubbju balsot. Balsošchanas rezultats ir tas, ta par Holzmana pahrlabojumu ir nodota 31 balsš, pret 31 balsš. Leeku preekšchā pahrlabot, te ir pahrratums. Lubhju wehl reis peezltees tos, tas ir par Holzmana funga pahrlabojumu. (Pahrbalšo). Tā tad pahrbalšojet par šcho preekšchlikumu ir nodotas 39 balsšs, preti 30 balsšs. Tā tad Holzmana preekšchlikums ir peenemts. (Applausi).

D. Goltš: Es gribu likt preekšchā wehl weenu papildinajumu: „ministru presidents atbildes uš šteidsoscheem peeprašijumeem newar atlikt uš nahšošcho tautas padomes šesiju. Ja ari tur neatliktu tās 7 deenas“.

Breekschshdetajš M. Skujeneekš: Golta funks, Juhs eefneegšat rakšifšti? (Atbilde: „Ja“). Es tomehr luhgtu, lai turpmatee pahrlabojumi, kuri eefnechjami, buhtu eepreekšch šagatawoti, lai tautas padomei nebuhtu jagaida uš pahrlabojumeem, kamehr tos usrakšta. Tad pee šchi 22. paragrafa ir wehl šefošchš papildinajums:

„Ministru atbilde uš šteidsigo peeprašijumu newar likt atlikt uš nahšošcho šehdi, ja tas eefneegšs wišmas 3 deenas pirms šesijas šlehšchšanas“.

Waj kahšš wehlš wah du? Naw.

J. Sahlits: Pret šcho papildinajumu man eerunu naw, jo pateekšcham šteidsamas leetas newar atlikt uš zitu šesiju.

Breekschshdetajš M. Skujeneekš: Leeku Golta funga pahrlabojumu uš balsošchanu. (Nobalšojet weenbalšigi peenem. Tahlak paragrafus 22. lihšš 37. peenem weenbalšigi).

Breekschshdetajš M. Skujeneekš (nolasa 38. panta tekstu):

„Uš ne majak tā peezu Tautas Padomes lozeklu rakšifšta preekšchlikuma Tautas Padome war nolemš šaišhinat runošchanas laiku, isbeiat turpmako runataju peeteikšchanos, waj debates pilnigi šlehgt. Šchee preekšchlikumi uskštami par atraiditeem, kad pret wineem balio ne majak, tā weena treshchdaka klastešošcho Tautas Padomes lozeklu. Debatejet šchos preekšchlikums, wahrdu war dot weenam runatajam par un otram pret preekšchlikumu.“

W. Holzmanš. Runašchans laikš šaišhinatšana un debatu šlehšchšana war pahrrwehrstees par swariju wahrda eerobeschoschanas lihššekli Tautas Padome šche wairakums war ašpcešt masakumu. Gewehrojot to, es atrodu par nepeezeešchani šche pawairot masakuma teekššs: ne wiš weenai treshchdakai, bet weenai zeturt-dakai, peelikš wito teekšibas. Tadehl es leeku preekšchā šefošchu pahrlabojumu: wahrda „weena treshchdaka“ weetā likt „weena zetu tdaka“.

Breekschshdetajš M. Skujeneekš: Wahrsš peeder referentam Sahlischa fungam.

J. Sahlits: Komisija domaja, ta ja peelaistu weenu zeturtdaku tad weena ween frazija war tu lemt. Lai to isbehgtu, komisija peenchana weenu treshchdaku.

Breekschshdetajš M. Skujeneekš: Es leeu 38. pantu ar Holzmana funga eefneegto pahrlabojumu uš balsošchanu. (Balsojt Holzmana pahrlabojumu atraida.) Es leeku 38. pantu uš balsošchanu komisijas redakšija. (Nobalšojet weenbalšigi peenem.)

Breekschshdetajš M. Skujeneekš (nolasa 39. panta tekstu):

„Š 39. Debates šlehšdot presidents formulē jautajumu. Par wiau formulēšchanu peelaishamas de ates un Tautas Padomes lehmumi. Kad balsojami wairal jautajumi, presidents leek wiaus nobalšot pehz kahras. Teekšchi pirms balsošchanas jautajums janolasa.“

Šche tahlak nahš no komisijas puses diwi preekšchlikumi, pa preekšchu tos nolasišchu:

„Pagaidam, tajos gadījumos, kad presidents pahrlēezinajas, ta kahda Tautas Padomes lozeklu daka nesapret balsojamo jautajumu latweešchu walodā wišch leet to pahrliftot kreewištī.“

„Pahrlabojumi un jautajumi, kuri eefustinati pa šehdes laiku un leekam uš balsošchanu, uš Tautas Padomes lžkļa — waišš walodas neprateja luhgumu par tulkšojami kreewu walodā. Tulkšojumu presidents war usizet šewištcham tul am“

Wahrsš referentam Sahlischa fungam.

J. Sahliis: Es gribu paffaidrot par to, ka isnahza schis bitwas redaktijas komissija. Izehlās divi preekshlitumi un par teem iika isteiktas daschadas domas, tomehr nemeens no wineem nedabuja balsu wairatuma. Schos abus preekshlitumus komissija eewectoja sawā prospēktā us ta pascha fahrtibas rullā pamata, kuru mehš tagad apskatam.

Preekshfehdetajs **M. Skujeneeks;** Wahrds peeder Botšagowa kungam.

M. Botšagows (runā kreewiski): Tautas padomes instrukziju likumprojektā 39. pantā eew itā wehleschanās — lai sehshu laikā eefneegtos preekshlitumus un jautajumus, par kureem noteek balfoshana, tulkotu kreemu walodā, — ir no loit leela swara masakuma tautibu preekshstahwu sekmigai darbībai Tautas Padomē. Ne wiski masakuma tautibu preekshstahwi prot latwiski, un ta naw wiau maina. Jau wairafahrt juhs peedihwo at pee balfoshanas pahpratumus, kam par eemeļu bija to preekshlitumu satura nefinaschana, par kureem balfoja. Tagad Tautas Padomei jāišchīr jautajums: waj wina wehlaš masakuma preekshstahwu sekmigu lihdsdarbību? Ja tāz tā, tad norahditais preekshlitums rada išeju. Kreemu walodas praschana padara scho preekshlitumu par peenemamu wiseem kreemu un ebreju preekshstahwjeem. Tā tad, kungi, balfodami juhs atbildesat us jautajumu: waj juhs wehlatees muhsu lihdsdalību likumboshanas darbā waj ne?

Preekshfehdetajs **M. Skujeneeks:** Wahrds peeder Goldmana kungam.

J. Goldmans: Te preekshrunatajs aizrādīja us to, ka kopejs darbs labāki sekmētos, ja jautajumus pahrtulkotu kreemu walodā. Man leekas, ka kopejs darbs labāki sekmētos taisni tad, ja atteezīgās frazījāe suhtis schurpu tahbus deputatus, kurti fapratīs to walodu, kahda te teek runata. Ja schi prasība tiks apmeerinata, tad buhs leeka ari prasība wehž tulkoshanas kreemu walodā. Deelgan dauds jau esam pritim nahkuschī, ja mehš neprasam, lai mums tulkotu latwiski tās kreewistās un wahzīstās runas, kuras te teek runatas. Es domaju, ka tahda tulkoshana weenadi waj otradi buhtu tikai leeks kameklis wišā muhsu darbībā. Tee, kas prasā tulkoshanu kreemu walodā, lai aizina zilwekus, kuri waretu pahrtulkot nesaprotamos jautajumus. Vai ar to nefawetu muhsu Tautas Padomes darbību, leeku preekshā strihpot otro datu par tulkoshanu kreemu walodā.

J. Behrs (runā kreewiski): No muhsu puses eefneegta pahrlabojuma pee instrukziju 39. pantā weltīgi grib īstaiht nazionalu jaurajumu. Jau tas fakts ween, ka mehš ne rasam tulkoshanu ebreju u. t. t. walodās, un ka wišas masakuma tautibas weenajāz par wiseem sarrotamo kreemu walodu, peerahda, ka mums tāz ir tikai tehniskās leederības jaurajums: lai mehš godīgi un pareisi waretu īspildit mums ušlīkto atbildigo peenahkumu, tad mums jāsin, par to balfojam, lai neaifahrtots kuhda, kura notika, kad masakums balfoja par waldbības pahrlabojumu Satwerimes Sapuizes likumprojektā. Man jāaifrahda, ka naw peelaschams eefneegtais pahrlabojums: „kad preekshfehdetajs buhs pahrleezinājees“. Kad preekshfehdetajs pahrleezinājees? — wehž balfoshanas un kahdā fahrtā preekshfehdetajs pahrleezinājees? Wes tam preekshfehdetajam ušleek tahdu peenahkumu, kas war dot eemeļu winam tāiht pahmetumus, jo daschi Tautas Padomes lozekli weenmehrwarēs peerahdit, ka tee naw fopiatuschī preekshlitumu, par kuru jabalso, un ka preekshfehdetajs ir nepareisi „pahrleezinājees“. Tarehž es pabalstu pahrlabojumu, ka us weena Tautas Padomes lozekla kuhgumu sehdes laikā eefneegtos pahrlabojumus un preekshlitumus preekshfehdetajs waj no preekshfehdetaja pilnwarota persona pahrtulko kreemu walodā.

M. Botšagows (runā kreewiski): Ir grūhti atrast latweeschu walodas pratejus, jo masakuma tautības, suhtidamas sawus preekshstahwjus Tautas Padomē, newar nemt par mehrauli tikai to prinzipu, waj preekshstahwi prot latwiski. Preekshstahwjeem wajaga buht apbawoteem ari ar zītām ihpashibam. Schodeen jums jāišchīras, waj juhs wehlatees foddarbību ar masakuma tautībām.

A. Aweešis: Preekshrunatajs wišu laikā peedahwaja sawu kopejo darbību. Wīsch ir juridiskās komissijas lozellis, bet es wiau neesmu nekad schai komissijā redsejis. (Peešihme: „Tās neatteezas us leetu!“) Preekshrunatajs isteizās, ka preeksh kopeja darba buhu tulkš wajadsigs. Komissijā turpreti, kur ihstais darbs noteek, tulkš naw

wajadliq, jo tur mehš runajam kreewiſti. Tã tab tulkš teel peepraftš newiſ aif mihleſtibã uſ kopeju darbu, bet gan aif ziteem emeſſeem.

J. Biankš: Man leekã, ka nazionalo maſakuma praſibã par kreewu walodaſ peelaiſĉanu Latwijãſ parlamentã, lihđſigãſ teeſibã ar walſiſ walodu, ir neđibinatãſ. Mehš ſinam, ka tee kungi neſaprot runãſ, kuraſ te teel iſrunatãſ ar kaiſliĉu un patou pa leelakai daſai latwiſti. Bet ja preekſĉehdetajš nolãſa reſoluziju aukſtaſniq; ſkaidrã latweeſĉu waloda, tã eſ neſaprotu, ka wini ſĉo reſoluziju newar ſapraft? Man leekã, ka taſ ari nemãſ nebuĉtu peelaiſĉamã. Tautãſ Padomeſ lozeſti ir ſanãkſuſĉi ſĉe, lai iſſtraĉdatu iſſumũſ preekſĉ Latwijãſ walũſ. Man leekã, ka ſĉãiſ praſibãſ ir wairãſ nazionalš kãpriſš, nazionalãſ eedomãſ, bet ne darba ſeſmeſĉana. Tamdeſĉ Demokrãtu ſaweeniĉa balſo pret to.

M. Skujeneekš: Wahrđš peeder ſemgalim.

G. Semgalš: Starpraſiju biroĩã ſĉo jautajumu wiſpu'igi apſſatija. Un zĩt man ſinamš, tad majoritate ſĉo praſibu ir aiſinufe par pilniq; pamatotu. Bet mehš tur neſam pederejuſĉi. (Kliĉm: „Pareiſi!“) Wini nemãſa, lai tultotu runãſ kuraſ teel kaiſliq; runotãſ. waj ſpilgtã kraſiã tehlotãſ. Wini kraſa tikã laiĉu, lai buĉtu eeſpeĉamãſ tãſ reſoluzijãſ pahrtulkot. Tãſ reſoluzijãſ, kaſ pirmo reiſi naĉt Tautãſ Padomei preekſĉã. lai uſ winãm ſagatawotoſ. Bet war naĉt preekſĉã tahđãſ reſoluzijãſ un tahđi preekſĉliĉumi, par kureem wini nemãſ naw apĩpreeduſĉeeſ. Lai nenotĩtu tahđi gadijumi, eſ domaju — par to Tautãſ Padomei jaruſpejaſ, lai nenotĩtu tã, ka taſ ſãĉreĩſ notizĩſ, ka, taſ ir tee, kuzi gribejuſĉi balſot par, nobalſojuſĉi pret. Tautãſ Padomeſ darbiba ir weĉl jauna, tad wajaga peelaiſt toutu minoritateſ, kaſ ar mums kopã ſĉmĩgãki ſtraĉdatu, un uſſatit iĉo praſibu par kãpriſu naw neſãhda pamata. Bet tikliĉđi iſraĉđiſeeſ, ta wini naĉt Tautãſ Padomẽ ar kãpriſeem, tad wini ſãudeſ ſem ſãwãm taĉjam taĉru nopeetĩnãſ pamatu. Eſ domaju, ka Tautãſ Padome nẽſã neĩandẽſ, un leeku preekſĉã peenemĩ to datu, kura peelaiſĉ reſoluziju tulkõjumu kreewu waloda. To nopeetĩni praſã leetiſĉitiba.

D. Nouahzš: Dian japeeſiĉmẽ, ka Semneeku ſaweeniĉã naw peedãlijuſeſ tãni ſĉĉdẽ, kur toſ jautajumš tikã tahđã kaĉrta iſſpreekš.

Preekſĉehdetajš **M. Skujeneekš:** Sekretarš peeſiĉmẽ, ka pee ſĉi jautajuma apĩpreeſĉãnanãſ Semneeku ſaweeniĉãſ preekſĉſtaĉwĩſ ar now. ĉloſĉãnanãſ eerãdãſ ſĉĉdẽ.

D. Waldmanš: Mums newajãdsetu likteeſ wãđiteeſ no nazionalã ſĉowĩniſma, bet no leeđeribãſ prinziãã. Tapẽĉz eſ eſmu par to, ka wiſeem Tautãſ Padomeſ lozĩkeem, kaſ neſaprot latweeſĉu walodu, tiktu wiſmaſ ſinamš darĩtš, kaĉđi jautajumi teel likti ni balſoſĉãnu. Bet ja wiſi jautajumi un peepraſijumi buĉtu preekſĉehdetajãm jopãhrtulko, tad, man raĉđãſ, ka taſ buĉtu par daĩđi, tapẽz buĉtu leetberigi peenemĩ to prorõziju, kura ir atſiĉmeta otrã projeſã puſẽ, taſ ir jautajumũſ, kuraſ neſaprot — jãpahrtulko. Ar to buĉš now ĉrĩſti wiſi pahĩrãtumi Tautãſ Padome un ſweſĉlaũtibneekẽem buĩſ dota eeſpeĉja nemĩ kaĉrtigu dalibu Tautãſ Padomeſ darbibã.

Preekſĉehdetajš **M. Skujeneekš:** Tã ka neweeſ wãĩſ ree wahrđã naw peeteizeeſ, tad leeku ſĉo jautajumu uſ balſoſĉãnu. Tã ka 39. panta otrã dala ir paĩſam peeããſ redakzijãſ eeſneegta, tad eſ leeku preekſĉã wiſpĩrmš nobãſot 39. panta pirmo daku. Tur nekaĉđi pahrlabõjumi naw eeſneegti. (Nobãſojoſot pirmo daku peenemĩ komiſijãſ redakzijã.) Eſ likĉu uſ balſoſĉãnu Goldmanã kungã eeſneegto pahrlabõjumu (Balſo.) Tã tad Goldmanã kungã pahrlabõjumš ir atrãđiã ar 36 balſim pret 31 balſi. Eſ leeku uſ balſoſĉãnu Botſĉagowa preekſĉliĉumu, ka kaĉrš tekſš, taſ naĉt uſ balſoſĉãnu, buĉtu tulkõjamẽ.

J. Saĉliſtš: Pret Botſĉagowa pahrlabõjumu kaĉrã ſĩnã eſ iſteĩkteſ pretim. Tã buĉtu leeka laika tehreſĉãna, ja kaĉru jautajumu mehš tulkotu, bet jaĉtulko iĩkã tee, kuraſ neſaprot.

Preekſĉehdetajš **M. Skujeneekš:** Tagãd eſ leeku uſ balſoſĉãnu Botſĉagowa kungã preekſĉliĉumu. (Ar balſu wairãkumu to atrãda.) Tad naĉt uſ balſoſĉãnu diwi ir eeĉiĉliĉumi, kuzi peĉz ſãwã ſãtura ir gluſĉi weenãđi. (Nobãſojoſot peenemĩ ar 38 balſim pret 23 un 4 atturoveeſ komiſijãſ otrãſ redakzijãſ pantu.) Liĉđi ar to komiſijãſ pirmã redakzijã atĩriĩtĩ rate par ſewim. Eſ likĉu uſ balſoſĉãnu wiſu pantu. (Balſojoſot peenemĩ wiſu pantu. Tãpat beſ debatẽm peenemĩ turpmaſõſ pantuſ.)

Breekschefdetajs M. Stujeneeks: Behz fchi kahrtibas rulla nofazijumeent fchis likumprojekts otrā lašijumā ir peenemts wišā wišumā. Tagad eet runa par otro lašijumu. Luhdsu peezeltees toš, kas ir par peenemšanū wišā wišumā. (Pazelas wiši.) Tā tad breekschlikums weenbalšigi peenemts. Gefams es slehdsu fehdi, es dobu wahrdu Botšchagowa fungam personigā leetā.

A. Botšchagows (runā freewišt): Aweešča funga apwainojumu, ta es peefopjot sabotaiču, es atraidu.

Breekschefdetajs M. Stujeneeks: Nahkoshā Tautas Padomes plenorfchde notiks riht pulksten 4 deenā. Uš deenas kahrtibas ir likumprojekts par Satwersmes Sapulzes wehlešchanam un pawalstneežibas likums treschā lašijumā. (Sehdi slehds pulksten 8.40 min. wakarā.)

Latvijas Tautas Padomes zeturtās sesijas, peektā sehde.

19. augustā 1919. gadā.

Prezidents J. Čakste: Tautas Padomes sehde atklahta. Šhis beenas darbībai nolikta sefošha beenas kahrtiba:

1. Satwersmes Sapulzes wehleshanu likumprojekts treschā lasijumā.
2. Bawalsneezības likums treschā lasijumā.
3. Tautas Padomes kahrtības rullis treschā lasijumā.

Mehs stahsmees pee Latvijas Satwersmes Sapulzes wehleshanu likuma. (Šš 1., 2., 3., 4., 5., wifus peh; kahrtās nolasa un peenem bes peeshmem)

(Nolasa 6. panta tekstu):

„Katrā wehleshanu apgabalā wehslamo Satwersmes Sapulzes lozeklu flaitis ir sefošhs: Rīgā 18, Widsēmē 31, Semgalē 22, Kursēmē 22, Latgalē 32.“

(J. Menders peeteizas pee wahrda.)

J. Menders: Man te buhtu pahrlabojums. Es atkahrtuju to pašhu pahrlabojumu, kuru mehš eefneedsām pee pirmās lasišanas, lai pawairotu Satwersmes Sapulzes lozeklu flaitu. 125 lozekli, tas warbuht buhtu deesgan kahrtesam Latvijas parlamentam, bet nefahdā finā Satwersmes Sapulzē. Birmā lasijumā mehš likām preekščhā flaitu dibultot. Es schaubos, waj schoreis balsfoschanas rezultati buhtu ziti, ja mehš nahktu ar to pašhu preekščhlikumu. Tapehž schoreis mehš leekam preekščhā paaugstinat flaitu par 50%.

Prezidents J. Čakste: Es likšhu šho preekščhlikumu us balsfoschānu. Te nahktu flahst 62 zilweki. (Alhwe: „62 un 1/2!“ Menders: Pus zilwela naw, tad buhs, tad es peel ikšhu). Teek proponets pawairot Satwersmes Sapulzes lozeklu flaitu par 50%.

G. Blanks: Preekščhlikums. Luhdsu peežas minutes pahtraukumu frakzijam apspreestes.

Prezidents J. Čakste: Es likšhu šho preekščhlikumu us balsfoschānu. (Preekščhlikumu balsfot peenem.)

(Behž pahtraukuma.)

Prezidents A. Čakste: Tautas Padomes sehde turpinās. Tautas Padomes lozeklis Menders eefneedsa weenu papildinajumu, kuru winsch wehlas ar weenu zitu tmainit. Papildinajums tagad flān tabejadi:

Rīgā wehlami 22 Satwersmes Sapulzes lozekli, Widsēmē 37, Kursēmē 26, Semgalē 25 un Latgalē 39, kopā 150 lozeklu. Waj kahds peeteizas pee wahrda? Es likšhu to papildinajumu us balsfoschānu.

(Papildinajumu un pehž tam 6. pantu peenem weenbalsfigt, tāpat arī pehž tam 7. pantu.)

Prezidents J. Čakste (nolasa 8. panta tekstu):

„Zentrolo wehleshanu komišju, fastahwoschu no 12 lozekleem, eetwehl Tautas Padome.“

Getščhleetu ministra kungs luhds wahrdu.

Getščhleetu ministrs Dr. M. Walters: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Pagahjuscho reisi pee šhi paragrafa waldbiba zehla preekščhā preekščhlikumu peenemt šhai swarīgā komišjā diwus preekščhstahwus no augstakām teefas eestabdem un weenu preekščhstahwi no waldbibas. Šhis preekščhlikums toreis stahweja šatarā ar finameem pahrlabojumeem, kurus waldbiba wehlejšās šastarā ar 22. paragrafu. Waldbiba wehletos schoreis, apspreešot šho paragrafu, atgreetees atpafak pee preekščhlikuma. Bet pagahjuscho reis wina domaja, ka deefin, waj buhs kas tat finā grosams, waj Tautas Padome atradīs par eespehjamu peelaisi weenu preekščhstahwi no waldbibas

pufes. Bet ragahjuschas reises balsoschana, kura fewi fatureja finanuu nejaufschibu, rahdija waldbai, ka Tautas Padomei nefas nebuhtu pretim, ja schai komiſija eceetu kahds preefschstahwis no augstakas teſu eestahdes — fenata. Wald ba doma, ka winai peh: tom, kad notikuse pahrgroſſiba pee § 22., buhs eefpehjas informetees par schis galwenas komiſijas darbibu un ar winai buhs eefpehjas iſteikt fawas domas. Bet wina tomehr eefkattu par derigu, ja schaja komiſija nahku preefschstahwis no augstakas teſu eestahdes. Tee eebildumi, kuras zehla pagahjuscho reis pret lozekleem no wald'bas pufes, waj no teſu eestahdes, ſchkeet, ir dibinati tikai pa dakai. Naw man juns tuwal jaruna, jo pafchi to atſiſtat, ka ſchi komiſija naw iſti parlamentariſka komiſija, ka winai ir tomehr druſku zitads raksturs. Wina aſtraf ir waldbas rihts, finama akta pahrwaldibas organu ſinomat noteiktai funkzijai, bet naw parlamentariſka wahrda pilna noſihme. Tapehz ari no ſchi ſtahwolka ſtatoetes, ka ta naw tihri parlamentariſka eestahde, newaretu zelt eerunas pret augstakas teſas eestahdes preefschstahwi. Tapehz buhtu wajadſigs augstakai teſu eestahdei atkant fuhtit ſawu preefschstahwi? Tas nebuhtu ta tulkotams, it ka komiſijai wajadjetu kahdu pahrraudſibu, kahdu zitu elementu, bet weenfahrschi tadeht, ka ir iſrahdijees par labu, par leetdrigu, ja auſtijaam teſu eestahdem dod eefrehju tahdos ſwarigos organos nemt dalibu. Statra ſina komiſijas lehmums buhs negroſams. Naw doma ams, ka weens eerednis waretu eenest taja komiſija zitu ſweſchu ſawu, kas Tautas Padomei nepatikos. Un tapehz tikai aif tihri leetdrigeem eemeſleem buhtu tas weenigais teſu elementu, kureſch, ka jau teiza, ir iſrahdijees par ſwarigu un derigu ſchaja komiſija, lai winas darbiba buhtu pee roſas weenmehr praktiſis, lobs teeſleetu preefschstahwis, kureſch, komiſijai nodibinotees, kahrtigi waretu nemt wifos darb's lihddalibu un ar to komiſijas darbibu paahtrinaw un atweeglinatu. Tapehz waldba wehletos pee ſchi paragrafa uſturet ſawu preefschlikumu, lai ari ne tahda apmehra, ka ragahjuschu reisi, jo Bargles kungs iſteiza domas, ka tas warbuht buhtu apwainojums pret ſcho komiſiju. Tapehz waldba apmerinas ar to, ko ragahjuscho reisi warbuht tihri nejaufchi atraidija, ka mineta komiſija nahk weens preefschstahwis no fenata pufes.

President's J. Tſchakſte: Es doschu wahrdu komiſijas referentam.

M. Skujeneeks: Nau otra laſichana schis preefschlikums tika zelts preefschd Tautas Padomei, un es pret to zehlu eebildumu. Tagad, man leefas, tee eebildumi buhs galwenos wilzeenos iaatkahrjo. Gemelis ir tas, ka schis Satwerkes Sapulzes wehleschana likums wiszauri ſawos weeteios organos balſtas uf weetejam pafchwaldbas eestahdem. Bet zentrala komiſija ir domata la parlamenta komiſija, kas teel wehlet uf teem pafcheem pamat em, ka wifas zitas parlamenta komiſias. Man pret teefneschu peedalichanos bija weenigais un galwe aif eebildums tas, ka schis leefas personas peedalichanas iſjauktu to lihdsiwaru, kahds mums komiſijas parafit ir. Es gan nedomaju, ka teefneschu peedalichanas nefis kahdu kaunumu bet tomehr tas peeſleefees weenai waj otrai grupai, un ta ka teefas preefschstahwin ir balſteefbas, lihdi ar to iſſubis parafita komiſijas uſbuhwe un lihdsiwar's. Es ari neraredsu, eemeſla, kalab teefneſis komiſija ir wajadſigs. Waltera kungs pilnigi pareift aifrahdija, ka komiſijai uſraudſiba naw wajadſiga. Bet tas ween, ka eſot lobi, ka peedals teſu eerednis, tas mani nepahrlee ina. Nuri iſka domaschana komiſija buhs teetefofchi rerrepresenta, jo Tautas Padome komiſija, bei ſchaubam, eewehles iuriftus, tadeht naw eemeſlu, kuru deht teefneſim iur jabuht, jo la umu wiaſch nekahdu tur nenefis, tik weenigais, wiaſch iſjauks to k nſtrukziju, kahda lihdi ſchim tur ir pared eta.

President's J. Tſchakſte: Es liſchu eefſchleetu ministra kunga propofiziju uf balsoschana: pawairot komiſiju ar weenu lozekli no fenatoru ſkalia. (Balſojot pawildinajums teel peenemts ar 42 balſim, balſojot 2 pret un 26 attuotees no balsoschanas) Tagad es liſchu wiju ſchito pantu ar pawildinajumu uf balsoschana. Panis tagad ſkan ta:

„Tautas Padome eewehl 16 zentralas wehleschana komiſijas lozeklus un fenats weenu.“

(Balſojot pantu ar leclu majoritati peenem. President's nolasa 9. panta tekſtu):

„§ 9. Argabalu wehleschana komiſijas ſtahdas ſeloscha kahrtá: 1) Rigá Tautas Padome eewehl 1 komiſijas lozekli un pilſehtas dome uf proporzionalitat's pamateem 3 komiſijas lozeklus, kureem Rigas apgaba a teſa peelomande

weenu no faween lozekkeem; 2) Widsenê Tautas Padome eewehl 4 komiſijas lozekkus, kureem Nigas apgabala teefa peekomandê weenu lozekli; 3) Latgale apriaktu ſemſtes eewehl pa weenam preeſchſtahwim, Tautas Padome weenu un weetejâ apgabala teefa weena ſawu lozekli; gadijumâ, ja weetejâ apgabala teefa wehl nebuhtu nodibinata, teefu palata delegê teefneſi; 4) Kurſemê weenu komiſijas lozekli eewehl Deepajas pilſehtas dome, weenu komandê apgabala teefa un 3 eewehl Tautas Padome; 5) Sengalê weenu komiſijas lozekli eewehl Jelgawas pilſehtas dome, weenu Jelgawas apgabala teefa un 3 Tautas Padome.“

(Griſchans no Latgaleeſchu fraſzijas luhds wahrdu.)

J. Griſchans: Es gribu wahrda „ſemſtes“ weetâ likt „ſemſtes waldes“, jo tas buhtu pulka labak pee wehleſchanu leetas nokahrtſchanas. Mums Latgale wehl naw kahrtigas ſemſtes un warbuht ka ſemſtes ſapulzes nebuhs eeſpehjamš ſafaukt, kamehr mums tahdas naw. Tâpehz man leekas, buhs dauds labak likt „ſemſtes walde“.

Preſidents J. Tſchakſte: Preeſchlikums: Wahrda „ſemſtes“ weetâ likt „ſemſtes waldi“. Es liſſchu uſ balſoſchanu. (Pahrlabojumu un pehz tam wiſu pantu balſojot peenem. Tad beſ eerunam peenem 10. un 11. pantuſ.)

Preſidents J. Tſchakſte (nolafa 12. panta tekſtu):

„Gezirkna wehleſchanu komiſija ſaſtahw no 3 luhds 5 wehletajeem, kuruš uſ proporzionalitates pamateem eewehl pagasta padomes waj pilſehtas, reſp. meeſta domeš.“

M. Skujeneekš: Sche pee ſchi panta es leeku preeſchâ maju pahrlabojumu. Deeta ir ta, ka paraſti wiſur wiſoš apgabalos bija runa par wehleſchanu eezirkneem, kur tani paſchâ laikâ bija ari pahrwaldibas eezirkni. Sche ſchini likumâ naw teiktš, ka Niga ari teek ſabalita eezirknoš, tadehl es leeku preeſchâ ſchahdu peeſihni:

„Nigâ eezirknu wehleſchanu komiſijas teek ſaſtahditas tahdâ wat kahrtâ, kâ tas parebſeš „Pagaidu noteikumos par pilſehtas domneeku wehleſchanam.“

Preſidents J. Tſchakſte: Es liſſchu ſcho preeſchlikumu uſ balſoſchanu. Tas aqinredſt ir domats kâ peeſihme pee 12. panta. (Balſojot papildinajumu peenem, un pehz tam peenem wiſu pantu ar ſcho peeſihmi. Pehz tam beſ eerunam peenem pantuš 13. lihds 21.).

Preſidents J. Tſchakſte (nolafa 22. panta tekſtu):

„§ 22. Wehletaju ſaraſti jaſaſtahda pagastu komitejam (waldem) un pilſehtu waj meeku waldem 18 deenu laikâ ſahkot no wehleſchanu darbibas eeſahliſchanas deenas, kuru nolafa zentralâ wehleſchanu komiſija.“

Tad ſchâi weetâ nahktu papildinajums, kuru iſgahjuſchâ ſapulzê peenehma kâ peeſihmi. (Nolafa):

„Wehleſchanas darbiba war eeſahktees tikai tad, kad ir atſwabinata Latgales teritorija.“

(Tahlak beſ eebildumeem peenem 23., 24. un 25. pantuš).

Preſidents J. Tſchakſte (nolafa 26. panta tekſtu):

„§ 26. Pehz wehleſchanu ſaraſtu iſlaboſchanas 16. paragrafa parebſetâ kahrtibâ tee teek otrreiš ilikti wiſpahrigi peetamâ weetâ.“

D. Nonahzš: Es wehletos jautat komiſijas referentu, kâ wiſſch domâ, waj pehz ſaraſtu otrreiſejas ilikſchanas wehletajeem nebuhtu teefiba iſdarit tur pahr-labojumus?

F. Menders: Es waretu atbildet referenta weetâ, jo wina patlab'n naw kahrt. Paraſtiš ir, ka otrreiš wairš newar iſlabot, jo tad galu galâ laboſchanai nebuhs beigu.

D. Nonahzš: Bet tad war notikt, ka iſlabotos waj papildinatos ſaraſtiš wehletaji tomehr ir eewesti nepareiſi, un tad wehlat eeweneem wehletajeem teek leegtas tās ſaraſtu iſlaboſchanas teefibas, kahdas ir pirmâ ſaraſtâ e. weſteem.

M. Skujeneekš: Man leekas, pehz ſatura pret ſcho peeſihmi nebuhtu ko eebilti, bet wina ir leekâ tani ſinâ, ka otrreiſejâ ilikſchanâ, pehz tās kahrtibas, kura ir no Tautas Padomes peenemta, naw domata ſaraſtu iſlaboſchana. Laboſchanai ir janoteek pirms otrreiſejas ilikſchanas. Wiſi termini ir uſſkaititi, kahdâ laikâ ſuhdibas ir iſdaramas. Pehz tam katram ir teefiba nahkt uſ telpam, kur ſaraſti ilikti un

pahrleezinatees, waj wiatsch ir usnemts un waj wina fuhdftiba ir eewehrota. Ja komiſijas likumigi riškojas, tad tam wehle ajs ir jausnem ſaraktā, bet ja komiſija atteizās to darit, tad jagreeschas pee abriakā komiſijas. Bet ſ w'ſchki uſnemt to likumā, tas noſihmē, ka komiſijai likumigi ir jarikhojas, kur tas pats par ſewi jau ir ſaprotams. Ja komiſija atteizās wehletaju oſtrabdijumus eewehrot, ja wina neuſnem to wehletaju, kureſch buhtu ſaraktā uſnemams, — ja tahdas nelikumibas ir notikuſchas, tad weenigā iſeja ir zelt fuhdfti u vret komiſiju.

D. Nonahzš: Es taiſni domaju, ka peeſihme buhtu wajadſiga tamdehl, lai nowehrſtu tahdas komplikazijas. Wehleſchanu not ikumos te ir norahdits, ka peezu deenu laikā jaidara pahrlabojumi, bet now awſihmēts termiſch, kura pahrlabojumi kontrolejami. Tadehl domaju, ka pahrlabojums ir wajadſias.

M. Skujeneekš: Es tom hr gribu noteikti uſſtahtees vret ſcho pahrlabojumu. Ja otrā ſaraktā ir tahdas nepareiſibas, tad tas noſihmē, ka a i pirmā ſaraktā tās jau ir bijuſchas. Tad jau katrs, kas pirmo iſliſchānu nogulejis, nahts un teiks „ja, es neſimu uſnemts“. Kureſch tur ir mainigs, ka wiatsch now papuhlejees kluhdu iſlabot pee pirmās iſliſchānas. Behz manām domām, preeſchlikums ir pilnigi nepeeņemams.

D. Nonahzš: Iſteikdams wehleſchanos, lai wiſmas wehleſchanu inſtrukzijā tiftu ſchajā ſinā rad ta leelaka noteiktiba, es nemu ſawu peeſihmi atpakaļ.

Preſidentš J. L'ſchakſte: Bapildinajums ir nemts atpakaļ. (Tahlaļ peenam 27. pantu. No'afa 28. panta tekstu):

„§ 28. 15 deenu laikā, ſahlot no pirmās wehleſchanu darbibas deenas, wehletajeem ir teeſiba eſneegt kandidatu ſaraktus. ſaraktā nedrihſt buht wairak kandidatu, kā wehleſchanu awaaba'ā eewehlamō Satwerimes ſarulzes lozeku. Ja kandidatu tahdā liſtē ir wairak par ſcho ſkaitu uſſtahditi, tad pehoejee neteek ſkaititi. Kandidatu ſa akta eſneedſejam rakſtiſki japaſta kandidata wahrds, wezums un adreſe un beſ tam uſſtahdito kandidatu rakſtiſks paſtaojums, ka tee kandidaturu peenam. Weenā wehleſchanu apgabalā 1 kandidatu drihſt uſſtahditi tikai uſ weenas liwes Gadījumā, tad weena kan idatura uſſtahdita u wairakām liſtem, par derigu kandidatura teek uſſtatita uſ tās liſtes, kura eſneegta pirmā. Eſneegtais kandidatu ſaraktis ir japaſta wiſmas 100 wehleta eem, kuru paraktu pareiſibu apleezina un uſnemās atbildibu likuma preeſchā par wiſu eſneegto dokumentu pareiſibu kandidatu ſaraktā eſneedſej, kuzam jabuht wehleſajam.

D. Nonahzš: ſche minetais ſkaitka zens ir wajadſigs tamdehl, lai nowehrſtu wiſadas newehlamās warbuhtibas, peemehram tahdas, ka, teikim, jautra kompanija no zilwekēem reezeem needomatos uſſtahditi ſawu ihpaſchu kandidatu liſti, kuzai praktiſkas noſihmes nebuhtu it nekahdas, kas weenigi auguhtinatu wehleſchanu darbibu. Tadehl ſkaitka zens atrā ſinā ir wajadſigs un ſchaj praſibai jabuht konſekwenti iſweſtai zauri. Ja teek praſits, lai kandidatu ſaraktu paraktā wiſmas 100 wehletaji, tad tahlaļ ir japaſta, lai katrs wehletajs drihſtietu paraktit tikai weenu ſaraktu.

Tad tahlaļ ſhim paſcham pantam ir ſafars ar nahtſcho un prott, kandidatu ſaraktu ſaweenoſchānas ſinā. Tur ir teikts, ka ſaraktu ſaweenoſchāna noteek tikai tad, ja tam iſfaka ſawu peeſchichānu ſaweenojamo liſtu paraktitaji. De 28. pantā ir paſtaidrots, ka par liſtes eſneedſeju ſkaita winaš pirmo paraktitaju. Es te eſneegtu tahdu pahrgroſt umu, ka par liſtes eſneedſeju ſkaitas newis tikai pirmais, bet pirmee trihs paraktitaji.

Tā tad 28. paragrafā pehdejd teikuma beigu daļa buhtu pahrgroſama ſeſoſchā ſahrtā:

„Eſneegtais kandidatu ſaraktis ir japaſta wiſmas 100 wehletajeem, kuru paraktu pareiſibu apleezina un uſnemās atbildibu likuma preeſchā par wiſu eſneegto dokumentu pareiſibu kandidatu ſa akta pirmee trihs paraktitaji, kuzi uſſtatami par kandidatu ſaraktā eſneedſej em.“

Tas atkal tamdehl, lai buhtu leelaka garantija, ka tas pirmais paraktitajs newaretu weens pats noſlehgt ſaweenoſchānas lihgumu. Tā tad eſneedſu ſchos diwus pahrlabojumus.

M. Skujeneekš: Bee ſcheem pahrlabojumeem es waru tikai til daudſi peeſihmet, ka ſchahds pants, ka weens wehletajs war paraktit tikai weenu ſaraktu, ir

parasti usnemts wifos wehleſchanu likumos. Mehš winau neufnehmām, jo negribejam leeki apgruhtinat, wiſch ir tikai ſkaidribas pehz, pret kuru eebildumus nedar zelt. Tapat ari tas otrs preekſchlikums. War jau buht, ka neſahdi eebildumi nezifees; bet ja gaditos, ka ſaraksti ir ſaweenojami un warbuht weens uf ſawu galwu to grib isdarit, tad warbuht ir labi tas, ka par liſtes eefneedeſeem teef uſſtatiti winaš pirnee trihs parakſtitaji.

Preſidents J. Tſchakſte: Es liſſchu uf balſoſchanu abus pahr labojumus. (Balſojot abus pahr labojumus un pehz tam 28. pantu weenbalſigi peenem).

Preſidents J. Tſchakſte: (nolasa 29. panta tekſtu):

„§ 29. Ne wehlaſkā 7 deenas pirms wehleſchanam kandidatu liſtu eefneedeſeem ir teeſiba paſinot, ka wint ſawu liſti wehlaš ſaweenot ar weenu waj wairakām tanī paſchā wehleſchanu apgabalā eefneegtām kandidatu liſtem. Liſtu ſaweenoſchana noteek iſkai tanī gadījumā, kad ſaweenoſchanai iſſaka ſawu preekriſchanu wiſu ſaweenojamo liſtu eefneedeſeji.“

Eefneegta ſchahda peeſthme:

„Weens un tas pats kandidatu ſarakſtis nedar eeeet wairakoš ſaweenojumos.“

M. Stujeneekš: Tas pee ſaweenoſchanoš tehnikas ir pats par ſewi ſapro tamš, bet lai nerastoš neſahdi pahrprotumi, tad to warbuht waretu peenemt.

Preſidents J. Tſchakſte: Es liſſchu uf balſoſchanu. (Balſojot peenem peeſthmi un tad wiſu pantu.)

(30. un 31. pantuš peenem weenbalſigi.)

Preſidents J. Tſchakſte (nolasa 32. panta tekſtu):

„§ 32. Pirms wehleſchanu deenas wiſām wehletaju ſarakſtoš uſnemtam perſonam japeeſuhta: 1) ſewiſchka perſonoš apleeziba, kura peeſchkir teeſibas eeeet wehleſchanu telrās, 2) wiſu kandidatu ſarakſtu kopeja liſte ar katras liſtes numuru un kandidateem.“

D. Nonahzš: Wiſpirms eš wehletoš, lai pee ſchi panta buhtu noteiktš terminſch, wiſmaš zif deenu laiķā ir wehletajeem japeeſuhta perſonoš apleezibas un orſahrt, lai ſcho pantu wenigi aiſ tehnikas ehrtibas noliktu zita meetā, proti aiſ 33. panta, jo tur ir oprakſtiš, ſahdas iſſkatas kandidatu blankaš. Tā tad pahr labo jamaš pants ſkanetu tā:

„7 deenas pirms wehleſchanam wiſām wehletaju ſarakſtoš uſnemtam perſonam japeeſuhta: 1) ſewiſchka perſonoš apleeziba, kura peeſchkir teeſibas eeeet wehleſchanu telrās, 2) tā ari eepreekſchejā panta winetā blanka ar wiſu kandidatu ſarakſteem.“

Bet wiſpirms eš leeku preekſchā winau noweetot aiſ 33. paragrafa. Tas labakaš pahrſtatamibaš labad.

M. Stujeneekš: Man pret ſcha panta pahrweetoſchanu naw nekaš ko eebilſt. Ari pret ſeptinām deenam naw nekaš ko teikt, bet kaš atteezaš uf blankam, tad eš domoju, ka tās buhš tahdas leelaš blankaš, kaš buhš wiſur iſſipinatas wiſeem rediamōš weetāš, lai wiſi tās waretu iſlaſit. Turpretim tās, kaš tiš peeſuhitāš mahjā, buhš uf wlahna papira. Warbuht Nonahza kungs buhtu ar meeru nemt ſaw preekſchlikuma pehdejo daku atrakat.

Preſidents J. Tſchakſte: Es liſſchu uf balſoſchanu wiſu 32. pantu ar wiſeem pahr labojumeem, kaš tā ſkan:

„Septinaš deenas pirms wehleſchanam wiſām wehletaju ſarakſtoš uſnemtam perſonam japeeſuhta: 1) ſewiſchka perſonoš apleeziba, kura peeſchkir teeſibas eeeet wehleſchanu telpāš, 2) tā ari kandidatu blanka ar wiſu kandidatu ſarakſteem.“

(Nobalſojot pantu ar wiſeem Nonahza eefneegteem papildinajumeem — peenem.

Tahlaſ beſ eerunam peenem 33. lihdi 36. pantam.)

Preſidents J. Tſchakſte: Pee 37. panta ir ſagitiš: „kuru pagatawo wehleſchanu komiſija un kaš apſegeeſjams ar pagata waj pilſehtāš ſeegeli.“ Te teek propo nets zitadi. Luhdu, Kambala, un Watgaleš ſrakzijaš.

S. Kambala: Te ir rakſitiš „ar pagata waj pilſehtāš ſeegeli“. Seegele ir domata tā ſinama kontrole. Bet ja pate pagata walde peeckee ſawu ſeegeli ſiaht, tad kontroleš naw. Zitadi ir, ja kuweruš apſeegeli apgabala komiſija un peeſuhta eezirtaš komiſijai, tad tai komiſijai ir jawed protokolš un janodob rehliſi, zif kuweru

ta ir fanehmufe un zif isleetojufe. Es leeku preefchâ strihpot wahrdus „ar pilsehtas waj pagasta seegeli“ un tajâ weetâ list „ar komiſijas seegeli“.

M. Skujeneeks: Pirmâ leeta ir ta, ka ſchis preefſchlikums iſſauks dauds gruhtibas aif ta eemeſla, ka naw parebſams, ka wiſu walſti warës argahdat ar tuwereem apgabalu komiſijas. Es neſtinu, waj tas buhs eeſpehjamë. (**Wenders:** „Ta ir gruhta leeta!“) Tas buhtu eeſpehjamë tikai ſem teem noſazijumeem, ja komiſijas uo zentra teef apgahd tas ar tuwereem, ja tas teef uſſkatits par zentralâs wehleſchannu komiſijas peenahkumu. Tad tas ir peenemams, lai gan buhtu apgruhtinajumi tani ſinâ, ka warbuht tikai paſchâ pehdejâ brihdi buhs ſinams, zif buhs wehletaju. Warbuht ari te iſdewumi buhs leelati, bet eeſpehjamë tas ir.

Preſidents J. Tſchakſte: Es liſſchu pahrlabojuumu uſ balſoſchann. Kas ir par to, ka mehë § 37. wahrdn weetâ „pilsehtas waj pagasta seegeli“ liſtu „apgabala komiſijas seegeli“. (Pahrlabojuums weenbalſigi peenemts. Tapat peenem §§ 38. un 39.)

Preſidents J. Tſchakſte: (nolaſa 40. panta tekſtu):

„§ 40. Uſraudſiba par ſahrtibu wehleſchannu laikâ wehleſchannu telpâs peekriht wehl ſchannu komiſijas preeſſchſchdetajam waj ta weetas iſpilditajam, kuram jarougas uſ to, ka telpâs, kurâs noteef wehleſchannos un pee to eeejas netiktu peelaifta wehleſchannu brihwibas un ſahrtibas eeroberſchoſchana, ka ari wehleſchannu agitazija.

D. Nonahzë: Warbuht pee ſchi panta waretu noteiktati praſit, lai ne tikai pee eeejas, bet ari wehleſchannas telpu teefchâ tuwumâ buhtu aiſleegta agitazija.

M. Skujeneeks: Schi peefihme buhtu gruhti peenemama. Protams, neſas nebuhtu to eebilft, ja tas techniſki buhtu eeſpehjamë, ja komiſijas preeſſchneeks waretu rebſet, ka nenoteef wehleſchannu ſahrtibas trauzeſchana ne tikai telpâs, bet ari telpu apſahrtinë. Bet es domaju, ka mehë tad neweenu komiſiju preeſſchneeku nedabuſim. Winam jau peeteef, raubſitees uſ to, kaſ noteef paſchâs telpâs. Wiſpahari parebſams, ka wehleſchannu ſahrtibas un brihwibas trauzeſchana buhs nereelaifchama. Bet ja tas noteef ahrpuſ telpam, waj ſahdâ blaſus telpâ, tad tur ir zitâm inſtanzem jarougas uſ to, kaſ tur noteef, un ne wiſ komiſijas preeſſchneekam.

D. Nonahzë: Es ar peefihmi nedomaju apſahrtinë, b.t wehleſchannu telpu teefcho tuwumu, jo wretejâ gadiumâ blaſus eeejai warës dſiht ſtipru agitaziju.

M. Skujeneeks: Mehë ſchini likumâ newaram noleegt wehleſchannu agitaziju. Wina ir weenigi tit tahn noleegta lai, ta netrauzë wehleſchannu ſahrtibu. ſahrtibas uſraudſichana wehleſchannu telpâs peekriht komiſijas preeſſchneekam, bet kaſ noteef ahrpuſë, waj ſahdâ blaſus telrà, par to ir jaſin zitâm inſtanzem. Pâts par ſewi ſaprotams, ka katra partija zentifees dabut ſawu biroju pehë eeſpehjas tuwaf wehleſchannu telpam. Tikai tai agitazi ai, protams, jabuht tahdai, ka ta netrauzë paſchâs wehleſchannas. Ja tur noteef ſahdâ trauzeſchana, tad wenſahrtſchi war iſſaukt poliziju, kura to leetu notahrtos. Bet komiſijas preeſſchneekam teefchi uſnemtees uſraudſibu par ſahrtibu uſ eelas un wehleſchannu telpu apſahrtinë naw eeſpehjamë.

Preſidents J. Tſchakſte: Tagad es liſſchu ſcho papildinajumu uſ balſoſchannu. (Par pahrlabojuumu ir wairakums. **Wenders:** Waj kworumë ir?) Klahteſoſchos ſaſkattot iſrahdas, ka kworuma naw un tamdehl ſehde teef pahtraukta uſ weenu puſſtundu.

(Pahtraukums no nullſten 7 I'hdf 7.33.)

Preſidents J. Tſchakſte: Tautas Padomas ſehde turpinas. (Kahë peepraſa: Waj kworumë ir tagad?) Waj kahë peerrafa kworumu? Quhdu ſaſkattit. (Pahrbaud t kworumu, iſrahdijs, ka klah ir 53 loſetti.) Tad es liſſchu uſ balſoſchannu ſchito pahrlabojuumu, kaſ tika eeſneegts pee § 40.

D. Nonahzë: Es to noxemu.

(Tahlaf nolaſa un peenem 41. I'hdf 45. pantam.)

Preſidents J. Tſchakſte: Es liſſchu uſ balſoſchannu wiſu ſcho Satwerſmes Sarulzes likumu wiſa wiſumâ, kaſ bija preeſchâ likts treſchâ laſijumâ. (Nobalſojot peenem.) Schis likums iſs nobois redakzijas komiſijai. Waj buhs kahdi eebildumi? Naw. (Kliwë: Peenemis! Applauſi.)

Preſidents J. Tſchakſte: Pehë deenas ſahrtibas — nahkoſchais punktë buhtu pawalſtneezibas likums, kurſch jalafa treſchâ laſijnmâ, bet frakzijas bij wehlejuſchâs weſt ſawâ ſarpâ ſarunâs un taſ wehl tagad naw notikufchâs Waj ſapulzet

nebuhtu nekās pretim, ka šho likumu peenemtu lasiščanai nahfoschā sehde. Gerunu
naw? Tad schito likumu mehš luhfosim zauri nahfoschā Tautas Padomes sehde.

Presidentis J. Tšakste: Ir eenahkufchi 2 peeprašijumi — (Sahlits: Tas
weens ir jautajums.) — Tas weens ir jautajums un otrs ir reeprašijums. Es luhgtu
peeprašijumu, kufsch nes wirskraftu „Steidsams“ nolafit. Sekretara kungs, luhdsju!

Sekretars G. Bitte (lasa):

Tatwijas Tautas Padomes presidenta kungam!

Tautas Padomi

mehš luhdsam greeftees pee eefschletu ministra kunga ar fefofchu peeprašijumu:

17. augustā sch. g. weetejos laikraftos porahdijās sīna, ka suhtiščanai us
Ameriku nepeenemot wehstules, rakšitas ebreju walodā.

18. augustā sch. g. „Bunda“ organizācijas šapulē, kura notifa „Karmel“
telbās, polizijas preefschstahwis peeprašijis, lai sehdes wefchana un debates notiktu
kreewu walodā. Kad schi nelikumīgā prašiba tika atraidita, polizijas preefschstahwis
flehdja sehdi. (Protokola noraksts šheit peelikts.)

Mehš jautajam eefschletu ministra kungam, waj winam ir sinams, ka rihfo-
jums, nepeenent suhtičanai us Ameriku ebreju walodā rakšitas wehstules, aiskar
katram pilsonim neatņemamo teefibu brijwi illeetot šawu mahtes walodu priwatā
dšhwē, laupa ebreju pil onu mifšgai daļai eefpehju šarakstitees pa pastu, jo ebreju
wairakums žitas walodas neprot; waj eefschletu ministra kungam ir sinams, ka poli-
zijas preefschstahwis, prašidams, lai šapulžē debates notiktu kreewu walodā, nelikumīgi
atņem ebreju mojam teefibu. Ieetot mahtes walodu šabeedriškā dšhwē un atņem wincem
ari eefpehju peedalitres walfšis politilā, ekonomsškā un šabeedrškā dšhwē, tā ari laupa
winam eefschetu noturet šapulžes šho leetu a. špreeščanai.

Ja eefschletu ministra kungam tas ir sinams, tad šahdus šolus wiafch
nolehmis šreert, lai turmal nelikumīgās ritžbas netiktu beelaistas.

Paraksti: Dr. Gribeschoks, M. Dubins, Kurfemneeks J. Zeelens, W. Šolzmanis,
F. Wenders, S. Šaharewitschs, J. Bers, F. Lazkijs, Trons un
B. Fiščmans.

De Maht peelikts šefofchs noraksts:

Protokols.

1919. gada augusta 18. deenā es 3. Rīgas polizijas eezirkna preefschneeks
Dsolinšch, us šcha eezirkna preefschneeka rihlojumu eerados us Rīgas „Bunda“
komitejas šapulzi, Dšrnawu eelā Nr. 74, minetā komiteja usrahdija Rīgas
mitarās polizijas preefschneeka palihga atkauju Nr. 18. šcha augusta sem
Nr. 1340, kura nebija teikts šahdā walodā šapulze buhtu wedama us manu
joutajumu komitejas preefschneeks pašaidroja, ka šapulze buhšchot ebreju
walodā. Dabujis no eezirkna preefschneeka palihga Žaunes kunga zaur karewi
Martinu Dombrowski pawehli us to, ka šapulze iktu wefča kreewu walodā,
es litu šapulžes wadonim Abo Šhermanim wefča šapulzi kreewu walodā, no
tam Šhermans atteizās. Tapehž es nolehmju šho šapulzi flehgt.

Boltzijas usraugs: (Dsolinšch).

Peefšihme: Abo Šhermans peefšihmeja, ka wiafch naw komitejas preefsch-
neeks, bet tikai šchis šapulžes wadonis.

Presidentis J. Tšakste: Es liškhu jautojumu par šteidsamibu us balsošchanu.
Waj šahds wehšas wahrdu? Luhdju! — Šaharewitschs.

Šaharewitschs (runā kreewiski): Es aribu tikai daščos wahrdos motiwet
eefneegta peeprašijuma šteidsamibu, jo peewestee fakti ir iif škaidri un doikrunīgi, ka,
man leekas, teem newajaga nekahdu apštrinajumu ne pašaidrojumu. Tas ir meh-
ginajums atņem katram pilsonim peederofchā teefibas us šawas walodas brijwu
leetoschanu šabeedriškā un priwatā dšhwē, teefibas, kuras garonetas wifšas žiwilietās
walfšis, pat talbās, kuras ar šawu konstituziju un praktiku neifrahda šewifschu mihle-
stibu us demokrotisfeem n teikumeem, formam un paraicham. Tai laikā, kad pa labi
un pa kreisi dširdami daud apteroschi šolijumi par tout bu šatizibu, par masakuma
tantibu teefibu nodroschinaschonu, tai laikā, kad Tautas Padomes nacionalkomifšija
ifstrahda projektu par tantibu autonomiju un par walodas brijwibu masakuma tantu-
bam, kas garantetu neween mahtes walodas leetoschanu peršonigā un šabeedriškā

dsihwē, bet arī teefas, administrācijas un zītās walstis eestahdēs, — tai pašā laikā pahrat zentigi administratīvās waras preekschstahwi pawisam aismirst, ka mehš dsihwojam demokratiskā Latwijā, bet newis patwaldneeziskā Kreewijā, un pahrkahrj wifas robeščas, wifu demokratisfo garantiju neezinasčanas un kara stahwoķa fewišķo likumu leetosčanas stā, lai apspeestu wahjās masafuma tantības. Mehš uisfatam ščo peeprāšjumu par steidsosču, jo mehš newaram plaščakām ebreju aprindam dot nekahdu pahrkatu par šawu darbibu, kamehr mums naw eespehjamš noturet šapulzes ebreju walodā. Mehš to uisfatam par prezedentu, kuram war buht bihstamas feķas, jo ar to mehš atnemam ebreju tautai eespehju aktiwi un apšinigi pedalitees neween wolstis politiskā, bet arī žaimneeziskā un kulturelā isbuhwē. Sewišķel tagad, kad politiskās dsihwes pulšs ļoti straušč, kad wifur stahw preekščā daščadu parlamen aro eestahšču wehlesčanas, kad plaščām tautas masu šķīram janem attiwa daliba walstis politiskā isbuhwē, mehš bes šķim sawas walodas brihwas leetosčanas teesibam šabeedriškā un personiskā dsihwē newaram ne brihšča dsihwot. To newar atlikt uš 2 lhdš 3 nedelam, kamehr to apšpreedis komiškja, mums wajadsģs, lai šķis teesibas mums garantetu tuhlin. Steidsģgā kahrta jadara gals administrācijas patwalai, kas pawisam aismirst, ka mums ir tautas preekschstahwneeziba un šabeedribas domas, tāpat arī waldbibas daudšartwerosģi solijumi par demokratisķom garantijam, kuri par nočehlosčanu ir palikusģi tīķai solijumi un naw darbā nefušči ouģus. Wisa ta weetā mums ir wifē kara stahwoķa ļaujumi: nefaudšģas zenjuras šķimulis, kas isstrihpo wifu, kur war atrast ļaut dširķhelitt dsihwas šabeedriškas kritikas, dsihwa brihwa wahrda, un beidsot tahda polizģjas agenta kundšiska ušleegščana, kuršč sawā darbiba leekas waditees no wifu patwaldibu šen ismehģinatās dewises: „runat, bet nepeekaut.“ Mehš beedinam Tautas Padomes lojekus no šķi peeprāšjuma nodosčanas komiškjai, t. i. no wina pirmās šķķiras behrem, jo bes wifa šģzģtā, tas buhtu administraģjas nelikumģgās darbības neewehrosčana, ta nenormalā stahwoķa apšitprinajums, ka tautas preekschstahwneeziba ir nemama par fewi un ispilbosčās waras darbiba aikal tar fewi; ka pehdejā war, žģ ween tīķai tihl, pahrkahrj likumu un pat atklasti to pašnot bet pirmā to wifu wehlaķ parakstis un nodos wifus wišķarstakas dsihwes ļautajums komiškjai preekšč lepnām behrem. Mehš, Tautas Padome, nedrihstam wismas kā mehrā buht apwainojami, ka esam dibinajusģi tģzģbu ispilbosčai warai uš wahju kontroli, uš šawu nesodamību un šawu labi domato paklausību. Atteezģbā pret peeprāšjumu fakti ir tģķ šķaidri, tģķ daiķrunigi un ar dokumenteem peerahģiti, ka tuhlin jasper energģski soki, lai turpmal demokratisķā Latwijā wairs nebuhju tģķ behdģgu faktu. Uš wifa šģzģtā pamata mehš uisfatam peeprāšjumu par neatleekamu un luhģšam Tautas Padomi atšģht ščo peeprāšjumu par steidsamū.

A. Alihwe: Zeenģjamee Tautas Padomes lojektu kungi! Kunajot par steidsamību, te tģķa peewesti motiwi, itin kā peeprāšjumā wifš buhtu šķaidrs. Warbuht, ka tas tā arī ir, bet warbuht, ka arī naw. Tautas Padomei stahw preekščā ļoti daudš šwarģga darba un notikums naw tahģģ. ka wifš buhtu janem tuhlin preekščā, atmetot wifus žģtus darbus. Tapehģ mehš issakamees par peeprāšjumu, bet pret steidsamību.

Prezidents J. Tšakste: Esalģšču uš balšosčanu

J. Sahlits: Man weens ļutajums. Waj protokols ir peelģķts klast?

A. Alihwe: Waj ir apleezinats?

Prezidents J. Tšakste: Tur ir usrakstis „Protokols.“

J. Menders: Polģģģjas protokols, ka fehģe ir šķģģta, ar polģģģjas usrauga parakstu.

Prezidents J. Tšakste: Man šģno, ka tas esot formels protokols (Alihwe: Waj stempele ir?) Es lģķšču uš balšosčanu. Waj tahģģ wehletos lai protokolu nolasa?

A. Alihwe? Kā protokols ir nahģģis rotās privatām personam, kur winam tģķšču waģģa buht polģģģjā?

Prezidents J. Tšakste: Es lģķšču uš balšosčanu ļautajumu par steidsamību. (Balšojot steidsamību atraida ar 33 balšim pret 23, weenal akturotees.) Šķģģš peeprāšjums tģķš nodots ir erpelģģģģģjas komiškjai. Tad ir eenahģģģ weens ļautajums, kurū nolaksis sekretara kungs.

G. Bitte (nolasa):

Datwijas Tautas Padomei!

Bihds pehdejam laikam rihziba ar Datwijas walsts naudas lihdsekteem bij stipri primitiwa. Atsewischkeem reforeem wajadfigas naudas sumas waj kreditus peespreeda ministru kabinetis us atsewischko resoru waditaju rakstiseem eefneegumeem waj weenfahrscheem nutiskeem peemeldejumeem ministru kabineta sehde. Kreditu leelumz nebij stingri noteikts un tapot winau isleetoschana walbija leela brihwiba, jo atlikumi no sinameem krediteem negahja w's atpaka walsts kase waj ari par teem netika no jauna freelis ministru kabineja, bet tos weenfahrschi isleetoja resoru wispahrejām wajadibam. Des tam Tautas Padome, ka augstaka suwerenas un sewischki likumbewejas waras eestahde, nenehma nekahdas dalibas pee kreditu waj naudas lihdsektu isleetoschanas noteikschanas un wispahri pee rihzibas ar Datwijas walsts lihdsekteem.

Ja schahba rihziba bli peelaischama un, warbuht, attaisnojama senaka pilnigi nenokahrtota un stipri nenoteikta walsts stahwotka laika, tad tagad, kur, pateizotees kopejam Datwijas waldbibas un pilsonu publem, ir panahkta leela noteiktiba un droshiba walsts leetas, ir pilnigi japahrgiofas ari rihzibat ar Datwijas walsts lihdsekteem.

Finansu ministrija ar noteiktibu ari ir stahjuses pee nokahrtoschanas zeka, ka redsams is diweem waldbas rihkojumcem no 9. augusta schi gada: a) „par pagahjuscha laika pahrstatu un nahkamā laika fahrtju itmehneschu eenehnumu un isdewumu aprehkinu eefneegschanas fahrtibu“ un b) „par kreditu atwehfschanas fahrtibu, winau isleetoschana walsts wajadibam un par atsewischku resoru naudas operazijam.“ Waldbiba wehlas panahkt fahdribu par senaki is otam walsts sumam, nokahrtot kreditu atkauschanu un isleetoschana un fahstahdit us preekischu ari eeahkumu un isdewumu aprehkinus. Domehr is mineta otra rihkojuma ari ir redsams, it ka waldbiba wisu 1919. gadu wehlas palikt pee senatas fahrtibas, kur noteikschana par walsts lihdsekteem peekrita wenigi ministru kabinetam. Tikai p eestich nahkoscha 1920. gada finansu ministrija jau grih fahstahdit budshetu us pirmo gada zeturkuni un to eefneegt Tautas Padomei apstiprinaschana.

Walsts budshetam nepekriht ne tikai swariga finansjela, bet it sewischki politiska nosihwe. Budsheta apspreeschanas un apstiprinaschanas teesibas ir weena no wisfwarigakam tautas preekischstahwneezibas teesibam. Budshets ir loti swarigs papildinajums pee waldbas darbibas normeschanas, fahdu panahkt tautas preekischstahwneezibas eestahde ar parasto likumoschana. Turklahst janem wehl wehra ka pehz Datwijas pagaidu konstituzijas Tautas Padome ir suwerenas waras neseja. Tamdeht Tautas Padomei nekahda sinanaw un newar buht weenaldfigi, waj wina darbojas lihdsi pee walsts lihdsektu isleetoschanas fahrtibas noteikschanas. Tautas Padomei newar buht weenaldfigi, ka ari turpmahkt wisu teloscho gadu wina buhtu pilnigi isflehgta no rihzibas ar Datwijas walsts lihdsekteem un, bes sewischkeem peerastajumeem un jautajumeem waldbiai, neta nesinatu par walsts finansjelo stahwotli.

Gewehrojot augscha teikto, mehš apatscha parakstijuschees Tautas Padomes lozektli, greechamees pee ministru presidenta ar jautajumu:

Waj un kahda fahrtā waldbiba doma ijpildit sawu peenahkumu pret Datwijas tautas preekischstahwneezibas eestahdi un suwerenas waras neseju — Tautas Padomei atteeziba u' walsts budshetu par teloscho 1919. gadu?

J. Sahlits, N. Venus, G. Pihpinsh, M. Antons, J. Santewizs.

Presidents J. T. Chakste: Schis jautajums tiks nodots kabinetam. Bihds ar to schis deenas fahrtiba ir issmelta. Tautas Padomei wajaga nolemt, waj ta peekriht presidija nodomam, nahkoscho Tautas Padomes sehdi noumet ne ahtrat ka sehdeen pulksten 4 pehz pusdeenas ai ta eemesla, l' azumirkli ir janodara daschi darbi lomijijas. Waj Tautas Padome peekriht schim presidija rihkojumam? Gerumu naw; tad es flehdju sehdi lihdj nahkoschai sehdeemai. (silihwe: Deenas fahrtiba?) Mehš ishaemsim pawalstneezibas likumu un fahrtibas rulli. (Sehdi flehds pulksten 8.12 min. wafara.)

Datwijās Tautas Padomes zeturtās sesijas sesīa sehde.

23. augustā 1919. g.

Sehdi atklāhj pulksten 4, 50 min. pehj pusdeenas.

Prezidents J. Tšhakte: Tautas Padomes sehde atklahta. Deenas fahrtibā ūhai sehde ir paredsets: treschā lahijumā fahrtibas rullis un pawalstneezibas likums un beidsot daschu resoru eefneegto likumprojektu nodofšana komiūijam.

U. Rankis: Luhgtu wahrdu.

Prezidents J. Tšhakte: Luhgtu.—Ranka kungs no demokrātu ūaweenibas.

U. Rankis: Mums libds iūhim, ūamehr naw fahrtibas rullā, tinahk tā, ūa uūstahda deenas fahrtibu ūanahdami sehde un tad wiņa naw pahrdomata. Uū preeūschā ūatrā ūinā tā neworetu buht. Fahrtibas rullis, tā ūinat, tas ir paredsets, bet ūamehr wiņa naw, wajadsetu pagaidam peenemt ūahdu zitu preeūschlikumu. Tas ir weens, un dtrš — mehš peenehmām ūapulzet es pulksten 4, bet tomehr, ūa ne wiūi, tad leelakā daka eerodas ūikai pulksten 5 waj pat 1/26, ūadehū ūoti dandū laika eet pasuūhanā. To paschu mehš dširdam ari par wiūām komiūijam, ūur teem, ūas atnahk fahrtigi, ūasehd ūtundam un tomehr beigu beigās, ūworumam neūanahkot, nahkas iūllhst neka neūanahkufcheem un tad hū pasrahdat war ūoti maū. Tudehū es leeku preeūschā peenemt ūeloschu preeūschlikumu, ūamehr mums naw wehl fahrtibas rullā (nolasa):

a) Tautas Padomes sehūchu deenas fahrtiba iūūinojama wiūwehlakais deenu eepreeūsch, waj nu paschā sehde, waj ari iūkarot to ūkretoriata telrās;

b) sehdes ūahkt ūatrā ūinā noteiktā ūtundā un Tautas Padomes lozekteem ari laikā eerastees."

Prezidents J. Tšhakte: Tautas Padome ir nolauūiūusēs ūcho preeūschlikumu, ūas atteezas uū sehūchu eelahrtofšanu. Waj ūahds wehl tos nemt wahrdu pee ūhi ūautajuma?

U. Rihwe: Preeūschlikums peenemams, bet mums ūaūchu ir pširmā deenas fahrtibas punktā fahrtibas rullis, ūur tas wiūš ir eelūchā. Tā tad ūhi ūautajuma atūewiūūla apūoreūhana atkriht.

U. Skuieneeks: Es leeku preeūschā eewehrojot to, ūa uū deenas fahrtibas ir fahrtibas rullā apšpreeūhana, pahrrunat Ranka kung preeūschlikumus ūakarā ar ūcho deenas fahrtibas punktu, jo tee iūtentbā ir daka no fahrtibas rullā. Dalab leeku preeūschā tagad nonemt no deenas fahrtibas Ranka kunga eeroūinajumus.

Prezidents J. Tšhakte: Waj juhs nemat wiņu atpatat?

U. Rankis: Ja!

Prezidents J. Tšhakte: Te ir eenahzis peeprašūjums ministru kabinetom ar usrakūtu „ūteidsams“, parakūtīs no 12 Tautas Padomes lozekteem, ūtarp ūureem parakūtīees ūā pširmais J. Menders. Es luhgtu ūekretara kungu to nolasit.

Sekretars G. Birke (nolasa):

„Steidsami.

Datwijās Tautas Padomes prezidijam.

Luhdsam Tautas Padomi greestees ar ūeloschu ūteidsamu peeprašūjumu pee ministru prezidenta kunga:

30. juliā ūh. g. ar armijas wirūpawehlneeka pawehlū Nr. 16 ir eewesta eepreeūūheja ūara zensura, ūurāi teeūiba ūtrihpot rakūtus, ūam teeūūš ūatars ar ūaraspehta un wiņa darbibu.

Neskatotees uū to, ūara zensori rahrūahpj ūawu pilnwaru robesūas un ūtrihpo no laifrakūteem telūtus, ūuri nebuhi neatteezas uū ūaraspehta un wiņa eestahūchu darbibu.

Tā, peemehram, laikrakstā „Sozialdemokrats“ Nr. 34., no 27. augusta, rakstā „Spoki“ kara zensora Nr. 2 iistrihpojās šefošas weetas: „Un daudš winaem (runa eet par laudim, kuri apwainoti par komunisteem) solits, bet tū mas ir dots un tahdas pašas leelas buht isredses ari sem šarkant-baltašarkantā karoga. Teem faktiski, kas ar šawām kruhtim tilausa winam zelu uš Latvijas rezidenzi, gatawo laupit balšs teefibas wehleshanās uš Satweršmes Sapulzi“ „Un tagad no šcho waronu widus teef israuts weens otrs eerindotais komunisma sprošs un nodots Dahwim lihšigi „germanu“ rotās.“

Laikrakstā „Strahdneeku Awise“ Nr. 85. no 12. augusta, rakstā „Breefšpeshle“ zensora iistrihpojās weetas, kuras atteezas uš notikumeem Ungarijā un kur neweens wahrds naw minešs par Latvijā š karapšeku.

Kamehr Leepajā brihwi isy atās wahzu laikrakstis „Memeler Dampfboot“, latweešchu laikrakstam „Strahdneeku Awisei“ nekauj pahrdrukot no minetā laikraksta weetas, kuras atteezas uš landeswehru un konstate weenigi baumas, it ka tas negribetu eet uš fronti. Šhis baumas tanī pat rakstā tahlak teef apgahstas.

Balmeerā laikrakstam „Widssemneeks“ Nr. 9. ir gari srihrojumi, kuri nebuht neatšauzas nelabwehligi par komandanturu darbibu; srihpotas ari weetas, kurām naw nefa lopeja ar to, kas ar pawehli Nr. 16 noleegts.

Weidsot 21. augustā no laikraksta „Sozialdemokrats“ ir iistrihpotis interpelazijas tekšs, kuru sozialdemokratu frazija esneedsa Tautas Padomei. Šhis faktis ir šewiški raksturigs un norahda, ka kara zensora neapstahjas pat pee parlamenta dokumenteem, kuri neweenā žiwilifetā šemē wištingrafā kara apstahku laikā neteef ženseti.

Tā ka wišos augšminetos faktos ir redsama teefšme pahrwehrst eepreefšcheju kara zensuru par eepreefšcheju politisku zensuru, tad mehš luhdsam ministru presidenta kungu atbildet uš šefošču preeprašijumu:

1) Waj ministru presidenta kungam ir šinams, ka kara zensori pahrakšpi šawas pilnwaras, srihpodami politiskus tekpus un aiškahrdami parlamenta dokumentus.

2) Ja ministru presidenta kungam tas šinams, kahdus šohis wišch špehris un domā špert, lai pašargatu Latvijas preši no kara zensoru nelikumibam?

- F. Wenders, Holzmanis, Kurjemneeks,
- Gd. T mas, P. Ulpe, R. Dehšens,
- J. Anšabergs, R. Iwanows, J. Bers,
- S. Sacharewitsch, L. Bluhme, J. Belms.“

Presidents J. Ešakste: Wenders, ka pirmais parakšitajs.

F. Wenders: Augsti godatee Tautas Padomes ložekli! Tas materials, ko mehš peewedam šawā interpelazijā, ir pateefibā itlai iswilkums no šās tšchupas, kas man te rokā un kura ar šatru deenu top leelaka. Wina dob mums gaišchu leezibu, ka tu kara zensura, kas eemeka ar armijas wiršpawehlneeka pawehli, teef ar šatru deenu, apšinigi waj neapšinigi, to es nesinu, pahrwehrsta par politisku zensuru. Nesinu waj ir šahda šlepena pawehle, bet faktis ir tas, ka mums pašahw politiska zensura sem kara zensuras maskas. Minetā pawehle šajits, ka aiileegts nelabwehligi atšauktees par kara špeshku waj kara eestahšchu darbibu. Turpretim zensuras prakše rahda pawišam šo žitu. Ša prakše, pee kuras šahš peeturetees mušhu zensori, ir šoti šlidena un war nowest pee tam, ka tas, ko mehš šanzam par brihwo wahrdu, Latvijā nebuhs; jadomā, ka žilwekeem, kuri eezelti par kara zensoreem, naw ne masakās jehgas par literaturu waj šchurnalistiku, ja wint šahš rikšotees ša wezos laikos antidemokratiskee kreewu zensori ar šawu ša kano šihmuli. Laikrakstā „Sozialdemokrats“ no 12. augusta rakstā „Spoki“ ir srihpotas tahdas weetas, kur pee labakās gribas newar iļlāšit, kur te raksta autors ir nelabwehligi atšauzees par kara eestahšchu darbibu. Rakstā ir gan runa par šarkanarmeefšcheem un teem, kuras apwaino par komunisteem, pee šam teksts, ka newajag tos wojat. Tas ir srihpotis. No „Strahdneeku Awises“ Nr 35. man ir išgreesums ar zensora srihpojumeem rakstā „Breefšpeshle“, kur ir runa par Ungarijas kontrrewoluziju. Še ir dāšhi fakti, kureem zensora laikam nepeekriht. Ari es buhtu žitadi rakstijis. Bet šahda daļa zensoram gar politisku faktu kwalifikaziju? Srihpotas, peemehram, šefošas weetas. Autors raksta: „Pašchreifejee šahwolkā

fungi atbalstas un eebrukšchā rumanu kara spēka", — un naht srihpojums: „ar kuru tee šaprotas un wineem aīs muguras stahw wifas šabeedroto waldbivas“. Saſat, tur te ir nelabwehliga atšautšme par Latwijas karaspēku? Tahtak: „Wineem labaf patihk forā srahdat ar leekapitališteem un leelgruntneekem. To pašu, kas nu išdarits Ungarijā, mehš pehš ilgaka waj ihšafa laika peerebešim fabrukšošchā Kreewijā — beš maš jau pateizu muhšu Kreewijā. Restaureta monarhiškā waj šā zitadi reakzionarā Kreewija nekawejošchi gaħdās, lai kopojot klahť muhšu semiti, zeltu „leelo“ Kreewiju.“ Saſat, mani fungi, waj te ir aššahrtas kara eestahdes Latwijā? Un tas srihpots uš pawehles pamata, kura išdota 30. juliā Tahtak man rofā ir išgreesums no „Memeler Dampfboot“, kuru Deejajā pahrdob awiškhu sehni uš katra eelas siubra. Tur to war brihwi lašit, bet kad „Strahdnefu Uwiše“ pahrdrukā no minetās awišeš rakstu „Balkenstieber“, tad atkal noteek srihpošchana.

Srihpota šekošcha weeta (tulkojumā.)

„Bet preekšč d wām deenam peepeschi išeħlās baumas, ka landeswehrs nemas negribot, lai leelineeki wianu nokautu... Tika runats, ka landeswe. ra šarewi ar šewam un ziteem peederigeem warbuht došchotees uš reetumeem, ja notittu jaunš leelineeku eebrukums.“

Te nu warbuht waretu domat, ka ta ir nelabwehliga atšautšme par Latwijas karaspēku; bet tas, kas tur rakstis, teek wehlat atkal atšautš (tulkojumš)

„Šis baumas raksturo ridšineeku drudichaino stahwofli, bet par šewi nemot, winas gan buhš beš pamata.“

Ja, miħtee fungi, juhš newarat eedomatees tās redoktora nahweš bailes, kad wnam jabihstas par katra sawu punktu un komatu un kad ir išdota pawehle, ka nefahdas baltas weetas nedriħst atstahť. Laikrakstā „Widsenneekš“ no 15. juliā ir atkal srihpotas garu garās weetas. Eš neapgrubtināšhu klaustajus ar wišu šcho srihpojumu nolāšichanu. Te ir runa par laudin, kuru waj un apstahťu špeesti, waj aīs nefaprašchanaš padewušešes komunistu mahzibam. Tas wišš ir ušrihpots. Atkal jautajums, kahds šakars tam ir ar nelabwehligu atšautšmi par Latwijas karaspēku? Man leekas škadri, dokumentari škadri, ka mums nelikumigā kahrtā sem apšardšibas ministra aiššardšibas šlehhjas demokratiškā Latwijā nepeekaujama politiška ženura, nelikumiga tambeht, ka mums nepastahw ne likums, neš ari eekšhleetu ministrišas riħkojums šchajā šinā. Tahtak man ir weens f kts, kas weenā šinā ir wehl biħstamašs. Un tas proti — ir srihpojums no „Soz aldemokrata“ 42. numura 21. augustā, kur ir nodrukats parlamenta dokumentš, proti sozaldemokratu interpelazija par komanda teem. Tas ir drukats newis išwilkumā, tad warbuht zensors waretu teikt, ka tas tendenziošš išwilkums; dokumentš ir nodrukats wišš no a liħdš ž. Un ko nu darijis gudāis zensora kungs? Winišch aīiħahrs to, ko tam nebija tešiba aīššahrt, ko n. kur, neweenā tešifšā walhi, wištingratā apienšchanaš stahwofla laika, neweens zensors ar sawu šarkano šihmuli nedriħst aigahnit. Ta naw wairš muhšu interpelazijo, tas naw wairš muhšu dokumentš, tas ir Tautas Padomes dokumentš, jo wi a to peeeħmuse. Ir srihpotas tās weetas, kur mehš peewedam faktus, ka tanī weetā komandanti riħkojas tā un tā. Šā man stahsta, tad zensors, — un te man padob wnam gods, — neejot no šahkuma to srihpojis, bet peeprašijis, ko darit, un wnam no šchaba teiktš, ka ir jaštrihpo. Bižuse ari šaruna pa telefonu ar muhšu godajamo Tautas Padomes preekšč-šehdetaja kungu un tas ari dewis atbildi, ka naw brihw srihpot, jo tas ir parlamenta dokumentš, kam naw zensuras. Un tomehr srihpots. Tā tad mums te ir faktš, ka zensors riħkojees nelikumigi. Un kad nu mehš šchodeen „Sozaldemokrata“ ar neaprašchameem fakteem rofā šinojam par šcho nelikumibu, mums atkal srihpo un proti šekošcho weetu:

„Tomehr no muhšu laikrakstā eeweetotās interpelazijas teksta tika uš kara zensuras riħkojuma nosrihpo i wišš peewestee fakti. Tā ka 13. augustā ar wiršpawehlneeka šchaba operatiwās daħas' preekščneeka kapitana Šotmana un kara zensora kapitana Plešnera warakšu bij redakzijai peesuhťits rakstš, ka ba tu weetu atšahschana laikrakstā ir noleegta, tad nahās išuestās interpelazijas weetā eeweetot diwus prahwakus šludinajumus. Tikai wehlat, laikrakstu jau drukajot, kara zensors pašahdrojis, ka baltos plantumus warot atstahť un beš tam norahdijs, ka interpelazijas srihpojums išdarit uš šchaba preekšč-neeka pawehli. Pee tam ari palizis neewehrotš Tautas Padomes presidenta

Tschaktes telefonists pasinajums, ka interpelazijas strihpofšana nav peelaishama. Pret šahabu nelikumigu un Tautas Padomes tiesības aifflarofchu rihzibu sozialdemokratu frakzija šchodeen eefneedi Tautas Padomet steidsamnu interpelaziju un šagaida wainigo peenahzigu fodishanu."

Uš kahda pamata strihpots? Taisniba, te mehš nelabwehligi atfauzamees par zensforeem, bet mums ir tiesiba tā atfauktees, jo mums rokā ir neapghahšami fakti, te wini ir. Un reis ir neapghahšami fakti, tad ari wirspawehlsneeka pawehli atklauj nelabwehligi atfauktees. Šchi "Sozialdemokrata" numuru leeta naw bes komiskās pufes. Kā es jau teizu, zensori šahl strihpot ar šawu šarkano šihmuli punktus un komatus un daschus nepatihkamus wahrdus. Tani pat "Sozialdemokrata" numurā ir šefofcha peeshime:

"Misrahdam, ka wafardeenas eewadam par "amnestijas likumprojektu" aij pahrslatishanas lihds ar zensuras nostrihpojumu isnemts parasts: N. R."

Te ir strihpoti wahrdi: "lihds ar zensuras nostrihpojumu". Tee warbuht naw bijušchi patihkami zensoram. Ja, kad mehš tā šahšim rihkotees, tad teefcham buhs tā, kā agral wezos zara laitos, kad zensori ar šaweem strihpojumeem no balta pataishja melnu. Tā tahlak newar eet. Negribu turet leelas runas, bet fakti peerahda, ka Tautas Padomet weenfahrschi aij šawa prestishja uftureschanas un zeenibas pret šaweem dokumenteem, jaufstur muhsu peeprašjuma steidsamiba. (Applausi.)

Preidents J. Tschakste: Es likschu uf balsfoshanu jautajumu par steidsamibu. Luhgtu pazeltees tos, kas ir par šchi peeprašjuma steidsamibu. (Peezelas wisi. Applausi.) Tā tad steidsamiba ir weenbalfigi peenemta.

J. Sahlits: Steidsamibas peenemshana arween šefo interpelazijas apšpreechana pehz kodola, pehz buhtibas; tā tad mums tagad ir jaatklahj debates un jastahjas pee winas apšpreechanas pehz šatura un wina japeenem un tad til wina warēs eet uf ministru kabinetu. Tautas Padomes nepeenentu interpelaziju newar šuhit ministru kabinetam.

Preidents J. Tschakste: Mums likuma pašcha wehl naw, jo mums naw wehl kahrtibas rukka. Te teel liks preefshā atklahj debates. Es peelaidishu pee wahrda tos, kas wehletos peedalitees debates. (Sahlits: "Sabalso!") Ja, es likschu uf balsfoshanu, waj Tautas Padome wina peenem. Neweenš pee wahrda naw beetezees, es luhdsu nobalsot. Luhdsu peezeltoš tos, kas ir par to, ka šcho peeprašjumu peenem. (Wisi peezelas.) Es luhgtu peezeltees tos, kas ir pret to, ka šcho peeprašjumu peenem? Naw neweena. Kas atturas? Ari neweena. Tā tad šchis peeprašjums peenemts un tiks wirsits tahlak parastā kahrtibā.

Preidents J. Tschakste: Mehš pahreešim uf Latwijas Tautas Padomes kahrtibas rukka projektu treschā lasijumā. (Behz kahrtas nolasa un peenem bes eerunam pantus no 1. lihds 34. Nolasa 35. panta tekstū):

"§ 35. Runataji runā no tribines. Runu nolashchana aifleepta. Isnemot referentu, neweens Tautas Padomes lozellis newar runat weenā un tai pašchā jautajumā wairaf par diwām reifem."

W. Holzmanis: Tautas Padomes lozelli! Šhajā § 35. ir weens noteikums, kurešch sozialdemokratu frakzijai naw peenemams; proti, tas, ka neweens lozellis newar runat weenā un tai pašchā jautajumā wairaf kā diwas reifes. Sozialdemokratu frakzija atrod, ka ta ir runashanas brihwibas eerobeshofšana. Bes tam, newajag aifmirst, ka bes ofšialā referenta ir ari wehl neofšiali frakziju referenti, kuri eedšilinajuschees šinamā projektā un kureem partija ufdewa aifstahwet winas intereseš. Aprobešhot šcho neofšialo referentu teefibas naw leetderigi. Tas war nelabwehligi atfauktees ne tikai uf frakziju preefshlikumu likteni, bet wispahrigi uf Tautas Padomes darbibu, taitešot jautajumu noskaidroshana. Tapehz mehš leekam preefshā strihpot wahrdus: "Isnemot referentu, neweens Tautas Padomes lozellis newar runat weenā un tai pašchā jautajumā wairaf par diwām reifem."

J. Sahlits: Mani peewestee motiwi nepahrleezina, ka pantu wajaga strihpot. Tautas Padomes darbiba nepeezeeshama šinama kahrtiba. Dirkahrt, pantā paredsetais eerobeshojums ir praktiski ismehginats un pastahw ari zitoš parlamentos. Un pateesham, naw wajadšigs weenam un tam pašcham runatajam weenā jautajumā runat wairaf kā diwas reifes, žitabi darbs war pahrwehrstees par smeelligu un war wifai

leelai pat kaitet. Runaſĥanai jaleef ſinamas robesĥas un tas ir mehginats panahſt ari ſĥini kahrtibas rulli; tadehſ es uſturu ſĥo paragrafu komiſijas redakzija.

Preſidents J. Tſĥaſte: Es liſĥu uſ balſoťĥanu. No Tautas Padomes lozekla Holzmana eefneegtais pahr labojums ſĥan: § 35 ſtrihpot wahrdus: „Iſnemot referentu, neweens Tautas Padomes lozeklis newar runat weenā un tai paſĥā jautajumā wairaf par 2 reiſem. (Balſojot pahr labojumu atraida ar 37 balſim pret 19, diweem atturotees. Nolaſa 36. panta tekſtu):

„§ 36. Neweens Tautas Padomes lozeklis, iſnemot referentu, newar runat weenā panehmeenā wairaf par ſtundu.“

W. Holzmaniſ: Mani kungi! Man atkal jakahpj uſ ſĥis tribines. § 36. mums ir wehl maſaf peenemams nekā § 35. un aiſ ſeſoſĥeem eemeſleem: ſĥe pilniġi newajadſigā kahrtā teel eerobesĥota runas brihwiba. Waj tad teeſĥam jautajumi, kaſ nahſ apſpreeſĥanā, ir tiſ neſwarigi, ka runatajſ war winus weenmehſ noſkaidrot weenas ſtundas laikā. Par to es ſĥaubos. Mums ir daſĥi tiſ komplizeti jautajumi, ka jarunā ilġaf par ſtundu. Tadehſ ſĥi runas laika eerobesĥoſĥana ir neweetā. Komiſijas referents domā, ka Tautas Padome war pahrwehſtees par kaĥdu runaſĥanas eeſtahdi. Man leekas, ka Tautas Padomes darbs nepaſtahw tiſai no pozelſĥanās un peeſeſĥanās, bet ari jautajumu pilniġā noſkaidroſĥanā. Manas frazijas wahrdā greeſĥos pee Tautas Padomes ar preekſĥlikumu — ſtrihpot ſĥo pantu un nekahdā ſinā neaprobeſĥot runaſĥanas laiku,

J. Sahliſ: ſĥis eerobesĥojums ir eeweſts kahrtibas rulli tapehž, lai iſbehgtu obſtrukzijas, kaĥdas zitur ir nahluſĥas preekſĥā. Ir bijuſĥi gadijumi, kur runā waj 48 ſtundas, kur peerakſtas wiſa frazija weenā jautajumā un nobarbina parlamentu pret wiſa gribu. Tapehž ir wajadſigſ ſinams laikamehſ. Maniſ pehž jau waretu pawairot laiku, bet ſinams mehſ ir wajadſigſ, un man leekas, ſtunda ir tiſ ilġs laiks, kureſĥ pilniġi peeteel, lai iſteiktu wiſu wajadſigo. Tadehſ es uſturu ſĥo paragrafu komiſijas redakzija.

W. Holzmaniſ: Referents mums ſkaidri pateiza, kaĥda eemeſla dehſ ſĥis eerobesĥojums eſot wajadſigſ. Tautas Padome baidas no obſtrukzijam. Mani kungi! Waj pateeſĥam juhſ domajat, ka taĥdas waretu iſzeltees? Obſtrukzijas parlamentos iſkelas tiſai tad, kaĥ ſĥo parlamentu darbiba palikuſe nenormala; tad pateeſĥam obſtrukzija ir weenigaiſ likumigaiſ eerozis, kuru war iſleetot parlamenta ziĥnā maſakums pret ſaweem apſpeedejeem. Es wiſmaſ zeru, ka Tautas Padomes darbiba nees pa ſĥo zeku un mums pee ſĥi peĥdeja lihdselka nebuhs jaķeras. Ja juhſ domajat, ka Tautas Padome waretu pa kaĥdu zeku eet, ka kaĥda frazija buhtu peeſpeesta ķertees pee obſtrukzijam, tad ſĥis eerobesĥojums ir wajadſigſ, bet mehſ to neparedſam.

Preſidents J. Tſĥaſte: Es liſĥu ſĥo pahr labojumu uſ balſoťĥanu. Janolaſa man wiſĥ laikam nebuhs? (Balſo.) Tautas Padomes lehmums, ſaſtahwoſĥſ no 44 balſim par un 24 pret un diweem atturotees, ir ſtrihpot § 36. Applauſi par kreiſi. Tad peenem § 37. un 38. Nolaſa 39. panta tekſtu):

„§ 39. Debates flehdsot preſidents formulē jautajumu. Par wiſa formuleſĥanu peelaiſĥamas debates un Tautas Padomes lehmumi. Kad balſojami wairaf jautajumi, preſidents leef wiſaus nobalſot pehž kahrtas. Teeſĥi pirms balſoťĥanas jautajums janolaſa.

Pahr labojumi un jautajumi, kuri eekuſtinati pa ſeĥdes laiku un leekami uſ balſoťĥanu, uſ Tautas Padomes lozekla — walſis walodas neprateja — luhgumu pahr tulkojami kreewu walodā. Tulkosĥanu preſidents war uſtizet ſewiſĥkam tulkam.“

E. Blanks: Demokratu ſaweenibas wahrdā es leeku preekſĥā no § 39. ſtrihpot peĥdejo daķu, un redſu ſinamu eemeſlu eeſĥ tam, ka ſĥi tulkosĥana zitās walodās ir daſĥkahrt ġahjuſe tiſ taĥlu, ka ſeepajā ſaĥtis tulkot ſeſĥās walodās un tāpat ari drukat, neſkatotees uſ tagadejā laika papira un burtiliſĥu ſpeĥka dahrdſibu. (Alĥwe: „Kaĥdas ir ſĥis ſeſĥas walodas?“) Ja nemam zitus parlamentus, tad ari tur ir peelaiſta tiſai weena waloda.

Botſĥagowſ (runā kreewiſki):

Newehledamees atkal atkahrtot jau pee likumprojekta otrās laſiſĥanas tekto, es maſakuma tautibu wahrdā luhdsu Tautas Padomes lozeklus peenemt paragrafu komiſijas redakzija.

President's J. Tschakste: Waj referents wehletos wahrdu? Ne. Tad es likschu us balsfoschamu. Es luhdsu Blanka tungu eefneegt sawu preekschlikumu rakstifti. Te ir likts preekschâ § 39. pehdejo daku: „Pahrlabojumi un jautajumi, kuru un t. t.“ — lihds beigam strihpot. (Balso.) Pahrlabojums ir atraidits ar 37 balsim pret 22, 10 atturotees. (Molasa pehz kahrtas 41. lihds 47. pantam un bes eerunam peenem. Tad lasa 48. panta tekstu):

„§ 48. Slehdjot sehdi, presidents pasino nahfoschas sehdes laiku un nobomato deenas kahrtibu.“

M. Rankis: Es liktu preekschâ scho pantu pahrlabot, jo lihdsfchitnejee peedsihwojumi rahda, ka deenas kahrtiba ir agrak janoteiz. Loti labi, ja sehdes noteek kahrtigi deenu deenâ, tad mehs dabunam sinat, kahda buhs nahfoschas sehdes deenas kahrtiba. Bet, peemehram, tagad mehs pahtrauzam sehdi otrdeen un fanahkam tikai festdeen, nesinadami, ar ko mums buhs janodarbojas, un tapehz neefam peenahzigi sagatawoti. Tas jau weens truhkums. Tad otru papildinajumu es gribetu taisit tahdâ sinâ, lai sehdes kahrtiji fanahktu un kahrtigi tiktu sahktas. Namatojotees us to, es leeku preekschâ § 48. pahrlabot sekofchi:

a) Tautas Padomes sehsku deenas kahrtiba issinojama wiswehslakais deenu eepreeksch, waj nu paschâ sehde, waj ari isfarot to sekretariata telpâs;

b) sehdes sahkt katrâ sinâ noteiktâ stundâ un Tautas Padomes lozekleem ari laikâ eerastees.“

J. Sahlits: Ir diwi punkti schai pahrlabojumâ. Birmais punktis, man leefas, faetas ar to, kas ir jau projektâ, ka katru sehdi slehdjot, presidents pasino nahfoschas sehdes deenas kahrtibu. Es domaju, ar to pilnigi peeteek. Tad tas otrs punktis, kas noteiz, ka noteiktâ stundâ jaerodas, tas buhtu tikai tahds wehlejums, bet wehlejumus eewest projektâ, nebuhtu eeteizams. Ja jau ko eewed, tad wajaga eewest kaut kahdu stingrafu noteikumumu waj sodu, bet ja mehs eewedifim tikai wehlejumu, tad ar to nefa noteikta nepanahksim. Tadehk preekschâ likto pahrlabojumu projektâ nederetu eewest.

President's J. Tschakste: Pahrlabojums fadalas diwâs dakâs.

M. Rankis: Ta otrâ daka ir teescham wairak wehlejums un es winu eefneedsu, lai greestos moraliski pee tautas Padomes lozekleem. Ja mehs stundu noliekam, tad mums jatur par peenahkumu, tai stundâ ari eerastees. Mans eeskats ari ir, ka rihkotees ar fodeem nebuhtu wehlams. Bet no pirmâs dakâs man gan negribetos atteiktees. Ja sehdes noteek kahrtigi, tad jau wiss buhtu labi, bet ja sehdes teek pahtrauktas us diwâm, trim deenam, tad ir wajadsigs deenas kahrtibu dabut sinat agrak. Es domaju, pa tam diwâm, trim deenam pahtrauktuma, presidijam buhs eespehjams iskahrt sekretariata telpâs, kahda ir nahfoschas sehdes deenas kahrtiba. Tas ir nepeeschami wajadsigs, jo fanahkot frakzijam ir tatschu jaaprunajas sawâ starpâ.

President's J. Tschakste: Usturot scho pirmo, Suhš to pehdejo nemat atpakal?

J. Sahlits: Ja jau eewed kahdu pahrlabojumu, tad tikai to, ka deenas kahrtiba ir japeenam eepreekschjâ sehde. Tas ir, ka presidents leek preekschâ deenas kahrtibu, atklahj debates un tad, ja wajadsigs, Tautas Padome eenes kahdus pahrogisjumus, tad gan to waretu peenemt, bet zitadi ne.

M. Rankis: Bet ja nu mehs sehdi pahtrauzam us wa irakâm deenam, waj ari tad mehs dabufim sinat nahfoschâs sehdes deenas kahrtibu?

President's J. Tschakste: Ja.

M. Rankis: Tad es apmeerinos.

President's J. Tschakste: Schodeen Suhš dabufat sinat, kahda buhs nahfoschâs sehdes deenas kahrtiba.

M. Rankis: Bet ja tas naw eespehjams, tad eepreeksch waretu iskahrt sekretariatâ.

J. Sahlits: Ja kahrtibas rullî kas ir noteikts, tad tas ir jaeespehj.

President's J. Tschakste: Tagad es likschu us balsfoschamu, to preekschlikumu, kuru eefneedsa Rankis. (Balsojot preekschlikumu ar 30 balsim, pret 15, atraida (Balsis: „Naw kworum!“). Waj kahds wehslas kontrolet kworumu? Ja Suhš wehlatees, tad to isdarifim. Rewehlatees? Ta tad tahlat § 49: (Molasa to un pehdejo—§ 50., kuru bes eerunas peenem.)

U. Rankis: Es liktu preekščā papildinat 12. pantu tahdā kahrtā (nolafa): „Sehdes komišju lozekkeem teef iſſinotas wehlaſais deemu agraf, norahdot ari apſpreeſchamos projektus, un ja kahds, tās diwas reiſes no weetas kahrtigi neapmekletu, tad peepraſit atteezigai frazĵijai deleget zitu preekſchſtahwi.”

un motiveju ar to, ka muhſu komišju praſe rahda, ka naw eephejams kahrtigi ſtrahdat, tad wehlu ſanahĵ waj pawifam neſanahĵ. Ir bijuſchas ſehdes, kuras ſworuma truſtuma deĵ ir ſaſauktas pat ſeſchas reiſes un tomehr wareja ſtrahdat tikai diwās.

Preſidents Tſchakſte: Juhs to proponejat kā papildinajumu pee 12. panta? Warbuht Juhs buhtu ar meeru, ka wiņu wiſpahrī peenem un tad redakzijas komiſĵija lai leef, kur wiſaſch peederas.

U. Rankis: Manis pehz, ja komiſĵija to atrod par wajadſigu.

Preſidents J. Tſchakſte: Pee wahrda wairaf neweens naw peeteizees. Griſchans? — luhdſu!

J. Griſchans (no weetas): Te ſazits, lai frazĵija ſuhtot otru. Frazĵija tatſchu newar ſuhtit, Tautas Padomei ir jaeewehl. (Bankaws: „Tautas Padome lai apſiſprina!”)

J. Sahlits: Pirmo preekſchlikuma daku waretu peenemt. Pateſcham buhtu labi, kad par komiſĵiju ſehdem jau agraf buhtu ſinams. Kas atteezas uſ to otru preekſchlikuma daku, tad es domaju, tas naw tahds lihdselkis, kas nowehrſtu netahrtibas. Ari jaunee lozekki waretu neſanahĵ un tad ta delegeſchana buhtu beſ gala. Warbuht waretu kahdu zitu radikalaku lihdselki atrast, bet ar to deligeſchānu nekas nebuhs lihdselks.

U. Rankis: Bet muhſu lihdschinea praſe ir peerahdijufe, ka mehſ newaram ſtrahdat, aparats nedarbojas. Te ir kahdi ſoli jaſper, kaut kas jadara, lai mehſ waretu darbotees, lai mums netruhktu darba. Ja ſchodeen mehſ pahtrauzam ſehdes uſ trim deenam, tad tomehr naw teiktis, ka mums pehz nahkoſchas ſehdes atkal nepeetruhts darba. Mehſ ſkaidri redſam, ka tas aparats nedarbojas un to wajaga nowehrſt. Man leekas, tas buhtu tahds mahjeens, ja ſcho preekſchlikumu peenemt. (Peefihmes: „Kura komiſĵija tad tagad nedarbojas?” „Kura komiſĵija Ranka kungs grib, lai wiņu eewehl?”) Man leekas, katrā ſinā buhs druſku lihdselks, ja peenems ſcho preekſchlikumu ſchahdā weidā.

Preſidents J. Tſchakſte: Tautas Padome nule dſirdeja to tekſtu, tadehĵ es wiņu neahrtroſchu, bet likſchu tuhliņ uſ balſoſchānu.

J. Sahlits: Uſ diwām dakām jadala.

Preſidents J. Tſchakſte: Ja, waj eefneedſejs peekriht, ka preekſchlikumu dala uſ diwām dakām?

U. Rankis: Es uſturu wiņu kopigi. Bet es konſtateju, ka blatus mums noteef wehl daudi kupaſa ſehde.

J. Sahlits: Pehz kahrtibas rulla tās dakas, kura jau iſgahĵa zauri, Tautas Padomes lozekki war peepraſit jautajumu ſadalichānu. Es leeku preekſchā jautajumu ſadalit uſ diwām dakām.

U. Rankis: Es peeweenojos.

Preſidents J. Tſchakſte: Kas wehlaſ, ka mehſ ſcho preekſchlikumu ſadalām uſ diwām dakām tahdā weidā:

„Sehdes komišju lozekkeem teef iſſinotas wehlaſais deemu agraf, norahdot apſpreeſchamos projektus.”

Tas ir pirmais. Tad tahlak otra daka. Es likſchu tagad pirmo daku uſ balſoſchānu (Nobalſojot peenem.) Tagad es likſchu uſ balſoſchānu otro daku.

„Un ja kahds tās diwas reiſes no weetas kahrtigi neapmekletu, tad peepraſit atteezigai frazĵijai deleget zitu preekſchſtahwi.”

Kas ir par ſcho preekſchlikumu, toſ luhgtu peezeltees. (Nobalſojot atraida.) Schis preekſchlikums ar azim redſamu balſu wairakumu ir atraidits. Tā tad nu wiſi panti no Tautas Padomes ir iſluhtoti zauri, un es likſchu tagad uſ nobalſoſchānu ſcho kahrtibas rulli wiſā wiſumā. Luhdſu peezeltees toſ, kas ir par kahrtibas rulla peenemſchānu ar wiſeem pahrlabojumeem. (Weenbalſīgi peenem.) Tā tad kahrtibas rullis peenemts.

Preſidents J. Tſchakſte: Mehſ pahreeſim uſ nahkoſcho deenas kahrtibas punktu un tas ir — pawalſtneejibas likums, waj kā mehſ wiņu pahrweidojam „noteikumi par pilſonu teeſtām Latwijā”. Mehſ nule peenehmām kahrtibas rulli. Tajā ir daſchĵ noſazĵjumi, kuri praſa zītadu eefneegumu apſpreeſchānu, nekā mehſ lihds ſchim to dari-

jām. Es domaju tos eefneegumus, kas eenahstufchi lihds ſchim, ſtatit zauri pehz wezās lahrtibas. Duhdsu peezeltees toz, kuri tam peefriht, ka ſhos eefneegumus ſkatam zauri pehz wezās lahrtibas.

R. Paulu ſ: Man rahdas, ka par to mehš nemas newaram baſſot, jo mums te ir peenemts lahrtibas rullis un tas praſa, lai wiſch tiktu nobots redakzijas komiſijai. Preſidents J. Tſchakſte: Wirſtrakſis. (Noſaſa):

„§ 1. Par Latwijas walſis pilſoni ſkaitas iſkatris agrakās Kreewijas walſis pawalſtneeks beſ tautibas un tizibas iſſchiribas, kurſch dſihwo Latwijas robeſchās, ir zehlees no Latwijas robeſchās eetilpſtoſcheem apgabaleem un naw lihds ſchi likuma iſfludinachanas deenai pahrgahjis ſweſchā pawalſtneezibā.“

J. Sahlits: Pee pirmā punkta komiſijā, kaſ ſtatija zauri ſcho projektu, bija eefneegti papildinajumi, pawiſam ſkaitā 3. Weens no teem bija tahds, kaſ papildinaja ſcho pirmo punktu, pehz wahrdeem „eetilpſtoſcheem apgabaleem“ ar ſeſoſchu teikumū: „Kā ari wiſi tee, kuri lihds 1. auguſtam 1914. g. paſtahwigi dſihwojuſchi Latwijā“. Otrs papildinajums bija eefneegts no otras grupas, kaſ ari pehz ta paſcha wahrda leek: „Waj ari dſihwojuſchi tur jau lihds 1. janwarim 1905. g.“, un treſchais bija: „Waj uſ Kreewijas likumu pamata bij jau pirms 1. auguſta 1914. g. peederigi pee ſcheem apgabaleem“. Komijā notika leelas debates; wiſu ſehdi wina ſeedoja ſcheem papildinajumeem un pehz debatem komiſija ar baſis wairakumu peenehma ſcho treſcho papildinajumu, kurſch ir nodrutats uſ atſewiſchās lapinas:

Projekta 1. pantā pehz wahrdeem „eetilpſtoſcheem apgabaleem“ eeweeſtot: „waj uſ Kreewijas likumu pamata bij jau pirms 1. auguſta 1914. gada peederigi pee ſcheem apgabaleem.“

Tā tad man ſche jaaiſſtahw ſchis treſchais papildinajums.

Preſidens J. Tſchakſte: Runās Lazis no ebreju ſozialdemokratiskās frakzijas.

Bazis (runā kreewiski): Doti godatee Tautas Padomes lozekli! Eſmu weens no teem, kaſ eefneedsa pahrlabojumu, ka Latwijas pilſona teeſibas peeſchakramas wiſeem teem, kaſ lihds 1914. gada 1. auguſtam dſihwojuſchi Latwijā.

Duhdami klahſt pee jaunu walſtu radichanos uſ agrakās Kreewijas teritorijas un pehz eefpehjas peedalidamees pee demokratiskās Latwijas walſis iſbuhwes, mehš pee tam leekamees waditees no ſaweem dſiki demokratiſkeem prinziſeem par tautu pilnigi brijwu paſchnoteiſchanos walſis robeſchās.

Walſis iſbuhwe naw wairakuma privilegija waj eeneſigs uſnehmums, bet ir ſinamas walſis wiſu eedſihwotaju gruhs, bet lihds ar to goda peenahkums. Ja no ſchi peenahkuma atſtumj weſelas eedſihwotaju grupas, nemot par eemeſlu neſkoibrus wrahojumus par iſzeliſchanos, waj pat wehl wairak, ja ſcho grupu liktena nolemſchannu atſtahj adminiſtrazijas eeklateem, tad ar to galigi pahrkahpj ſcho grupu teeſibas, kuras winām peeſchakramas no demokratiskā weedoſka raugotees, un eedod wairakumam walſis progrefiwai un laimigai attihſtibai bihſtamu eerozi, ar kuru jau ſen ſche dſihwojoſchus walſis pilſonus war eekaitit tehwiſu ſaubeiſchu un tapehz neapſargato ſchirā. Taſ wehl bihſtamaki tagad, tad kawa apſtahkū, kā ari choaſa un anarchijas beht, kaſ walda žiwiliſetas paſaules leelafā daka, turymat ſchahdu beſ pajumtes žilweku wiſur buhs deſmiteem tuhſtoſchu, nerunajot nemas par teem, kuri war buht atkarigi no tās teritorijas atſiſchanas waj neatſiſchanas, kuru tee apdſihwo kā wairakums. Bet tur, kur ir wairakums, ir ari wafakums, un ja wehſturikū eemeſlu beht jaatſiſt, ka tautibu wairakumam ir wezakas un ſtiprakas ſaites ar ſinamu teritoriju, tad no tagadeja demokratiskās walſis weedoſka raugotees jaatſiſt, ka ari wiſeem ziteem maſakumeem, kuruſ wehſture peeſpeeduſe ſche apmeſtees, ir pilnigas teeſibas eekaitit ſewi ſinamā tautā — walſi, kura patlaban weidojas. Wiſi tamlihdſigi aprobeshojumi no leelakuma puſes ir antidemokratiski un pehz ſawas buhtibas reakzionari — tee ar ſakni iſtrauj pawalſtneekus no wiau ekonomiskam poſizijam.

Behdigais peemehrs, kuru mums dod lihds pehdejam laikam ſapuwuſchais jaunajums par Rumanijas naturalizaciju, lai ſchait ſinā nopeetni beedina wiſus toz, kuri lihds ar jaunās walſis iſbuhwi ucaiſmitrſt ari demokratiskos pamatus, kuri weenigi war nodroſchinat wiſu ehku.

Iſ ſajitā pamata es leeku preeſchā eeweeſt 1. paragrafā pahrlabojumu, kuru es eefneedsu tautibu maſakuma wahrdā.

Preſidents J. Tſchakſte: Wahrds peeder Tſchmanim no ebreju partijas.

Tīchmanis (runā kreewiski): Tautas Padomei eefneegto pawalstneezības likumprojektu Latvijā dšihwojofchās masakuma tautības newar peenemt; fewiški tas atteezinams us to tautību, par kuras preefštahwi man ir gods šhe ufstahtees. Pehz šhi likumprojekta desmiteem tuhštoshu zilweku, kas no feneem laikeem dšihwo us Latvijas teritorijas, jaude zilweka wisnepeezeeschamafās teešības, t. i. teešības us dšimteni. Pee likuma idoshchanas likumbewejam weenmehr janem wehrā diwi prinziipi: taisnības prinziips un leetderības prinziips. Peeeesim, kungi, tuwat pee šhi likumprojekta un ismeklešim, zif wiņsch ir taisnigs un leetderigs. Šhis likumprojekts bef pahrlabojuma no ebreju sozjalistu pušes atnem wairat tuhštoshcheem zilweku dšimteni. Tee wiš ir zilweki, kas šhe loti ilgi dšihwojufchi, kas sawas dšimtenes politiskā, sozjalā un ekonomiskā dšihwē dšiti eefatkojufchees, zilweki, kureem te ir jau dahrgi kapi. Un šcheem zilwekeem mehš ar waru špeescham rokā zelneeka špeeki un šafam teem: „Gjat prom no šhejeenes, juhs te efat šweschi, meklejeet zitu dšimteni.“ Ja man kahds prasīs, waj tas ir taisnigi, es winam atbildeshu: Nē, tas ir pawišam netaisnigi! Nu, man teiks: „Ja redjat no wispahriga zilwezes weedofka un no demokratisma weedofka šhis likumprojekts teešcham naw tik taisnigs, bet no walsis weedofka tas ir leetderigs. Mehš peemehram, negribam dot pawalstneeku teešības daščhadeem mums loti nefimpatiskheem, eenahkufcheem elementeem, kureem naw nekahdu šaišču ar muhsu semi.“ Tad es jums teikšču: Labi, kungi, ari mehš peekrihtam jums, ka warbuht pa kara, rewoluzijas, ofupazijas un leelneezijma laiku šhe šakrahjufchees daudš newehlami elementi, un ka no teem kautkahdi jaatšwabinas, bet us to jau dod atbildi no muhsu kreisajem beedreem eefneegtais pahrlabojums. Pauluka kunga pahrlabojums warbuht drufku atweeglos zitas masakuma tautības, bet nekahdā šinā muhs. Juhs tatschu, kungi šinat, ka pehz Kreewijas likumeem ebrejeem nebija teešības peerakstitees pee kahda weeteja apgabala. Tā tad leelakuma pahrlabojums ir preefšch mums, ebrejeem, tikai šizija.

Tagad, kungi, zelas jautajums, kas buhs turpmat. Ja peenemšim ebreju pahrlabojumu — labi, wiš buhs glahbts, bet ja ne? Ko lai dara tee, kas pehz 6 mehnešcheem šanems no eefšhleetu ministra kunga atraidijumu, un pehz manām domam, šchahdu atraidijumu buhs loti daudš. Šchee zilweki aisees no mums ar šahpem un eenaidu širdi un štahšis wišat pašaulei, zif laimi un neschehligi pret wineem ir isturejufes jaunā demokratiskā Latvija. Ja wineem prasīs, kapehz pret teem tik bahrgi isturejufchees, tad weens dos tahdu atbildi, otrs atkal zitu, un šinat, kungi, šcho uelaimigo zilweku atbildēs buhs daudš ruhktas pateesības. Kā juhs, kungi, domajat, waj tas atnesīs daudš laba jaunajai Latwijai. Nē, kungi, loti maš . . . Zelas jautajums, kam tas wajadšigs, un kur ir tahda likuma leetderība? Kungi, prasšim to muhsu walsis eefahrtai. Buhšim usmanigi, man bail, ka pašaules mezās demokratijas mums nefaka: „Kungi juhs efat wahji namdari.“ Newar tatschu buht, ka latwoju tauta, par eyellenze, jau pee pašcheem pirmem sawas patštahwigās politiskās dšihwes šokeem jau buhtu atteikufes no losungeem, kuri šwehti wišam demokratiijam: no weenlihdšības, brahšības un brihwības. Nē, kungi, tas nedrihtst buht! Wehl naw wehlu, 12. štundā es greeshos pee jums ar luhgumu, peenemt muhsu pahrlabojumu, ar to juhs došat masakuma tautibam eefpehju atrašt meeru un omulību, brahšigu meeru un ar jums šopigu un sozjalu labklahjību.

Bet ja juhs, kungi, šchodeen pret wišam zeribam atraidšat muhsu pahrlabojumu, tad es jums teikšču tā: Es, kā wezs idealists, štibri tizu, ka naw wairs aif kalneem tas laiks, kad semes wiršū waldis ihšis demokratišms, šchis laimigās dšihwes un augštakās taisnības šimbols, un tad ari muhsu Latvijā wairs nebuhš weetas tahdeem likumprojekteem.

Prešidents J. Tšhakašte: Trona kungs no ebreju nazionalpadomes.

Trons (runā kreewiski): Tautas Padomes lozeku kungi! Preefšchrunataji, kā leekas, jau wišu teikufchi. Es tikai gribeju peemetinat, ka šakram juridiskam terminam likumā wajaga buht škaidram. Terminsch „išzelas“ ir loti nekšaidrs. Waj šchis terminsch eetwer tos, kas šhe dšimufchi, kuru tehwi un weztehwi warbuht šhe dšihwojufchi, bet kuri isnehmufchi paši zitā weetā? Lai šcho nekšaidribu paškaidrotu, teel eefneegts pahrlabojums „peeder.“ Tas ir noteiktaks terminsch. Bet man jaatšrahda, ka ari ar šchi termina eewefchānu juhs atnemšat pilšonu teešības desmiteem tuhštoshu ebreju eedšhwotaju, kuri no feneem laikeem dšihwo Latvijā.

Prešidents J. Tšhakašte: Annās Botščagows no kreewu fratžijas.

Botschagows (runā freewifli): Afspreeschamais jautajums dob pilnu waku juhtām un pat kaislibam. Es weewenojos tam spreedumam par scho likumprojektu, kuru par wīnu nodewa ziti tautibu masakuma preekščstahwi, skatotees no taisnibas un demokratisma prinzipu weedokla. Personigi es uņemos ufdewumu nowehrtet scho likumprojektu objektīwi no leetberigas likumdoschanas weedokla. Mehš radam jaunū likumu, uš kura jadibinas walstis isbuhwei, bet jau projektā mums šchis likums jaiskaidro. Lai šapraštu 1. pantu, mums pee ta japeemetina pahrlabojumi. Lai šapraštu terminu „isjelschandš“, eewed peederibas jehdseenu. Bet ko nosihmē „peedereja“? un ko likuma autori isskaidro ar „peerakstischanos“ waj „pahrrakstischanos“? Šapehš mums jawelk deenas gaismā šenā freewu šenata administratiwā departamenta eefahrta, kur ari peedšihwojuschi praktiki-juristi neatrod skaidribas, bet juhs nesin kahdā noluhkā wišus šcha šliktā materiala sehjumus leekat par pamatu šawam likumdoschanas darbam.

Nemas nerunajot par prinzipielo puši, „peerakstischanos“ jehdseens neatrifiņa jautajumu ari no praktiskās pušes. Peerakstitees wareja, bet bija wefelas eedšihwotaju šchiras, kurām nebija teefibas peerakstitees. Peerakstijās tikat šemneeki un pilsoni, bet eedšihwotaju wehrtigakā daļa — inteligenze un brihwās profesijas nepeerakstijās; likums wišus neefiwer, tāpat ka bijuššos muššneekus, wīni pahrsweesti pahrmalu. Likumprojektam leek par pamatu šchiru prinzipu, bet jautajumu war isschirt beš šchahda aršaisma, pamatojotees uš taisniigo un šaprotamo jehdseenu par dšihwošchanu. Šapehš es apšweizu deputata Bazla eefneegto preekščlikumu.

R. Pauluks: Godajamee Tautas padomes lozekki. Par scho likumu komišijā daudš runats un atšahrtot wišu to, par ko komišijā tifa runats un par ko tur strihbejās, es negribu. Es tikat gribu ihšos wahršos atbilbet uš teem pahrmetu-meem, kaš te nahza no Bazla kunga, no Trona kunga un ziteem, it ka tas likums neefot demokratisks, tadehl, ka tas neatšihst dšihwošchanas prinzipu par šawu pamatu, bet gan peederibas prinzipu. Demokratisms praša, ka likumam jabuht pret wišeem weenadam un tā ka šchi weenadiba negrošas ar to, waj mehš aišihstam par likuma pamatu dšihwošchanas waj peederibas prinzipu, tad demokratisms te nespehlē nekahdu lomu. Teek ašrahšdits, ka ebreji waretu zeest zaur likumu, jo wīneem neefot bijuššas teefibas peerakstitees, tadehl wīni ari naw warejuschi peederet pee Latwijās walstis apgabaleem, Ja wīni pehš ta pašcha šreewijas likuma newareja šche peerakstitees, tad wīni newareja šche dšihwot. Tā tad šche šarpišas naw. Bet lai newajadsetu eelaisitees šikumos, lai nebuhtu ari jaapškata, zik katrai tantibai waretu nahkt šchis waj tas nošajijums par labu un par šawu, jo mehš gribam darit labu ne tikat weenam, bet gribam buht weenadi taisni un šingri pret wišeem beš tautibu isschiribas, tad likumam jaleek par pamatu šingri noteiktš prinzipš. Šchim likumam ir par pamatu likš peederibas prinzipš. Šaka, tas ešot netaišnš, bet ešot newajadsetiš par pamatu likš dšihwošchanas prinzipu. Ja jau runajam par netaišnibu, tad newajaga aišmiršt, ka šchis pawalstneezibas likums paredš peešpeeštu pawalstneezibu, un tadehl taisni netaišni buhtu, likš tam par pamatu dšihwošchanas prinzipu. Atšihstot dšihwošchanas prinzipu, mums buhtu ari jaatšihst optazijas teefibas, tas ir, ka katram šche dšihwošocham ir teefiba iswehletees waj wišsch wehlas buht Latwijās pawalstneekš waj ne. Tā ka likums optazijas teefibu nepeelaisch, bet paredš peešpeeštu pawalstneezibu, tad mums jabuht usmanigeem, ka mums nepahrmet, ka ešam bijušchi netaišni pret teem, kuri ne grib buht par Latwijās pawalstneekeem. Ja mehš eewedšim peešpeeštu pawalstneezibu preekšč wišeem, kuri šche dšihwo, kungi, tad mehš buhšim netaišni pret teem, kaš negrib buht par Latwijās pilšoneem. Neaišmeegšim azis par wišu, kaš pašaulē noteek, un tad redšesim un dširdešim, ka mums ir šoti daudš kahdu, kaš negrib buht par šchejeenes pawalstneekeem. Tee šaka: Mehš tik dšihwojam te zaur gadijumu un negribam buht par peešpeešteem Latwijās pawalstneekeem. Wan jaatgahdina atkal tee pašchi „Nigasche Zeitung“ un „Nischfoe Slowa“ rakstitaji, kuri dusmojas un šobojas, ka gribot wišus toš eedšihwotajūs, kuri te Latwijā dšihwo, peešpeešt par Latwijās pawalstneekeem. Kungi, tadehl buhšim taisni un riškšimees ne pehš dšihwošchanas, bet peederibas prinzipa. Tas prinzipš ir tas patš, par kuru runaja ari Bazla kungs, teikšams, ka wajagot par pamatu likš to, ka par pawalstneekeem škaitas tik tec, kuri wehšturiški ar šchejeeni šaugušchi šopā. Bet, kungi, tas naw dšihwošchanas prinzipš, tas ir peederibas prinzipš, jo mehš waram tad atšihst par pawalstneekeem tikat toš, kaš te zehlušchees, kaš te bijušchi peederigi. Te

tika aisrahbits us to, ka tahds likums Kreewijā esot gadijums, ka par peederigeem usklatami tee, kas esot bijušchi peerakstīti. Nesaprotu, kā šche war runat par gadijumu. Ja mehs leekam par pamatu 1914. gadu, tad mums ir jarehkinas or teem apstahkeem, kahdi bija 1914. gadā un tee bija tee pašchi Kreewijas apstahkli un Kreewijas likumi. Šchinī tikumā naw runa ne par demokratišmu, ne par netaisnību, bet weeni par likuma pamata prinzipu, par kuru ir atsihts peederibas prinzipis un tas ir weenadi demokratišks un taisnis pret wiseem. Tad wehl otrs loti swarigs eemesls, kadehl mums jarihkojas usmanigi. Tas ir tas, ka mehs dibinajam no dascheem bijuscheem Kreewijas apgabaleem jaunu walsti, un tahdas walstis lihdsigi muhsejai buhs dauds. Wisas tās walstis uskatis par saweem pawalstneekem datu no bijuschas Kreewijas eedshwotajeem. Tagad mums ir jaischiras, kuresch no Kreewijas pawalstneekem ir usklatams par muhsu un kuresch par kaiminu walstu pawalstneeku, lai neishnaktu konflikti ar zitām walstim. Buhtu labi, ka mehs waretu janahkt kopā un waretu sawā starpā weenotees, kahdu pamatu prinzipu likt preeksch pawalstneezibas likuma, tad muhsu starpā newaretu zeltees strihdi. Bet tas naw eespehjams. Mehs dibinam sawu walsti weeni pašchi. Ja mehs tagad peenemam weenu prinzipu, tad tas mums jaleet tahds, kuru zitas walstis newar apstrihbet, un tas ir — pederibas, bet ne wis dshwofchanas prinzipis. Mehs sinam, ka Igaunija un Somija, kuras ari ir dalas no agrakās Kreewijas, naw atsinuschas dshwofchanas, bet gan peederibas prinzipu. Ja mehs gribam atsiht dshwofchanas prinzipu, tad mums war zeltees konflikti ar tām kaiminu walstim, kuras to neatshst un to peelaist newar. Buhs praktiski jautajumi, kuri warēs izjelt leelus farschgiymus. Kā peemehru gribu tik peeshmet, ka neweena walstis negribēs, ka winas jemi atstahj darbaspehjigi zilweki. To daris ari Latwija un zitas walstis. Bet no otras puses, katra walstis zentisees atswabinatees no teem laudim, kuri guk walstij par nastu, kuri newar strahdat un maksat walstij nodoklus, bet kuri prasa walsts usturū. Tee ir wiši darba nespehjigee zilweki un tagad pehz schi breesmīgā kara tahdu darba nespehjigu zilweku buhs loti dauds tikpat ka pee mums Latwijā, kā ari zitas jaunajās walstis. Ja mehs peene mam par pamatu dshwofchanas prinzipu un zitas walstis buhs peenehmuschas tikai peederibas prinzipu, tad war gaditees, ka zitas walstis, kuras ir peenehmuschas peederibas prinzipu, mahzēs atswabinatees no wiseem teem darba nespehjigeeem laudim, kuri us walsti guk par nastu, kuri gan tur dshwo, bet naw peederigi bijuschi pee winas apgabaleem; winas tos suhtis us schejeeni, ja wini buhs peederejuschi pee muhsu apgabaleem un mums nebuhs nehahdas teesibas tos atraidit. Mums wini buhs jausnem un buhs teem wajadsigais usters janodod, bet ja mehs buhšim faistijuschi pawalstneezibu ar dshwofchanas prinzipu, tad muhsu waldbiba newarēs atswabinatees no tahdeesi darba nespehjigeeem zilwekeem, kuri ir peederigi pee Igaunijas, Polijas waj zitur, bet dshwo un prasa usturū Latwijā. Mehs buhšim peespeesti pret sawu gribu apgruhtinat muhsu walsti ar peenahkumeem, kuri winai pehz wiseem starptantiskēem nosazijumeem nebuhtu janēs. Tā tad redsams, ka schim peederibas prinzipam ir ari leela praktiska nosihme, un ne tikai juridiska.

Kas ir bijis pee muhsu apgabaleem peederigs, tas ir muhsu pawalstneeks, un tur mums nehahdi strihdi ar zitām-jaunajām walstim newar buht. Tee, kas pehz wezeem Kreewijas likumeem ir bijuschi pee mums peederigi, teem ar mums jarehkinajas, tee ir muhsu pawalstneeki un tos mehs ari speescham palikt par muhsu pawalstneekem.

Tika aisrahbits no weenas puses, ka warbuht buhschot gruhti ischkiert, kas tad ihsti ir bijuschi pee mums peederigi. Pehz Kreewijas likuma katus bij kaut kur peederigs, kaut kur peerakstis, jo katram bij jaisnem ustras shme sawā peederibas weetā. Scho jautajumu mehs katrā weetā ischkiertim, kas nemas tik gruhti nebuhs, kā to warbuht domā. Ja pahreet tahlak us eesneegteem pahrlabojumeem, tad man jafaka, ka weenā ir likts par pamatu peederibas prinzipis, otrā — dshwofchanas. Ja mehs peenentu dshwofchanas prinzipu, tad mums japahrgrosa wis likums, jo winsch ir dibinats us peederibas prinzipa.

Es leeku preekschā palikt pee peederibas prinzipa, un ar to wiši strihdi buhs ischkierti. Tad mehs nebuhšim netaisni ne pret ebrejeem, ne pret kahdu zitu tantibu, jo schajā likumā naw ischkiertibas ne pehz tantibam, ne pehz tizibam, un newar pahmest, ka te buhtu weenai tizibai waj tantibai dotas preekschrozibas pret oru.

Es gribu wehl teikt kahbu wahrdu par tam wispahrigajam eerunam, kas te tika zeltas pret likumu gan schodeen, gan agraf. Schis eerunas par netaisnibu bij zeltas kahda raksta, kuru mehš sanehmam no Tautas Padomes lozekla Dr. Schimana kunga. Tur ir teikts, ka tas likums esot netaisns, jo naw dotas optazijas teefibas, wispahri winsch esot apspreefts diletantiski. Par diletantismu es nerunaschu, bet aisrahdischu tik us to, ka tikpat komisija, ka plenarsehde schim likumam tika peegreesta leela wehriba, tadeht apwainojums ir pilnigi atraidams. Tapat ari winsch naw nedemokratisks, ka to mums pahrmet mineka raksta; winsch atsiht wifus demokratiskos prinzipus, neweenam pretim neruna. Raksta ir aisrahdits, ka mums wajadsejis eetwest optazijas teefibas, wajadsejis atlaut katram eedfihwotajam brihwu iswehli pawalstneezibas sinā, ka tas sawulaifu bijis Elsas-Lotringa. Te nu man jaaisrahda, ka mehš dibinam jaunu walsti un tapeh; newaram rihkotees ta, ka Elsas-Lotringa 1871. g. Par Elsas Lotringu spreeda Wahzija un Franzija; wina nebij patstahwiga walstis, bet to pahrwaldija Wahzija un Franzija, tadeht bij eespehjams dot eedfihwotajem laifu preefsch iswehleschanas. Mums tas neeet. Mehš dibinam jaunu walsti, un walstis bes pawalstneekem newar buht, tadeht mums tuhlin pascha fahumā jabuht flaidribā, kas ir muhsu pawalstneeks, kas ne. Tagad minoritates ir paschas nahfuschas pee zitas pahrleezibas, un schodeen winas scho iswehleschanas teefibu wairs neustur. Tadeht runat, ka muhsu likums ir nedemokratisks tamdeht, ka winā naw dotas optazijas teefibas, buhtu nepareisi. Gluschi otradi: likums ir gahjis daudf tahlaf, winsch ir peh; eespehjas mehginajis nahkt pretim teem, kuri warbuht ir jau isfchikruschees un kuri negrib buht par Latwijas pawalstneekem. Likums teiz, ka teem, kuri ir jau pawalstneezibu iswehleschchees, un peh; 18. nowembra pahrgahjuschi zita pawalstneeziba, teem Latwija ar sawu pawalstneezibu neusspeeschas. No Schimana kunga teef proponets, ka wispahri buhtu bijis labi, ja buhtu ismehginata labprahtiga pawalstneeziba. Ja, tapeh; tad tas neteef proponets zitas walstis, tapeh; muhsu masai Latwijai jabuht tam ismehginaschanas truktitim. Mehš gribam rihkotees peh; teem prinzipem, kas jau zitur israhbijuschees par labeem. Ja wini grib, lai dara sawus ismehginajumus pee ziteem, zitas walstis, tadeht tad mums jabuht arweenu teem, kas zaur jauncem eksperimenteem zeesch.

Man wehl jafaka daschi wahrdi par ta raksta beigam. Winsch nobeidsas ar aisrahdijumu, ka Latwijas demokratijai esot peenahzis laiks peerahdit sawu krahfu, tai wajagot „Farbe bekennen“ un ta newarot palikt nazionali schaurjirdiga. Ja, kungi, krahfu wajaga atsiht. Es newaru runat wifu Tautas Padomes lozeklu wahrda, es waru runat tikai sawā un Semneeku Saweenibas frakzijas wahrda, bet es domaju, latweeschu demokratija naw sawu krahfu nekad leeguse. Par to newar schaubitees. Man jafaka atklahit, ka mehš esam sawu Latwiju dibinajuschi, mehš gribam pee sawas Latwijas peederet un mehš to gribam aistahwet, zil mehš to spehjam. Mehš gribam sawā Latwijā dshwot, un ne tikai neatkarigā, bet ari latwiskā. (Applausi.) Mehš gribam, ka schi walstis ir latweeschu walstis. Tagad latweeschi te ir majoritate — mehš gribam ari, lai us preefschu tā paleef, lai wineem buhtu galejs wahrds wifos walstis jautajumos, jo mehš negribam zittantibneeku apgabaluspee sawas walstis peeweenot. (Applausi.) Par to newar buht schaubu, mehš to tagad falam un mehš us to pastahwesim. Mehš newaram peelaiht, ka ar Latwiju noteef tas pats, kas notika sawā laikā ar Wez-Brusiju. Mehš sinam, ka tee bij no muhsu fahnes, ka tee tika no ta pascha brunneeka un tani pascha laikā eekaroti, kad mehš, un mehš sinam, kas ir notizis ar wineem. Wahrds ir palizis, bet tauta ir zita. Mehš newaram peelaiht, ka buhtu wahziski waj freewiski runajoscha Latwija. Mehš gribam Latwiju, bet ne son der Goltza Bettlandi. Bet mehš ari apsinamees sawu geografisko stahwokli, mehš sinam, ka mehš atrodamees tā starp Szillu un Charibdu, kuras grib muhs abehst. Mehš sinam, ko schis sweschas tautas ir mums darijuschas, mehš sinam, ko winas daris, ja winas tiks atpakaht muhsu apgabalos. Weenalga, waj tas ir Koltshaks waj Kerenflis, waj freewu reakzija waj demokratija — wini ir nazionalisti un nezeelis ne Latwiju, ne latweeschu tautu. Tas pats ir fagaidams no otras puses — no Wahzijas. Mehš esam pahrdshwojuschi okupazijas laikus, mehš sinam, ko wina gribaja ar mums darit. Bet mehš newaram palaihtees ari us Wahzijas demokratiju. Man nahkt prahta muhsu Tautas Padomes sehde Weepaja, kad muhsu sozjaldemokratu frakzijas preefschtahwis atstahstija sawu farunu ar wahzu sozjalde-

mokraturu, Wahzijas kara ministri Noski. Mehš rebsam, ka Noskem ir tās pašas teeksmes atvest šurp wahzu srahndneekus un nometinat winaus šhe us dšihwi us muhsu srahndneeku rehkina. Ta ir ta pate agrakā kolonizazijas politika un tapehž te wahzu sozjaldemokratija mums newar palihd'iet. Es domaju, ka muhsu sozjaldemokratija ari šaprot, ka ir weenalga, waj te nahks kreewu waj wahzu demokratija, waj Noske waj Kerenškis, latweešču demokratijas winau starpā nebuhs. Šhini jautajumā, man leelas, muhsu sozjaldemokratija ir speesta taisnibas dehl ufstahtees par muhsu Latwijas nazionalo leetu. Mehš sinam tahlat, ka muhsu pašas Latwijas apgabalos ari ir dauds zittantibneeku. Mehš ari sinam, ka starp wineem ir ļoti dauds, kas wehlas peekoht tahdu pašču politiku, ko peekopa agrak un peekopj wehl tagad muhsu kaimini wakaros un rihtos. Es negribu teikt, ka wiņi ir tahdi, bet winau ir dauds un ar to faktu mums ir jarehkinas. (Wahšis: Wairakums! Pareisi!) Mums prahtā 16. aprilis. Kungi, ja 16. aprilis buhtu isdeweēs, tad Deews sin, waj Latwija buhtu. Winašch naw isdeweēs, bet winašch war atkahrtoteēs tikpat no kreewu, kā no wahzu pušes. Ja mehš šawu Latwiju zeenam un mihlam, mums ir jabuht gataweem, ka ja nahk tahds gadijums, tad mums ir jaaisstahwas un to mehš newaram zitadi, kā ar tahdeem pašcheem lihdsleekem, ar kahdeem mums usbruhk. Ja weens šchauj, tad otram ari jashchauj pretim; kad wahzeēšči šahša leetot nahwejošchās gahšes, tad ari Sabeedrotee bij speesti winaš leetot. Kamehr mums draud weenā pušē šchaurširdigā, šchowinistiskā kreewu tendenze, otrā pušē tahda pate wahzu tendenze, neprafat no mums, latweešcheem, lai mehš turam rokas šechā un ļaujām darit ar mums ko grib (Applausi.) Tadehl mums, waj mehš gribam, waj negribam, ir jaaisstahwas pret šchimšchaurširdigām tendenzem, kuras muhs apdraud ne tikai no ahreenes, bet ari no eekšcheenes. Mehš ešam jauna, nepeedšihwojuse tauta un wahšis un tadehl mums jabuht diwafahrt usmanigem. Mehš negribam buht šchaurširdigi, mehš gribam labpraht ar wišeem muhsu lihdsipilsoņeem dšihwot meerā, mehš negribam winaus atraidit waj apspeest, kā mums to pahrmēt nepamatoti. Bet, kungi, ko juhs prafat no mums, to darat ari pašči. Muhsu apgabalos ir dauds eedšihwotaju, kuri simpatisē un isleeto wišus lihdsleklus, lai panahstu kreewu waj wahzu šchaurširdigos mehrkus. Kungi, juhs sinat labaki, kuri tee ir, nekā mehš. Pašafat mums, kuri wini ir; atteizateēs no wineem, atšihstat neatkarigu Latwiju, un mehš ar leelako preeku usnemšim wišus, kas atfakas no šchowinistiskem prinzipeem. Bet kamehr tas naw notizis, mums jāfaka, ka muhsu starpā ir dauds Latwijas wahšis idejas pretineeku. Un lai gan tas tā ir, tad tatschu šchis pawalstneezibas likums naw dibinats ne uš kahdeem nazionalēem prinzipeem. Šchojā likumā naw likta neweena tahda eeshime, kura dob garantiju, kas nodroschinatu Latwijai latwišku raksturu. Šhe ir likti pamatos weenigi demokratiski prinziipi, jo katrs kas apmeerina likumā ustabhitās prašibas, teek atšihst par Latwijas pawalstneeku. Te naw starpibas ne starp ebreju, ne kreewu, wahzeeti waj latweeki, wiņi ir nolikti weenā pakahpē. Mums tadehl tik atleek praht, lai ari muhsu zittantibneeki peerahda, ka wini ir pahri wišai nazionalai šchaurširdibai, ka wini ir apmeerinajušchees, ka te ir neatkariga Latwija ar latwišku raksturu, kur latweešču tauta un latweešču waloda ir wadošchee elementi; lai wini to atšihst un atšchiras no teem, kas to neatšihst, tad mehš ar brihwām rokām waram nahk wineem pretim. Šchimbrišcham muhsu rokas naw brihwas, mums gruhti rihtoteēs. Bet zerešim, ka mums šchis rokas tomehr tiks brihwas un mehš šafneegšim šawu mehrki un dšihwošim nazionalā fatizibā. Es waru tik wehl pastrihpot, ka mehš negribam buht šchowinisti. Šchis likums naw tahds, kā to daschi pahrmēt, winašch naw šchaurširdigs, naw wehrstis ne pret weenu tantibu. Tadehl no šawas pušes tikai waru eeteikt atraidit to pahrla- bojumu, kuru eeneša Bazka kungs un peenemt to papildinajumu, kuru peenehma komi- šija. Tas pateesibā naw papildinajums, bet pastaidrojums, kurešch likts, lai buhtu šaprotams, ko nosihmē wahrds „zehlees.“

Prezidents J. Tšchakste. Runās barons Rosenbergs.

Barons Rosenbergs (runā wahziski): Tautas Padomes lozeku kungi! Šchodeen, warbuht, ir Tautas Padomē wišwarigakā deena muhsu darbam. Mums šchodeen jāpeeschkir reals weids Latwijas wahšij, kura lihds šchim pastahw tikai kā ideja. Šchodeen apšpreešchamā likuma šatures noteiks muhsu wahšis buhtibu. Muhsu wahšis robita uš nazionalās idejas pamata. Latwiju tautas pašchnoteikšchanas teesibas ir tas pamats, uš kura mehš gribam srahdat. Tapehž ir pilnigi šaprotams, ka latwiju tautas nazionalā šajuhta, kura radijuse šchis wahšis ideju, eedwešch dšihwibu ari winaš weidam.

Somehr pee tam naw jaaismirst, ka nekur pasaulé naw tihri nazionalas walsts. Walsts jehbseenâ eetilpsts neween tauta, bet ari seme. Bes tautas, kuras seme ir skaita sinâ pohrsvars, pee mums wehl ir masafuma tautibas, kuras ari war prafit pilsona teefibas us jaundibinamas walsts semes. Muhfu darbam par pamatu jaleet neween nazionalais prinzijs, bet ari demokratiska ideja, ideja par taisnu istureschanos pret masafumu. Tapeh3 preekschrunataja peewestais losungs „Latwija preefsch latweescheem!“ apdraude muhsu darbu, jo winsch war weegli nowest pee schowinisma, kas zitus nezeesch. Baltijas wahzu progreshiwa partija, kuras preekschschahwis es esmu, no pascha schahuma ir usskati- juse par sawu angstako beenahkumu zihnitees pret schowinismu. Kad schai seme augsti sitas wiswahzu schowinisma wilni, meh3, zik ween warejam, aistahwejam demokratisko fatizibas un taisnibas ideju. Bet ja tagad muhsu semi taisas apdraudet zits schowinism, kas waretu trauzet eefschejo meeru, tad mums ar tahdu paschu energiju jaaptaro latweeschu schowinism, ka meh3 weenmehr nosodijam wahzu. Warbuht nahkas gruhiti noteikt robeschas, kuras war darbotees nazionala schahuta, neapwainojot taisnibu un prahtu. Buhtu nepareisi waditees tikai no firds, bet prahtu atstahht nowahrtâ. Bet aukstais prahts, bes silta firds pufsteena, newar radit dshihu darbu. Sirdij jabuht par dshiej- spehtu, un galwai tikai zeefchi jatura stuhre.

Deemschehl, mau schheet, ka scho likumu isstrahdajot, dascheem Tautas Padomes lozefkeem ir tahds gara stahwollis, kuresch par dauds atstumj meerigas pahrdomaschanas balsi un peefschkir par dauds leelu lomu juhtam. Peemehram, daschi delegati grib atraut pilsonu teefibas wahzu kolonisteen, kuri sche apmetuschees kopsch seneem gadeem un kuri weiz sawu darbu wiseem par labu. Kuma ir par gluschi newainigeem zilwekeen, kuri naw atnahkuschti schurp ais politiskeem eemesleem, bet ir nodibinajuschti sawu fatu- neezibu, lai waretu strahdat. Tee, kuri schos zilwekus ir atfankuschti schurp, warbuht ir rihkujuschees nepareisi, ja skatas no latweeschu tautiskas apsinas weedokla. Bet tagad mums jau naw jaischkir, waj wahzu kolonizacija ir pabalstama, mums tikai jalemj, waj sche jau sen dshiwjojoscho kolonistu de facto teefibas, kuras eeguhtas ar darbu semes labâ, isfludinamas par atzeltam waj ne. Masâ sanjina sche apmetuschos wahzu semneeku tatschu newar buht bihtama leelajam latweeschu wairakumam. Walsti dibinot mums tatschu janem sawâ sinâ wisa seme ar wisu inventaru, un meh3 nedrihktam schaurfirdigi issuhitt daschas eedshiwotaju grupas waj ari isfludinat tas par teefibu faubejuscham.

Biti delegati pretojas to ebreju un kreemu pilsonu teefibu atshichanai, kuri jau pirms kara bija sche apmetuschees us dshihi un sche schjutas ka sawas mahjas. Ta ka wini sche zeefchi nodibinajuschees, tee jau peeder pee muhsu semes eedshiwotajeen, un wini ir ari isteikuschti wehleschanos kopigi ar mums strahdat wisa wesela labâ. Delegats Pauluks domâ, ka mums jabuht stipreem, jo meh3 dshiwjojam starp austrumu Szilli un reetumu Charibdu, kuras abas taisas muhs noriht. Tas ir gluschi pareisi. Somehr tas lihdselis, kuru delegats Pauluks grib leetot, lai eefschiigi stiprinatos, peh3 muhsu domam war safneegt gluschi pretejo. Ziflehgdami leelas faktisku eedshiwotaju grupas no muhsu pilsonu saweenibas, meh3 tikai radam semes eefscheenê leelu nemeeru wilni, kuras buhs jawelas pahri muhsu walsts robescham tiklab austrumos ka reetumos, un kuresch muhs newis stiprinas, bet wahjinas. Zik dauds posta atnes nazionalas nesaderibas politika, to mums rahda satreektâ kreewijas walsts, kuras dalas wiseem spehkeem teezas nost no zentra. Mahzimees no schi atbaidoscha peemehra un ruhpesimees par to, lai schejeenes faktiske eedshiwotaji wisi schjustos pee mums ka sawas mahjas un usskatitu muhsu walsts intereses ari par sawejam. Ar apspeeschanu un isflehgshanu no sawas saweenibas meh3 panahkam tikai gluschi to preteju un wahjinam sewi tahdâ brihdi, kur wisi eedshiwotaju spehki mums jo wajadsigi walsts isbuhwei. Delegats Pauluks domâ, ka mums naw jadod pilsonu teefibas tahdeem elementeen, kuri wajadsigi ka lihdselki diplomatiskas atteezibas ar muhsu kaimian wal- stim. Ja muhsu ziltshrahkus tur neatshist, lai gan wint tur jau nodibinajuschizifew dshiwes weetu, tad peh3 delegata domam meh3 pee scho walstu semes peederoschus zil- wekus ari nedrihktam atshiht par schejeenes pilsooneem. Bet schis spreedums man leekas nepareis. Ja ziti isturas netaisni, tad meh3 no sawas puses nedrihktam darit to paschu. Mums janofoda mainas tirdsneeziba ar zilweku likteneem. Ir ziti taisnigati un labaki lihdselki, lai muhsu semes peederigeem isghdatu diplomatisku aifardshibu sweschâ walsti.

Ta 1. paragrafa rebatziija, kuru aistahw delegats Pauluks, ir neween prinziplēlā finā ščaurširdīga, bet ari juridiskā finā nenoteikta un praktiskā finā par šareščigitu. Šče eewestce jehdseeni par „izšelsčanos“ un „peederibu“ ir bes kašda wišpahr atšihita noteikta šatura. Winus war dasčadi istulkot, un tee war issaukt daudš interpelaziju un šuhšibu. Tā ka mušhu eeredni ir darbeem apšrauti, tad buhtu jašargas ar likumā eewestceem nenoteikteem isteizceencem rabit wašadsibu ismeklet wairak tuhtštosču šuhšibu un luhgumu, kā ari istulkot daudšus atšewiščkus gadījumus. Šo wairak apštrihdamas buhs likumā prašitās pilšonu teešibu pašihmes, jo wairak darba uškraus mušhu eeredneem, kureem jašafopo wiš špehti walšs isbušwei. Bee mums ir šoti greuhti apgahdat dokumentus, lai peerahditu „izšelsčanos“ un „peederibu“, jo karsč ir daudšus dokumentus un aršiwus isnišžinajis, un beesči buhs neešpehjamš tos apgahdat. Ja eeššleetu ministra kungam buhs jašiščšir luhgumi par pilšonu teešibu atšihščanu, winam nebuhš tatsču faktišti eešpehjamš katrā atšewiščkā gadījumā pahrleezinates par eešneegto dokumentu pareišibu. Winam buhs pilnigi jašakaujas uš šaweem apatščeeredneem. Un te rodas breešmas, ka ar likuma peenemščanu eešneegtā weidā de facto išščširš newiš eeššleetu ministrš, ne winam padotee organi, bet — „kukuli“. (Šahle išželas nemeers, wairaki delegati ščwihkā kašjam. Šauzeeni: „Peerahdijumus!“)

Mani kungi, waj juhs teeščam ar godigu pahrleezibu warat apgalwot, ka pee mums newem futukus? Waj juhs ar ščaidru širšapšinu warat teikt, ka peezi kara gabi naw atšahjuščt nešahdu eešpaibu uš mušhu eeredneem, un ka pee mums naw šajuštama wišpahriga demoralizazija? Šš jau nešaku, ka pee mums Latwišā futuku nemššana ir wairak attihštita, un eeredni pelna mašak uštizibas nekā žitur. Man tikai leekas, ka pee likumu šastahdiščanas jagahdā par to, lai eerednu patwašai un futuku nemššanai nebuhtu pamata sem kašjam. Ja tas noteek, tad tee negodigee elementi, kuri wišās semšs leelakā waj mašakā mehrā eešpeesčas eerednu šarpā, newar buht bištami. Naw wehlama atla paščdeewinaššana, kura weentahšči noleeds faktiškas nebuhščanas: mums wajaga buht tik daudš drošmes, lai tos redšelu un energiški apšarotu.

Lai mušhu walšti pehž eešpehjas šamašinatū neapmeerinato elementu ščaitu un apmeerinatu wišās šče apmetuščas eeššiwotaju aprindas, kuras ari turpmak te dšihwos ar waj bes pilšonu teešibam, tad man leekas, ka delegata Lazka eešneegtais eešehrpums ir wišleeterigakais un wištaišnigakais. Mehš gribam rabit štipru walšti un nedrihtštam peelaist winas eeššcheenē tahdus elementus, kuri nejuhtas kā šawās mahjās, un kuru dšihwišas interešes ir aiššahrtas. Prahtš mums pawehl buht taišnigeem. Tikai weeniba dara štipru. Lai weeniba un taišniba ir ari par pamatu neaitariगत Latwišās walštij!

Presidents J. Ščhakste: Genahža preešščlikums, kursč ščan tā: Luhšam pahrtraukumu uš 20 minutem. Te ir peeteišušchees 4 runataji, bes tam komišjas referents, tā tad pawišam 5 runataji. Tagad es lišču nobalšot par 20 minušču pahrtraukumu. (Wišī peezekas.) Tā tad pahrtraukums uš 20 minutem peenemš.

Presidents J. Ščhakste: Tautas Padomes šehde turpinas: wahrds peeder Bersam.

J. Bers (runā kreewiški): Ne katrs, kursč runā par demokratišmu, jau ir demokrats. Man, kā sozialdemokratam, ir jarunā par pastahwigas dšihwes weetas prinziptu. Beenendami pastahwigas dšihwes weetas prinziptu, mehš atnemam pawalšneezibu plaščam štrahdbneeku mašam, kuraš naw eešpehjamš dšihwot weenigi tur, kur winas ir peeraštitas, bet dšihwo tur, kur ir darbs. Tikai pišu ihpaščneekem karajas pee šenam winu tehwu un šentehwu bildeš un tikai wineem ir eešpehja dšihwot pastahwigi uš weetas. Tamdehl es, kā sozialdemokrats, luhšju peenemt Luzka eešneegto pahr-labojumu.

Presidents J. Ščhakste: Wahrds peeder Ulpem no sozialdemokratu fražizjas.

Ulpe: Beenijamee Tautas Padomes ložekti! Te mušhu preeščā ir jauns archeologiškš atradums, kuru ir isdewees juridiskai komišjai atrakt apputešuščos wežos kreewu walšs žara laika likumu krašjumos un nešt winu deenas gaišmā. Te jau tika aišrahdits, ka ir šawadi, ka demokratiška walšs, kura ušbušwejoj šanu naštoti, rotas likumos, kuri nebuht naw demokratiški. Šchis jaunais archeologiškš atradums tika apškatits no wairak pušem. Mehš dširdejam runas no galejās labās pušes, kuras kā par brihnumu ščoreiš bija wišai demokratiškas. Katrā winu frašē iššlaneja žauri

demokratism. Gribetoz dširdet šchahdas runas tanis gadijumos, kad jaaisstahw demokratiski prinzipti, un tahdi gadijumi mums ir bijušchi wairaki, bet tad tee kungi bij aismiršušchi runat par demokratismu. Pauluka kungs deesgan sibi uffawejas pee schi likuma panta un taišija, tā fakot, analisi par scho jaino atradumu. Tikat jaaisrahda, ka Pauluka kungs scho analisi taišija pahrat pawiršchi un weenpušigi, kaut gon winsch zentās peerahdit šawā pamahzoshā toni, ka ebrejeem nekahdas neehrtibas nezelfees un wineem neefot nekahda eemesla haiditees, ka schis likuma pants teem waretu nahkt par šaunu. Bet jaaisrahda, ka laikam Pauluka kungs nebuhs aismiršis, ka uš schi panta pamata wezoz zara laikos tomehr bija laupitas pilsonu teesibas teem, kureem nebij teesibas peerakstitees tur, kur wini gribeja un tas pats war notikt ari tagad. Tas tik tahlu par scho likumu atteeziba pret ebrejeem. Gribu aisrahdit, ka Pauluka kungs aismirsa apstatit schim likuma pantam otru pusi. Pauluka kungam un tapat ari Semneeku Saweenibai, kuru winsch represente, laikam nebuhs nesinams tas, ka mums ir tahdi pilsoni, kureem uš schi likuma panta pamata tiks dotas Latwijas pilsonu teesibas. Es runaja par teem kolonisteem, par kureem no wahzu demokratu partijas runatajs aisrahdija, ka no teem nekahds leels šaunums nezelfchotees un wineem esot jadowot pilsonu teesibas. Tomehr neaismiršim, kahdos apstahkos schee kolonisti eekluwa muhsu semē, mehš wiši šuani, kas notika pehz 1905. g. Kurfemē. Mehš šinam, ka daudsi Kurfemes muichneeki, kolonisedami Kurfemi, noweetoja tur kolonistus no Kreewijas tahlakeem nowadeem ar šewischku islasi. Saprotams, ka schee kolonisti wajadsibas brihdi atzerefees šawus labdarus un buhs wineem ispalihšigi. Ar to es negribu teikt, ka esmu prinziptā pret wineem, it ka wini wiši buhtu jaisraida. Bet tomehr es domaju, ka daudsi no schiem kolonisteem nebuhs aismiršuschu tos, kas winus te nometinaja uš dšihwi. Warbuht, ka Kurfemi atbrihwojot israhdifees, ka daudsi no wineem buhs dedšigi kahwuschees landeswehrā pret Latwijas demokratiju. Tā tad Semneeku Saweenibai un Pauluka kungam naw jaismirst, ka wini ušturedami šawu pahrlabojumu, laupa pilsonu teesibas teem, kas te newareja peerakstitees ais formelem eemeslem, no otras puses dod schis teesibas teem, kas ar šewischku noluhku tika te nometinati. Neaismirstat, ka Kurfemes kolonisetaji par šawu darbu dabuja ordenus no Wahzijas Wikuma waldbas. Sozialdemokratu frakzija no šawas puses eefneeds pahrlabojumu pee schi pirmā paragrafa, kusch škan šchahdi:

„Bapildinat pehz wahrdeem: „eetilpstoscheem apgabaleem“ — ar wahrdeem: „waj tur dšihwojuschu ne mafat kā 10 gadus pirms 1. augusta 1914. gada.“

Prezidents J. Tšchakte: Wahrdš peeder Grišchanam.

Grišchans: Zeenitee Tantas Padomes lozekli! Šche bija loti daudš runu pret to projektu, kahdu israhdajuse juridiskā komišija. Projekts, bes schaubam, naw wišus apmeerinajis un šewischki, warbuht, neapmeerina latgaleeschus. Šau no 90. gadeem pagahjuschā gadu šintena eesahlas no Kreewijas stingra Latgales kolonizacija. Schi kolonizacija bij westa zaur agrarbanku, kura peespeestā kahrtā eeweda kreewu kolonistus Latgalē; weseli šinti tuhktoschu desetinu semes tika isdališs starp kreeweem un newenas desetinas netika pahroods latgaleeschemkatoleem. Tahlak ta pate kreewu bahrgā politika pataišija Latgali par to kolonizācijas semi, kur wiša tirdsneeziba, wiši kapitāli un wiša apgrošiba atradās weenas tautas rokās, kura, nekstotees uš wišu likumigo apspeeschanu, pate apspeeda latgaleeschus. To mehš waram drošchi fazit, jo fakti mums ir. (Balsis: Kuri tee ir?) Tee ir tee, par kureem eepreeshchajais runatajs lehja tik daudš asaru. (Saugeens: Tee ir schihdi!) Tagad tas likums apstiprina to netaišnibu, kura bij darita latgaleeschem no kreewu waldbas. Un nu mehš dširdam, ka kreewu preekschstahwi faka, mums wajagot buht taišneem, leelširdigeem. Mums škadri ir šinams, ka uš kreewu eekschleetu ministrijas pamehli wiši Latgales kolonisti tika peerakstiti pee Latgales nowadeem, pee Krustpils, pee Wolweem u. t. t. Ar scho likumu mehš dodam wineem wišem pilnigas pilsonu teesibas. Waj tas ir netaišnib pret kreeweem? Te ir gan netaišniba, un ne wiš pret kreeweem, bet pret latweeschem un latgaleeschem. Un waretu runat zif gribetu par širdi un demokratismu, bet pataišit 1/4 daļu muhsu semes par ismantoshanas apwidu, tam mehš nekahdā šinā nepeekrihtam. Bet mehš gribam peerahdit leelako lojalitati pret zittauteschem, un mehš balsosim par to preekschlikumu, kuru eenesa juridiskā komišija. Es gribetu kahdu reisi dširdet, kura zitā walši buhtu tik leels demokratismis un tik leela toleranze pret zittauteschem, kahda ir un buhs pee latweeschem?

Presidentis Tšakste: Runās Schimana kungs no wahzu demokrātu partijās.

Schimanis (runā wahzīfti): Es šče negribu plašči apskatīt Pauluka kunga plaščos paškadrojūmus par manu pašinojumu mīnetā jautajumā. Es gan waresču peenemt, ka us wina pamudinājuma no komištijas peenemtais jaunais preešč-likums jau rahda, ka manas domas ir atradusčas peekriščanu, t. i., ka pilsonu teesibaž jadara atkarīgās neween no izšēščanās, bet ari no tahdās apmeščanās, kura dibinata us darbu. Mehš apšweizam ščo peekriščanu, lai gan mums kōti janosčešlo, ka wina naw šafneeguse pilnigu prinzipa škadribu, bet wehl ir eestiguse kreewu likumdoščanas ščaurširdibā, kurai bija antisemitiska tendenze, pret ko mums jazihnas. Tapehž es pilnigi peeweenojos wišam šawu ebreju un kreewu beedru protestu šaturam un luhdsu peenemt Bazka preeščlikumu. Es preezajos ari par to, ka Pauluka kungs ir eewehrojīs manu prašibu, lai wiščh atšihst šawu krahsu. Weenmehr ir labi šinat, ap ko leeta grosās. Juhs, kungi, šakat: „Latwija ir preešč latweeščeem!“ Labi! Bet es šafu: Latwija ir ari preešč mums! Latwijai jadod ari nelatweeščeem seme brihwai nazionalai atšihstibai. Mehš gribam, lai mums buhtu eephejšams justees šče tā mahjās. Mehš negribam šawu dšinteni šaudet. Tapehž man us wišnotekšako ja-pretojas delegata Ūlpeš preeščlikumam. Es atraidu Ūlpeš pawišam wišpahriģi teikto pahmetumu mums, ka muhsu išturesčanās neefot demokratiška. Lai wiščh man nošauz likumprojektu, pee kura mehš buhtu atšahjušči pateeģi domajosču demokratišku walštš pilsonu tekaš. Bet es gan waru želt pret wiņu šuhdšibu, ka wina nupat eefneegtais preeščlikums pawišam neewehro šatru demokratišku apdonu un eewiršas tahdās no tautibu naida eerahditās ahršahrtigas likumdoščanas šleedēs, kuras naw demokrata žeenigas. Ūlpeš preeščlikumu mehš nepawišam newaram peenemt, jo wiščh wehršts šewišči pret muhsu tautu un griš winai atnemt jauneekaroto dšinteni. Es jautaju: Kaš lai noteek ar teem, kurus juhs išdenat no pajumtes? Wahzu koloništš ir žentigš štrahdneekš (Šauzeeni: Pahrat žentigš!), kreetus šemkopis un labs pilsonis. Juhs kaitejat walštij, ja juhs wiņu išdenat pašaulē, kur wiščh tagad newar atrafi pajumti. Es wehlreiš luhdsu, peenemt Bazka preeščlikumu.

Presidentis J. Tšakste: Wahrds peeder Zeelenam no sošialdemokrātu fratžijas.

Zeelens: Augsti godatā šapulže! Mehš atrodames pašč!aif Latwijās pamat-alkmena liščanas brihdi. Ščajā momentā mums ari buhs jaaprunajas par teem prinzipem, us kureem muhsu walštš dibinajas. Šepreeščšejats runatajs ušwehra, ka Latwijās walštij jabuht no weenas pušes nazionalai, no otras pušes tautibu walštij. Bet mehš gribam teikt, ka wina nebuhs tikai-nazionala walštš, bet winai jabuht demokratiškai walštij. Un pee pamata liščanas mums jāišwairas no wišēem tahdeem wežēem likumeem, kui no pašča šahkuma uššpeestu Latwijai antidemokratišku šihwogu. Tapehž mehš gribam, lai ari ščajā pawalštneezibas likumā tās antidemokratiškaš tendenzeš, kuras tani waretu tišt eeneštās, tur nebuhtu. Behž muhsu domam, tās aišrahdijums, ka pawalštneeku teesibas teek dotas teem, kui 1914. gadā bijušči peeraktiti pee Latwijās daščadeem pagasteem waj pilšehtam, iššlehdš šinamu eedšihwotaju dalu, proti ebrejuš, kuri dšihwo Ritgā, un noštahda wiņuš išnehumu štahwōlli. Tas šatrā šinā ir nedemokratiškaš šolis. Wištahwedami prinzipā demokratišnu, mehš nebuht nenostahjamees us tahda weedōlka, ka Latwijās walštš buhs tā šahda eebrauzama weeta, kur šatram teesiba eebraukt un išbraukt. Muhsu Latwija atrodas pee juhras, tahdā pašaulēš žaurbrauzamā weeta. Ja mehš paštatamees Ģiropā pee žitām demokratiškaš walštim, tad mehš redšam, ka noteikumi par eestahščanos pawalštneezibā pašč!aif ir deešgan štingri. Ja leelās Ģiropas walštš baidas no daščadeem newehlameem elementeem, tad mums jo wairaf ir teesiba baiditees no ščahdeem elementeem muhsu šemē. Šo tā juhs wiš šineet, mehš ešam tikai pagaidam de facto dšimušči, nedš muhsu šarptautiškaš šahwōllis ir noštahdrots, nedš muhsu šarptautiška situazija škadra. Mehš warbuht ešam pahrat leeli optimisti. Mehš redšam, ka mums teek šolits, šolits un wehl reiš šolits ka no šuršemes išwahštees wahzu karaphehšs, bet mehš šinam, ka šuršemē atrodas ne tikai wahzu, bet ari wehl kreewu karaphehšs, kas škadri išpaušh to, ko wini griš darit. Un tas ir — kreewu un wahzu realižas apweenščanās, lai išnihzinatu žitas nazionalas walštinas un galwenā šahrtā muhsu demokratiško walsti (Applauš!) Ja mehš ščahhdos wešturiškoš apštahkloš pehž wišēem teem notikumeem, kurus mehš redšam

tagad Kurfemē, nebušim weenprahtigi wišā ſawā walſts ufbuhwē un dibinaſchanā, tad mehs par to ſmagi waram ſamaſſat un tapehž mums wajadſigi ſinami eerobeſchojumi. Lai tapehž dehl wehſturifkās ſituazijas, kurā mehs atradamees, mums buhtu atkants taiſt maſuſ iſnehmumus atteezibā uſ teem elementeem, kurus mehs atrodam par ſchaubigeem. Un taħdi ſchaubigi elementi ir muhſu ſemē. Waj mehs to atſihtam waj neatſihtam, gandrihš wiſi wini ſaſtaħdas no wahžu un krewu aprindam. Eš domaju, ka ſtarp latweeſcheem walſts nodewiba ir iſnehmums. Tee ſhepjas pee fon der Goltza un winu naw daudſ. Bet mums naw peeteekofchi garantijas, ka Latwijas walſts pretneeki un eenaidneeki buhtu iſjuduſchi ſtarp weetejam minoritatem, ſtarp krewweem un wahzeefcheem. Eš negribu teikt par wiſeem wahzeefcheem, bet wiſs pahrdſihwotais mums leek domat, ka wiſi eenaidneeki wehl naw iſjuduſchi! Ja Latwijas walſts buhtu tikai nazionala, tad warbuht to eenaidneeku nebuhtu tik daudſ. Bet demokratiſkās Latwijas walſts eenaidneeki nahl no mantigo ſchiru aprindam. Mehs newaram runat par wahžu tautas minoritati, kā, peemehram, Eſchechijā tur ir wahžu ſtraħdneeziiba, bet te wahžu minoritate ſaſtaħdas no mantigām ſchiram, kuru preekſgalā ſtahw wahžu muuſchneeziiba. (Walſts: Pareiſi!) Ja ſchee kungi peħdeſā laiķā ir tapuſchi „demokratiſki“, tad neaiſmirſim pagahnt, kur progrefiwās tendenzes weetejā wahzeetiibā ir bijuſchas loti maſinas. Neaiſmirſim, ka pirmš kara Nigā iſnahža liberalā wahžu atwiſe „Nigafche Neueſte Nachrichten“, kura apſtaħjās dehl laſitaju truħkuma. Eš atkahrtoju, ja muhſu walſts buhtu tikai nazionala, bet ne demokratiſka — ja taħda wina naw wiſā pilnibā, tad taħda wina kuhš, — tad te buhš wehl wairaf taħdu, kaš muhſu demokratiſko walſti gribeš nodot, un ta buhš wahžu mantigā ſchira un wahžu muuſchneeziiba. Winu wehſturifkā ſituazija ir taħda, ka wineem ir janodod Latwijas demokratiija. Bet nu ir peenahžis wehſturifkais briħdiš, kaš jaſawed kaħritibā wiſi wehſturifkee reħkini pret wiſeem teem ſchaubigeem elementeem, kurus mehs newehlamees pee Latwijas ufbuhweš. Un ka taħdi ir, par to mehs neſchaubamees. Te teiža, ka mehs newainigos koloniſtus gribot aprobeſchot, iſſweeſt aħrā. Bet mehs ſinam, kaš tee ir par koloniſteem. Mehs ſinam, kaħdā laiķā tee Kurfemē atweſti. Mehs ſinam, ka winuſ ſche atweda Silwio Bredriħa kungs, kurſch wiſnekaunigakā kaħrtā dubluš metiſ wirſu Latwijas tautai un ſewiſchki Latwijas demokratiijai. Mehs ſinam, ka ſchitee koloniſti wiſi atweſti muhſu ſemē, lai apkarotu Latwijas demokratiiju, Latwijas proletariatu; wini atweſti Kurfemē kā politiſki ſtreiklauſchi, lai apkarotu wiſuſ toš, kaš zihnas par briħwibu un darba algas paleſinaſchanu. Mehs ſinam, kaħdu lomu wini ir ſpeħlejuſchi kara laiķā kā ſpeegi; mehs ſinam, kur wini atrodas tagad, — landešweħrā atrodas daudſ no wineem un mehs ſinam, ko landešweħrs ir darijis. Mehs ſinam, ka Wahžijā ir bijuſe dubulka pawalſtneeziiba. Bet Semneeku Saweeniba to ir aiſmirſuſe (Menders: Nu juhš wairš neapplaudeſet!) Un ja juhš dodat krewweem un wahzeem pilnu teeſibu eeſtaħtees Latwijas pawalſtneeziibā, kaut gan weens ſtarpſauzeens ſaka, ka taš ir iſſleħgtš, tad daudſi, kuri ir bijuſchi wahžu pawalſtneeki, eeſtaħtees tagad Latwijas pawalſtneeziibā. Un tomeħr ir taħdš elementš, ko likums neiſleħdſ. (Pauluſ: Mehs gribam buht taiſni, mehs weenu perſonu dehl neſodiſkim wiſuſ!) Bet warbuht taiſni ſchis weenas perſonas ir taħdas, kuras auſch pawedeenu pret Latwijas demokratiiju, Latwijas walſti. (Walſts: Zateſā!) La ſtunda nahš! Weens no eepreekſchejeem runatajeem jau aiſraħbija, ka ari Latgalē ir taħdi elementi, kuri tur ir eeweſti un kuri kaħtrā ſinā ir newehlami. Breeſmaš no krewwijas mums preekſchā ir leelas un par to tuwat nerunaſim, jo wiſeem taš ir ſaprotams. Gribot apkarot newehlamuš elementuš, mums jaeewed aprobeſchojumi. Bet mehs eſam pret to, ka atgruħſch toš elementuš, kuri wiſā wiſumā naw mums kaiſtigi un naidigi, un proti, eš gribu runat par ebrejeem. Gribot apkarot ebreju ſpekulaziju, newajaga uſbrukt ebreju tautas maſam. Ar to preekſchlikumu, ka par Latwijas pawalſtneeſeem war buht tikai tee, kaš liħdſ 1914. gadam bijuſchi peeraſtiti pee muhſu apgabaleem, teeſ iſſleħgti tee ebreju ſtraħdneeki, kaš Nigā un Wtdjemē nebij warejuſchi peeraſtitees peħž wejeem krewu likumeem. (Alihwe: Taš runas ſaħkums bij labakš, nekā ſchitais!) Bet mehs taiſchu gribam ne tikai nazionalu, bet ari demokratiſku walſti.

Otrs preekſchlikums, kurſch noſala, ka tee, kuri diħwojuſchi 10 gaduš pirmš kara iſzeſchanāš, ir labakš. Iſnehmumi ir ari tur, bet taš naw tik rigoroſš, kā taš pirmāis, kurſch dod pilſonu teeſibaš tikai teem, kuri ſche bijuſchi peeraſtiti 1914. gadā.

Le weens kungs teiza, ka mehs radifšot tiš dauds newehlanu elementu, ka wini apdraubefšot muhsu walsti. Nu, zeenigee kungi, mehs ešam pahrdšihwojušči dauds wehtras, dauds notikumū; mehs ešam gahjušči zauri 1905. gada rewoluzijai; latweefšchu tauta ir gahjuse zauri wišam pafaulēs karam, ir ščturmeteju loščmeteju kalnīu — mehs tagad ešam noruhditi. Mehs no eenaidneekēm nebaidamees, un tee, kas fazel-seeš pret Latwijas demokratiško walsti, ar teem rikšofees kà ar nobewejeem un no draudeem neweens nebaidifees. (Applausi). Buhdami par nazonali-demokratišku walsti, mehs katrà sīkà usstahjamees pret wišam ščowinistiškām tendenzem, kuras parahdifees tajās aprindās, kuras to grib dibinat tīkai nazonalu un warbuht aismirst, ka winaī jabuht nazonalai un noteikti demokratiškai. Lai ebreju beedri, ar kureem mehs dauds darba kopà darijušči, neaismirst, ka Latwijas sozialdemokratiija ir arween stahjušēs pret tām pahrestibam, kas wehrstas pret tautibu minoritem. Lai wini atminas, ka 1905. gadà mehs winus aistahwejam pret zara bandam ar eerotšcheem rokà un lai neščaubas, ka mehs ari uš preefšchu aistahwešim tās tautu minoritates, kuras buhs zeenigas šanemt muhsu aistahwešanū. Beidsot pee šči likumprojekta eš wehreis atfahrtoju, ka mehs stahwešim par nazonali-demokratišku walsti. Un ja muhsu semē buhs dauds eenaidneeku, tad lai neaismirstam, ka mums buhs dauds draugu ahreenē. Mehs brah-koštimees ar muhsu kaimīu tantam — ar Somiju, Igauniju, Poliju un Wakareitropas demokratiiju un uswarešim wišus muhsu nazonaldemokratiškai walstij pretigos un kaitigos elementus. (Applausi).

Presidentis J. T š c h a k s t e: Wahrds Paulukam.

P a u l u k s: Godatee Tautas Padomes lozēki! Eš gribu tīkai atbildet uš teem eebildumeem, kas pret mani te tīka wehrstī. Te tīka aishadits, ka eš ešot atradis šāhdū archeologišku leetu wezōš kreemu likumos. Ja, kungi, lihdi ščai deenai pee mums pastahw ščis wezais kreemu likums un mehs pašči ari dibinamees uš wezās kreewijas teritorijas. Mehs šawà pawalstneezibas likuma punktōš ari šakam, ka muhsu pawalstneeki buhs tee, kas agraki bija kreewijas pawalstneeki. Tà tad mehs ešam tīk zeešči šaistiti pee kreewijas likumeem, ka mehs pee labakās gribas ne no kreewijas teritorijas, ne no kreewijas likumeem wakà tīk newaram. Mehs dibinam šawu walsti uš kreewijas teritorijas, šur lihdi ščim walbija kreewijas likumi, kadēhl mums ari pee pawalstneezibas noteikššanas gribot negribot jaewehro dāšči no teem pamata prinzipeeem, kas ir kreemu likumā; kad mehs buhšim šawu walsti galigi nodibinajušči, tad ishodami šawus likumus, atmetišim wišu to, kas buhs nederigs. (Šautajums no kreifās pufes: Waj isnehmums pret ebrejeem bija noderigs?) Tagad mehs newaram taitit isnehmumus ebrejeem par labu. Ja mehs taitišim isnehmumu pret weenu tautu, tad buhšim netatni pret zītām. Mums janostahdas tadēhl uš weena šinama prinziipa un pehz ta jarihkojas, šaut wišč ari nahtu weenam waj otram par šaunu. Ebreji, kas warbuht nebija peeraštiti, war tīk usnēmti par Latwijas pilšoneem. Kas tad teiza, ka mehs winus atraidišim? Bet mehs newaram šazit, ka ziteem wišēem jarihkojas pehz šinama prinziipa, bet ebrejeem ne. Te muhsu Tautas Padomē, kà ari waldbā ir winaī preefšštahwi, kas waris darit eepaidu uš waldbibu, lai ta neatraiditu wehlanus elementus. Ja, kapež juhs wišpahrigt domajat, ka mehs waretu teikt, ka mehs juhs negribam, jo mehs tatšču neatraidam šče Tautas Padomē toš mihtōš labōš ebreju preefšštahwiš. (Šmeekli šahlē.) Tīka aishadits, ka muhsu projekts ešot wehrstis pret ebrejeem, bet toš šaunos wahzu kolonistus mehs usnēmot. Kungi, mums naw ne weens, ne otrs brahlis, bet naw ari eenaidneeks. Buhšim taitni tāpat pret ebrejeem, kà pret kolonisteem. Eš nedomaju, ka ščee kolonisti waj ščee ebreji apdraud muhsu walstis nahkamibu. Ja Semneeku Šaweeniba buhtu pahrlēezinata, ka tas pulzišch ebreju, waj tee kolonisti apdraud Latwijas ešistenzi, zīk tas ari nepatšhāmi nebuhtu, mehs tektu wineem, ka mehs toš usnēmt newaram. Bet ne eš, ne Semneeku Šaweeniba nedomajam, ka winaī apdraud Latwijas nahkamibu un tapehz mehs newaram un negribam taitit isnehmumus. Ja uš šči projektejāmā likuma pamata kolonisti buhs špeestī palikt par muhsu pawalstneekēm, tad naw teiktis, ka ebreji, kuri grib par tahdeem buht, bet naw bijušči peeraštiti, netiks usnēmti pawalstneezibā, ja wini to wehšas. Wineem tīk jagreesčas ar luhgumu pee waldbibas, lai winus usnēmt pawalstneezibā. Šur te ir teiktis pirmā pantā, ka wini teek isšlehgi no pawalstneezibas? Šad mehs šče leekam šinamu prinziipu par pamatu, tad tas naw demokratišma prinziipu truhkums, bet ir ziti walstīški eemēsti, kuri špeesch muhsu waldbibu nešaititees. Mums

jaslataš, tã isturas žitas jaunãš wãlštis un řastanã ar to jãisturas ari mums, jo mehš nedibinam weeni pařhi jaunu wãlsti řreewijã. Ja mehš dibinatu weeni pařhi tahdu jaunu wãlsti, kura aptwer wiřu řreewiju, tad jau buhtu loti weentãhrřhi. Tad mehš waretu wilkti řrihpu pahri wiřam řreewijas likumam, waretu teikt, winřhi ir řliktš, naw demokraťiks, mehš eewediřim jaunus prinzipus. Bet, demšehl, mehš to newaram. řhe dibinas wehl daudš žitas wãlštis un ari tãš riřkofas pehž wežã řreewijas likuma. Tapehž ari mums jalekt tas patš likums par pamatu pee pawãlštneezibas notektřhanas un eewest řawus atřewiřkřus prinzipus mehš newaram. řs runaju te tika par peefpeesteem pawãlštneekem, eš nerunaju par wehlameem. Mums japrařa, řas ir augstãř, waj řatwijas wãlštis intereseš, waj ebreju intereseš. Te man jãřaka, řa mehš řtahweřim par řatwijas wãlštis intereseem! Ja nu weenam, otram ebrejam řtahw preeřřhã neehrtiba ešneegt luhgumrakřtu, tad mehš labãř peelaiřřham to neehrtibu, nekã řaiřtam řatwijas wãlsti pret žitãm wãlřim. Te tika aiřrahđits uř to, řa ebreji baiddãř, řa wini tikřřot iřřlehgti. Rađãš eemeřš ir wineem baidditeeš, řa demokraťikã řatwijas walđiba pret wineem žitãđ iřřureseeš, nekã pret wiřeem pahrejeem? řur ir tee pamati, řamdehl wini tã domã? Wini tatřřhu redš, řa tik daudři uřřtahjas preeřřhã wineem. Rađehž tad wineem jãabãđãř? Te gribot negribot nahř prařtã wezu wežã latweeřřhu paruna: „Raš waitgš, taš baillgš“. Ja wini tik baillgi, tad lařkam wineem ir řaut řas uř řiřđãřřinas. Tika aiřrahđits, řa newarot peederibas prinzipu peenemt jau tãdehl ween, řa taš buhřřot loti daudš darba prařit, un muřřu eeredni, warbuht gribedami peřnu dřiřt, nemřřot řahđus kufufus. řs neřinu, řamdehl buhtu wairãř darba, ja mehš pawãlštneezibas likumu dibinam uř peederibas, bet ne uř dřiřwořřhanãř prinzipa. Ja mehš leekãm par pamatu, řa par pawãlštneekem war buht wiři tee, řas ir dřiřwořřuřřhi waj ir bijuřřhi peerãřřiti lihđš 1914. g., tad jums jãiřđara kontrolã řa weenã, tã otrã gadijumã. Wai juřš kontrolejeet peederibu waj dřiřwořřhanu, tãpat jãřlataš žauri atteežgee dokumenti. Naw tãdehl eemeřla ne aiř demokraťisma prinzipa truhřuma, ne aiř darba daudřuma, atteiktteeš no peederibas prinzipa, kureřř bes řřaubãm ir muřřu wãlřij iřđewigãřš un dob tai břiřwãřãř rořãř pret winãř řaimineem, nekã dřiřwořřhanãř prinzipš.

Preřidents J. řřhãřte: Wařđãš peeder eeřřhleetu ministra beedrim, Birřaekã kungãm.

Birřneekš: Man atleekt tika aiřřtahwet to projektũ, kuru eeřneeđã eeřřhleetu ministrija, tãpat to pahrlabojumu, kureřř nenowehřřhãř no teem prinzipem, no kureem biž wãđijufeš eeřřhleetu ministrija, projektu řãřtahđot. Taš ir walđibas un wãlštis intereseš. Te mums tika želtãš eerunas no dařřadãm puřem. Te tika oponetš no sořialdemokraťiju řrařžijas ložeķķa Wažķķa kunga ar wehřřnwiřtã materialisma peepãlihbđibu, řa mehš newarot nedot pilřonu teēřibas teem, kureš patš liktenis eřot peeřpeediš te atrãsteeeš. Bet řãřat, waj naw weřelãř kãuřřu kategorijas, kuraš apřãhķķi ari řpeeda te řãurpu nahřt, un žiř truhřka, řa te winãř ari buhtu palikufhãř. Waj wiři tee, kureš řpeeřř řãurpu nahřt sořialeem un politisķķee apřãhķķi, waj mums tee wiři ir jãuřãem? Nã. Wini te ir atnahřuřřhi, wini te ir dřiřwořřuřřhi, un eš zeru, wini ari wehl ilgi te dřiřwos. Bet mums wini nebuht naw jãuřãem par wãlštis pilřoneem. No otras puřeš mums oponã ne ar prařta, bet ar řiřđš palihđřibu un řãřa: řtatateeš uř tãm kãuřřu mařãm, kuraš ar řpeekř roķã buhř řpeeřãř no řãejeeneš atřeet. řungi, man leekã, juřš par ilgu eřeet dřiřwořřuřřhi te, lai nebuhtu mahžijufeēēš pahřt latweeřřhu labřiřđibu. řãřat, waj jums ir biřis to řuhđřeēēš par řatwijãř tãutu, kure winã buhtu iřrahđijufe žeeřřiřđibu pret řãweem lihđšpilřoneem. Tahđi gadijumi naw bijuřřhi, řãđ buhtu aiřřãhjuřřhi kãuřřu bãri ar řpeekř roķã. Taš naw notizis, lai gan biķã eemeřšis domãř, řa taš notiks, bet pateizoteeš latweeřřhu labřiřđibãi, taš naw notizis. Tãdehl neoponejat te tik daudš ar wiřpahreju, it řã logiřķu řlehđřeemu palihđřibu, juřtam un řiřđi, bet oponestãm ar wãlřiřķeem jehđřeeneem, řãđi likti pamatoš teem pahrlabojumeem. řhiz prinzipš ir pareiřš. Wãlštis teritorijas eedřiřwotãjeem, řã tahdeem, wajaga buht pilnigi noteiktteem, juridiřķi konřtatejãmeem, un ja ari taš buhtu jãđara tahđã řãhřtã, řa mehš nemãm palihgã wežoš kreemu kodeřřus. Mums wajãđřigi řããđri noteiktã juridiřķi jehđřeeni un ar muřřu eeřřhleetu ministrijãř projektã redãřžiju tašãir řãneegťš. Tãdehl eš uřřuru eeřřhleetu ministrijãř eeřneegto projektũ, neiřřlehđřot toš pahrlabojumũ, kurei ari aiřřtahw peederibas prinzipu. Par to jau řãowãřãř tik daudš ir rumãř. Mums wajaga buht garantijãi, lai wiřãwãj muřřu wãlštis pilřoni ir wãlřiřķis ele-

ments. Tas ir galvenais, kas mums ir jagarantē, lai arī dažās neērtības un grūtības no tam zeltos. Ja mehš oponešim ar juhtam, tad mehš nonahšim pee ta, ka mums warēs ašrahdit ne tikaš us teem, kuzi ar zela spēeki rokā buhs spēesti no šchejeenes aiseet, bet arī us teem, kuzi našt šchurp un kuru zela spēekeem galā ir aši piht. Tas kairā sinā ir jaišflehdi. Juhs fakat, ka ir weens breefmigs faktors pašaulē, kas daudš ko dara, un tas ir — kukuli. Es gribu albildet, ka kukulošchana — tas bija juhsu spēhts pagatnē. Us to juhs dibinajāt šawu štiprumu, bet azumirski tas spēhts ir judis, un ja juhs atminatees par wineem, tad tikaš tadehš, ka tas juns ašinis eeaudšis. (Applausi.) Es negribu atkahrtot tos plaschos issmekoščos argumentus, kas te tika šaziti, un ušazinu balšot par teem pašrlabojumeem, kuzi neišflehdi tos prinzipus, kas litti likumprojekta.

Prešidents V. Tšch a k ste: Runataju šaraktis išmelts. Es tagad došču pehbejo wahrbu komišijas referentam, pehz kura wairs neweens pee wahrba par šcho leetu netiks peelaišis.

J. Sahlits: Rā dašči runataji išteizās, tad pee šči likumprojekta apšpreeščanas buhtu jastahjas beš kaišlibam, beš fewišchās juhtelības. Bet ne wišt runataji peeturejās pee šči prinzipa. Runajot par prinzipecem, fewišchki ušwehra demokratiško prinzipu. Ar to rotalajas no weenas pušes us otru. Bet fakat, kur te ir tas demokratišma prinzipš? Te ir eesneegti diwi pašrlabojumi. Weenam par pamatu ir pastahwigas dšihwes weetas prinzipš, otram — peederības. Waj tee demokratiški? Tahdā jehdšeeuā, kā te gribeja tehlot, neweens no teem naw demokratišks. Wareiši te runaja šozialdemokratu partijas ložeklis Bers, kurešch teiza, ka nekahdā sinā newar buht demokratišks tahds prinzipš, kas išflehdi wešelu eedšiwotaju daču un ka abi prinzipi, kas te litti pašrlabojumos, abi eet pa weenam fleadem. Wina domas buhtu tās pareišatās (Wenus: Pabdarības prinzipš! Klišwe: Radikalakais.) Ja, warbuht, bet par to arī demokratišks — radikalakais. Bet tahdu pašrlabojumu neweens naw eesneedšis. Tahlak te tika ašrahdits, ka ja peenemtu projektu tahdu, kahdu leel preeščā komišijai, tad išnahktu kahds fewišchks nedemokratišms un ka tahdi apstahški buhtu weenigi muhsu walsti. Te ja ašrahda, ka tahdi pat noteikumi ir peenemti Šomijā un Šgaunijā.

Es domaju, ka tur parlamenti ir daudš kreišakti par muhšejo, un tee to prinzipu peenehma; tad es ušinu, waj mehš, peenemot winu, buhtu nedemokratiški. Mehš nostahlamees weenigi us walstikka redses stahwolka. Špehlejot us juhtam, te dašči ašrahdija, ka redšot šchāji komišijas peenentajā pašrlabojumā dšintbuhščanas prinzipus. Wian jašaka, ka tas nebuht tā naw un tee laiki wairs neatgreesišees, un te ir aikal rotalāščanās ar wahrdeem, Tika ašrahdits us Ameriku, ka tur neefot eerobesčojumu un wišus aššemneekus naturalisejot. To mehš arī darišim, kad wini nodšihwos šinamu laiku Watwijā. Wairaki runataji ašrahdija, ka, ja peenemtu komišijas projektu, tad warbuht raštos kahdas zihnas un newehlamas parahdības; us to pareiši atbišbeja šozialdemokratu fražijas preeščstahwis Zeelens, ka ar tām mehš mahžšim tikt galā. Un ar tām jateef galā, jo ja walstis to ušpehs, tad winaš arī nebuhs. Tad wehl tika ašrahdits us kahdu netaišnibu un us teefibam us dšimteni. Bet pirmais pants nošaka, kas ir peespeesti škaitami par Watwijas pilšoneem. Par teem, kas naw peespeesti, runa buhs tahlak. Ašrahdija, ka štarp teem, kuzi naw bijušči peederigi pee Watwijas, ir leela dača tahdu, kuzi tagad wehletos buht par Watwijas pawalšneekem. Bet no otras pušes ir arī tahdi, kas newehlas buht par tahdeem. Tā tad wajaga buht taišnibai us abām pušem. Un to tašni panahš tas pašrlabojums, kuru peenehma komišija. Tee, kas wehlas, tee eesneegš luhgumu, un wini tiks ušnemti; kas newehlas, tee to lai nedara. Šche teiza, ka buhšchat jaet kā zaur kahdu filtru. Wian šchēet, tas filtrs nemas nebuhs tik grehš, tas filtrs buhs tikaš luhgumraksta eesneegščhana. Runajot par prinzipu, kas litts pašrlabojuma pamatos, ašrahdija, ja peenems šcho prinzipu, tad wajadiešajot meklet dokumentus rokā. Tapat tee buhtu jameklē rokā, ja peenemtu otru — pastahwigas dšihwes prinzipu. Pastahwiga dšihwoščhana Watwijā tatschu buhtu japeerahda teem, kas wehlas buht te par pilšoneem. Tahlak, tee eeredni, kas naw šawa ušdemuma augšumos — te tika ašrahdits par kukulu nemsčanu — tee ir ašgahjušči wehšturē un zerešim, ka wini wairat neatgreesišees. Ašrahdijumi, kuzi nahza no pašrlabojuma pretineeku pušes par to antidemokratišmu, tee nu pawišam išflehšdami. Ušstahditais projekts ir weenlihdšigs pret wišcem, un nošaukt to par antidemokratišku naw nekahda pamata. War jau buht, ka weena dača no ebrejeem buhs išflehgta iš peespeestas pa-

walstneezibas, bet wineem ir teefiba isleetot tahkafos pantus un wini war tift par Latwijas pilsoņiem. Tee bij tee swarigakee aistrabijumi, kurus, sakšana ar komiņijas wairakuma domam, man te nahzās sneegt. Man, tā referentam, jaustur komiņijas lehmums — likumprojekts komiņijas redakzijā.

Presidents J. Tšchakste: Bihds ar to debates par pirmo § pawalstneezibas likumā ir nobeigtas un mums atlikto nobalsot par eefneegteem trim papildinajumeem. Bet es mule fanehnu weenu preekschlikumu, kuru parastijuschi Tautas Padomes lozelli Kluge un Schönhofs un kuzi lihds schito sehdi schodeen pahtraukt, un nobalsoschānu aillit us nahloscho sehdi. (Balsis: Kapeh3?) Warbuht wini passkaidros to. Tahds eefneegums ir bijis, es likšu winau us balsoschānu. (Saugeeni: „Motiwejumus!“ — Ar azim redsamu balsu wairakum preekschlikums par pahtraukumu teef atraidits.) Papildinajumi nahl us balsoschānu tant kahrtibā, tā es winus te nolasschu. Te ir papreekschu eenahzis preekschlikums no Bazka kunga, kusch ir plashakais un kusch stan tā:

„Behz wahrdeem „eetilpstoscheem apgabaleem“ likt „kā ari wiski tee, kuzi lihds 1. augustam 1914. g. pastahwigi dshwojuschi Latwijā.“

(Pahrtulko kreewiski.) Es zeru, ka winsch buhs pareisi tulkots. Tad otrs:

„Papildinat behz wahrdeem „eetilpstoscheem apgabaleem“ ar wahrdeem „waj tur dshwojuschi ne masak tā 10 gadus pirms 1. augusta 1914. g.“ un treschais, kur eefneegusi juridiska komiņija un kusch stan tā:

„Behz wahrdeem „eetilpstoscheem apgabaleem“ eewetot „waj us Kreewijas likumu pamata bij jau pirms 1. augusta 1914. g. peederigi pee scheem apgabaleem.“ Es likšu us balsoschānu pirmo, Bazka kunga papildinajumu. (Par scho preekschlikumu ir 18; pret to — 41; atturejuschees — 9.) Tautas Padomes lozella Bazka papildinajums ir atraidits ar 41 balsi, pret 18, 9 atturotees. Tagad es likšu us balsoschānu, kuru eefneedsa Tautas Padomes lozellis Ulpe:

„Papildinat behz wahrdeem „eetilpstoscheem apgabaleem“ ar wahrdeem „waj tur dshwojuschi ne masak tā 10 gadus pirms 1. augusta 1914. g.“ Tos, kas ir par scho preekschlikumu, es lihdsu peezelees. (Schimans leef preekschā balsoschānas kahrtibu mainit.) Es luhgtu Schimana kungu motiwet, kas ir par eemeslu. (Saugeeni: Winau jau balso! — Balso par Ulpes preekschlikumu 25; pret to ir 42; atturas 1.) Tautas Padomes lozella Ulpes preekschlikums ir atraidits ar 42 balsim pret 25, weenai atturotees. Tagad es likšu komiņijas papildinajumu us balsoschānu, kusch stan tā:

„Behz wahrdeem eetilpstoscheem apgabaleem eewetot: „Waj us Kreewijas likumu pamata bij jau pirms 1. augusta 1914. g. peederigi pee scheem apgabaleem.“

(Par komiņijas preekschlikumu ir 46, pret to ir 16, atturejuschees 5.) Tā tad peenemts pahrlabojums, kuru lita preekschā juridiska komiņija un par kuru ir isteikuschās par labu 46 balsis, pret 16, 5 atturotees. Schis pants tagad skand tā:

„Par Latwijas walsts pilsoni skaitas ikkats agrakas Kreewijas walsts pawalstneeks, bes tantibas un tizibas isschiribas, kusch dshwo Latwijas robeschās, ir zehlees no Latwijas robeschās eetilpstoscheem apgabaleem, waj us Kreewijas likumu pamata bij jau pirms 1. augusta 1914. g. peederigs pee scheem apgabaleem un naw lihds schi likuma issludinaschānas beenai pahrgahjis sweschā pawalstneezibā.“

Es likšu schito pantu wijā wifumā us balsoschānu ar wifu papildinajumu. (Balsojot par scho pantu peezeles 47, pret pantu ir 13, atturejuschees no balsoschānas 5.) Tā tad pirmats likumpants ar pahrlabojumu peenemts ar 47 balsim pret 13, 5 atturotees.

Presidents J. Tšchakste (lasa):

„§ 2. Pilsoni, kas pagaidam usturas ahrpus Latwijas robescham, bet zitadi apmeerina § 1. minetās prasibas, nesaude Latwijas pawalstneezibas teefibas, ja wini weena gada laika no schi likuma issludinaschānas beenas atgreeschās Latwijā, waj registrejas kā Latwijas pilsoni pee kahdas no Latwijas diplomatiskām preekschitahwneezibām ahsemēs, waj ari pasino eefschleetu ministrim sawu wehleschānos palikt Latwijas pawalstneezibā.

Peesihme: Walstis, ar kuzām Latwijai naw diplomatisku sakaru, gada terminsch fahkas no schahdu diplomatisku sakaru nodibinaschānas.“

(Saugeeni: Isbeigt! — tablat!) Es dsirdu preekschlikumms, lai fehdi beids. (Menders: Pusstunda un buhs zauri:) Pee schi panta ir eefneegta peefihme no Tautas Padomes lozetta Zelma, kura skan ta:

„Peefihme 2: Datwijas pawalstneezibas teefibu naw wifseem teem, kuri peedaltijuschees 16. aprila schi gada fawehrestiba un nelikumigās ministrijas.“

(Applausi.)

R. Pauluks: Man ir jaitteizas pret scho peefihmi. (Saugeeni no zentra: Tas jau laikam aistahwēs!), bet newis aif teem eemesleem, ta juhs domajat, bet pawisam aif ziteem. Ja tee lungi naw Datwijas pawalstneeki, tad mums gar wineem naw nekahdas dadas. Mehš tomehr gribam paturet sinamu teefibu lihdsirunat par wianu darbeem, zitadi mehš buhšim peefpeesti kluset. Tapehž es domaju, ka ta peefihme nebuhtu peenemama. (Alihwe: Tee lungi fawā fajuhsmā to nesaprot!)

Presidents J. Tschakste: Es likšu scho papilbinajumu us balsoschannu. Kas ir par scho papilbinajumu, tos luhgtu peezeltees. (Saugeeni: Kas nu wianus teefās? Alihwe: Wini grib atswabinat no soda 16. aprila wainigos! No pretejas puses fanz: Waj juhs tā tā negribat wianus apscheslot? — Bankaws: Mehš sinam, kas wini ir! — Peezelas 24.) Kas ir pret scho papilbinajumu? 3. (Saugeens: Wot, wahzu demokrotisla partija!)

A. Alihwe: Duhfsu wahrdu. Ar to tad nu jakonstatē tas behdigais fakts, ka steidšigā fahrtā ir dahwata amnestija weselai kategorijai kauschu, kuri deefin waj to pelna. (Saugeeni no sozialdemokratu frakzijas: Bet jums jau ta kabatā!)

Presidents J. Tschakste: Duhfsu, kas ir atturejuschees no balsoschanas? (Peezelas 26.) Tā tad schis preekschlikums ir peenemts ar 24 balsim, 3 balsojot preetim un 26 atturotees. Absoluta wairakuma naw.

Sahlits: Mehš peenehmām fahrtibas rullī treschā lasijumā un tur bija teikts, ka japeenem ar absolutu balsu wairakumu. Tā tad preekschlikums ir kritts zauri.

A. Alihwe: Ja lihds schim par Tautas Padomi newareja fazit, ka wina apspeefch leetas diletantiski, tā tas bij sinamā rakstā teikts, — tad pee sozialdemokratu papilbinajuma apspreechanas — es nu negribetu leetot wahrdu diletantiski — jashaubas waj bij wajadšigā nopeetniba, waj jautajums bija no teem, kas balsoja par Zelma preekschlikuma peenemschannu, isdomats lihds galam? Nu mekle schahdas tahdas eerunas, lai waretu wianu atmešt nost. Tā aifraudamees no juhtam, un nelikdami waditees no prahta, muhsu sozialdemokrati peenehma amnestiju teem zilwekeem, kuru sodschannu par wari paschi gribeja panahkt, (Balks no kreifās puses: Bet jums ta amnestija jau kabatā! Bankaws: Schehl gan, ka wini aifbrauks!)

Fr. Menders: Preekschlikumu eefneedfa newis sozialdemokratu frakzija, bet Zelms. Bet ja Alihwes kungs faka, ka mehš stahwot par mulschneezibu, tad man jafaka, nerunajat par to, ko juhs gribat darit rihtu. Jums kabatā ir ta amnestija, kura jums wineem jadod. (Alihwe: Mehš teizām wispahreju amnestiju!) Tad, tad kompromisū flehdfa, mehš juhs jau beedinajām. Tagad, pehž parlobojuma peenemschanas, fawehrneeki wairs naw muhsu pawalstneeki, mums gar wineem naw nekahda dala. Nahkat nu riht un fakat, ka juhs gribat dot amnestiju pa kreifi, jo tas projektis, kuru isstrahdajuse juhsu waldbiba, dod wispilnigako amnestiju pa labi, bet gandrihs neweenam pa kreift. (Alihwe; Mehš neefam wehl isstrahdajusch!)

Presidents J. Tschakste: Es tagad likšu § 2. wifā wifumā us balsoschannu ar abām peefihmem. Te ir preekschlikums pahtrraukt fehdi lihds pirmdeenai. Man jaleef preekschlikums us balsoschannu. (Nobalsojot preekschlikums atraidits ar 30 balsim pret 22, 2 atturotees.) Es usajzinu tos, kas ir par § 2 peenemschannu ar wifseem papilbinajumeem, peezeltees. (Balso.) Tā tad ar 35 balsim pret 24 schis pants atraidits. (Smeekli.) § 3. (Nolasa.) Te es dsirdu preekschlikumms, pahtrraukt fehdi lihds pirmdeenai waj lihds otrdeenai. Kas ir par pahtrraukumu lihds pirmdeenai? (Saugeeni: lihds otrdeenai! — Newar otrdeen! — Bet kad mehš gribam!) Sapulze newehlas pahtrraukumu.

Presidents J. Tschakste (nolasa nahtoschos pantus 3. lihds 9. kuri pehž fahrtas teef bes eerunam peenemti). Tagad es likšu wifu scho likumu ar teem papilbinajumeem un pahrgrostijumeem, kahdi tika peenemti, us balsoschannu un usajzinu peezeltees tos, kas ir par schi likuma peenemschannu wifā wifumā. (Balsojot weenbalsigi teef peenemts.) Pawalstneezibas likums ar to nobeigts.

Te ir eenahfufchi wairaf likumprojekti, furi buhtu nobodami atteezigam komifi-
jam. Es schoz likumus nolafifchu, un ja buhs kahdi eebildumi, tad luhdsu pastaidrot.
(Nolafa.) Waj kapulzei buhtu kas pretim pret fcheem likumprojekteem? Naw nekaz.

Po presidija pufes nolemts nahlofcho Tautas Padomes sehdi noturet pirmdeen
pulksten 4 pehz pusdeenaz un deenas kahrtiba likt fchahbus darbus:

- 1) Komifiju wehlefchanaz uf Satverfmes Sapulzes wehlefchanu eestahdem.
- 2) Dikums par walodu teefibam.
- 3) Bagaidu noteikumi par mobillfazijas organu darbibu.
- 4) Instrukciju peenemfchana par walsts kases fihmju islafchenu un kreewu
zara naubaz fihmem.
- 5) Nosudufchu un isnihzinatu wehrtpapiru mortifikazija.
- 6) Komifiju papildinaschana.

Tahda ir nahlofchaz sehdes deenas kahrtiba. Ja israhdfises par wajasfigu,
winu waras wehl grofit waj papildinat. Ar to fchis sehdes deenas kahrtiba ir isfmelta
un es pasinoju sehdi par flehgtu.

(Sehdi flehdf pulksten 10.35 minutes.)

Tautas Tautas Padomes zeturtās sestās septītā sēde.

25. augustā 1919. g.

Prezidents J. Čakste: Tautas Padomes sēde atlaista. Šīs deenas kārtības pirmais punkts ir komisijas veļesšanas un Satversmes Sapulzi.

J. Čakste: Es leiku preekščā šho deenas kārtības punktu atlikt un zitu sēdē. Šī komisija ir ļoti svarīga, viņa pārņems visu veļesšanas lektu. Tādeļ eepreekščā jafarunājas, jānāst pēe eepreekščēja sēhdseena, lai veļesšanas īsbaritu pilnīgi apdomīgi. Par to vajaga frakzijām eepreekščā apspreektees, bet zīt es sinu, to Tautas Padomes frakcijas nāv veļl darijufčas.

Prezidents J. Čakste: Ir preekščlikums, šho deenas kārtības punktu atlikt un zitu sēdē. Tā ka nekādā zita preekščlikuma nāv, tad es likšu preekščlikumu un balsošānu. (Teļ weenbalsīgi atlikt.) Nākoschais deenas kārtības punkts ir pagaidu noteikumi par mobilizācijas organu darbību. Vaj wīseem Tautas Padomes lozēkeem ir eksemplari no šhi likuma? Vaj buhtu wajadīga lasīšana, jeb vaj teksts wīseem Tautas Padomes lozēkeem buhs sinams? Vaj referents newehletos nēmt wahrdu? Referents Sommers. — Lūgtu!

J. Sommers: Karaklausības komisija štātija šho likumprojektu zauri un nekādās leelakas pārgrosības neatrod par wajadīgām, īsnēmot weenu svarīgu daļu: Te ir paredsets, ka no attāklām weetam jāerodas septītā mobilizācijas deenā. Komisija atrada, ka, nēmot wehrā muhsu weetejos apstāklus, ka dselszēku tihls deegan īsplatīts, zēt labi, — ir eespehams no weetam agrā eerastees, nekā likumprojēktā tas paredsets. Šikumprojēkts ir fastahdīts pehz Kreewijas parauga un tamdeļ, tāpat kā tur, ir paredsets īlgās mobilizācijas laiks. Komisija šahšināja šho laiku par diwām deenam t. i. teem, kas atrodas līdš 40 werstis tāhtu, jāerodas zeturtā mobilizācijas deenā un no attāklām weetam — peektā deenā. Tas ir tas svarīgākais pārgrosījums. Pēesīmes pēe likumprojēkta pāhrejeem panteem masal eewehrojamas. Ir paredseti pēe eesauščšanas diwi termini: mobilizācijas pāwehles, doščanas deena un mobilizācijas īsfludinasšanas deena. Komisija atfina, ka jāskaita newis pāwehles īsdošanas, bet mobilizācijas pāwehles īsfludinasšanas deena. Nodaka C pants — 2. štan tā:

„Katram eesauzamam jānem līdšī pāse, krustama sīme, waj zita kāhda peršonas apleezība, bet teem, kas jāu bijušči kara deenēstā, kara klausības apleezība; gārīgi nenormaleem jānem līdšī apleezība no atteezīgās šabeeđristās eestahdes waj šlīmnizās.“

Komisija nolehma šhi panta pehdejo daļu par gārīgi nenormaleem štrihpēt.

Tāhtā ministrijas projēktā bij teiktš, ka eesauzameem jānem pārtika preekščā pēezām deenam. To komisija štrihē tadēļ, ka mehš mobilizācijas laiku šahšinājām un tapēhz ari pārtika jānem līdšī newis preekščā 5, bet 3 deenam. Tad tāni pašchā nodakā punktā 7. teļ lītš preekščā usnēmt kā pašchu pirmo daļu — noteikumu par likumdēweju eestahschu lozēku atšwabinaschānu. Pants tā tad šahktos šēloščhi: 1) Atšwabināmi likumdēwejas eestahdes lozēki, 2) pa pēenahkuma īsēldešanas laiku dselszēka, pasta un telegrafa kalpotāji, kas eeskaitīti šhtatā līdš mobilizācijas deenas īsfludinasšanas deenai u. t. t. Pāhrejis paleel tāpat. Tāhtā nodakā D pehdeja daļa teļ pāhrmainīta un wina šlanetu pehz komisijas preekščā lītšās formulas šchā:

D. pehdeja daļa: „Wīšos šchinis noteikumos nēparedsetos gabijumos pagaidām jārihkojas pehz īnstruzijām, kuras teļ īsdotas no apšardības ministrijās.“

Te ir teiktš, ka paleel spēktā kreemu pagaidu waldbības laikā īsdoee likumi un īnstruzijas, bet tā ka wini mums nāv sināmi, tad pēe mobilizācijas pašfludinasšanas buhs jāatšrahda un īnstruzijām, us kuras tas sīmejas. Tad nodakā E. ir pants 2.:

"Zai paahtrinatu eesaukšhanu, tad 2 ahrsti, fewisčki šhim mehrkim eezelti, wiršneeku wadibā, isbara eepreekšheju eesauzamo apšlatišhanu. Par weseleem atšihtos un toš, kuzi nežel eerunas par šawu eesaukšhanu, nesuhā uš komišiju. Šho pantu komišija pawišam atmet, jo šhis ir tehnikšs jautajums, kā ahtraš tittu galā ar eesaukštem kareiwjeem. Winiu eeweeto nahkoschā likumprojektā un šhi panta weetā leel weenu jaunu un tas škanetu tā:

G. pants 2. "Gesaukšhanas komišija usdod wišam eestahdem, usnehnumeem un priwatām personam nekawejoschē isšneegt mobilisejameem personigos apreškinus un atwaktuat toš no deenesta peenahškumeem."

Šhis pants usnems tabehš, ka weena otra eestahde kawejas ar šawu kalpotaju atlaišhanu un tabehš tee nepašpehji ištā laikā eerastes mobilisazijas punktā. Likums tad usliktu par peenahškumu eesaukšhanas komišijai gahdat ari par to, ka darba dowejš atlaištu šawus mobilisetos kalpotajus nekawejoschi. Tad nodakā 2 es wehl nepeemineju pehbejo daļu. Birmais punktš ir pahrgrosištš un wišch škanetu šchā:

2. pants 1. Pehdejā daļa: "Wišas minetās šinas eefneedsamas apšardšibas ministrijai (mobilisazijas nodakai) noteiktos termiņos."

Ministrija nosata apšardšibas preekššneekteem termiņu, kuzā eefneedsamas wajadšigās šinas. Tas ir wišs, ko komišija atraduse par grosamū.

Prezidents J. Tšhastke: Waj wispahrejās debatēs kahšs wehšas nemt wahrdu? Ja ne, tad es lišchu uš balsošchanu pahreju uš panteem. (Weenbalšigi peenemta pahreja uš panteem. Weenbalšigi peenem, bes peeshmem, wišus pantus 2 un 3 nodakās un no G nodakās pirmos 6 pantus. Pee 7. panta, kuzā ir runa par atšwabinašchanu no kara klaušibas, peefakas pee wahrda J. Goldmanis, no Semneeku Saweenibas).

J. Goldmanis: Pastahw likums, ka no tām šaimneezibam, no kuzām eesauz weenigo darba špehjiigo wišreeti, wišai pagasta šabeedribai ir jaapstrahdā šhis šaimneezibas seme. Bet ir tahdi pagasti, kuzi ir ispostiti un newar neko palihdset, fewisčki daudš tahdu gadijumu nahš preekšchā tagad, kur bessemneeki eeet krona muishās un wiša gimene fastahw no weena weeniga darba špehjiiga zilweka. Ja nu šchito weenigo zilweku aiššauz kara deenestā, tad wiša wina šaimneeziba aišset bojā. Tabehš man šchēet, ka buhtu pareiši, ka pee § 7. wehl peeliktu klahšt punktu 4., kuzsch škanetu tā:

"No kara ispostitos awgabalos weenigee darba špehjiigee wišreeshi, to gimenu šaimneezibās, kur pagasta šabeedriba naw špehjiiga šneegt palihdšibu šcho šaimneezibu apšaimneekochanai."

Tas ir, ja no tahdās šaimneezibas weenigo darba špehjiigo wišreeti aiššauktu kara deenestā, tad lai tas nenotiktu tajos pagastos, kuzi zaur kara darbibu ir galigi ispostiti.

Prezidents J. Tšhastke: Wahrds Grišchanam no latgaleeschu fratšijas.

Grišchans: Šhe pee pirmās dakas šhinti paragrafā (punkta b) teiktš: "Wišu tizibu garibšneeki, kam ir draudse". Ir šinams, ka dašči garibšneeki eenem amatus, bet draudšes wineem naw, peemehram kapelani un ari wikari. Watrakās draudšes aptopj pee katokeem, fewisčki eeredni pee garigās pahrwaldes, kuzi eenem amatus garigās koleģijās kā padomneeki. Tapehž es leeku preekšchā, wārhuht Tautas Padome atradis par eespehšjamū peenemt šchahda šatura papildinajumu: pehž wahrda "kam ir draudse" likt klahšt "waj ir apšihmeti no šawas garigās preekššneezibas zitos atteezigos amatos".

Prezidents J. Tšhastke: Es luhgtu referentu isteiktees par šchiteem papildinajumeem.

J. Sommers: Pret šchiteem diweem preekššlikumeem komišijai nekās naw pretim.

Prezidents J. Tšhastke: Pee § 7. punkta b, teek likts preekšchā no Grišchana pehž wahrdeem: "kam ir draudse", peelikt wehl klahšt: "waj ir apšihmeti no šawas garigās preekššneezibas zitos atteezigos amatos". Es lišchu šchito papildinajumu uš balsošchanu. (Papildinajums peenemts ar wišam balsim, trim atturotees). Dtrs papildinajums ir zeltš preekšchā no Tautas Padomes ložekļa Goldmana, peelikt klahšt wehl 4. punktu. Es lišchu šcho papildinajumu uš balsošchanu un luhgtu peezeltees toš, kas ir par šcho papildinajumu. (Papildinajums peenemts). Tagad es lišchu uš balsošchanu wišu šcho 7. pantu ar wišeeem teem papildinajumeem, kahdus mehš te ešam peenehnuschji. (Tahšak lihds beigam peenem wišus pantus bes eebildumeem, pret refe-

renta pahrlobojumeem). Tā tad šchis likums ir weenbalsīgi peenemts. Behz muhsu jaunā kahrtības rukka Tautas Padome nosaka, tad likumu lasīt trešjo reisi. Ja šewišchki preekščlikumi naw, tad presidijs no sawas pufes līks wīnu us lasišchanu pehz trim beenam. Ja naw eebildumu, tad paleef spēhka presidija lehmums.

Deenas kahrtības nahkoschais punkts buhs: Instrukzija apšardsības preekščneekem. Waj wīši Tautas Padomes lozekki šanehmuschki eksemplarus? Atklahjot wispahrejās debates, luhgšču komiščijas referentu isteiktees.

J. Sahlits: Pirms wispahreju debatu atklahščanas, es luhdsu Tautas Padomi atsiht šcho projektu par steidsamu, tas ir, lai pehz peenemta kahrtības rukka wīnu waretu isbeigt diwi lasījums un lai wīnšč isectu ahtraki zauri, jo projektā leelaki pahrgrosījumi naw paredsami. Ari us preekšču buhtu wehlams eeteikt weenfahrschakos projektus par steidsameem jau no pašchām komiščijam, bet tā ka komiščija šchini gadījumā to naw isbarijusi, tad es leeku preekščā, atsiht šcho projektu par steidsamu. Šchini gadījumā steidsamība wajadsīga wehl tamdehļ, ka pee projekta nahks neatleekama pahrejas formula, bet pahrejas formulū war peenemt tikai pehz galigas projekta zaur- luhkoschanas.

Presidents J. Tščakste: Waj referents wehlaš nemt wahrdu?

J. Sommers: Sahlišča preekščlikumu komiščija war tikai pabalstīt.

Presidents J. Tščakste: Es leeku us balsoschānu jautajumu par steidsamību un luhgtu tos, kas atsiht likumprojektu par steidsamu, peezeltees. Tā tad weenbalsīgi peenemta steidsamība. Waj referents newehletos dot pastaidrojumus?

J. Sommers: Pee preekščā liktām instrukzijam komiščijai ir tikai sīhki pahrgrosījumi. Nodaķā 4., 1. pantā pahrgrosjams tikai weens wahrds. Tur ir paredsets „gubernas“, bet tā ka mums gubernas naw, tad komiščija leef preekščā šcha wahrda weetā likt wahrdu „atteezigu“. Tad tā otru pantu likt eefščā no eepreekšchajā likumprojekta ismesko pantu par eesaulščhānos paahtrināschānu. Otrais pants par pusdeenās laika notureschānu, lai wīnšč newilltos pahrat ilgi, komiščija leef preekščā wīnu noteikt us diwām stundam. Tad tahtakee pahrgrosījumi buhtu 5. nodaķā § 2. Komiščija leef preekščā šefoschu redakziju:

Pa mobilisācijas laiku šlehsamas wīšas reibinoschu dšheenu pahrdotawas.

Starpība ir tikai tā, ka pehz likumu projekta aprīkta preekšneeks war pehz šawa eefkata šleht waj atstahst walā reibinoschu dšheenu pahrdotawas, bet komiščija leef preekščā, ka wispahri pa mobilisācijas laiku šlehsamas dšheenu pahrdotawas. 6. nodaķā § 3 komiščija strīhke pirmo teikumu „lai nebuhtu lauschu druhsmeščhānās us weetam“ un šaka šchahdā weidā: „mobilisetos nosuhta waj pa dselšzaku, waj pa semes zaku“ u. t. t. Dee ir wīši pahrgrosījumi, kahds komiščija leef preekščā.

Presidents J. Tščakste: Pee wispahrejām debatem neweens naw peeteizees. Es līšču us balsoschānu pahreju us pantu lasišchanu. Kuhdsu tos, kas atsiht pahreju us pantu lasišchanu par wajadsīgu, peezeltees. Tā tad pahreja us pantu lasišchanu peenemta.

(Bafot instrukziju pa panteem, to peenem hef debatem.)

Tščakste: Referentam Sommeram wahrds.

Jr. Sommers: Šchini instrukcijas pirmā nodaķā ir paredsetas šchahdas blantās un tur ir teikts: (nolāša.) Šchis parauga Nr. komiščijai ir bijis rokās un wīna pee šchi parauga leef preekščā „naudas šoda“ weetā teikt „pehz šawa laika likumeem“. Pee instrukcijam peeder ari šludinājums, pee kura komiščija līks preekščā isdarit dāščas pahrgrosības, tadehļ nolāšichu šcho šludinājumu, kahds wīnšč ir ar wīseem pahrgrosījumeem (nolāša).

Sahlits: Neatronu, ka tahdi šludinājumi ir pilnīgi waldbības leeta un likumā nemas nebuhtu eepinami. Ta naw likuma, bet gan administrācijas leeta, tadehļ tas jaatstahj waldbībai. Tadehļ es leeku preekščā par to nemas nebalstot.

J. Zelms: Kad komiščija šcho jautajumu apšatija, tad wīna eewehroja ari to faktū, ka pee instrukcijam ir minetas noteiktas formulas. Tā tad, ja jau tos Padomei leef preekščā apstiprinat šchis instrukcijas, tad, protams, logiskais instrukziju turpinājums ir šchis formulas. Komiščija usduhrās us tahdu šawadu parahdību: parauga Nr. weens ir paredsets nahwes šods par wīseem tahdeem nošegumeem, par kureem līhds šchim tahds šods nebij paredsets, peem. par deserteru šleppschānu un par tahdām tur amata peenahčumu laweschānām. Operejot ar tahdeem nenoteikteem jehdsee neem

galu galá teel peespreetsis wisbahgakais fods — nahwes fods. Sêhe ir peenemts pants, tursch speesch Tautas Padome isteiktees par schahbu fodu, jo mehs wehl nebuht neefam atsinuschi, ka prinziha mums wispahrigi buhtu eewedams nahwes fods, nemas nerunajot par to, ka par schahbeem nenoteikteem noseegumeem nemas nedrihkt parebset nahwes fodu nekahda gadijumâ. Ja tomehr eefchejo apstahku beht buhtu sêhe parebsami bahrgi fodi, tad komiſſija bija ar meeru peelast, ka wainigeem draud fods „pehz kara laika likumeem.“ Tapehz es domaju, ka Tautas Padomei ir jaischêiras, waj tás instrukzijas wispahri apstiprinamas. Komisija ir de facto atsinusi, ka instrukzijas ir apstiprinamas un ta ka sêhe paraugi ir instrukziju turpinajumt, tad ari wini balsojami un pahrlabojami. Tapehz komiſſija atsina par nepezeeschamu parebseto nahwes fodu strihpot un war buht runa itai par to, ka draud fods pehz kara laika likumeem. Tapehz es usturu komiſſijas preeschlikumu, ka instrukziju papilbinajumi ir balsojami.

Presidentis Tschakste: Waj referents wehletos wahrdu?

F. Sommers: Zelma kungs isteiza ari komiſſijas domas, un man, ta referentam, buhtu ari taifni jaluhdi Tautas Padome, ja reis instrukzijas ir nahfuschas winat preeschâ apspreechanai, tad ari paraugs apspreechams. Pee instrukzijam ir ari fludina-jumu paraugs. Pee pahrejeem paraageem komiſſijai naw nekahdas veefihmes.

Presidentis Tschakste: Juhs nemat atpakal sawu preeschlikumu?

J. Sahlits: Ja!

Presidentis Tschakste: Es likſchu scho fludinajumu us balsochanu. Waj ſapulze peenem schito pirmo paraugu, kuru proponeja komiſſija?

(Balsojot peenem.)

Bahrejos paraugs komiſſija nezêl preeschâ, tapehz ari tos nelitſchu Tautas Padomei apstiprinat. Bihdi ar to ir schis likums otrâ lasijumâ isbeigt. Pehz tam, tad ſapulze ir peenehmuse steldjamibu, es leeku schito likumu wisa wikumâ us balsochanu. Ta tad schis likums ar wiskem pahrlabojumeem ir peenemts un tagad ir galiqs. Man ir eenahkuse pahrejas formula us nahkofcho deenas kahrtibu, kuru parastijuschî Tautas Padomes lozekki: Menders, Sahlits, Klichwe, Benuss un Bergsons. Birmais parastitajs, Mendera Iqs, luhdsu.

F. Menders: Mugſti godatee Tautas Padomes lozekki. Pamehr mehs meeriga garâ peenemam likumu, tursch war buht par pamatu Watwijas armijai, stiprai armijai, mums no kursemes pufes draud wisleelataš breefmas, ta to fino laikraksti. Grafs von der Goltz atgreesees wakar atpakal Jelgawâ un tur ir notikuschas brukotu wahzu saldatu demonstrazijas. Nekamiga kahrtâ inſzenets usbrukums Watwijas armijas dakam un Jelgawas komandanturai. Ka laubitaji, sagki un neleschi, wahzu saldati atbrukujuschî latweeschu saldatus un prowoze Watwijas armijas dakas. (Klichwe: nost ar prowozatorem!) (applausi). Watwijas armija lihds schim ir stahwejuse sawu uſdewumu angstumos un naw kahrtuse prowozetees. Mehs zeram, ka ari turpmal Watwijas armija ees zihna tad, kad winai pawehles tee, kas stahw winas preeschgalâ. (applausi). Mums naw japaleek nerwoseem. Bet mums naw ari eemeſla aishwehrt azis pret tam breefman, kuras draud no ta leetuwena, no kura mehs lihds schim laitam newaram un newaram atſwabinates. Tautas Padome peenehma schodeen likumprojektu, tursch buhs par pamatu Watwijas stiprai demokratiskai armijai. Mums schis likumprojekts, eewehrojot Jelgawas notikumus, ir japeenem ar sinamu pahrejas formulu un to mehs leekam preeschâ peenemt ſefoschâ weida:

Nemot wehra:

1) ka demokratiskas Watwijas patstahwibas un neaktaribas nodibinaschanai un nostiprinaschanai ir nepezeeschama stipra, labi apbrukota armija, 2) ka Watwiju leela mehra apdraud wahzu kara spehks un Kellera dakas, kuras atklasti usbrukuschas latweeschu kareiwju nodakam, islaupijuschas Watwijas komandanturas un, prowozedamas brukotas ſadurfmes, gatawojas usbruht ar wahzu generakeem preeschgalâ Rigai un lihds ar to wifai Watwijas demokratiskai republikai.

Tautas Padome, isteikdama sawu karstako protestu pret grafa fon der Goltza un grafa Kellera kara spehta daku usbrukumu, ka ari wispahrigi pret scho kara spehta daku atraschanos Watwijâ, aif kuru muguras stahw wifu demokratiskas Watwijas walsts naidneeki,

1) wehrsch waldbibas usmanibu us tuwam breefman, 2) usajizina waldbibu ar pawairotu energiju kertees pee Watwijas armijas nostiprinaschanas un paleelinaschanas

fauz wiſu Watwijas tautu, ka weenam wiſtram, eeſtahtees par Watwijas demokratiſtas republikas aiſſtahwefſhanu, un pahreet uſ taſlako deenas ſahrtibu.

Tſchakſte. Es likſchu ſcho pahrejas formulu uſ balſofſhanu un luhgtu pee-
zeltees toſ, kaſ ir pret ſcho pahrejas formulu. Naw. Kaſ atturas no balſofſhanas?
Naw. Ta tad ſchi pahrejas formula weenbalſigi peenemta. Wiſi Tautas Padomes
lozekli peezeleſ; (ilgi juſſmigi applauſi.) Nahſofſchais deenas ſahrtibas punktſ ir
likumuſ par walodu teeſibu.

R. Paulukſ: Ta ka pehz neſen peenemta ſahrtibas ruſka likuma projekti
peefuhtami Tautas Padomes lozekleem wiſmaf deenu pirms ſehdes, bet ſchiſ likum-
projektiſ tikai ſchodeen ir eenahziſ un tadehl ne Tautas Padomes lozekleem, ne Tautas
Padomes fraſzijiſm naw biſiſ eepſehjamiſ ſawa ſtarpā apſpreeteſ, ee luhhu ſcho
likumprojektu no deenas ſahrtibas nonemt un likt uſ deenas ſahrtibas ſahdā no
nahſofſchām ſehdem.

Preſidentſ J. Tſchakſte: Taſ ir pareſti, ka naw biſiſ eepſehjamiſ aſtraſ
iſgataiwt no peefuhtit Tautas Padomes lozekleem, lai wiſi buhtu paſpehjuſchi ar to
eepaſihteſ. Es likſchu ſcho preeſſchlikumu uſ balſofſhanu, ko eefneedeſa Pauluka iſg
un luhgtu peezeltees toſ, kaſ ir par ſcho preeſſchlikumu. (Pazeleſ). Luhgtu peezeltees
toſ, kaſ ir pret ſcho preeſſchlikumu. Naw. Kaſ atturas no balſofſhanas? Naw.

Nahſofſchais likumuſ ir: „Dikumuſ par walſiſ ſaſeſ ſihmju iſlāi-
ſchānu“. Atklaſhot wiſpahrejas debates, bodu wahrdu referentam Wahrſbergam.

Wahrſbergſ: Kaſ ſihmejaſ uſ likumprojektu par walſiſ ſaſeſ ſihmju
iſlāiſchānu 75.000.000 rub. Ieelumā, tad komiſijiā par ſcho jautajumu iſzehlāſ deefgan
diſhiwaſ debates, pahrrunaja daſchadus jautajumuſ. Wiſipirms komiſija uſſtahdiſja
jautajumu, lai noſſaidrotu to, waj minehb 75.000.000 rublu ſumā eetilpſt ari tee
25.000.000 rub., kaſ iſlāiſti agraſ. Iſrahdiſjaſ, ka ta ir atſewiſſcha ſuma un neetilpſt
75.000.000 rub. Tad iſzehlāſ jautajumuſ, ſapehz nemta ſuma taiſni 75.000.000 rub.
un ne zita. Te iſrahdiſjaſ, ka 75.000.000 rub. ir nemti ar taſhdu aprehſhu, lai nodro-
ſchinatu Watwijas walſiſ budſchetu tuwaſoſ pahriſ mehneſchoſ, ſamehr wehl nebuhtu
nodroſchinatſ nodoklu eepluhdumuſ, lai ſegtu wiſmaf tekoſchāſ wajadiſtibāſ. ſcho ſumu
komiſijiā peenehma un preeſſchlikumu par ſumāſ ſamaſinaſchānu galu galā atraidiſja.
Taſlaſ, ſihmejoteeſ uſ likumprojektu wiſpahri, pahrrunaja, waj nebuhtu nemamſ zitiſ
ſihmju ſamehrſ: daſchada Ieeluma ſihmeſ zitoſ daudſumuſ. Zehla eerunaſ par to,
waj buhtu wajadiſtiſ iſdot 100-rublu ſihmeſ. Pehz pahrrunam, eemehrojot to, ka
agraſtee 25.000.000 rub. iſlāiſti ſihkātāſ ſihmeſ, weenojāſ, ka iſlāiſchamaſ ari 100-rublu
ſihmeſ taſhā daudſumā, ka likumprojektiā paredeſetſ. Komiſijiā pahrrunaja ari to,
tadehl peectureſ jehdſeeneſ „rubliſ“ un naw iſwehleta Watwijas walſiſ naudaſ weeniba,
uſ ko aiſrahdiſja, ka Leepajā ari patureta weeniba „rubliſ“ un ſchiſ naudaſ ſihmeſ
uſſkatamaſ ſinamā mehrā ka pagaibu ſihmeſ, tad ari teitan nebuhtu wajadiſtiſ pagaibam
pahreet uſ jaunu jehdſeenu. Uzmirkli naw eeteizamſ pahreet uſ jaunu naudaſ weenibu;
taſ buhſ iſdewigati tad, kad jau buhſ ſinamaſ garantijaſ par to, ka waram pahreet
uſ jaunu nodroſchinatu walutu, tamdehl ari pagaibam ſchiſ uſſkatamaſ ka turpinajumuſ
pee darbeem, kaſ eefahkti Leepajā. Te wehl war aiſrahdit ari uſ to, ka komiſijiā
pahrrunaja par iſlāiſchāmo ſihmju ſumu, waj ta nebuhtu wiſpahriſti par leelu, pee
kam atſina, ka ta par leelu naw, jo ſadalot to uſ Watwijas eedſihwotajeem un ſali-
hdiſnot ar to, ka taſ ir zitiſ walſiſ, uſ katra eedſihwotaja iſnahſ maſaſ. Tad komiſijiā
wehl iſteizāſ, ka nebuhtu wehlamaſ iſlāiſt wiſaſ ſihmeſ uſ reiſi un laiſt apgroſiſbā.
Iſrahdiſjaſ, ka agraſtee 25.000.000 rub., kwiſ tika nolemti iſlāiſt, wehl naw pilniſti
iſſmelti. Komiſijiā waldbiſja domāſ, ka newajadiſetu zenſteeſ iſlāiſt wiſu ſcho ſumu un
Waldbiſbai japeegreeſch Ieelaka uſmaniba pee naudaſ ſihmju iſlāiſchānaſ, lai neſatrizinatu
Watwijas naudaſ kurſu, pehz eepſehjaſ mehginot ſegt wajadiſtibāſ ar eefſchejo aiſnehmumu
diſhwaku realiſeſchānu un nodokleem. Waldbiſbai jaruhpejaſ, lai atſwabinatōſ no „rubla“
jehdſeena, lai tiktu pee paſtaſhwigaſ noſtſiprinatōſ walutaſ, tamdehl Waldbiſbai jazenſchāſ
wiſahſtraſkā laiſkā nodibinat emiſijaſ banku. No komiſijaſ pufeſ wairat ko peefihmet
naw, un komiſijiā peekrita, ka likumprojektiſ peenemamſ taſhā weidā, kaſhōſ wiſſch
ſcheit ir. Komiſijiā no ſawaſ pufeſ eeteiz uſſlatit ſcho likumu par ſteidiſamu un leel
preeſſchā peenemt wiſu diwoſ laſijumuſ, ka eepreeſſchejoſ.

Presidentis J. Tschakste: Es lietschu us balfschannu projekta feidsamibu. Ta tab weenbalfigi peenemta feidsamiba. Wahrds peeder Burinam no Demokrati Sateenibas.

Burisch: Zeenijama Tautas Padome! Mehs paschlait bsihwojam papira naudas pluhbu laika, papira naudas drufatawa sirahda deenu un natti, weena walsti pee labakeem, otra pee flittakeem apstahkeem. Rodas jautajums, waj ari mums nebuhs javeedsihwo to pate stahdija, tee paschi naudas pluhbi, kahdus mehs redsam zitas walstis. Pee mums apstahkt weena sinä ir labaki, otra flittaki nekä tas redsamä lainian walstis. Mums pee laika jau janosprausch tas zelsch, pa kuru mehs galu galä eestim, un bausf mas japareds, kahda plashumä mehs waram rihkotees ar papira naudu. Schis jautajums ir swarigs un buhtu pee laika noskaidrojams, jo kludhas, kas tiktu nobaritas, wehlat buhs gruhiti un warbuht neeespehjami islabot. Meera apstahktos mums preesch apgroshbas hij wajadfigs naudas no 30.000.000 lhbfi 40.000.000 selta rublu, kas istaisija, pahrwedot us franku sistemu, kas pee mums ir faktiski eewesia, 95.000.000—110.000.000 franku. Paschlait mums ir preeschä likumprojekts par 75.000.000 rubleem jeb frankeem. Kopä ar agraf atkauteem 25 milji tagad istaisa 100.000.000 rublu jeb franku. Tä tab norma, kura bija wajadfiga preesch meera laikeem, ir jau gandriihf safneegta. Nemot wehrä faktisko naudas apgroshbas daudsumu, kahds mums bija meera laikos un eewehrojot Latwijas ihpatnejos fainneezifkos apstahklus minetais naudas wairums mums ir nepeezeeschams. Tee 40.000.000 rub. mums bija wajadfigi meera laika, kad tirdsneeziba un ruhpneeziba atradas pilnos seedos. Tagad mums ruhpneezibas naw un tapat ari tirdsneezibas ihpat lä naw. Nemot to wehrä, waretu domat, ka naudas apgroshba mums paschlait wairat, nekä wajaga. Wet tas lä naw, pee tagadejeem apstahkeem mums naudas wajaga ne tikai lä apgroshbas lihdselka, bet lä lihdselka preeschä zitu wehrtibu eeguhshanas. Semes thirishchana un aistahweshchana pret eenaidneekcem prafa leelas sumas un sumas, deemschehl, paschlait newar eeguhf bes naudas drufashanas maschinas palh. Des tam wehl pretschu zenas ir safneegushas nedfirbetu augstumu un kredita aparats pilnigi paralifets. Pee tahdeem apstahkeem gruhiti noteikt islaihshamas naudas apmehrus. Tomehr mums jaewehro scheit wisleelakä usmaniba un pee naudas preses jakeras tikai pehdejä brijhdi, kad wairs naw zitas isejas. Pee naudas jautajuma reguleshchanas jaewehro ari tas naudas daudsums, kas paschlait walsti atrodas, tas ir — kreewijas nauda. Schäs sumas ir leelas un winas tagad newar islaihst is azim. Beenemot scho likumprojektu, mehs newaram paet klusedami garam tagadejai muhsu finansu politikai. Tamdehl man te buhtu jataisa daschas peesihmes. Man paschlait ir tahds eespaids no finansu resora, itka Waldiba liktu jau tagad smagumu punktu us naudas drufashannu, un ka ziti awoti preesch lihdselku atrashanas neteef peeteefoshä mehrä isleetoti. Greesifimees pee nobolkeem. Rodoklu paschlait eenahf koti mas; mums pat finams, ka Waldibas eestahdes, kuras pahrsin nobokkus, paschlait atrodas bes darba. Rodas jautajums, kas te buhtu darams. Wispirms leelakas sumas, kas mums waretu paschlait eenahft, ir weenreisejais nobokkis us nekustameem ihpashumeem. Atteezigais likuma projekts peenemts jau pagahjuschä seemä, bet winsch lihds schim stahw us weetas. Kur winsch ir un tad winsch nahts? Mehs redsam nobokkus us fikkem, us faihjas pupam un ziteem produkteem, bet semes nawa apliktas, muishas naw apliktas. Schis nobokkis, kas paredj 15.000.000 rub., nekustas us preeschu. Walsts nobewas galwenä kahrtä nes muhsu fainneeki; bet kas lihds schim wehl naw nobokkus malfa-jusch, tas ir muhsu muishas. Schis nobokkis ir isplatams us wissem ihpashumeem weenadigt, ka ishtgruntneeku, tä leelgruntneeku. Tahlat — par eeshchejo aishnummu. Geshchejais aishnumums teef realifets koti gauhi un patriotifms, us to wisu laiku zerejam, nepeepildas; naudas maki labprahitigi neweras wakä, sewishki pee tas paschas muishneezibas. Tä tab, ja naw patriotifma, tad ir jaatrod ziti lihdselki, spaida lihdselki, ar kureem mehs waretu tikt pee walstij nepeezeeschamas naudas. Tagadejee apstahkti neatkauj ilgati gaidit. Geshchejs aishnumums ir japahrwehersch par peespeestu, bet tä, ka lai tiktu aistahrti netikai muhsu fainneeki, bet ari lihdsigä mehrä muhsu muishneekt, kuru preeschstahwji kabinetä eenem priwilegetu stahwokli. Mums ir teefiba prasit no muishneezibas, lai ari tä nahktu palihgä usturet muhsu walsti. Ja schäs aprindas ir prowisorifski aishmushas Tautas Padomi, tad jawehlas, ka winas, kaut ari prowisorifski, palihdsetu nest walstis nastas.

A. Alhwe: Zeenijamee Tautas Padomes lozekki! Man pilnigi japeweenojas tam domam, kas tika isteiktas no Purina Iga, atteeziba us nodoklu nemshanu. Walfs newar bes nodokleem pastahwet, tadehl nepeezeeschams nodoklus nemt un fewischi no teem, kas naw neso darijufchi walfs laba. Tas man leetas pats par fewi saprotams. Otrs aifrahdijs, ka tamdehl, ka tagad tirdsneeziabas un ruhpeeziabas nestahw pilnos seedos, buhtu wajadsigs preefsch apgrofibas masat naudas, pehz manas pahrlleeziabas ir nepareifs. Ja ir pamafinajusees tirdsneeziaba un ruhpeeziaba, tad tahda pat mehra ir paleelinajusees wajadsiba pehz naudas, paleizotees muhsu kreditaparata galigai isputinafchanai. Kas agrat tika nofahrtots ar banku palihdsibu, tur tika isbariti pahrwebumi, tur tagad ir wajadsigs teefchi nofkaitit naudu preefscha. Tas prafa dauds wairaf apgrofibas lihdselku nefa lihds taram. — Nahkoschais eebildums pret maksafchanas lihdselku famafinafchanos ir pastahwofcha dahrdsiba. Tagad par kuru katru leetu jamafsa augstakas zenas, kas leelakas summas naudas. Tahlaf, nepeezeeschami pahreet ahtraf us Batwijas walutu, lai jo projam nesaudetu leelas summas zaur kursa starpibu. Atze-refimees, ka freewu zara rubli gahja tahdrefi weenadi ar ost rubkeem, wehlafr nofkrita us 75 kap., tad us 65 kap. un tagad ir jau pat us 50 kap. Wifseem teem, kam zara rubli kabata, ar to zelas leeli saudejumi. Tadehl tas daudsums naudas sijnju — 100,000,000 rub., kas projektā paredsets, ir nopeetni wajadsigs meera laikos. Tas naw par leelu, drihsaf par masu ari tagad. Naw neweena motiwa, kas runatu par to, ka nodoklu leeta atfahjama uwarhta. Tautas Padomei japeweenojas resoluzijai, kuru referenta Igs gan preefscha nezehla, bet tura isfneegta Tautas Padomes lozekkeem. Resoluzija prafa, lai Waldiba neaifraujas no ta, ka winai tagad teef dotas teefibas islaist walfs kafes sifmes, bet lai wina peeegreesch jo leelu wehribu ari walfs eenahfumeem. Naw atleekama emifijas banfas dibinafchana, lai islaistas walfs kafes sifmes tiftu pahrwehrfas par emifijas banfas wehrtibam, kuras buhtu nodroschinatas un aif kuram stahwetu faktifka selta fonds. Lai to panahktu, mums nepeezeeschami wajadsigs isbarit ahreju aifnehmumu. Peenemot pahrejas formulu, aifrahdi un Waldibai, kas ir winas teefchais peenahkums un reisē ar to darijim ari pilsonus 100,000 nigus us wina peenahkumeem.

P a e g l e: Godajamee Tautas Padomes lozekki. Es gribetu aifrahdit us pahris fefofcheem punkteem. Man leetas, ka muhsu finantschu ministrija ir weenmehr koti ilgt faifstijuse muhsu Batwijas rubla kursu ar beswehrtigam ahrfemes naudam. Es gribetu starp tam minet Wahzijas marku un freewu rubli. Atminefimees wisi to kursu, kahbu isfludinjaja nedeku atpafal, tas ir: weens Batwijas rublis ir lihdsigs weenam ost rublium un diweem zara rubkeem. Tad schim diwam minetam naudam nebija wairs tahds kurss, atteeziba pret franta wehrtibu. Taisni schini deena kontrolebams ahrfemes walutas wehrtibu, man jakonstate, ka finantschu ministrim wajadsetu isfludinat atkal zitu kursu minetam diwam naudam, kuras atrodas apgrofiba Batwijā. Ja Batwijas rubli staitam frantam lihdsigu, tad winsch tagad lihdsinajas apmehram 1.50 kap. ost, jeb 3 zara rubkeem. Ja schitais kurss netiks regulets tahds, kahds tas ir starptautifka tirgu, tad tas muhscham un weenmehr buhs saudejums Batwijas walfstij; ihpafchi tirdsneeziaba nepawifam newar atselt, jo importet un eksportet prezes ar schahdu kursu naw eefpehjams. Tadehl mans preefschlitums buhtu, lai finantschu ministrija greestu fewischi wehribu us to, lai Batwijas rublis buhtu weenigais ofzielais maksafchanas lihdselis, bet zitas pahrejas ahrfemes naudas peenemtu maksajumos tika par tahdu wehrtibu, kahda tam ir starptautifka tirgu. Lai nenesu walfstij saudejumus, buhtu koti wehlams ari tas, ka mehš fawu naudu nesauktu par „rubli.“ Toreis, kad Niga peenemam scho nosaukumu un Seepaja schtam drukat scho Batwijas rublus, tad nemas nedomajam, ka islaidis wairaf par teem pascheem mineteem 25,000,000 rubkeem walfs naudas. Mums wajadsetu atrast latweeschu naudai latwifku nosaukumu, jeb apmeeri-natees ar frantu un fantimu. Man leetas, ka naw weeta rubla nosaukums tagad, kur freewijas rublis slihds weenmehr us leju un azumirli winam ir wehrtiba starptautifka tirgu 10 kap. Tadehl muhsu naudu saukt par rubli buhtu koti riskanti. Man, zelojot pa ahrfemem, jakonstate fakti, ka pret nosaukumu „rublis“ bija wispahrigi koti juhtigi. Nonahkot Kopenhagenā, man bija lihds osta markas un osta rubli. Tur markas nehma pretim, bet rublus nenehma tamdehl, ka wini fajauza ost rubli ar freewu rubli. Tapat tas bija Stohholmā, Kristianijā, Londone un Parise. Wina nenehma til tadehl, ka nosaukums bija freewifks. Toreis tika isdoti minetas walfstis dekreti, ka freewijas

rublis neteeß peelaists schinis walstis; tos wareja mainit tikai sem rotas. Man leelas, ka wiskas schis parahdibas ir janowehrsch jo ahtraf, jo labaf. Ja nebuhtu peenehmigs latwists nosaulums, tad waretu istitt ar frauu un fantimu.

Tschakste: Es lisschu scho likumu komisijas redakzija us balsoschanu (peefihmes: pahrejas formulu!) Wehl nemas naw pahreets us pantu lassichanu. Waj sapulze wehlas pahrejas formulu tuhli? Ja ne, tad pahreestim us pantu lassichanu. Es lisschu tagad balsot par pahreeschannu us lassichanu pa panteem. Es luhgtu peezeltees tos, kas ir par pahreeschannu us pantu lassichanu. (Beezelas.) Luhgtu peejehstees. Luhgtu peezeltees tos, kas ir pretim? Naw. Kas atturas no balsoschanas? Naw. Waj wehletoß fahds nemt wahrdu wispahrigi? Ja ne, tad es lisschu scho likumu us balsoschanu ta, ka winsch fastahw wisk no weena pascha pautu. (Beenem weenbalsigi.) Finantschu un buhscheta komisija ir eefneegusi pahrejas formulu, tura skan ta:

Remot wehra:

- a) ka walsts kases sijnju islaischana plaschos apmehros waretu atstah nelabwehligu eespaidu us Watwijas naudas kusu;
- b) ka nobokki eenahf pahraf masos apmehros;
- c) ka eefschaja aishnemuma realisechana norit pahraf gaußi un turklaht naw sinans, waj winu nodomats pahrwehrt par peespeestu aishnemumu un
- d) ka nenoteittiba walutas jantajuma rada faheschgijumus fainneezißka dshwe,

Tautas Padome atsiht par nepeezeeschannu, ka walsts kases sijnmes islaischot cewehrojama leelata usmaniba, aprobeschojotees tikai ar wisnepeezeeschamato, fagahdajot lihdsjeklus, gan nobokkus eewahzot, gan labprahtiga un peespeesta aishnemuma weida. Neisa ar to peegeeeshama leelata wehriba ahtrafai Watwijas walutas nokahrtoschanai un emisijas bankas nobibinaschanai.

Ta ka zitas pahrejas formulas naw preefscha zeltas, tad es leeku schito pahrejas formulu us balsoschanu. (Beenem weenbalsigi.)

Mahfoschais deenas fahrtibas punktis ir: likums par Kreewijas zara nau u das sijnem. Wiseem Tautas Padomes lozettekem drukatee eksemplari ir isdalitti. Tadeht lassichana buhtu welta un es luhdsu referentu sneegt tuwalas sinas. Referents Waldmans.

Waldmans: Augsti godajamee Tautas Padomes lozetti! Zums teel sneegts preefscha weens sichts likumprojekts, bet bes schaubam koti wajadsigs un nepeezeeschams pee tagadejeem apstahleem, kur pee mums apgroßijuma ir kreewu nauda, ar kuru lihds pehdejama laitam, famehr Waldiba isbewa rihsojumu, tika dsihta spekulazija, nenemot pretim bojatu kreewu naudu, kas fahzela koti nepatihlamus starpgadjumus pee maksaschanam. Zuhß sinat, ka naw nelahdas isschiribas bojatai naudai no gluschi jannas Kreewijas naudas sijnem. Mineto spekulaziju dsina daschaz atjewischtas personas, lai bojatu naudu waretu nopirkt par lehtaku zenu un wehlaß pahrdot par nominalu wehrtibu. Tapehz jaapweiz Waldibas rihsojums, kusch dara galu schai spekulazijai. Tagad schis rihsojums ir eefneegts Tautas Padomei preefsch apstiprinaschanas un isdoschanas likuma weida. Schini pascha likumprojekta ir eewetots wehl otrs rihsojums. Zuhß pirmä pantä lasat, ka Kreewijas zara nauda ir nostahdita blatus Watwijas naudas sijnem un ir padarita par likumigu maksaschanas lihdsjelli, kaut gan ministetjas preefschahwis aishrahdija, ka Waldibai neefot bißis nodoms schini likumprojekta nostahditt kreewu naudu blatus Watwijas naudai. Finantschu komisija apfweiza tahdu redakziju: schini brihdi ir nepeezeeschami nostahdit Kreewijas zara naudu ka maksaschanas lihdsjelli blatus Watwijas naudai. Kad Watwijas nauda ir til masa skaita isdota, tad wina newar buht par weenigo maksaschanas lihdsjell un dshwe to peerahda. Azumirlli wisk maksajumi teel isdaritti kreewu nauda, tadeht wajaadsigs, ka ari likumiga fahrtä kreewu nauda tittu nostahdita blatus Watwijas naudai, kur japeenem pee maksaschanas komisija bet sikhata nauda lihds sinamam apmehram: 10, 15 un 20 kap. lihds 20 rußkem un 1, 2, 3 un 5 kap. markas lihds 3 rub. Pee pehdejä paragrafa pahrspeeschanas komisija weenbalsigi nahja pee slehdseena, ka siktas mainu Watwijas naudas drukaschana maksatu deefgan leelu jumu, ka schim brihscham mehß isseekam ar hijuscham kreewu mainu markam un zitam sikhäm naudas sijnem, tapehz schim brihscham naw nelahdas wajaadsibas pascheem kertees pee siktas naudas drukaschanas. Tika aishrahdits, ka mußß wa r

ahrsjemes pahrpiluhdinat ar newehrtigam naudas 10 un 20 kap. gabalu sijnem. Komissija peekrita usskatam, ka tas nemotiks, jo eewest sijnas naudas sijnes Datwijā neatmaksajas. Spekulanti webis Datwijā leelakas naudas sijnes tā 1000-neekus un 500-neekus, bet ne sijnas mainu marfas. Komissija weenbalsigi peenehuma likumprojektu un es tagad luhgtu Juhš augsti godajamos fungus, winau peenemt tahdā rebažjā, tahdā winšch ir preekščā zeltš.

Tschakste. Atklahtju wispahrejās debates. Wahrds Waldmanim.

Waldmanis. Es luhgtu atskht scho likumprojektu par steidsamu. Es esmu tanis domās, ka likumprojekts ir wajadsigs un pee wina ilgi uslawetees mums naw eemešla.

Tschakste. Es likšchu us balsošchanu steidsamibu. Tā tad weenbalsigi peenemta steidsamiba. Es luhgtu stahtees pee wispahrejām debatem. Wahrds peeder Baeglem no Demokratu Saweenibas.

Baegle: Godajamee Tautas Padomes lozekli. Pehz maneeem eeskateem pats pirmais pants sčini likumprojekta ir pilnigi nepeenemams, tabehl, ka tur teiktš, ka Kreewijas zara nauda teek usskatita tā likumigs maksaschanas lihdseljis blakus Datwijas naudai. Tas likumprojekts interesejas tikai par to, zik rubli šaplošiti u. t. t. Par pamatu tur naw likts tas, ko taisni winas pamatos wajadsjeja likt, t. i. winas teesčajis kuršs. Es gribetu sinat, zik ilgi wehl mahnis muhsu tautu ar sčahdām beswehrtigām naudām. Wjšas walstis ir nahtuščas pee pahrlēezibas, ka kreewu rublis ir weena no beswehrtigakām naudām starptautiskā tirgū, bet muhsu Waldiba to nesaka. Es domaju, ka taisni sčodeen mums buhtu peenahzis laiks to atskht un es leeku taisni pirmo pantu rediget fefoščā lahtā...

Tschakste: Tagad es newaru to peenemt, bet kad nahtš runa par panteem.

Baegle: Peesihmet tahlaļ par šabursitumu waj weselumu, tas man ļoti maļ interese un buhtu labi, kad nebotu eerotšchus rokā sčiteem eelaš naudas mainitajeem atraidit sinamus naudas papirus, tapehz ween, ka wineem ir leelaki jeb masaki defekti. Es atgreesišchos wehlaki, kad buhs debates pee atteeziga panta.

Tschakste: Ja wispahrejās debates pee wahrda neweens nepeeteizas, tad likšchu Tautas Padomei preekščā špreest par pahreju us pantu lasišchanu un luhgtu peezeltees tos, kas ir par to, ka pahrejām us pantu lasišchanu? Tā tad mehš pahrejām us pantu lasišchanu. (Nolasa 1. pantu). Tas ir pirmais pants. Wenders — luhgtu.

J. Wenders: Es eefneedu pahrlabojumu pee pirmā panta tahdā weidā: Starp wahrdeem „lihdseljis“ un „wišos“ likt papildinajumu „pehz waldivas noteikta kurša“, ja papildinajuma te nebuhtu eekščā, tad isklaufas, ka kreewu rublis ir lihdsigs Datwijas rublim.

Baegle: Es liktu pirmo pantu rediget fefoščā lahtā: „Šikumigats maksaschanas lihdseljis ir Datwijas rublis; zara un ostrubli peenemami wišos maksajumos pehz starptautiskā kurša maksaschanas deenā“ u. t. t. Man gribetos uswehrt to, ka mehš nedrihtam tahlaļ muhsu tautu maldinat ar sčeeem no waldivas mahšļigi noteikteem kuršeeem. Man pašam bija japeedšihwo, ka webot šarunas ar Waldibu, slehdsot atteeziguš lihsumus ar ahrsjeem, Waldibai arweenu japekashjas teem, kas eewed preekšč Waldibas prezes; winai jarehšinas ar starptautisko kuršu, jo žitabi importet prezes us Datwiju nebuhtu eespehjamš. Ja jau Waldiba starptautisko rubli kuršu rehšina atteezibā pret firmam, kas importē prezes Datwijai, tad kadehļ nepasinot to atklahtibai, lai ari wiši pawalstneeki aprehšinatu kreewu rubli pehz starptautiskā kurša.

J. Zelmš: Gepreekščeja runataja ašrahbijumi man leekas ešam nepeenemanti aļ fefošcheem eemešleem: pirmām lahtam mums jaewehero tas, ka papira „nauđa“ naw nauda, bet ir tikai weksel us sinamu latu un us wineem tā ari tikai war skatitees. Ja tā šauktam kreewu rublim tagad ir tik masa wehrtiba, tad tas isklaidrojamš ar to starptautisko politisko stahwokli, kuru Kreewija tā juridiskā persona pašlaļ eeenem. Kreewijas starptautiskais stahwoklis war ar katru brihdi mainitees un lihbi ar to ari winas wekselu t. i. papira naudas kuršs war mainitees. Tapehz wišmal tagad waram preekšč eekščejas naudas tirguš obligatoriski peenemt rubka kuršu, bet nedibinot šeno kuršu us ahrsjeemš biršcham, kur winšch ar katru deenu katrā walsti mainas. Tā peem. Šweedrija kreewu rubka kuršs pastahw 10, Bahžjā — 8 kap. un žitās walstis wehl šawadats. Šā to lai war peenemt par išejas punktu preekšč

weetejās zirkulāzijas? Tas ir weens. Otrs ir tas, ka mums jārehķinas ar to, ka plašākām masām Mīgā un uš laukeem ir palikušās kabatā tīkai „kerentās“ un kreewu nauda. Wišmagat zeetis ņhīs plašhās masās, ja neatņhīs kreewu naudu par maksāšanas lihdselki blakus Latwijās naudai. Tas buhs wišmagatāis ņiteens truhzīgām ļaušhu masām, kurām Latwijās naudas nemas naw, bet pastahtw tīkai teorijā preekš rehķinasšanas, jo, ko nosihmē, ka zenas logos teel isliktās Latwijās naudā, teiksim, 4 rubli, bet mums tomehr ir jamakšā 8 rubli kreewu naudā, jo mums Latwijās naudas naw un zaur to tīkai ir jamahzās reišinat uš diwi. Ja mums buhtu peeteekofchš daudsums ņhīs naudas, tad tīkai waretu buht runa par noteiktu kursu, ko noteiz, atteezibā uš zitām naudām, eekņhejā tirgū, bet newis pašaules biršhā. Pašaules biršha mums newar buht par mehraulku preekš eekņhejā tirgus, jo pašaules tirgus war buht par mehraulku tīkai ahrejā tirdsneezibā, bet neahdā ņinā preekš eekņhejās naudas zirkulāzijas. Tadeht es ušturu to pahrlabojumu, ko eeneņa mans frazijas beedris, Menders, atņiht kreewu naudu par likumigu maksāšanas lihdselki blakus Latwijās naudai, bet pehz Waldbiās noteikta kursa.

Prezidents J. T ņ h a k ņ t e: Wahrds peeder finansu ministrim, Erharda lungam.

Finansu ministrs Erhards (runā kreewiski): Tautas preekņstahwu lungi! Mendera preekņlikums ir pilnigi pareišs, jo wajadņigs pastaidrojumš, ka kreewu rublis naw lihdsigs Latwijās rublim. Kas atteezas uš Baegles preekņlikumu, tas naw ispiļbams, jo tas raditu leelus ņatrizinajumus ekonomistā dņihwē. Pee mums eedņiwotajeem ir tīk maš Latwijās un tīk daudz kreewu naudas, ka ņhīs preekņlikums raditu katastrofu.

Prezidents J. T ņ h a k ņ t e: Es liņhu uš balsošhanu... Baegle? Luhgtu.

Baegle: Ja warbuht tagad ņhitadu starptautisku kursu „zara“ un „ost“ naudai eewest Latwijā israhditos par nerazionalu, tad tas war buht isņkaidrojams ar to, ka mums pašheem naw peeteekofchi naudas nodrukats. Tapehz ja mehš drufakim 75.000.000 rublus un nereguleņim „zara“ un „ost“ naudas starptautiskā kursa wehrtibā, abas ņhīs beswehrtīgās naudas nowilks muhsu Latwijās rubla wehrtibu lihdsi besdibenos. Tadeht luhdsu nšturet eeneņto pahrlabojumu.

Preekņņ. T ņ h a k ņ t e: Waj referents wehlas wahrdu?

Ref. Waldmans: Godatee lungi, kas atteezas uš pahrlabojumu, ko eeneņa Tautas Padomes lozeklis Menders, tad tas ir peenemams un wiņņh tīka pahrunats komiņijas ņehdē, kura apņpreeda ņho likumprojektu. Komiņijā pahrlabojums netīka peenemts tapehz ka ir ņewiņhls likums, kurņh noņaka, ka kreewu nauda lihdsinas 50 kap. latweeņhu. Skaidribas labad wīnu waretu eeneņt likumprojektā. Kas atteezas uš otru pahrlabojumu, kuru eeneņa Baegle iģz, tad tas ir pilnigi nepeenemams. Kungi, ja, tahdu kursu mehš noņautsim par starptautisku? Jo weenā ahreņemju pilņhētā wiņņh ir tahds un otrā atfal zitads. Ja es eeeņhu pee Biņeneka pirkt maņhinas, tad es gribeņhu kreewu naudu apreņhinat pehz kursa, tas pastahtw Zirike, bet weikalā gribes apreņhinat pehz Kopenhagenes kursa un tā mums isnahls muhschīgās diferenzes; tadeht tas ir pilnigi atmetams. Kā mehš konstatēņim tahds kurš ir kreewu naudai ahreņemš, preekņ tam mums wiņeem buhtu japaraktā ahreņemju awiņes, kur ir nodrukats kurš. Ar tahdu likumu mehš isņemsim no apgroņtuma kreewu naudu, kura mums tīkai ir un ņpeediņim pilsonus wīnu uš biršhās, uš Smilņhu celas, eemainit pret Latwijās naudu, ar ko weizinaņim atfal ņpekulāziju. Ja mehš peenemam likumu, ar kuru gribam atkarot ņpekulāziju, tad tatschu neradiņim jaunu ņpekulāziju. Tapehz es leeku Baegles kunga eeneņto pahrlabojumu nepeenemt, bet atraidit.

Prezidents J. T ņ h a k ņ t e: Ir eefneegti diwi pahrlabojumi. Wiņradikalākais no Baegles un wiņņh ņan: (nolasa). Luhdsu tos, kas ir par Baegles pahrlabojumu, pazeltees. ņhīs pahrlabojums ir atraidits ar wiņām balsim pret weenu, kas balņoja par un 3 atturotees. Otrs pahrlabojums ņan, ka pehz wahrdeem „lihdselkus“ buhtu eewedams „pehz Waldbiās noteikta kursa“. ņho pahrlabojumu eefneedsa Menders; to es luhdsu tagad nobalfot un luhgtu peezeltees tos, kas ir par ņho pahrlabojumu. (Peezelas). Luhgtu apņhstees. Luhgtu peezeltees tos, kas ir pret ņho pahrlabojumu. Naw. Kas atturas no balsošhanas? 1 — Baegle. Tā tad ņhīs pahrlabojums ar wiņām balsim pret weenu, kas atturejās, ir peenemts. Tagad § 1. ņhāi likumā ņanēs: (nolasa). Pahrejās daļas paleet nepahrgroņstas. Tagad es liņhu uš balsošhanu

wiſu pirmo paragrafu (peenem ar wiſam baſim, weenai atturotees). Es liſſchu § 2. uſ balſoſchani (to peenem weenbalſigi). Tagad es liſſchu uſ balſoſchani likumu wiſa wiſumâ (peenem ar wiſam baſim, weenai atturotees).

Nahkoſchais deenas kahtibas punktis ir likums par noſudufchu un iſnihzinatu uſ uſrahditaja iſdotu wehrtſapiru mortifikaziju. Es luhgtu referenta ſgu ſinot; es zeru, ka wiſeem Tautas Padomes lozelleem buhs drukatals projektſ rofâs.

Ref. Kweefis: Kaut gan normalos laikos tahds likums nefur nepaſtahweja, tad tomehr komiſija weenbalſigi bija tanis domâs, ka tagadejos apſtahkos tahds likums ir nepeezeeſchami wajadſigs. Mehs ſinam, zil wehrtibas ir gahjuſchas ſubumâ, atſewiſſchu perſonu nolaupitas, kâ ari wiſwairaf leelineeku latkâ. Uſ kureeni winas aiſweſtas, to mehs neſinam. Waruhht winas zirkulê aplahrt, bet tikai nelikumigâ zelâ un, lai dotu ihpaſchneekem eepheju dabut ſawas wehrtibas atpaſak, lai wint waretu tift pee jau-neem dublikateem, tos realſet par ſinamu wehrtibu, tavehž ſchis likums ir nepeezeeſchams, un komiſija atſina, ka winſch buhtu uſſtatams par ſteidsamumu. Tadehł luhbſu Tautas Padomi atſiht ſcho likumprojektu par ſteidsamumu.

Preſidents Tſchakſte: Es liſſchu uſ balſoſchani ſchi likuma ſteidsamibu. Tâ tad ſteidsamiba ir atſihmeta. Waj pee wiſpahrigam debatem par ſcho likumprojektu neweens nepeedalſees? Tad es liſſchu uſ balſoſchani pahreju uſ pantu laſiſchani (weenbalſigi peenem.) Tâ tad mehs pahreeſim uſ pantu laſiſchani. Pirmos peezus pantus peenem weenbalſigi beſ debatem.

Tſchakſte: § 6. ſlan: Sludinajums latweeſchu, freemu un wahzu walodâs jaiſleel birſchâs un krediteeſtahdêſ redſamâ weetâ un janodrukâ weenreiſ „Walbibas Wehſtneſi“. Wahrds Wihtolam no Semneeku Saweenibas.

Wihtols: Schis pants buhtu groſams tahdâ weidâ, ka peeliktu beigâs „Watweeſchu walodâ“. Kas abonêſ „Walbibas Wehſtneſi“, tas jau tikdaufſ pratis, ka winſch warêſ to ſapraſt. Tadehł es leeeku preeſſchâ likt „weenreiſ „Walbibas Wehſtneſi“ latweeſchu walodâ.“

Ref. Kweefis: Komiſija ſchis jautajums jau tika pahrrunats, kâ un tur ſludinat un kahtdâs walodâs jaſludina „Walbibas Wehſtneſi“ un beſ tam trijos no weetejeem laikraſteem. Komiſija lika ſewi waditees no taupibas prinzipa. Tagadejos laikos ſludinajumi maſſâ lofi dahrgi un iſbewumi buhtu daufſ leelakt, ja ſludinatu wehł beſ tam trijâs zitâs awiſêſ, tadehł wenojâs, ka japaleel pee weena paſcha laikraſta. Jacewehro ari tas, lai ſchee ſludinajumi buhtu plaſchakai ſabeedribai peeetami, tadehł ari ir jadod eepheja ſapraſt winas zittauteeſcheem. Tadehł komiſija bija tanis domâs, ka buhtu jadrukâ ari „Walbibas Wehſtneſi“ wiſâs trijâs walodâs.

Preſ. Tſchakſte: Es liſſchu uſ balſoſchani preeſſchilikumu, to eenefa Wihtola ſgs. Luhgtu peezeltees tos, kas ir par ſcho Wihtola ſga pahrlabojumumu. (Peezelas.) Luhgtu ſaſkaitit. Luhgtu paleezeet ſtahwus, kamehr ſaſkaita. Luhgtu peezeltees tos, kas ir pret ſcho pahrlabojumumu. Nam. Kas atturejuſchees no balſoſchanas? 11. (waj ir kworumſ?)

Ir balſojuſchi 41 no klahſteſcheem, kas ir abſolutſ wairakums. Tagad es liſſchu ſcho pantu uſ balſoſchani ar nule peenemto pahrlabojumumu un luhgtu peezeltees tos, kas ir par 6. panta peenemſchani ar wiſeem pahrlabojumeem (peenem weenbalſigi). 7. un 8. pantus peenem beſ debatem.

Tſchakſte: § 9 (nolaſa). Wahrds referentam Kweeſim.

Ref. Kweefis: Es gribu aiſrahdit uſ to, ka te ir eeweeſufees kuhda pehbejâ teikumâ: „pret to“ weetâ jaleel „tuhlin“. Te redſams no tekſta, ka grib peeſchirt teefibu praſitajam iſſchirttees, waj winſch wehlaſ ſanemt dublikatu, jeb winſch to newehlaſ, bet gan tuhliſteju naudas iſmaſku, tadehł tur pateefibâ domats „tuhlin“.

Preſidents Tſchakſte: Tâ tad tas ir preeſſchâ likts ka korektura un ne ka pahrlabojums?

Ref. Kweefis: Kâ korektura.

Preſidents Tſchakſte: Es liſſchu ſcho paragrafu uſ balſoſchani ar wiſu korekturu. (ſcho paragrafu, kâ ari nahkoſchos no 10—12 peenem beſ debatem.) Tagad es liſſchu uſ balſoſchani ſcho likumu wiſa wiſumâ ar teem pahrlabojumeem un papildinajumeem, kahti iſdariti. Tâ tad ſchis likums weenbalſigi peenemts. Bthſ ar to man japaſino, ka ...

Bergsons: Wehl komištiju papildinašanā.

Prezidents Tschafste: Proponē komištijas papildinašanū. Proponē juridiskā komištijā no Demokrātu Saweenibas deleget Dahles weetā Fridenbergu. Waj kahdam naw kas preti? Naw. Tā tad tas ir peenemts. Tab ir eenahkuschī likumprojekti, kuzi ir janodob atteeztigām komištijām. Wispirms ir eenahzis no Waldibas šaraktis par šenata, teesu, palatas, apgabalteesu un meeriteesu personu šastahwu. Presidija preešchlitums ir šcho materialu nodot juridiskai komištijai. Pretim naw nekās? Naw. — Nahkoscho šehbi presidijis nolizis us treschdeenu p. 4, pee kam, zif paredsams, deenas kahrtibā buhs:

- 1) Šikums par Nigas pilšehtas parahdu šihmju islaischanu;
- 2) Šikums par Datwijas nelikumigās waldbibas rihkojumu atzelschanu;
- 3) Šikums par walodu teesibām, kuru šchodeen atlika —
- 4) Pagaidu noteikumi par apgahdbibas ministrijai peeschēirtām šewišchlam teesibām.

Tee ir lthbs šchim paredsetee deenas kahrtibas punkti: protama leeta, winus war papildinat. Šchis šehdes deenas kahrtibu isbeidsot, es šehdsu Tautas Padomes šehdi. (Šehbi šehbs plst. 7.50 watarā).

Tautas Padomes zeturtais sēdzes astotā sēde.

27. augustā 1919. g.

Prezidents J. Čakste: Tautas Padomes sēde atklāta. Šīs beenas sēdē buhs sēdē beenas kārtība. Wispirms, likums par Latvijas nelikumīgās valdības rīkojumu atzelsšanu; otrkārt, likums par valodu tēfībām; tresskārt, pagaidu noteikumi par apgabības ministrijai peesķirtām sevisķām tēfībām; zeturtkārt, likums par Rīgas pilsehtas parahdu sīhju islaisšanu.

Wēhs stahsimees pee likuma apspreesšanas par Latvijas nelikumīgās valdības rīkojumu atzelsšanu. Waj wiseem Tautas Padomes lozēkeem ir isdaliti efsemplari? (kāhds atfauzas: man naw!) Waj juhs nebuhtu tik laipni un neislihdsetos ar šawu kaimiņu. Referents par šho likumprojektu ir Sahlits, winsch naw eeradees, waj, warbuht, kāhds zits neufsēntos dot pasfaidrojumu. Pauluks? Suhgtu!

R. Pauluks: Tā tā referents naw eeradees, un man tā komiģijas lozēkim ir sinami tee motiwi un apstahli, kāhdi tika pahrrunati peenemot šho likumprojektu komiģijā, tad grihu ihsumā referet par komiģijas lehmumu. Romiģija, štatot zauri waldbas eefneegto projektu, atrada, ka tas faetas ar apstahleem un ir tadeht peenemams. Romiģija ari neka šwariga negroģija, bet isdaria tikai dasčas redakģijas mainas. Sewiģķtu pahrgroģijumu nekahdu naw un komiģija leef preekšā likumu peenemt kāhdu, kāhdu winu ir isstrahdajusi komiģija un kāhds tas lirts preekšā Tautas Padomei.

Prezidents J. Čakste: Likumam ir usraksts, ka winsch ir steidsams. Es lirkķu nobalsot papreekķu par steidsamību. Tā tad steidsamība weenbalsģi peenemta. — Pirmā kārtā teef atklāhtas wispahrejās debates par šho likumu. Waj wehlas kāhds pee wahrda peeteiktees? Tā ka ne weens nepeteizas, tad es lirkķu nobalsot pahreju uģ pantu lasiģšanu (peenem weenbalsģi, tāpat beģ debatem peenem likuma abus pantus un wisu likumu). Wēhs pahreesim uģ otro beenas kārtības punktu, tas ir likumu par walodu tēfībām. Waj wiseem Tautas Padomes lozēkeem ir efsemplari isdaliti? Ģerunas naw. Referents par šho likumu ir Ģujeneeks.

M. Ģujeneeks: Ģodatee Tautas Padomes lozēki! Tautas Padomei tagad buhs jahahrspreekķ likums par walodu leetosšanu Latvijā. Latvija, tā mums wiseem ir sinams, peeder pee tām walstim, kuru eedsihwotaju fastahws nazionālā sinā naw wizzaur weenahds. Wairakums ir latweeģķi, bet beģ latweeģķeem daschados apgabalos daschadā škaitā dsihwo ari zittautibneeki. Wispirms Latvijas Baltijas dalā ir daschās weetās plāķakā škaitā wahzeģķi, Watgalē eewehrojumu weetu eenem kreewi, tāpat daubās weetās ebrest. Tautas Padomei nodibinot, isstrahdajot winas platformu, bij runa par to, lai Latvijas walsti ari tām tautam, kuras nefastahda wairakumu, bet kuras ir representetas Tautas Padomei, buhtu nodroģhinata tēfiba leetot školās un komunalās eestahdēs šawu mahtes walodu. Pret šho elementaro praģibu, man leefas, šķeit Tautas Padomei buhs gruhti zelt eebildumus un tā tad peģķ šatura šho praģibu, es domaju, nebuhs wajadģigs aistahwet. Kas atteezas uģ pasķu likumu, tad winsch daschodās Latvijas weetās daschadām walodam peesķķir daschadas tēfības. Šāi daschadiba, kura, warbuht, uģ pirmo azu usmeteenu war nepatihdami pahrsķeigt, isfaldrojama ar to, ka pate Latvija nazionālā sinā naw wizzaur weenada. Beemehram, Watgale špilģti atšķiras no pahrejām Latvijas dalām, pilsehtas špilģti atšķiras no laukeem; tā tad newar praģit, lai wiģās weetās wiģām walodam tēfības buhtu weenadas. Šķeit pamata tēfības atsewiģķo tautību walodam nosafa otrais un tressķais pants. Wispirms grihu runat par tressķo pantu; tas runā par wahzu un kreewu walodu tēfībām. § 3 pirmā dalā ir tēģķi runa tikai par wahzu walodu. Romiģija te nahza pee šlehdseena, ka wispirms Watgalē komunalās un walstis eestahdēs wahzu waloda nebuhs leetojama, tāpat ari uģ laukeem; tapeģķ šķis pants šķan tā, ka wahzu walodai pee-

šāķiramas finansas teešības tikai Baltijas daļas pilšehtās. Turpretim kreemu waloda pehz šchi projekta ir obligatoriski leetojama tikai Latgalē un tšhetrās Latwijas pilšehtās. Tad leelatus eebildumus waretu zelt pee § 2, bet ari winsch atteezās galwenā kahrtā us Latgales pilšehtam, kur bes latweešcheem, wahzeešcheem un kreeweem ir wairaf ne kā 20% ebreju. Šchis paragrafs nodroschina Latgalē ari ebreju walodai finansas teešības. **Prezidents J. Tschakste:** Wahrds peeder Paulukam no Semneeku Sa-
weenibas.

R. Pauluks: Godatee Tautas Padomes lozekki! Šchis likums par walodu teešibam ir pirmais likums, kas mums nahf no zittautibu jeb nazionalitatu komishjas. Šchis likums ir jo fewischi swarigs, jo winsch ne tikai aisskar zittautibneeku intrefes, bet dod mums ari tās linijas, kurās muhsu zittautibneeki domā turetees nahkotnē. Tadeht mums winsch ir interesants ne tikai kā likumprojekts, bet ari kā programa no zittautibneeku puses. Kad mehs šcho projektu apskatam kā likumu, mums wispirms janostaidro jautajums, waj komishjai bij usdots isstrahdat šcho likumu, jeb wina pate no fewis to isstrahdajuse. Ja wina pate no fewis to likumu isstrahdajuse, tad tas te nebuhtu nemas apspreešchams, jo komishjam paschām sawas iniziatives naw un winas newar ar saweem likumprojekteem nahft Tautas Padomei preešchā. Winas war tikai apspreeft un isstrahdat tos likumprojektus, kuras winām nobod waj usdod isstrahdat Tautas Padome. Ja schini gadījumā tas naw bijis, tad schis likumprojekts te naw apspreešchams, jo, kā jau teizu, komishja pate ar saweem likumprojekteem newar nahft, to war darit tikai waj nu minisru kabinets waj Tautas Padome, bet ja mehs ari newaretu to apskatit, kā likumprojektu, tad tas mums jaapstata kā programa, kura nostaidro tās linijas, tos fokus, kuras muhsu zittautibneeki domā spert nahkamā Latwijas dshiwē.

Sawadi ir tas, ka mehs schini likumprojektā nedjirdam gandrihs ne weena wahrda par latweešchu walodu. Ja mehs reis runajam par walodu teešibam Latwijas walsti, tad buhtu jadomā, ka wispirms mehs runajim par latweešchu walodu. Dshif schim wifās Tautas Padomes frakcijas atsina, ka Latwijā latweešchu waloda ir walsts waloda. Ar scha likuma peenemschanu agrakee wispahrigee nofazijumi kriht nost, jo schis projekts šatur spezielu noteikumu, par walodu teešibam. Bet kung, ja mehs islasam zauri šcho projektu, tad nekur neredsam, ka latweešchu waloda buhtu walsts waloda. Ja nebuhtu peektā pantā peemineta latweešchu waloda, tad isnahktu, ka wifā likumā nebuhtu par winu neweena pascha wahrda. Tā tad tikai runajot par pastu, komishja ir atminejuses, ka mums ir ari latweešchu waloda, bet ari te wina ir atshita tikai kā tahda, kas teef peelaita blakus kreemu un wahzu walodam. Tas ir tas galwenais wifā likuma projektā, ka walsts walodās te naw un par latweešchu walodu te nemas naw runa. Man leefas, ta ir atkahpschšanās no muhsu platformas. Bet kas tad ir schajā likumprojektā likts par pamata prinzipu? Ir tatschu wajadigs, ka katram likumam ir weens pamata prinzipis, us kura winsch dibinas un no kura istef wifā tahlakti nofazijumi. Ja mehs turamees pee sawas platformas, tad pirmā weetā bij janofata, ka walsts waloda ir latweešchu; pehz kam komishja wareja nahft ar nofazijumeem, zif tahlu ir peelaischamas blakus latweešchu walodai ari zitas walodas, kreemu un wahzu, un zitas, kuras teef leetotas muhsu semē. Šchis pamata prinzipis šche ir atmesis un zif es saprotu, tad jaunais prinzipis ir isteikts otrā pantā, un tas ir tas, ka Latwijā walodās sinā ir fadalita daudfās masās weenibās. Ja weenā aprinkfi waj pilšehtā ir 20% no weenas waj otras tautibas, tad tai tautibai ir teešiba wifās cestahdēs leetot sawu walodu un dabuht atbibi ari tai paschā walodā. Ta tad ari buhs tajā apgabalā walsts waloda, wismas tai ir walsts walodās teešibas. Un tās naw teikts tikai par pilšehtam un aprinkeem, bet ari par pagasteem; ja kahdā pagastā ir 50% no kahdās tautibas, tad tai walodai ir atkal walsts walodās teešibas. Nedfams, ka schim likumam par pamatu muhsu Latwijas sadalischana sikhās administratiwās weenibās. Nemfim peemehram Jelgawu, tur buhs tagad 20% wahzeešchu, tā tad wahzu waloda tur ir obligatoriska; tahlak, Dwinskā efot 60% ebreju, ebreju waloda tur buhs obligatoriska ar walsts walodās teešibam. Latgalē teef loti daudf leetota kreemu un poku walodas, isnahks ka tur walsts walodās ir kreemu un poku walodas. Dundagas apgabalā dshiwō wehl lihbeeschi apmehram 2 lihds 3 tuhkstofchi. Ja israhditos, ka kahdā pagastā winu tur ir 50%, tad wineem bes schaubām buhtu teešiba prajit, lai walsts cestahdēs prot lihbeeschu walodu. Kahdā pagastā kursēmē

esot dauds tšhiganu, esot pat dauds šaimneeku; ja wianu buhs 50%, tad mums tšhiganu waloda buhs obligatoriska. Ja šastaitam wisu to kopā, tad isnahk, ka mums buhs 7 waj 8 walodas, kuras wišas buhs obligatoriskas ar walšis walodas teesiba. Ja mehš gribetu usšihmet šahrti, apšihmejot pehž dāšchadām walodam katru weetu šawā krahšā, tad deesin, waj mums to warawihšinas krahšu peetittu; ta buhtu ihsti japaniska krahšu špehle (Wenders: tas buhs tilpat tā kaseinizā „Sufub“). Tahds likums ir domajams weenigi tur, kur katra administratiwa weeniba ir pilnigi patšahwiga, kur katris pagasts ir šawa republika. Bet kungi, mehš tatschu esam dibinajuschī weenu apweenotu Datwiju, kur wišī pagasti un pilšehtas ir šawilkti kopā weenā weeniba. Šai gan us weetam katrai weenibai ir šawas weetejās eestahdes, bet winaš wišas ir apweenotas zentralās eestahdes. Tās walodas, kuras leeto weetejās eestahdes, ir tabehk šaleeto ari zentralās eestahdes. Peemehram nemšim Dwinšku; tur ir 60% ebreju, tā tad wineem ir teesiba wešt wišas darišchanas ebreju walodā. Teesās tabehk wišeem jamahl ebrejšīti, jo wišī raksti no ebrejeem tur eenahks ebreju walodā. Bet kas nu isnahks: weetejā teesā to leetu tatschu neišpreedīs galigi, leeta nahks tahlat us palatu un šenatu, tā tad ari tur wišeem jamahl ebreju waloda. Tā mums nekas žits neatleekas, ka sehstees pee galda un mahžitees ebreju gramatiku, jo žitadi mehš teem miškeem ebrejeem newaresim atbildet. To pašču war prašit ari žitas minoritatas. Bet tas naw ispidams; no mums minoritates praša to, ko mehš newaram ispidit. Šaitam gan winām naw dalaš gar to, kas ispidams kas ne. Ja ari Datwiša aiseetu boja, kas winām par to. Bet nu pašawesimees pee jautajuma, waj minoritates, kuras tahdas prašibas uštahda, paščas tās ispilda dšhwē. Waj wini pašči runās tās aštonas walodas, kuru šinašchanu wini praša no walšis eestahdem?. Ja pee teesās runās katra minoritate šawā walodā, tad winaš drošchi paščas šawā šarpā nefapratišeēs un buhs kurnešchana. Tagad mums pašahw likums, kurešch nosaka, ka teesās darišchanu waloda ir weena un ta ir latweešchu waloda, blakus kural teek peelaištas, ja majadšigs, ari kreewu nu wahju walodas. Uš šcha likuma pamata teek prašīs no wišeem teesās dalibneekem, ka wineem jāprot wišas ščas 3 walodas. Šcho prašibu uštahdija taišni minoritates un mehš to peenehmām un mellejām teefnešchus, kuri mahk wišas 3 weetejās walodas; tas bij pagrūhti, bet waldbiba tomehr šamelleja teefnešchu kuri prot šchis walodas. Bet ko nu dara minoritates? Neilgi atpašak notika teesā kahds inzidents, kas wišpahrīgi deesgan pašihštams. Bij gadijeens, kur kahds žittantibneeku adwokats uštahšās teesā par aišnahwi, lai gan nemaš neprot latweešchu walodu un pat nefaprata, ap ko leeta grošās. Ko nu bij darit? Šikums praša, ka wišeem teesās dalibneekem jamahl latweešchu waloda un, tā tā adwokats ari ir taišni dalibneeks, tad tam bij jaatšahjās. Bet nu awiše bij šlaušchana! Behž tam ari kahdā adwokatu šapulžē ir išeits teesai pahrmetums, ka gribot adwokateem laupit darbu un maiši par to, ka wini nemaleklot latwiški. Tā minoritates pilnigi aišmirši, ka teesā til praša us likumu pamata no wišeem teesās dalibneekem latweešchu walodas prašchanu. No mums praša, lai mehš protam 8 walodas, bet minoritates adwokati negrib praši ne walšis walodas. Redšeet, kungi, te noteek netaišniiba, bet minoritates to netaišniibu negrib redšeet. Un ta netaišniiba buhs wehl leelaka, ja mehš šcho likumu peenemšim tahdu, kahds winašch te ir. Warbuht teils, ka ta ir nejauschiba pee likuma šastahdišchanas, ka komišeja aiš nejauschibas ir isšaiduše likumu tahdā nepilnigā formā. Šs domaju, ka par nejauschibu mehš te newaram runat. Tas projekts naw weenā štundā, weenā nedekā isštrahdats, winašch ir pamatīgi pahrdomats un tad likts preešchā Šautas Bādomei. Mehš nedrihštām aišmirši, ka komišejas preešchēhdetajš ir Šchiemana kungs un ka winam pahrmeši pawiršchibu mehš nedrihštām, wehl nesen atpašak mehš wišī dabujam rakstu no šchi kunga, kur bij išeikts pahrmetums, ka Šautas Bādome dilentantīšči isštrahdajot un apšpreešchot likumus. Tā ka pee šcha likuma projekta isštrahdaschanas peedalijas pats Šchiemana kgs, tad te tatschu par dilentantīšchmu newar buht runās. Bet ja tas tā ir, tad te wairš naw nejauschiba, bet dšika nopeetniba un tad teescham jāpraša, ko tad minoritates ihsti grib. Waj tad teescham, ja weenā pilšehtā ir 20% waj tuhštots žilweku no weenas waj otras tautibas, šchis tautibas walodai ir jadod walšis walodas teesibas. Daudši issaka pahrmetumu, ka latweešchi esot šchaurširdīgi. Šs gan nesinu, waj ir wehl leelaka šchaurširdiba atrodama, ka šab kahda minoritate, kural ir weenā pilšehtā weens tuhštots žilweku, praša šawai walodai walšis walodas teesibas. Waj ir wehl leelaka šchaurširdiba domajama! No šchi šahwotika

nemot, leeta ir koti nopeetna. Wina mums rahda, ka ihsti flatas minoritates us Batwiju; kahda zela tas grib apmeerinat sawas prasibas. Wian prasibas eet tik tahlu, ka katram tas jaatfihst par nespildamam. Un ja nu winaas tikpat leel mums preefscha prasibas, kuras pee labakas gribas naw ispidamas, waj tas nosihme ka winaas grib eet ar mums kopā? Es negribu par scho jautajumu tahlak runat. Es tikai gribeju aistradhit, kahdas konsekwenzes ir schim likumam. Tad man wehl jaaisrahda us to momentu, kahda wiasch mums likts preefscha. Wiseem tatschu sinams, kahda stahwolki tagad atrodas Batwija. Winaas wehl naw, wina tikai wehl top. Mehs esam idejist sawas robeschas wilksuchi, bet faktisti tas wehl naw nosprauias. Wehl mums naw kursemes, naw Batgales, naw wairaf ka puses no muhsu walsts teritorijas. Mums jadoma, kas tahda momenta barams, kad walsts teel dibinata. Naw jaaismirst, ka tagad wisi spehli japeleef, lai waretu isbist leelineekus un zitus eenaidneekus un apweenot wisu muhsu semi. Tas ir muhsu pirmais mehrkis, muhsu pirmais peenahkums. Duhtu jadoma, ka tahda momenta wiasch zittautibas nahks mums paliga muhsu walsti atswabinat un nodibinat un kad kopigt to buhkim nodibinajusch, tad nahks un teiks, mehs esam jums palihdschusch un nu dodat mums tas teefibas, kuras mehs esam pelnusch, jo mehs esam ka weens wihs gahjusch kopā ar jums. Es nesinu, waj minoritates ir tik firsnigt muhs pabalstijuschas. Mehs sinam tikai weenu gadijumu, kas notika 16. aprilt Deepaja un atkal otru gadijumu Jelgawa, kur minoritates runa zitadu walodu. Bes tam man jaaisrahda, ka Tautas Padomei wispahri gan buhs gruhti teikt sawu galigo wahrdu schini jautajuma. Tautas Padome naw preefsch tam, lai galigi ispreestu walodu jautajumus, preefsch tam ir wajadsiga Satwersmes Sapulze. Tautas Padome ir preefsch tam, lai nodibinatu Batwija kahrtibu un nowestu walsti lihds Satwersmes Sapulzei. Kad buhs safaulka Satwersmes Sapulze, ta teiks sawu galigo wahrdu arti par walodu teefbam. Schimbrihscham, man rahdas minoritatem teel wifs tas dots kas winam solits, un kas fakti ar muhsu platformu: teesu eestahdes teel peelastas blakus latweeschu, ka walsts walodai, ari freewu un wahzu ka papilbu walodas. Tas pats ir ari administrazija un scho Tautas Padome. Bet tagad minoritates, nenogaiddamas Satwersmes Sapulzi, prasa sawam walodam walsts walodas teefibas; tas lungi, man rahdas, eet par tahlu. Un tabehl, man rahdas, ka pee scha likuma apspreechanas pa panteem mehs nemas newaram stahtees, jo tas fastahdits us tahdeem pamateem, kas nesaeetas ar muhsu platformu. Walodu likumā ir jaleef par pamatu walsts walodas prinzipts, bet te ta nawa. Tabehl es domaju, ka nebuhtu japahreet pee schi likuma apspreechanas pa panteem, bet wiasch ir atraidams pirmā lastijuma. (Applausi).

Presidentis J. Tschalkste: Wahrds peeder Blankam no Demokratu Saweenibas.
 E. Blanks: God. Tautas Padomes lozekli! Behz Pauluka lunga leetischas kritikas, es gribu uswehrt tikai to, ko wiasch majaf aissehra un, protti, wiasch palawejas pee ta, kahda zela likumprojekts eesneegts, bet nepeesahras pee wina formelas puses. Es gribu aistradhit tikai to, ka wisi tee pamatprinzipti, kuri it ka buhtu likti par pamatu schim likumprojektam, naw isstrahdati. No wiseem 6 punkteem, ja atskaitam pirmo punktu, kuresch nelo konkretu neiffaka, wisi pahrejee nesaeetas ar augschā mineo pamatprinzipu. Otrais pants likumā nosafa tā: (nolasa). Bet ko nu saka treschais pants: (nolasa). Wisi pahrejee punkti nesaeetas, neteef peelihdsinatati pee otra punkta. Te bija tee eerobeschajumi, us kureem aistradhtija Pauluka lungs. Israhdas, ka schis plaschais prinzipts, kas isteikts otra pantā, teef wehl paplaschinats nahkofchos 3, 4, 5. Un teescham, treschais pants saka: (nolasa). Wahzu waloda teef peelihdsinata walsts walodai. Tā tad, ja kahda pagasta waj pilsehtā ari nebuhtu tee 20%, bet buhtu tikai, teiksim 2%, ari tur wahzu walodas teefibas teef peelihdsinatats walsts walodas teefbam. Tā tas ir wiasch pilsehtas un pelbu weetās. Tā tad, ja us Majoroem aisbrauks kahdas trihs wahzu gimenes atpuhstees pehz 16. apr. gruhteem darbeem, tad dehl schim trim gimenem wiasch komunalas eestahdes buhtu wajadsigi fewischki eeredni, kas prot wahzu walodu. Saifat, waj wehl tahlak war eet? Ne; ar to nepeeteef: wini nodroschina ari freewu walodai teefibas: (nolasa). Pehz 1897. g. statistikas freeweem ir Batwijas pilsehtas tikai 5%, wiskas neweenā weeta wairaf par 20%. Ja eewehrojām to, ka tur tikusch pilskaititi wisi tee freewu karetwi un eeredni, kuri tagad, paldees deewam, aipluhdusch projām no muhsu semes, un ka ari daudsi ebreji ir tikusch nepareisi peeskaititi freeweem, — eewehrojot wisu to, ir jaatfihme, ka schis proporzionalais flatts naw wis gahjis freeweem un wahzeescheem par labu, bet gan

latweefcheent par labu. Tad war eedomatees, ka pateefibâ nebuhtu dauds vilfehtu, kuras tee waretu pretendet us freewu walodas peelihdsfinafchanu latweefchu walodai. Te to prinzipu wehl wairak paplafschina. Peem., Zelgawâ, tur buhs apmehram 15,000 eedfihwotaju un nebuhs wairak kâ 1% freewu — es nemu apmehram, jo noteikti nesinu — bet jadomâ, ka pehdejâ laikâ, pateizotees Stellera pulkeem, tur buhs dauds freewi; kâ tad fchi weena procenta deht buhs atkal nobrofschinata freewu walodai teefiba, kâ walfts walodai. Waj wehl tahkaf war eet? — Mehs atminam, ka pateizotees Stolipina eefpaids ir leelaks, nekâ pahrejâ Watwijâ, Widsemê un Kursemê. Tâ tad likuma § 3. prafa, lai mehs fche freewu politiku akzeptejam, pastiprinam un fakam, ka mehs to joprojam ufturam fpehtâ, ka ari tur freewu waloda ir peelaischama kâ walfts waloda wifâs komunalâs un walfts eestahdês. Man leekas, ka fchaurfirdiba no latweefchu pufes buhtu koti apfchaubama, bet minoritates, tâs pat nefautrejas Tautas Padomei, kâ Watwijâs interefchu aiftahwei, litt fchahdu likumprojektu preefchâ. § 5. un 6. ifafa to pafchu: ja atfkaitam no fchi likumprojekta tos pahrejos pantus, tad rebsam, ka tas wifpahrejais prinzipis, kurfch it kâ gribets litt § 2. pantâ, ir bijis par fchauru un winsch ir dubulti ifplefts nahkofchos pantos, pee tam, newis wifam minoritatem par labu, bet tikai diwâm, wahzu un freewu. Mehs atfhtam, ka minoritatem ir fawas teefibas, kuras likumigâ kahrâ nobrofschinamas, bet mehs newaram atfht, ka minoritatem buhtu nobrofschinamas kahdas privilegijas. Man leekas, ka fchis projekts ir tik netaisns, nepeenemams, absurds, ka Demokratu Saweenibas wahrâ es peeweenojos Pauluka kungam, atraidit fcho likumprojektu pirmâ lafjumâ. Ja Tautas Padome tomehr domâ, ka winai bes Satwerfmes Sapulzes buhtu eefpehjamis atrifinat fcho fwarigo minoritatu jautajumu, tad, atraidot fcho likumprojektu pirmâ lafjumâ, winsch buhtu nobodams wehkreis minoritatu komifijai, lai ta us taifnibas pamateem to pahrfrahdâ, par fo gan es koti fchaubos, waj tas buhs eefpehjamis.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder komifijas referentam Skujeneekam.

W. Skujeneeks: Wispirms es gribetu atbildet us Pauluka kunga jautajumu, waj pahrrunajamais projekts ir ifstrahdats Tautas Padomes ufdewumâ. Pehrnâ gadâ tika ifwehleta komifija, kurai tika ufdots ifstrahdat fcho likumprojektu. Dretahrt, es gribu aifrahdit us to, ka nazionala fajuhfma, patriotifms ir gan fkaifsta leeta, pat nepeezeefchama leeta, kuru mums daschlahrt ir bijis pahraf maf, bet kad fchi fajuhfma ifang tahda, ka wina apmiglo fkaidro flatu, tad tas ir flikti. Ubi divi preefchrunataji ir tâ apmigloti, ka naw preefchâ likto projektu peeteefofchi fkaidri fapratufchi un ir tehlojufchi fpoqus, kur tahdu nemaf naw. Te tika teiktz, ka fchis likums pilnigi nobihdot pee malas latweefchu walodu. Pauluka kungs teiza, ka pehz muhsu platformas muhsu walfts waloda ir latweefchu waloda un mehs newaram neweenu likumu peenent, kur nebuhtu teiktz, ka latweefchu waloda ir walfts waloda. Es domaju, ja jau reisi ir teiktz, ka fchis projekts ir likums par mafakuma walodu teefibam, tad, patz par fewi faprotams, winsch runâ tikai par minoritatu walodu teefibam. Ja tas kahdam ir nefkaidri, tad jau war eelitt kâ papilbinajumu, ka latweefchu waloda ir walfts waloda; jeb war ari wirfraftâ fkaidri noteikt, ka fchis likums runâ weenigi par minoritatem. Ja kahdam fchajâ jautajumâ zelâs fchaubas, tad to waretu weegli nowehrft. Tahkaf tika teiktz, ka otrats pants pahrwehfschot par walfts walodam wifâs walodas, kuras Watwijâ dfrdamas; bet ja nu iflafam pantu ufmanigi, tad tur mehs atrodam aifrahdtjumu, ka mafakuma tautibam teef walodas finâ peefchirtos finamas teefibas weenigi un tikai weetejâs eestahdês. Tâ tad fche ir runa wispirms tikai par weetejam administratiwam eestahdem. Ja kungs Pauluks runâ par apgabalu teefam, tad man jateiz, ka tâs tatschu nefanz par weetejam, bet weetejâs ir tâs, kuru darbibas aplots nepahrfneeds finamas administratiwas weenibas, peem. pagasta waj pilfehtas, robeffas. Tahkaf te hij runa par lihbeefcheem; mums neweenâ aprinki nawa 20% lihbeefchu. Un runat par fchiganeem ir pilnigi leeki. Es gribu aifrahdit, ka mums Watwijâ naw neweena pagasta, kur buhtu til dauds fchiganu; pehz pehdejâs flaitfchanas Watwijâ bija pawifam 1200 fchiganu. Ar fchahdeem peemehreem projekta pretineeki grib leetu padaritt fmeekligu. Es domaju, ka fchis jautajums tomehr ir pahraf fwarigz, lai pret to ufstahtos til pawirfcheem argumenteem. Mehs neefam pirmee, kas fcho jautajumu grib iffchirt. Nemfim peemehram Ziriches kantonu Schweizê; ja tur pafsa eestahdê eeez kahds un, gribedams nopirkt pafmarkas, greeffees pee eeredna italeefchu waj

frantschu waloda, tad weetejee wahzu eedshwotaji nebuht nejuttees aiffahriti fawās teefbās; wispafr tas nekahbas nepohrwaramas grehtibas neiffauz. Tahkat Pauluka fungs teiza, ka projektis pahrawehrsch masakumu walodas par obligatoriskam un ta tad tas esot walstis waloda. Waj schahds teizeens logisks, par to es schaubos. Tihpat defekta logikas sinā ir usbuhwe, ar kuru Pauluka fungs ustahjās teifdams, ja mehš weetejās eestahdēs peelaischot minoritatu walodu leetoschannu, tad tās nepezeeschamit esot japrot ari angstakās eestahdēs. Man leekās, ari tas nebuhs pareisi. Es peekrihtu tam, ka projektā ir daubsi defekti, tadeht ka schis projektis runā par loti fahrschgitu materiju un grih to atrifinat 6—8 pantos. Warbuht winsch ir nepeeteekofschā mehri isstrahbats, nepareds katra sikhata gadijeena atrifinaschannu un talab war zeltees daubsi pahrapratumi un rastees nestahdribas, bet pehz fatura, ja mehš usmanigi islasam katra pantu, tad baschas ir neweetā. Peemehram par teesu eestahdem: par walodu teefās ir fewischs likums. Ja te runā par ebreju walodu, tad japrasa, kuzā aprinki tad mums ir 20% ebreju (saugeent: wisās pilsehtās — Jaun-Relgawā, Bauskā). Atwainojeet, es sinu loti labi, kur tas ir, atkaujat man isteift (Klihwe: bet ziti ar tā masdruszin sin). Tad aistrahbtjums no Blanka funga, ka pirmais paragrafs neiffata neta konkreta. Tas ari naw pareisi, ka § 1. nofata to, ka katram ir teefiba priwatā un sabeedriska dshiwē leetot sawu mahtes walodu. Tai tikai atminamees nesen atpakaļ eefneegto interpelaziju, kura runaja par to, ka ir bijuschī gadijeeni, kur nebija lauts leetot Latwijās pilsonem mahtes walodu. Schim pantam par pamatu ir likts tas, lai nodroschinatu wineem schis teefibas. Es wismas personigi esu tanis domās, ka mehš newaram buht tiktahl schowinisti, ka apgabalos, kuros latweeschī atrodas masakumā, peemehram Daugawpili — jo, zil tab ir Daugawpili latweeschu? — ka tur mehš wisus peespeeftu runat tikai latwisfi. Ir stahdribis, ka bes schahda likuma isifti newar. Ja winu atrod par nepeteekofschī isstrahdatu, tad es leeku preekschā nobot winu kahdat zitai komisijai, lai ta to stata zauri un pahrsrahbdā, jo winsch ir nepezeeschams teem, kuzi nepeeder pee latweeschu tautibas. Tikai tahdā kahriā mehš waram nazionalos stribhus eewirft tahdās sleetēs, ka wini saudetu newajadsigos afumus.

Presidents J. Tschafte: Wahrdēs peeder Dr. Schiemana kungam.

Dr. Schiemans: (runā wahzifti) Mani fungi! Ar fahpem un ihgnumu es schodeen kappju us schis tribines, jo motiwi, ko eepreekschejee runataji no Semneeku Saweentbas un demokrateem peeweda pret manis parakstito likumprojektu un daudsee starpfauzeeni, kas dod leezibu par fapulzes eefkateem, man peerahda, ka juhs neleekatees waditees no leetisfcheem un walstisfcheem weedokkeem, bet no domam, kas isfeet us to, lai laupitu minoritatem winu dshiwibas teefibas — netrauzeti leetot sawu walodu (Pauluks: „To mehš nemas nedaram“). Tomehr, Pauluka fungs, to juhs darat, taifidami no schi likumprojekta masajam prasibam flehdsjeenu, kas nesafkan ar faktiskajem apstahktem, bet kam janoder par baidefti nazionalistiskajā bailibā! Es atgreeschos pee pirmstara laikeem, tad taifnt tas jantajums, kas muhs schodeen nodarbina, bija weenojofschā faite starp latweeschem un balteem. Roku rokā mehš toreis aiffahwejam muhsu nazionalās teefibas, muhsu kulturelās fawadibas, kas dibinas us walodas brijhibu, pret waras darbeem no freewu walstis puses. Toreis neweens no jums neschaubijās, ka prasibas, ko mehš tagad alstahwam, ir pamata teefibas, kuzām jaatfargā katras nazijas fwehtakā manta, winas waloda. Un schodeen, kur juhs esat stahjuschees freewu weetā, juhs nostahjatees us ta weedokla, kuru juhs toreis apfarojāt un gribat mums muhsu walodas brijhibu masinat (applausi pa kreifti). Juhs atfauzatees us praktisfcheem eebildumeem, kas weeglt pahrwarami, un zihnatees pret prasibam, ko mehš nemas neefam ustahdbijuschī. Ja mehš latweeschu walodu neefam usfwehruschī tā walstis walodu, tad tas notifa us komisijas latweeschu tautibas lozeklu preekschlikumu, kas eefatija, ka ta naw muhsu darijchana, paschu par fewi faprotamu leetu jums wehl fewischī apstiprinat. Tā tad tas bija kompliments walstis walodai, bet ne tās nezeenifchana. Naw teefa, ka 2. punktis peelaisch 8 walodu ofizialu leetoschannu pilsehtā waj aprinki, ja minoritai ir 20% no eedshwotajeem. Tā ka ir paredsets 1000 personu minimums, tad schis pants pareds tikai wehl weenas walodas peelaischannu blakus wahzu un freewu walodam daschās Batgales weetās — proti ebreju waloda. Un ta ir taifniga un demokratiska prasiba, lai tahdās pilsehtās, tā Daugawpils un, warbuht, Resekne, kur wisa strahdneeku schēira, proletariats, ir ebreji, eezet weenu ebreju teefneft, kas ar prahwneefcheem war farunatees winu mahtes waloda. Ar to nebuhs nemtas teefibas neweenam

latweetim, jo tam buhs jawš latweešchu teefnešis. Bet us augstakām instanžem tas nemas neatteežas. Naw faktš, ka mehš kahdu no minoritatu walodam gribetum padarīt obligatorisktu. Mehš neprafam wairaf, ka tīkai to, ka eestahbēs eerebnis prafstu weetejās walodas, lai neweens walstis pilsonis latweešchu walodas neprafšanas deht netiktu eerobesčotš sawās teefibās. Jautajums par atbildi us eefneegumeem wahžu waj kreewu walodā naw nazonalistiskš jautajums, leelakais — naudas jautajums. Nemat par tahbeem eefneegumeem fewiškču maksu, ar ko war samakfat tulkotajus, un wišas tahdas grehtibas ir jau pahrwaretas. Naw faktš, ka mehš wahzeefšcheem un kreeweem prafam privilegijas. Mehš negribam nekahdas preefšchteefibas, bet dšimtenes teefibas. Mehš gribam, lai balti semē, šche walsti juhtas tā mahjās un ari walstis organuš nesajuht tā šwešwaldbibu. Wahzeetim jasin, ka neweena eestahbe wiņu tā šwešchineeku neatraidis, tabeht ka wiņšch grib leetot šawu mahtes walodu. Šcho pretimnahššchanu war weegli ari tahdās weetas peerahdit, kur dšihwo nedauf wahžu gimenu. Wišs atkaražas no labas gribas. Praktikā tad mehš weegli šapratifimees. Ari kreewi neprafa privilegijas, bet ja oštas pilšehtās, neatkarigi no eedšihwotaju škaita, peelaistu kreewu walodas leetofchanu, tad ta ir prafiba walstis interesēs, jo walstis interesēs ir dšihwi šaimneeziski šafari ar kreewlju.

Te likts preefšchā projektū atraidit un usdot muhsu komiškjai ištahdat jaunu projektū. Mani kungi, ka nazonalo leetu komiškjas preefšchēbetajam, man šchis preefšchlikums jaatraida. Mehš prafam prinzipa atšihšchanu, no kura mehš labprahitigi neatteifimees. Ja juhs ta neatšihstāt (šitprā usbudinajumā), tad usbodāt žitai komiškjai, minoritatem tam dalibu nekemot, ištahdat jaunu projektū un nobodat muhs un muhsu nazonalās teefibas ar šaistitām rokām waras darbeem no wairakuma pufes. Bet mehš pee ta wairš newaram dalibu nemt.

Li hwe: Šeenitee Tautas Padomes ložekli! Mas laikam buhs tahdu, kwi nebuhs bijušči pahrsheigti, šanemot šcho břihiškškigo likumprojektū un lašot to pirno reiši zauri. Teem, kas atžeras noschelojamo lihgunu, ko mahžitajs Neebra bij šlehdšis ar leelgruntneekem, jaredš, žif neezigs ir Neebras lihguns atteezibā pret to, kas teef likts preefšchā šchini projektā. Mutšchneeku prafšbas par wahžu un latweešchu walodu lihbshteefigumu pašči wahžu laikraksti toreiš pataišija par šmeekligām. „Stbaufche Zeitung“ prafšja, waj tad neefot weena alga, ja kahšs pee telegramu noboššanas kwihti šanemot latweešchu waj wahžu walodā; un teefšam, wini pašči ari peekrita, ka tas efot gan weena alga, kamdeht tad wajagot turet dubultus eerednūs un štahdat dubultu darbu? Tas ir masš, šihšs peemehrs, kurešch rahda, žif tahku apštatamais projektš aišgahjis no ta, kas nepeezeešchams taišnibas šinā. Pret minoritatu škunigām teefibam naw neweenam ne ka to teikt, bet ir gan daufš ko teikt pret itin wišem, kwi tahdā indirektā kahrtā, ka tas šchini projektā peelaiššs, grib idabut few privilegijas. Es projektam peekrist newaru nekatotees us to, ka wiņšch parakšittš no Škalbes, no tahda kunga, kurešch nesen peedereja pee tā šauktās nazonal-demokratu partijas un kuras gan wajabšeja aišstahwet latweešchu nazonalās interesēs wairaf. (Bankaws: „tas ir formeli“.) Man te japafšino Semneeku Saweenibas frazkijas lehmums, ka toš muhsu beedrus, kwi šchā komiškja darbojas, bet naw eefneeguškči šawu proteštu pee pahrrunajamā projektā, mehš atšauzam no nazonalās komiškjas, un ištahdsamees no Tautas Padomes peekriškchanu šuhtit wiņu weetā Goldmani un Fretjwaldu. (Zelms: waj tas walstis noseegums! Menders: nobot droščibas departamentam.)

Presidents J. Šchalste: Man japafšino, ka ir eenahzis peeprafšjums ar usrakstin „šteidsams“, ko parakštijušči 10 Tautas Padomes ložekli ar Šr. Menderi preefšchgalā. Es nobošču šcho peeprafšjumu sekretaram nolafššchanai.

G. Bitte (uolafš): Šteidsami. Latwijas Tautas Padomes presidijam.

Suhdsam Tautas Padomi greestees pee ministru presidentu ar šelošchu šteidsamu peeprafšjumu:

Lairaksta „Latwijas Sargš“ 114. numurā no 16. augusta eewetots rakstš sem wiršraksta „Kahššs šapnis“, kura autors usbruht Tautas Padomei, žentšchās mafinat wiņas autoritati un aizina grofit Latwijas pagaidu šatweršmi pretdemokratiskā un pretparlamentariskā wiršeenā.

Behž pahrbauditām šinām šchi raksta autors ir ministru kabinetu ložeklis.

Gewehrojot to, ka atbilbigas personas usštahšchanās pret Tautas Padomi, peršonas, kura šawas piluwaras šanehmufe zaur ministru presidentu no Tautas Padomes,

ir nepeetlanjama un nelabwehligi raksturo Paġaidu Walbibas politisko wirseenu, mehs greeſchamees pee ministru presidenta lunga ar fetofchu steidsamu peeprafijumu:

1) Baj ministru presidenta lungam ir sinams, ka ministru kabineta lozellis atklati uſtatahjas pret Tautas Padomi un aizina pretdemokratiskā un pretparlamentariskā wirseena groſit Latvijas paġaidu ſatwerſmi?

2) Ja ministru presidenta lungam augſchminetee ſakti ir sinami, kahdus ſokus winsch ſpebris un domā ſpert, lai kabinets ſawā wiſumā aiſtatahwetu Latvijas paġaidu ſatwerſmi un Tautas Padomei nebuhtu jagaida uſbrukumi no kabineta lozelleem.

Parakſtijuschi: J. Menders, J. Bankaws, J. Bergſons, A. Rankis, J. Beelens, Alara Kalnā, N. Demus, J. Sahlits, W. Holzmanis, Bihpinsch.

Presidentis J. Tſchakſte: Kā pirmāis ir parakſtītees Menders. Baj wehlas wahrdu? Suhhsu.

Dr. J. Menders: Augſti godatee Tautas Padomes lozelli. Muhsu steidsamais peeprafijums aiſſſtar weenu loti ſahpigu jautajumu. Winsch aiſſſtar jautajumu, kurſch, warbuht, ſtahw muhsu politiskās diſhwes zentra, tas ir muhsu kabineta jautajums, kuram naw tautas wairakuma uſtizibas un, man ſcheet, ari Tautas Padomes wairakuma uſtizibas, ja wina waretu brihwi pazelt ſawas rolas (balkis: „kas ſaiſta winas rolas?“) Tad ir labi, ja neweens neſaiſta, tad pazeelet winas pret kabinetu. Es domaju, ka pehz ſchis interpelazijas reis nahls ſchis uſtizibas wotums, un Tautas Padomei buhs jaiſſſchkras. Schobrihd mums ſtahw preeſſchā konkrets jautajums. Behz pahrbauditam ſinam, weens kabineta lozellis, ta kabineta lozellis, kurſch ſawas pilnwaras ir ſanehmis zaur mums, zaur Tautas Padomi, tas, mani lungi, ir uſdroſchinajees atklati laitrakſtā kahdā rakſtā „Kahds ſapnis“, kurſch buhs atminā wiſeem, kas laſa awiſes, ſchini rakſtā winsch uſdroſchinas agitet pret Tautas Padomi. Lew, miſkā Tautas Padome, naw nekahda teeſiba runat pret waldbibu, jo tu neſi wehleta, un mehs, waldbiba, eſam tikpat ſtipri, kā lu. Starp riindinam war laſit, ka war pehnahkt kahds brihdis, kad autors waj waldbiba teiktu: Lew Tautas Padome naw te wairs ko runat, tu wari eet uſ mahjam. Matu uſ mata tāpat rakſtija lungs Andreewš Reedra, kurſch gahſa 16. aprili paġaidu waldbibu un gribeja galigi iſnihzinat Tautas Padomi. Un tagad ministru kabineta lozellis, no Tautas Padomes eezelts lozellis, kuram jatura augſti Tautas Padomes autoritate, kuram ir jabuht paſtahwigi ſarġa weetā, tas ministru kabineta lozellis uſdroſchinas uſbrukt, jeb maſatais aizinat uſbrukt Tautas Padomei, tai eestahdei, kurā ir un paleet, kamehr mums naw zitas Latvijas tautas gribas iſteizejas, muhsu ſuwerenās waras neſeja. Man leekas, ka tahds ſtahwollis ir ahrſahrtigi nenormals. Tas norahda, ka kabinets, kas ſtahw muhsu walſta preeſſchgalā un kuru mehs noſauzam par darba kabinetu, ka tas tagadejat politiskai ſituazijai neder. Man brihmums, ka rakſta autors wehl ſehsch kabinetā; warbuht paſchlaik winsch tur neſehsch, bet aiſbrauzis uſ laiku projam (ſmeekli ſahlē). Tagadejā brihdi mums par wiſu ko muhsu kabinets ir jatur tihrs, lai winsch waretu muhsu ſemi iſglaht no tām breeſmam, kas winai draud. Tadehl mums japeenem ſchi interpelazija ſteidsami.

Presidentis J. Tſchakſte: Es liſſchu uſ balſoſchānu jautajumu par ſteidsamibu. Suhgtu peezeltees tos, kas atſiht ſchi peeprafijuma ſteidsamibu. Peezelas 45. Es luhgtu peezeltees tos, kas ir pret ſteidsamibu. Naw neweena. Kas atturejuſchees? 23. Schi peeprafijuma ſteidsamiba ir peenemta ar 45 balſim, atturotees 23. — Turpinās debates par walodu likumu (Sahlits: wehl ir patz peeprafijums japeenem). Bihd ar ta ſteidsamibas peenemſchānu, preſidijis domā, ka winsch ir peenemts taſlaſwirſſchānai.

J. Sahlits: Behz ſahrtibas rukka iſnahkt, ka ar ſteidsamibu ween nepeeteet, jo war nahkt preeſſchā, ka kahdu peeprafijumu atſiht par ſteidsamu, bet wehlaſ debates pehz leetas kodola wiau war ari atraidit. Pirms kahds peeprafijums nahkt walbibas rolas, tas wiſpirms japeenem Tautas Padomes wairakumam. Tā tad mums tagad jatahjas pee debatem pehz kodola un tad peeprafijums japeenem, waj jaatraida. Tikai tad, kad winsch buhs peenemts, ar wiau waras greeſtees pee waldbibas.

Presidentis J. Tſchakſte: Es liſſchu preeſſchā debatet par ſcho eſneegumu. Baj kahds peeteizas pee wahrda? Naw. Tad es leeku uſ balſoſchānu. Baj Tautas Padome peenem ſcho interpelaziju? Suhgtu peezeltees tos, kas ir par peenemſchānu. (Wſki peezelas). Turpinās debates par walodu likumu. Pee wahrda peeteizees Griſchāns.

Griřhans: Zeenijamee Tautas Padomes Jozefi! Bai gan referenta fgs afrahdija, ka ņeit it ka aif ņhowintisma grih leetu padarit par ņareņĆĝitu un komiřtu un tahdā zeřā likunu projektu atmeři, bet mums latgaleeřĆeem tomehr jařaka, ka ņĆis likuma projekts tahdā nenobeigtā formā pawiřam naw peenemams. Ja pařtatameeř uř § 2, tad tur eet runa par aprinķi, bet no paragrafa řatura war řaprast, ka te naw wiř runa par aprinķi, bet par pagastu, jo eř neřinu neweenu aprinķi tur buřtu 5000 eedřihwotaju. Un ja řĆe ir runa par pagastu, un ja peelaiřĆ tahdu gadijumu, ka weenam tuhřřtořĆam eedřihwotaju teet dotas tahdas teetřbas, tad beř řĆaubam tas ir tika řareřĆĝijumi, jo pee mums beř latweeřĆeem dřihwo ari kreewi un balřkreewi. Beř tam ir pagasti, tur wairaf ka 20% ir poku, ir aprinķis, kura ir leelas leiřĆu kolonijas. Latgalē dřihwo ari třĆeki, toř ari newar atřtaht beř eeweřribas. Rařdā pagasti dřihwo třĆigani, tee ari jaeeweřro. Beř ar to leeta naw iřbeigta. Ko nu darit tahdoř gadijumoř, tad buřř tahdā weetā wairaf eedřihwotaju grupas no wairafam tantibam; peemeřram Daugawpili, tur ir kreewi, poku, ebreji un iřkatrai tantibai ir wairaf ka 20% un pahri par 1000 eedřihwotaju. Ra nu wiari řapratiřeeř řawā řaripā un řahdas buřř tās weetejās eeřtahbeř. Tahda leetas nořahrtořĆana Latgalē naw peelaiřĆama. Latgalē latweeřĆu waloda agrařki netila neřur peelaiřta, ne řkolās newi mahjās. Meřř pat řawus beřrnus nedriřřtejām mahjās mahait latwiřki, — un tagad ari peenemot řĆo likumu, meřř nereřřam latweeřĆu walodas řahwořka uřlabořĆanas. Man leetas, ka Latgalē řĆis likums buřř tika par řaunu muřřu řabeedriřķai un walřřiřķai dřihwei Latwijā. Beřř manām domām, tahda leetas nořtahdiřĆana buřtu Babeleř torņa buřweřĆana, kureř řawā laiķā noweda jau pee tautu iřřliřĆanas, un ko war buht, dařĆi no teem, tas mums liķa preeřĆā řĆo projektu, gribeja ari panahķi Latwijā. Beřř manām domām, wiřmas reřķinoteeř ar teem apřtaħķeem, řahdi ir pee mums Latgalē, meřř nekahdā řinā newaram peenemt řĆo tik mař iřřrahdato likumprojektu. Eř uřturu Pauluř Ķa preeřĆlikumu.

Preřidents J. TřĆakřte: Runās SaĆarewitiřĆs.

SaĆarewitiřĆs: (runā kreewiřki). Man jařaka atřlaħti, ka latweeřĆu partiju preeřĆřtahwoju iřtureřĆanās pret likumprojektu par nazionala minoritatu walodu teetřbam man nebija negaidita. Beřř tās mahaitbas, ko nazionala minoritates dabuja, apřpreeřĆot likumprojektu par pawalřřtneezibu, tad dřirdeja runas un argumentařijas, řas atgahdina kreewijas pawalřibas wezoř laboř laiķus, zita neřa ari newareja gaidit. Beř tahdas nekautribas un atřlaħtas ziniřma argumentařija eř tomehr negaidiju, jo eř neĆereju, ka te tik řpilģti parahdiřeeř tas ņooloģiřķais nazionaliřms, kura Ķoti daubi bija kreewijas walřis domēř.

Beegreeseřtoeř peřř Ķodola apřpreeřĆamam likumprojektam, jařaka, ka tas prinzipielais pamats, uř kura tas dibinas, ir weenģti peenemamais no demokrařģma weedolķa, kura pats elementarais noteikums řaka, ka ne eedřihwotajeem japeemeģrojař walřtij, eereedneeģibai, řa bija pawalřibas laiķos, bet, ĶluřĆi otradi, walřtij jařalpo tantai, japeemeģrojař wiřam wiņas řawadibam un prařibam, ari nazionalām. Te norahdiřs tahds % (20%) kuzam, peřř manām domām, wajaģbeja apmeerinat wiķus toř, kuri tik daubi runā par walřis leetderibu, par prařtiřķo eeřpeģĶamibu u. t. t. Te taiřģija dřidomģģus matematiřķus apreģķinus par 8—10 tantibam, řas aiřņeeđř 20%, mineja třĆģģanus, řerbus, třĆekus un zitus ar noluhķu eebeedet Tautas Padomi un peeřĆķirt karikaturas weidū wiřam likumprojektam, řaut gan wiři tee, řas taiřģija tahdas řlehdģeenus, Ķoti labi řin, ka te war buht runa tika par 3—4 tantibam, kuru walodas wajaģbeř leetot weenās un otrās weetās, weetejās walřis un kulturelās eeřtahbeř, řas apřalpo plařĆu eedřihwotaju řlahnu intereřeř, kuri prot tika řawu maħtes walodu. řĆa likumprojekta atraidiřĆana buřř řaweenota ar pořtořĆam řekam tam jaunajam walřis organiřmam, kuru zelt tagad ir muřřu uřdewums. Tas tika war wahģinat walřti uř aģreeni un řewiřĆki eeřģĶeene, jo tas tika pařtiřrinās nazionalo beřģeģĶanoř un řriģduř, ar to meřř wiřam minoritatem eeģoteřģim eeřķatus, ka Latwiija eet pa to zeķu, turās řpee tās dewiřeř, ko uř řawa řaroga bija rakřģiģģi kreewijas ņooloģiřķā nazionaliřma preeřĆřtahwoji un iřweda walřis domē, protti, ko „kreewija tika preeřĆ kreeweem“, „Latwiija preeřĆ latweeřĆeem“. Te Pauluřa ķungs norahdiģa, ka tagad, tad Latwijās eeweģroģamū daķu eeneģmiģ eenaidneeķs, naw weetā iřřĆķirt nazionalo Ķautajumu. ĶluřĆi otradi, tagad preeřĆ ta ir wiģpeemeģroģafais laiķs, tagad walřģrdģģi un atřlaħti jařaka, waj meřř griģbam dibinat walřti uř nazionalas eeģeetřbas, uř

meerigas kopdsihwes pamateem starp Latvija dsihwojoscham daschadam nazijam, waj ari u' nazionalistiskas rihdichanas, nazionalas nospeeschanas un strihdu pamata un es schaubos, waj walsts usbuhwes darbs tiks atweeglots, kad nazionalas minoritates aplej ar auffsu uhdeni, apspreechot itweenu likumprojektu, ka leedsas apmeerinat wina dsihwes prasibas, wiselementarakas teesibas, kuram jabuht winam garentetam. Tikai wedot fameerinoschu politiku pret minoritatem, mehš weizinasim un paahrinasim walsts usbuhwi. Atraldot scho likumprojektu, juhs peelopjat ne tikai nazionalistisku, bet ari pretdemo-kratisku politiku, jo ar to juhs wiswairat aisteezet plaschu darba lauschu masu interefes, kuram jagarante teesiba leetot samu walodu walsts eestahdes. Te runaja par to, lai atleef scho jautajumu lihds Satwersmes Sapulzei. Ta buhtu nepeedodama kuhda, jo tas nosihme atlist weenu no wiswarigakeem jautajumeem, kas prasa, lai wina tuhlin isschkr. Tikai peenemot scho likumprojektu tahda weida, tahda komisija wina likui preekscha, juhs israhdisat gatawibu saprast nazionala minoritatu taisnigas un dibinatās prasibas, gatawibu buhwet walsti ne us nazionalas nospeeschanas, bet nazionalas eejeetibas pamateem, garantejot nazionalo minoritatu wiselementarakas teesibas, ne us nazionalas rihdichanas, bet us wisu Latvija dsihwojoscho naziju meerigas kopdsihwes pamateem.

Presidents Tschafste: Wahrds peeder Lazim.

Lazkis (Runa kreemiski): Ar leelu usbudinajumu es kahpu us scho tribini, lai pakawetos pee tam runam, kuras te no daschadam pusem atskaneja pret likumprojektu. Bet es zentischos apspeest samu usbudinajumu un runat pehz eespehjas meerigi un pehz kodola. Wispirms — formela eeruna pret to, ka komisijai naw likumdoschanas inziatibas teesibas. Bet scho eerunu negribeja ismantot, lai farihkotu likumam pirmas schkiras un, warbuht, ari treschas schkiras behres. Bet nolehna peeteikt mums generalkauju. Rabi, mehš to peenemam. Pauluka kungs sazija, ka likumā nekas naw teiktis par walsts walodu un winas teesibam. Us scho argumentu te jau atbildeja, bet leetas, ka atbildet us tahdu argumentu nosihmetu kopā ar Pauluku pahreet humora walstiba, jo tikai humorists war nopeetni peerahdit to, ko neweenam naw nahzis prahta nosrihdet.

Weena no sawam agrakam runam es norahdiju us to, ka es eedomajees walsts zelschana. Es domaju, ka walsts zelschana, naw isdewigs usnehmums, waj nazionala wairakuma priwilegija, bet wisu Latvijas eedshwotaju leeta, un tadeht walstij ir jagarante teesibas wiseem eedshwotajeem, to starpa ari nazionalam minoritatem. Man gribetos ar wisu man peemihotoscho firnibu eet pee tam masam, kuras es representeju, ar dedfigu usajzinajumu palihdset zelt neatkarigo brihwo Latviju, ka sawu dsimteni, kura winam buhs ne pamahte, bet mahte. Bet ta weeta, lai atweeglinatu scho darbu un scho usdewumu, nazionalais wairakums dara wisu eespehjamu, lai apgruhtinatu wisu darbu, daritu to gandriht par neespehjamu. Tas jau bija redsams, peenemot likumu par pawalstneezibu un redsams tagad, atteeziba pret scho likumprojektu. Ar kahdam juhtam mehš waretu rahditees pee muhsu masam ar tahdu usajzinajumu, kad mehš us weetas rislejam dabut atbildi, ka jaunās walsts zelschanas pascha schkumā mums atnem muhsu elementaras pilsonu un nazionalas teesibas.

Waj tahdi apgruhtinajumi ir jaunās Latvijas darbibas planos? Tadeht par smeelligam jaatshst tas „gruhtibas“, kuras Pauluka kungs eeraudsihtis schi likumprojekta isweschana dsihwe. Godigati isturotees pret leetu, ne par kahdam gruhtibam newar buht runas, jo tas, ko nosauz par gruhtibu, ir wisweenfahrshakas technikas jautajums. Mehš wisi sinam, ar kahdam gruhtibam faisitita walsts walodas eeweschana, bet waj tahds no mums ir pazehlis balst pret to? Un waj tee, kas tagad atrod nenowehrschamas gruhtibas, lai nazionalam minoritatem garantetu walodu teesibas, ir asmirfschi netahlo pagahtni, kahdi schkehrschli tad bija zela, zenschotees nodroschinat teesibas tai paschai walodai, kas tagad ir walsts waloda. Mehš wehl pirms rewoluzijas, sawa zihna par eedshwotaju atbrihwoschamu no juhga, kas winaus nospeeda, dedfigi aistahwejam wisu to nazionalo minoritatu nazionalas teesibas, kas nesen apdsihwoja Kreemijas walsti, un tad jau neatlaidigi un energiski zihnijamees par to, ko tagad muhsu, leetas, nesenee lihdszihnitaji schini zihna atshst par neiswedamu un saweenotu ar nepahrwaram gruhtibam. Bet redsams, ka to, ko prasi sew, newajaga dot ziteem; tahds ir krisstigo losungs, no ka wadas likumprojekta pretineeki. Bet tad fakat atklahti, ko juhs gribat, nemaškojatees, ka juhs it ka zekat demokratisku Latviju, bet zekat tahdu walst,

kurâ tikai latweefcheem buhtu weeta, bet tad ari nerehfinat us muhsu palihdsibn. Nerehfinat us to palihdsibn, fo juhs no pascha fahkuma apbehdinat. Kemfin laut to paschu Daugawpilt, kur ar latweefchu walodu ne foli newar spert. Juhs us wiau pretendejat, juhs to gribat eeskaitit Latwijâ un prasat garantijas walsts walodai, gribedami lihds ar to nomahkt to eedfihwotaju teefibas, kas tur dshwo. Es jums teifschu atklahti, kas grib walbit Daugawpilt, tam japrot ebreju waloda, japrot ta waloda, kuru runa eedfihwotaju wairakums, un lai man neaifrahda us tehnikfam gruhtibam. Jums tikai buhs japeekriht tam, ka wifas eestahbēs buhtu ebreju eeredni, bet ja tas naw faweenojams ar juhsu „demokratifko“ psichologiju, tad fakat atklahti par juhsu nobomeem, atraidat scho likumu pirmš pahrefas us lasifchannu pa panteem, fakat wifai pasaulei, ka ar juhsu demotratifko kursu naw faweenojami tee prinzipi, kureš grib ihwest ar scho likumprojektu. Nonemat maslu no fawa ghimja, bet fakat, ka lihds ar to juhs ari atraidat wifu to lihdsdarbibu, kuri likumprojekta prinzipus eeskata par fawam elementaram teefibam. (Sauzeeni: „Deefgan“.) Jums, warbuht, ir deefgan, bet finat, ka, warbuht, drihs juhs te wairs muhsu runas nedfirdefat, tad juhs warefat preezateš.

Prezidents Tšhakte: Barons Rosenbergs.

Barons Rosenbergs: (Runa wahzifli). Bilnos akorbos schodeen sahle fkan nazionala naiba toni; pa dakai schee akordi dabu isteifsmi runas, pa dakai raba dwehfelu kusibas, kas gan naw dsirdamas, tomehr flaidri nomanamas. Schini neharmonifka musifka manâ preefchâ nostahjas ainas no netahlas pagahtnes, us kuram es jums ihsumâ gribu aifrahdit. Es wispirms atminos, ka es ihfi pehz kaa izfelfchanas Peterpili tureju runu fabeedribâ, kas pa leelakai dakai fastahweja no wahzeefcheem, bet kurâ farunu waloda bija kreemu waloda. Par to, ka es atklahti pasflaidroju, ka esmu wahzeetis, scho isteizeenu gribēja eerakstīt protokolâ un ufrahdit mani pilfehkas preefchneekam isfuhtifchana. Peterpils „wahzeefcheem“ es biju par wahzifku! Pehz tam es pahrzehlos us Rigu un zereju, ka warefchu sche ka wahzeetis starp manem tautas brahkeem meertigi dshwot. Bet ari te man loti drihs bija japeedfihwo wilfchanas. Ja es tur biju par dauds wahzifks, tad te plafchu aprindu azis biju par mas, aifstahwedams nazionalas eezeetibas prinzipu, kas otram atihst tās paschas teefibas, us kuram pats pretende, es nostahjos afa pretifschibâ pret te toreis waldoscheem wiswahzu eeskateem. Pehz tam eefahkas manas politifkas farunas ar latweefchu wadoneem, nazionalpadomes preefchstahweem, no kuras wehlat radas Tautas Padome. Es aifstahweju weedolli, ka politikai jadsenas pehz realeem mehrkeem un ka nazionalais naids realo dshwitibas interefchu aifstahwefchannu tikai apgruhtina un nekad nefekmē. Toreis wifu latweefchu politifko partiju preefchstahwji pilnigi peekrita schim weedollim. Ar labu apstau un ftingru pahrleezibu es aifstahjos pretim tam aprindam, kas teiza, mehs newaram ar latweefcheem kopâ strahdat, neseedojoj muhsu nazionalas kulturās wehrtibas. Man toreis bija wifu politifko wadonu zeefchais apgalwojums, ka wini neerobeshotas grib aifstih wifas muhsu nazionalas teefibas, ka wini Latwijâ ari minoritatem grib peefchirt brijhwu walodas leetofchannu. Ar wifu fawu personu ufstahjos par to, ka mehs ar latweefcheem waram pilnigi fapraftees.

Mani kungi, tagad ir peenahzis laiks, kur schis wekfelis (un par fahstofchu wekfeli te ir runa, pehz mana eeskata) ir jaispehrl. Ja wifam, kas toreis tizis teikts, schodeen buhtu jaisrahdas par nepareifu un nefahstofchu, tad man personigi ta buhtu fatrizinoscha wilfchanas. Bet es to netizu, es newaru to tizet, ka tagad jaunos apstahkos wifš buhtu aismirfts, kas mums bija pamats gobigai un neleekulotai kopdarbibai.

Tagad heldsot nahf apfpreefchana likumprojekts, us kuru semes plafchas aprindas gaidijufchas ar nerwofu nemeeru: waj mums, kas fliftas un labas deenas ar jums kopâ esam zihnijufchees, paliks taitniba. Waj ari teefcham ifrahdifees, ka mums nebija taitniba.

Deputats Paulus runa par to, ka minoritates nahkfufchas klaja ar glufchi nepildamam prasibam. Tomehr muhsu preefchâ naw minoritatu weenpuffigas prasibas, bet likumprojekts, fo isstrahdajufi komifija, kurâ ari latweefchi nehmuſchi dalibu. Schini komifija gan walbija tolerantaks, meerigaks garš, nekâ dep. Bauluka schis deenas runa. Ja mums faka, ka mehs prasam neespehjamu, tad ta ir maldifchanas: mehs projekta prasam tikai ta atfifchannu, kas Tautas Padome fattifki jau pastahw. Te mehs wif loti labi faprotamees, un walodu jautajums angstakâ walstzeestahbē, Tautas Padome,

nedara nekahbas gruhitibas. Tikai to paschu kahrtibu mehš wehlamees ari wišâ semê, nemas negribedami aistikt walstis walodu. Ja juhs, fungi, no mums prasat latweeschu walstis walodas praschamu, tad juhs prasat no mums neespehjamu, jo scho walodu mehš, par noscheloschenu, nekad sawas skolâs neesam mahzijschees. Bet juhs wiš protat muhsu walodas, waj nu wahzisti, waj freewisti, tabehł mehš neprasam neka neespehjamu.

Protams, es nemas negribu apgalwot, ka jums projektis katrâ sinâ japeenem tant rebalzija, kahdâ winsch eefneegts. Tam war buht daubst atsewischki truhkumi. Bet to mehš atrobam par smagu apbehdinajumu, ja neatrod pat par puhsu wehrtu scho projektu appreest un par wiwa atsewischkeem panteem debatet, bet grib to it weenfahrschi atraidit. Kadehl tad mehš pee ta esam strahdajuschî? Waj ta weenfahrschi buhtu bijusi weltiga laika un darba isschkeeschana? Ja Pauluka lungs muhsu projektâ atrod truhkumus, tad tas buhtu tikai taifnigi, ka winsch palihdsetu tos nowehrst. Suhdsu nahfat un strahdajat ar mums kopâ un mehš juhsu eerunas labprahł appreeditim un eewehrosim! Bet kad schini, mums til swarigâ jautajumâ nahł ar preeschlitumu, wišu projektu it weenfahrschi atraidit, kad mehš nemas nereksam gribu muhsu nazionalâs dshwibas intereses eewehrot, un ja netoleranzes garu mehš redsam til asâ weidâ, ka wiš muhsu darbs waretu islittees bes kahda labuma un weltigs, tad, man fungi — man truhst wahrdu!

Presidentis J. Tschafte: Wahrdš peeder Paulukam.

Pauluks: Godatee Tantas Padomes lozekki. Man tita no wišam pusem til daubst teiktis, ka man laikam gan nebuhs eespehjamš wiseem atlibet. — Man tikai jaisstrahda, ka es nekad neesmu teizis, ka es atsihtu weenigi latweeschu walodu. Es weenmehr esmu teizis un atfahrtoju ari tagad, ka minoritatu walodam wajaga dot teefibas; mehš tikai gribam, lai winas eeturas sawas robeschâs un lai prasa no walstis to, ko ta winam war dot. (Klihw: pareisi.) Schin projektam ir likti par pamateem tahdi prinzipi, kas mums pee appreeschanas pa panteem nedob eespehju isdarit tahbus pahrgrosijumus, kas waretu nodroschinat latweeschu walodas dabistâs teefibas. Mehš esam deuschî minoritatem teefibas un tās mehš ari turam un turesim tiklahu, zil ween tas ir eespehjamš no walstis stahwokka. Kâ peerahdjums ir pate Tantas Padome, fur runâ wišâs walodâs. Waj tad nu war teikt, ka mehš esam intoleranti. Latweeschî gan buhs tee, kas ir wiswairaf zeetuschî sem zitu tautibu appreeschanas un tabehł japrot scho slogu un neusliks to ziteem, bet ari wini war peelaisł zitas walodas tikai til tahlu, zil buhs eespehjamš no walstis stahwokka. Bet schi likuma projekta pamata prinzipis ir tahds, kusch nepeelaisch nekahbus korigejumus. Ja eesneedseji ir ar meeru atdot projektu komissijai atpakal, lai ta wina pahrschahdâ, tad man tur nekâs naw pretim. Bet ja teel liktis preeschâ tâ, ka te Schiemana lungs to dara, kategoriski apgalwodams, ka zitada walodu likuma nemas newar buht, tad man jafaka, ka mehš neesam weeni paschi pasaulê, kam jaischki schis farschgitais walodu jautajums. Ir wehl zitas tautas un walstis bes mums. Mums tai sinâ ir daubsmaj weeglati tabehł, ka mehš reflektejam weenigi us tahdeem apgabaleem, fur latweeschî ir majoritate. Mehš negribam zitas tautibas appreest, bet gribam to, lai katra minoritate dabutu winai peenahloschâs teefibas. Wismafak te war kaut ko pahrmest Semneeku Sawaenibai. Kad wina uistahjas pret scho projektu un leel preeschâ to airaidit pirmâ lasijumâ, tad weenigi tabehł, ka projekta pamata prinzipi naw pahrgrosami pee lasischanas pa panteem. Man teiza, es buhschot kaunetees par to, ko esmu teizis. Ne, mani fungi, es nekad nekauneschos (Klihw: pareisi — applausi), jo man naw no ka kaunetees. Ja kahdam buhtu jafannas, tad gan drihsaf tam, kas prasa, ka katrai minoritatei, kuzai kahdâ pilsehtinâ ir 20% no eedshwotajeem, ir teefiba prasit few teefibas, lihdsigas walstis walodas teefibam. Man jafautâ, fungi, waj tas pahrdomais, waj to war prasit? Mehš nonahstim til tahlu, ka mums buhs japrot 6—7 walodas. Tas tabehł, ka schini projektâ neweena waloda naw atsihta par walstis walodu, bet us procentu famehra pamata ari mafakai minoritatei buhs teefibas greestes pee walstis eestahdem sawâ walodâ un fanemt atlibdi tant paschâ walodâ. Ja Schiemana lungs faka, ka weenigi schis projektis ir peenemams, tad laikam winsch domâ, ka winam weenam ir laimejees atrisinat walodu jautajumu pasaulê; lai tad winsch ari nem patenti us sawu atradumu un aines wišam pasaules walstim scho likumprojektu un leel to patentet wišâ pasaulê. (Applausi.) Ja Schiemana lungs man war peerahdit, ka zitas tautas

un walstis peeweenojas winam, tad es ari peeweenoschos; bet ja winsch to newar, tad lai winsch te neustahjas ar tahdu temperamentu un lai nesoda muhs. Es prinzipa neefnu pretim walodu likumam, bet es tikai faku, ka schis projektis ir nepeenemams. Ja ziti ir zittas domas, lai wini balso par to. Man teiza, ka es neefmot peeteekofchi eedfikinajees likumprojektā, neefmot ispratis wina faturu. Es negribu stribetees ar referentu, kursch ir wairat eedfikinajees projektā, winsch waj es. Bet man jaatfahrto, ka te ir atfihst par pamata prinzipu, ka Latwija walodas sinā teef sabalita tik dauds weenibās, zil Latwijā administratiwas weenibās. Zil es esnu schai likumā eedomajees, tad zitabas konsekwenzes te naw un newar buht. Ja juhs gribeet istaitit no Latwijas tik dauds weenibu, zil winā ir administratiwu weenibu un ja juhs katru to gribeet atfihst par patstahwigu republiku, tad ta leeta war eet. Bet tā ka Latwija ir weena wefela weeniba, kur weetejo organu darbiba teef konzentreta weenā zentrā, tad jaatfihst, ka tahds walodu projektis naw peenemams. Ja mehs peenemam, ka weetejās eestahdēs japrot kahda waloda, tad patš par fewi faprotams, ka ari zentrā wina japrot. Sazka kungs faka, ka wiseem wajagot prast ebrejiski, kur to prasa ebreju eedfihwotaju staits. Tā tad wisām teefam, kuras ir Daugawpili, ka meerteefam, tā apgabala teefam, wajaga prast ebrejiski, jo katram ebream ir teefiba greestees peetām fawā walodā. Bet leeta ta, ka meerteefa un apgabala teefa ween to leetu neiffachir un fuhdsiba nahf tahlak. Tam zilwekam, kam Daugawpili bij teefiba runat ebrejiski, tam mehs to teefibu newaram nemt ari nahkofchā instanžē. Ja fuhdsiba buhs eefahfufes ebreju walodā, tad tahdā paschā walodā wina ees zaur wisām instanžem, no semakās lihds augstakai. Tas ir praktisks peemehrs, kadeht schee pamatprinzipi ir nepeenemami, newis tamdeht, ka mehs gribetu aprobeschot ebrejus, bet tamdeht, ka wina prasibas naw iswedamas dshwē. Tika aifrahdits, ka Schweizē katrs kantons warot runat fawā walodā; bet tad ir jaedomajas tas, kahds tur ir sakars starp wiseem scheem kantoneem. Tā ka Schweizē kantoni ir patstahwigas, tik federatiwi apweenotas republikas, tad es to faprotu. Ja mehs gribam fawas pilsehtas un pagastus nostahdit tahdā pat stahwokli, tad likums ir peenemams, bet ja mehs gribam darbibu zentraliset, tad mehs to nekahdā sinā newaram peenent. Mums ir wajadsiga walstis waloda, bet schini likumā tahdas naw. Te mehs runajam par dauds walodam, bet neweena no tām te naw nolikta par walstis walodu. Ta ir ta leeta, ka pehz schi projekta wifas walodas ir weenadas, wifas weenā stahwokli, wisām ir walstis walodas teefibas. Es azumirski neatzeros wifas eerunas, kas tika zeltas, warbuht esnu islaidis kahdu, us kuru buhtu bijis jaatbild. Vai nepahrprastu, ko esnu domajis un teizis, tad man wehl reis jaatfahrto, ka ne es, ne Semneeku Saweeniba naw pret minoritatu walodu leetofchann un wina teefibu nodroschinaschann, bet tikai tiktahf, zil tas peelaischams no walstis stahwokla. Mehs esam jau atfinuschit teefās minoritatu walodu leetofchann, un es gribetu sinat, waj adwokati jeb ziti war pahrmest teefam, ka winas ir intolentas. Es peewedischu peemehru no Deepajas, kur adwokateem ir pascheem fawa saweeniba, kas aifstahw wizu intereses. Kahds iswehrynats adwokats no Wasflamas, pehz dshnuma kursenneeks, kas lihds schim wifu laiku bij dshwojis Wasflawā, bij tagad atgreesees us Deepaju un gribeja te buht par adwokatu. Saweeniba, kurā toreis nebij neweena latweeschā, tomehr nolehma, ka winsch newar buht par adwokatu Deepajā, jo winsch neprot latweeschu walodu. Ja ir likums, ka wiseem teefas dalibneekem jamahf latwiski, tad tas ari jaispilda, ka to Deepajas adwokati ari pareisi fapratuschit Tapat dara ari teefa. Teefa neprasam, lai wisi adwokati flaidri runatu latweeschu walodu, bet lai wini faprot, kas teef runats. Ir robeschas, par kurām no walstis redses stahwokla newar eet pahri. Ja sche Tautas Padomē kahds gribetu runat ebrejiski, kuru mehs neprotam, tad wajadsetu dauds pazetibas to nollausitees. Un ja mums ari ta pazetiba buhtu, tad tikpat labumu muhsu walstis darbam tas nenefu — nesaprastu, ko weens runā. Ari minoritatem wajaga faprast, zil tahlu walstis war eet un waj walstis wifas tās teefibas winām war dot. Projektā ir runats par wisām walodam, bet tikai ar to starpibu, ka kreewu un wahžu walodas ir obligatoriski nodroschinas, tām wajaga buht, bet ar latweeschu walodu tas tā naw. Warbuht wina ir domata, bet mineta wina te naw, un kurā pilsehtā naw 20% latweeschu, tur ari naw latweeschu walodas. Ja tas tā naw domats, tad wajadseja ari rakstīt tā, ka ir domats. Es, proponedams scho likumu atraidit pirmā lasijumā, neefnu gribejis teikt, ka mehs walodu likumu prinzipā neatfihstam. Es taisni aifrahdiju, ka tahds likums ir waja-

dhags, ka Satwerfmes Sapulzei buhs par wianu jaspreešč, bet ka ſchis no komiſijas eeneſtais likums naw peenemams un Tautas Padomei wiſpahrīgi naw ne laika, ne kompetenzes ſcho jautajumu galigi iſſchĩrt. Tapēhz es newaru peekriſt wina pahrſpreeſchanat pa panteem. Ja ir kaħda zita iſeja, ja war ſcho likumu nodot komiſijai atpakał, lai ta to pahrſtrahdā, tad man neſas naw pretim, jo warbuht, ka zaur to war panahkt weenoſchanos. Ja mums buhtu bijuſi eeſpeħja pahrrunat ſcho likumu pee wina eeroſinaſchanas, tad warbuht daudſi prinzihi buhtu jau eeſpreeſch noſkaidroti. Tā ka taſ naw notizis un es ſcho likumu reſtu pirmo reiſi, tad man wiſch ari ir pilnigi jauns un neſkaidrs. Es tikai zehlu tās juridiſtlās eerumas, kaħdas peħz manas pahrleezibas logiſki iſſauz ſcha likuma projekta panti. Bet es ari peekrihtu preeſchlikumam atdot likumprojektu komiſijai atpakał pahrſtrahdaſchanai.

Sahlits: Te Pauluka kungs teiza, ka ſcho projektu warot nodot atpakał komiſijai pahrſtrahdaſchanai. Bet leeta nu ir ta, ka mehſ te dabujam deeſgan nepahrprotamu leezibu, ka ja nodotu wianu tai paſchaj komiſijai, lura wianu iſſtrahdajuſi, neſin, waj wina ko leelu tur waretu labot. Warbuht waretu ſcho projektu, ſaſkand ar teem aiſtrahdijumeem, kaħdi te nahza, nodot zaurſtatiſchanai kaħai zitat komiſijai. Ari projekta peekriteji ir aſinuſchi, ka tagadeja weidā wiſch ir nepilnigs. Gewehrojot to es nahku ar preeſchlikumu nonemt ſcho projektu no deenas kaħrtibas un, atſiħtot, ka taſ wehl pahrľuhlojams kaħdā komiſijā, uſdot preſidijam nahkt kaħdā no nahſoſcham ſehdem ar preeſchlikumu par projekta nodoſchanu weenai waj otrai komiſijai.

Preſidents J. Tſchakſte: Pehbejais wahrds peeder referentam Stujeneekam. **Dr. Stujeneekſ:** Pee teem eebildumeem, kuras kungs Pauluks zehla preeſchā ſawā rundā, man ſameħrā maſ buhs ko eebilſt, jo pee projekta apſpreeſchanas komiſijā galwenā kaħrtā nehma dalibu minoritatu ſraħziju preeſchſtaħwi un kōti maſ no latweeſchu ſraħzijam. Reſultats nu ir taſ, ka ſraħzijas naw peeteeloſchā mehřa eeſaſmuſchās ar projektu, tapēhz daſchās leetas, kuras remaſ til biħstamaſ naw, iſleekas par taħdam, kaſ apbraudetu Latwijas walſts paſtaħweſchanu. Gewehrojot to, ka projekts iſſauza tił aſu preteſtibu, es leeku preeſchā nodot wianu komiſijai, un ne tikai tai ween, lura ſcho likumprojektu iſſtrahdajuſe, bet leederigaki buhtu nodot wianu juridiſtai komiſijai, waj warbuht abām kopā; warbuht waretu nodot preſidijam un taſ nodotu wianu atteezigi komiſijai.

Preſidents J. Tſchakſte: Ziti preeſchlikumi teek nemti atpakał, un paleek tikai weens, kuru eeſneedsa Sahlits un kureſch ſkan tā: Nonemot ſcho projektu no deenas kaħrtibas un, atſiħtot, ka taſ wehl pahrľuhlojams kaħdā komiſijā, uſdot preſidijam nahkt kaħdā no nahſoſcham ſehdem ar preeſchlikumu par projekta nodoſchanu weenai waj otrai komiſijai. Es luhgtu peezeltees toſ, kaſ ir par ſchi preeſchlikuma peenemſchanu. (Peezetās.) Ruhgtu peezeltees toſ, kaſ ir pret ſcho preeſchlikumu? Diwi. Staſ ir atturejuſchees no balſoſchanas? **14.** Schis preeſchlikums ir peenemts ar wiſam balſim pret diwām, iſchētrpadſmit atturotees. Tā tad wiſch teek nodots preſidijam. Tad ir eenahzis preeſchlikums pahrtraukt ſehdi uſ 20 minutem. Es leeku ſcho preeſchlikumu uſ balſoſchanu. Staſ peekriht tam, ka pahrtrauz ſehdi uſ 20 minutem, toſ luhdsu peezeltees. Azim reſtot majoritate. Pahrtraukums uſ 20 minutem.

Preſidents J. Tſchakſte: Tautas Padomes ſehde turpinas. Genahzis ſteidſoſch peepraſijums, kuru ka pirmāis paraſtijis Dr. Schiemana kungs. (Bankawſ: tab jau war eedomatees, kaſ nu buhs.) Es doſchu to ſekretara kungam nolafſchānai. **E. Bitte** (nolaſa): Steidſigs peepraſijums eeſchleetu ministra kungam.

Waj ministra kungam ſinams, ka wahzu graħmatu tirgotājs Guſtawſ Bofflers zaur Rigas kara galweno poliħziju 6. auguſtā ſchini gadā adminiſtratiwā kaħrtā ar 14 deenam zeetuma ir tizis ſodits deħt awiſes „Trommel“ un „Baltische Blätter“ klajā laiſchānas, kuras iſlaiſchāna tiła aiſleegta zaur miniſiriju tajā paſchā deenā, 6. auguſtā. Pee tam ir japeeſihmē, ka „Trommel“ tiła laiſta pahrdoſchānā 25. juliā, taſ ir pirms kara ſtaħwoķla iſľudinaſchanas un ka abas awiſes bij ſanemamaſ abonementā.

Waj ministra kungam ir ſinams, un waj ir pahrleezinats, ka ſchis ſods ne tił ween noſihmē formatu likuma apwainojumu, bet beſ tam arti wehl uſleek graħmatu tirgotajeem neiſpildamo uſdewumu, proti laſit kaħru ſawā welkałā atrobdoſchu graħmatu pahrbaudot paſcham, waj ſchi graħmata jeb awiſe walſtij eſot kaħtiga waj nekāħtiga.

No ministra kungs domā darit šai sōda atzelschanai, gahdajot par to, ka grahmatu tirgotaju kulturelais darbs nahkotnē neteef wairs trauzets?

Dr. P. Schiemān un ziti.

Presidents J. Tschakste: Waj pirmais parakstītais Dr. Schiemāns wehlas runat?

Dr. Schiemāns (runā wahzīfi): Par interpelazijas steidsamību jabalso ne tikai aīš nacionaleem, bet ari aīš demotratīškeem un wišpahri politīškeem motīweem. Runatais runā par grahmattirgotaju stahwolli, kas sawu grahmatu nolīktawu war fastahdit ne tikai pehz sawas politīskas garščas. Dōflera kungam tani pašā awīses numurā nahzās lafīt, ka dasčas awīses ir aīšleegtas un ka wišč par to pahrdoschamu tiks ešlodstīs. Politīskā situazija prafa, ka Tautas Padome īsfaka sawas domas šhini leetā. Jo azumirkli mana tahbu wehju, kas apdraudē personas neaīšfaramību. Tā kahds nesen wišpirms awīse eeraudstīs, ka wīnu tā walstij kaitīgu apzeetinās. Tahdas leetas teešfakā walstī naw peelaīschamas. Ja kahda persona atšlhta par walstij kaitīgu, wīna nododama teešaf waj ari īsfuhtama no walstīs. Bet ja to par „walstīs apdraudēschanu“ us 14 deenam eesloga — tad tā naw nekās zīt, tā šchīkaneschana. To nowehrst prafa ne tikai tātība, bet ari gudrība.

Presidents Tschakste! — Es līšču steidsamības jautajumu us balsoschānu. (Steidsamību atraida ar 28 balsim pret 8, 16 atturotees). Tā tad šcho peeprašījumu nodos interpelaziju komīšijai. Ahrpus deenas kahrtības peeteizīs preekschlītumu Tautas Padomes lozeklīs Sahlītīs. Sahlīscham wahrds.

Sahlītīs: Tautas Padomes lozeki kungi! Es zelschu preekschlītumu ahrpus deenas kahrtības un grību to motīwet nedaudsōs wahrdsōs. Breesmas, kuras mums draudeja no Jelgawas, nebuht wehl naw garam. Ja līhds šchīm weens otrs natws zilweks wareja domat, ka swehtdeenas notikumeem ir tikai gadījuma raksturs, tad tagad šchahdas domas ir jaatmet. Ir nahlūšchi pilnīgi šchaidri peerahdījumi, kas runā pret to, ka šcheem notikumeem ir bīšīs gadījuma raksturs. Ir sīnams un šchaidri peerahdītīs, ka 24. augustā no Tīlšites un Berlīnes puses zaur Šchānkeem ir īsgahjūšchi īschetri wahzu karaspehta ešchaloni. Ir sīnams pehz Jelgawas azuleezīneeku nostahsteem, ka 25. un 26. augustā ir nowehrots leelaks karaspehta eepuhdums Jelgawā un peetam eenahkūšī ari artilerija, fastahwošcha no 8. leelgabaleem, 4 sīmageem un 4 weegleem. Man personīgi leeta ir šchaidra, jo no pašcha fasthuma es redseju šchaidri to wīrseenu, kahdā darbojās Wahzija, kamehr Bagaidu Waldība wehl bīja Deepajā. Tee šchferschki, kuras wīna līka zelā Bagaidu Waldībai, lai tikai nenostīprinatos Latwījas walstīs, mūhšu karaspehta prowozeshana, wīši tee redsamee un neredsamee tīhli, kuros mehginaja sapīht Bagaidu Waldību, tee welnīschkeee plāni, kuzi īsgahja us Latwījas walstīs un tautas īnīzināschānu, tee wīšeem sīnami, kas dshwoja torefī Deepajā, tee dabūhs wehstures apgāīsmojumu. Zereja wehl, ka pehz meera līhguma parakstīschanas starp Wahziju un Sabedroteem, wahzu junkuru politīka grošīsees. Bet weltas zerības. War teikt, ka sūns spalwu met, bet ne tikumu. Es waru teikt, ka weenmehr sawā dshwē ešnu kshhdīees, kad kaut zīt ešnu uštizejees wahzeescheem (wišpahreji applausi). (Tschakste: Daru publiku usmanīgu, ka wīnai naw teešības peedalitees, īshahdot peetrīschānu waj nepeetrīschānu) Grafs fon der Goltzs sīno zaur wahzu sūhtneezību, ka wišč atkal ir atgreesees Jelgawā un usnehmees 6. referwes korpūsa komandeshānu. Tā tad wezā politīka naw grošījusees, bet pašīprinajūšes sawā agrakā wīrseena. Tas ir sīhmīgs faks. Bīhīnateez, kas wehl spehī bīhīnītees: tai pašā sīnojūmā zaur wahzu sūhtneezību grafs fon der Goltzs faka, ka notikums Jelgawā ešot prowozeshūšchi pašchi latweeschi, tas ir, tīka wīnai pašchi ir grībejūšchi, lai wīnai tīktu apzeetinati, atbrūnoti un aplaupīti. Tā tad redsat, ka breesmas naw wehl nebuht garam. Bagahjūschā sehde mehš jau peenehmām pahrejas formulū, kurā bīja usāīzinata wīsa Latwījas tauta, tā weens wīhs, aīstahwet sawu tehwiju. Bet man rahdas, ka tas wehl naw peeteekofchi. Swehtdeenas notikumi wehl war atkahrtotees. Mums jabara wīneem galš un lai to panahktu, tad jākeras pee energīskakeem līhdsēkeem. Tahdi līhdsēkī, kas mums, tā Tautas Padomei, buhtu šafneedsami, ir pīrīnkahrt, greestees pee Latwījas tautas ar ussautumu, un otrkahrt, greestees ar tīktu ussautumu pee Sabedrote tautam, lai tās nahktu palhīgā, greestees pee Frančijas, Anglījas un Amerīkas demotrateem, kur šchīs ussautums beš schāubam atrahīs atbalsī pret Latwījas tautu, pret wīnas demotratīju. Tahds ir mans preekschlītums, kuren Tautas Padomi

luhdsu peenemt. Gewehrojot to, ka pilnā sehde neds uffankumu neds usajzinajumu naw eespehjams fastahdit, ja manu preekschlikumu peenem, tad Tautas Padomei buhtu jaiswehl komijsja, kurai tad buhtu jausdod abus uffankumus isgatawot. Tā tad luhdsu peenemt manu preekschlikumu, greestees ar uffankumeem pee latweeschu tautas un fewischki pee Sabeedroto tautam, iswehlot komijsju, kurai usdot scho uffankumus isgatawot. (applausi zentra).

Presidents J. Tschakste. Te ir preekschlikums, eewehlet komijsju ar to programu, kuru leet preekschā Sahlischa kgs. Waj preekschā lizejs minēs komijsjas lozeklu skaitu? Es lischu papreekschu nobalsot scho preekschlikumu. Tā tad schis preekschlikums weenbalsigi peenemts.

J. Zelmš. Man buhtu preekschlikums. Pirms komijsja kras pee tahda swariga darba, winai wajadsetu dot sinamus aisrahbijumus: Bai tos waretu dot, es liktu preekschā atklast prinzipielas debatas par scho preekschlikumu.

Presidents J. Tschakste. Waj tahdam buhtu kas pretim, ka mehš atklastjam debates?

J. Sahlits: — Es ari atrodu, ka dehl leetas labakas noskaidroschanas debates waretu atklast, bet eewehrojot to, ka debates kluhtu aistahrtas leetas, kuras atklastā sehde nebuhtu wehlams pahrrumat, tad no debatem wajadsetu atturetees. Katras Tautas Padomes lozeklis, kuresch grib par scho leetu informetees, war cerastees komijsja ar saweem preekschlikumeem. Kad uffankumi buhs gatawi tad wares debatet Tautas Padomes pilnā sehde. Tās manas domas.

J. Zelmš: Sahlischa kga aisrahbijums nebuht neatspheko wajadstibu atklast debates. Ja Sahlischa kungs peelaisch, ka pehz tam, kad komijsja buhs fastahdijusi uffankumu, wares atklast debates, tad tas nosihme, ka daschas deenas wehlat buhs jarunā par teem pascheem kuteligem jautajumeem, par kureem schodeen wiasch negrib runat. Bet man schkeet, ka preekschlikumam, kuresch tagad ar balsoschamu peenemts, ir ari sawas logisks konsekwenzs. Man schkeet, katram un ne tikai ahprus Tautas Padomes stahwoscham, bet ari pascheem Tautas Padomes lozekleem, ir wispirms teefta jautat, ja spreeschot pehz laikraksta sinam, stahwollis pateesi ir tik nopeetnis, kapehz waldbiba bes fewischka usajzinajuma netur par wajadstigu mums to pasinot, kapehz lihdi schim, kur awises raksta wisdatschadakas sinas, waldbiba naw neta teikusi, kapehz mums tas te jafaka. Un tapehz, ja Waldbiba to naw teikusi ne Tautas Padome, neds paschai tautai, tad katrs prafis: „Ja, kapehz tad mehš nesagaibijam no waldbibas to, kapehz jums bija janahl ar sawu sinojumu. Man schkeet, ka jautajums stahw tā, ka katra deena mums ir no swara. Mehš esam deesgan midfinati ar ofzioseem „Latwijas Sarga“ sinojumeem. Neskatotees, ka ir aisleegts isplatit nepareisas haumas, „Latw. Sargs“ apgalwo, ka wahzu ewafuazija noteek paangstinatā tempā, ka Jelgawā wairš naw wahzeeschu. Man schkeet, ka tai waldbibai, kura stahw Latwijas farga posteni, wajadsetu wispirms par tam nepareisam tenkam laikrakstus saukt pee atbildibas. Wina pat to naw darijusi, wina pat naw mums ne ko teikusi un te nu mums ir wajadstiba runat un greestees pee tautas. Un tauta prafis ari to, waj ta waldbiba, kuru juhs esat nostahdijuschi farga posteni, waj ta ispilda sawu peenahkumu. Tās ir tās logisks konsekwenzes, no kuram mehš isbeht newaram. Man bail, ka nododami scho leetu komijsjai, mehš panahkim kaut ko preteju. Mums ir weena interpelazija, kura cenahkusi 2 nedelas atpatak: waj waldbibai ir sinams, ka us Latwijas teritorijas dibinas Latwijai naidigas formazijas, un ka schis naidigas formazijas apdraud Latwijas pilsonu dschwibu un ihpaschumu. Toreis Tautas Padomes wairakums tam netzeja un nodewa scho interpelaziju komijsjai, kur ta wehl schodeen gut. Nu pate dsihwe ir aisseigufes interpelazijai preekschā. Man bail, ka ari schoreis ta neaissteidsas mums preekschā; man bail, ka ta draudoschā roka, kura Belsazara dsihres us fenes rakstija, ka ta roka ar mums te us seenas kautko neraaksta, un ne tikai preeksch Tautas Padomes, bet preeksch wisas latweeschu tautas. Tapehz man schkeet, ka tas parlamentarisks sibena nowaditajs, tā sauktās komijsjas, kur mehš wisu ko nododam un slihzinam, lai isbeigtu wisus afumus, ka tas sibena nowaditajs ne katreis ir weetā. Tā ka ari schis preekschlikums ir nolemts nodot komijsjai, tad tai ir wajadstigi ismesoschi aisrahbijumi, lai pehz tam schi komijsja, bes noteikteem aisrahbijumeem, bes direktivam strahdadama, warbuht wefelas nedelas meklidama losungus, nepaliktu dsihwei pakal. Tapehz es prafu, lai dod schai komijsjai kautko lihdi, lai winas darbs tiktu atweeglots, wismas wajag isteiktees, kahdi

jautajumi šajā ūssaukumā buhs jaatfer. Waj peeteef ka mehs tīfai (Althwe: Motiwejat, ko dot lihds!) Es motiweju, ka wajag nepeezeešami dot šai komiſijai ſinamūs aiſrah-dijumūs, jo beſ teem mehs buhſim iſdarijuſchi weenigi to, ka eſam peezehluſchees no ſehdeſkeem baſſodami un gaidiſim atkal no waldbiſas, kura lihds ſchim uſ katra ſoka muhs ir meerinajuſi, teiſdama, ka wahzu karaſbehts aiſees no Kurſemes warbuht aſtraf, nekā mehs to domajam. Mehs redſam, zif tahlu taſ ir nonahziſ. Tā mehs nedrihtſtam domat; mums te ir jauſtaħda kategoriſki noteikumi tai komiſijai, kurai teef nobots tif ſwariġs alts, teef uſdots ſpert tif ſwariġu ſoli.

Preſidents J. Tſchaſte: Sahliſs liſa preeſchā tuhlin debates neatklaht.

Sahliſs: Man wehl jaſaka, ka muhſu peenemtais ſahrtibas nullis noſaka, ka pehž tam, tad par kaħdu jautajumu ir nobaſſots, tad debates par wīnu wairs newar atklaht. Mehs preeſchlikumu jau peenehmām un tā tad debates par wīnu wairā atklaht newaram. Tā tad pee ta, ko eſ teižu, ka mums nederetu atklaht debates, nahł wehl klaht ari ſahrtibas nullis.

U. Althwe: Zeenitee Tautas Padomes lozeklu kungi! Es gribu pabaſtit Sahliſcha kunga preeſchlikumu. Tee ſoli, kaſ mums te ſperami, ir loti ſwariġi, tadeht jautajums nodobams komiſijas wiſpahriġai pahrbauðiſchanai. Saſarā ar to eſ iſteiktos pret Zelma kungu, kuram paſcham labi ſinams zif nopeetnā ſtahwołli atrodas Jelgawas jautajums. Buhtu nepareiſi to atklahti plaſchā ſehde pahrrunat. Galu galā mehs taſchu gribam aiſſtaħwetees pret teem neleescheem, un tadeht nedrihtſtam wineem atklaht ſawūs planūs. (Applauſi zentrā un pa labi).

Preſidents Tſchaſte: Es liſſchu uſ baſſoſchamu, waj peelaift debates, waj ne. Ar wiſām baſkim pret 9 ir nolemts debates neatklaht. Wij preeſchlikums eezelt komiſiju. Preeſchlikums tika peenemts un eſ tagad uſaižinu ſapulzi zelt preeſchā eewehlamu lozeklu ſkaitu.

Sahliſs: Es leeku preeſchā 8.

Preſidents Tſchaſte: Tee liſts preeſchā 8. Es luhdju peezeltees, kaſ ir par to, ka eewehlamā komiſija ſaſtaħw no 8 lozekleem? (Peezelas). Ūzim redſot, majoritate. Es luhgtu proponet kandidatus. (teef proponeti kandidati). Es waru paſinot Tautas Padomei, ka ir tikuſchi proponeti ſekoſchi kandidati: no Soz. Dem. — Zelms un Klara Kalniņ, no Sem. Saw. — Nonahžs, no Latgaleeſcheem — ſkambala, no pilſoniſkām partijam — Bankawš un Sahliſs, no minoritatem — Dubins un barons Roſenbergs, pawiſam 8 lozekli. Es liſſchu uſ baſſoſchamu un luhgtu peezeltees toš, kaſ ir par ſchahdu kandidatu ſaſtaħwu. Tā tad ſchi komiſija weenbaſiġi eewehleta.

Meħs turpinaſim deenas ſahrtibas punktu apſpreeſchamu un pahreeſim uſ noteikumeem par apgahdibas miniſtrijai peeſchirtām ſewiſchām teeſibam. Waj wiſi Tautas Padomes lozekli ir ſanehmuschi drukatu eſſemplaru? Gerunas neteef zeltaš. Es luhgtu referentu ſneegt paſkaħdrojumūs par ſcho projektu.

Pauluſs: Godatee Tautas Padomes lozekli! Šchis likums, kureſch ir apſihmets par ſteidſamu, ir pateeſibā atkaħrojums no ta riħkojuma, ko waldbiſa iſbeuſi 3. auguſtā un kaſ ir nodrukats „Walb. Wehſtu.“ Šajā likuma projektā naw nekāš jauns eewests, jo komiſija atrada, ka riħkojums ir deriġs un labš, pahſpreeda wīnu, un dewa wīnam tīfai redakzijas ſinā žitadu formu. Wiſpirmš pahrgroſija wiſkraſtu, jo agrakais wiſkraſtiš iſklauiāš tā, it ka te buhtu uſſkaititas wiſas tāš teeſibas, kaſ peeſchirtas apgahdibas miniſtrijai. Taš nemaš tā naw; apgahdibas miniſtrijai ir ſawa ſinama kompetenze un te ir domatas tīfai tāš teeſibas, kaſ peeſchirtas wīnai tagadejoš aħrkaħrtejoš apſtaħloš, lai waretu raſchotajuš peeſpeeft nodot weenu ſinamu daħu no ſaweem raſchojumeem armijai par labu. Šchahdu eemeſlu deht komiſija leef preeſchā ſchahdu wiſkraſtu: (nolaſa). Tahlaſ komiſija proponē tuhliſt minet, ka ſchitāš ſewiſchās teeſibas ir domatas armijas un eedſihwotaju wajadſibu apmeeriſchānai, un tad nahł uſſkaititas wiſas tāš teeſibas, kaſ apmeħram ir tāš paſchāš, kaſ minetas riħkojumā, tīfai žitā redakzija un žitā ſakopojumā. Pirmais pants, taš ir taš pants, kaſ riħkojumā, tīfai ar tahlaſkeem redakzijas papilbinajumeem. Otrais pants ir taš, kaſ riħkojumā ſtaħw kā peektais, jo wiſch ſihmejas uſ žiteem raſchotajeem un ſtaħw ſakarā ar pirmo. Pirmais runā par lauſſaimneekeem, otrs par pahrejeem, no kuru raſchojumeem ari walſts war weenu ſinamu daħu neimt, taš ir, nopirkt par noteiktu zenu. Tahlaſ ir runa par rekwiziſijam un tad par mobilſažijam un paſchāš beiġāš ir runa par apgahdibas miniſtrijas teeſibu uſlikt ſodus par wīnas

noteikumu neispildīšanai; šoda mehrs ir 6 mehneschu zeetuma waj 10.000 naudas šoda, jeb abi šodi kopā. Pee pehdejā punkta apspreešanas zehlās debates par to, kas iſſpreebis katrā atſewiſchā gadījeenā jautajumu par uſleekamo šodu. Pehz wiſpahrejeem noſaſtjumeem, ja naw ſpezieli noteikumi, leeta iſſpreeſchama teeſai. Tika aſſrahbits, ka ſchim brihſcham naw wehl pilnigi ſſaidru noſaſtjumu, ſahdas leetas jaiſſchir teeſai, ſahdas adminiſtratiwām eeſahdem. Tā ka ta leeta naw noſkaidbrota, tad iſka iſſrahdata atteeziga pahrejas formula. Romiſija, atſihdama ſcho likumu par ſteidſamu, leek preeſchā atſiht wina ſteidſamibu un peenemt to tahdā weidā, tā wiſch no komiſijas ir iſſrahdats.

Preſidentš Tſchakſte. Birmam ſahrtam, es likſchu nobalfot par ſteidſamibu. (To peenem weenbalfigi). Es atſlahju wiſpahrejas debates. Pee wahrda pee-teejas Antonš.

Antonš. Pret ſcho likumu tahdā weidā, ka wiſch te paſchlaik ir likts preeſchā, man buhtu daſchās eerunas. Ka likums ir wajadſigs un ka apgahdibas miniſtrijai tahdas ſewiſchās teeſibas buhtu peeſchiramas, par to newaretu ſtrihdetees. Bet es gribetu paſawetees pee tās redakcijas, ſahdā likums likts preeſchā. Wiſpirms man jajautā, waj paſlahw paſchlaik tee agrakee noſaſtjumi par rekwiſizijam, kuzi bija ſpehkā ſreewijā 1917. gadā; ir fakts, ka nuhſu apgahdibas miniſtrija, pirms ſcho riſtojumū iſdewa, Pagaidu Waldiba, iſdaridama rekwiſizijas un ſirgu mobilſaſtjijas, peeturejas praſſē pee agrakeem noſaſtjumeem, kuzi, tā man tās jaapgalwo, ir daubſ plaſchaki par teem, kaš teek tagad preeſchā zelti.

Sakarā ar nupat teikto radās jautajums, ſahdi agrakee ſreewijas likumi ir palikuſchi Latwijas brihwalſti ſpehkā? Teeſchu un iſmekoſchu atbilde Latwijas likumdoſchanā uſ ſcho jautajumu mehš neatradīſim. Weenigais likums, kuzsch ſcho jautajumu aſſker, ir Tautas Padomeš 6. dezembri 1918. g. peenemtais pagaidu noteikums par Latwijas teeſam un teeſaſchanas ſahrtibu.

Minetā likuma pirmā pantā mehš laſam: Latwijas teeſas un ar winām ſaiſittās eeſtahdes darbojas pehz teem weetejeem un ſreewijas likumeem, ſahdi preeſch Latwijas bija ſpehkā lihds 24. oktobrim, 1917. g. u. t. t.

Ar ſcho likumu naw nelahdā ſinā Latwijā nahkuſchi ſpehkā weenigi materiale. živil un šoda likumi un atteezigee prozeſu likumi, bet eewehrojot wehl to, ka 1917. g. ſreewijā un tagad ari Latwijā bija eewetas adminiſtratiwās teeſas, kur katrs wareja aiſſtahwet daſchadas ſawas teeſibas, kaš agraki teeſam nepeekrita, tad mums augſchā minetais pants ir jatulto wiſai plaſchi.

Eewehrojot to, ka mums truſht daubſās noſarēs ſawu jaunu likumu, pee kureem paſchreis ſrahdā, un ka naw eeſpehjamš ne Pagaidu Waldibai, ne Tautas Padomei tuhli wiſu ſreewijas likumu weetā iſſrahdat jaunus, mums daubſos gadījums buhš japeeturas pee wezeem likumeem. Tamdeht es eſmu par to, ka 6. dezembra likuma pirmāis pants teek tultots tahdā weidā, ka tee ſreewijas likumi, kuzi naw teeſchi atzelti, paleek ſpehkā, ſamehr naw iſdoti to weetā jauni. Turotees pee tahda tulkojuma, buhtu ari ſpehkā tee likumi, kaš atteejas uſ rekwiſizijam. Saprotams, tahds tulkojums ir apſtrihdams, bet wiſch ir peemehrots dſihwes praſſei, un man leekas, labal rihtotees pehz wezeem likumeem, nekā pehz katra atſewiſchka eeredna eeſkateem, jo likums dod noteiktibu, kur pretim atſewiſchlu eerednu eeſtati atkaribā no weetas un laika buhš wiſai daſchadi. Bai gan es paredſu daubſ oponentu, es tomehr atrodu, ka tahds tulkojums leetderibas deht buhtu peenemams. Un tapehz, pahrejot uſ apspreeſchamo projektu, man jaſaka, ka tās teeſibas, kaš ar ſcho projektu teek peeſchirtas apgahdibas miniſtrijai, naw wairš nelahdas ſewiſchās teeſibas, bet teeſibu aprobeſchojums, jo agrakās pahrtikas miniſtrijas pilnwaras ir daubſ plaſchakas, nekā tās teeſibas, kaš ſchini projektā ir peewetas. Miniſtrijai buhtu daubſ ſwabadatas rokas un wina daubſ labal waretu ſawu uſbewumu pildit, ja peeturetos pee agrakeem rihtojumeem. Talak man jaaiſrahda uſ ſeloſchām nepilnibam ſchajā projektā. Es neſaprotu ſtarpibu ſtarp pirmo un treſcho pantu. Birmāis ſala: (uolaſa), nodot pret atteezigu ſamafſu; treſchais pants runā: (uolaſa). Es neſinu, kamdeht, treſchais pants ir ſchirtš no pirmā; un ſahda ſtarpiba ir ſtarp peeſpeestu nodošchanu un rekwiſiziju. Galu galā abi ſchee panti runā par weenu un to paſchu. Tad tahlak otris pants, leelā mehrā eewbeſcho Apgahdibas Miniſtrijas teeſibas. Te ir teiktš, ka miniſtrijai ir teeſiba eeguht no wiſam eewedamām prezēm 25%. Bet ja nu apgahdibas miniſtrijai waja-

dsetu ne tika 25%, bet 50 un warbuht kahdā fēwischkā gadījeenā wifus 100%, tad wina buhtu fāstīta. 25% gan wina waretu rekwišet, bet pahrejais buhtu jāpehrt par tahdu zenu, tahdu noteikš eewedešs. Man leekas, te naw wairš netahda fēwischku teešību peeschēiršhana, bet gan eerobeshošhana. Tahlat 3. pantā ir paredsetas rekwišizijas teešības, pee kam tās peeschēirtas weenigi apgahdības ministrijai, galīgi noleedsot tās isdarit apšardšības ministrijai. Es šaprotu, aismugurē tas ļoti weegli isdarams, kur apgahdības ministrijai ir atteezīgais aparats, atteezīgee eeredni katrā pilšehtā, kas wifus šošs usdewumus war weikt. Bet tā buhs frontes rajonā, it fēwischki gabijumos, kur fronte eet uš preekšču; ja nu apšardšības ministrijai naw teešiba isdarit rekwišizijas, waj katreiš buhs tulit kļah apgahdības ministrijas pilnwarneekt. Man leekas, te ir leels aprobešhojums preekšč apšardšības ministrijas. Praktistā dšihwē aīš teeščas nepeezechamības atkal atkal rekwišizijas buhs jāisbara apšardšības ministrijai un negribot japahrkahrj likums. Pahrejot tahlat uš 4. pantu, — mehš rebsam weenfahršchu konstatejumu, ka apgahdības ministrijai ir teešiba isdarit širgu mobilizācijas. Bet mehš šinam, ka tahdas mobilizācijas ir jau isdaritas šursemē un Widsēmē preekšč rikhojumu isdošanas un tur netahds fēwischks likums naw bijis wajadšigs. Tad beidsot pee peektā punkta, pee kura jau apstahjās referents un aīshahdija, ka naw peekaujams radīt fēwischkas normas par šodeem. Tas katrā šinā ir neehrti, ka tas pareiši norahdītš eesneegta pahrejās formulā. Tee buhtu mani eebildumi, un toš eewehrojot jājautā, waj buhs eespehjamš tahdus papildinajumus pee katrā afēwischkā panta eewest un waj tas nebuhs pahraļ leels darbs, tad mehš waretu projektu škatit pehz panteem zauri un peenemt. Tamdehl waj nebuhs pareiši, ka mehš šcho projektu pehz buhtības un panteem zauri neškatitu un nodotu wīnu komišijai dehl šihlakas isstrahdashanas. Praktisti ļaunumi no ta netahdi newar zeltees, jo mums ir rikhojums, kas peenemts no Bagaidu Waldības un isšludinats; wīnšch ir špehtā. Sabal Tautas Padomes sankziju dot tahdam likumam, kuresch ir plaščaki isstrahdats un wairak peemehrots dšihwei. Wīs šcheem eemesleem es leeku preekščā nodot wīnu komišijai un tad tik zelt preekščā Tautas Padomei. Ja komišijas referents atrod, ka tomehr buhtu eespehjamš jau šchodeem škatit likumu pehz panteem zauri un wifus pahrlabojumus isdarit, tad man nebuhtu nekās pretim, ka tas notiktu šhini šehdē.

Pauluks: — Wīšpirms man japaskaidro jautajums par to, waj wezee Kreewijas likumi ir špehtā. Wīši komišijas lozekli nahza pee šlehdseena, ka Kreewijas likumi pašči par šewi naw špehtā, ja wīni naw no Tautas Padomes waj ministru kabineta atšiht par špehtā ešoščeeem likumeem. Tā tad juridistā komišija ir tajās domās, ka Kreewijas likumi naw špehtā. Tapat laikam ir štatijusees ari Tautas Padome, apšpreekshot 6. dezembra likumu par teešam. Ja gribam atšiht wifus Kreewijas likumus, tā špehtā ešoščus, tad buhtu špehtā ari tas, kas atteezas uš mobilizācijam. Tad tahlat ir tekts, ka apgahdības ministrijai ir teešiba isdot nošajījumus, ka rekwišizijas isdaramas. Tika aīshahdīts, ka neesot starpības starp pirmo un trescho pantu. Šit es šaprotu, tad pirmā pantā ir domatas wīšas tās nodewas, kuras buhs periodiški nobodamas, kamehr treschais pants runā weenigi par rekwišizijam, kuras ir domatas ahrkahrtejos gadījumos preekšč ahrkahrtejam wajadšibam. Komišija bija tanis domās, ka rekwišizijas teel isdaritas arweenu tika ahrkahrtejos gadījumos un tadehl nostr:heja rikhojumā atteezīgus wahrdus. Ja panta beigās ir minets, ka ari rekwišizijas apšardšības ministrijas wajadšibam ir isdaramas weenigi ar apgahdības ministrijas šinu, tad tas isškaidrojas ar to, ka Waldiba ir tanis domās, ka wīšam rekwišizijam jābuht koncentretām weenās rokās, zitadi nahļ dashadi pahpratumi un fāreschģijumi. Ja rekwišizijas isdara wairakas ministrijas, tad īsuahl, ka katrs rekwiše šawām wajadšibam un rekwišizijas naw šastanotas. Tadehl te ir domāts, ka rekwišizijas isdaramas weenigi zaur apgahdības ministriju. Man rahdas, ja Waldiba isdewa tahdu rikhojumu, tad wina ari šinaja, ka špehs to isdarit. Mums komišijā, masakais, šchauru par to nebij. Tahlat tika aīshahdite, ka esot newehlams eerobeshojums, ja ministrijai esot teešiba eeguht tika 25% no wīšam eewedamām prezem. Ministrija, un ari komišija bij tanis domās, ka newar atstahť Waldibai teešību, nemt no prezem preekšč fēwis pehz šawa eeskata. Zaur to mehš waram nonahkt pee ta, ka priwata inīziatiwe teel pilnīgi apšpeesta un beigu beigās nebuhs neweenam, ne otram, ne tirtotajam, ne apgahdības ministrijai to nemt. Ja turpretim mehš garantestim tirtotajam teešību preekšč fēwis paturet šinamu daku no prezem, un Waldiba preekšč fēwis nemš tika

25%, tad mehš teefcham warefim zeret, ka prezes eenahšs. Tad tahlat pee zeturtā panta tika aifrahbits, ka firgu mobilizācijas esot jau ifbaritās. Ja winas ir notikufchās hef likumiga pamata, tad tas muhs nekawē ifdot noteikumus, ka us preefchū winas ifdarit war weenigi apgahdibas ministrija. Tahlat pee pehdejā panta tika aifrahbits us to, ka neefot labi, fchāi likumā noteikt fewischtu foda mehru. Soda likomos ir pants, kurefch nofaka, ka par Waldibas preefchraftu un pawehlu neifpil difchānu draud 50 rub. leels naudas fods. Tas ir domats normalos laitos; fche fchahds fods ir par masu un neeziqu, jo fchis likums mums ir no loti leela fwara. Ja fche mehš nenoteifchim leelaku foda mehru, tad nahšs fpehka likums par mineteem 50 rub., un tad daschs labs fpekulants riffsēs tos 50 rub. un neifpildbis Waldibas pawehles. Romifija bij domās, ka fchini gadījumā usleekami jo fewischi stingri fodi, un ka katram jafin, ka par fcho noteikuma neifpildifchānu draud bahrgs fods. Mums bij runa par to, kas uslifs fchos fodus, bet par to wehlat. Man rahdās, wifpahr nemot, ka zeltee aifrahdijumi naw tahdi, kas pee pantu apfpreefchānās waretu fewischtūs pahrgroffijumus praftit. Nebuhtu tabehl nekahda eemefta fcho projektu wehl reis komifijai nodot, jo wina tā kā tā neko jaunū klahst peelift newar. Es domaju, ka wiflabakais buhtu tuhlin pahreet us atfewischtu pantu lafifchānu, eenefot wajadsigos papildinajumus, ja likumā kas wehl truhktu.

Prezidents T f c h a k f t e : Wahrs Antonam.

Antons. Jaatfihst, ka ar teem noteikumeem, kas pastahtweja beidsamā laikā Kreewijā, apgahdibas organeem teef dotas dauds plafchakas teefibas nekā fchini projektā paredsetās. Kas atteežas us to, ka tee ir wežās Kreewijas likumi, tad man jaaisrahda, ka apgahdibas ministrija tur radās tikai kara laikā un tee noteikumi ir ifstrahdati galwenā kahrtā tikai pehz rewoluzijas. Afis teem eemeftleem, ka tur dauds plafchat ifstrahdata sistema, pehz manās pahrlēezibas buhtu pareifaki peenemt un eewest praftē tos paschūs agrakos noteikumus. Ja turpretim teef norahdits no apgahdibas ministrijas, ka winai pilnigi peeteef ar tām teefibām, kas paredsetas projektā, ja ari apfardfibas ministrija nezef nekahdās eerunas, ja winas fchāi jautajumā weenojufchās un abas ir apmeerinatas ar fcho projektu, tad man prinzipielu eerumu naw un pee fcheem apftakleem man naw nelas pretim, ka pahreet us pantu lafifchānu un wimu apfpreefchānu pehz leetas fodola.

Prezidents T f c h a k f t e. Man ir eenahzīs preefchlikums konstatet kworumu (balšis: konstatet tās partijas, kuras naw klahst) 42. Kworumu naw. Es pahrtrauju fapulzi us weenu ftundu (fauzeent: us 5 min.; — lihds nahkofchāi fehdei). Te ir eenahzīs preefchlikums pahrtraukt fehdi lihds nahkofchāi fehdei. Kas ir par fcho pahrtraukumū, tos luhdsu peezeltees. Uzim redsot wairakums. Nahkofchā fehde fefideen plift. 4, ar fchahdu deenas kahrtibu: turpinafees tee deenas kahrtibas punkti, kas fchini fehde netika nobeigti un hef tam buhs likums par mobilizācijas organu darbibu treschā lafifjumā, rihtojums par Rigas politechnifko institutu, ministru atbildes us peepraftjumeem un interpelazijam un redakzijas komifijas ftaojumi par teem likumeem, kuzi ir ifgahjufchi treschā lafifjumā zauri un publizejami. Warbuht, — nahšs wehl kahdi ziti preefchlikumi klahst. Es flehdsu fehdi.

Schde teef flehgta plift. 9, 10.

Satwijas Tautas Padomes zeturtās sestās dewitā sehde.

30. augustā 1919. gadā.

Prezidents J. Čakste: Tautas Padomes sehde atklahta. Turpināšes debates par to likumprojektu, kuru mehš pagahjuščā sehde nepaspehjam nobeigt kworuma truhkuma dehl. Tas bija noteikumi par apgahdibas ministrijai peeschertam sehischam teesibam. Bes tam sehodeen apspreedis likumu par Rigas parada sijnju islaischānu, kuresch bija likts us deenas kahrtibas pagahjuščā sehde, bet nepaspehja zaurskatit. Tad nahks pagaidu noteikumi par mobilizācijas organu darbibu, rikhojums par Rigas politehnisko institutu, ministru atbildes us peeprashjumeem un redakcijas komisijas sijnjumi. Atklahju wispahrejas debates pee pagaidu noteikumeem par apgahdibas ministrijai peeschertam sehischam teesibam. Ja pee wahrda neweens nepeeteizas, es likschu us balsochānu pahreju us lasischānu pa panteem. (Beenem weenbalsigi.) Tā tad mehš pahrejam us lasischānu pa panteem. Tā kawiseem Tautas Padomes lozektēem ir drufati eskemplari, zeru, ka teksts wiseem buhs pasihstams. Wispirms wirsraffis. Gerunas naw? Wirsraffis peenemts. Es luhgtu peeteiktees pee wahrda tos, kas wehlas pee pirmā panta taisit kahds papildinajums. Neweens nepeeteizas. Es likschu pirmo pantu us balsochānu. Birmats pants weenbalsigi peenemts. § 2: „Geguht preefch apgahdibas ministrijas lihds 25% no wiseem ziteem 1. punktā neparedseteem rashojumeem walsti par rashochānas zenu. No ahrsemem eewestās prezes walbiba war eeguht par zenu pehz brihwa nolihguma ar prezes eewedēju.“ Gesneedsot scho pahrlabojumu pee 2. panta, atlaujos seh isteikt manas personigās domas. Beenemot scho paragrafu komisijas redigejumā, isnahk, ka no wisam prezem, to eewed no ahrsemem, apgahdibas ministrija — war nopirkt sijnamu daķu par sijnamu zenu, kahdu wina nosaka. Es nerunāschu par schejeenes eedsihwotajeem, kureem rashojumi sche pat aug un kureem, kā turigakai schkirai, wiseem buhtu janahk waldbai pretim, dodot sawas mantas par lehtaku zenu, 20 rublu weetā 15, waj 20, lai gan ari wineem likumdoschānas zekā wajaga nodroschinat wismaš rashochānas isdewumu atlihdsināschānu. Es galwerā kahrtā gribu runat par prezem, kuras atrodas ahrpus muhsu waras sferas, kuras eenahk no ahrsemem. Ja mehš scho paragrafu peenemām tahdu, kahds winsch te ir, tad isnahk, ka katram ahrsemes eksporteeram waj tirtogajam jaska: „es labprahtjums gribu pahrdot prezes par ahrsemes zenu, pat ja waldbiba grib nemt 25% par tahdu zenu, kahdu wina noteiks, tas man naw espehjamš. Es gribu jums peesuhtit prezes, gribu srahdat kopā ar jums, bet dodat man espehju, ka es us tām prezem neta nesaudeschu.“ Bet ko nu mehš atbildam? Mehš atbildam: „ja mums patihk, tad mehš nemam 25% un maksajam tahdu zenu;“ jeb labakā gadījumā, kā waldbiba to darija: wina nehma 25% un dewa eksporteeram 10% pelnas. Pee tam wina maksaja no frakturās. Bet ja frakturās zenas bija par leelām, ja tās bija fiktivas, tad wina teiza: „mehš juhsu prezes negribam, bet juhs par to fiktivo frakturu maksafeet leelaku munitu.“ Kahds nu ir isnahkums: no godiga eksporteera, kuram sirdsapstina neatlauj prezes wiltot, no ta nem tā pat, kā daschahrt melderis matu; bet sijnamus tirtogajus spekulantus, kuri usrahda fiktivas frakturās, kuri usdod 1 rubla weetā 1 rubli 50 kap., mehš pabalstam. Teitan mehš tās prezes gan nepehrkam, bet teizam: „tās prezes ir par dahrgu un juhs mums maksafeet leelaku munitu.“ Pee

mums jamakfä 2—10% muias. Schis prezes dod mums 3—5 kap. pelnas. Bet prezes, kuras ir fiktivā frakturā, tur wini dod mums gan leelaku pelnu 13—15%, bet tad mehs atstahjam spekulantam 30—40% pelnas. Es domaju, godigais eksportēers dod mums 3—5 kap. pelnas un pilnigi apmeerinas ar to, ko mehs winam atstahjam. Otrs turpretim tomehr neapmeerinašes ar to un grišes 200—300% pelnas. Waretu teikt — ka par to tatschu wal diba dabon leelaku muias, bet eedšihwotaji zaur to maffas leelu naudu; tas iswelt wineem naudu no kules, kas mafina muhsu labklahjibu. Peemehram: eewed ahrsemneeks no ahrsemem 500 tonnas zukura. Te es nemu tikai 2 rubli par mahrzinu, kahda apmehram zena tagad ir ahrsemēs. Tas buhtu kopā 2,000,400 rublu. Te nu buhtu jamakfä muias 2%, kas istaisa 48,000 rbl., kas nahk wal dibas kafē. Tad 25% no tās prezes janodod wal dibai. Par 300,000 rbl., uš kureem wal diba nostahdita, 60,000 rbl. kopā 108,000 rbl. Eksportērs, kas griš pelniit, aemdamš augstu pelnu, 25%, tas ir, wiņsch wehl pelna 600,000 rbl. Spekulanti turpretim uštahda 2 rublu weetā 3 rublus un maffā 72,000 rbl. muias un pahrdod prezi pawifam par zitu zenu, ka wehl nesen atpafak, par 6 rbl. Uš katras mahrzinas wiņsch pelna 3 rublus un par wiņu kopā 7,000,000 r. Kungi! Te nu ir, ka wal diba ir dabujuši 100,000 rublu un tauta ir šamafakjuši 6,000,000 rublu wairak. Ta ir teefšam spekulanta pabalstifšana. Zeenitee kungi! Muhsu Batwijas ahrejä tirdšneeziba ir šchobrihd til maf attihstita, ka mums wina wišem spehteem japabalsta. Mums wajaga pabalst katru mahrzinu prezes, ko peeweb no ahrsemem, lai nahk eefšā, jo zaur to mehs radifim apstahklus, ka plafšas mafas warēs eepirkt wišdāšhadafas prezes par lehtaku zenu. Kahdas prezes mums ir par daudš? Waj ir kahdas par daudš? Ne. Ja mehs ari redšam logos wišdāšhadafas prezes, tad to zenas ir tik augstas, ka widejä šchira un tautas mafas nespehj tās nopirkt, nespehj šamafkat, jo zenas naw šamehrā par ahrsemes zenam, tās naw šamehrā ar wina pelnu. Kopenhagenā maffā weens fillo zukura weenu kronu, 70 erus. Kad mehs isdaritu naudas mainu waj nu te Nigā uš Smilšchu eelas waj Deepajā uš Leelās eelas, tad mehs dabonam par katru marku 20 eru, tas ir, mehs dabonam par 100 rubleem 33 kronas, jeh par 1 rubli 33 erus. Ja nu mehs weenu kronu, 70 erus, pahrrēškinam freewu naudā, tad isnahk, ka mahrzina maffā 2 rubli. Ja nu mehs te peeleekam flahk dāšchus procentus par peewedumu, islahdeschānu un uflahdeschānu 10—15%, un. tā tad 35% pelnas, ar kuru katrs godigs leeltirgotajš apmeerinašes, tā tad buhs apmehram 3 rubli mahrzinā. Bet ko mehs redšjam? 10—12 rublu mahrzinā. Tapat ar petroleju, kas maffā Kopenhagenā 50—60 kap. mahrzinā, bet te jau maffā 5 rub. Tas pats ir ar wišām žitām prezem. Tā ka ahrsemes tirgotaji zaur šcho ir kotl eebatbeti, ihpafchi zaur notikufšām rewišifzijam Deepajā, kur pat wal dibai wajadseja atzelt to rikhojumu, wini baidas te eewest prezes, jo wini teiz, mehs tatschu newaram par šchehlastibas zenu atdot prezi un mums zefas šaudejumi. Turpretim katram spekulantam ir jateiz: „man ir finami šaudejumi, tad man wajaga leelaku pelnu, lai rifšs atmakfatos.“ Tāpehj wiņsch praša lihds 300% pelnas, 50 kap. weetā 2 rublus. Ja mehs šcho likumpantu peenemtum, tad isnahk, ka muhsu ahrejä tirdšneeziba nepawairofees, bet pamafinašes. Isnahkš, ka muhsu fabrikas škursteni nefahšs kuhpet, bet paliks tā lihds šchim, jo neatradis neweenu muhsu industrijas ihpafchneeku, kufsch branks uš ahrsemem, ar leelām gruhtibam šamekles ogles un eewedis tās šchelt, nesinadams, ka wiņsch pats tās warēs isleetot, ka nebuhs jaatdod wal dibai. Zaur to mehs pabalstam besdarbibu. Muhsu besdarbneeku škaitš pawairofees, muhsu apgahdibas ministrijas besdarbneeku budšchets paleelinašes, ka mehs to redšjam pee Nigas pilsehtas budšcheta. Jeh mehs wišus tos miljonus, ko mehs tur ismakfajam, isdotu par prezem, tad mums tomehr wehl paleek wefels miljons rublu pahrt. Warbuht teiks, tās prezes ir wal dibai wajadšigas. Uš to ir jaatbild, ja wal dibai jeh mums tās prezes ir wajadšigas, tad mums winaš ir japehrt ahriemēs. Mums ir ahriemēs muhsu tirdšneezibas preekšstahwji Londonā un Stokholmā. Es gan šchoš kungus ar wefšchem wahrdeem nepafihstu, bet mums ir Stokholmā Groswalda kungs, kufsch ir muhsu tauteets. Žil man ir finams, tad wiņsch dabon deefgan labu algu, bet tur ir wehl kahds žits, Š kungs, kufsch nelahdu algu nefanem, bet apmeerinas tikai ar to, ka wiņsch pelna finamu procentu. Ja nu mums tee kungi ir, un ja prezes nahk zaur privatām rokām, tāpehj wal diba newar prezes eepirkt zaur šchem kungeem. Nemāt tikai Deepajas pilsehtu, kura pabalsta katru eewedumu no ahrsemem,

Wina bewa pat atkauju eepirkt us winaš wahrdu, bewa tirgotajeem sinamu pelau, gahdaja par to, ka Deepaja wiſaš prezes famehrâ bij apgahdatas. Deepajas pilſehtâ bewa ſchis prezes pat us zitam puſem un us laukeem. Tapat mehš redſam ari, ka Deepaja wiſaš prezes ir dands lehtakaš ne kâ te. Zeb mehš gribam muhſu peewedumus, muhſu labklaħjibu pawatrot, un ja mehš gribam, lai muhſu fabrikas atkal driħj ſahktu ſtrahdat, tad eš luhdsu to paragrafu groſit tahdâ weidâ, kâ eš te liku preekſchâ.

Preſidents J. Tſchakſte: Gulbis no Semneeku Saweenibas.

Gulbis: Eš gribu iſteikt druſku ſawadatas domas, ne kâ mans preekſchrunatajs iſteiza. Schis noteikums, ka waldbai ir teeſibas nemt 25% no eewedamam prezem ſawâ riħzibâ, paſtahw jau lihds ſchim. Scheit aſrahbdija, ka tas waretu atſtaht leelu eſpaidu us eewedamo pretſchu daubſumu. Tas ir pareiſi. Tahlak aſrahbdija, ka tas waretu to ſamaſinat, bet mehš redſam, ka eewedamo pretſchu daubſums newis pamaſinas, bet pawairojaš. Tâ tad mehš neredſam, ka ſchis riħlojums buhtu atſtaħjis tahdu ſewiſchku eſpaidu us eewedamam prezem. Sinams, jaeewehro tas, kahdâ weidâ ſchis riħlojums teel iſleetots. Ministrija newar nemt tâ, ka tirgotaji ſahktu baiditees. To wina war darit tikai tantiš gadijumos, kad waldbai prezes teeſchi ir wajadſigas, ja winaš zitur nebuhtu dabonamaš. Tapeħz wajadſetu paturet ſcho teeſibu, jo ta buhtu weeniğâ iſeja. Lihds ſchim weenoſchanaš paraſti notika us 10% pelnaš. Man leetas, ka ar tahdu 10% pelnu eewedejuš nebuht neatbaidiš. Mehš paſchl ſinam, ka wiſa driħjumâ, zerams, atjaunoſeeš lauku kooperatiwu darbiba. Kad nu wineem wehl naw eepheja paſcheem eewekt prezes no ahrſemem, tad waldbai janahk wineem palihgâ, jagahdâ eepheja prezes dabut. Nemot 25% un dodot toš kooperatiweem, buhtu ſchini leetâ dands lihdsjets. Aſrahbdija, ka eewedumeem waretu uſlikt augtu zenu, bet man taiſni leetas, ka tee 25% buhš tahds ſinams kontroleš mehrs, jo kooperatiwi warš pahrdot par tahdu zenu, kahdu noteiks waldbiba. Schini ſinâ us zenu reguleſchawu taiſni ſchee 25% atſtaħš ſinamu eſpaidu. Wiſ ſcheem diweem motiveem eš ari tad iſſaku Semneeku Saweenibas frakzijas domas, ka ſchis noſozijums buhtu likumâ jaatſtaħj tâ, kâ wiſch te ir paredſets.

Preſidents J. Tſchakſte: Waj referents wehletos nemt wahrdu? Luhdsu.

Pauluks: Romiſtjâ, apſpreeſhot ſcho pantu, nezeħlâš domas, ka prezes, kuraš eenaħk no ahrſemem, wajadſetu atſwabinat no apgahdibaš ministrijas teeſibam, ſanemot no tam 25% ſawam wajadſibam. Tas tika tur pahrrunats, un komiſtija nahza pee ſleħdſeena, ja mehš no laufſaimneekem nemam kahdu ſinamu daku no wiau raſchojumeem un tapat ari no wiſeem ziteem raſchotajeem, tad buhtu netaiſni, ja mehš no tirgotajeem nenemtu neſa, kad waldbai tas ir wajadſigs. Naw jau teiktš, ka waldbiba nems weenmehr, wina nems tad, kad tas winai buhš wajadſigs. Tad tahlat tika aſrahbdits, ka ministrija waretu noteikt zenu, kaš buħiu neſameħriga ar prezes iħto weħrtibu. Waldbibaš riħlojumâ ir teiktš, ka nemot 25%, waldbiba nodroſchina raſchotajeem un uſneħmejeem ſinamu pelnu. Bet tâ kâ pirmâ pantâ, kuſch noſaka, ka no laufſaimneekem un ziteem raſchotajeem teel nemta ſinama raſchojumu daħa waldbibaš wajadſibam, par zenu nodroſchinaſchawu nekaš naw minets, tad ari te to noteikumu ſtriħpoja. Waj nu mehš leekam abos pantos, ka waldbiba noſaka zenu peħz prezes ſaktiſkâš weħrtibaš, waj neweenâ. Komiſtija to ſiriħpoja ne tamdeħt, ka pret to buhtu zehluſchâš kahdas eerumaš, bet tamdeħt, ka eſkatiija to par leeku. Baſchâš, ka tirgotaji waretu baiditees no eewechanaš, ir nedibinataš. Ja jau $\frac{3}{4}$ no prezes paleel tirgotaja paſcha ſinâ, tad wiſch ſawu pelnu tâ kâ tâ dabuš. Un pelnu wiſch dabuš ari no tâš $\frac{1}{4}$, ko panems waldbiba, lai ari warbuht ne tik leelu. Ka leeta nemaš naw tik bailiga, to redſ ari no tam, ka pretſchu peewedumi newis pamaſinajaš, bet pawairojaš, lai gan tahds riħlojums jau paſtahw. Teel aſrahbdits, kapeħz waldbiba pati neeepeħrot prezes. Tee laiik nu laikam ir tahdi, ka naw eephejamaš wiſu us reiſi iſdarit. Warbuht normaloš laiikoš tas buhš eephejamaš, bet tad jau ari pati wajadſiba wairš nebuš tik leela. Eš uſturu projektu komiſtijaš redakzija.

Preſidents J. Tſchakſte: Burkewiza kunga eſneegtaiš pahrlabojums ſkan tâ: „Eeguht preekſch apgahdibaš ministrijas lihds 25% no wiſeem ziteem 1. punktâ neparedſeteem raſchojumeem walſti par raſchoſchanaš zenu. No ahrſemem eewektâš prezes waldbiba war eeguht par zenu peħz briħwa nolihguma ar prezes eewedeju.“ Eš likſchu to us baſkoſchawu, (Ar wiſam baſkim pret weenu pahrlabojumu atraida.) Eš

liffchu us balfoschanu otru pantu. (To peenem ar wifam balfim, weenai atturotees.)
Mehs pahrejani us trescho pantu. Es luhdsu peeteiktees pee wahrda. Antons. Luhdsu.

Anton: Pee § 3. es liffchu preekschâ schahdus pahrlabojumus: Starp zitu minetâ pantâ stahw rakfitts: „Išdarit wifadaš rekwiſizijas atteezibâ us pahrtikas produkteem un ziteem pirmâš wajadſibas preekschmeteem, kâ ari atteezibâ us pahrwadaſchanas lihdselkeem un telpam, preeksch noliktawam un kantoreem, lihds ar to peederumeem un mebelem. Ari wifas rekwiſizijas apfardſibas ministrijas wajadſibam ir iſdaramas weenigi zaur apgahdibas ministriju.“ Tâ tad ſchis likumprojekts paređs, ka titai apgahdibas ministrijai ir teeſibas iſdarit rekwiſizijas. Katrâ ſinâ ſcho teeſibu wajaga paplaſchinat, lai ministrija waretu rekwiſet wiſu, kaš ween preeksch kara ſpehka wajadſigs. Te ir runa titai par telpam preeksch noliktawam un kantoreem. Mehš ſinam, kara ſpehkam ir loti beeſchi wajadſigas telpas preeksch nowetofchanâš, preeksch dſihwoſka. Tai nerastoš pahrratumi, tad wajadsetu atteezigu teikumumu papilbdinat ar wahrdeem „preeksch dſihwoſkeem“. Ja to neparadſes, tad iſnahts, ka apgahdibas ministrija newar rekwiſet telpas kara ſpehkam preeksch dſihwoſka. Tad otris papilbdinajums pehdejâ dakâ: Pehz wahrdeem „Ari wifas rekwiſizijas apfardſibas ministrijas wajadſibam“ eewetot wahrduš „iſnemot frontes joſlu, kuras plaſchumu noſafa armijas wirſpawehlneekš.“ Ja ſcho paragrafa daku peenems projektetâ weidâ, tad ſaprotamš, ka ſemeš eekſcheenê apgahdibas ministrijai wifas wajadſigas rekwiſizijas buhš eekſpehjamš iſdarit zaur atteezigeem eerednaem. Zitadi taš ir frontes rajonâ. Peenemſim, ka kara ſpehks eet us preekschu, ka hâ wakarâ wiſch eenem ſinamu weetu, bet apgahdibas ministrijas eerednu tur nam, un kara ſpehks newar rekwiſet ne telpas, neđs ari zitu ko, kaš wiſam wajadſigs. Man leekas, ka kara ſpehkam ſchahdas teeſibas frontes rajonâ ir nepezeekſchamas, jo armijai us preekschu ejot nekahdâ ſinâ eeredni tai newar us pehdam ſekot. Tapehž buhtu wajadſigs ſchâ paragrafâ eewest ſekofchu papilbdinajumu: „iſnemot frontes joſlu, kuras platumu noſafa armijas wirſpawehlneekš“. Ar to tad buhtu teiktš, ka wiſâ ſemê rekwiſizijas war iſdarit weenigi apgahdibas ministrija, turpretim ſinamâ ſchaurâ frontes joſlâ techniſku upſtahſku dehl rekwiſizijas teeſibas buhtu peekſchiramas ari kara ſpehka dakam. Es leeku preekschâ ſchos papilbdinajumus peenemt.

Preſidents J. Eſchakſte: Es luhdsu referenttu iſteiktees.

Pauluks. Schini treschâ pantâ ir diwi noſazijumi. Weens wiſpahrigš par rekwiſizijam, kuras teek peekſchirtas apgahdibas ministrijai. Otris noſafa, ka ari taš rekwiſizijas, ko iſdara apfardſibas ministrija, ir iſdaramas titai zaur apgahdibas ministriju. Ja ſtadribas dehl wehletos te ka hâdus papilbdinajumus, tad komiſijai pret to nebuhtu nekâš pretim. Ir jau agrak aiſrahdits, ka ir eetezjams apgahdibas ministrijai nemt ſawâš rokâš wifas rekwiſizijas, ari preeksch karapſehka, lai nezeltoš ſchahdi tahdi pahrratumi, ka hâ eſot jau biuſchi, kad karapſehks patš iſdarijis rekwiſizijas. Tâ ka ſchis projekts teek zeltš preekschâ no waldbibas puſes, ir iſſtrahdats ar apfardſibas ministrijas ſian un ari komiſijâ no ministrijas pret to nekahdas eerunas naw zeltas, bet taiſni peekrita ſchahdam noſazijumam, tad man jaaiſſtahw komiſijas redatzija.

Preſ. Eſchakſte: Es liffchu proponetoš pahrlabojumus us balfoschanu. Wiſpirms ir pahrlabojumš pehž wahrdeem „telpam preeksch“ eewest wahrdu „dſihwoſkeem“. Ar wiſeem pret weenu balfi to peenem. Tad otris pahrlabojumš — pehž wahrdeem „ari wifas rekwiſizijas apfardſibas ministrijas wajadſibam“ eewetot wahrduš, iſnemot frontes joſlu, kuras plaſchumu noſafa Armijas Wirſpawehlneekš. „Es leeku us balfoschanu ſcho otru papilbdinajumu. Ar wiſam balfim pret weenu papilbdinajumu atraida. Es leeku us balfoschanu trescho pantu lihds ar iſdariteem pahrlabojumeem. (Peenem weenbalfigi. Tapat weenbalfigi peenem 4. un 5. pantuš. Ari wiſu likumu peenem weenbalfigi, weenam atturotees). Juridiſkâ komiſija leek preekschâ pahrejas formulu, kura to ir luhkojuſe zauri. Wina ſkan tâ:

„Nemot wehrâ:

- a) ka naw noſahrtots jautajumš par ka hrtibu, ka hâ uſleekami ſodi par atſewiſchko adminiſtratiwo eekſtahſchu iſdoto riſkojumu pahrlabhumeem,
- b) ka naw noſob-ſchota teeſas un adminiſtratiwo eekſtahſchu kompetenze, atteezibâ us mineto ſodu uſliffchanu,
- c) ka tahds ſtahwoſkis rada newehlamu noteiktibu un war nelabwehligi atſauktees us pilſonu teeſiſkam intrefem,

Tautas Padome wehrsch waldbibas usmanibu, ka nepezeeschami nosazit ween-
lihdfigu liti migu kahrtibu tahdu sodu uslikshana, — un pahreet us nah-
koshu deenas kahrtibas punktu.

Komissijas referents nem wahrdu.

Pauluks: Komissija, pahrspreeschot tikko peenemto likumu, peenehma tani
nosazijumu, ka ministrijai islaischot noteikumus par raschojumu peespeestu nodoshanu,
ir teesiba par scho nosazijumu neispildishanu uslikt wainigeem sodu. Soda mehrs tika
peenents 6 mehn. zeetuma waj 10,000 naudas soda waj abi sodi kopä. Pee schi panta
tika eekustinats jautajums, kahda instanze usliks schos sodus, ka ari wispahrigi sodus,
kuri jau pareseti fenoischkos nosazijumos. Pehz likuma, ja naw atsewischka nosazi-
juma, tad wisi sodi usleekami zaur teesu; bet schinis latkos nebuhs teeschi eespehjams
tik ahtri to isdarit, buhs warbuht pat gruhti wifos gadljeenos isdarit garo teesas
ismekleschonu. Israhdijs, ka atteezige nosazijumi naw pilnigi un newar katreis
noteikt, kam peekriht soda uslikshana. Tä ka tas war radit dauds nepatikshanu, tad
komissija atrada par wajadsigu wehrst us to waldbibas wehribu un tadehl peenehma
preekschä litko pahrejas formulu, lai waldbiba nokaidrotu, kuros gadijumos isspreeschana
peekriht teesai un kuros administratiwam eestahdem. Tikai tadehl es leeku preekschä
pahrejas formulu peenemt.

Pres. Tschakste. Preekschä litka tikai weena pahrejas formula. Es leeku us
halsoshanu. (Pahrejas formulu weenbalsigi peenem).

Nahkoshais deenas kahrtibas punktis ir likums par Rigas parahdu
silmju islaischonu. Waj wifseem Tautas Padomes lozettekem ir eksemplari rotas?
Es luhdsu referentu.

Golts: Likums par Rigas pilsehtas parahdu silmju islaischonu fazehla finansu
komissija deesgan plaschas pahrrinas. Finansu komissijas lozekli atfina prinzipielus
eebildumus pret schahdas jaunus naudas islaischonu. Mums sche ir daschadas naudas
silmes, kuras ir atfinitas ka likumigi maksaschanas lihdselki, mums ir Batwijas, Ost,
zara nauda, bes tam domes naud a un terenkas, kuras gan ka likumigi maksaschanas
lihdselki naw atfinit. Tas daschos gadijumos fazel newehlamus inzidentus, kadehl
komissija atfina, ka prinzipa naw wehlams, ka schis naudas silmes tiktu wehl pawai-
rotas. Bet no otras puses, apskatot pilsehtas lihdselkus, winas naudas stahwokli,
komissija atrada, ka pilsehtas sa imneeziba ir tahda, ka winai katra sinä ir wajadsigi
naudas lihdselki. Seelneeku latki ta bija nostahdita ta, ka naudas lihdselki nekahdi
neeenahza. Wajadsibas ir koti leelas, bet kase ir tufschä. Pilsehta bij greesufees pee
waldbibas pehz pabalsta. Tas tilka winai ari sneegts, bet ne tik leela mehra, ka tas
buhtu bijis wajadsigs. Pilsehtas walde gribeja islihdsetees ar ahrejo aifnehmumu, bet
nebija eespehjams wina tik ahtri noslehgt. Tä wina nahza pee flehdseena, ka winai
jaislaisch paschai fawas parahdu silmes. Komissija domaja, ka, warbuht, waldbiba waretu
fawu naudu ahtrak nodrukt un aisdot to pilsehtas waldei. Finansu ministrijas
preekschtahwis aifrahdijs, ka ari to neesot eespehjams isdarit. Tä tad zits netas neat-
lika, ka drukat pascheem silm es. Tika runats, waj nebuhtu eespehjams istikt ar masatu
sumu, netä te ir minets, 8 miljoni. Israhdijs tomehr, ka dauds naudas ir tuhlin
jaisdod; wispirms, janomaks a waldbai par fanemteem pahrtikas lihdselkeem. Geweh-
rojot wifu to, finansu komissija nahza pee flehdseena, ka zita zela naw, ka ir jaap-
styrina schis likums, jo naitrat tapehz, ka schis naudas silmes ir jau drukatas un
atrodas jau apgrostiba. Bei tam peenehma wehl pahrejas formulu, kura dob finansu
komissijai sinamu kontroli. Es luhdsu komissijas wahrda peenemt scho likumu, jo wina sch
ir steidsams, ka tas te jau stahw rakstits.

Pres. Tschakste. Es likschu papreekschu nobalsot par steidsamibu. (Steid-
samibu peenem). Atklahju wispahrejas debates par scho likumu. Pee wahrda ir pee-
teizees Alihwe.

Alihwe. Zeenij mee Tautas Padomes lozekli! Finansu komissijai no waldbibas
tika peesuhstits pasinojums, kura ir motiwets Rigas pilsehtas finansu stahwoklis un
lihds ar to wajadsiba schahdas parahdu silmes islaisch. Schini motiwejuma aifrahbits,
ka apmeqram 6 miljoni rub. Pilsehtas Walde esot parahda waldbai un apmeqram
1 miljonu 600,000 rub. daschadam privateestahdem. Sastaitot wifu to kopä, eeguhstam
sumu no 7 milioneer, 600,000 rub. Tä tad no teem 8 miljoneem paleek pahri
brihwä pilsehtas rihzil itikai 400,000 r. Zelas jautajums, ka Rigas pilsehtas dome

doma dseht fchis parahdu simes. Afrahdija, ka esot zeribas us ahrejo aisehmumu; no fahuma domaja, ka to buhs eespehjams noslehgt jo driht, bet tagad, azim redsot, aisehmums aishwirsjees tahluma. Ja nu pilsehtas naudas sijnju islaischana motiweta ar to, ka pilsehtai wajadfigi lihdsjeki, tad waram prafit, waj ar teem 400,000 r. lihdsi ahreja aisehmuma noslehgschanai buhs lihdsjests. Komisija schaubijas par to. Stipri jafschaubas ir ari teem, kas Nigas fainneeziiba paschi dalibu nenem, bet nostatas tikai no ahreenes. Waj ar pirmo aisehmumu buhs kas lihdsjests? Waj neatfahrtofees Nigas luhgums pawairot tos 8 miljonus un tahda fahrtâ sinamâ mehrâ eeguht lihdsjeklus no lauzineekem us waldbibas rehkina? Par to dsurd issakam nopeetnas baschas. Man naw issmeloschu datu pee rolas, neefnu tos ari gatawojis. Gribu tik aifrahdit us dascheem fakteem, kuri gadijuma deht nahfuschi man rokâ un spilgti rahda, ka ja pilsehtas fainneeziiba turpinasees us preekschu tapat kâ tagad, tad nelihdsjes ne schie 8 miljoni, ne ari tee nahfoschee, kuras pilsehta warbuht domâ no waldbibas luhgt. Nemat par peemehru darba apgahdaschanas leetu. Pastahwigi teel aifrahdits, ka Nigâ koti dauds zilweku atrodas hef darba. Saprotama leeta, ka teem wajadfigs gahdat darbu, un Nigas pilsehta grib wirsit to leetu us preekschu. Bet kâ tas noteek? Darba spehks koti wajadfigs us laukeem; pateizotees neisbewigam laikam, darba rokas ir waja-dsigas wairak kâ jehlak. Bet ja nu lauzineeks eebrauz Nigâ un grib dabuht strahd-neefus, tad israhdas, ka winsch newar neneeka dabuht, jo strahdneeki newehlas Nigu atstahst. Tee wisi nu paleek joprojam Nigas sinâ un leelâ mehrâ apgruhtina pilsehtas budschein. Otra leeta ir supas fehki, kuri, kâ tas wairakfahrt noskaidrots laikrastos, eenes Nigai 1 miljonu rub. saudejumu mehnesi. Turpinot fawu fainneeziibu lihdsijschijenejâ wirseenâ, pilsehta saude 12 miljonu rub. gadâ. Nibseneku fainneeziisko leetpratibu raksturo fefofchs gadijums: weenâ supas fehki kalpo 30 zilweku, issneeds 150 porzijas supas deenâ, t. i. 5 porzijas us weena kalpotaja un par schim peezâm porzijam fanem peeklahjigu algu. Tahlak, wiseem buhs atminâ, ka pahris nedekas atpatak pilsehtai truhla siflas naudas. Wehlak israhdijas, ka eemeelis schim naudas truhkumam flehpjas pa datai pilsehtas walbes rihziiba. Lai sifhtâ nauda neepluhstu waldbibas kafe, ta tika no dascheem subjekteem us Smiltschu eelas eemainita leelakâs simes. Wehlak, kad nahza schim blehdibam us pehdam, tika kautkahdi fokl sperti, bet tas notka ar tahdu nokaweschanos, ka dautsi dabuja zeest saudejumus. Tahlak, par skolam; kaut gan pilsehta atrodas kritiskâ stahwolli, wina tomehr nem sawâ sinâ jaunâs skolas. Menoregulets ir jautajums par skolotaju algam. Wiseem sinams, ka skolotajs ir tas darbineeks, kas wisbehdigaki teel atalgots, bet ir ari sinams, ka skolotaja wahrdu daschi kungi prot schahdâ waj tahdâ fahrtâ ismantot us pilsehtas rehkina sawâ labâ. Man te ir isgreesums no awises, kur teel konstatets, ka pilsehtas kulturâs komisija ismaksâ algu, preteji waldbibas rihkojumam, starp zitu, ari par tahdu laiku, kad algas nehmasi nemas naw bijuschi darbâ. Tâ, apmehram 22. majâ, kad no Nigas tika padsihti leelineeki, daschas personas bij speestas aishbeght. Nedsedamas, ka Nigâ atgreeschas waldbiba, kura kauj wiseem dsihwot, behgt greesâs drihti atpatak. — Daschi no atpatak-behdsjeem nekautrejâs greestees pee Pilsehtas Walbes, lai wineem ismaksâ algu. Un tehwischligâ Nigas kulturâs komisija labprahst nahf wineem pretim un nolemj, ka algas ismaksajamas, neskatotees us to, waj tee bijuschi eewesti algu listes waj nê. Beemitee gadijumt ir nepahrprotami peerahdjumi tam, ka tâ tahlak fainneefot newar. Atalgoti ir komunisti, bet weenam otram skolotajam, kas fawu algu teescham novelniji, ta naw ismaksata. Ir bijuschi gadijeeni, kur atalgoti bijuschee rewoluzionarâ tribunala lozeki. Neejot tahlak lihdsigu faktu istirischana, es gribu aifrahdit, ka tahda fainneeziiba neeedwesch pahrliezibas, ka pilsehtai waretu dot teestbas islaischana naudas simes, jo naw garantijas, ka simes laika tiks ispirktas. Tabehl buhtu koti wehlams, ka Niga sawâ fainneeziiba us preekschu mehginatu fasklanot isdewumu budschetu ar eenahkumeem. Niga ir weena no bagatakam pilsehtam un tapehz winai ir koti mas eemeela prafit palihdsibu. Nauda, kas eenahks pilsehtas kafe pret islaischeem boneem ir waja-dsiga walstij. Weidst, buhs koti geuhti noturet scho sijnju apgrofsibu tikai Nigâ — ta buhs jaisplata ari us aplahrtui un tur pilsehtas simes eenefis leelu farschigijumu dsihwe. Us laukeem newisur fchis simes nems pretim, bet lauzineeks, kas eewedis Nigâ produktus, buhs speests tãs nemt. Sawellot wisu fazito kopâ, es gribu greeft godajamas Tautas Padomes wehribu us to, ka ja mehs newaram noturet scho sijnju islaischana, jo winas faktiski ir jau apgrofsibâ, tad numms noteikti jausstahjas pret tahdu

Ņimju islaidšanas pāwairošanai. Pilsehtai jāsamaina šāms isbewunu budžets lihdē teem apmehreem, ka wina pate war istikt ar šaweem lihdēsekeem.

D e h k e n s : Zeenitee Tautas Padomes lozekli! Es neatbildēschu wišā wišumā uš Ņihwes kunga eebildumeem. atbildēschu tikai uš to daku, kas atteežas uš skolam. Wišpirms tika atrahdīts, ka Rīgas pilsehta apgrubtinot šawu budžetu, skolū tihklu paplašchinot. To darot, pilsehta ispilda tikai isgiltības ministrijas preekschraftu. Lihdē schim skolās uštureja gan waldbiba, gan pilsehtas walbe, gan arī priwatas personas. Tagad isdots rihkojums, ka pamatskolās ušturamas pilsehtai. Rihkojumā teikts, ka jaatwer pamatskolās ar 6-gadigu kursu. Rīgas pilsehta nolehmuše atwehet tikai 4-gadigu kursu; tapēhž Rīgas pilsehtai ar šawu janobur azis Wentšpils un Zeeņpajas preekschā, kuras ir eerihkojuščas pamatskolās ar 6-gadigu brihwu kursu. Tā tad schai šinā Ņihwes kunga pahrmetums atkriht nost. Lai wišē behrni, kas skolās gabos un kuri grib eet skolā, waretu teescham apmeklet skolās, tad jāpazel wišpatri sojialais stahwollis. Schini šinā Rīgas pilsehta naw wehl neka darijuse un tā tad pilnigi atkriht wišē tee pahrmetumi, ko Ņihwes kungs iskeiza Rīgas pilsehtas waldei par isščēhrdibu skolū leetās. Warbuht teiks, lai neatwer widus skolās. Lihdē šawam mums bij: pilsehtas, walsts un priwatas widus skolās. Gewehrojot to, Rīgas pilsehtas waldei ušturamas arī tagad šawas widus skolās. Šarunās ar Waldbibas preekschtašweem noškaidrojās, ka pee widus skolū ušturešanas Waldbiba nahks pilsehtai palihgā. Tā tad zik paredšams, ar zeramo Waldbibas pabalstu, ar skolās naudām ta peemakša buhs wišai masa. Pahrmetumus schini leetā, ka Rīgas pilsehta buhtu darijuse par daudš, kur wina ir darijuse pahraļ mas, es nebiju zerejis dsirdet no Semneeku Šaweenibas. Nu tad tas leelais pahrmetums, par kuru jau arī awišēs bijuse runa, ka ir ismakšata alga, — nedširdeta leeta — komunistam. Te mehš dsirdejam no Ņihwes kunga, ka ar to breefmigā mehšā efot apgrubtinats muhsu budžets. Nuna eet pawišam par kašdeem 360 rbl. un tikai par weenu gadijumu. Milšigs šaudejums! 360 rublu! (Grīščans: kašds darbs, tahda alga! Zeeta ta, ka 22. maijā, kad landeswehrs eebruka Rīgā, pateesibā bij mahzibas gada beigās. Wišas skolās beidsa darbotees. Daščas skolās eemitinajās landeswehrs, tikai nedaudšas turpinaja wehl šawu mahzibas gaitu lihdē 7., daščas lihdē 10. junijam; tika atwehleti tikai šewišchki kursē. Ko nu bij darit ar teem skolotajem? Daudš bij palikušchi winpus frontes; bet wini tā tā bij noštrahdajušchi lihdē mahzibas gada beigām un wineem bij jāšmatšā alga par wišu noštrahdato laiku. Skolū komišija tā arī nolehma. Ja, Ņihwes kungs, komišija nobalšoja, pee kam es nemas lihdē nebalksoju, ka teem, kas ir štrahdajušchi lihdē mahzibas gada beigām, alga ir jāšmatšā. (Freiwalds: arī komunisteem!) Par komunisteem nerunajām, mehš ismakšajām algu teem skolotajem, kas to bij nopelnijušchi. Šef tam mums nebij atšihmets uš algu listēm, pee kašdas politiškas partijas šatrs peeder. (Kalnīn kundse: wajadseja pašaukt Ņihwi, tas pateiktu!)

P r e s. T š a k t e : Wahrds peeder Wihtolam no Semneeku Šaweenibas.

W. W i h t o l s : Es te gribu papildinat tikai to, ko Ņihwes kungs neiszeiza no teem apgabaleem, kuri ir šara ispostiti un arī to, ko Dehkēna kungs nemineja. Wišsch ir teizis tikai par skolām, bet wišsch nemineja, ka te Rīgā isnihzina to, ko mehš, šahli ehšdami, ešam raščojušchi. Par teem komunisteem, tas ir blehšas, bet ir nošegums, kad te Rīgas supas šehkos nolej semē un isnihzina to, ko mehš ašnainām rošām ešam raščojušchi. Mehš šinam, walsts ir jāštur, mums beidsamais zilweks ir frontē, bet mehš neraudam ne par šo. Tur tranščejas, tur nahļ uhdens eefschā, tur wišs šapuhst, waj Žuhs šinat, tā mums 70 zilweku ir nomirušchi no tranščeju dšihwes. Rīgā tee lepnee nami, tee wehl turas. Un wehl wina nahļ un praša 8 miljonus. Tee 8 miljoni, tee buhs mums jāšamakšā, jo tee nodokli kritiš galwenā šahriā uš lauzineekeem, uš lauku štrahdneekeem. Tika šahstīts, pilsehtas štrahdneeks efot lauku štrahdneekam brahlis. Šo mehš raščojām weens preeksch otra. Bet tagad mums uš lauceem naw darba roku, mums šeens šapuhst, naw kas to nowahž; bet pilsehtas štrahdneeki šehlojas par darba truhtumu. Wineem naw wajadšigs neka dot, lai wini eet štrahdat. Tad mums buhs waluta, buhs nauda, nebuhs tās kreemu lupatas jāwed uš ašrsemem. Mehš šinam, ka nodokli ir wajadšigi, ka wini ir jāšleel, wini ir jānes wišēem. Šur winus isleeto šaprahtigi, tur mehš winus tikai pabalštam, bet kad mehš redšam, ka Rīgas supas šehkos to nolej semē, tad mums ir jābalšo pret. Lauzineeki ir nahkušchi weenmehš Rīgas pilsehtai pretim, bet kapehž preeksch lauceem nekas naw

darits. Mums naw ar ko raschot, mums rihti fapuhst. Pilsehtneeku pirmas usde-
wums ir gahdat, lai mums buhtu rihti, ar ko strahdat. Saka, Nigai neefot malkas.
Zuhs warat nosalt ka prufati, mehš jums to malku nedosim. Mehš nepaspehjam
wairs strahdat, mums zilweku naw, mums beidsamais zilweks ir fronté. Zastatas us
realo dshwi. Ja Zums ta malka ir wajadsiga, nahkat paschi un strahdasat, mehš
nespehjam wairs. Pilsehtas strahdneeks esot laukstrahdneekam brahlis! Kur nu paleef
tas strahdneeks, kapehž pilsehtas brahlis nenahk strahdat; mums ir asinainas rokas.
(Altmainojat, waj Zuhs ar esat laukstrahdneeks?) Mehš newaram nostatitees, ka
walsts manta eet sudumâ un tas wihs us laukstrahdneeku rehkina. Es esmu wifu
istejis. Tik es wehl faku, lai ta buhtu pehdeja reise, kur muhs nostahda notikuschu
faktu preekschâ, tad mehš, lauzineeki, wairs nekad nebalsofim. Schoreis wehl ees.
Mehš nespehjam wairs! (Smeeklt un jautriba sahle.)

Pres. Tschakste: Ulpe, no sozialdemokrateem.

Ulpe: Mehš noklausijamees leziju no Kihwes kunga (Kihwe: tahdas nebij;
bij tikai aifrahdijums us daschâm Kihdam) un pamahzibu, ka buhtu jawed pilsehtas
fainneeziba. Bes schaubam, tika aifrahdits us daschâm Kihdam un nepilnibam. Te
tika aifrahdits us daschâm algam, kas ismalkatas un smagi -gulstotees us Nigas pil-
sehtas budschetu. Bet kungi, buhšim atklahti! Ir wehl zitadas algas, kuras gulstas
dauds stiprakâ mehra us Nigas pilsehtas budschetu, un tas ir tas algas, kas ir ismal-
fatas landeswehristeem, un pee tam wehl par to laiku, kad wini nemas naw sawas
weetas ispidbijusch. (Sauzeens: Kas to ir atlahwis?) To naw tagadeja pilsehtas
dome darijusi, to isdarijuse agrakâ, bet par to Kihwes kungs bij peemirsis, jo to
wisch nemas nemineja. Bet jairahda, ka wisas tas ismalkas un algas koti smagi
gulstas us Nigas pilsehtas budschetu. Nigas pilsehta bij koti slittos naudas apstahlos
un tai bij jagreeschas ar luhgumu. Lai atkautu isdot sawu naudu. Tahlak Kihwes
kungs aifrahdija, ka pilsehtas walde neefot nekâ darijuse besdarbneeku jautajumâ, ka
wisi brihwee darba spehki ir janodarbina un faprotams, pee lauku darbeem par koti
peemehrotâm zenam, par ko lauku fainneeki, domajams, buhtu koti apmeerinati.
(Kihwe: nu tahdu algu tad juhs grihat?) Jaairahda, ja Kihwes kungs to faka par
pilsehtas waldi, tad tas ir nepareisi adrefets. Wispirms, ta naw walsts eestahde un
newar darbu regulet wisâ walsti. Ar to buhs jagreeschas pee zitas instanzes, pee
waldibas. Darbu nokahrtoschana ir ne tikai Nigas, bet wisas walsts usdewums. Te
ari jaairahda, ka Nigâ ir koti dauds fweeschu besdarbneeku, un tamdehł pilsehtas waldei
bij jagreeschas pee Waldibas pehž lihdsleekem, kuri par noscheloschamu no Waldibas
netika doti, jo tika aifrahdits, ka neefot lihdsleku. Tâ tad taisni tas, us ko Kihwes
kungs aifrahdija, ir walsts peenahkums; un tomehr pilsehtas walde bija darijuse wifu,
kas winai bija eespehjams. Wairak darit wina newareja, jo winai naw lihdsleku, un
galwena kahrtâ aif teem eemesleem, ka tagadeja dome fanehma pilsehtas fainneezibu
galigi slitkâ stahwolkli — par ko Kihwes kungs nefe nemineja; — tee naw tagadejo
fainneeku defekti, bet to fainneeku, kuri fainneekoja preeksch mums tâ, ka weenâ meh-
nesi isdewa wairakus miljonus un taisni tur, kur tos newajadieja isdot. Tahlak wehl
buhtu jairahda, ka pilsehtas walde nem us fewis tahdus usdewumus, tahdi winai
nemas nebuhtu jausnemas; pilsehtas walde ismalkâ preeksch sozialâs apgahdibas
nobakas milsu sumas, wiswairak neridseneekem — lihds pusotra miljona pabalsta
mehnesi gan naudâ, gan graudâ. Tee ari naw pilsehtas waldes, bet gan walsts usde-
wumi. Wis scheem eemesleem pilsehtas walde ir pahrak tablu no tâ, lai spehtu nostah-
tees sawâ fainneezibâ pate us sawâm kahjam.

Pres. Tschakste: Bredis no Semneeku Saweenibas.

Bredis: Dehkena kungs pastrihwoja, ka wasaras brihwlaiks fahzees
22. maijâ un ja skolotajs ir aifbrauzis pahrak strauji, tad wisch aifbraudams naw
paspehjis algu fanemt. Bet man gribas aifrahdit wehl us weenu brihwlaiku. Tas
brihwlaiks fahlas 22. martâ, jo 19. martâ tika eenemta Jelgawa. Tad ari daudsi
aifbrauza no Nigas. Schis brihwlaiks wilkâs tik ilgi, kamehr aifbrauzeji apskatijas
ka tas leetas te Nigâ fahshw. Schini brihdi isbrauza ari Leons Paegle. Zafaka,
wina wahrds bij toreis Nigâ stipri daudsinats. Naw jashaubas, ka pehž tahda nopeetna
darba leelineeku deenestâ atpuhta bija wajadsiga. Bet waj tas nu tomehr naw par
dauds, kad winam ismalkâ algu no Nigas pilsehtas kafes.

Presidents J. Tschakste: Semgals.

S. Semgals: Augsti godatee kungi! Runajot par tās svarīgu jautājumu, kā Rīgas pilšehtas budžets, es domāju, būš pilnīgi leģi nodarbināt Tautas Bādomi ar tahdeem pabrāt šīsdeem gadījumeem (Klīhwe: 3.000.000 ari ir šīkumi.) Nerunāsim ari par teem miljoneem (Menders: nemahk skaitit tahlat par 10 kapeikām). Ar eenahkumeem ween, beš ahreja aishneemuma, Rīgas pilšehta nekahdā sinā istikt newarēs. Fabrikas wišas stahw, tirdsneezību newar kontrolet: apgrošiba ir, bet kontrolet wīnu nekā newar, jo neweb tirdsn. grahamtu. Satat, no kureenes gaidami leelakee pilšehtas eenahkumi? Juhs nesinat, un neweens to newar pateikt. Tā pat tee miljoni preekšč školam: wīni nu buhs jamekle, lai gan buhs gruhti šadabujami pee tagadejeem apstahkkeem. Bet nu atbildat man, waj šlehgt šlunnizas, waj šlehgt wišus toš daudsoš šehkus, waj šlehgt wišas nabagu patwehrfmes, isdšiht wišus ahra? — tas naw eespehjamš. Pilšehta lihds pat 1918. gadam nebij isdewuse tahdas sumas, kā tagad. Supas šehkeem pilšehtas walde peemakšaja katru mehneši 1.000.000 rbl. klahk; tagad ta sumā ir pamasinajuseš us 800.000 rbl. Preekšč sozjalās apgahdibas pilšehtas walde isdod apmehram 18.000.000 Latwijas rub. gadā, kamdehl tas budžets ir tik leels? Kamdehl, ka 65% no wišeem apgahdajameem naw nemas ridšneeki, wīni ir šabraukušchi no malu malam. Te wīni ir palikušchi Rīgā, waj dšiht wīnus wišus projam, waj laist wīnu to lupatu proletariatu us eelaš ahra? Us reiš tas naw eespehjamš. Ja mums buhs wīši tee dati, zik no wīneem ihsti ir Rīgas eedšihwotaju, tad Juhs ihsti redšefat, kahdus Rīgas peenahkumus Rīga ispilda un ka wīna dara daudš, kas wīnai naw nemas jadara. Es domāju, Rīgas peenahkums naw gahdat par Kaunas, Witefklas nabageem. Gahdajat, ka mehš teekam no wišeem walā, tad mehš negreesiimees pee jums pehz pabalsta, tad mehš raudsišim šabalanset šawu aktiwu ar pašiwu. Warbuht waldbiba pate war mums aisdot dāškus miljonus, tad mehš nebuhtu Juhs nostahdijušchi notikušchi faktu preekščā. Stahwoļis bij tahds, ka mums wajadseja eesahkt pilšehtas šaimueezību ar 50 Zar rub. kafe. (Klīhwe: kas to bij isdaris?) Genahkumu nekahdu nebij. Weenigais zekšč bij aishneemums. Un labi, ka Rīgas pilšehta war ar šaweem ihpašchumeem par katru aishneemumu drošchi atbildet. Waldbiba mums palihdseja, bet wairak wīna newar. Wīna jau nahza mums tiktahl preti, ka neprašija šamakšu par milteem un produkteem, kuzus wīna dabuja no Amerikas. Ir šklaidri redšams, ka weenigā iseja bij fertees pee naudas šimju islaischanas. Tadehl apšlatot šcho leetu, nahkat ar tahdeem aishrahdijumeem, kas ir leetiščki. Par šcho aishneemumu, lai gan wīnšč ir besprozentigs, tomehr pilšehtai nahktees prozentes maksat. Pilšehtai katra rubla drukāšana ismaksā koti dahrgi. Šhis ir ihša laika aishneemums. Wīnšč tiks ismaksats tuhliā pehz tam, kad isdofees ahšemēs isdarit ilga termina aishneemumu; bet Juhs sinat, kā aiš politiškeem apstahkkeem ir gruhti zeret, ka tahds aishneemums drihsakā laika waretu tikt realitets. Wīšmas man naw zerību tik drihsā laika to isdarit.

Ja nu mehš buhtu palikušchi beš lihdsjekkeem, tad es Juhs luhdsju nostahtees ta kafeera weetā, kur nahk šrahdneeki un prasa algu, kuri mehnescheem ilgi naw šanehmuschchi, ir šawas drehbes eekihlajuschchi, lai šewi ušturetu, gaididami kamehr nodrukās naudu. Ja mehš to nedaram, tad wišai pilšehtas dšihwei wajadsetu isbeigtees.

Prezidents J. Tšchakste: Lihds ar to runataju šarakšis isfmelts. — Wehl pee wahrda peeteizas Klīhwe.

A. Klīhwe: Tikai pahra wahrdu. Man jākonstate ar preeku, ka mani opo-nenti nahk no kreifās puses un peerahda, ka Rīgas finanses nemas tik šliktā stahwoļi neatrodas, kā te tika tehlots. Tad gan es domāju, ka mums ar to naudas šimju drukāšanas atkauju nebuhtu jasteidsas. Ja pilšehtai wajadšigi lihdsjekt, tad tee jagahdā wišpirms nodokļu zekā, kas lihds šchim peenahzigā mehra neteek darits. Aisbildinašcharās ar nespehju maksat te ir newetā. Man šchini nedekā paangstinata ihre par 100%. Uzim redšot, ir laudis, kas to šanem un no ka ta tad war prasit. No šwara ir, lai Rīga šastanotu šawus isdewumus ar eenahkumeem; un isšargatos us preekschu no tahdeem luhgumeem, kahds mums šchodeen tika zekš preekščā.

Prezidents J. Tšchakste: Wišpahrejās debates isbeigtas. Es liščhu us balsošchanu pahreju us pantu lasišchanu. (Weenem weenbalsīgi). Tagad mehš pahrejam us pantu lasišchanu. (Nolasa atšewišklus pantus un wīnu likumu peenem beš debatam un weenbalsīgi.) Šchim likumam ir peelikta klahk pahrejās formula. Waj referents wehlas isteiktees? Luhdsju!

Golts: Kā jau es pirmaš mineju, komiſija bij tanis domās, ka jaunās naudas iſlaiſšana nav wehlama. Ta tika atwehleta, eewehrojot apſtahtlus kuzi ir tahdi, kas peepſeſch ſchis jaunās naudas ſihmes iſlaiſt. Bet lihds ar to komiſija wehlejšās wehrst walſis uſmanibu, ka tahda rihziba wehlama nav. Tahlak finanſu ministrijas preeſchſtahwis paſkaidroja, ka neefot eepſehjams kaut ka zitadi iſpalihdsset Rigas pilſehtai winas naudas truhkumā. Tahlak, tā ka nu reis Rigas pilſehhta ir greeſufees pehz naudas aiſnehmuma, komiſija tomehr bij tajos eeflatoš, ka waldbibai jagreeſch ſawa wehriba uſ to, lai pilſehtas budſchets buhtu faſtahdits tahdos apmehros, ka waretu eeturet ſinamu lihdsſwaru. Tadehl ari tika peenemta ſchi pahrejas formula, lai eewehrojot aiſnehmunu, kureſch warbuht tiks realiſets, netiktu apgruhtinatas pilſehtas muiſchas tahdā mehrā, ka tas warbuht apgruhtinatu agrarreformu iſweſchamu. Aiſ ſcheem eemesleem komiſija wehlejšās, lai tiktu peenemta ſchi pahrejas forma.

Prof. Tſchakſte: Waj wiſeem wina ir ſinama? (balſis: „Jalaja!“)

Nolafa:

„Memot wehrā:

- a) ka Rigas pilſehtas parahda ſihmju iſlaiſšana pawairo naudas ſihmju newehlamo daſchadibu walſti,
- b) ka tagadejā parahda ſihmju iſlaiſšana nenodroſchina uſ ilgaku laiku pilſehtas wajadsibas pehz naudas lihdsſekleem un tadehl war raſtees jauni peepraſijumi pehz atkaujas naudas ſihmju iſdoſchanai.
- c) ka waldbiba nav ſpehrufe wiſus fokus, lai Rigas pilſehtas naudas truhkumu palihdssetu nowehrst tahdā zekā, un
- d) ka pilſehtas ſaimneezibas iſdewumi pahrfneeds leelā mehrā eenehmumus, kas praſa pehz jauneem aiſnehmumeem.

Tautas Padome atſihst par nepezeefchamu, greeſt waldbibas wehribu uſ to, lai Rigas pilſehtas budſchets turpmak tiktu faſtahdits un realiſets tahdā kahrtā, ka tas noturetos wajadsigās lihdsſwarā un lai ar warbuhtejeem jauneem pilſehtas aiſnehmumeem netaptu apgruhtinata agrarreformu iſweſchana pilſehtai peederofchos ſemes ihpaſchumos.

Kas ir par ſchis rezoluzijas peenemſchamu, toš lihdsju peezeltees? (peezeļas). **Kas** ir pret ſcho rezoluziju? **Naw** neweena. **Kas** atturas no balſofchanas? **Naw.** Tā tad pahrejas formula peenemta weenbalſigi. Lihds ar to iſbeigta ſchi likuma laſiſchana un wiſch teel nodots redakzijas komiſijai. — Pahrttraukums? **Kas** leef preeſchā pahrttraukumu? (**Menders:** Semneeku Saweeniba!) **Atteizas.** Mehš pahreeſim tagad uſ kabineta atbildem un peepraſijumeem. **Pirmais** wahrds peeder finanſu ministrim **Erhardtam.**

Erhardtis atbild uſ radikaldemokratu jautajumu walſis budſcheta leetā. **Sareſchgitee** ſaimneezibas apſtahtli, ſakarā ar politiſkeem, nedod waldbibai eepſehju peeturtees pee wajadsigās budſcheta eekahrtas. Par tekoſcho gadu budſchetu naw eepſehjams faſtahdit, bet gan ſtrahdā pee wina faſtahdiſchanas nahkoſcham gadam un zerams, ka to faſtahdis lihds nowembrim waj wehlakais lihds dezembrim. Par notezejuſcho laiku waldbiba eefneegs **Tautas Padomei** kaſes aprehkinus, par kureem dos ſawu atſinumu walſis kontrole.

Prof. Tſchakſte: Deenas kahrtibā atbilde uſ peepraſijumu **Datgales** atſwabinaſchanas leetā. Es lihgschu peepraſijumu nolafit. (**Sekretars** nolafa. **Stat.** **Tautas Padomes** 13. augusta ſehdes stenogramas 146. lap. puſē.) Uſ interpelaziju atbilde ministru kabinetu presidentis.

Ministru presidentis Ulmanis: Jz taiſniba, ka es ſawā laikā teizu, ka **Waldbiba** zer, ka winai iſdoſtees muſſu ſemi pilnigi atſwabinat no wiſeem eenaidneefkeem ſamehrā drihſā laikā. Kad es toreis mineju rudsu pļauſchanas laiku, tad es nebiju domajis deenu un ſtundu, es tikai gribeju iſteikt, ka tas laiks nebuhš wairs nekahds garais. Tomehr apſtahtli bij tahdi, ka til ihſā laikā, ka tas toreis bij domats, tas nebij iſwedams, tapehz ka ſchajā zihnā no mums tika praſiti tomehr leelaki ſpehki, leelaki lihdsſekti, nekā mums bij toreis un pa daikai ir ari tagad. Ja teef praſits, ko waldbiba ir darijuſe, lai **Datgali** atſwabinatu, tad es atbildu, ka waldbiba ir pehz eepſehjas paleelinajuſe karapſehka juhtijſchamu uſ fronti, kura noluhſt ir **Datgales** atſwabinaſchana. Tai uſlabotu armijas ſtahwolli fronte, armija ir apgahdata ar labakeem eeroſſcheem, lai peenahktu tas brihdis, kad armija, peenahzigi apgahdata, juſdama, ka winai ir peeteekoſchi ſpehks uſbruht, lai dabutu no muſſu ſemes projam wiſus eenaidneekus.

Ir jafaka, ka waldbibas mehleschanas arween ir bijuse jo drihsat safneegt to laiku, kur buhtu eespehjamš pastiprinat zihnu pret leelineekeem. Tillab kara spehka pawairošchanai, ka ari apgahdašchanai ir bijuščas sinamas sekmes. Lai ari ne tahdā mehrā, ka waretu teikt, ka wišs ir safneegts, bet wišam tam tomehr ir bijuščas sekmes, un tagad wehl droščak es waru atfahrto to, ko es teizu wairakas nedekas atpaka, ka tas laiks, kad mums buhs eespehjamš leelineekus no Satgales išdriht, ir tuwojees un ir tagad tuwat, nekā jehtad. Wehl atleek mums sagaidit to, kas wehl nepezeesčhamš, lai waretu drošči ufstahtees. Kas atteežas uš to, lai muhsu frontes darbiba buhtu labaki faskanota ar wišam žitām walstim, kuru intrefēs ir leelineeku apkaroščhana, tad waru teikt, ka tahda faskanoščhana ir gahjuse leelus šokus uš preeščhu. Un ja mehš fahšim zihnu pret leelineekeem, tad mehš nebuhšim weeni tai sinā, ka muhsu žihna buhs faskanota ar muhsu kaimineem, ka tuwakeem, ka tahlakeem uš seemekeem un uš deenwideem. Eš gribu pateikt to, kas ašrahda uš weenu otru notikummu, kurešč šchini brihdi ir waldbibai nahzis sinamš un kuzam ir sakars ar leelineeku išdrihtšchannu. Muhsu darbiba frontē pehdeja nedekā ir dewufe eespehju ari leišcheem šawā frontē fahšt neleelu ušbrukumu, kura sekas bij tās, ka wini pawiršijās Dwinškai tuwat. Muhsu darbibas sekas bija tās, ka tai pašā laikā ari poli ir eenehmušči Dīnu, kuras eenemšchanai ir leela nošhine. Polu karaspheks wišpahri ir gahjis šipri uš preeščhu, kas atstahš labu eespaidu uš wišu fronti. Ir eenahzis pašinojums no Polijas, ka wini kahbu daku no šawa karaspheka šuhis uš fronti pret leelineekeem, kas šawufahrt atstahš labu eespaidu uš muhsu darbibu. Tapat ir eenahzis pašinojums, ka Polijas ištihgums ar leetaweešcheem turpinajas labwehligām beigam, kas ir nepezeesčhamš, lai eesahktos wišpahriģs karagahjeens pret leelineekeem, lai winus waretu išdriht no wišam senem, tapat ari no muhsu semeš, no muhsu semeš robesčham. Wiši tee darbi ir gahjušči uš preeščhu daudž gaušaki, nekā mehš to ešam gribejušči, bet katrā sinā wini ir gahjušči uš preeščhu. Negribu atbildet uš peeprašijumu, neatgahdinadamš, ka muhsu stahwoflis praša, lai mehš pašči fahktu leelakā mehrā domat un ruhpetees par armijas apgahdašchannu, nekā tas lihds šchim ir notizis. Waldiba ruhpejusees par to, ka ahrlemēs eepirtee armijas peederumi pehž eespehjas drihsat eepluhstu muhsu semeš; bet tā ka tee newarēs tiht peefuhtiti mums tiht ahtri, ka tas mums buhs wajadsigs, tad waldbiba ir mellejuse awotus, lai apgahdatu muhsu armiju ari no muhsu pašču lihdsjekleem. Bij žeribas, ka wišs eepirktos peederumus buhs eespehjamš atwest šurp wehl pirms aukta laita eestahščhanās; tomehr Waldiba war dabut šcho to ari no muhsu pašču semeš, kura jau gan ir dewuši tiht daudž un kuru wina pehž eespehjas grib šaudset. Nekwišizijas, kuras lihds šchim ir jau pastahwejuščas, buhs ari wehl uš preeščhu, peem. wadmalas u. z. nodewas. Tā ka armijas apgahdašchanā no ahrpufes zehlās daščadi šchehrščki, waldbiba tomehr speesta kertees pee nepatihšamas leetas un uštraut muhsu semei jaunās nastas. Jums ir sinamš, ka patlaban noteek pee mums nepezeesčchama šahbaku wahščhana. Ta noteek pa wišu semi kopā ar apgehrbu un wekas wahščchannu. Man deemschehl jafaka, ka wakardeena Rīgā ne tuwu, ne tuwu naw dewuši tos panahkumus, kahdi bij sagaidami. Šči deena un wakardeena ir dewuščas koti nezigu pee-rahdijumu, žil Rīgas eedšihwotajeem ruhš muhsu armijas stahwoflis. Un waldbiba buhs speesta kertees pee stingrateem lihdsjekleem, lai pate waretu sagahdat to, kas muhsu armijai wajadsigs. Waldiba šin, ka nekur naw pahrpilniba. Bet kamehr mehš ešam pilnigi apgehrbti, kamehr mums ir leeks pahris šahbaku mahjās, daka no wiša ka mums ir janodod armijai. Tas ir muhsu peenahkums, kas wiseem buhs grehts, bet no kura nekahdā sinā išbehtg naw eespehjamš. Ja mums buhtu eespehjamš apgahdat wišu no ahreenes, tad mums tas nebuhstu wajadsigs, bet tee apstahkti nu reiš naw kahdi un mums pašcheem par to jaruhpejas. Eš ušweru to, ka waldbibat nekahda žita lihdsjeka neatlika, un ka šči diwu deenu labprahtigā atšauščchanās ir ahrfahrtingi neeziga. Tadehl waldbibai nahštees špert stingrakus šokus, lai dabutu wišu to, kas muhsu armijai nepezeesčhamš. Mehš newaram peelaišt, ka weena daka no muhsu semeš eedšihwotajeem eet bagatigi apgehrbti, bet muhsu armija tai pašā laikā eet bašam kahjam un nepeeteekošči apgehrbta. Wišpirmā kahrtā ir jadod armijai un to walšis praša no wiseem pilšoneem. (Applausi).

Bres. Tšchakste: Dirs peeprašijums. Sekretars G. Bitte (nolasa peeprašijumu par stahwofli Kursēm; (š. Tautas Padomes 13. auguļa sehdes stenogramas 142. lap. puse). Wahrdš kabineta presidentam.

Ministru Presidents Ulmanis: Ja, Waldibai tas ir sinams, ka Kursēmē ir notikusi karaspēka daļu dibināšanās, kuru nolūki nebija pilnīgi skaidri un nebija pilnīgi pahrredjami. Bet es atfahrtōju, ņho daļu formēšanās saktās tā laikā, kad Waldibai bij nemta eepēhja gahdat par semes drošību. Waldiba atrada ņho karaspēku preekšā, kad wina atgreesās pee ņawa darba, un nebija eepēhjams tik ihšā laikā apturet ņho daļu tahlatu formēšanā. Ka tas nebija eepēhjams, tad man jafaka, ka atbildiba pa to galwenā kahrtā gultas uš teem, kas nehma Waldibai eepēhju ruhpetees par to, ka nefahdas jaunās armijas, kuras nolūkti naw skaidri pahrskatami, uš muhsu semes nedibinatos. Jelgawā dibinās tā ņanttee Kellera pulki. Kas atteezās uš winau skaita, tad ņinas par to ir stipri pahrspihletās, lai gan ņhīs kara spēhka daļās ir deesgan leelas un stiprās. Winas fastahw galwenā kahrtā no freemu kara guhtekneem, kas atgreeschās no Wahzijas, bet arī wahzu saldati eestahjas Kellera pulkos. Jelgawā ņhee pulkti atrodas ņem Bermondta komandas, otra karaspēhka daļa teek komandeta no Wirgolitscha, kuresch jau nogahjis uš Schaukeem. No pascha pirmā brihņho, kad Waldiba atgreesās atpakal pee darba, winas ruhpes bij istihrit Kursēmē no wisseem teem karaspēkteem, kuri nebija Latwijas karaspēhks. Waldiba gribeja ņho karaspēhku aissuhstit tur, kur wina teizās, ka wina weeta ir. Bet tas nebija tik weegli ijdarams, kā warbuht weenam otram isliktos. Weena karaspēhka daļa, kura nebija Latwijas karaspēhks, bij tā ņanttee Pihwena pulki. Schee Pihwena pulki tika aissuhstiti uš Seemekeem, uš Narwas fronti, kur wina ar zihnās pret leelineekeem. Schis karaspēhka daļās nefahdā ņnā nebija usfkatamas par tahdām, kas buhtu naidigas Latwijai. Tāpehz ar winas weegli bij aissuhstit projām. Bet gruhht bij dabuht projām tās daļās, kuras atrodas ņem Bermondta un Wirgolitscha wadibas. Weemu laiku, ņewiņhki kad saktās wahzu karaspēhka iswahņschana no Kursēmēs, bij eemeņlis domat, ka Waldibai idosees arī ņhīs daļās dabuht projām. Tomehr, ņhīs daļās, atsihdamas ka winas stahw ņem generala Judenitscha, wehl lihdi schin naw ispidbijuschās peeprahjumu eet uš Seemekeem un tur peeweenotees pahrejeem freemu pulkeem. Wiņu laiku Waldiba kopā ar Sabeedroteem ir puhlejufes atrast isegu wisihņako zeku, pa kuru Bermondta un Wirgolitscha karaspēhka daļās no Kursēmēs iswahkt lauka. Nupat wehl schini nedelā ir notikuschās wairakās apspreedes. Apspreedēs, kuru galwenais ujdewums bij pahrspreekst tos panehmeenus, tahdi buhtu leetojami pret leelineekeem, bij runa par Bermondta pulkeem un kahdā kahrtā wina buhtu no muhsu teritorijas ahra dabujami. Pehz tam notika apspreedes starp Waldibas un Anglu Wiņijas preekshstahweem. Sasinā ar Waldibu un ispidbidami Waldibas wehleņchanos, uš Jelgawu aisbraunja generalis Bertz un pulkweidis Tallents, lai pahrnratu, kā wisihņakā laikā Bermondteeschi waretu atstahht Latwijas Walsis teritoriju. Tai nodroņchinatu muhsu karaspēhku no neparedseteem starpgadijumeem, kahdus pehdejā laikā bij nahzees peedsihwot. Tad Bermondtam likts preekshā pa tām deenām, kuras winsch wehl ņhe ņawadis, nostahtees uš tahda weedokka, ka winsch atrodas uš ņweschas teritorijas. Uš to Bermonds ir atbildejis, ka winsch ir ar meeru respektet Latwijas neatkarību; ka winsch tik ilgi, kamehr atrodas uš Latwijas teritorijas ir ar meeru fastanot ņawas kustibas ar Latwijas armijas wirs-pawehlneeka rihkojumeem un wehleņchanam. Tagad ņhīs prasibas teek ņagatawotas ņewiņhka preekshlikuma weidā, kuras Bermondtam buhs japarakhsta, lai mums buhtu pilnīga drošhība un garantija par to, ka tiks nowehrsti wiņi newehlamee pahrsteigumi.

Kad mums buhs panahkta pilnīga weenoschšanās par ņheem punkteem, tiks wirsits uš preekshu jautajums, pa kahdu wisihņako zeku ņhee karapulki waretu atstahht muhsu teritoriju, lai wina atrastos pehz eepēhjas tahlat no muhsu robeschas, lai newaretu domat, ka mums no wineem schahdā waj tahdā zelā waretu draudet breesmas. Weens apstahņlis, kuresch leelā mehrā apgruhhtinajis Bermondta spēhka aiseeņchanu, ir bijis wahzu karaspēhka uštureschšanās Kursēmē. Schis eesneegums atsihstams wis-pahrīgi par tahdu, kuresch greeschās pee Waldibas ar jautajumu par ņahwolkli Kursēmē. Sche man jafaka, ka pehz wiņām eepreekshējam norunam, schodeen wajadseja buht pehdejai deenai, kurā wahzeescheem wajadseja atstahht Kursēmē, kurā wahzu Waldibai wajadseja pehdejos saldatūs atfahkt no Latwijas. (Walsis: wahzeeschi netur solijumu!) Un man ņhe jafaka, ka Wahzija to, kas wina bij preekshā rakstits, naw pildijufe. Tika atrasti eemeņli, kas dewa eepēhju atlikt ewaknaziju. Sche nepatihstamee starpgadijumi ir nesuschī leelu ņaunumu muhsu walsij. Tahdi bij Jelgawas notikumi. Sakarā ar ņheem notikumeem, kuri ispandās weenkahrņchās laupischanās, latweeschu karaspēhka

datu atbrunošana un zītās tamlihdīgās warmahzibās tika atbildēts, ka wahzu saldati neklausot wairak šaweem wirsneekem, un tapehž neefot eespehjamš isdarit ewakuaziju. Ustraunkumeem naw nekahda pamata, jo newar buht runa, ka wahzu karaspehta ewakuazija buhtu apstahjusēs. Duhlit pehž Jelgawas notikumem eesahkās stingra ismeklešana ar Sabeedroto preekshtahwu peedalishanos. Pirmais panahkums bij tas, ka grafs fon der Gohls peesuhitija garu rakstu, kurā winsch atwainojās, ka wiš esot notizis beš wina sīnās. Bet tai pašā laikā no tai pašā rakstā winsch šata, ka wislabak buhtu, ja Watwijas karaspehls tiktu no Jelgawas aissautis. Uš to tika atbildēts, ka Waldiba nedomat nedomā kaut ko tamlihdīgu darit. Muhsu usstahšhanās paleek ar katru brihdi noteiktaka. Wahzu karaspehta wadiba ir apsolijusēs, ka wina ir gatawa isdarit ismeklešanu, ir apsolijuse no šawas puses šodit wainigos un isdot atnemtos eerotšchus. (Sahlits: newajaga tizet!) — Ahra! — Kas šodis Gohlu?) Kas šodis? Tee šoditaji dshwo semes wirsū nekur zitur! Uš Waldibas aishrahijumu, uš wīnās peeprahijumu Sabeedroto mišijas ir telegrafejuschas mahjās, ka stahwolkis ir šoti nopeetnš, ka no wiša ir redsams, ka wahzeeschi no jauna ir atraduschi brihdi, kur mehginat neispildit tos šolijumus, kurus wini Sabeedroteem ir apsolijuschi pildit, ka Wahzijas noluhki ir škaidri un gaischi, naw nebuht pahpnotami, un beidsot jashht leetot stingraki lihdselli, nekā lihds šchim tikuschi šleetoti. Franzijas mišijas preekschneeks atrodas pašchlaik Parīš, uš kureeni winsch aishbranza uš muhsu Waldibas luhgumu, lai gahdatu, ka wiši tee truhkumi, kas mums ir pee muhsu armijas apgahdashanas, tiktu nowehrsti. Ari wīnam ir sīnots telegrafiski par wišu notikuscho. Un es jums waru pateikt to, ka Frantschu mišijas lozekli ir panahkuschi to, ka ir atkal šahuse darbotes Augstakā Padome Parīšes meera konferenzē (applausi). Ka wišas peenahkuschas sīnās rahda, tad newalda nekahdās domu starpības, ka te naw darishana ar šahdu starpgahdijumu, bet te ir labi pahrdomati noluhki, kuri prasa, lai pret wīneem usstahjās ar tahdeem pat lihdselleem. Kā wišas tās sīnās rahda, tad Sabeedrotee šhini gahdijumā daris wišu to, kas warbuht jau šen bij jadara un peespeedis wahzeeschus atstahht Watwijas teritoriju dauds ihfakā laikā, nekā wini pašchi to domā un wehlas. Wišs tas nepalika beš eespalda uš Wahzijas waldibu un uš fon Gohlu. Behdejās sīnās no Jelgawas šata, ka ewakuazija šahkšees no jauna wisdrihsakā laikā. Es gribu nolafit weenu sīnojumu, kuršch eenahzis no Jelgawas un kuršch pareiši apgaismo Jelgawas notikumus. Pehž šchim sīnam stahwolkis Jelgawā ir stipri uslabojees. Pilsehta ir nomeerinajusēs; ir eesahkta ismeklešana, daudsi wahzu saldati ir apzeetinati un noboti teesai un daudsi jau ir šanehmuschi šawu šodu. Sīnojums ir šchahds: (nolafa) (Menders: „esot“! — generalim Simanfonam, lai winsch šchauj wīnus nost! — Althwe: pareiši!) Ja tas ihstais brihdis preeksch tam buhs peenahzis, tad mehš to ari isdarishim. (Sauzeeni: tad labi, darat to ahtraki! — jo ahtraki jo labaki). Uš manu jautajumu, waj Kellera dakas ees uš Schaukeem, man atbild, ka winsch zerot, ka tas nenotikšot (hahšis: „zerot“! — rošchainas zeribas). Uš manu jautajumu, kas notizees ar teem latweeschu kareiwjeem un wirsneekem, kas tikuschi apzeetinati un waj tiks atdoti atnemtee eerotšchi, tika atbildēts, ka latweeschu kareiwji un wirsneeki no zeeumeem atwabinati. Par ewakuaziju ir atbildēts, ka patlaban gan wina esot aptureta, bet tikšot turpinata, tiklihds wini šanemšot leelaku škattu wagonu. Tad wilzeeni šahkšot atkal eet (hahšis: uš Rīgas puši!). Kad juhs šatat to, ka wini brauks ne wis uš Schanku, bet uš Rīgas puši, tad es waru jums pašnot, ka tiklab Gohls, kā Vermondtis ir likuschi pašnot, ka wini ne weens ne otrs nekahdā sīnā nedomā nahht uš Rīgu. (Sauzeeni: wini melo! — wini nahks zeemā! — zeemini naw wajadsi!) — Wini ir mekl!) Ja kahdās atšewišchās karaspehta dakas, laupitaju bandas gribetu uš šawu roku šo darit, tad karaspehta wadoni newarot buht par wīneem atbildīgi. (Bantaws: Saprotams!) To mehš šaprotam. Bet to es jums waru pateikt ka Waldiba ari tagadejā stahwolkī ir pilnīgi meeriga, wina war pilnīgi meerīgi šagaidit ari wisleelako bandu uš Rīgu. (Menders: labi dširdet, bet gruhiti tizet!) Ar tām mehš tikšim galā, par to gahdās muhsu armija, muhsu kareiwji (applausi), kuri šhini gahdijumā neprasīs daudš pehž ta, waj wīneem ir kas šahjā waj naw, un tahdi eerotšchi wīneem rokā. Wini atminēs, ka ar šcheem pašcheem laupitajem wini jau reis šaitušchees tajos pašchos Tihrela purwos. Wini to atminēs (applausi). Waldiba šchim gahdijumam tahdā mehra šagatawota, kā apstahkī to prasa, mums ir pahleeziba, ka mehš tikšim galā ar šchim bandam. Es gribu teikt, ka daudjās no tām sīnam naw šijuschas

pamatotas. Patrâ stâ, Waldiba ir pahrleezinata, ka wina warës nowehrst kuru katru pahrsteigunu, ka katrs war palikt jawâ weetâ un turpinat jawu meerigo darbu. Kâ jau es teizu, ja pateesi sweschî karaspehki jahî lastees leelatos pulkos, tad Waldiba buhs peenahzigi jagatawota fanent winus tahdâ fahrtâ, kâ wineem pahrees patika mellet kaut ko tur, kur wini bes wajadsibas bij nahkuschî jau agrat un kur ari scho-reis wineem naw nekahda wajadsiba rahditees. Ja ari naw eemeļa nekahdâm bascham, tad tomehr es gribu usfwert, ka stahwołlis nebuhdams nekahdâ sinâ draudoshs, tomehr ir nopeetns. Mums wajaga buht jagatawoteem, lai waretu nowehrst wišadas nejanschibas. Tai atweeglinatu kara darbibu, Waldiba wakar wakarâ nolehma, ka schini brihdi ir nepeezeeshams nobibinat Kara Badomi, (Menders: to jau wajadsēja agrat darit!), kurâ eeeet Armijas Wirspawehlneeks, Armijas Schtaba Breekschneeks un ari frontes pawehlneeki. Schi Kara Badome ir domata kâ eestahde, kurâ lai waretu wišus jautajumus, kuri prasitu plaschatu darbibu schini azumirski, ahtrati isschiri, lai rihziba buhtu pareisaka un westu pee panahkumeem. Sakarâ ar to stahwołli, tahds tagad ir radees muhsu semê, kusch praša wišplaschako darbibu ta darba schi pawehlneekâ isleetoschannu, ir pamudinajis muhsu Wirspawehlneeku, kusch tai paschâ laikâ ispilda ari kara ministra usdewunus, eewehrojot to, ka winsch jawâ laikâ tika no manis luhgts usnemtees ari kara ministra amatu, ir eerostinajis jautajumu, waj nebuhtu peenahzis laiks nonemt winam kara ministra peenahkumus, usleekot tos kahdam zitam, lai winam buhtu dota pilniga eespehja nodotees jawam teescham peenahkumam. Tas ir wišs, ko es ihsumâ gribeju teikt par naidigu karaspehku dibinaschanos Kursemê, par wina darbibu, tahda wina lihds schim ir bijuse un par to, ko no wineem uš preekschu war sagaidit, tapat kâ par teem sokeem, kuri sperti, lai waretu wineem pretim stahtees. Waldiba ir pahrleezinata, ka wina stahwołli ir pareisi nowehrtejuse, ir darijuse wifu, lai netruhkttu sinas no Kursemes, ir spehruse sohus, lai padaritu par neeespehjamu teem, kureem te nefas naw mellejams, turpinat laupischanas un apgruhtinat meerigus eedshwotajus. Waldiba luhds pilsonus peezeestees. Wina zer, ka tas nepastahwes ilgi, atzeredamâs to stipro pabalstu, kas winai lihds schim ir israhdits, un zeredama, ka schee notikumi Jelgawâ rahdis Sabeedroteem wahzu ihsto seju, un ka beigu beigâs scho notikumumu sekas greesisees ne tikdaus pret mums, kâ pret wineem pascheem. Warbuht schee gadijumi palihdses atwehrt azis wišai pasaulei, kas wahzeeschi ir un ko wini ihsti grib (applausi).

Sahlits: Luhdsu pahrtraukumu.

Prezidents Tschakste: Zik ilgi?

Sahlits: Us 1/2 stundu.

Prezidents Tschakste: Es leeku us balsoschannu preekschikumu par pahrtraukumu. Luhdsu peezeeltees tos, kas ir par pahrtraukumu us 1/2 stundu (peezeelas). Azim redsot majoritate.

Pahrtraukums no 7.10 lihds 8.50.

Prezidents Tschakste: Tautas Badomes sehde turpinas. Teek atklastas debates par ministru kabinetu atbildem us jautajumeem. Pee wahrda peeteizas Bankaws no Demokratu Saweenibas.

Bankaws: Augsti gobatee Tautas Badomes lozekli! 13. augustâ Tautas Badomes sehde mehš eesneedsâm interpelaziju par stahwołli Kursemê. Wiša Tautas Badome pabalstija schi eesneeguma steidsamibu, jo tautas prahti bij ustraukti un neweens skaidri nesinaja, kas ihsti Kursemê noteek, un zik leelas ir tās breesmas, kas muhs apdraud. Us scho ahrtahrtigi swarigo peeprasijumu atbildi mehš dabujâm tika schodeen, t. i. pehz weselâm 17 deenam. Waj wina muhs apmeerina? Deemschehl ne plnigi un tamdehl ka mums ir peedshwojumi, kuri us Waldibas optimizmu leek mums statitees ar sinamu pesimismu. Nu jau otrs mehnesis, kopsch mehš deen deenâ lasam gan ofizialas, gan pušofizialas preeka wehstis, ka Kursemes ipwahschana wišbrihsakâ laikâ, ka wina isbeigsees pehz trim nedelam, ka wina noteek pastiprinatâ fahrtâ, ka wina jau nobeigta un pat Goltzis no Jelgawas jau aishrauzis. Tai paschâ laikâ mehš zitos isdewunus lasam pawisam ko preteju. Wehl wairak, mehš fanemam sijnumus no apdraudeteem apgabaleem, kuros iskan usbudinajums par tam tendenziosâm sinam, kuras pee mums iplahta, un par tam breesmam, kuras tuwojas. Bet mehš negribam aishrautees, negribam usbudinatees, tizejam Ilmana lunga wahrdeem, kuruš winsch teiza Semneeku Saweenibas mihtinâ, proti, ka tee kursemneeki, kuri grib braukt

mahjā, wārēs darit to aštrof, nekā wini pašči to domā. Tizedami šchim ofizialām sinām mehš nonahžām pee 24. augusta notifikumeem Jelgawā un nonahžām pee wineem it kā ar aisseetām azim un pehščini kluwām redšigt. Ir notikuse it kā mistifikazija. Tai paščā laikā, tad stahstā, ka wahžu kara spehčs ašbrauzis, šrahbas, ka Jelgawā konzentreta armija, par kuras leelumu un usdewumeem ofizialu sinu mums gan nebija, bet ar kuru mehš sinajām, ka ta bija kreemu un wahžu reakzijas armija. Ta bija ta armija, pee kuras šchuhpla ir stahwejušči tee pašči wihri, kuri stahweja pee Latwijas sahrka ar ahmuru un naglām rofā; tee ir tee wihri, kuru wahrduš latweešchu tauta nekād beš lahsta nešrunās. Bija teiktš, ka stahwoflis nemas naw tik optimistiskš, kā mums winu tešloja, un man te gribas ašrahdit uš wahrdeem, kuri naw šaškanott ar ihštenibu. Ministru presidents šazija, ja winšč esot šazijis par rudšuplaujamu laiku, tad to newajadješis šaprast burtiski. Tā tad, ja šaka: Jelgawa itš istihrita tad un tad, tad atkal teem wahrdeem newajaga tizet. Šahak man ir šafata, ka pee šči optimisma mums šataiša wehl daščas pešihmes un tahdā nošihmē, ka pež muhšu šaprašanas draudoščo stahwofli war tagad nowehrst, un es domaju, ka pee ta mehš nonahštun tikai zaur weenotu, disziplinetu, organišetu pašču tautas spehku un pašču tautas zihnu. Waj ščo zihnu un gribu spehš, organišet kompromiša kabinets, tas kabinets, kurešch mums šolija eeroščuš, kurešch mums šolija apgebrēt armiju un šolija kursemes istihriščanu mehnešča laikā, — par to es šchaubos. Šai kā ar nebuhtu, tad man leekas, ka weenigais un dibinatais pamats, uš kuru mehš waram zeret breešmu brihščos, ir un paleek atkal muhšu pašču tautas spehčs. Ščo spehku pareiši eewadit, pareiši išleetot ir Waldibas peenahkums. Šihš tam laikā mehš ušškatam kursemes jautajumu par atkrahču un pilniģi apmeerinati mehš buhšin tikai tad, kad ministru presidents mums wārēs pateikt šchini weetā jeb zitur, kungi, šwešchu kara spehku šuhtiščana uš kursemi ir pahtraukta un wišš tas reakzionarais kara spehčs ir ašgahjis. (Applausi).

Presidents Ščhašste: Wenders no šozialdemokrateem.

Wenders: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Ša juhs jautatu, waj ministru presidentā šchis deenas atbilde muhš apmeerina, tad mums buhtu jaatbild, ka wina muhš neapmeerina. Šapehž? Ša mehš ščo jautajumu šahktu patiršat, tad mums buhtu jaapstahjas pee teem kardinaleem jautajumeem un teem kabineta reorganizācijas prinziipeem, pee kureem šchowakar es negribein kertes. Šet es gribu teikt, ka mehš nebijām optimistit jau agrak, kad mums šolija kursemes istihriščanu, tāpat mehš ori tagad nešam optimistit, un šakam ka mums nepeeteek, ka šchini šinā šoli ir eewaditi. Mums jagatawojas uš karu ar tām bandam, kuras laupa ne tikai Jelgawā, bet laupa un dara šawu darbu wišā kursemē. Ministru presidents teiza, ka šoli kas šperti, eenešušči šinamu nomeerinajamu. Šet ja tizet laikrakštam „Brihwā Seme“, kur par wahžu laupitaju bandam kursemē ir rakšš „Šauns wahžu iššinajums kursemē“, tad šafata, ka tas, kas ir notizis Jelgawā, šahk atkahrtoekš wišā kursemē tahdā pat weidā un pež tahdas pat rezeptes. Ša Jelgawa ir nomeerinašufees, ja mums ir Vermondta apšolijumi, kā ministru presidentā kungs teiza, Latwijas nealkaribas atšiščana — nesinu „de facto“ waj „de jure“ — tad lai atkautš tomēr šchaubitees par muhšu droščibu. Turpat „Br. Semē“ lašam, ka Vermondtis grib šawu želu uš frontt nemit zaur Rigu. Wairs naw jaiščkiras, waj tas šaetas ar muhšu droščibu, waj ne. Wiršpawehlneezibai par to buhšhot japadomā — šaka ahrlieetu ministris šarunā, nodrukātā tani pat „Br. Semē“. Tur naw to išščkirtees, tas ir škaidrs šatram, ka tas nedrihšt notikt, jo nesaetas ar muhšu droščibu. Un ja wiršpawehlneeziba to nesaerot, tad muhšu wiršpawehlneezibai pamatigt jaorganišešas. Tad mehš waresim buht droščit. Es runaju te oposzijas wahrdā. Šet ja nahš tahds gadijums, kad buhtu jausstahjas ar eeroščeem pret wahžu-kreemu bandam, tad latweešchu tautā wairs nebuhs oposzijas, tad mehš eesim wišit turp! (Wispašreji applausi). (Pres. Ščhašste: Šs daru publiku ušmanigu, ka winai naw teektā nemit dalibu ne pee peekriščanas, ne pee nepeekriščanas išrahdiščanas). Šet lai latweešchu tauta šchini gadijumā eetu beš partiju išščkiribas, ar wišleelato šajuhšmu, ar wišleelateem praktišteem panahkumeem, tad mums wajaga wehl weemu, mums wajaga, lai Latwijas walšš preeščagalā atraštos walšš išpildu organs, kurešch buhtu spehjiģs muhš west zihnā. (Applausi pa kreiši). Mehš jau wairak reišes ešam no šchis tribinez pašludinajušči, ka tas, ko mehš tagad šauzam par muhšu ministru kabinetu, nesaetas ar to, ko mehš gribam redset wina

weetà. No ta iseet ari tas, kà politika, kahdu wed un spehji west tagadejais kabinets, nesaetas ar politiku, kahdu mehs gribetu un kahda waretu fajuhfminat wifu tautu us zihnam, kas mums buhs preefshà. Dà muhsu atteezibas pret muhsu tagadejo kabinetu peespeesch muhs fewischki tagadejâ Latwijai til fwarigâ, Latwijas demokratijai til nopeetnâ brihbi wehl leeku reis pastrihpot to, kà mehs prasam pamatigu waldbibas reorganisaziju. Mehs domajam, ja Tautas Padome to tagad neispildis, tad buhs peespeesta drihsakâ laikâ pamatigi, kardinali reorganiset tagadejo kabinetu, lai winau faskanotu ar tautas gribu. Tagadejais kabinets ar scho gribu nesaftan. Ministru presidentâ kungs beesgan niġlainâ kahrtâ dewa mums paskaidrojumus, kà ir jadala wirspawehlneeka amats no kara ministra amata. Pateescham mehs ari wehletos, kà kara ministra weetà, tani weetà, kura mums ir wisfwarigatâ, pateescham stahwetu kungs ar plaschu organisatorisku ftatu, ar organisatora talentu. Un man jafaka, kà lihds schim mums tahda organisatora talenta nebij. Es neefnu spezialists, es nesinu kur ir kuhda, bet man ir jafaka, kà mums par noscheloschanu naw wifs kahrtibâ kara spehka organisazijâ. Bet ta pahrmaina, kura mums tika apsolita, ta muhs nebuht wehl neapmeerina. Mehs gaidam atbildi us weenu peeprafsijumu par kahdu mistisku „fapni“, kurfch ir nahzis no muhsu ministru kabineta aprindam. Kamehr muhsu kabinetâ fehich tahdi fapnotaji, winsch nespehs muhs apfargat no tam breefsmam, kahdas mums draud. Mehs gaidam, lai ministru presidents pasfnotu, kà muhsu kabinetâ tahdu fapnotaju wairis naw. (Kuri ir tee fapnotaji?) — Tee fapnotaji? — Tee ir, kas fapno „Latwijas Sargâ“. Tas bij weens no wineem, par kuru eefneefam peeprafsijumu: tahdu tur „Sargâ“ ir wairat, bet tee lai paleek. — Tàs diwas mainas muhs schobrihd ari wehl newar apmeerinat un tas minimumis, kò wjadsetu ufstahdit, man leek eet wehl tahlat un teikt, kà tagadejâ nopeetnâ stahwokli ir wehl weena ministrija, kurai jastatas us kahrtibu un likumu, kurai jabuht wisenergiskakai, jo jatwer walfts nodeweji — un ta fazzas justizministrija; tai jabuht zilweta rotas, kas daudmas stahw us muhsu platformas. Tagad mehs to newaram teikt. Tàs buhtu minimalas prasibas, kuras japrafa kuram katram pilsonim no pascha labâ spahrna. Mehs, sozialdemokrati, mehs prasam radikalû kabinetâ reorganisaziju, bet weens, kas dauds mas muhs waretu apmeerinat, tas buhtu scho trifu wetu maina kabinetâ. Kara padomes dibinaschana ir labs solis, bet to wjadseja ifdarit ne wakar, bet jau dauds agraf. Un es brihnoz, kà eerofinajums nenahza wis no Waldbibas pufes, bet gan no Tautas Padomes aprindam. Rekwisizijas, ar kuram mums draud, — mehs winas pabalstam, mehs prasam no pilsonem, lai wina leen ahra no sawas fittas aistrakhnes un dod armijai, kas tai wjadstias. Bet ari rekwisizijam wjadseja agraf nahkt, jo pateesi war nahkt brihdis, kad muhsu fareiwjeem basam kahjam jaet pahri drafschu aisschogofumeem. Es gribu wehl zeret, kà muhsu reorganisetâ Waldbiba kerfees pee energiskakeem lihdselkeem, lai dauds mas nostahditu muhsu armiju us kahjam. (Applausi pa kreisi).

Ministru presidents U l m a n i s: Es pasinoju, kà Dr. Walters ir jau agraf isteizis wehleschanos, lai wina atfwabinatu no eefschleetu ministra peenahfumeem. Es, kà kabinetâ galwa, esmu nodomajis scho wehleschanos eewehrot un zeru, kà faskanâ ar Tautas Padomes norahdijumeem man jau tuwakas deenas buhs eespehjamis minet jaunu ministri. (Applausi kreisâ pufè. Wenders: Naw wehrts applaudet!)

P r e s. T s c h a k t e: Gefneegtas diwas pahrejas formulas. Weena ftan tã: „Nollausijufes ministru presidentâ atbildi, Tautas Padome, eewehrojot nopeetno politisko stahwokli atfihst, kà ministru kabinets jareorganise faskanâ ar Tautas Padomes gribu un pahreet us tahlako deenas kahrtibu.“

To ir eefneegufe Demokratu Saweeniba. (Sekretars G. Bitte pahrtulko kreewiski). Dtro pahrejas formulu eefneegufe Sozialdemokratu frafzija un wina ftan tã:

„Nollausijufes ministru presidentâ paskaidrojumus us eefneegtam interpelazijam un wina pasinojumu par pahrmainam kabinetâ fastahwâ, Tautas Padome atrod, kà paredsetas pahrgroftibas kabinetâ fastahwâ faskan ar Tautas Padomes gribu un pahreet us deenas kahrtibu.“

(Sekretars G. Bitte pahrtulko kreewiski). Wahrds baronam Rosenbergam.

R o s e n b e r g s: Gemehrojot muhsu walfts nopeetno stahwokli un lai nowehrstu bihtamus fareschigijumus, wahzu progresiwâ partija eeskata par sawu peenahfumu pabalstit waldbibu ari us preefshu. Bet lihds ar to wahzu progresiwâ partija atfahrto, kà wina newar peekrist tai basei, us kuras organiseta waldbiba.

Pres. Tšhakte: Es liščhu uš balfoščanu Demokratu Saweenibas eefneegto pahrejas formulu. Es tikko wiau nolafju, tà tà man nebuhs wajadšigs wairš otrreš wiau lašt. Duhgtu peezeltees toš, kaš ir par ščo pahrejas formulu. (Peezelas). Duhgtu faštaitit balfiš. — 61 balfiš išteizas par ščo pahrejas formulu. Es luhgtu peezeltees toš, kaš ir pret ščahdu pahrejas formulu. (Peezelas). Duhgtu faštaitit balfiš. 19. Es luhgtu peezeltees toš, kaš ir atturejušchees no balfoščanáš. 1. Pahrejas formula, kuru eefneedsa Demokratu Saweeniba, peenemta ar 61 balfiš pret 19, weenaf atturotees. Ar to pate no fewiš attriht nošt otra pahrejas formula, kuru eefneedsa Sozialdemokratu frazija. — Mehš pahreešim uš nahkoščo deenas kašrtibas punktu. — Preeščhlikums ščhobeen fehdi nobeigt. Duhdsu peezeltees, kaš ir par to, ka mehš fehdi ščhobeen pahtrauzam. Weenbalfišgi peenemts. Nahkošča fehde ir nolitta uš otrdeenu plšt. 4, pee kam deenas kašrtibâ buhs tee punkti, kuruš ščhobeen nepašpehjam nobeigt, tad likums par nodokleem uš tehju, riščojums par mahzibas walodu latweeščhu školâš un

Es luhgtu šapulzi warbuht tomehr pazeestees tit ilgi, kamehr nošpreešč, kašdam komiščijam nodot wefelu rindu eenahkuščhu likumprojektu. Tas aišnems tit mašu brihtinu laika. — Ir eenahkuše wefela rinda likumprojektu, kuzi janodob komiščijam. Te ir noteikums par kara štašwolkli; leetu preeščhâ to nodot juridiklai un kara leetu komiščijai. Gerumas naw. Tâ tad peenemts. — Štikums par 20 mahziniu šerliku aišnehnunnu — finansu un budsčeta komiščijai. Štikums par akzionaru peedališčchanoš akzionaru šapulžes, kuzi pašandeuščhi šawas bešwahrda akzijas — finansu un budsčeta komiščijai un juridiklai komiščijai. Noteikums par nekustamu ihpaščhunu atšawinaščhanu un apgruhtinaščhanu ar paradeem — juridiklai komiščijai. Par walšiš kafes šimju išlaiščhanu — finansu komiščijai. Riščojums par Šeepajas pilšehtas bonu išlaiščhanu — finansu komiščijai. Riščojums par walšiš kafes šimem no 3. jul. 1919. g. — finansu komiščijai. Prešidijam tika ušdots išččkirt, kuzai komiščijai nodot likumu par walodu teefšbam. Prešidijš atšina, ka ščiš likums janodob nazionalleetu un juridiklai komiščijam. Tahlaf nodokliš uš tabatu, tščhaulitem un fehrkožineem — finansu komiščijai. Štikums par patentes nodokli — finansu komiščijai. — Nodokliš uš špirtu, lišeereem, wišneem u. t. t. — finansu komiščijai. — Štikums par semes grahmatu, krepostnodaku un notareem — juridiklai komiščijai. — Štikums par daščhu nodoklu paugštinaščhanu — finansu komiščijai. — Par walšiš kanzelejas un likumu kašrtoščanáš nodakâš ščtateem finansu komiščijai. Štikums par školu eelahrtnu un školu ušturuščhanu — školu komiščijai. Par šlubinažumu nodokli — finansu komiščijai. — Par weenreifeju kara pelnaš nodokli — finansu komiščijai. — Par išriščojunnu nodokli — finansu komiščijai. — Par kustumu un nekustamu ihpaščhunu apdroščhinaščhanu pret ugumi — finansu komiščijai. — Par walšiš kafes eelahrtnu — finansu komiščijai. — Par walšiš robeščhu neatštaščhanu beš atkâžas — juridiklai komiščijai. — Par nodoklu ušliščhanu — finansu un juridiklai komiščijam. — Par aišfardšibas nodakam pagastoš — juridiklai un kara klaufibas komiščijam.

Pašlubinu fehdi par flehgtu.

Latvijas Tautas Padomes zeturtais sesijas desmitā sēde.

2. septembrī 1919. g.

Prezidents J. Čakste: Tautas Padomes sēde atkasta. Šīs deenas deenas kārtībā ir: 1) redakcijas komisijas ziņojums, 2) pagaidu noteikumi par mobilizācijas organu darbību 3. lasījumā, 3) Rīgas politehniskais institūts, 4) par nodokli uz tehju, 5) ziņojums par mācības valodu Latvijas skolās, skolotāju veļošana, 6) likums par nodokli no eenahtuma no kapitālam, 7) ziņojums par divu interpelāciju zauruhkošanu komisijās un komisiju veļošana. Būgtu, Paegle.

Paegle: Es lūgtu projektu par Latvijas augstskolu šķobeem, warbuht, atlikt, tapeh; ka mums šķobeem pulksten 5 ir zentralās komisijas sēde, kurā tiks darīti detali peenemti un kad tee buhs noskaidroti, tad projekts buhtu pilnigaks. Tapeh; šķobeem nebuhtu. eeteizams wīnu apspreeft.

Prezidents J. Čakste: Te ir preekshlikums rihkojumu par Rīgas politehnisko institutu nonemt no deenas kārtības. Es lišču šho preekshlikumu uz balsošanu, un luhdsu peezeltees tos, kas ir par to, ka šhis punkts teef strihpots no deenas kārtības. Uzim redsot wairakums. Redakcijas komisijas referenta kungs, luhdsu. (Peenem redakcijas komisijas pahrbojumuš daršos likumuš.)

Prezidents J. Čakste: Mehš pahreestim uz kara klaušības komisijas peefihmem pee likumprojekta par pagaidu noteikumeem par mobilizācijas organu darbību. Pee šhi likumprojekta, apspreešot to treschā lasījumā. peh; muhsu tagadejā kārtības rullā, wīšas peefihmes ir eefneedsamas rakstiski preekshsehdetajam. Tahdas peefihmes ir eenahtuščas no juridiskās un kara klaušības komisijam. Ubas peefihmes atteezas uz to likumprojektu, kuru hij eefneedsis Dr. Šimanaš. Es luhdsu isteiftees komisijas referentu. Wahrds peeder Sahlišča kungam, no juridiskās komisijas.

Rweešis: Es esmu referents.

Prezidents J. Čakste: Būgtu, Rweešis.

Rweešis: Es lūgtu, warbuht pa preekshu isteiftees referents no kara klaušības komisijas.

Bankaws: Likumprojekts, kuru eefneedsa Dr. Šimanaš tgs, pee pahrbaušišanas komisijā, tika atsihts par yepilnigu. Tur ir paredseta atkwabināšana no kara deenesta walsis un komunaleestahšču eeredneem. Kara klaušības komisija atrada par wjadsiņu to papildinat. Šhis pants eewetojams e) nodalā pee 8. panta kā papildinājums.

Prezidents J. Čakste: No juridiskās komisijas tā referents ir Rweešis.

Rweešis: Augsti godatee Tautas Padomes lozekli! Juridiskā komisija luhsojot zauri abus likumprojektus, t. i. pirmo, kuru hij eefneedsis sinams klatts Tautas Padomes lozekli ar Dr. Šimanaš tgu preekščgalā un otrs — no kara klaušības komisijas. Komisija newareja peekrist ne weenam, ne otram. Salihdsinot šhos projektus, iſrahdišas, ka kara klaušības komisijas projekts ir daudz plaščaks un paplaščina wīnā paredsetās teešības, kamehr pirmā eefneegumā eet runa titai par walsis un komunaleestahšču eeredneem. Kara klaušības komisijas projektā eet runa par wīseem, kas atgreesčas no kara deenesta, ka teem buhtu dodamas agrakās weetas. Tas ir tik plaščs sehdsiens, ka, pateesbu fakot, tas ir jaatteezina uz wīsu kara spehku. Waj nu mehš tik tahku waretu eet, par to juridiskā komisijā zehlās leelas ſchanbas, jo galu galā katrs zilweks buhs kaut kur deenejis. Ja mehš peenemtu šho noteikumu preekšč waldbības un komunaleestahdem, tad tomehr mums newajadsētu tik tahku eesauktees privatā dihwē, ka mehš ušnemtos noteikt, ka kuršč katris priwatusnehmeis, peemehram: tirgotajs, weikalneeks, ruhpneezības eestahdes ihpachneeks, lauksaimneeks, ka tee buhtu preefti referwet weetas preekšč teem wīnu kalpotajeem, kas ir eesautki kara deenestā, lai pehdejee peh; atgreeschanās no kara deenesta waretu eeenemt ſawas agrakās weetas.

Tas pehž juridiskās komisijas domam faktiski dšihwē naw iswedams, jo dšihwi newar apturet, dšihwei jaetet us preefšhu. Wiši darbi, kas darami, ir jadara. Kā lai to isdara, ja tās weetas buhtu jareferwē. Ja eesauz sinamu daku zilweku, weetas tufšas atstaht newar. Wīnu weetā janem jauni kalpotaji. Ja nu buhtu weetas jareferwē preefšh wezeem kalpotajeem us nenoteiktu laiku? Weenā otrā gadījumā tas buhs eespehjamš, bet leelakā wairumā tomehr wajadšs peenemt jaunus darbneekus. No tam waretu zeest wisa walšs dšihwe. Kas tad isnahktu? Ja no kara deenesta atgreestos wezee kalpotaji, priwatusnehmejš jaunus špehtus atlaišt newar, ja tam naw litumiga eemešla. No otras pušes — wišh newar atteikt šawam wezam kalpotajam. Ja tam weetu nedob, winam ir teešiba prašit tomehr algu. Atkal ar šho likumu zelšes neskaidribas. Wezais kalpotajš nemas nemekšes zitu weetu, kur ir jastrahdā: patihkamak ir šanemt algu, nekā štrahdat. Pehž sinama laika wišh atkal atgreestšes un prašis, waj wina weeta ir brihwa, ja weeta wehl brihwa nebuhs, wišh šanems atkal algu un pazeetigi gaidis — un ta pazeetiba winam buhs loti leela, jo par to winam, protams, šamaksās. Šāini gadījumā winam šamaksās priwatusnehmejš, ja wišh to buhs špehjiš; ja ne, tad isnahks leela teešajšanās. Bet lai nu kā, mehš loti daudš šaudešim no produktiwa darba: darbs paliks nedarits, bet lihš ar to pawairošes besdarbneeku škaitš. Tahdā formā juridiskā komisija atšina, ka likums absoluti ir nepeenemams. Ja pee mobilisazijas wiši priwati deenesta lihguni ir jaišbeids un ar katru jaišrešinas, ar to wifas wīnu atteezibas ir isbeigtas un newar buht runa ne par šahdām wežam weetam, kuras ir jareferwē. Ja wiat ir šanehmušhji apreškim un atlaišt, tad wīneem wais naw wīnu weetas. Ja mehš to peenemšim, tad iszelšes pretrumas, kuras wehlašt praktiskā dšihwē nesin kā isšhirs ta pati kara klaušibas komisija. Tāpehž pehž juridiskās komisijas domam war buht runa tikai par waldbibas waj komunaleestahšhu eeredneem, un ari te wina neatrada par eespehjamu, ka eeredneem ir teešiba eeenemt to pašhu weetu til kategoriškā formā, kā tas ir minets kara klaušibas komisijas projektā. Mums naw jaaiswirs, ka mehš nedšihwojam normalos laikos, ka muhšu walšhij naw gadu desmiti aij muguras, kurā laikā waretu nodibinatees pilnigš eerednu šhtats. Ta mums naw. Mehš šinam, ka šāinis eestahdēs špehjišgu un isglihtotu darbneeku truhšt, ka tos mekle un loti gruhti wīnus atrast. Ja buhtu normali laiki, tad ja, warbuht, šahdu daku eesauz, pahrejee eeredni waretu šadalit eesaukto amatus šawā starpā. Tagad tas naw eespehjamš: tagadejos apstahkšos katrs jau tā ir apgruhtinats ar šawu darbu, un tam, kā šaistitam ar šaweem direkteem peenahkumeem, par otra darbu domat nebuhs walas. Šesaukto weetā buhs šapeenem jauni špehki, bet tā ka wezeem eeredneem weetas jareferwē, tad jāneem buhtu šapeenem us nenoteiktu laiku. Šabi, ja eet runa par šemako šhširu eeredneem, kur peedahwajums ir leelaks, ne kā peeprašjums. Tur mehš, warbuht, atradišim zilwekus, kuet ir ar meeru us nenoteiktu laiku eeenemt šinamu weetu lihš tam laikam, šamehr atgreestšes wezee eeredni. Bet ja ees runa par augštateem un atbildigakeem eeredneem, kur teel prašita tehniskā isglihtiba, tad tur mehš šinam, ka darba peeprašjums ir leelaks ne kā peedahwajums. Kuršh tehniskā isglihtots špehks buhs ar meeru, eeenemt šahdu weetu us šahdeem diweem, trijeem mehnešheem, kuru wišh buhs špeesis atstaht, kad atgreestšes wezais eerednis. Šahdā šahwokli tagad atradišes tās eestahdes, kuras newarēs atrast šahdus darbneekus. Šai neatstahtu tufšhu weetu, winām buhs šapeenem jauni špehki un buhs atkal tas pats konfliktš, kas priwata dšihwē. Šes šhaubam, buhs atkal šaudešumi un isdewumi, ja atgreestšes wezais eerednis, nebuhs likumiga eemešla atlaišt jaunus kalpotajus. Tahdešt komisija leel preefšhā, šašhaurinat šhšis teešibas tahdā weidā, ka buhtu dodamas preefšhrozibas teešibas eeenemt newis tās pašas weetas, bet lihšigas. Ar to, pehž juridiskās komisijas domam, abas pušes waretu buht apmeerinatas: ja mehš neešam šaistiti ar šhauru šehdseenu, ka tikai tās pašas weetas lai dotu atgreesufšhamees, bet gan lihšigas, kuras buhtu peemešrotas wīnu agratām weetam, wīnu agratām šahwokliem un wīnu agratāi algai. No otras pušes, es domaju, ka eeredni buhtu pilnigi podrošhinati, jo weetu ir loti daudš. Ja eerednis nepastahw us šawu wezo weetu un buhs ar meeru šanemt lihšigu weetu, tad winam nebuhs ilgi us to jagaida. Šs domaju, tas buhtu weena alga šahdam grahmatwedim, waj šašeerim, kuršh ir kalpojšs peemešhram pilšehtas pahrtikas walde. Šs domaju, winam naw no šwara, waj wišh dabon weetu turpat pahrtikas walde, waj šahdā nodakā. Šs domaju, ka winam ir no šwara tikai tas, lai wišh netiktu nostahdits šliktakos

apstahļkos. Neiz tas nebūšs, viņam nedar buht nekā preti. Juridiskā komisija domā, ka šķis likumprojekts waretu tikt šahādā formā peenemts, bet komisija nedarēja peekrist tam, ka šķis pašas teesības attežina uš teem, kas brijwprahitipi eestahjušchees kara deenestā. Ja reiz weens brijwprahitigi eestahjees, viņam jareds tās fekas, kas no ta war zeltees; kas katrā sīnā buhtu atstahjams viņa pašā nokahrtošchanai. Tas apstahļlis nu nebūhtu šewišķi šwarigs, jo, kā sinams, wiši, kas lihds šchim eestahjušchees brijwprahitigi armijā, škaitas par eesaukteem. Tā ka par lihdsšchinejo laiku tas jautajums atfrisku nost. Tāpehz juridiskā komisija bij tais domās, ka šcho likumu nedarjadsetu attežinat ari uš brijwprahitigeem, un tāpehz es juridiskās komisijas wahrdā liktu preekščā, peenemt šcho likumu, kā viņš komisijā ir formulēts.

Z e l m s: Tā ka kara klaušības referenta Sommera šga naw klast, man ir ušdots kara klaušības komisijas wahrdā aistahwet to redakziju, kahdu peenehma komisija. Es gribu aishadit uš teem prinzipteem, uš kureem pamatojas komisija. Šwarigakais prinzipts buhtu tas, ka kara klaušības komisija domaja, ka Latwijās nazonālā armija ir demokratisķa armija un viņā nedar buht neweenās atšewišķtas kategorijas, atšewišķtas klauschu šķitras, kurām buhtu šewišķtas preekščrozības. Ja teef peeschķirtas preekščrozības walstis un komunaleestahjšchu eeredneem, ja tikt teem teef dotas teesības, atpakaļ atgreeshotees, eenemt šawas eepreekšchejās weetas, tad jau lihds ar to šchee kopotaji, atrashedamees armijā, ir priwiliģetā stahwolli. Wini šin, ka atgreeshamees meerigā dšihwē, tee warēs atkal darbotees, kamehr turpretim wairakums, kuri neatrodas formel walstis waj komunaleestahjšchu, deenastā, naw garanteti eenemt šenastās weetos, kaut gan wini, warbuht, išpilda šwarigakais ušdemunms preekšč Latwijās walstis, nekā kanzlejas eeredni. Nemsim kaut kahdu leelaku fabriku, kura rascho preekšč walstis kahbus nepeezeešchamamus peederumus. Man šķheet, ka wiši tee, kas šchini raschschanā nodarbinati, išpilda pret Latwijās walsti ne masal šwarigu ušdemunmu, nekā kahds grahmatwedis, direktors, kantorišts un t. t. Tāpehz kara klaušības komisijai likās buht nepareiši, ja šķis teesības preekščir walstis un komunaleestahjšchu eeredneem, bet tās pašas teesības nedod štrahdneekam fabrikā, kuri išpilda ne masal šwarigu ušdemunmu pret Latwijās walsti. Tas buhtu tas pamatprinzipts, tāpehz komisija nedarēja peelaišt šchahdu šķirošchanu. Wina bij ari tais domās, ka turpmal Latwijās armija buhs iareorganise uš tahdeem pamateem, ka wiši Latwijās pilsoni buhs padoti kara deenastam. Šche nedar buht priwileģijas, kahdas bij wežās šreewijas laikos. Tāpehz blakus regularai armijai mobilisazijas prinziptu wajag išwest tiktahku dšihwē, lai panahktu wišpahrejo militaro apmahzibu un wajadības gadījumā lai waretu wišu tautu apbrunot. Tas prinzipts pastahw ištī demokratisķās walstis. Ja nu tahds prinzipts teef attežinatš uš wišeeem hef išanemuma Latwijās pilsonem, man šķheet, ka radit kaut kahdas priwiliģetas kategorijas tad kara klaušības komisija nedarēja. Waretu, warbuht, peelaišt to papildinajumu: „tās pašas waj lihdsigas weetas“. Waretu ari otru paralabojumu peelaišt, kas ir dot newis absolutas teesības, bet preekščrozības teesības wišeeem, kuri kalpojuschī waj štrahdajuschī preekšč eesaušchanas kara deenestā. Te tika aishadits, ka šcho jehdseenu war loti pašchi tulkot un attežinat uš wišeeem priwateem ušahwejeem un uš katru pilsoni. Es domaju, ka demokratisķās walstis warai turpmal ar šawu kompetenzi buhs jajauzas loti daudšās priwatās leetas. Šchini sīnā ir jau daschi šokt šperti. Tāpehz juridiskā komisija neišsazija nekahdu protestu pee ta, kad peenehma likumu, ka ja eesauz no laukeem darba špehjigo štrahdneeku, un ja seme neteef apštrahdata, tad ušdot pagastam apštrahdat šcho šeni. Šche jau ari walstis jauzas priwatās teesības un turpmal, domaju, wehl wairak jaušees, wairak regulēs un wadīs ari priwato iniziatīwi darbā. Ja tas tā ir, tad faktišti juridiskās iščķirības starp walstis un komunaleestahdem no weenas pušes un priwateestahdem no otras pušes atšihst. Es newaru eedomatees tuwakā nahotnē tahdu pašchu Latwijās šatnmeezisķas dšihwes atšihstibu, ja wišu atkaus priwatai iniziatīwei un pati waldība neemaišķees wišos šķtumos un nenems šawas rokās tās wadību. Lihds ar to tās eerumas kas lihds šchim pastahweja, sinamā mehrā išjudis: katrs priwatuschmejs buhs špeests reškinatees ne til ar šawām interesem, bet ari ar wišpahrigām walstis interesem. Ja walstis intereses praša, ka zilweks, kas ir weetā pehz karaklaušības išpildišchanas tīktu atpakaļ tai pašā weetā, tāpehz tad šcho ušdemunmu nedar ušlikt ari priwatepersonam? Es domaju, ka šcho jautajumu nedarjaga šaprast til šašchaurinatā „teritorialā“ noschmē, ka atpakaļ ušnemameem katrā sīnā jasehšch tani pašā weetā, pee ta pašā amata pee-

nahkumu ispididichanas. Buhtu gan weenalga, waj winsch eenem sawu weetu weenâ waj otrâ eestahde. Tahdas paschas teefibas waretu dot kuram katram, kusch strahda kahda usnehmumâ un ispidiba ne mafat swarigas funkzijas. Ja teef eesautis laustrahdneets, tad lihds ar to wina gimene teef pilnigi pamesta sawam liktenim. Winam juhs nebodot nekahdas teefibas prasit to darbu, kuru winsch ispididija pirms eesautichanas kara deenasta. Ur to pawairojas, titai besdarbineeku staitis, kas preeksch privat- usnehmeja jau ir no leela swara, scho besdarba armiju turet referwê. Tâ tad kara klausibas komisija doma, ka schis prinzijs ir titai plaschats demokratisma prinzijs, tapehz wina aisstahw sawu redakziju. Tahlat ja kahds atsiht bes spaidu lihdselkeem sawu peenahkumu pret walsti un kura walstiska apstina ir augstaka par teem, kuri ar waru teef dshti armija, tad drihwprahtigem newar dot schai jautajumâ mafatas teefibas.

Rweefis (no juridiskâs komisijas): Zelma kungs mani tomehr nebuht ne- pahreelinaja, ka kara klausibas komisijas redakzija buhtu peenemama. Mehš dsirdejâm, ka winsch stahdas few preekschâ Satwijas demokratiskas walsts eekahrtu tuwakâ nah- kotnê, ka wajadsetu pahreet, warbuht no privatfaimneezibas us walsts faimneezibu. Schis aistrahdijums ir loti wehrtigs: Es noklausos ar leelu labpatiku un usmanibu. Par to tiks wehl dauds spreesis un debatets, bet es domaju us scho likumprojektu to newar atteezinat. Ja us schim teorijam teef dibinats schis likumprojekts, lai eewestu zitu kahrtibu walsti, tad ar fshetram waj weezâm rindinam tahds likums buhtu pilnigi nepeeteekofchs. Ro tas lihds, ja likums buhtu rakstis preeksch tahdeem apstahkkeem, kahdus mehš wehletos nahkotnê un kas naw eespehjams tagatnê. Es nebuht neesmu istetzees schini jautajumâ par ischiribu stary fabrikas direktoru un strahdneeku, runat par to ir pilnigi leeki, jo runa eet par waldbibas waj komunaleestahdem, bet newis par privateestahdem. Es usturu juridiskâs komisijas projektu pilnâ spehka.

Bankaws (no Demokratu Sameenibas): Man teescham jabrihuas par teem argumenteem, ar kureem juridiskâs komisijas referents nahk klaja, par to weegsprahhibu, ar kuru winsch statas us muhsu nazionalo armiju. Man leekas, ka mehš peenemam likumprojektu newis preeksch kreewu armijas; es domaju, ka mehš peenemam sche pro- jektu preeksch tās armijas, preeksch teem kareiwjeem, kuri lej sawas afinis, lai juhs te warat sehbet un gudri spreesi. Es domaju, ka schis tagadejais karsch noteek ahr- kahrtigos apstahklos un tapehz tas likums par mobilisazijas organu darbibu ir sche ahrkahrteju apstahklu likumprojekts, kusch peenemts diwos lashtjums. Tâ tad, ja mehš eewehrojam to, kahdos apstahklos muhsu kareiwji zihnas, ka wini ir pustaili, ka tee eet basam kahjam un wini atdod wisu, kas teem ir, mehš gribam usstahtees ar to, lai nodroschinatu usnehmeju intrefes us scho peleko kareiwju rehkina; kad tee atnahk atpaka, lai tos ismestu us eelas, ka wineem nebuhtu kur pallit. Man schleek, ka ta ir leela netaisniba, kuru mehš gribam nodarit sawai nazionalai armijai. Tamdehl es pabalstu kara klausibas komisijas projektu, tahdâ weidâ, kahds winsch ir eesneegts un peenemot papildinajums, kuzis te referents Zelma kgs lika preekschâ, projektu padara peenehmigu ari juridiskai komisijai.

Pauluks (no Semneeku Sameenibas): Godatee Tautas Padomes lozekt! Tagad leetu Bankawa kgs nostahdija tâ, itka kara klausibas komisija aisstahw nazionalo armiju, bet juridiskâ komisija aisstahw privateusnehmeju intrefes. Juridiskâ komisija nefad naw domajuse ne par kahdu usnehmeju intrefem. Wina ir domajuse titai par walsts intrefchu aisstahweeschanu. Tika teiktis: kareiwji esot basi un wajag tadehl gahdat par to, lai kareiwji buhtu paehduschji un apgehrbti. Ja mehš us to nekattifi- mees, tad mums nazionalas armijas nebuhs un tadehl ir jadomâ ne til par pascheem kareiwjeem, bet ari par wisu walsts faimneezisko stahwolli. Mums naw jaskatas titai us to, lai muhsu kareiwji buhtu apgehrbti un paehduschji, bet jaskatas ari us to, lai buhtu zilweki mahjas, kas faimneezibu wada tahlat, lai ta waretu eksistet; wajag tadehl domat netikai par to, ka tam kareiwim, kas aishahjis kara, buhtu wina weeta nodroschinata, bet ari par to, ka pate faimneeziba jeb eestahde buhtu nodroschinata; ja karewis pahrnahks mahjas un faimneeziba buhs ispostiita, tad nebuhs ne faimneezibas ne weetas. Par katru faimneezibu, katru eestahdi mehš schini likumâ tadehl newaram runat, jo mehš nesuam, ka buhs ar faimneezibam pehz kara laika. Bet es domaju, ka mehš waram gan runat par walsts un komunal eestahdem, un us tam atteezinat scho likumu. Ir tadehl drusku jaaprobeshojas, jo katru privateusnehmeju newar fashit

ar ſchi likuma noſazjumeem, tas ir faktiski ne-eeſpehjamš. Tahdu likumu war gan ſaraktit, bet wiau dſihwē iſweſt newarēš. Par to juridiskā komiſijā pahrunaja un tadehł ta tureiāš pee ſchita aprobeſchojuma; t. i. atteezinaja likumu uſ walſtš un komunal-eeſtahdem, bet ne uſ katru priwateeſtahdi.

Preſidents J. Tſchakſte: Eš liſſchu uſ balſoſchānu papreeſſchu to papildina-
jumu, kuru ir redigejuſe kara klauſibas komiſija, tā plaſchako. Tā tad kara klauſibas
komiſijas papildinajums ir atraidits ar 36 balſim pret 26—1 atturoteeš. Tagad eš
liſſchu uſ balſoſchānu juridiskā komiſijas papildinajumu tahdā redakzijā, tā wiſſch
tika te preeſſchā zeltš. Juridiskā komiſijas pahrlabojums ir peenemts ar 39 balſim
pret 16—8 atturoteeš. Tagad eš liſſchu wiſu ſchito likumu uſ balſoſchānu ar nule
peenemto papildinajumu 3 laſiſhanā. Tā tad likums ir 3 laſijumā galīgi peenemts.
Nahloſchāiš deenas kahrtibas punktiš ir likums par nodolli uſ tehju. Waj
wiſeem Tautāš Padomeš lozekkeem ir „Waldbibas Wehtneſchā“ ekſemplarš, kurā wiſſch
atrodaš? Eš atklahju wiſpahrigāš debates. Referentš.

Referentš aiſrahda, ka ſinaſſchu komiſijā likums par nodolli uſ tehju nekahdaš
ſewiſſchāš domu ſtarpibaš nezehla un tadehł wina leel preeſſchā atſiht ſcho projektū par
ſteidſamū.

Preſidents J. Tſchakſte: Eš liſſchu nobalſot likuma ſteidſamibu un luhdſu
peezelteeš toš, ka atſiht likuma ſteidſamibu. Tā tad ſteidſamiba peenemta. Pee wiſ-
pahrigām debatēm neweēš naw peeteizeeš. Tagad eš liſſchu nobalſot pahreju uſ pantu
laſiſchānu. Pahreja uſ pantu laſiſchānu weenbalſīgi peenemta. (Pehž tam weenbalſīgi
peenem atſewiſſchāš pantuš un wiſu likumu).

Preſidents J. Tſchakſte: Mehš pahreeſim uſ nahloſcho deenas kahrtibas
punktu. Tas ir rihojums par mahžibaš walodu latweeſchu ſkolāš un
ſkolotaju wehleſchānu. Iſglihtibaš miniſtra kungs nemš wahrdu.

Raſparſonš: Augſti godatee Tautāš Padomeš lozekki! Kad ſchito riho-
jumu eefneehja Tautāš Padomei, toreij wehł nebij paredſamš, waj paguhš gatawu dabut
un eefneegt Tautāš Padomei ſchini ſeſijā wiſpahrejo ſkolu eekahrtāš projektū. Tomehr
iſdewāš ſchōš abuš projektūš tik tahlu dabut, ka wareja eefneegt Tautāš Padomei,
un nupat ſche eš dſirdeju, ſcho pehžpusdeen, ka wiſpahrejo ſkolu projektū ſahš ap-
ſpreeſt riht Tautāš Padomeš ſkolu komiſija. Eš iſmaſaiš rihojumuš, kurſch iſdots
16. dezembri, tika eefneegts Tautāš Padomei, lai wiſſch neſaudetu ſawu ſpehku; ja
taš ſaudetu ſawu ſpehku, tad buhtu nepatihtkamš ſtahwollis ſchini ſinā, bet tā ka riht
no rihta ſahš wiſpahrigi pahſpreeſt un tadehł, ka wiſſch nahš preeſſchā, nebuhtu
eeteizamš tagad atſewiſſchki pahſpreeſt ſcho maſo rihojumu, tadehł ka wiſſch ſtahw
wiſtinwata ſakarā ar likumprojektū, kuru apſpreebiš riht. Tadehł eš luhdſu atklaut
nem ſcho rihojumu atpakał un luhdſu atwainot, ka taš noteek tit wehlu.

Preſidents J. Tſchakſte: Iſglihtibaš miniſtra kungs no ſawaš puſeš nem
ſcho rihojumu atpakał; waj Tautāš Padomei ir ko eebliſt?

Dehkenš (no ſozialdemokratu frakzijāš): No ſkolāš komiſijas zaurſkatiteem
projekteem weēš jau ſchodeen ir atbihdits un man, tā ſkolu komiſijas referentam, dara
pahmetumus, ka eš neefot aiſſtahwejiš ſteidſamibu, kaš man bija uſdots. To projektū
tikai atlika lihđš nahloſchāi ſehdei, bet pret to, ka ſcho rihojumu dod pawiſam atpakał,
eš eſmu ſpeeſtiš uſſtahteeš un luhgt wiau peenemt ſteidſamā kahrtā. Kahda eemeſla
dehł miniſtra kungs uſſtahjaš ar ſchahdu preeſſchlikumu? Wiſſch bji klaht, kad mehš
ſcho rihojumu apſkatijam, kad mehš par wiau ſihki debatejam, pee tam iſſchlihrām
ari daſchuš prinzipieluš jautajumuš. Wiſam bij ſinamš, ka preſidijam bij eefneegts
ziš plaſchāš projektš un tomehr miniſtra kungs netureja par wajadſigu mums teikt,
ka wiſš taš darbš, ko mehš darijuſchi, ir welts, ka wiſſch to nonemš no deenas kahr-
tibaš. Loti daubš prinzipieli jautajumu bija iſſchirti ſakarā ar ſcho maſo likum-
projektū, kurſch tai plaſchātajā projektā nemaš neeetilpſt. Ja ſchitoš pantuš, par kureem
eet runa, war eelikt plaſchātajā projektā, tad tit pat labi warēš no ta kahduš pahriš
pantuš iſmeſt. Miniſtrš ſaka, ka riht komiſija ſahš nodarboteeš ar plaſchālo projektū.
Riht eefahš, bet kad to pabeigš? Kad taš nahš beigāš? War iſnahkt, ka ſlehđſ
ſeſiju. Mehš brauzam uſ mahjam un mums naw nekahda likumiga pamata ſkolu leetāš.
Eš tā komiſijas referentš leetu preeſſchā ſchodeen pat ſtahteeš pee ſchi projekta apſkati-
ſchānaš un neatlikt wiau uſ kahdu ſinamū laiku, lai mums rodāš jel kahdi droſchi
pamati muhſu ſkolai, jaunam mahžibaš gadam ſahkoteeš.

tala. Waj wiseem Tautas Padomes lozēkeem ir drukateē ešemplari? Gerunu naw, tā tad ir. Es atļahju wispahrigas debates. Referents Wihtols ruudās.

Wihtols: Waldiba šho likumprojektu ešneeguši peeturotees pee Kreewijas likuma. Tani ušstaititi wairati panti. Bet tā ka dašči nemas nešhmejas uš mušfu apstahleem, komišija nahza pee flehdsena, ka wini Jaredige no jauna. Waru minet, ka galwenais pahrgrosijums, kas te eewedams, ir tas, ka nodokli nemami ari no fiškredita eestahdem, kuras pehz Kreewijas likuma bija atswabinatas no nodoklu maksāšanas. Komišija ar halves wairatumu nolehma, ka tahdas eestahdes Baltija nemas naw peelihdinamas Kreewijas fiškredita eestahdem. Baltijas fiškredita eestahdes ir daudš leelakas un winām daudš leelaki noguldijumi un apgrošijumi, un winām, ka teesčām tautas masu representetajām, ir janes lihds ar winu nodokli, kuzi walstij waja-dšigi preefšch walšis budšeta šawešanas lihdsšwarā. Tā ka winas ari ir špehšigās šamafat šho nodokli, tad komišija weenojās, ka winām 5% nodoklis jamafš walstij par labu. Finansu komišija ir šagatawoti likumu projekti par semes un pilšehtu nekustamu ihpaščumu aplikšanu ar nodokleem apmešram 1% leelumā no ihpaščuma wehrtibas, tamdehl komišija nahza pee flehdsena, ka ari kapitaleem jateek aplikteem ar nodokleem, apmešram weena % leelumā no wina wehrtibas. Komišija leek preefšchā, ka beš šahrtigā nodokla buhtu wehl nemams weenreššigs nodoklis no eenahkumeem no kapitaleem walstij par labu 20% leelumā. Ja zaurmehrā kapitals dob 5% eenahkuma, tad nemot no ta 20%, tā tad 1/3 dala isnahktu 1% no kapitala walstij par labu. Pee nodoklu nešanas tad pedalitos weenlihdsigi tā semes ihpaščuneeki, tā pilšehtu ihpaščums un kapitals. Kurušch ir špehšigats nodoklis nest? Kur nodoklu nešana ir weeglata — waj kuponus nogreeshot no wehrtšpapireem, waj semi apštrahdajot un namus buhwesot? Weeglat ir nogreest kuponus, ne ka semi apštrahdat un mahjas buhwet. Komišija leek preefšchā šho projektu peenemt, lai ari mantigās šchiras ped-alitos pee nodoklu nešanas. Tahlateē pahrgrosijumi šelošchi: Pehz agrakā Kreewijas likuma bija isflehgats no nodoklu nešanas akšiju un pašu beedribas, kuras maksaja šewišchu kapitala nodokli; peemehram 15 šap. no katreem 100 rubleem. Tā ka šho nodokli maksaja eestahde, bet newis tās peršonas, kas šanehma diwidendi, komišija nolehma, lai ari tee dotu walstij no šawas pelnas šinamu daku. Tas pants tapehš teek šrihpots. Tad tahlak 6. pantā ir minets, ka ja finansu ministrija ar nodokla apreškiju naw meerā, tad finansu ministrijas preefšchahwis kopā ar eestahdes preefšchahweem pahšwanda maksajamā nodokla leelumu un weenojās šawā šarpā. Ja ween-šanās nenoteek, nodoklis maksajams pehz finansu ministrijas apreškina, pehz kam eestahdei teesšiba pahšuhšdet nepareišo nodokla apreškinoššanu. Tahlak ir teikts, ka eestahdem waj atšewišchām peršonam ir dotas teesšibas pahšuhšdet teefas želā, jo azumirkli mums naw to instantšchu, kahdas ir paredšetas Kreewijas likumā. Ja teefa atšihst, ka prasiba ir dibinata, tad nodoklis teek maksats atpakaļ. Žiti panti paleek tahdā pašā redatšija, kahdi wini bija. Šewehrojot to, ka eenahkumi ir wjadšigi un lai walstij nodrošhinatu leelakas šumas un nodoklis eelafejams drišakā laikā, komišija leek preefšchā atšihst šho likuma projektu par šeidsamu un luhdi to peenemt.

Solts: Kā jau referents mineja, no waldibas šchis likumprojekts bija ešneegts žitadā weidā. Tika likts preefšchā wina peenemt tā, ka tas bij paredšets Kreewijas likumos. Finansu komišija šho likumprojektu grošija deesgan štiprā mehrā. Tas šhmejas šewišchi uš to, ka no noguldijumeem fiškredita eestahdes ari nolehma nemt 5% nodokli. Referents to komišijas wairatuma wahrdā šhe aišstahweja. Wan leekas, ka uš leetu wjadsetu škatitees ari no žitas pušes. Kreewijas likumam bija gaischi redšams noluhšs: šekmet fiškredita eestahču ušplauššanu, lai tās waretu at-ihšititees un nest palihdsibu plašchakām aprindām, kur šchahda palihdsiba loti wehlama. Šchis 5% nodoklis no noguldijumu rentem teefšam neišklaufas tiš leels, ka wiši no-gulditaji to newaretu maksat. Bet no šwara šhe ir tas, ka mušfu leelās naudas eestahdes no šaweem lihdsleekem to šamafšā un neatweel teefchi no noguldijumeem. Pee leeleem apgrošijumeem winām tas weegli ešpehšjams. Bet ja nu ari šihām kredita eestahdem šchahds nodoklis buhtu jamafšā no šaweem lihdsleekem, tad tas deesgan eewehrojāmā mehrā apgruštinate wina budšetu. Waretu pat raštees jantajums, waj pee mums Watwižā tad fiškredita eestahdes waretu nodibinrees un ušplaukt tahdā mehrā, ka tas notizis lihds šchim. Warušt eebildis, ka tas ari nemas naw wjadšigs. Šs no šawas pušes waru teikt un domaju, ka ari katris, kas pašihst mušfu kredita

leetu, tam peekritis, ka šhās eestahdes nefuščas mums daudš laba neween agraf, bet pat ari šhajos kara gados. Par to newar buht nelahdu ſchaubn, un zitadt ari uš ſcho leetu newar ſtatitees. Mums jaſin, ka daščus gadu defmitus atpakaf latweeſchu kredit eestahdes tiſko ſaſka nodibinatees un tās bija titai fiſtkredita eestahdes, kuru ſdewumu un eenahkumu buhſjets bij loti maſs un ſaſneebſa tik daščus 1000 rublūs. Ja tās apgruhtinatu ar leekeem nodokleem, kaut ar neleeleem, tās winām buhtu ſtipri ſajuhtams. Kā jau mineju, pirmās latweeſchu naudas eestahdes bija fiſtkredita eestahdes. Tās ir palihdſejuščas naht latweeſcheem pee turibaš, atwehrt paſcheem ſawas darbnižas, weikalūs u. t. t. Jaewehro wehl tās, ka pehž Kreewijas likuma, kuřeſch ari pee mums teef peemehrots, fiſtkredita eestahſchu darbiba ir loti eerobeshota, winām naw atkauti daudſi operaziju weidi, ar kureem nodarbojas peem. ſawſtarpigaš kreditbeedribas. Kamehr naw iſſtrahdati wiſpahrigi likumi, kuri winām dotu lihdfiugas teeſibaš ar zitām naudaš eestahdem, buhtu gluſchi nelogifki, uſlikt winām lihdfiugas maſſajumus ar leelām bankam. Agrafās maſās fiſtkreditu eestahdes pa wairakeem gabeem ari pee mums iſauguščas leelaš. Daščas no tām pahrwehrtuščas par ſawſtarpejam kreditbeedribam, kuras apkalpo tās lauſchu ſchiras, kuri operē ar leelakam ſumam, ar weſkeem preekſch ſewiſchſcheem tirdſneezibaš uſnehmumeem u. t. t. Behdejos gados bija redſams, ka leelako banku mums ſamehrā deeſgan daudš, bet tomehr dibinajaš klahst jaumas fiſtkredita eestahdes. Tās iſſkaidrojaš ar to, ka ſhās leelās bankas toš maſos laudis wairs neewehro. Winās negrib nodarbotees ar ſiſkaku aisdewumu iſſneegſchanu, bet apmeerina tik leelos kapitaliſtus, kuri operē ar leelakām naudaš ſumam. Tā tad bija wajadſiba pehž tahdām fiſtkredita eestahdem, kaš patura ažiš maſo lauſchu intereſeš. Eš domaju, ka tās tā ari buhš uš preekſchu. Waretu eebilt to, ka agrafās fiſtkredita eestahdes uš laukeem un pilſehtās ir iſauguščas tik leelaš, ka katrā ſinā ari winās waretu likuma projektā paredſetos prozentus maſſat. Bet tad wajadſetu iſdot likumu un norobeshot, kuras ir uſſkatamas par fiſtkredit eestahdem un kuras ne, nemot wehrā ari winu pehž ſtateem atkautās operazijaš, bet ſazit, ka wiſām fiſtkredita eestahdem ir jamaſſā minetaš nodokliš, tās buhtu nepareiſi. Ja gribetu teikt, ka prinziptš ir tahdš, ka no wiſeem naudaš noguldijsmeem ir procentu nodokliš nemams, tad man japeebilt, ka ſhiš prinziptš naw iſweſtš lihdfi galam zauri, jo no procentu nodokli ar atſwabinati noguldijsumi walts krahiſkaſe. Tā tad paplaſchinot ſcho jehdſeemu, un atſwabinajot fiſtkredita eestahdes no ſcheem nodokleem, ar to buhtu ſchi atkaphſchanās padarita titai plaſchata. Kaš atezas uš weenreijejo 20% nodokli, eš atrodu, ka tās buhtu nemams ari no teem noguldijsmeem kuri teef eeguldi wiſtš kredittkaſeš. Pahſpreekſhot likuma projektu pa panteem, eš eenefiſchu papildinajumu, ka fiſtkredita eestahdes no 5% nodokli atſwabinamas.

B e r g ſ o n s : Bilnigi peewenodameeš preekſchrunatajam, eš gribu wehl papildinat tahlat. Kā jau ſinams, par fiſtkrediteestahdem teef uſſtatiti ari kooperatiwi, un wineem ir teeſibaš peenemt noguldijsumus. Zil man ſinams, ne titai pilſoniſkeem kooperatiweem, bet ari ſtrahdneeku kooperatiweem ir teeſibaš peenemt noguldijsumus. Tad ja mehš to pantu atſtahjam, kahdš wiſch te ir, tad buhš jamaſſā pahrtikaš beedribam wiſi tee nodokli no teem noguldijsmeem, kuri eemalfati no beedreem un nebeedreem. Tad eš wehl gribetu ſawu fraſzijaš beedri Golta kungu papildinat ar to, ka wiſch peeteekoſchā mehrā naw iſzehliš fiſtkredit eestahſchu noſthmi. Eš negribu paka-wetees pee muhſu leelo banku diſhweš; ta ir wena tumſcha lapas puſe muhſu ekonomiklās kulturās wehſture. Pee ſchitās muhſu kredit eestahſchu leelo banku politikāš, labaf ir ka pee winās nepatawejaš; turpretim tās maſās kaſeš, lai daudš maſ waretu preti ſtrahdat leelajām kaſem, tad winās bij ſpeeſtas nodibinatees loti daudš, warbuht par daudš. Bet ka winās nemaš nebuhtu wajadſigaš, to neweens newarēš peerahdit. Kā jau ſinams, leelās bankās maſe zilweki kreditu newareja dabuht, un tadehl wineem bij ſaſadodas lopā, lai ſawu ekſiſtenzi noturetū wiſš uhdens. Ja tagad apliſš maſās kaſeš ar leelcem nodokleem, tā preekſchrunatajāš aiſrahdija, tad nodokli nowediš winās pee bankrota, un tad palikš titai leelās bankāš. Ja maſās kaſeš iſputeš, tad ari tās aprindas, kuras ſtahw aiſ winām — ekonomifki panihſš. Kā eš teizu un waru apleezinat, ka maſeem zilwekeem tik par beedreem leelās bankās preekſch kara bij pilnigi neeſpehjamš, un ja weenam otram iſdewāš zaur paſiſchchanam eekſchā tik, tad tomehr kreditu dabuht bija ahſkahrīgi gruht. Banku direktori dewa ſaweem paſiſtameem leelūs kredittuš, kuri buhweja 5 waj 6 namuš, bet amatneekš, kuřeſch gribeja ſawu

weikalu paplašāinat nedabuja ne šarkana grašāa. Es eesneegšāu rakšiški, ka šihkredit eestahdes no 5% nodokļa pagaidam buhtu atšwabinamas. Man nekas naw pretim, ka eemestu šinamu eerohešojuumu, kuras kafes pehz šawas bilanzas ušstatamas par šihkrediteestahdem un kuras par leelām bankām.

Wihtols: Es gribu ašrahdit preekšrunatajam, ka likums, kuruš atšāšir šreewijas šihkredita eestahdes un kuruš atšina, ka winas ir masas, šihkas eestahdes — išeibšās 20. martā 1917. gadā. Tad winām tilka dotas tahdas pašāas teešības ka leelām bankām, pehz kam winas šawos statutos eeweda wišas tās pašāas operazijas tahdas winas bij paredsetas leelās bankās, šinams ka ne til leelās šunās, bet katrā šinā ari teešības mašināšāanu tur wairs nebij. Es gribetu pakawetees pee ta, kahdas pehz agrākā šreewijas likuma bija domatas šihkrediteestahdes. Tās bija tās, kuras ašdewa 15 lihš 20 rub., un 50 rub. jau škaitijās par deegam leelu ašnehmumu. Pee mums tahdas šunās nebij, jo ar tahdām šunām pee mums nešo newareja eesāht. Tā tad šarpiba šarp šreewijas un Watwijas šihkrediteestahdem bij milšigi leela. To jau zara laikos atšina zara waldbības wišri, un gribeja muhs ar waru atšāširt no šihkredita eestahdem. Tajos laikos mums bij wajašiga aššardšiba pret leelajām bankām. Bet tagad, kur mums ir tautiška walšis un kopigas intrefes, un kur wišem weenadi ir janes šdewumu nastā, es domaju, ka katrā šinā buhtu wehlams, ka ari šihkrediteestahdes nemtu dalibu pee nodokļu nastu nešāonās, kas teek ušlikta wišai tautai, un ka šāo nastu nes ne tikai bagatais, bet ari šrahdneeks, katris pehz šawām špešjam. Tee šrahdneeki, kas nauđu krašj, gulba to krašjkafē un nelaišā wianu apgrošibā, peerahda, ka winām pašāam nauđa naw wajašiga, bet wišāš til grib weegli šanemt nauđas pelnu. Un šaprotama leeta, ja wišāš atšihš, ka nodoklis par leelu, tad lai wišāš ari drušku pašrahdā ar galwu un mehšina drušku ušnehmigaki nauđu šleetot. Bet ja wišāš bilnigi apmeerināšās ar weeglat dabuhtu pelnu, un grib, lai ziti rakšotu un dotu eespešju, lai winām waretu procentus šamafšat, tad lai mašā nodokli. Walšis bankā prozentes ir daudš masakas, wina mašā 4%, bet šihkrediteestahdes mašā 5 pat 6%. Ja kahds šrahdneeks grib noguldit šawu nauđu krašjkafē, tad wišāš nes ar nodomu, dabut wairak procentu. Ja mehš nu no tām procentem atwiššim 5% nost, tad išnāht, ka wišāš par šawu nogulbijumu šihkredit eestahde ari wiššliktašajā gadijumā dabon 4 rub. 75 kap., tas ir tomehr wairak, neka tās, kas nogulda walšis bankā. Bet ja tas šawu nogulbijumu tomehr nes uš walšis krašjkafē un tur dabon tikai 4 rub., tad išnāht, ka wišāš apmeerināšās ar masakām procentem; tadeht ašrahdijums, ka nodoklis nāht par launu šrahdneeku šāškirai, neštur kriticam. Tahkat bija teikšs par ziteem kooperatiweem, peem., pašrtikas beedribam, kwi peenem nogulbijumus, un wāj no teem ari prašit nodokli no procentem. Širmā pantā teek runats par kreditu beedribam un šihkreditu eestahdem bet ne par pašrtikas beedribam. Naw nemas runa, ka ari tām jamafšā nodoklis, bet tikai tām eestahdem, kuras te ir ušškaititas, un tās ir: šihkreditu eestahdes un bankas šantori. Tām kooperatiwām eestahdem, par kūrām preekšrunatašs runaja, naw janes ne 25% nodoklis ne 20% nodoklis. Tahkat, leelās bankās, ka no štatistikas redšams, leelā mehšā dabon nogulbijumus no šihkeem, maseem nogulditajeem. Des ta, ka wini ir ar meeru šanemt mašaku procentu no leelām bankām, es paštrihpoju, wini zeekā wehl wairak un pee tam nes nodoklus. Bet tā, ka wini nes bankās, kuras masos nogulditajūs nepabalsta, par to wineem wajašetu ušlikt wehl leelatu nodokli, masakais 10% nodokli, lai tas atradinatu no newehlamās parahdbības. Likums ir pilnigi reals un peenemams šewišāki tamdeht, ka mehš wiš esam pilnigi weenadi. Muhsu Watwijas šihkrediteestahdes ar šaweem ašdewumeem tāpat ka kreditbeedribas dod nauđu, lai ašnehmeji waretu zelt namus. Ja mehš škatifimees uš lauku ihpašneekēem, tad redšam, ka tee ašnem ne tikai šimteem rubkeem, bet tuhštufšeem, pat dešmit tuhštufšeem, tad ir pilnigi šaprotams, ka lauku krašjkafes ir špešjigas ari nodoklis mašfat. Šalwe-nais eemeslis, ka kreditu eestahdes Baltijā plauka, bij tas, ka muhsu šihkrediteestahdem bij leelakas teešības, nekā šihkrediteestahdem šreewijā, un tadeht winas leeliski plauka un wareja nešt tautai daudš laba. Mums naw ari nogulbijumu par 5 un 25 rub., ja ir, tad koti reti, tapehz buhtu weeali nodokli nešt un te rodas maseem nogulditajeem gandarijums, ka ari wini war peebalitees pee walšis uššuhwes.

Manāšis: Tantas Wadomes lozekki! Es šawam preekšrunatajam taišišāu tikai weemu peesihmi. Wišāš galwenām šahrtam uššwehra, it ka darba laudis nogulditu

ſawu naudu tikai leelās pekšas bešt. Pehz maneem eestateem, tas nu gan naw bijis un nebuhs. Latwijās naudas eestahſchu kapitali ſaſtahdijās gan no darba ſauſchu graſcheem, kuri ſuhri gruhti pelniti. Wini aiſnes ſawas atſzinatās kapeiſkas newis, lai tur leeloš prozentūs dabutu, bet lai buhtu ſahdreifejā ſlimibas gadjeenā, waj gruhtā beſdarba laikā ſahds atſpaids. Netaiſniba, ka ſcheem darba laudim tagad nodarita, ir teeſcham uš debefim brehzoſcha. Tai laikā, kad uſnahza truſtkums, peemehram, behglu deenās, dabut ſawu naudu ahrā no bankam bij koti gruhti, un ja ſahds dabuja, tad koti maš. ſrahdijās, ka kapitalu nebija: tee bija ſabuhweti namoš. Bet tagad, kad ſchee nami teek pahrdoti un noguldijumus tautai atmaſā, tad rezultati luht ſchahdi: ja peemehram namu buhw:tajs bija aiſnehmees 100.000 rublu, tad tagad wiſch namu pahrdodot ſanem par to 6—700.000 rublu. Tā tad atmaſajot bankā ſawu aiſnehmumu wiſch eebaſch 5—600.000 rublu ſawā kabatā, protams, uš tautas rehklua, kaš dabu ſawus noguldijumus atmaſatus freemu rubloš, un mehš ſinam, ka ſchis freemu rubliš naw nebuht wairš tajā wehrtibā, ſahdā taš bij preeſch kara, kad noguldija, bet ir tikai 2—3 kapeiſkas wehrtš. Tā tad darba laudis par ſaweem noguldi- teem rubleem ſanem tagad tikai nedaudš kapeiſkas.

Preſidents J. Tſchakſte: Eš liſchu uš balſoſchamu jantajumu par ſeidsamibu. Tā tad ſeidsamiba weenbalſigi atſhta. — Runataju ſaraktš pee wiſpahrejām debatem par ſcho likumu ir iſbeigts. Tā ka neweens runatajš wairš naw peeteizees, tad eš liſchu Tautas Padomei nobalſot pahreju uš atſewiſchu pantu laiſchamu. Tā tad weenbalſigi nolenta pahreja uš pantu laiſchamu. — Wirſrakſts un ewads: (nolaſa). Pee wahrda neweens nepeteizas. Kaš ir pret? Naw. Kaš atturās? — Ari naw. Tā tad ſchis wirſrakſts peenents. § 1. Man ir eſneegts weens pahrlabojums. Rā rahdas, wairat naw; wiſch ſkan tā: Pehz wahrdeem „ſawſtarpejas kreditbeedribas“ ſtrihpot wahrduš „ſihkredita eestahdes“.

Waldmans: Godajamee Tautas Padomes lozekli! Noklauſotees pehdejo runataja Tautas Padomes lozekli Ranku runu, janahk pee ſlehdeena, ka darba tauta teek kraſhta deenu no deenas, ka wina wehrtigas naudas weetā, ta rublu weetā, to wina noguldija gadus deſmit atpaſat, tagad dabu atpaſat newehrtigu naudu. Man paleek tahds eespaids, ja mehš taiſam ſlehdeenu no pehdejās runas, tad mums japeeleek ar wiſi ſpehti, lai bankas pawiſam iſnihzinatu. Kā zitadi war nowehrſt to netaiſnibu, ka leele uſnehmeſt ar banku palihdſibu ir ar tautas naudu eedſihwojuſchees leelā kapi- talā un mafee naudas kraſheji paſaudē wiſu. Tā tad mums wajaga wiſeem ſpehkeem zenſtees, lai priwatkraſhkaſeš nebuhtu, lai wiſa nauda tiktu noguldita walſts bankā; man rahdas, to nezenſchas panahkt ſchis pahrlabojums pee likuma. Walſts bankā noguldijumi ir atſwabinati no 5% nodokla maſas. Ja priwatbankas neſpehš ſcho 5% nodokli neſt, tad winaš eſſitet newarēš, un nogulditaji neſtš ſawu naudu walſts kaſe, kura tad buhš leela un ſupra. Lai walſts bankās ſapluhſtu leelaš naudas ſumas, to mums wajaga gahdat. Sihkredita eestahdem naw taš atweeglojums dodams, jo tā juhš redſeet, tad leelās bankas ſpehš ſaweem nogulditajeem atmaſat noguldijumus, kamehr maſas bankas paleek wiſeem parahdā un ſaweem nogulditajeem neſpehš naudu atmaſat. Ari no ſchi ſtahwolka mums wajaga weſt tahdu finanſu politiſu, lai paſiah- wetu tahdas banias, kaš ſpehš ſaweem nogulditajeem noguldijumus atmaſat un ſawu peenahkumu iſpildit, bet newis pabalſtit ſihkās, maſas banzināš, kur tauta teek maldi- nata, kur wina eegulda ſawus graſchus un brihdi, kad winai nauda ir wajadsiga, newar dabut atpaſat. Eš domaju, ka pahrlabojums buhtu atraidams.

Goltš: Taš, ko preeſchrunatajš teiza, taš nu pawiſam weegli apſtrihdams: Kad wiſch apgalwo, ka maſas kaſes newar atmaſat ſaweem nogulditajeem, taš nebuht neſaſkan ar pateſibu. Maſas kaſes iſmaſā ſamehrā daudš wairat, nekā leelās. Par to war pahrleezinates jau riht uš weetas. Tahlat preeſchrunatajš domā, ka wiſi noguldijumi eeneſami walſts kaſe. Taš jau buhtu koti labi, bet eš neſim, waj walſts kaſe uſnemſees wiſas taš operazijas, kuras tagad iſdara maſas bankas. Wina gan ſanemš naudu, bet waj wina palihdſeš wajadsibas gadijumā weenam, otram zilwekam, waj wina iſſneegš ai dewumus 2—3000 rub. leelus, par to eš koti ſchaubos. Taš winai weenfahriſchi nebuhs eespehams. Eš domaju, ka wina uš to ari nemas nereſlektē. Referents Wihtolš peeweda kā argumentu to, ka zaur atweeglinato ſtahwolki lihdſ- ſchinezās ſihkredita eestahdes Baltijā eſot koti uſplaukſchās, nu — tā tad jauſleek winām nodokli, lai winaš wairš turpmat neuplauktu. Zitadu ſlehdeenu no referenta

istteizeena es newaru taifit. Es turpreti wehlos, lai winas usplanktu ari us preekšču. Un lai tas notiftu, winam ir jabod šchis atweeglinajums. Par to dand runat ir leeki. Ja kreewu semneekam bijis deefgan ar 5, 10, 20—30 rublu leelu aifnehmumu, tad mehs Baltija par fihkredita eestahdem turejam eestahdes, kuras operē ar 10—20 fahrt leelakam sumam. Saprotama leeta, war jau noteikt sinamu normu, warbuht pehz bilanzes waj noguldijumu leeluma, kuras usskatamas par fihkredita eestahdem. Katra sinā tur ir atrodama iseja. Paschas leetas laba wajadsetu walstij fihkredita eestahdes pabalstīt, lai teem maseem zilweeem wajadstibas brihdi buhtu weegli pee-etams kredits, jo pee leelajam un walsts bankam wini tahdu neatradis. Es ufturu spehta fawu papildinajumu.

B e r g s o n s : Es gribu wehl weenu jautajumu usstahdit komifijas referentam. Winšč teiza, ka koperatiwi un pahritkas beedribas, kuri peenem noguldijumus, esot atswabinati no nodokleem. Bet pee mums Latwija bes tam eestahdem, kuras pagahja sem fihkredita eestahšču likuma, tahds bija kreewija un kusch esot atzeltš 1917. g., bija ari wehl zitas. Es gribu teikt, ka Nigā pehdejā laikā preekšč kara nodibinatas pawisam fewiščka tipa fihkredita eestahdes. Zeelo pilsonu aprindās winas fawu par Sweginzowa kafem, pehz bijušchā Nigas gubernatora wahda. Winas bija weentahrschi apstiprinatas no Widsemes gubernatora pee palihdsibas beedribam. Winas bij padotas fihkredita eestahšču likumeem, kuri bij kreewija lihds 1917. gadam, bet no leelo banku direktoreem winas tika usskatitas kā ahrpus kredita uftawa esofčas. Tee winas mehginaja nostahdit par nelegalām, par juridiski neesofchām, lai gan wifas komunal un walsts eestahdes winas flaitija par likumigām, tomehr fawada tipa. Es luhgtu komifijas referentu, waj ari us tam fihkredita eestahdem atteegas šchis nodoklis, waj tās paect sem minetā definejuma.

R e f e r e n t s W i h t o l s : Preekščrunatajam gribu atbildet to, ka bij eespehšams diwejadā weidā dibinat krahščases. Pirmais weids, parastais, ka dibinajās krahščases pilsehtās un us laukeem, tās apstiprina Sihkredita eestahšču Pahrwalbe. Otrs weids tā fanktās šchauri fabeeristās eestahdes, kuras wareja apstiprinat teescht gubernators un katrā pagastā, katrā pagasta paschwaldibas eestahde wareja atwehrt fawu kafi. Kreewija tās ari leelā mehtrā darbojās, bet pee mums Latwija wairak rihkojās us kooperatiweem pamateem. Bija gan ari pee mums kreewijas eeredni, kuri gribeja winas eewest ari Baltija. Dand winas tika eerihkotās Widsemē. Katrā sinā ari tās kafes ir padotas fihkrediteestahšču likumeem. Winas paect pilnigi sem sčt likuma, ja winas ir fihkredita eestahdes. Es gribu atbildet Gotka lungam, ka wina bailes fihkredita eestahdes, ja winam usleek mineto nodokli, nebuhtu spehšigās dšihwot un winam buhtu jaisbeidšas, nesafriht ar dšihwes teeschamibu, par to esmu pahrleezinats. Mufšu fihkredita eestahdes ir dšihwes spehšigās, un ja ari winam buhtu jamatšā nodokli daschu fintu rublu leelumā, nelikwideros, tās winam neto launu nebaritu, tikai pelna buhtu masaka par dascheem fints rubleem. Kas atteegas us nosaukumu „fihkredita eestahdes“, tad tās ir pilnigi apstribdams, jo newar fankt par fihkredita eestahdi, kura peenem noguldijumus par 500.000 un wairak rubleem un par tik pat leelu sumu isfneeds aifdemumus. Ja mehs greeschamees pee leelām bankam, redsam, ka winas ari aifdod neleelas sumas, fintas rublu. Walsts kafe, kura peenem leelus noguldijumus, peenem ari masus. Ja mehs usleekam nodokli us fihkredita eestahdem, tad mehs darot pahrestibu tam darba lauschu sčhtram, kuras fawu naidu nogulda masās kafēs. Pehz statistikām sinam, kuras wahza kreewijas walsts kafe par nogulditaju fahrtu, wezumu un fabeerisko stahwolti, flaidri redsams, ka leelako dalu noguldijumu eenes taifni masee wihri. Starpiba bij tik ta, ka wini neftatotees us semam procentem te padoti 5% nodoklim, bet Latwijas walsts kafēs nogulditam sumam nodoklis neteek atwiltš. Tashak es gribu uswehrt to, ka mufšu Latwijas walsti, kura dibinas us demokratiskeem pamateem, wifseem janem daliba pee walsts usbuhwes. Newar fazit, mehs negribam, mehs ne-spehjam nest walsts nodoklus. Lai mehs waretu fawu walsti usbuhwet, lai buhtu pa-teesi laba weegla dšihwe nahkotnē, tad mums šchis weenlihdsibas likums buhtu jaeweē. Un likums ir tahds, kas katram dod eespehju peedaltees, zif katram ir eespehšams un zif katram ihpafchuma, pee walsts nodokli neschanas. Ja mehs to atraiditu, mehs teiktu: „Mehs juhs newehlamees, juhs esiet par dand masini, lai juhs faiftitu pee nodokļa neschanas.“ Es domaju, ka tad mehs grehkošim pret demokratisma prinzi-peem. Es nedomaju, ka nogulditajs, kas buhs noguldijis 20 waj 50 rublu, atteikšes

atbalīt weenu daļu no šāvām procentem preekšč walsts wispahriģeem isdewumeem, fewiſchti, kur isdewumi teek neſti preekšč wahjakām ſchķiram, lai wināš waretu labāki dſihwot un waretu juſtees muhſu demofratifkā walſti, kā ſawās mahjās. Eš uſturu komiſķijas rebaļķiju

Balodis: Man tomehr gribas pabalstīt preekſchlikumu, ſtrihpot no likumprojekta wairdus „ſihķkrediteeſtahdes“. Eš gribu runāt no Latgales redſes ſtahwokka. Te teek runāts par kraħjaiſdewu ſabeedribām, tā ſautām krediteeſtahdem. Šķis ir weenigās naudas eeſtahdes, kuras ſpehlē lomū Latgales dſihwē. Man leekas, te taiſni ir tas politiſķlais jatajums, kuru mums wajađsetu paſtrihpot, ka mehš gribam dot eeſpeħju, ſtraħdat maſajeem laudim. Wihtola wahrbi, ka wajađsetu dot juſt ari teem maſajeem laudim, ka wini ir pilnteeſģi pilſoni nemot no teem mineto nodokli, ſawā ſinā paleek ſmeekģigi. Muhſu ļaunradamaļ walſtij jaſaſtahdas no ſchahdām maſam ſchuhninam un dabehļ taiſni iſķilu ļanem ſcho ſihķkredit eeſtaħſchu ſtahwoklis un ſihķkredit eeſtahdes wajađsetu taiſni tadeħļ ſtrihpot no to ſaraktā, kuzām buħtu jamaķķa nodoklis no noguldiķumu prozenteem. To praſa fewiſchti iſpoſitās Latgales ſtahwoklis.

Preſidents Tſchakſte: Eš liķķu uſ balſoſchānu preekſchlikumu ſtrihpot wahrdus „ſihķkrediteeſtahdes“. Eš luhdsu peeželtees toš, kaš preekšč. 30. Luhdsu peeželtees toš, kaš ir atturejuſchees no balſoſchānas? 2. (Sauzeens no ſahles: naw ķworuma!) (Wahrbauda ķworumu) 49, tā tad ir gan ķworums. Tā tad nolemts ſtrihpot wahrdus „ſihķkrediteeſtahdes“. Leħmums peenemts ar 30 balķim par, 17 pret un atturotees 2. Peeſģime pee pirmā panta. Gebildumu naw. Luhdsu peeželtees, kaš ir pret peeſģimes peenemſchānu? Naw. Kaš atturas? Naw. Weenbalģigi peenemts. § 2. Waj weħlatees motiwet? (No ſahles: „Tas ir ſķaidri“!) Te ir preekſchlikums peeneemot pantu c), kuzſch ſķan tā: „No noguldiķameem ſihķkrediteeſtahdes“. Tā kā zitu eeſneegunu un papildinaķumu naw, tad eš liķķu ſchito papildinaķumu uſ balſoſchānu. Luhdsu peeželtees toš, kaš ir par peenemſchānu? Luhģtu ſaķķaitit. 17. Luhdsu peeželtees, kaš ir pret! Naw. Kaš atturas! 19. Šķim preekſchlikumam truħķst abſolutas balķu majoritātes. Muhſu ķahrtibas rullis neparedſ tahdus gadijumus. No preſidija puſes buħtu preekſchlikums, balſot otrrei.

Wolts: Šķis papildinaķums, kuru eš eeſneedju, ir loģiſķas ſekas no pirmā panta. (Alħwe: Pahrtraukumu.)

Preſ. Tſchakſte: Kaš ir par pahrtraukumu? (wairakums). Eš taiſu pahrtraukumu uſ 10 minutem.

Seħdi pahrirauz pulķst. 7 un ſaħķ pulķst. 7,17 minutēs.

Preſ. Tſchakſte: Tantas Wadomes ſehde turpinās. Geſneegto papildinaķumu pee otra §, tā pantu e, eš liķķu uſ nobalſoſchānu. Waj ſapulķe warbuht neatzeras, tā wināš ſķan? Ja nē, eš winu nolāķiſchu. (Nolāſa). Luhdsu peeželtees toš, kaš ir par pahrlabojuma peenemſchānu. Luhģtu ſaķķaitit. 24. Luhdsu peeželtees, kaš ir pret. Pret 21. Kaš atturejuſchees? 3. (Waldmans) Tad ļau naw abſoluta wairakuma.) Tagad eš liķķu wiſu pantu uſ nobalſoſchānu un luhģtu peeželtees toš, kaš ir par otra panta peenemſchānu ar wiſeem pahrlabojumeem. Tā tad ar wiſām balķim pret tſchetrām — peenemts (§§ 3 liħds 9 peenemti w enbalģigi). Eš liķķu wiſu likumu ar teem papildinaķumeem, ķahdi ir peenemti ſchodeen, uſ balſoſchānu. Luhģtu peeželtees toš, kaš ir par ſchī likuma peenemſchānu wiſā wiſumā. Šķis likums ir peenemts otrā un peħdejā laķķjumā. Aħrpus deenas ķahrtibas ir eeſneegts rakſts ar uſrakſtu: „Latwijas Tauta.“ Šcho rakſtu eeſneeguſi ta komiſķija, kuru mehš eeſpreekſchejā ſehdē iſweħlejām. Waj wināſch ir wiſeem ſinams? (Nolāſat). Luhdsu ſekretara ķģu nolāķit.

Sekretars G. Bitte nolāſa: Latwijas tauta! Beelā paſaules kara ģruħtibās, peħķrewolūķijas laika breesmas, wispahrejo ſaimneezifķās un kulturelās dſihwes ſabrukumu Tu eſi ar waronigu paķeetibu panekuņģ un iſķeetuſi weena angſta meħrķa wahrda — eeģuħt un iſweſt dſihwē tantas paſchnoteiķſchānas teeſibas: ſaſtanā ar wairakuma gribu paſchāi briħwi iſſtraħdat un noteiķt walsts eeķahrtu, paſchāi weidot un iſķopt ſaimneezifķo un kulturelo dſihwi, paſchāi par ſewi waldit un paſchāi par ſewi lent. Ar neatķarigās Latwijas walsts proklamēſchānas aktu, 18. nowembri 1918. gadā ſchī Tawa ſuwerenā griba ſaħķa peenemt tauſtānu weidu. Bet ſķis Tawas aſarās dſimūſchās, ģruħtibās iſķihnitās un ar aſinim ſweħtitās teeſības ļau no paſchās pirmās deenas ir biķuſķas ſmagi apdraudetas no winu nahwiģeem eeņaidneekēem daſchadu aħreju waru weidā. No ķreewijas eebrukūſe komuniſķiſķā diķtatura ar ſawu neſchehģigo teroru

Tewi pušgadu ilgi tureja ņawā warā. Tu nepaspēdji wehl pilnigi no tās atkratītees, tad Tewi no jauna mehginaja ņaunaugt melnais brunīneeks, pabalstīs no ņawa waagara. Ar ņawu sobenu Tu drošsirdīgi atīti mehginajumu aīskahrt Tawas ņwehtās teeņibas. Tagad ņchīs atfīstais eenaidneeks pahr Tawu galwu ņneeds rofu ņewim radneezigam reaizijas ņpehtam ņreewijā — loltņhaktīmam. Koltņhaktīms, kas uņ komunīfma dru-pam grib atjannot wezo nedalamo kalpības ņreewiju, un junksrīkās Wahzijas reaizijas ņpehti, kuri pulzejas ņchāipus Wahzijas robeņam, no jauna apdraud Tawas paņchnolemņchanas teeņibas ar wiņņmagato diktaturu. Jelgawas notikumi, kuri deenu no deenas atbalsojas wiņā ņursemē, tam ir nepahrprotami leezīneeki. Tu katru diktaturas prinzipu jau eņi noraidījuņe, kā ņew naidīgu un to pahrleezinoņchi dokūmentejuņe ar demokratiņka Satwerņmes Sapulzes wehņeņchānu likuma iņstrahdaņchānu un peenemņchānu Tautas Padomē, kurņch nodroņchīna muņņu walņtīs eekahrtu ņaņtanā ar Tawu ņuwereno gribu. ņchi griba war pilnīgi iņteikteeņ tīkai wiņpahreizās, weenlīhdsīgās, teeņchās, aīņklatās un proporzionelās wehņeņchānās, kurās wiņam Watwiju apdņiwojojņchām tantībam nodroņchīna wiņu politiņko un kulturelo attīhtību. Tapēz Tu ar wiņu ņawu ņpehtu drošsirdīgi aīņtahweņi ņcho eeguwmu pret katru mehginajumu uņņpeest Tew diktaturu. Nowest ņemi līhds Satwerņmes ņapulzei tamdeht ir ņchi laīkmeta ņwarīgatais walņtiņkais uņdewums un wiņu pilņonu kopējais peenahkums.

Tautas Padome un uņ wīnās demokratiņkās platformas ņtahwōņchā Pagaidu Waldība ņchimbriņcham ir tās eestahdes, kurās grib dot ņemei meeru, kahrtību un maīņi. ņagatawojot zeku uņ Satwerņmes Sapulzi. Atklati un ņlepeni eenaidneeki grib Tewi kawet pee ņchi mehrka ņaņneegņchanas, uņbrukdama Tew ar eerotņcheem un raudņīdami ar glaimēem, draudeem un wiņadeem mulņinajumeem ņatrizinat Tew uņtīzību uņ Tawu walņtiņko darbu un Tawu ņuwereno waru.

Tauta! ņņi modrīga un paleez uņtīzīga pate ņew! ņini un ņaproti, kā Tew paņchāi jafak Taws līktenis. To nedaris ne Maņkawā, ne Berlinē, ne zitur kur. Taws ņiņiņkais ņpehts ir Tawa armija, kuru Tu ņīprini un kop kā ņawu glahbiņu, kā ņawu wairogu. Taws politiņkais ņpehts ir Tawa Tautas Padome, ap kuru Tu pulzejees un kurās mahņeenam Tu klawi. Naw zita zeka uņ Tawu ņuwerentati, kā weenīgi zaur Tautas Padomi uņ Satwerņmes Sapulzi.

Watwijas Tauta! Apņīnees, kā Tu neeņi peedehtlīs ne pee ņreewijas, ne pee Wahzijas! Watwija ir noteikta teritorija. Watwijas Tauta uņ ņchīs teritorijas ir weenīgā ņuwerenās waras neņeja. Apņīnadamās ņcho, eņi gatawa to apleezinat parastā deeniņkā darbā un uņ kaujas laīka karrā brihtī un katros apstahklos! (Applauņi).

ņņhakte: Pee wahrda naw neweens peeteizees. ņs līņchu preeņchlikumu uņ balņoņchānu un luhdsju peezelteeņ tos, kas ir par ņchi preeņchlikuma peenemņchānu? (Wiņi). Lubhdju peezelteeņ tos, kas ir pret ņchi preeņchlikuma peenemņchānu? Naw. Kas atturejuņchees? Naw. Tā tad weenbalkīgi peenemts. ņchīs preeņchlikums tīk nobodts redakzijas komīņijai. Mahtōņchais deenas kahrtības punktīs ir diwas interpelazijas, kurās Tautas Padome nobewa interpelaziju komīņijai, kura no ņawas puņes tās ar ņaweem ņlehdņeeneem un paņkaidrojumeem eņneegufe Tautas Padomei. Ja Tautas Padome wīnās peenemts, tad wīnās tīk eņneegtas atteezīgāi mīnīņtrijai. Waj Tautas Padome wehņas nolauņīteeņ interpelaziju komīņijas lehmumus?

Nolafā:

„Interpelazijas komīņijas ņlehdņeeni pee peepraņijuma par ņeemelu Watwijas Armijas Wirņpawehlneeka pawehli un komendantu rihzību.

- 1) ņeemelu Watwijas armijas Wirņpawehlneeka pawehle no 9. jūlija ņch. g. pehz ņaweem motīweem un ņawā buhtībā uņņkatama par pilnīgi pareīņu un par tahdu, kas iņņantka no laīka wajadņībam.
- 2) Interpelazijā minetee gadījumi naw uņņkatami kā ņchīs pawehles teeņchās ņeņas.
- 3) ņeemelu Watwijas Armijas Wirņpawehlneeka pawehle automaīņki krittūņi ar jaunu Armijas Wirņpawehlneeka un ņtāpu un ņajonu komendantu preeņchneeka eezelņchānu 15. jūlijā ņch. g.
- 4) ņewīdejojot komendantu rihzību, ņtāpu un ņajonu komendantu preeņchneeks atradis par wajadņīgu komendantu ņaņtahwu mainīt, atzelot komendantus no amateem un daņchus nobodot pat kaza teeņam par pahrņahpumeem un nolaidībam pee deenesta peenahkumu iņpildīņchanas.

5) Komissija konstatē, ka notikūšās patvarības un nelikumības, kā: meefas sodu leetofšana, spihdsinasšana, noschanshana bes kaut kahdas teefas, un atfihst, ka demokratiskā Latvijas republikā šahhdām nelikumibām nedrihtst buht weetas.

6) Gestatot peeprašijuma daku atteezibā uš Seemeku Latvijas Armijas Wirspawehlneeka pawehles atjelschannu par nepamatotu, komissija atfihst par pamatotu interpelazijas otru daku, t. i. par komendantu waras pahrfahpumeem, lihds ar to konstatejot komendantu rihzibā, ari noseedsigu nolatdibu waras neisleetofshanā, kas interpelazijā naw minets.

Tschakste: Waj Tautas Padome peefriht, ka šchis interpelazijas teef eefneegtas atteezīgajām ministrijām? Pee wahrda peeteizas Sahlits.

Sahlits: Es gribu peebilst daschus wahrbus pee ahreja formulejuma. Komissijai pateesibā wjadsetu skaidri aishadit tos faktus, kureš wina atraduse par pareiseem, atfihmet, ka tur un tur ir pahrfahpumi un tad galīgi formulēt peeprašijumu: Waj waldbai tas un tas ir sinams un kahbus fokus wina domā spert, lai pahrfahpumus nowehrstu. Nepeeteef ar to, ka interpelaziju ir eefneeguschi 10 Tautas Padomes lozekli, bet komissijai ta ir japahrbauda un skaidri jaatfihmē, ar ko Tautas Padome war greestees pee waldbas. Referatā aishadits, ka pirmo interpelazijas daku komissija atrod par nepamatotu un otru — par pamatotu. Weeni no fakteem ir pareisi, bet kuzi, no komissijas slehdseena tas naw redsams. Ja mehš šchini gadījumā to peelaischam, tad uš preekschu tas mums tomehr jagosā. Jafonstatē tee fakti, kuzi atfihit par pareiseem un galīgi jaformulē tas teksts, ar kahdu mehš greeščamees pee ministru kabinetā.

Bref. Tschakste: Wahrds Nonahzim no Semneeku Saweenibas.

Nonahzis: Komissija pahrrunaja paschā jashumā jautajumu, kā wispahrigi buhtu pee faktu ismekleschanas jarihtojas. Wina peenehma tahdu prinzipielu stahwolki, ka wina newar usnentees katrā gadījumā ismekleschanas komissijas lomū. Ismekleschana buhtu faifitā ar isbrautšchannu uš weetam, tas war wilttees loti ilgi un newar nahtit tik ahtri, kā wjadfigs, atbildēt Tautas Padomei. Komissija weenojās, ka tikai tad ismekleschana jaisdara, ja fakti ir apschaubami. Ja wini nemodina schaubas, tad apmeerinatees ar to parafitaju noklauschinaschannu un isfaut, warbuht, fewischkas personas — eefpertus, kas waretu dot pahrliezinofchus paschaidrojumuš. Kas atteezas uš šcho interpelaziju, tad tee fakti wisā wisumā schaubas nemodino, warbuht weens, otrs gadijums. Ismekleschanas wjadfibu atnehma tas, ka komissijai dēwa paschaidrojumuš rajonu un etapu komandants. Tas ir, to eerednu teeschais preekschneeks, pret kureem teef kuhdsiba wehrsta. Wian teeschee preekschneeki leezinaja apshudsetojem par flittu, apshudsedami tos pat wehl stingraki, nekā tas bija usdots interpelazijā. Wini isfchaidroja, ka wainigee komendantsi ir jau no amateem atzelti. Tadeht komissija tuwal neismelle, waj tee fakti wisi ir pareisi, waj nē? Tas atkriht pats no fewis un tadeht taišija tahdu wispahrigu generalatšinumu pehz wina buhtibas, neeweherojot to, waj fakti jashan, kā tur ir pemests. Bes tam, kas atteezas uš fakteem, teem naw teescha fakara ar paschu pawehli, jo peerahdijās, ka fakti ir notikūšchi jau pirms šchis pawehles isdoschanas. Bija pahrlieeziba, ka komendantu instituts ir ar loti leclām kluhdaju un wispahrigi ir loti behdiga parahdiba. Ar jaunās wirspawehlnieezibas un preekschneezibas eezelschannu ir apstahkli grossijuschees uš labo puši, bet, warbuht, ne tik pilnigi, kā tas bija wjadfigs.

Zelms: Man kā interpelazijas komissijas lozeklim jadow masi aishadijumi. Pee pirma panta slehdseena jafaka, ka es winam peefrist newareju komissijas sehde un ari tagad nē aif schahdeem eemesleem. Pawehle pehz fawas buhtibas naw pareisa, ja schis pawehles motiwi ir — isrehkinatees un sodit tos bijuschos leelneeku lihdsfinatajus un lihdsdalibneekus, arestet un nodot lauku kara teesai tos, kuzi darbojuschees pirms Latvijas kara stahwolka eeweschanas. Jafaka, ka pehz pastahwofcheem likumeem mums ir jaischkir diwu kara teesu kompetenze: parastās kara teefas un lauku kara teefas. Parastām kara teesam war nodot tikai tos, kuzi isdarijuschi noseegumu kara stahwolka laikā. Lauku kara teesai ir nejauschibas raksturs, tai teef nodoti itteesaschanaī tahdi noseedsneeki kara laikā, kuzi nokerti uš weetas pee pascha noseeguma un kuru noseegums ir neapshaubams. Nekad un nekahdā sinā newar nodot kara teesai par teem noseegumeem, kuzi ir isdariti pirms kara stahwolka eeweschanas. Tee motiwi un prinzipi, uš kureem buhwetas kara teefas minetā pawehlē, ir juridiski nepareisi, tapehz es pašinoju,

ka es tam motiwejumam newareju peekrist. Berjonigi, kas sibmejas us Sahlficha Iga aifrahbijumeem, man jafaka, ka toreis, fur fakti tika nolajiti Tautas Padome, dascheem wini islikas smeekligt, bet kad muhsu ofiziale preekfstahwi lasija tas afinainas lapas, tad wini smeedamees teiza, ka tas ir neeks, jo patekiba ir daudis druhmaka. Nojee-gummu wirtne ir pahra? leela un katru atfewifchu gadijumu ismeklet buhtu tas pats, ka ugunsgrahka gadijuma raut atfewifchlas naglas no feenam ahra. Tee fakti, kuri mineti interpelazija, ir pahra? neezigi pret teem, kuras konstateja muhsu militaras waras preekfstahwi. Sibds ar to komisija wareja nahkt tikai pee flehdseena, ka atsiht wifu interpelaziju par dibinatu, neelaischotees sikhumos. Komisija nahza pee flehdseena, ka pee teem waretu peeweenot wehl wesele rindu faktu, bet weentahrichi aif teem eemeesleem, ka te naw no swara atfewifchu faktu daudsums, bet no swara ir sistema un apstahkli, kas wifu scho afinaino ahprahthu un nospeedoscho ainu ir radijuschi un tavehz neubhtu no swara ufstaitit 20—30 jaunus faktus, bet no swara aifrahdit, ka minete fakti ir notikuschi. Komisija konstateja meesas sode leetoschamu, sikhdsinachamu, noschanschana bes kaut kahdas teefas ismekleschanas. Ar to ir peeteekofchi daudis teiktis, lai Tautas Padome wairs sikhumos neelaischos, bet lai peenemt komisiijas atsinumu par jawu atsinumu un peeprasitu waldbai, waj wina ir spehruse solus, lai tahdas leetas muhsu demokratiska Latwijas walsti atfahrtootes newaretu. Interpelazijas beigas ir teiktis, ka tas atgahdina weza zara laika reschimu, ar wifam 1905. g. sode ekspedizijam. Ta tad peeprasijums waldbai paleet spehka, nestatotees us to, ka jau leela data, — man bail pat jau to atlaisto komendantu skaitu teikt, — lauku komendantu ir jau nodoti lauku kara teesai. Ja mehs atliku scho peeprasijumu waldbai, man schheet, ka mehs daritu leelu nojegumu pret paschu tantu, kura gaida ofizialu paskaidrojumu, ko doma darit waldbai, lai tamlidhsigas leetas wairs neatfahrtoos. Es leeku preeksha komisiijas atsinumu peenemt un peesuhit waldbai dehl steidhsigas atbildes, bet neatbihdit formalitates dehl.

Presidents J. Tschakste: Es likchu us balsoschamu. Waj sapulze peekrist ka mehs peenemam komisiijas formulejumu. Suhdsu peezeltees tos, kas par formulejuma peenemschanas (wisi). Peeprasijums weenbalsigi peenemts. Otra interpelazija. Es luhdsu sekretaru nolajiti. (Sekretars nolasa interpelaziju par wehstuku nepeenemschanu ebreju waloda us Ameriku un par schis walodas nepeelaischamu kahda ebreju sapulze. Sanzeens no jahles: kahda waloda tas ir). Es likchu us balsoschamu. Waj sapulze peekrist, ka mehs faskanā ar komisiijas lehmumu peenemam scho interpelaziju. Es luhgtu peezeltees tos, kas ir par interpelazijas peenemschanu. (Wairakums). Tad ir eenahkuschi likumprojekti, kuri buhs janodob atteezigam komisiijam, bet man eepreeksh japeesihme, ka preeksh dascheem likumprojekteem naw wehl komisiiju, kuras tee buhtu nobodant. Atteezigas komisiijas tiks wehletas nahkfoscha sehde, mehs schodeen tikai nolemstin, kuras komisiijam ir janodob katrs likumprojekts. Ja sapulze atrod par eespehjamu, tas wehlet wehl schodeenas sehde, tad tas ir eespehjam. Ir wajadhsigas wehl schahdas komisiijas: pahrwaldbas leetu komisiija un tirdsneeziabas un ruhpeeziabas komisiija. Ir eefneegi schahdi likumprojekti; 1) masakuma tantibu skolu eekahra. Janodob skolu komisiija. 2) Latwijas dselshzeku pahrwaldischanas un eksploatazijas fahrtiba. Schis likumprojekts buhtu janodob pahrwaldbas leetu komisiijai, kura mums buhs jawehl. 3) Likumu eerosinajums par ruhpeeziabas atjaunoschamu. Janodob ruhpeeziabas un tirdsneeziabas komisiijai. 4) Likums par darba deenas garuma normeschanu, par minimalo atalgojumu, par strahdneeku nodroschinashanu nelaimes gadijumos ar ahresta palihdsibu un ar sahlem. Janodob tirdsneeziabas un ruhpeeziabas un darba komisiijam. 5) Weenreiseis pilsehtu un meestu nekustannu ihpaschumu nodoklis. Tas janodob finanschu un budshetu komisiijai. Waj sapulze wehletos schodeen stahditees pee schito truhkstoscho komisiiju wehleschanas, waj atlikt lihds nahkfoschai sehdei. Pretrumu naw. Tad mehs atleklam us nahkfoscho sehdi. Peeteizas pee wahrda juridiskas komisiijas referents atteeziba us amnestijas likuma.

Sahlits: Projektu par amnestiju ir eefneedhs Tautas Padome ministru kabinetis, un to parastijis ne tikai ministru presidents, bet ari apshardsibas, eeschleetu un teefleetu ministri. Tas rahda, ka pee schi projekta ir strahdajuschi watraki reformi kopā. Nestatotees us to, kad schis projekts nahza komisiijas apspreechanā, neweena balss nepazehlas pee wispahrejām debatem par scho projektu. Aifrahdija no wifam pusēm us schi projekta truhkumeem un wina leelo nenoteiktibu, ka wiasch neisfchir leetu

tā peenahkas. Amnestija nav izplatīta vienlīdzīgi uz abām pusēm, viņa paredzēta tikai uz labo pusi, viņi kreisē izšķēģīgi no amnestijas. Tā aizrādīti viņi trūkumti, viņi pārējās domas bij tādas, ka šo projektu nevar ielabot, ņemat to zauri pa panteem, bet būtu vēlams izstrādāt pavisam jaunu amnestijas projektu. Tādēļ komisija, kad tā lika uz balsošānu pārēja uz zaurušošānu pa panteem, nepēņemta to ar balsu vairākumu, nekātootes uz to, ka tā bija divi reiš balsots. Tādēļ arī pārēja uz pantu laiššānu nenotika. Vihds ar to, pehz muhsu kārtības rullā, šchis projekts kriht. Komisija pehz tam apspreda leetu viņpāhrigos viņzeenos un atšina, ka amnestija būtu dodama un ka amnestijas likums būtu iswedams vēl šchīnī fešjā. Komisija atšina, ka būtu izstrādājams pavisam jauns projekts un jāiswehl špezialā komisija, kurai būtu ušbodama pilnīgi jauna amnestijas projekta izstrādāšana. Ja Tautas Pādome peekriht šchim eestatam, tad jāu šchodeen būtu jāwehl tāhda komisija, kurai waretu ušdot izstrādāt pilnīgi jaunu amnestijas projektu.

Prezidents T š c h a k s t e: Preekšchlikums ir eewešlet jaunu komisiju, kurā izstrādātu projektu par amnestiju. To waretu arī wehlet nahkoscho peektdeen, tāpehz ka mums zitu komisiju wehlešana ir paredzēta uz peektdeenu, tad waretu peeweentot arī šcho. Kas ir pret to, ka mehš eewešlam šcho komisiju nahkoschā fehdē? Nav. Te ir eenašchis šinajums no Demokrātu Sameenības deleget, agrarleetu komisijā Błodneeka weetā par komisijas lozekli Bergsonu. Kas ir pret? Nav. Ta tad peenemts. Uz prezidija lehmumu nahkoscho Tautas Pādomes fehdi noturēs peektdeen, plkst. 4. Projekta ir fekoscha deenas kārtība: Par latweešchu walodas un weštūres mahzishānu školās. Teesnešchu apstiprināšana. Likums par kooperatiweem, komisiju wehlešanas. Wef tam prezidijš patura few teesibu, ja būtu kāhdi ziti steidsjami projekti, tos peelikt klāht. Tā tā lihds ar to šchis deenas kārtība ir isšmelta, es šlehdju Tautas Pādomes fehdi. (Sehdi beids 7. 55)

Latwijas Tautas Padomes zeturtās sesijas weenpadsmitā sehde.

5. septembrī 1919. g.

Presidents Tšh a f s t e. Tautas Padomes sehde atklasta. Šhāi deenai nolemta sesošhā deenas kahrtiba: rihkojums par latweeshu walodas un wehstures mahzishanu skolās. Rihkojums par Rīgas politehnisko institutu, teesheshu apstiprinashana, komisiju wehleshanas, likums par kooperatiweem. Ahrpus deenas kahrtibas teek dots wahrdš Ministru presidentam.

Ministru presidents U m a n i s: Augsti godatā šopolze! Man ir gods pašinot, ka pehz tam, kad notika weenoschanās par to, ka janoteek šinamam mainam kabinetā šastahwā, man ir isdeweesh lihds šhim šasneegt tik daudš, ka es waru šinot, ka šora un apšardšibas ministra peenahkumi ir uš preešshu ušlitti ministru presidentam. (Applausi) Tai pašhā laikā apšardšibas ministrš patur šawā šinā ari apghadibas ministriju. Turpretim šemkojibas ministrš buhs lihdsšhinejais ministra beedris agronomš Kaluinsch. (Applausi) Kas atteezas uš kandidatu eeshshleetu ministra amatam, man jashino, ka man lihds šhim wajadsigo kandidatu naw isdeweesh atraft. Un tamdehš es lihdsu atkaut man wehl daschās deenas laikā, eekams es waretu nahtš pee apmeerinošheem rezultateem un tos želt Tautas Padomei preešshā. Ja man atkautš teikt pahris wahrdū šafarā ar manu jaunū amatu, kuru es usnehmu, tad es gribu teikt tikai tik daudš, ka žil tahlu man lihds šhim bija eeshpehjamš, žil tahlu man mani amata peenahkumi un teeshibas atkashwa, es nekad neesmu šara ministrijai tahlu stahwejis. Uš preešshu tas buhs mans teeshchais peenahkums un žil man tas buhs eeshpehjamš, es blakus ministra presidenta peenahkumeem pirmā weetā stahdishu apšardšibas ministra peenahkumus. Taisni apšardšibas ministrim stahw šoti daudš darba preešshā. Lihdsšhinejee apšardšibas ministra darbu rezultati leekas weenam otram nepeetoshi, leekas, ka wini waretu buht daudš plaschaki. Es gribu atšihmet un šewišchki paštrihpot to, ka lai gan wišai muhsu waldbai bij jastrahda gruhšos apstahškos, tad šewišchki apšardšibas ministrim bija jastrahdā šewišchki gruhšos, nešdewigos apstahškos. Šheit ir klastš Sahlišhā šgs. Wīnšch wehl daudš labak nekā es atminešees pirmās deenas, kad apšardšibas ministrim ar tukšhām rokām, no itneka bij jarada šehšš, kurešch lai waretu usņemtees uš šewi Latwijas atstahwešhānu, kurešch lai waretu uš šaweem plezeem isnešt wišgruhštakās žihnās, lai buhtu pateeshcham paštahwiga, neatkarīga Latwija. Ja tas lihds šhim wehl naw isdeweesh pilnīgā mehrā, tad tomehr leela daka darba ir padarita, šara ministrš, žil tahl tas ir bijis wina usdewums, ir darijis to, kas bija nepeežeešchams muhsu armijas usbuhwešchanas labā, uš preešshu tas tiks tāpat turpinats. Muhsu šara ministra usdewums buhs ari lihdsštrahdat un darit wišu, kas nepeežeešchams, lai stahwollis frontē nostiprinatos, lai mehš jo drihšī buhtu apghadati ar šara materialeem tik tahlu, ka waretu leelineešem Latgalē dot beidšamo izeeenu. Daudjat man to wehl šhini weetā apleezinat, ka pirmā weetā mums stahw ruhpes, lai Latgale tiktu istihrita, lai tur nepaliktu eenaidneeki, lai Latgali waretu peeweenot šurfemei un Widšemei, kā to daku, kurai wišilgakt un wišgruhštakt nahžees pašest leelineeku breešmas. Šā pehdejās šinās rahda, tad stahwollis šurfemē šahš noskaidrotees, bet tas naw peeteefošchš eemešlīs, lai waldbiba nekattitos uš šurfemes notikumeem tikpat nopeetni, kā tas bijis lihds šhim. Waldiba ir gatawa, lai nowehrsku šatru pahrssteigumu, kurešch no šelgawas pušes waretu buht wehrtis pret Rīgu. Kas atteezas uš armijas apghadšhānu ar apaweem un pahrtitu, tad es waru teikt, ka ja lihds šhim nebij wiša, kā tam wajadsēja buht, tad mehš tagad arween wairā tuwojamees tam drihšim, kad muhsu armija buhs apghadata tā, kā mehš waretu buht daudšmas apmeerinati. Šewehrošot to, ka muhsu šeme garajos šara gados ir nopližinata, muhsu noluhšš un muhsu ženschanās bija žil eeshpehjamš drihšā laikā un žil

eefpehjams leelos apmehros dabut armijai nepeezeefchamos peederumus no ahreenes. Kad ņcho ņolito, waj nopirkto peederumu atņuhtifchana notawejas ilgafi, nekā tas bija domāts, zehlās jaunās gruhitibas. Neņtatotees uņ to, ka waldbiba apņinas, ka no ņemes naw wehlāms praņit jaunās upurus, tomehr waldbiba beidsot kehrās pee lidņekņem, kuzi iņrahdijs par nepeezeefchameem. Mehņ apņinajamees, to tas noņihnē preefņchu muņņu ņemes eedņihwotajeem, tomehr ņtahjamees pee darba, lai, ziņ eefpehjams, leelos apmehros peegahdatu muņņu armijai wiņu nepeezeefchamo no muņņu paņchu ņemes raņchojumeem. Tiklab uņ laukeem, kā pilņehtās waldbiba ir greeņufees pee eedņihwotajeem ar luhgunu, lai Latwijās pilņoni un eedņihwotaji no ta, kas wneem ir, dod ņinamu daļu armijai, kurai ņhee peederumi ir nepeezeefchami. Eņ waru ar preeku pateikt, ka Rīgās eedņihwotaji uņ to ir atņaufufchees eepreeziņofchā mehrā. Muņņu panahkumi atteezibā uņ ņahbaku wahņņchānu ir loti apmeerinoņchi, eņ zeru, kad ta buhņ galā, eņ wareschu ņawu patezibu tautai iņteikt ar ziteem wahrdeem, kuru noņihme buhņ wehl daudņ plaņchaka. Tas patņ atteezās uņ wekās un apgehrba wahņņchānu. Wiņzaur uņ laukeem, ar wiņleelako gatawibu, ar wiņleelako preeku eedņihwotaji ir atņaufufchees uņ waldbibas aizinajumu un tur teef wahņti jo plaņchos apmehros apawi un apgehrbi. Nahkoņchās deenās iņņchirņees jautajums par apgehrbu un apawu ņanemņchānu no ahreenes, bet ņcho darbu, kas ir eefahņts armijas apgahdaņchānai muņņu paņchu ņemē, mehņ turpinaņim ari uņ preefņchu, lai beidsot, kur atnahzīs rudens un aukņtais laiks ņtahw durwju preefņchā, muņņu armija tiktu apgehrbta un apauta. Mehņ waram tikai patekņtees muņņu kareiwjeem par to ahrlahrtigo iņturibu, kaņdu wiņi peerahdijschi, ņahwot neepazeefchamos apņatkoņs ņawās ņargu weetās. Mehņ tagad darisim it wiņu, lai armija lihdi ņinamam laikam buhtu apgehrbta un apauta. Kamehr no ahreenes naw peenahzīs tas, kas tur ir pirkis un gaņdats, tik ilgi mehņ turpinaņim wahņti wiņu, kas ir eefpehjams dabut muņņu ņemē. (Applauņi) Kā eņ jau atņihmeju, ņchi wahņņchana guwa wiņlabakos panahkums. Eņ zeru, ka tas buhņ ari uņ preefņchu un ka mums ar muņņu paņchu lihdsjekem iņdoņees nowehrņt armijā leelakos truhkumus. Ja ari mums nahņs ņuhtijumi no ahreenes, tad tomehr muņņu armijai nekad nebuhņ par daudņ. Mehņ eņam daudņ, loti daudņ wiņai politikņti parādā un ja to warēs nowehrņt, tad ņaprotāms, par to mums warēs buht tikai leelakais preefņ. (Applauņi)

Prezidents T ņ h a ņ t e. Wahrds Seil iņdņei.

Seil: Pirmās deenas kahrtibas punktis ir rihkojums par mahzibas walodu un wehņtures paņneegņchānu Latwijās ņkolās. Muņņu ņkolu ņomisijas wahrdā eņ gribu likt preefņchā ņcho projektū nonemt no deenas kahrtibas, un ņatarā ar domam, kas bija iņteiktas pagahjuņchā ņehdē, apweenot ņchos abus projektus weenā projektā par ņkolam.

Prezidents J. T ņ h a ņ t e: Preeņņchlikums ir nonemt projektu no deenas kahrtibas. Eņ likņhu par to balņot. Tā tad ņchis preefņchmets no deenas kahrtibas nonemis. Nahkoņchais deenas kahrtibas punktis ir: rihkojums par Rīgās politehniko iņņtitutu. Waj wiņeem Tautas Padomes lozekem ir drukati eņņemplari iņņneegti? Gerunas naw? Tā tad ir ņanemti. Wahrds Dehņenam, kā referentam.

Dehņens: ņchis rihkojums ņadālas trijos pantos. Pirmā ir tikai konņtatets, ka Waldbiba pahrnem politehniko iņņtitutu. Otrā ir runa par komiņijam, kas pahrnem un tikai treņchā runā par iņtituta pahrweidoņchānu. Komiņijā, pirmos diwus pantus iņņtatot, nekahdas eerunas nezehlās un tos peenehma weenbalņigi. Turpretim par treņcho pantu bij plaņchakas pahrrunas, kas noweda pee pilnīgās treņchā panta pahrņtrahdaņchānas. Pirmahrt, Waldbibas rihkojuma treņchajā pantā naw nekās teikts par jaunu nodaku atwehrņchānu; tur tikai runā par ņechu jau paņtahwoņcho nodaku pahrweidoņchānu. Te nu komiņija eeweda par jaunu to formulējumu, ka politehnikais iņņtituts ir pahrweidojams par jauno Latwijās augņņkolu. Warbuht, ka lihdi ar to waretu groņit wiņa wahrdu, neņaukt wairņ par politehniko iņņtitutu, bet ņaukt par Latwijās augņņkolu. Rihkojuma ir paredņeta tikai weena komiņija. Behz ministra paņņaidrojumeem iņrahdijs, ka patlaban ņrahdā ne tikai weena galwenā, bet ari wairakās ņubkomiņijas. Skolu komiņija, to wehrā nemot, eeweda, ka katras nodālas pahrweidoņchānai ņanahņ ņawa komiņija. ņchis ir tās ņubkomiņijas. Galwenā komiņija atņewiņņhu ņubkomiņiju atņimmus ņaņkano, redigē un eefneeds likumdewejai eefņahdei. Nu rodas jautajums, kaņds ņaņahws lai buhtu ņchim atņewiņņkām komiņijam, kuras katru nodaku iņweidos. Saprotāms, tai komiņijā wajadņigi waldbibas preefņchņahwi un

mahzibu pašneedseji. Isglihtības ministrija aizrāhdija, ka ir jau peewilkti kļāht preekščstahwji no daschām šābeedriškām organizāzijām. Komisijsā bij isteiktas domas, ka tas buhtu jākultiwē wīšplāschakā mehrā. Tika aizrāhdīts, ka tirdsneezības nodaku pahrweidojot, nedrihst tikt atstāhti bez eeweħribas birschas darbīneeki kā leetprateji. Tāpat aizrāhdija, ka inscheneeru un zitu arodneeku peewilkschāna pee atteezigo nodaku pahrweidošchānas nepezeeschama. Tāpeħz te tika eewests, ka komisijsā nem dalību ari šābeedriško organizāziju un studentu preekščstahwji. Muħsu isglihtības ministrija peelaišč widus un pamatškolu padomēs wezako kļāsu preekščstahwjuš. Tāpeħz ari pee angļškolas isbuhwes buhtu jāeeweħro, ka studenti neteek atstunti pee malas. Buhtu jāuškļausas ari wīnu balšis. Wīsu to weħrā nemot, treščais pants dabu tagad tahdu redāziju: (nolāsa) Šchahdā weidā pahrstrāhdato riħkojumu školu komisijsa zel preekščā Tautas Padomei ar luhgumu to peenemt šeidsamā kahrtā.

Prezidents J. Iščakste: Wahrds peeder Bredim no Semneeka Šaweeniabas.

Bredis: Semneeku Šaweeniabas frakcijas domas ir, ka jāaīstahw gan pirmais pants par politechniska instituta pahrnemšchānu wākstij, bet kas sīħmejas uš komisijsām, tad tas peeder pee waldības riħkojuma, un ne katrs riħkojums, ko waldība isdod, ir stāhdams preekščā Tautas Padomei. Semneeku Šaweeniaba atrod, ka ari šchā riħkojuma zaurklatišchāna nepeekriht Tautas Padomei, jo te teek nodibinatas komisijsas preekšč darba strāhdāschānas. Ja mehš gribam dot isteiktees plāschakām šābeedriškām masām, tad tas naw Tautas Padomes darbs, bet par to jāgahdā atteezīgām reforam, isglihtības ministrijai. Ja mehš to šāhkām darit, tad eeģanzamees atiwā reforu darbā un tas naw šāskanots ar muħsu darbību. Šche Tautas Padomē jāstata zauri tikai tee projekti, kādus komisijsas ir isstrāhdājuschās un zel preekščā. Ja tee nebūs pilniģi, un tajos nebūs wīšs wājadsīgais paredsets, tad waresim papildinat un kritiģet. Bet komisijsām jātop eeģeltām no isglihtības ministrijas.

Ref. Deħkens: Komisijsā pašchā pret šcheem panteem no Semneeku Šaweeniabas netika nekāhdas eerunas želtas un tā kā komisijsā par to nekās netika pahrrunats, tad man komisijsas ušdewumā ir jāustur tee diwi panti, kādhi wīni te ir; man naw pilnwaras atteiktees no šcheem panteem un isdarit til šwarīgus pahrģrosijumus.

Prezidents J. Iščakste: Wahrds Alħwem no Semneeku Šaweeniabas.

Alħwe: Žeenijamee Tautas Padomes loģeklu kungji! Šchis likumprojekts, par kuru mums jau bija isdewība runat daschās deenas atpakaļ, ir weens no teem, kuresch wīšmasaļ pahrdomats. Masakais, wīnšč atstāhj tahdu ešpaidu. Likumprojekts jāweenotas wairakas leetas kōpā. Pirmais pants šaka, ka Riģas politechniskajām institutam jāpahreēt waldības riħzibā. Tas ir jāpeenem. Dirs pants, turpretim, ir pawīšam žitādas dabas. Deħkena kungs runāja par komisijsu, kurai buhtu jāisdara pahrnemšchāna, bet projekts tahda komisijsa naw paredseta. Ditrā pantā ir gan runa par to, kā jāwehl komisijsa, kura isstrāhdatu projektu un tikai projektu par angļškolas pahrnemšchānu waldības riħzibā un eesneegtū to isglihtības ministrim zaurkuģkošchānai. Projekts un pate pahrnemšchāna ir pawīšam daschādas leetas. Tautas Padome newar nodarbotees ar tahdu komisijsu šastāhdīschānu, kuras ministrim šagatawo projektus. Mehš newaram rakstīt sīħki preekščā waldibai, kā jāisstrāhdā projekti. Waj tur jāpee-welk kļāht šābeedriško organizāziju un studentu preekščstahwji, to lai ministrija pate isšchir. No Semneeku Šaweeniabas ir preekščlitums, prinzipā peenemt pirmo pantu, bet wīsu pahrejo daku atraidit.

Prez. Iščakste: Wahrds Purinam.

Purinšč: Es liktu preekščā augsti godatai Tautas Padomei nonemt šcho likumprojektu no deenas kahrtības. Es nowilģzinajos luhgt wahrdu tāpeħz, ka gaidīju no isglihtības ministrijas preekščstahwja paškaidrojumū šchīni leetā un jānu projektu. Ja šalīħģīnam školu komisijsas projektu ar waldības riħkojumu, tad irāhdas, ka dšīħwe ir jau aīsgahjuse preekščā kā waldības riħkojumam, tā ari školu komisijsas projektam. Treščā pantā paredsetas komisijsas preekšč katras fakultates atšewiģski ar šābeedriško organizāziju preekščstahwjeem. Tahdas subkomisijsas jau pastahw un wīnas ir pa leelakai daļai jau isstrāhdājuschās fakultatu organizāzijas planus. Daschās komisijsas ir jau šawu darbu padarijuschās un isweħlejuschās fakultatu pirmos mahzības špeħšus jeb fakultates kodolu, kas turpinās subkomisijsas darbu. Tā tad komisijsas, kas minetas treščajā pantā, šawu darbu pa leelakai daļai ir jau weikuschās un školu komisijsas projekts šowā tagadeģā weidā naw wairš derīģš. Šchis pašchās subkomisijsas kōpā ar

ministriju preekščstahweem no atteezigam fakultatem ir fastahdijuse zentralo jeb galweno komisiju, kura naw wehl galigi isweidota. Tur wehl buhtu šchis tas japapildina. Skolu komisijas projektā aismiršis pats galwenais. Sabedriško organu preekščstahwji, kurei us šaweem plezeem isnesušchi wišu smago organizeschanas darbu, tee šchini projektā ir pawisam aismiršiti. Projektā paredseti tikai mahzibas personala un waldbibas preekščstahwji. Šchi jaunā zentralā komisija, kura laikam nosaukšees par augstskolas padomi, fastahwēs no rektora, prorektora, fakultatu dekanem, 11 ministriju un 14 sabedriško organizaziju preekščstahweem, kopā 34 lozekli. Jaunais projekts buhtu eesneedsams no ministrijas. Tas projekts, kas mums eesneegts no skolu komisijas, wina tagadejā weidā naw peenemams un eewehrošot to, ka augstskola ir pašchlaik organizazijas stadijā un lihds nahkoschaj sešijai wina buhs pilnigaks isweidojums, es leeku preekščā nonemt projektu no deenas kahrtibas.

Pres. Tschakste: Ir eesneegts preekščlikums rischojumu par Rigas politechnisko institutu nonemt no deenas kahrtibas. Es lischu preekščlikumu us balsoschānu. Tā tad weenbalsigi wolemts šcho likumprojektu nonemt no deenas kahrtibas. Mehš pahreesim us nahkoscho deenas kahrtibas punktu, tas ir teefneschu apstiprinašchana. Muihu justizministrija ir eesneeguse šaraktu par teem teefnescheem, kurus leek preekščā Tautas Padomei apstiprinat wina amatos. Es peetureschos pee tahdas kahrtibas: es nolasišchu katru atsewišchu eestahdi un pehz tam atsewišchos teefneschus. Referents Sahlits no juridiskās komisijas nem wahrdu.

Sahlits: Godajamee Tautas Padomes lozekli! Latwijas teefneschu šaraktis bij nodots ar Tautas Padomes lehmuma juridiskai komisijas zaurstatišchānai. Šaraktis ir par Latwijas senatu, teefas palatu, Rigas, Jelgawas, Deepajas un Latgales apgabalteefam, prokuratu, mercteesnescheem un ismekleschanas teefnescheem. Juridiska komisija, štatot zauri šcho šaraktu, fastanā ar kahrtibas rullti, atklahja par katru teefnesi wišpahrigas debates, un par katru teefnesi balsoja. Komisija leek preekščā Tautas Padomei apstiprinat tikai Latwijas senata, teefas palatas, Rigas, Jelgawas, Deepajas un Latgales apgabala teefu teefneschus. Meerteefneschu un ismekleschanas teefneschu apstiprinašchānu komisija leek preekščā atlikt. Komisija to motiwē ar to, ka šchee teefneschi pa leelakai daikai ir beš atteezigas juridiskas isgahitibas un ari beš ilggabigas teefu prakšes. Apstiprinat tuhliit šchos teefneschus, kur wina pašchlaik ir fastušchi darbotees un naw irahdijuschī šawas spehjas, komisija atšina par newehlānu. Wina apstiprinašchāna buhtu atleekama lihds kahdai no nahkoschām sešijam, kamehu wina buhs parahdijuschī šawas spehjas. Kas atteezas us teem teefnescheem, kurus komisija leek preekščā apstiprinat, tad, kā es jau teizu, notika balsoschāna par katru teefnesi, par katru wahrdu atsewišchi, pee tam man jasiņo, ka dašchi teefneschi isgahja komisijā zauri newis ar absolutu, bet tikai ar relatiwu balšu wairakumu. Tā tad komisija leek preekščā šaraktu tahdā weidā, kā es jau teizu: apstiprinat tikai senata lozeklis, Rigas, Jelgawas, Deepajas un Latgales apgabalteefu, teefas palatas un prokuraturu, bet meerteefneschu un ismekleschanas teefneschu apstiprinašchānu atlikt lihds turpmatam.

J. Tschakste: Waj wehletos wehl kahds peedalitees pee wišpahrigām debatem atteezibā us teefneschu apstiprinašchānu amatos. Te ir eesneegts preekščlikums pahtraukt sešdi us 10 minutem. Kas ir pret? Naw. Tā tad us 10 minutem sešde teef pahtraukta. (Pahtrauktums ilgst no plkst. 5.25 lihds 6.05.)

J. Tschakste: Tautas Padomes sešde turpinās. Deenas kahrtibas punkta apspreešchānu turpinās slehgtā sešde, tapehz es luhdsu publiku, preses preekščstahwju, kā ari stenografus atstahst jahli. (Slehgta sešde ilgst no plkst. 6.10 lihds 7.30.)

J. Tschakste: Es waru pašnot balsoschānas rezultatus. Tautas Padome ir apstiprinajusi šchahdus Latwijas teefneschus: Par senatoreem: K. Osoliam, M. Gobiņu, K. Walteri, A. Loeberu, W. Samuēli un J. Graudinu; par teefu palatas preekščsehdetaju: A. Bergu; kriminalnodalas preekščsehdetaju: A. Kweesi; ziwilnodalas — J. Kehmani; par teefu palatas lozekleem — K. Pauluku, A. Peteršonu, B. Nagujewski, P. Engelmani, A. Gubeni, J. Komradi un A. Stumbergu. Par Rigas apgabala teefas preekščsehdetaju — J. Gailiti; par lozekleem — K. Hirschu, A. Neibergu, W. Dankšche, H. f. Brehmu, K. f. Schillingu, J. Krūhlandu, A. Buhmani, G. Bitti, P. Leitānu; par Rigas semeš grahmatu nodalas preekščneeku — D. Zwingmani. Par Deepajas apgabala teefas preekščsehdetaju — K. Sumbergu, par preekščsehdetaju

beedri — A. Sihmani, par lozekleem — W. f. Bienenstamu, A. Birku, baronu E. Osten-Sakenu un A. Kirshfeldu. Par Jelgavas apgabala teefas preekščsehdetaju — baronu D. Osten-Sakenu un lozekleem — J. Stofetu par Latgales apgabalteefas preekščsehdetaju — B. Kampi.

Par teefu palatas profuroru — R. Kwehlbergu, Rīgas apgabala teefas profuroru — D. Waldmani, par profurora beedri — A. Ahbelianu, Jelgavas apgabala teefas profuroru — E. Feldmani, par Deepajas apgabala teefas profurora beedreem — R. Reinhardu un W. Melwilu.

Es lišču preekščā Tautas Padomes lozekleem pahreet uš interpelaziju zaur-luhfoščanu. Interpelaziju komisija ir eefneegufi atfinumus par diwām interpelazijam, par kuru Tautas Padomei jāleņj, waj winas peenemt, waj ne. Pirmā ir interpelazija par „Rīgasche Rundschau“ redaktora fodiščanu administratiwā kahrtā. Es luhdsu sekretara kungu nolafit.

E. Bitte nolafa:

Interpelaziju komisijas atfinums atteezibā uš peeprašijumu par „Rīgasche Rundschau“ redaktora fodiščanu administratiwā kahrtā.

Komisija konstatē, ka naw peerahdits fakts par deewkalpoščanas aisleegumu wahzu walodā Walmeerā un tapehž peeprašijuma pirmā daļa atsihtama par nepamatotu.

Turpretim peeprašijuma otrā daļa atsihtama par pamatotu, jo behž eefščleetu ministrijas rakstiskā riščojuma no 7. aug. šch. g. „Rīgasche Rundschau“ redaktors fodits uš kara stahwoļķa pamatu par raksteem, kuri nodrukati 26. juliā („Rīgasche Rundschau“ № 6.) un 29. juliā („Rīgasche Rundschau“ № 8.), kaut gan kara stahwoļķis nahza spehķā tikai 31. juliā pulkst. 12 deenā.

Gewehrojot to, komisija atsiht, ka kaut gan minetā laikraksta numurōs sneegtas tendenziofas siņas, tomehr uš kara stahwoļķa pamatu minetā laikraksta redaktoru fodit newareja un tapehž interpelazijas otrā daļa ir pamatota.

J. Iščakste: Ja neweens pee wahrda nepeeteizas, tad es lišču uš balfoščanu peenemt to tahdā weidā, kahdu to stahdija preekščā interpelaziju komisija. Tā tad interpelazija tiks nodota ministru prezidentam. Otrā interpelazija atteezas uš wahzu grahmatu tirgotaja Gustawa Bōfflera fodiščanu. Uuhdsu sekretara kungu nolafit.

E. Bitte nolafa:

Interpelaziju komisijas atfinums atteezibā uš peeprašijumu par wahzu grahmatu tirgotaja Gustawa Bōfflera fodiščanu.

Gewehrojot to, ka Rīgas militarās polizijas preekščneeks, pehž eepreekšč isdaritas kratišchanas Bōfflera grahmatu weikalā, pamatodamees uš kratišchanas rezultateem un wadidamees no walsis droščības intrefem, administratiwā kahrtā fodijis fawas waras robeščās grahmatu tirgotaju G. Bōffleru un ar rakstu no 5. augusta šch. g. luhdsi eefščleetu ministri ušlikto fodu G. Bōffleram tikai paaugstinat, eefščleetu ministra Bōffleram ušliktais fods naw wedams kafarā ar 6. augustā šch. g. isdoto aisleegumu pahrdot „Die Trommel“ un „Baltische Blätter.“

Tapehž peeprašijumā minetais norahdijums par aisleeguma pawehles formelo pahrkahpumu no ministrijas pušes naw pareišs un peeprašijums atsihtams par nepamatotu.

J. Iščakste: Pee wahrda peeteizas Dr. Schiemans.

Dr. Schiemans (wahzu walodā) atrod komisijas spreedumu par nepareisu un aisrahda, ka grahmattirgotajeem naw laikraksti un grahmatas, kuras winsch pahrdod, jalafa un jasin, ko war iplatit, ko nē.

J. Iščakste: Komisijas referenta atsaufme.

Semgals: Dr. Schiemans jau pastaidroja komisijas stahwoļķi, ka šchajā gadījumā Bōfflers teef fodits newis uš ta raksta pamata, kas bij isslubinats 6. augustā, bet jau agrak, eelams tas raksts nebij parahdijees atklastibā. Muhdsu militarās waras preekščstahwis Dambekalus 5. augustā fodija Gustawu Bōffleru par walstij kaitigu rakstu isplatīšanu. Es domaju, ari Dr. Schiemanim ir sinams likums, ka newis par proklamazijam ween, bet par kuru katru rakstu, kas kaitigs walsis eefahrtai, kas iseet uš to, lai pastahwoščo walsis kahrtibu gahstu, draud fods, un ka tahdi raksti naw isplatami. Šhini gadījumā opstahķi bija zitadi. Waldiba nemas newareja isslubinats, ka „Trommel“ un „Baltische Blätter“ ir walstij kaitigi, jo wini Rīgā lihds tam nemas

nebija. Gustavs Döflers winas šlepeni ir pirmais evedis. Tikai pehž tam, tad Dambekalns winas 5. augustā konfiscēja, wareja 6. aug. iņnakt rihkojumis, ka šchabdas un tahdas awises jeb lapeles isnemamas no pahrdošanas. Mums neweenam tahdas lapas nebija. Sautt pee atbildibas redaktoru? Kur winšč atrodas? (Peesihme no jahles: Golza šchabā!) Te nebija likuma pahrtauhščana; Döflers tika 5. augustā šodits kā waltij kaitigs pilsonis, tadehl ka winšč isplata waltij kaitigus rakstus un tapehž interpelazija šchai sinā atraidama.

Alihwe: Zeenijamee Tautas Kadomes lozeku kungi! Es gribu teikt daschus wahrduš atteezihā us to, kas tika minēis no Dr. Schiemana lga. Ka isplatita literatūra ir bijuse noseedsiga fatura, tas teel atšhts, bet Dr. Schiemans aištahw Döfleri kā grahamtirtgotaju, jo grahamtu tirtgotajs warot ari nesinat, kahda fatura rakstus tas pahrdo. Innah, ka grahamtu tirtgotaja postenis, ko Döflers eenem, ir leela priwilegija. Katram zitam pilsonim ir jasiu un jaatbild par šaweem darbeem, bet grahamtu tirtgotajam nē. Tas ir pawisam nepareisš un nelogisks domu gahjeens. No šwara ir tik weena leeta: pilsonis, kurš isdariis noseedsigu darbu, par to ari darams atbildigs. Aisbildinaschanas, ka Döfleram naw bijis laika tos rakstus islasit, nekriht šwara. Pehž šoda iszeeschanas winšč us preešču atteezigos rihkojumus gan sinas islasit. (Bankaws no weetas: Winšč papreešč apjautasees pee Schiemana lunga!)

Rosenbergs (wahju walodā) aištahw Dr. Schiemana usštatus, ka grahamtu tirtgotajam naw jaatbild par to rakstu faturu, kahdus winšč isplata. Ja Latwijas pats tahdus laikrakstus peegahda, tirtgotajam naw pamata winus nepahrdot.

Prof. Tschakste: Pee wahrda peeteizees kā komištjas preeščstahwis Zelms.

Zelms: Interpelaziju komištjas wahrdā es gribu sneegt daschus pasfaidrojumus. Wispirms es un manas frazijas beedri škatamees tā, ka neweenat administratiwai eestahdei newar peeschkirt teesibu tulkot, kas ir noseedsigs pret waltij un kas ne. Šhini sinā diwu domu newar buht. Interpelaziju komištja šhini jautajumā bij špeesta nostahtees us sinameem formelem motiweem. Peeprasijumā ir teikts, ka, usleekt šodu grahamtu tirtgotajam Döfleram, ir pahrkahpta ta administratiwā pawehle, kura ir publizeta 6. augustā. Interpelaziju komištja, formelt zaurštatot šcho leetu, atrada, ka šods ir uslikts newis šakarā ar 6. augusta pawehli, bet šods ir uslikts jau eepreešč us militarās polizijas prefekta šuhšibas pamata. Ja interpelazijā buhtu aishahdits us to, ka polizijas prefektam nebija teesibas špreešt par to, waj kratišchanas rezultati ir peeteekofšchi peerahdijuschwi wina noseedsibu pret waltij, tad šcho interpelaziju waretu peenemt. Bet tā kā šods ir uslikts us zita dokumenta pamata, ne us tā, us kura dibinās interpelazija, tad ari šcho interpelaziju newareja atšht šhini gadjeenā no formelās puses par pamatotu. Pat tahlak, ja waretu peerahdit, ka 6. augustā publizets aisleegums par mineto diwu laikrakstu isplatiščanu, tanī pašchā deenā us ta pašcha pamata administratiwi šchis tirtgotajs teel šodits, ari tad formeli atšahnot wiau buhtu grubit. Neweens newar atšahnotees ar likumu nesinaschanu. Interpelaziju komištja ir pahrleezinata, ka wispahrigi administrazija newar zeuset ne atšewišchu Latwijas pilsonu domas, ne darbibu, te jaatrod ziti lihšekli. Wiš weenkahrscheem tehnisķeem un juridiski-formeleem eemesleem interpelazija newareja tikt atšhta par šteidsanu. Es gribu usšwehrt tos formelos eemeslus, kurus interpelanti ir islaiduschwi iš azim un ka taišni tapehž wina bij jaatrida.

Prof. Tschakste: Wahrdš Nonahzam.

Nonahzs: Barons Rosenbergs Döflera waimu mehginaja it kā miškstinat, winšč esot pahrbewis tās grahamtatas un awises, kuras winam peesuhstijis Latwijas pats. Japastaidro, ka interpelaziju komištja tika aizinats interpelazijas pirmais parafšitajš Dr. Schiemans. Tas leetu attehloja pawisam zita gajmā. Döflers bijis Šelgawā, virzis dahchadas grahamtatas, kuras winam dotas tikai sem noteikuma, ka winšč nems lihš tahdus un tahdus laikrakstus. Tā tad newis zaur Latwijas pastu tās winam atšuhstitas, bet winšč pats tās ir atwedis.

Prof. Tschakste: Es lišču us balsošcham interpelaziju komištjas preeščlikumu. Tā tad ar 43 balsim pret 6, 11 aturotees ir nospreešs atšht interpelaziju par nepamatotu. Tad deenas kahrtibā mums ir ari komištju wehleščchanas, kā pirmā annestijas komištja. Ir proponeti no presidija puses 12 lozeki. Waj šapulze warš kandidatus minet. No radikaldemokrateem — Benus, no demokrateem — Bankaws, no latgaleescheem — Awelbergts, no Semneeku Saweenbas — Aweešis un

Goldmanis, no republik. — Waldmanis, no minoritatem — Schiemans, Presnajakovs un barons Rosenbergs, no soz.-demokr. — Zelms un Menders, no soz. revol. — Albertinš. Es viņu komisijas fastahwu nolasišhu un lišhu uš nobalkošhanu en-blok. (Kasa). Tā tad komisija weenbalsīgi eewehleta. Tad wehl mums jāwehl tirdsneezības un ruhņeezības komisija, ari tapat no 12 lozēkēem. Luhgtu minet kandidatus. No rad. demokrateem — Antons, no demokrateem — Sprizis Paegle.

Menders: Es liktu preekščā šchis komisijas wehleshanu atlīkt, jo manai frazījai nav eefvehjams kandidatus minet. Es dširdu par to pirmo reisi.

Seil: Mums ari nebij sinams. Luhdsu atlīkt to uš pehdejo Tautas Padomes fehdēs beenu.

Prof. Tšchakste: Es lišhu preekščlikumu uš nobalkošhanu. Tā tad ar balsu wairakumu, nebaudseem atturotees, ir peenemts šchis komisijas wehleshanas atlīkt uš nastošo Tautas Padomes fehdi. Tad ir proponets eewehlet pahrwaldības leetu komisiju. Ir preekščlikums atlīkt. Kas ir par to, ka atlīkt šho komisijas wehleshanu, es luhdsu peezeltees. (Wairakums). Luhdsu peezeltees toz, kas ir pret atlīkšhanu. Naw. Kas atturejuschees? Naw. Tā tad atlīkt. Tad man jāstino, ka ir eenahzīs sīnojumz, ka justizkomisijā ir notikuse pahrmaina tai sīnā, ka von Brūmmers ir istahjees no winaš un bar. Rosenbergs ir nahzīs wina weetā un kā substituuts Dr. Schiemans. Kas ir pret šho personu fastahwu, toz luhdsu peezeltees. Naw. Tā tad peenemts. Tad darba komisijā ir šchahdi pahrgrošijumi: ir mineti no radikaldemokrateem Pihpina weetā Antons un Bebra weetā Benus. Gerunu naw? Peenemts. Nazonallectu komisijā no Semn. Saw. nahk R. Freijwalds un J. Goldmanis. Waj eerunu naw? Peenemts. Agrar Komisijā nahk Grewina weetā Zeelens. Weidsot mums atleek likumprojekts par kooperatiweem. Waj wišeem Tautas Padomes lozēkēem ir īsdaliti drukati eksemplari? Beeteiktees neweens nepeeteizās, tā tad, domajams, ir īsdaliti. Referents šchaj leetā ir Sahlitz.

Sahlitz. Projekts par kooperatiwām sabeedribām un wīnu šaweenibām ir eefneegts Tautas Padomei kā Tautas Padomes lozēkēu eerošinajums. Šchim eerošinajumam liktz par pawiatu 20. marta 1917. g. Kreewijas likums. No projekta eefneedsejeem waj ari no kooperatiwu sabeedribu darbineekeem ir īsteiktas domas, ka projekts ir steidsams un ka wīnam wajadsetu tikt peenemtām wehl šchini sešijā. Komisija, zaurfkatot šho projektu, īsbarija leelus redakzijas pahrgrošijumys un bes tam pahrgrošija dajchus pants pehz kodola. Peemehram, pee treschā panla peeliktā kīcht peesihme par nepilugadigeem, ka tee war usņemtees atbildību par prasībām pret kooperatiweem pahrak par šawu dajju tikai ar aibildnu peekrišhanu. 7. pants, kahds wīnšch bija projektā, no komisijas pawisam īslaišs. Kooperatiwu nodibinašhana uš lihguma pamata bij wajadšiga Kreewijā. Pee mums pašchlait tas naw wajadšigs, un šchahda kooperatiwu nodobinašhana waretu dot špekulanteem eespehju nodibinat wifadus weikalus un uš lihguma pamata pahrwehrst toz par kooperatiweem. Lai to īshegtu, lai špekulatiwam usņemumam nebūhtu, eespehjams pahrwehrstees par kooperatiwu, tad minetais pants īslaišs. Tad tašlat pee jaunā 7. p. ir īsbariti dajši pahrgrošijumi: ir trihs eksemplaru weetā likti tšchetri un ari noteiktz, kur eet tas zekurtais eksemplars. Weenu statuu eksemplaru apgabala teesja pehz sabeedribas registrācijas nosuhta Satwijas kooperatiwu sabeedribu un wīnu šaweenību zentralam organam, bet, kamehr tahds naw nodibinajees, walšs kanzlejai. Komisija paredseja, ka mums dšihwe īšwirts wajadšibu rādit zentralu organu, kas waretu īšwest kontroli un uraudšibu par kooperatiwām sabeedribām. Tad wehl ir pahrgrošijumi pee 45. p., kur komisija eeweda wahrdus „kooperatiweem waj ziteem wispahrderigeem mehršeem,” tas ir: ja kooperatiwu liwidē, wīnšch šawu mantību, kas palikūti, nodotu fastanā ar statuu noteikumeem waj pilnas likwidācijas šapulzes lehnumeem kooperatiweem waj ziteem wispahrderigeem mehršeem. Tašlat komisija papildināja projektu ar trescho daļu, fastawošhu no trim pantēem. Tee ir šwarigakee pahrgrošijumi pehz kodola. 20. marta 1917. g. Kreewijas likums par kooperatiweem faktišt no muhšu apgabala teesam teek dšihwē īšwestz, bet lihds šchim mums nebij pilnīga juridiska pamata, jo wispirms mums nebij noteiktz ar šewišchu likumu, ka šchis Kreewijas likums ir špekā pee mums. Dīrafahrt, mums naw noteiktz, ka pee mums ir špekā wīši Kreewijas likumi, kuri ir Kreewijas likumu trahjumā. Tahda noteikuma mums naw un tapehz šchis likums mums bija jāpeenem no jauna. Komisija projektu peenehma weenbalsīgi. Komisijas fehdēs peedaltijas ari

preekschstahwis no finansu ministrijas un preekschstahwi no kooperatiiveem. Finansu ministrija nahza ar fewischku papildinajumu, ka kooperatiwu registrazija buhtu jaundod jaundibinamai starpreforu apspreebei kooperatiwu leetās. To komišija weenbalsīgi atfina par newehlamu un atstahja lihdišchinejo kahrtibu, ka wiseem kooperatiweem ja-registrefjas apgabala teefās. Otrs papildinajums, kuru eefneedsa finansu ministrija, bija tas, ka jaundibinatai starpreforu apspreebei kooperatiwu leetās buhtu dodamas ufraudisibas un kontroles teefibas. To komišija atfina par newehlamu un domaja, ka kooperatiweem pašcheem buhtu janodibina zentrals organs, kuresch ispiditu schis ufraudisibas un kontroles funzijas. Komišijas wahrda luhdsu peenemt scho projektu un atsiht winau par steidsamu, lai waretu peenemt diwoš lašijumos.

Presidents J. Tschakste: Teef atklahtas wispahrejas debates par steidsamibu. Bee wahrda neweens nepeeteizas? Es likšhu nobalsot pahreju us atfewischku pantu lašischanu, bet eepreeksch par komišijas preekschā likto steidsamibu. Es luhdsu peezeltees toš, kas ir par steidsamibu (wairakums). Kas ir pret? Naw. Kas atturas? Naw. Tā tad steidsamiba weenbalsīgi peenemta. Es likšhu nobalsot pahreju us atfewischku pantu lašischanu. Luhgtu peezeltees toš, kas ir pret to, ka mehš pahrejam us atfewischkeem panteem. Naw. Kas atturejuschees? Naw. Pahreja us atfewischku pantu lašischanu peenemta. Wirsraksts: (nolasa). Peesihmes naw? Peenemts. (§§ 1—9 weenbalsīgi peenemti) § 9. Bee wahrda peeteizas Antonš.

Antonš: 9. panta otra dala issauz weenā sinā schaubas. Tur ir teikts, ka kooperatiwu šabeedribas war dibinat nodalas beš fewischkas registrazijas. Tas buhtu peelašichams tikai tahdos gadijumos, ja statutos ir paredsets, ka kooperatiwa šabeedriba war dibinat nodalas. Turpretim, ja statutos tas nebuhtu teikts, tad beš fewischkas registrazijas nodalas newaretu dibinat. Mums buhtu jaeeew pee schi panta weens papildinajums. Behz wahrdeem „šabeedribas nodaku nodibinot“ buhtu jaeeew papildu teikumš, kuresch šlanetu tā: ja statutos nodaku dibinašchana paredseta. Ja tas statutos naw paredsets, tad to wajadsetu atteezīgi papildinat.

Presidents J. Tschakste: Es luhgtu komišijas referenta atšaulfmi.

Sahlits: No komišijas puses te eebildumu newar buht, jo komišija domaja, ka statutos wajadsetu buht paredsetam, waj nodalas dibinamas waj ne.

Presidents J. Tschakste: Wahrds Klišwem.

Klišwe: Tas jau wis ir pareiši, bet tas nepeeder pee schi likuma, tas peeder pee atteezigo kooperatiwu statuteem. Ja statutos nodalas naw paredsetas, tad tahdas newar ari dibinat. Deetas labā japeenem pants tā, ka tas likts preekschā no komišijas.

Sahlits: Papildinajums kaitet ne kahdā sinā newar; tas tikai atweeglotu apgabala teefas darbibu, kurai jaskatas us to, ka statuti nerunā pretim likumam.

Presidents J. Tschakste: Wahrds Antonam.

Antonš: Man katrā sinā jarunā pretim Klišwes šgam, jo šheit ir škaidri noteikts par to, kahdā weidā nodalas dibinamas un naw teikts, ka katra kooperatiwu šabeedriba war behz registrazijas peeteikt nodalas, kaut ari tas winau statutos nebuhtu paredsets. Tadeht katrā sinā ir nepeezeschams eewest scho papildinajumu, jo kahdā stahwolkā atradišees apgabala teefa? Behz likuma winau buhtu weenkahrtšchi japeenem schis nodalas dibinašchana, lai gau statutos tas nebuht naw paredsets (Peesihme no Klišwes: ta leeta ir škaidra ari beš ta).

Presidents J. Tschakste: Es likšhu papildinajumu us balsošchanu. Luhdsu peezeltees kas ir par papildinajuma peenemšchamu. Uzim redsot wairakums. Kas ir pret? Naw. Kas atturas? 1. Tā tad papildinajums peenemts. Tagad es likšhu us balsošchanu 9. pantu ar wisu papildinajumu. Tā tad weenbalsīgi peenemts (§§ 10—23 peenem weenbalsīgi) § 23. Wahrds Sahlischam.

Sahlits: Saflanā ar kahrtibas rulli, kurā atkants pee balsošchanas šaweenot wairakus pantus, es leeku preekschā balsot par wisu peehto nodaku us reiši.

Presidents J. Tschakste: Waj Tautas Padome peerihht, ka balsojam wisu nodaku us reiši? (Klišwe no weetas: Es leeku preekschā balsot wišas nodalas us reiši). Es likšhu to wišaplašchako preekschlikumu us balsošchanu. Kas ir par to, ka mehš wišas nodalas balsojam us reiši? Naw. Kas ir pret? (wiši peezeelas). Kas atturejuschees? Naw. Tā tad ar wišam balsim atraidits. Es luhgtu tagad toš peezeltees, kas ir pret to, ka mehš 5. un 6. nodalas peenemam? Naw. Kas atturejuschees? Naw. Tā tad peektā un festā nodalas ir peenemtas.

Sahlits: Es leefu preefichâ balsot par otru un trescho dakam ari us reisi. Presidents Tschafste. De ir lits preefichâ par abâm dakam us reisu balsot. Kas ir par to, ka mehs peenemam 2. un 3. daku, toš luhdsju peezeltees? Wairakums. Luhdsju peezeltees toš, kas ir pret to, ka mehs peenemam 2. un 3. dakas? Naw. Kas atturejuschees. Ari naw. Tâ tad 2. un 3. dakas peenemtas. Wahrds referentam.

Sahlits: Man wehl japapildina faws referats ar to, ka nepaguwa nodrukâ un isdalt Tautas Padomes lozekkeem. Saskaâ ar peenemteem noteikumeem par kooperatiweem ir jagroša ari ziwilprozesa likuma 1460⁶² un 1462⁷¹ panti, kur bija runa par trim statutu eksemplareem. Tagad buhtu ziwilprozesa likumâ 1460⁶² pantâ, wahrdu weetâ „peeleeftot 3 eksemplarus“ jaleef „peeleeftot 4 eksemplarus“ un 1460⁷¹ pants japapildina ar schahdu teksti: „Weenu statutu eksemplaru . . .“

Presidents Tschafste: Es litschu us balsoschânu pirmo pahrlabojumu. Tâ tad schis pahrlabojums peenemts. Tagad litschu us balsoschânu otru pahrlabojumu. Tâ tad schis papildinajums ari peenemts. Behz tam es litschu us balsoschânu wisu scho likumu wisâ wisumâ ar papildinajumeem, kuri tikuschî peenemti. Tâ tad schis likums weenbalsigi peenemts. No komisijas puses teef proponeta pee scheem noteikumeem pahrejas formula, kura skanetu ta:

„Memot wehrâ:

- a) ka kooperazijas weizinaschânas noluhlâ nepeezeeeschama, wisu kooperatiwu fabeedribu un wianu faweenibu darbibas noskandochana un apweenoschana kontroles labâ;
- b) ka peenemtee noteikumi neaptwer wisâ pilnigumâ daschu kooperatiwu fabeedribu, starp tam fewischti kredita kooperatiwu fabeedribu un wianu faweenibu darbibu,
- c) ka ari zitu krediteestahschu usdewumi, eekahrta un darbiba naw peeteekofschâ mehr normeti pastahwofchos likumos,

Tautas Padome greech waldbibas usmanibu us to, ka nepeezeeeschami wiseem spehkeem atdsihwinat un weizinat walsti kooperaziju un isstrahdat jaunu pilnigu kooperazijas likumu, kâ ari likumu par krediteestahdem.“

Pee schis pahrejas formulas teef atklastas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas. Es litschu pahrejas formulu us balsoschânu. Kas ir par schis pahrejas formulas peenemschânu, toš luhdsju peezeltees. (Wairakums) Kas ir pret scho pahrejas formulu? Naw. Kas atturejuschees no balsoschânas? Naw. Lihds ar to ir isbeigta schi likuma peenemschana un muhsju schis deenas kahrtiba. Nahkoschâ Tautas Padomes sche ir domata ordeen plkst. 4 un, zil paredsams, pehdjâ. Pee kam, zil schim brihscham paredsams, materialî nahkoschâi deenas kahrtibai buhtu atlikto komisiju wehleschânas, tad Satwerfmes Sapulzes eestahschu un komisiju wehleschânas, likums par nekustamu ihpaschumu atfawinaschânu un agruhtinaschânu ar paradeem un warbuht buhs eespehjamš riht peeweenot wehl kahdus likumprojektus, beidsot, kâ fagaidams, atbildes us jenat eefneegtâm interpelazijam. No redatzijas komisijas puses ari buhs daschi sinojumi. Deenas kahrtiba issmelta un es flehdsju Tautas Padomes sehdi.

(Sehdi flehdsj 8,22.)

Tautas Padomes zeturtās sesijas divpadsmitā sēdē.

9. septembrī 1919. g.

Presidents J. Eščakste: Tautas Padomes sēdē atklahta. Sēdīs sēdēs deenas kārtībā ir: likums par nekustamu īpašumu atfawinašānu un apgruhtinašānu ar paradeem; otrkārt: komisiju wehleschanas; treschkārt: redakcijas komisijas sirojumi; zeturtkārt: atbildes uz interpelāzijas; peektkārt: likumi par stēdīgu agrarleetu nolahrtoschānu, tad tahtak: ufsaukums Sabēdroto tautam un pehz tam weena eenahfufē interpelāzija. Wehs stahfimees vee likuma par nekustamu īpašumu atfawinašānu un apgruhtinašānu ar paradeem. Komisijas referents: Aweefis. *Kluwee*

Ref. Aweefis: Sēdīs likums ir jau iswests dšihwē ar agrafeem waldbibas 6. un 18. dezembra un 28. janwara rihkojumeem. 6. dezembri ir tizis isdots wiswahrigs rihkojums, ka īpašumu atfawinašāna un apgruhtinašāna ar paradeem ir aisleegta. Tad wehlaki — 19. dezembri ir tizis isdots sikhkals rihkojums, kur ir usklaitita ta kārtība, kahdā likums ir iswedams; un 23. janwari ir tizis isdots atkal jaunš rihkojums par nekustamu īpašumu apgruhtinašānu ar paradeem. Wišī sēhe trihsrihkojumi ir šawilkti kopā tagadejā likumā, kur šaturs ir palizis tas pats ar dascheem isachmumeem un ne wišai leeleem pahrlabojumeem, peem. agrakā rihkojumā bija teiktš, ka nodokli no 10 lihds 50% ir nemami pehz teefleetu ministrijas eeskateem. Tā tad teefleetu ministrija wareja nemt par deesgan masu wehriibu 50% un ari otradi — par kahdu leelu wehriibu nemt šamehrā deesgan masas %. Bet tagad tas ir nowehrsts ar to, ka ir nodibinata šewiška šakala, kuras robeschās teefleetu ministrijai ir jarihkojas, bet wina newar wairs rihkotees pehz šaweem eeskateem, bet gan pehz šchis šakalas. Komisija atšina to par pāreisaku un taišnigaku. Tad vee apgruhtinašānas ar paradeem jaunā likumā 5% weetā ir liktas 2%. Šcho nodokli teefleetu ministrija motiwē ar to, ka 5% nemt buhtu par dauds, jo, warbuht, tas, kas atņemams naidu, atrodas truhzigos apstahkos un tadehl nemt leelu nodokli nebuhtu eeteizams. Tāpehz es leeku preekščā peenemt 2% nodokli, kuresch pilnigi peeteek un kuram ari peekriht juridiskā komisija. Tad ir iswests ahrā no agrafeem rihkojumeem punktš 9. no 19. dezembra rihkojuma, kur bija runa par to, ka: „wišas nekustamu īpašumu atfawinašānas un apgruhtinašānas ar paradeem, kuras eerakstitas semes (trepost) nodaku grahmatās pehz 1915. g. 1. jultija, pahrbandamas ar atzelschānas teefibam no teefleetu ministrijas.“ Teefleetu ministrija bija tanis domās, ka tas buhtu deesgan gruhsti isdarams pehz tam, kad jau lihumi noslehgti un grahmatās eewesii; lai tagad šchis leetas pehz dandseem gadeem škatitu zauri un winas atzeltu, tas waretu radit teefcham leelus šareschigijumus un tadehl pehz agrakā šastahwa buhtu loti šareschigita rehkināšāna. Juridiskā komisija ari peekrita tam, ka tas šchini likumā nebuhtu eewedams un ja, warbuht, wehleteos tahdus noteikumus, tad wadjadsetu isdot šewišku likumu, bet tahdā eepreekšejā formā isdots, tas buhtu pateesi nepeenemams, jo te naw nekahdu sikhaku nošazijumu, kas waretu tos atzelt. Tadehl tas pilnigi atkaratos no teefleetu ministrijas eeskata, kura, warbuht, weenā gadījumā, nesin kahdu eemeslu dehl to waretu atzelt un otrā gadījumā tadehl, ka winai naw nekahdu aifrahbijumu, pehz kureem winam wadjadsetu rihkotees. Tadehl juridiskā komisija domā, ka winsch nebuhtu eewedams šchini likumprojektā bet ja winsch buhtu wehlams, tad tas buhtu iswedams atšewiškā likumā. Tēe ir wišī tee šwarigakee pahrgrosijumi, bet ziti ir tikal sikhumi, vee kureem es atgreesichos, pahrrunajot pa panteem. Wispahrigi juridiskā komisija atšina, ka šchis likums katrā sūkā buhtu peenemams, jo winsch ir jau iswests dšihwē un laudis ir pee ta peeradufchi. Ari šchini pahrejas laikā waldbibai wadjadsetu eewest kontroli pee nekustamu īpašumu pahreweschānas zitās rokās, lai nowehrstu špekulāziju un zitus newehlamus gadījumus. Tāpehz es komisijas wahrdā leeku preekščā peenemt šchi likuma stēdsamibu.

Presidentis J. Tšhastke: Wahrds peeder Bankewizam no Demokratu Sa-
weenibas.

Bankewizs: Beenijamee Tautas Padomes lozekli! Salihdsinot scho likum-
projektu, ko mums schodeen eefneeds apspreechanai juridiska komisija, ar teem likumeem,
kahdi ir jau isdoti atteeziba us ihpashummu atswabinaschannu un apgruhtinaschannu ar
paradeem, pateescham nekahdu leelu starpibu newar useet, bet ta ka pirmee likumi, kas
jau ir isdoti, un ari wifs, kas atteezas us to paschu jautajumu, kas par jaunu teef
eefneegts zaurstatischanai, ir pahraf truhzigi, tad manas domas ir, ka schi likuma
steidsamibu nemaš newar peenemt. Bet gan apskatijim tuwal schos pantus un eefsch
kam pastahw ta nekaidriba. Warbuht, Tautas Padome atradis par eespehjamu atdot
likumu atpakal komisijai, lai wina pantus wehl reis pamatigi pahrschahda. Sricht
fwarä un ir fewischti eewehrojamas sefoschas nekaidribas. Stahjotees pee pirmä panta,
mehs atduramees us nekaidribam, kuras buhtu nowehrschamas jaunä likumä. De ir
teikts: „Wifu nekustamu ihpashummu atswabinaschana un eeguhschana, ka ari
apgruhtinaschana ar paradeem — ari fpaidu kahrtä — bes peenahzigas atkaujäs aif-
leegta“. De nu zelas jautajums, ko mehš faprotam sem „peenahzigas atkaujäs“. Zif
ir sinams, kad bija darischanas ar ihpashuma pahrweschannu, tad lihds schai paschai
deenai atkaujäs tika dotas no okupazijas waras. Pa leelakai dakai schäs atkaujäs ir
isleetotas, bet tomehr weena daka ihpashummu wehl naw pahrwesta. Tad wehl zelas
jautajums, waj täs atkaujäs, kas tika isdotas okupazijas laika un kur ihpashumi wehl
naw pahrwesti us ihpashneeka wahrda, ka, ari pee notareem noslehgte kontrakti, waj
tee buhtu pilnigi, waj ne, un waj tahdos gadijumos wajadietu wehl fewischkas atkaujäs
dabuht ari no Pagaidu Waldibas? Tad otra punktiä ir teikts: „Luhgumi dehl
atkaujäs eefneedsami: par nekustinameem ihpashumeem pilsehtäs un wianu patrimonial-
apgabalos, pilsehtu waldem, wifos zitos gadijumos aprinku atteezigeem preeeschneekem.
Ja nekustams ihpashums atrodas wairakos apgabalos, tad Luhgums eefneedsams tikai
weena aprinka preeeschneekam“. De atkal truhst tuwalu pastaidrojumu, ka schini gadi-
jumä rihkotees, waj notareem buhtu teefibas noslehgt galigu kontraktu, pirms rakstifks
lihgums wehl naw isfneegts no Pagaidu Waldibas; jeb tahdä kahrtä, ka rakstifks
lihgums buhtu jau isfneegts ihpashuma eeguwejam. Prakse peerahda, ka notari schini
gadijumä rihkojas dachadi; weena daka ir tais eeskatos, ka newajagot gaidit atkaju
no waldibas, bet warot noslehgt eeguhschanas kontraktu, bes ka buhtu dota waldibas
atkauja, bet ziti turpretim ir tahdos eeskatos, ka nekahdä sinä naw teefibas noslehgt
galigu formelu kontraktu preeesch eefneegschanas krepost nodakai, ja no waldibas naw
fanenta wajadfiga atkauja. Tee notari, kas schos pirlschanas kontraktus noslehds, ir
tais eeskatos, ka atkaujäs nesihmejas us to personu, kas grib eeguht ihpashummu.
Tas ir tihri weenalga, bet schi atkauja wajadfiga, lai waldibai buhtu eespehjams wirs-
wehrtibas nodokli isrehkinat. Redseet, peemehram, ja schis jautajums naw noskaidrots,
tad zelas domu starpibas un teem notareem, kas turas pee usfkateem, ka atkauja
wajadfiga tikai preeesch korborechanas, schai sinä ir preeeschrozibas pret teem notareem,
kuri stingri turas pee usfkateem, ka atkauja ir no waldibas wajadfiga. Schi likuma
nosazijums, ka tahdas atkaujäs ir wajadfigas, ir jau tizis isfludinats 19. dezem-
bri 1918. gada un tani nosazijumä ir skaidri un gaischi teikts, ka atswabinaschana bes
atkaujäs ir aifleegta. Tä tad schini projektä tas nosazijums ir islailts. Tad janahf
pee flehdseena, ka teem notareem, kuri turas pee tahdeem usfkateem, it ka rakstifkas
atkaujäs nebuhtu wajadfigas, ir taisniba. Tä tad ari schini jautajumä
ir nekaidriba. Tahlaf treschä pantä ir teikts: „Ja nekustama ihpashuma
wehrtiba, skaitot no ta laika, kad atswinatajs wianu eeguwis, peeangusi pahri par
1000 r. no atswinataja neaktarigu apstahku dehl, tad atswinataschanas gadijumä
blatus ziteem nodokleem nemams wehrtibas peeangschanas nodoklis 10⁰/₀—50⁰/₀ leelumä
no täs sumas, par kahdu wehrtiba peeangusi. Ja nekustamas mantas pehdejä pahreja
zitu ihpashumä notikusi pirms 1. augusta 1914. g., tad wehrtibas peeanguma aprehkina-
schanai jaiseet no täs wehrtibas, kahda bija nekustamam ihpashumam 1914. g.“. Jau
schita pirmä daka ir nekaidra tani sinä, ka tur ir teikts, ka nodokli nemami no wehrti-
bas, kura ir peeangusi par 1,000 rubkeem, kadehl te waretu faprašt diwejadi
peem. ja ihpashums ir eeguhts par 500 rubkeem, bet tagad winsch ir peeandsis un
ja teef pahrdots par 1,000 rubkeem, tad tahdä gadijumä buhtu nemams wirswehrtibas
nodoklis. Komisija, kas scho likumu isfrahdaja, bija, laikam, tais domas, ka ja wirs-

wehrtriba ir peeaugusti pahri par 1,000 rubleem, tad ir nemams wirswehrtibas nodoklis. Bes tam trescha panta otra daka runa pretim mineta panta pirmai dakai. Iklasot schi panta pirmo daku, ir redjams, ka schi wehrtiba teef noteikta no ta laika, kad atfawinatajs wimu eeguwis. Ta tad, ja winsch eeguhts pirms pirma augusta 1914. g. par 10 gadeem atpaka, tad wehrtiba skaitama lihds tai deenai, kad winsch to atfawinaja. Turpretim, salihdsinot otru daku, isnast, itiu ka wiseem ihpafschumeem, kuri eeguhti pirms 1. augusta 1914. gada, wimu wirswehrtibas peeaugschana aprehfinama pehz ta, kahda wina bijusi 1914. gada. Tashat man leefas, ka 4. pants buhtu papildinams atteeziba us teem ihpafschumeem, kas peeder walfstij, agrat kronim. Schis nosazijums buhtu papildinams tahda weida, ka, atfawinot walfstis ihpafschumus, buhtu jagreeschas pee semkopibas ministrijas dehl atkawas. Kamdehl tas wajadfigs? Tas wajadfigs tamdehl, ka daudsi ihpafschumi, kuri peeder walfstij, ir isdoti obrofa leetoschana. Domenu walde, ufstahbidama tahdus nosazijumus, peeprafja, ka obrofa naudu pee semes atfawinaschanas wajadsetu paaugstinat tahda gadijuma, ja atfawinaschana noteef bes semkopibas ministrijas atkawas; tad schis nosazijums war tikt ispidbits un semi war eeguht par tahdu pafschu grunts naudu, kahda wina ir bijusi pirmam ihpafschneefam. Tashat man jaatirahda, ka pants 7. leefas buht pahraf nefkaides; winsch skan ta: „Apgruhtinot nekustamu ihpafschumu ar paradeem, blakus ziteem nodokleem maksajams fewischs nodoklis 2% leelumâ no tas sumas, ar kahdu nekustamu ihpafschumu apgruhtina semes (krepst) grahmatas“. Man leefas, ka te buhs pretruna. Schis 2% nodoklis par ihpafschumu apgruhtinaschamu nebuhs wis nemams no tas sumas, ar kahdu ihpafschumi ir apgruhtinati krepst grahmatas; bet taisui no tas sumas, ar kahdu schos ihpafschumus grib apgruhtinat, t. i. no obligazijam un, ka mehs redsam, schis nodoklis teef nemts, jeb winsch jasamaksa, pirms ihpafschums jeb obligazija teef korboreti, bet ne wis us teem paradeem ween, kurus luhdsejs grib ingroset, bet ari us teem paradeem, kuri ir jau ingroseti. Nemaj naw domajams, ka tas wiss waretu paleelinat obligaziju. Tadehl es esu tais ufstatos, ka komisija naw gribejusi padomat par to, ka obligazijas ir jau ingrosetas par kahdeem 20,000 rub., no kureem ari nemams 2% nodoklis, bet ne wis no ta parada, kuresch tagad tiks ingrosetas. Man leefas, ka tur buhs pahpratumas. Tad fewischki swarigs buhtu 10. pants, kuresch pareds nosazijumus par schi likuma apeeschanu un par to pareds sodu us weenu gadu zetetuma jeb naudas sodu lihds 10,000 rub. Schis soda nosazijums sawa sinâ buhtu lotti labš; bet te zelas jautajums, kahda weida wifus mainigos peenast waj faukt pee atbildibas. Un tur man buhtu drufku japakawejas, jo fewischki pee mums Riga likuma apeeschana pee ihpafschumu atfawinaschanas ir tapusi par epidemisku faiti, fewischki pehdejâ laika, kad Riga biju pahraf daudš zenschanas pehz ihpafschumu eeguhschanas, 1911., 1912., ka ari 1913. gados, kad weena daka no ihpafschumu eeguwejeem isgahja us scho nosazijumu apeeschanu. Ir teiktš, ka neweens newar dabuht ihpafschumu sawa sinâ un leetoschana, pirms naw noslehgtš un korboretis galigais pirfchanas kontraktis. Scho nosazijumu leela mehra apgahja neitkai tee, kas dshwoja no ihpafschumu pirfchanas un pahrdoschanas (t. i. kas spefuleja ar ihpafschumeem), bet ari tahdi, kas eeguwa ihpafschumus preefsch sawam wajadstbam, redsedami, ka ir daudš weeglafi eeguht ihpafschumus ar likuma apeeschanu; to peefopa muhsu Rigas spekulanti, un wai noslehdsia newis pirfchanas kontraktus, bet gan, ta fauzamos, preefsch- un dahwinaschanas kontraktus, jo tahda weida wini wareja iswairitees no schim leelam nodewam, kas faititas ar pirfchanas kontrakta noslehgschanu. Es no sawas puses esmu greefees pee teefleetu ministrijas ar rakstu (jo man tai sinâ ir deefgan leela prafse). Tiku greefees ar aifrahdijumu ari pee finansu ministra un pee ministru presidenta lunga, kur aifrahdiju us wifam tam nebuhschana, kas Riga teef peefotas. Bet es nu nesinu, waj tas raksts ir tizis schai komisijai nodots, waj ne. No schi panta ir redjams, ka wina to naw eewehrojusi. Waj nu komisijai naw finansas schis nebuhschanas, jeb ari wina ir tais eestatos, ka tur neta newar darit, bet ir apmeerinajus tika ar soda nolikschanu us weenu gadu zetetuma waj 10,000 rublu naudas soda. Lai waretu daudšmas Tautas Padomes lozetteem darit saprotamu to, ka Riga ir rihkojuschees landis un ari warduht wehl tagad rihkojas, lai apeetu likumu, ar to masinat walfstis eenahkumas, es tuwu par sawu peenahkuma nolajit scho rakstu ari Tautas Padome un winsch skan: (lasa) ... Tur war redset, ka pirfchanas juma ir pilnigi segta; ka ar tahdu nefad nepaleef parada, ja

tif sinamu naudas sumu eemafšā kà droščibu, kà arweenu pee preeščkontrakteem ir paredsets. Lai waretu nodroščinat maksščšanas, taiša fiktivas obligazijas, lai ihpaščumi buhtu apkranti ar paradeem pilnā wehrtibā. Tad pirzejs šaka: man obligazijas rokā un ihpaščumu es dabušču tā kà tā, jo pirščšanas sumā ir jau šamafšata. Dee wišč beš ņaubaam ir tahdi, turi negrib maksfat krepostā poščlinas, bet ranga no tām iswairitees. Beš tam loti beesči teek minets preeščkontraktā, ka galigais kontraktš janoflehdš uš eeguweja pašča wahrda. (Turpina lasiščanu) ... Zaur ņčito nofazijumu wini iswairas koroboret ihpaščumus uš ņawa wahrda, bet uš tās personas wahrda, kuršč teek litšs preeščā. Tā tad zaur to krepostā poščlinas no wina atkriht nost, kuras buhtu nahuščas waltij, un tahdā gadijumā waretu dabut no tās personas, kuru wišč stahda preeščā. (Turpina lasiščanu) ... To faktū naw weens, bet gan ir ņunteem tahdu. (Turpina lasiščanu) ... Neilgi atpakaļ man bija gadijums redset, kur kaħdu preeščkontraktū, kuram bij notezejis noteiktis laišs, luhdja pagarinat wehl uš kaħdeem 3 gadeem. Tā tad 9 gadi ir pagahjušči un wišč nogahjis pee notara teizis, ka newarot noflehgt galigo kontraktū, pee kam kontraktā redšoms, ka wiša sumā ir pilnigi šamafšata, bet winam laišam naw isdeweess atrast pirzeju, uš kura wahrda buhtu noflehšams kontraktš un tapēz wiau pagarinaja wehl uš 4 gadeem. (Turpina lasiščanu) ... Ščo nofazijumu par ņodeem pa daļai jau raudšija iswest okupazijas wara, jo winai bij eenahuščas daudšas šinas, ka Rīgā loti daudši spekulējot uš ihpaščumeem, kaħēl isdewa tahdu rikhojumu, lai zaur to nenoflehgū galigos kontraktus. Tad wina likuma nofazijumā aišrahdija, ka wišč tee lihgunt, kaš noflehgti uš nekustameem ihpaščumeem un kuras pirzejs leeto, bei ka buhtu noflehgts galejais kontraktš un šamafšatas poščlinas, jr nedertigi un jašlehdš par jaunu, bet preteļi gadijumā winus šodija un šods bija deesgan bahrgs. Tas atteezas ne tikai uš kontraktā flehdsejeem ween, bet arī uš wišom amata personam un eeredneem, kaš nehmušči pee wiau flehgščšanas dalibu. Tas buhtu weens no ņčiteem panehmeeneem, kà waretu apeat likumu un otrs panehmeens buhtu ņčahds: (lafa). Tagad, šinams, wini, warbuht, pee ņčeem dahwinaščšanas kontrakteem nekersees tambehl, ka tur arī ir paredsets 5% nodoklis, bet tomehr tee ir isdewigi zaur to, ka tur ir ašants atwilt paradus; nemšim par peemehru, ka kaħds pahrdod ņawu ihpaščumu par 20,000 rub., bet paradi no teem buhs kaħdi 19,000 rub. Tad wišč maksšs nodokli tikai no teem 1000 rubleem, bet newis no 20,000 rubleem, jo muhsu likumā ir paredsets 5%, kaħēl arī ņčis gadijums war dot cemeslu teem paščeem spekulanteem noflehgt dahwinaščšanas kontraktus. Dašči notari, kà es jau aišrahdiju, ir gahjušči pat tik tahlu (sewišči tais gados, kad ihpaščumi tika šipri pirkti), ka pat liušči nodrukāt dahwinaščšanas kontraktā formularus. Ja wineem nebuhtu bijis pahrak daudš ņčito dahwinaščšanas kontraktū, tad wini nebuhtu kēruschees pee ņčo formularu drukāšanas. Mehš redsam, ka ta ir bijuše taišm wiau profesija, zaur to wini guwa ņew leelu peknu. Pirzejs labpraht maksāja notaram wairak, nekā kad teem buhtu janoflehdš pirščšanas kontraktš, zaur to tee pee leelām sumam eetapija prahnu naudas sumu; tadehl tahdos gadijumos daudši meļēja rokā tos notarus, kuri arī bija loti palihdšigi apeat ņčos nodoklus. (Turpina lasiščanu). Ar ņčito peħdejo nofazijumu leekas, ka daudši baidas isdot tahdas fiktivas obligazijas. Kā es jau aišrahdiju, teem, kuri gribeja apgruhtinat ihpaščumus ar nodokleem, obligazijas tika isdots uš weenas šinams personas wahrda, jo žitadi winas neteek ingrosetas, bet wahrdu isdēšč ar to, ka tas, uš kura wahrda ta teek isdota, ir jau tas pats ihpaščuma eeguwejs. Winam obligazija ir kabatā un wiam naw neweenam paradi šamafšā. Wajadšibas gadijumā, ja wišč grib tikt no tās wakā, pašanz kà starpneku weenu otru personu un tas nahf par labu tikai muhsu spekulanteem. (Turpina lasiščanu). Ščis aišrahdijums waldibat, kuru es nupat nolāšju, žik es dabuju pahrleežinatees, šināsu un teesleetu ministrijās bija nodots, bet waj tur kaħda pahršpreeščana ir bijuše, waj komisija ir tizis aišrahdits, lai wina to nemtu wehrā, lai daudšmas reduzeru ņčo nebuščšanu pee likuma isdoščšanas, tas man naw šinams. Es no ņawas pušes waru teikt, ka, warbuht, buhs pahrak gruhti pret wiau ņawot, jo ir tahdi laudis, kaš ņkatas tuhlit peħz likuma isdoščšanas, kà waretu wiau apeat un wini, kačrā šinā, atrastu lihdselus, lai no ņčeem isdewumeem iswairitos. Ja mehš ņčo likumu no jauna pahrašradajam un papildinam, tad redsam, ka wišč nemas neaščķiras no agrak isdoteem un wišč neka jauna nedod, isnemot tikai wišwehrtibas procentu škaitu. Peħz manām

domam neras newajadsetu steigtees pahreet us likuma zaurstafischanu pa panteem, bet gan likumu tuhlin atdot atpatak juridiskai komissijai dehl pahrsrahdashanas un papildinashanas ar wiseem scheem nosazijumeem, kuri buhtu ka aprobeeshojumi schai likuma apeeshanai. Tadehl es no Demokratu Saweenibas eefneedsu scho papildinajumu:

„Gewehrojot eefneegta likuma projekta nepilnigumu, Demokratu Saweeniba leel Tantas Padomei preekschâ, atdot projektu juridiskai komissijai dehl pahrsrahdashanas atpatak, usnemot tani noteiktatus nosazijunmus, kuri aprobeeshotu likumu apeeshanas eefpehjamibu.“

Pres. Tschakste: Wahrds Sahlittin.

Sahlitz: Tantas Padomes lozekli! Wismas trihs zeturtakas no preekschrunataja runas neatterzas us tagadejo likumprojektu. Wirsch te runaja par schahdam tahdam teefibam n. t. t. Schis wifs ir materials nepilnigam ziwillikumam. Wirsch aifrahdiya, ka ir truhkumi, kuras opeet muhsu likuma ispiditajt — notari. Muhsu ziwillikumâ ir wehl dauds truhkumu, bet ja mehs tos gribetu eeweeot weenâ likumâ, tas nebuhtu eefpehjamis. Zuh sineet, ka ziwillikums ir heesa gramata un wina radischana ir fundamentals darbs. Peemehram, Wabzija strahdaja 10 gadus un tad tika tika pee tahda likuma. Ja mehs, juridiskas komissijas lozekli, gribetu runat no schi katedra par truhkumeem, tad mehs katrs waretu runat wairakas deenas un pat wairakas nedelas. (Klihwie no weetas: ehst fahks gribetees). Schini projektâ ir paredsetas diwas leetas: weenfahrt, ka ihpashumus newar atfawinat, eeguh un apgruhinat ar paradeem bes atlanjais, oftfahrt, ir paredseti nodokli par wehrtibas peaugfichanu pee apgruhinashanas ar paradeem. Tas ir wifs schi likuma faturs. Schini likumâ eewest par notareem neras naw eefpehjamis, preteja gadijumâ mums buhtu jaraksta wefela gramata. Ir loti labi, ka ir tahds eefneegums, kuresch eefneegts Bagaidu Waldibai un tahdi eefneegumi war wehl nahkt. Tadehl teefleetu ministrija us to jau ir greefusi wehribu un, warbuht, ir jau slahjusees pee ziwillikuma pahrsrahdashanas, bet tas buhs darbs, kas prasjs ilgu laiku. Schini likumâ ir paredseta tika nekustamu ihpashumu pahreeschana, bet winu isstrahdat tik plashu mums naw eefpehjamis. Ja mehs to gribetu, tad mums buhtu jaraksta newis us weenas waj diwam lapam, bet gan wajadsetu rakstt simtam lapu. Tad te tika aifrahbits par schi projekta truhkumeem. Dajchi aifrahbijumi ir pamatoti, ka, peemehram, tika aifrahbits us 7. pantu; pateescham tai redatzija, fahda wirsch nodrukats, tas war radit pahspratumus. Bet juridiska komissija, pehz likumprojektu peenemshanas, eewehrojot to, ka mums schodeen ir pehdejâ sehde, ir jau eepreeksch redigejuse wifus likumus un galiga redatzija tas pats 7. pants stanæs drufku fawada weida. Tur leeta ir pilnigi flaidra, ka nodokli newami newis par teem paradeem, kas jau senal cerastiti, bet par tahdeem, kuri pafchlaik teel eerastiti us obligaziju pamata. Ta tad 7. pants, kuresch islikas preekschrunatajam pahsprotams, galiga redatzija buhs pahrlabots un nepahsprotams un par to sinos juridiska komissija redatzijas sinâ. Tad tika aifrahbits us 1. pantu, ka tur neesot redsams, waj ir wajadsiga wehl sewischta atlanja pee tahdu nekustamu ihpashumu pahreeschamu zitu rotas, kur tahdas atlanjais jau ir tikufchas isdotas okupazijas laika. Waj tas atlanjais paliks spehka, waj ne, tas ir flaidri redsams no 1. panta, ka tahdas atlanjais nepaliks spehka. Tadehl nekustama ihpashuma pahrrastischana us zitu wahrdu ir wajadsiga atlanja un tahda atlanja wajadsiga no tagadejas waldbibas, bet newis no fahdas eepreekschejas. Tas likums ir jau spehka un wirsch jau faktiski teel peemehrots dshwei, ta ka wifas tas atlanjais, kas isdotas okupazijas laika, naw derigas un buhtu jaisnem jaunais atlanjais. Pee katras ihpashuma pahreeschanas us zitu wahrdu ir wajadsiga atlanja, bes kuras krepofnodakas preekschneeks nedrihft pahrrastit us zitu wahrdu, nedj ari eerastit fahdu obligaziju; un schi atlanja ir wajadsiga no teefleetu ministra. Tad tika aifrahbits pee 2. panta, ka notari dashadi rihfojotes un jau pirms lihuma flehgichanas peeprafot peenahzigu atlanju, kas ir notara twafâ darischana. Sihgums war tikt noslehgts tika tad, kad ir dabuta atlanja no pilsehtas walbes, no aprinka preekschneeka, waj no tam komissijam, kas fastahdas. Tas jau ir ari flaidri redsams no 2. panta. Tad wehl tika aifrahbits us 4. pantu, bet tur atkal buhs redatzijas sinâ pahrlabojumi un par to sinos referents, dodams tuwafus paskaidrojunmus par panteem. Es faktu, ka mums schis likums ir jastata zaurt schodeen tamdehl ween, ka wirsch ir jau faktiski dshwe iswests un wina lasischanu atlifk newaram sewischti tagadejas nenoteiktibas dehl, jo schi nodokla

uslikšana līdš šķim bija nodota teesleetu ministra eeskatam. Šķini likumā ir eeweetoti šķaidri noteikumi, pee kureem teesleetu ministrim jaturas un pehz kureem jarihfojas, bet newar wis prasit weenam 50% nodolli, tur ir masz wehrtibas peeaugums un otram no leelaka peeauguma masaf procentu. Tadehl es ustoretu to, ka šķis projekts katrā sinā ir japeenem šķobeen tahdā weidā, kahds winsch ir, nepeejauzot nekahdas zitas leetas, kā tikai tās, kas ir paredsetas likumā. Teesleetu ministrija peegreesch wehribu muhsu materialām žiwilteesibam. Tās leetas peeder pee žiwillikuma, bet šķini likumā naw eeweetojamas.

Presidents J. Tschakste: Wahrsz Bankewizam. Luhdsu.

Bankewizs: Man paleek tikai nesaprotams no komiřijas dotais wafskaidrojums, ka neefot nemas eespehjamz eerobeschot pretlikumibas; aisrahdijs, ka preeksch tam wajadfigs strahdat desmitteem gadu un ka tur wajagot nesin žil tur sehjumus un atfauzas ari us fimitām lapas pusem. Es pateescham neredsu ne masatās wajadfibas steigtees ar šķo likumu. Ja mums nebuhtu nekahdu likumu, tad waretu teikt, ka mehš nesinam kā rihfotees. Bet mums jau ir diwi un šķis ir treschais likums, kas ir stahdits preekschā. Winsch, isnemot tikai procentu daku, it neta jauna nedod. Winā, kā jau aisrahdijs, naw teiktz, waj rakstiska atlauja ir, waj naw wajadfiga.

19. dezembra rihfojumā tas ir eekschā, bet šķini likumā naw. Es atrodu, ka šķis likums, kuru peenem un kuresch atzel 19. dezembra isdoto likumu, ir dauds truhzigaks un buhs sliktaks. Saudehl mums ir jasteidszas ar šķi likuma peenemschanu. Mehš jau waram winu atlīkt us preekschu, jo Tautas Padomes sehjsa tiks drihsā laikā šafaulka, un kā dsird, tas esot noliktz pat us 22. septembri. Tadehl ijeet zauri wisus žiwillikumus nebuhtu wajadfigs, jo wisi žiwillikumi nemas neatteezas us nekustamu ihpashumu atfawinaschānu. Mehš tagad waram šķo jauno likumu peenemt, lai winsch buhtu daudsmaš pamatigaks, lai nezeltos domu starpibas un lai winsch buhtu šķaidri un gaischi šaprotams. Es tomehr paleetu pee ta, ka schie aisrahdijsimi rebuht neatšpehko manus aisrahdijumus. Tapehz es ustoretu šawu preekschlikumu šķi likuma steidsamibu neatfihht, bet gan atdot winu atpakal juridiskai komiřijai pahstrahdaschanai, eewehrojot wisus toz truhlumus, kas winā ir peelaisti.

Presidents J. Tschakste: Kunataju šaraksis isbeigts. Es dohu pehbejo wahrdu referentam.

Referents Kweefis: Man buhtu dauds kas ko atbildet, bet tā kā komiřijas preekschsehdetajs ir jau leelo daku isteizis, tad atbildeschu tikai sekoscho: Preekschrinatajs jautā, waj lihgumus warot fleht bez eepreekschejas atlanjas dabuschanas, waj ne, un it ka to wajadsetu paredset likumā. Ta ir katra priwata darischana un ari notaru. Saprotams, notari ir weiklaki un neweiklaki. Ko mehš tur waram darit? To neweiklo notaru kuhdas un intereses mehš nekahdā sinā newaram aistahwet. Likumā ir teiktz, ka newar flehgt lihgumus bez eepreekschejas atlanjas, bet es waru dot praktisku padomu, ka lihgumus war gan flehgt bez eepreekschejas atlanjas, bet tad tikai buhtu janes leelaki isdewumi. Ja wini riske schos isdewumus, wini lihgumu noslehgs, bet newarēs korboret. Tahlak wehl teek aisrahdits, it ka šķis likums buhtu truhzigaks par agrakeem. Agrakā likumā nebij paredsets, ka rakstiska atlauja buhtu wajadfiga nekustama ihpashuma pahrweschānai us zita wahrda. Bet no šķi likuma pirmā panta ir šķaidri redsams, ka tahda rakstiska atlauja ir wajadfiga. Tas gan naw taisni tā teiktz, bet tas ir paredsets redalzijs tekstā. Katrā sinā ari preeksch wiseem teem lihgumeem, kas noslehgti okupazijas laikā, bez schaubam, atlanjas ir atkal wajadfigas. To nosaka pirmais pants un tas naw nebuht pahwrotams. Lihguma noslehgschana pee notara un nekustamu ihpashumu atfawinaschana noteek tikai tad, tad šķo koniraktu eewed krepstgrahmatās. Bez atlanjas ir aislegta ihpashumu atfawinaschana un tā kā okupazijas laikā isdotās atlanjas ir nederigas, tad tagad ir jaisnem jaunās. Tahlak, preekschrinatajs atrada pretrunas treschā pantā: kadehl jaunā likumā teektot ta wehrtibas peeangschanas aprehkinaschana šķaitita no 1. augusta 1914. gada. Esot runa pee pehbejas un tagadejas pahrejas par to, ka wehrtiba aprehkinama no 1. augusta 1914. gada; tad tomehr wehrtiba naw aprehkinata tahda, kahda ta bijusi 10 gadus atpakal. Tas ir pilnigi taisniba un zitabi newareja buht. Kad muhsu tehwi waj weztehwi eeguwschi kahdu ihpashumu, tad toreis tas, warbuht, maksaja 500 rublus, bet tagad wina wehrtiba buhtu fimits waj diwi fimits tuhktroschu rublu. Tad buhtu loti netaisni, ja apkrantu šķo milsigo wirswehrtibu ar nodofkeem un tapehz ir nemta

ta wehrtiba, kahda wina bija preekšč kara, t. i., kas bija kara saktumā, un tas runā nobohtu maksatajeem tikai par labu, bet newis par kaunu. Tahlak preekščrunatajs leel preekščā, ka krona ihpaščumu atfawinaščanaī wajadšigs isprašit no semkopibas ministrijas atkaunu. To es nefaprotu, ka šhos krona ihpaščumus war atfawinat. Tas pats frontis ir ta pate semkopibas ministrija un ja wina buhs ar meeru ihpaščumu atfawinat, tad wina sinās, tadehl to dara un tā to dara. Tagad nu isnaht, ka winai paščai japrasta few atkaunā. Tas man ir nefaprotami. Tad tika aistradits us to, ka warot leetas labā valikt spehā ari wezee riščojumi. Kamdehl japeenem steidsamā kahrtā šhis likums? Es atrodu tikai to, ka šhis likums ir daudš pahrskatamaks, tadehl ka winā ir šaweenoti wiši trihs agrakee riščojumi, kuri tā kā tā ir saudėjuschi sawu spehlu un šhis likums ir eefneegts Tautas Padomē kā jauns projektis un tas katrā sinā buhtu japeenem. Es neredsu, tadehl agrakee riščojumi buhtu wehrtigati par šho tagadejo likumprojektu. Kas atteežas us Bankewiza runas garako datu, tad wina pawisam neatteežas us šho jautajumu. Te israhdijs, ka preekščrunatajs ir loti pret preekščkontrahteem, kā ari pret dahwinaščanas kontrahteem un atrod, ka preekščkontrahts buhtu pawisam atželams, un kas tahdu noslehdš, tam buhtu usleekams bahrgs šods, pat lihds žetuma šodam. Bet tas ir atsewiščks likums. Tas ir pawisam jauns un komišija mineto rakstu naw jānehnušī. Ja raksts ir eefneegts, tad, warbuht, teefleetu ministrija ir loti nopeetni kehrušees pee darba un mehš warešim nahkoščā sešijā šagaidit loti plasču un grandiošu projektu, jo ir eerošinatas loti plasčas domas. Tad, tohlat, kas atteežas us aistradijumu, ka treschā pantā teiktis „wehrtiba“, ka tai weetā buhtu leekams „wiršwehrtiba“, tam es waretu peekrist un redatžijas komišija waretu isdarit pahrlabojumu, lai nezeltos pahrpaturami. Es tadehl ušturu šhi likuma steidsamību.

Pref. Tščakste: Bankewiza kungs eefneedsa preekščlikumu, kurešč šlan tā:

„Gewehrojot eefneegta likuma projekta nepilnigumu, Demokrati Saweeniba leel Tautas Padomei preekščā, ahdot projektu juridiskai komišijai dehl pahrbaudišchanas atpakaļ, usnemot tant noteiktakus nosazījumus, kuri aprobeschotu likumu apeeschanas eefpehjamību.“

Es lišču šho preekščlikumu us balsošchanu un luhgtu peeželtees tos, kas ir par šho preekščlikumu. Luhgtu šaskaitit. 9 Luhgtu peeželtees tos, kas ir pret šho preekščlikumu. Luhgtu deefehštees. Azim redšot ar leelu majoritati šhis preekščlikums atraidits. Bes tam juridiskā komišija ir peeprasijuse likuma steidsamību. Es lišču wina us balsošchanu. (Tā tad steidsamība peeenemta ar wišam balsim, 9 atturotees.) Wispahrejās debates ir isbeiguščās un es luhgtu nobalsot, waj mehš waretu pahreet us lasišchanu pa panteem. Tā tad mehš pahreesim us lasišchanu pa panteem. Wispirms wirsraksts ...

Sahlits: Es luhgtu wahrdu. Tā kā referents par pašču projektu un par wina galigo redatžiju ir weens un tas pats un juridiskā komišija ir ta pate redatžijas komišija, tad es eeflatitu par parešu, ka referents tuhlin šho ari galigo redatžiju un mehš to peeenemtu, lai projekts wehlat wairs nebuhtu nododams redatžijas komišijai.

Pref. Tščakste: Wirsraksts ... eerunas naw? — peeenemts. Referents Rweešis.

Referents Rweešis: Man buhtu jaeefneeds korektura redatžijas sinā: „bes peenahzigas atkaunās aistleegtas“; tur, azim redšot, ir elaišta kuhda un tas ir tikai gramatiskis islabojums.

Pref. Tščakste: Tas ir gramatiskis islabojums, kurešč neatteežas us pašču šaturu. Zits neweens pahrlabajums pee pirmā pantā naw? Kas pret to, ka peenem pirmo pantu, luhgtu peeželtees? Naw. Luhgtu peeželtees tos, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tā tad 1. pants peeenemts. Otrs pants. Referents Rweešis.

Ref. Rweešis: Preekšč wahrda „apriņu preekščneekem“ treschā rindinā eelikt wahrdu „atteezigeem“, jo tahlak eet runa par to, ka luhgumi eefneedjami tikai weenam, bet ne kuram katram aprinķa preekščneekam, kur tas nekustamais ihpaščums nemas neatrodas. Tadehl es leeku preekščā eelikt wahrdu „atteezigeem“.

Pref. Tščakste: Waj naw kahdas eerunas? Ta ari ir wairak tikai gramatiska peeshme. Wairak eebildumu naw? Kas pret šho otro pantu, luhgtu peeželtees. Naw. Kas atturas no balsošchanas? Naw. Otrs pants peeenemts. Treschais pants. Referents Rweešis.

Ref. Kweefis: Es liktu preekščā otrā rindinā wahrds „no atfawinataja neatfariġu apstahku dehl“ pahrneft uš trescho rindiau pehz „1000 rbl.“ Ta buhtu weiklaka redakzija un tad wehl treschā rindinā paschā šahkumā strihpot wahrdu „ir“. Tad tahlak toni paschā pantā ir diwreis minets wahrds „wehrtibas peeaugščana“. Es liktu preekščā leetot wahrdu „peeauguma“, jo te ir runa par rezultatu.

Pres. Tšhakste: Waj ir kahdi eebildumi? Luhgtu tos, kas ir pret šcho pantu, peezelees. Naw. Kas atturas no balsosčanās? Naw. Treschais pants peenemts. Zeturtais pants. Ref. Kweefis.

Ref. Kweefis: Zeturta pantā ir loti smaga waloda, tā ka redigejot šchito pantu komiſija iswehlejšās pawisam patstahwigu redakziju, un zeturtais pants jaunā redakzija škanetu tā:

„Atfawinaščanai nodomato nekustama ihpaschuma nowehrteschānu un wehrtibas peeauguma aprehkinaščānu isdara atteezīgā pilsehtas walde waj aprinka preekščneets lihds ar winu peeaizinateem leetpratejeem. Atkaijšas luhgumu, kopā ar nowehrtesčanās aktu, sinam par wehrtibas peeaugščānu un šawu atsinumu. pilsehtas walde waj aprinka preekščneeks eesuhsta teesleetu ministrijat. Pehdeja nodod eesuhstītās sinas finansu ministrijas pahrbaudiščanai un isščkir luhgumu pehz tam, kad finansu ministrija dewuse šawu atsinumu. Atkaijša dodama tikai pehz 3. pantā minetā nodokļa šamalkas.“

Te ir taiſni peestikti kļah „par atkaijšu doščānu“, kas lihds šchim truhka. Tā tā tas ir ne tikai redakzijas labojums, bet arī pahrlabojums pehz šaturā.

Pres. Tšhakste: Es liščhu šchito pahrlabojumu, resp. papildinajumu, kas nahk no juridislas komiſijas puſes uš balsosčanānu. Tā tad papildinajums peenemts. Peeklais pants. Ref. Kweefis.

Ref. Kweefis: Atkal tas rats pahrlabojums, wahrda „peeaugščanas“ weetā likt „peeauguma“. Tad otu teikumu nesahst wis ar wahrdu „touchr“, bet to pahrneft preekšč wahrda „solibaritate“.

Pres. Tšhakste: Tas ir tihri logisks gramatis pahrlabojums.

Ref. Kweefis: Tad tahlak pehdeja teikumā wahda „pahrdosčanās“ weetā likt „atfawinaščanas“. Wahrds „pahrdosčanās“ ir šchuraks sehdeens, jo atfawinaščanas gadījumā jau wiſi tee gadījumi ir paredseti, newis pahrdoschāna ween.

Pres. Tšhakste: Es liščhu peekto pantu korigetā weidā uš balsosčanānu. Tā tad peektais pants peenemts. Seštāis pants. Es liščhu šcho pantu uš balsosčanānu, jo eebildumu naw. Peenem weenbalsīgi. Septitāis pants. Referents Kweefis.

Ref. Kweefis: Pehdeja teikumā es leetu preekščā likt wahrda „apgruhtinat“ weetā „apgruhtinat“ un winu nolikt atš wahrda „nekustamu ihpaschumu“ un beigās „semes grahmātās“ strihpot, jo tas pats par ſewi šaprotams, ka apgruhtinat war tikai tad, kad wiščh ir eeraſtiits krepstgrahmātās.

Pres. Tšhakste: Es liščhu šcho pantu uš balsosčanānu. Peenem weenbalsīgi. 8. pants. Referents Kweefis.

Ref. Kweefis: Te komiſija lika preekščā otrā teikumā likt weenſkaitli, jo runa war buht tikai par kaut kahdu atſewiſchku gadījumu.

Pres. Tšhakste: Es liščhu šcho pantu komiſijas redakzija uš balsosčanānu. (Peenem weenbalsīgi). 9. pants. Referents Kweefis.

Ref. Kweefis: Newis „kasei“, bet „kase“.

Pres. Tšhakste: Gebildumu naw? Šchis pants nahk uš balsosčanānu. (Peenem weenbalsīgi). 10. pants. Referents Kweefis.

Ref. Kweefis: Es luhgtu „peeaugščanas“ weetā likt „peeauguma“, tad „zeetumu“ weetā — „zeetuma“; bet ta ir drufas kļuhda. Tad beidsot „weenam gadam“ rakſtit ar hurteem.

Pres. Tšhakste: Tās ir tikai redakzionelas peestihmes. Es liščhu 10. pantu uš balsosčanānu. (Peenem weenbalsīgi, tāpat peenem 11. pantu). 12. p. Ref. Kweefis.

Ref. Kweefis: Es liktu preekščā otrā rindinā isnest wairakus „uš“ un likt „tā arī“ weetā „waj“. Tad „teesibu pamata“ weetā „zelā“.

Pres. Tšhakste: Gebildumu naw? Es liščhu šcho pantu uš balsosčanānu. (Peenem weenbalsīgi). Pantu laſiſchāna ir nobeigta un tagad es liščhu uš balsosčanānu wiſu likumu tahdā redakzija, kahda tika peenemta atſewiſchkos pantos. (Peenem ar wiſam balsim, 6 atturotees). Ar to šchis deenas kahrtibas punktis ir iſbeigts. Tagad

tiks nolāsīts steidzamā kārtā eesnegtais pēprafijums, ko paraktijuschi 10 Tautas Padomes lozekli; pirmais paraktitajs ir barons Rosenbergs. (Sekretars nolasa pēprafijumu, kuresch runā par kurinamā materiala pēgahdaschannu Rīgai un zītām Latvijas pilsehtam. Rīgai wajasfigas apm. 105.000 kubikafis labas malkas. Krahjumu naw, pēgahdaschana nepeeteefoscha. Transporta lihdsjeku mas. Geredacem un strahdneefem jaisdod 36 proz. no algas par malku ween. Stahwoflis aukstajos seemas mehneschus war kluht katastrofisks. Tapeh3 nekawefoschi janodibina pēe waldbas nodaka ar wisplafchakām piluwaram, kuras updewums buhtu ar wiseem lihdsjekem nowehr3t Rīgas nosalschannu).

Barons Rosenbergs aisttahw pēprafijumu steidsamibu, aistradot, ka lihdsigi apstahkli, ka Rīgā, ir ari Seepajā. Nasta ismaktatu apm. 50 proz. lehtak, nekā malka, kuhdra waj ogles. Pēprafijums naw domats ka pahrmētums, bet gan ka atgahdinajums, jo newar wairs ne 2 nedelas gaidit.

Pres. Tschakste: Es liskhu us balsofchannu steidsamibas jautajumu. Tā tad steidsamiba weenbalsigi atsihta. Beh3 steidsamibas atsihschanas, teef atklahtas debates par schito pēprafijumu. Ziti pēe wahrda nepeeteizas? Ministru presidents Umana kgs nem wahrdu.

Min. Pres. Umanis: Es negribu atbildet us scho interpelaziju, bet pēefihmet tikai tirdauds, ka waldbiba ir pēegreesusi no pascha pirmā brihscha eekustinatam jautajumam wisleelako wehribu. Tāi paschā laikā es esu ar meeru pateikt, ka tas, kas lihds schim darits, lai gan leelā mehrā nodroschina stahwoflī nahkfoschā seemā, tad tomehr nenodroschina to pilnigi un waldbiba pēefriht tam, ka schai leetā buhs sperami, warbuht, wehl ziti ahrkahrtigā fok. Waldiba lihds wisdrihsakā laikā pēefuhtit norakstu no schis interpelazijas, lai waretu tuwakt eepashtees ar wiseem shtumeem, lai tos waretu pahrbaudit un, ja israhditos par wehlamu un wajasfigu, tad waldbiba neatteiktees nodibinat fewisckhu komisiju, kuras spezielais updewums buhtu nokahrtot kurinamo jautajumu Rīgā un zītās pilsehtās. (Applausi).

Pres. Tschakste: Pēe wahrda neweens wairs naw peeteizees. Es liskhu interpelaziju us balsofchannu. Tā tad interpelazija weenbalsigi peenemta un tiks pēefuhtita ministru presidentam. Wehl ir eenaszis otris pēprafijums, ko paraktijuschi 11 Tautas Padomes lozekli un ka pirmais Rlihwē. (Sekretars nolasa pēprafijumu par leelneeku teroru. Dawbikahrteji fanemto gubstēnu ishteikumi leezina, ka leelineeku zentrale suhta zaur fronti speegus, kuri mehgina eespeestees waldbibas eestahdēs, galwenā kārtā, shtabos, no kureenes tad terorise eedsihwotajus. Seelineekem aisejot, palika bandas, kuras tagad isdara loti daudsus noseegumus. Pēprafijumā uffaita daudsus leelineeku breesmu darbus, gan pēe pagastu amata wihreem, gan walstis eestahdēs, tad aistradba, ka eedsihwotaji, nerebsedami stingu rihzibu pret teroristeem, waretu saudet palahwibu us walsti).

Pres. Tschakste: Wahrds teef dots pirmam paraktitajam Rlihwam.

Rlihwē: Beenijamee Tautas Padome lozekli. Kāhds sawads nospeedofschs gara stahwoflis waldbiba tepat sahlē, kad sekretars sawā noteiktā balsi zehla pēefschā noseegumu pēh3 noseeguma. Tāni pat laikā, kad meh3 te, kungi, schscham un spreescham dauds un daschadas leetas, tahds ir stahwoflis muhsu semē, kahdu lihdsigā mehrā rahdija mums schi interpelazija, schis pēprafijums, kas nahk no Semneeku Saweenibas puses. Ir jau staidri, kungi, ka jarunā par teem fakteem, kuri wiseem ir mutē un par kureem runā wisa pilsehta un katrs weens, kuresch brauz no laukeem. Sahkteef no kuras awises juhs gribeet, wisu awischu slejās, juhs atradiseet wehl leelu garu turpinajumu teem fakteem, kahdi ir peewesti muhsu interpelazijā. Tomehr par teem fakteem ir jarunā no kledsfoschas firds, tapeh3 ka ilgaki klusu stahwet wairs newar, jo muhsu rokās ir neapghschami fakti, ka tas nenoteef gadijuma deht, bet ka mums ir darischana ar weselu sistemu, ar noteiktu plānu. Schee noseegumi, schis shtepawibas paleef pēe mums kroniskās. Nepaeet neweena deena, neweena stunda, kad mums nebuhtu jaklausas par shtepawibam, waj laupischanam, ka interpelazijas schkunnā ir aistradits. Tad no ta war redset, ka leelineeku rolās atrodas zentrs, atrodas groschi, no kureenes schee usbrufumi, schis shtepawibas teef wirsitas, teef dirigetās. Tee pahrbēhdseji, tee speegi, kas no muhsu karaspehka teef notwertti, no weenas puses un no otras puses tee pahrbēhdseji, kas beh3 no leelineeku schausmani, atstahsta un attehlo, kas no gatawo; ka leelineeki grih organiset un eewest masu teroru, lai tahdā kārtā waretu aiskawet

Latwijās walsts nodrošināšanai. Wīnu mehrtis ir galvenā kārtā trauzet valdības darbību un teroristē eedfihwotajūs. Ja mehš pahrbehdsejeem ufstahdam jautajumu, kāhdi ir wīneem ušdewumi un kā to wajaga isdarit, tad uš to nahl gatawa atbilde. Man ir rokās nowillkumi no protokolā, kur wairaki tahdi pahrbehdseji atstahsta, ka kahdeem ir ušdots šaweentees pa 30 zilwekeem un nahlt zaur fronti, nuhsu armijas aismugurē weenā waj otrā weetā isdarit šawūs noseedsigūs darbus un tas ari noteek. Weens otrs no wīneem ir isteizees, ka weens peeder pee septitā, zits pee astotā pulzina un ka janahl ari wehl ziteem tahdeem pulzineem. Tad japeesihmē, ka wīšs tas, kā es jau mineju, atstahj pilnigi noteikta konkreta plana raksturu. Ja tiktū zelts jautajums, kur wīneem ir jadarbojas, tad mehš atkal redsam, ka te ir iswehleti tahdi apgabali, kur Latwijās walsts wara wehl newar pagaidam til spēhji un drošchi ufstahtees, kā daschā labā zitā weetā, peemehram, tajos apgabalos, kur rihkojas wehl wahzeeschi, tur ir weena no eemihlotakām weetam preefšch leelineeku negehligeem darbeem un tahdi apwīdi ir: Bauskas, Talsu, Dobeles aprinkti un tahda ir wīša Kurfemes nomale, kā ari pee leišchu robescham; tahda ir ari Wīdšemes wideene. Tā tad, azim redsot, welkas wešels leels rinkis ap Latwijās galwas pilsehtu. Wīšur terors, wīšur nemeers un kuhdišchana pret muhsu waldbību. No šcho pahrbehdseju nostahsteem nahkas konstatet, ka šcheem pahrbehdsejeem — leelineekeem ir tuwi šafari ar to wahžu karaspēhtu, kas wehl operē Kursemē. Pee pahrbehdsejeem ir atraktas ari wahžu wirsneeku fotografijas. Tahlak no protokola israksta redsam un waram konstatet faktus, ka tahds un tahds leitnants darbojees tahdā un tahdā leelineeku tribunālā Kreewijā. Juhs kungi, redsat te sinamu šafaru starp to, kas noteek weenā pušē — muhsu walsti un, kas noteek otrā pušē. Tahlak ir redsams, ka wīneem, ir jawiršas ar rokās granatam un pirosfilineem; weenam uš kuldigas rajonu, otram uš Bauskas u. t. t. Wehl tahlak no šcheem nostahsteem redsams, ka wīneem ir uš weetam eerotšchu noliktawas un ari organiseti beedri un te nu nahl tee šihkee norahdijumi, ka wīneem wajadsetu spēstees eefschā Latwijās cestahdēs, galwenā kārtā shtabos. Pehz to dirigentu rihkojumeem Maškawā, wīseem, warbuht, apšulboteem zilwekeem wajaga ušnemtēes demokratischās masku un dehweetes par wīslabako demokratu. Tad cestahtees weenā waj otrā Latwijās kara cestahdē un tahdā kārtā peekoht few par labu noseedsigu darbību wīslapšchakā nosihmē. Tahda ir ta teorija un tahda ir ta mahziba. Kāhdi ir tee darbi un kahda šchis pawehšes ipildišchana, to jums rahdija tee fakti, kuri ir ušskaititi tikko eefneegtā interpelazijā un, kā es aishahdiju, tee ir kleedsoschi. Wehl pehz interpelazijas šastahdišchanas nejanušchi man rokās nahl weens pehz otra šinajumi, ka fakti turpinās. Te teek šinots, ka Žeshu aprinkti ir noschanta weena feewerte un Žeshwainē otrs fakts: (nolasa). Kungi, atzerešimees, kas noteek šche pat pee mums Rīgā un nemšim til pagahjušcho nakti, kad tika isdarīts atentats uš apšardsibās preefšchueeku, bet tas palika beš sekum. Tad šchodeen, pullsten 1 pehz pusdeenas uš wīsdšihwakās eelas šcheit Rīgā wīsdšihwakā laikā teek nonahwets sweedru konsuls. (Iššauzeeni pa kreisi: Waj tee ir leelineeki?). Man prasa, waj tee ir leelineeki? Es runaju par to nedrošchību, kahda ir semē un par teem nedrošcheem fakteem. Un ja sem schahdas waj tahdas maskas nahltu preefšchā wehl ziti fakti, tad tas nemasina nedrošchības nosihmi. Es grihu nu greešt Tautas Padomes wehrību uš to, lai waldbiba apšarotu kā weenus, tā otruš noseegumus. Tas ir masat šwarigs, ka wīnu naw noschahwīs leelineeks. Es nesinu, warbuht, tas ari ir leelineeks, bet tas ir gan eewehrojams, ka tas war notiktees Rīgā uš Smilšchu eelas pusdeenas laikā. Tas teek organisets un sistematiski iswešts; un mehš no ta kā no kahda hurwja rinka neteckam ahrā un kahdas tam war buht sekas, kuras šahl jau parahditees? Ja mehš runajam ar weenu waj otru lauzeneeku par kārtību un stahwolkli uš laukeem, tad šaka, ja Juhs, kungi, negahdaseet par kārtību un meeru uš laukeem, tuwakā nahlotnē, tad mums ir janolaisch rokās un mehš neko tahlaku wairš newaram eesahft. Ta jau naw dšihwe, bet ta ir nebeidsama slapsstišchanās par šawu dšihwību, ka til wīnu nenoschauj. Ja šaimneekam un strahdneekam naw drošchības par to, waj tas, ko wīnsch šehj un taisas plaut, waj ko pelna, waj tas buhs wina, waj wīnsch tad war domat par nahkoscho gadu, waj war domat, ja tahdi fakti noteek dšihwē, kad waldbībai ir karaspēhks, ir wara un tomehr reds beenu no deenas atfahrtojamees tahdus noseegumus. Uš ko tad lai wīnsch zer un uš ko lai pašaujas? Wīneem nahl atminā pagahjušchais rudenis un tee domā, ka šche laudis behga projam, kā tas bija pagahjušchu gadu un tad atkal nahks tee pašchi komunisti

atpaka! un rikhoeses ar sawu teroru. Tas ir pilnigi saprotams, ka tad newar strahdat, kur pastahw tahda nedroschiba un pilna nosihme walda terors. Tas pats ir jafaka ari par fabeedriško dshwi. Kad noteek wehleschanas pagasta, kur dshwo pahraf par 2 waj 3000 zilweku tad us wehleschanam eerodas 20, 30, leelafais 50 waj 90 zilweku. Sakat, waj tas normali? Un ja juhs runajat ar to zilweku, kadehl winsch neisleeto sawas teefibas un neet us wehleschanam, tad to darot tadehl, ka esot jaglahbjot sawa galwa. Winsch neejot tadehl, ka tam esot jau peedraudets, ka, ja to darischot, tad warot winu pataifit par wefelu galwu ihfaku un tuhda! winsch peewed wefelu rindu notikuschu faktu. Ja nu us wehleschanam zilweki aiseet masâ skaitâ, tad juhs newareet dabut zilweku, kas usnemos kahdu atbildigu amatu, jo wisi tee zilweki, kas ir fabeedriškâ dshwê pasihstami un sphejigi, neeerodas un nekahdus peenahkumus neusnemas, bet winu meeta paleek iikai tee, kas ir wismasaf pasihstami un kurti naw gandrish nekahdus fabeedriškus darbns strahdajuschu. Tee peekriht tam, ka kahdâ pagasta jau tai paschwaldibâ esot jastrahdâ. Saprotama leeta, ka tās naw tās atbildigās rotas, kahdas schini atbildigâ laikâ Latwijas walstij ir wajadfigas. Tadehl fabeedriškâ dshwê nedroschiba parahdas tikpat spilgti, kâ ekonomiskâ dshwê. Wehl tahlat, ar to teel pate Latwijas walsts ideja apdraudeta — pats tas pamats, us kura mehš stahwam. Gribot negribot laudim ir janah! pee flehdseena, ka tai waldbai, kura tagad pastahw, naw tās aiteezigās waras, wismas to nekur nepeerahda. Tad nah! schahdas un tahdas baumas par Koltšaku, Denikinu, wahzeescheem un ziteem, kurti nahšs us Rigu. Tad, ka tagadejâ waldbiba un eekahrtâ nepastahweschot un ar to jau ir jafneegts weens no teem meirkeem, ko ir sprauduschu Maskawas wadoni; ar to ir panahšts tās, ka fabeedriba isturas nogaidoschi. Ja wisa Latwijas fabeedriba schini wehsturiskâ momentâ isturas nogaidoschi, tad ir pilnigi saprotams, ka mehš newaram uszelt Latwijas walsti. Talah mums ir jausstahjas ar leelu noteiktibu pret to, lai netiktu apdraudeta muhsu walsts ideja. Tahlat ir runats par to, lai, zif drihs ween eespehjas, war tu jafault Satwersmes Sapulzi. Kâ lai war jafault Satwersmes Sapulzi, kur mehš newaram tikt pee paschwaldibas. Tadehl mehš redsam, ka tas pats swarigakais, kas war litt pamatu Latwijai un kas stahw mums preekschâ, teel ik us šola apdraudets. Talah, ja nu mehš pateescham gribom Satwersmes Sapulzi un mehš to, bes schaubam, gribam, tad mums noseegumi ir jaisheids un jadara wineem gals. Es nekaweschos airahdit, ka ta bija angstakâ — Latwijas walsts ideja, par kuru mehš wisi stahwam, bet tagad ta teel satrizinata. Memot wisu scho wehrâ, ka wiseem klee-doscheem fakteem ir reis jadara gals, es no sawas puses luhgtu nepahrnemt partijas bedreem, ka no Semneeku Sameenibas puses nah! schis schjpu klee-dseens, bet seme eet eekschâ ismishumâ un tadehl mums ir jagreeschas ar scheem jautajumeem pee waldbibas, kas teel darits, lai tas nenotiktu, bet tas tâ tahlat wairš newar eet un tapehz mums pehz eespehjas drihs! ir jasper fokt, lai semê buhtu pilnigs meers un kahrtiba, lai zilweki waretu meerigi strahdat. Tapehz es luhdsu, zeenijamee kungi, peenemt scho peeprashjumu kâ steidam, lai waldbiba ari tad, kad mehš iklihtam, ju, ka Tautas Padome prafa un skatas us to, lai semê waldbitu meers un kahrtiba un ka wiseem noseegumeem reis tittu darits gals. (Applausi un issauzeeni pa kreisi: „Tikai wiseem!“).

Bref. Tschakste: Peeprashjums ir atshimets kâ steidsams. Es likschu us balsoschanu jautajumu par schi peeprashjuma steidsamibu un luhgtu peezeltees tos. . .

Dr. B. Kalninsch: No muhsu puses kahds wehletos isseiktees pret steidsamibu.

Bref. Tschakste: Kalnin, juhs paschi?

Dr. B. Kalninsch: Ja, war.

Dr. B. Kalninsch: Es no sawas puses, kâ ari sawas frakcijas wahrdâ pašnoju to, kas wiseem jau ir sinams, ka sozialdemokrati, kâ tahdi, arweenu ir bijuschu un buhs pret teroru. Kahdâ weidâ winsch ari netiktu isdarits. Kas pasihst muhsu lihdschinejo darbibu, teem wiseem ir sinams, kadehl sozialdemokrati ustahjas pret steidsamibu. Daschi to istulto tâ, itin kâ mehš nebuhtu pret teroru. Es waru pasinot, ka mehš schini gadijuma esam, warbuht, teoretiski un praktiski zihnijuschees pret schahdu teroru, bet waru pateikt, ka mehš esam pret steidsamibu ais sekoscheem eemefleem un gribu teikt, ka interpelazija schini brihdi, bes schaubam, nedos to, ko Semneeku Sameeniba wehlas un proti ais sekoscheem apstahkeem. Semneeku Sameeniba schini brihdi, kad organisejas wisas pasaules reakzija, lai iswestu sawus planus nomalu walstinas, kur eet sem fegas, lai sagrautu leelineekus, bet pateesbâ tee grib sagraut muhsu pastah-

wibu, eefneeds fcho interpelaziju. Beenemot un nepahrbandot faktus un peewedot ari Sweedrijas konsula nonahweſchannu, juhs bes ſchaubam ſtiprinaſeet to reakziju, kas naht no otras puſes. Juhs, Klichweſ fgs, nemaſ nenofodeet to teroru, kas naht no otras puſes. Es juns tika peewediſchu peemebruſ, ka tas patſ terors, kas te tika peeminets, teek iſbarits ari no otras puſes. Man, brauzot zaur Jelgawu, tika ſinots, ka tur ſtrahda wahzu kara teefas, kuras noſchauj ne maſumu zilweku ſem tas paſchas leelneeziſtās firmas. Safeet, Klichweſ fgs, waj tur rihojas leelineeki? Ja juhs ſcho interpelaziju peenemat tik ſteidiſigā formā, tad juhs atbalſtat toſ, kas kurſemē ſchauj laudis ſem leelineeku noſantuma. Es ſaku, ka ſhini azumirkli eefneegt ſcho interpelaziju tas bija wiſneſtdewigakais brihdis (Klichwe no weetas: ko Juhs te teizāt, to Juns wajadſeja teikt Berlinē.) To es eſnu ari tur teizis (Klichwe no weetas: pee mums wajaga toſ noſegumus noſluſet.) Tos newajaga noſluſet.

Preſ. T ſch a ſt e: Es liſſchu uſ balſoſchannu jautajumu par ſteidsamibu un luhgtu peezeltees toſ, kas ir par eefneegta peepraſijuma ſteidsamibu (peezeſas). Luhgtu apſehſtees. Luhgtu peezeltees toſ, kas ir pret ſchi eefneeguma ſteidsamibu, (kreiſee peezeſas). (Griſchans no weetas: leelineeki: Brunno Kalniſch no weetas: Leepajas poliſiki) (Wiſa ta poliſiſka gudriba atkaraſas no leelineekeem) Kas atturejuſchees no balſoſchanaſ, luhgtu peezeltees. Naw. (Menders no weetas: Mums, Semneeku Saweeimba, naw bailis, ka juhs muhs ſauzeet par leelineekeem.) Ja pee wahrda neweens nepeeteizas, tad luhgtu nobalſot peepraſijuma peenemſchannu. Luhgtu peezeltees toſ, kas peenem eefneegto peepraſijumu (peezeſas). Luhgtu peeſehitees. Kas pret ſchi eefneegta peepraſijuma peenemſchannu? (Kalniſch no weetas: mehſ igahſchamees zauri; mehſ nebalſojam lihdſi). Naw. Kas atturas no balſoſchanaſ, luhgtu peezeltees. 20. Tā tad peepraſijums ir peenemts ar wiſam balſim, 20 atturotees. Peepraſijums tiks nodots atteezigai miniſtrijai. Tahlaſ deenas ſahrtibās ir komiſiju wehleſchanaſ.

Seil jdsie. Es luhgtu pahrtraukumu uſ 10 minutem.

Preſ. T ſch a ſt e: Te teek preekſchā lihts pahrtraukums uſ 10 min. Es liſſchu uſ balſoſchannu un luhgtu peezeltees toſ, kas ir pret pahrtraukumu uſ 10 min. Naw. Tā tad pahrtraukums peenemts (ſehdi pahrtrauz plſft. 7 wakarā).

Preſ. T ſch a ſt e (pehz pahrtraukuma, plſft. 7/30. wak.): Tautas Padomes ſehde turpinās. Mehſ pahreeſim tagad uſ komiſiju wehleſchannam. Birmā ſahrtā naht Satwerſmes Sapulzes wehleſchannu komiſiju wehleſchanaſ. Behz peenemta Satwerſmes Sapulzes wehleſchannu likuma, wiſpirms ir jaiſwehl Zentrālā wehleſchanaſ komiſija, tad uſ Rigaſ apgabala komiſiju ir jaiſwehl weens preekſchahwis, uſ Wiſdſemes apgabala komiſiju — 4 preekſchahwi, uſ Batgaleſ apgabala komiſiju — 1 preekſchahwis, uſ Kurſemes apgabala komiſiju — 3 un uſ Sengaleſ apgabala komiſiju — 3. Zentrālā Satwerſmes Sapulzes wehleſchannu komiſija ir jaiſwehl 16 lozekli no Tautas Padomes un weens no ſenata. Es luhgtu frakzijas proponet kandidatus. (Teek proponeti no demokrateem — Bitte, Bankawſ; no ſoz. dem. — Skujeneekſ, Holzmanis un Menders; no ſoz.-revoluzionareem — Schönbergſ; no radikaldemokrateem — Venus; no Semn. Saw. — Kweeſis, Wahrſbergſ un Klichwe; no Batgaleſcheem — Kwehlbergſ un Kam-bala; no republikaneem — Strautneekſ; No Wahzu Progrefiwas partijas — Barons Roſenbergſ; no kreenem — Preſnjakowſ; no ebreju pilſoniſtikas partijas — Dr. Gribeſchowſ, pa wiſam ir proponeti 16 lozekli. Es nolaiſſchu proponeto wahrduſ un liſſchu uſ balſoſchannu. (Gewehl weenbalſigi). Uſ apgabala komiſiju Riga teek proponets weens kandidats no radikaldemokrateem — Sengalſ. Es liſſchu uſ balſoſchannu. (Gewehl weenbalſigi). Tad Wiſdſemes apgabala komiſija jaewehl 4 lozekli, kadeht luhgtu proponet kandidatus (teek proponeti no ſoz. dem. — Rudolſſ Rindiaſch; no demokrateem — Friedenbergs; no Semn. Saw. — G. Bauers; no wahzu dem. partijas — Dr. Schiemans). Es liſſchu uſ balſoſchannu (weenbalſigi eeweſleta). Tahlaſ naht Batgaleſ apgabala komiſija, ſaſtahwoſcha no 1 kandidata. Teek proponets Antons Raiſans. Es liſſchu uſ balſoſchannu (eeweſlets weenbalſigi). Tad naht apgabala komiſija Kurſemē, ſaſtahwoſcha no 3 lozekleem. Luhgtu proponet kandidatus (teek proponeti: no ſoz. dem. — Anſiſ Buſchewiſz; no demokrateem — Eduards Kirſchfeldſ; no Semn. Saw. — Karlis Burkewiſz). Tā tad weenbalſigi eeweſleti. Tad preekſch Sengaleſ apgabala wehleſchanaſ komiſija ir wajadſigi 3 lozekli, kadeht luhgtu proponet kandidatus (teek proponeti: no ſoz. dem. ſwehrinatſ adwokats Jr. Weſmanſ; no Semneeku Saweeimbas — R. Pau-luſ; no ebreju partijas — Fiſchmanſ). Es liſſchu uſ balſoſchannu. Tā tad ween-

balligi eewehleti. Bihds ar to ir nobeigtas wehleschanas preefch Satwerfmes Sapulzes wehleschanu komiſſijas. Nahkofchâ komiſſija buhtu tirdsneeziabas un ruhpneeziabas komiſſija, faſtahwoſchâ no 12 lozekleem. Luhgtu proponet pa 3 kandidateem no atſewiſchâm frakzijam. (Teef proponeti no ſozialdemokrateem — Iwanows, Klara Kaluin un Holz-mans; no demokrateem — Sprizis Paegle; no radikaldemokrateem — Antons; no latgaleefcheem — Stufuks; no Semneeku Saw. — Wilis Wihtols un Denis Umanis; no wahzeefcheem — Deubners; no freeweem — Pawlows; no ebrejeem — Landaws). Es liſſchu ſcho ſarakſtu uf balſofchan. Tâ tad ſchi komiſſija ir weenballigi eewehleta. Tad nahf pahrwaldibas leetu komiſſija. Es luhgtu proponet kandidatus. (Jautajums no weetas: — Zit luhdsu?) 12 lozeklus.

Sahlits: Es luhgtu atlitt ſchis komiſſijas wehleschanu uf nahkofcho ſeſiju.

Pres. Tſchakſte: Kahdi motiwi?

Sahlits: Naw kandidatu.

Pres. Tſchakſte: Wenders, luhdsu!

Dr. Wenders: Es waru minet motiwus. Mehſ newaram balſot, eefams naw noſtkaidrotas ſchis komiſſijas kompetenzes un kahda buhs winas darbiba. Ja winat wajadsetu kontrolet waldbibas ſchtatus, tad ta ir budſcheta komiſſijas leeta.

Presidents J. Tſchakſte: Es liſſchu uf balſofchanu atlitt ſchis komiſſijas wehleschanas. Tâ tad peenemts ſchis komiſſijas wehleschanas atlitt uf nahkofchu ſeſiju. Tagad ir eenahzis weens preefchlikums, pawairot ſkolu komiſſijas lozeklu ſkaitu no 12 uf 16 lozekleem. Waj kahds wehletos par ſcho leetu iſſazitees? Ja ne, tad es liſſchu... Seil jdbje. Luhdsu.

Seil: Kas ir eefneegufchi preepraſijumu, tee warbuht wâretu motiwet?

Presidents J. Tſchakſte: To ir paraſtijiufchi: Bers, Zelms, Kaluinſch, Wenders un Kurſenmeeks. Warbuht kahds no paraſtitajeem wehletos motiwet, kahdehl pawairot ſkolu komiſſijas lozeklu ſkaitu? Bers. Luhgtu.

Bers motiwè, kadehl ſkolu komiſſijas lozeklu ſkaitu wajaga pawairot.

Seil: Es ſkolu komiſſijas wahrdâ leeku preefchâ aprunatees par to paſchâ komiſſijâ, waj tas ir wehlams, waj ne. No komiſſijas redses ſtahwolla ſtatotees, es waru teift, ka komiſſija ir darbojuſees pilnigi ſekmigi un tur bija representetas gandrih wiſas partijas un tamdehl es domaju, ka nebuhtu wajadſigs tuhlin ſchobrihd papil-dinat winas faſtahwu. Mans preefchlikums buhtu atlitt un lai komiſſija pate eepreefch apſpreeſch.

Presidents J. Tſchakſte: Skolu komiſſijas preefchſtahwe Seil jdbje proponet atlitt ſchis komiſſijas papilbinaſchannu. Juhs uſtureet ſawu preefchlikumu?

Bers (freewiſſi): Uſturu.

Presidents J. Tſchakſte: Es liſſchu uf balſofchanu. Tâ tad komiſſijas pa-pilbinaſchana peenemta ar 34 balſim, 28 atturotees. Es luhgtu proponet kandidatus (Teef proponeti: no ſozialdemokrateem Bers, no republikaneem Sebergs, no latgaleeſcheem Balobis, no wahzu progresiwâs partijas barons Roſenbergſ).
Alihwe: Behz paraſtâ prinzipa, ja mehſ pawairojam lihdsſchinejo ſkaitu par 4, tad ari Semneeku Sawcenibai ir uſſtahdams weens kandidats un tadehl es ſcho praſibu gribu uſturet un proponeju no ſawas puſes Wahrsberga kungu.

Presidents J. Tſchakſte: Waj juhs uſſtahdat?

Bergſons: Mums peeteef, mehſ neuſſtahdam.

Presidents J. Tſchakſte: Waj nebuhtu panahkama weenofchanâs ſtarp lat-galeeſchu frakziju un Semneeku Sawcenibu?

Alihwe: Mehſ nemam noſt.

Presidents J. Tſchakſte: Es liſſchu ſcho ſarakſtu uf balſofchanu. Tâ tad ſchee kandidati peenemti lâ papilbinajums pee lihdsſchinejâ faſtahwa. Tad teef proponets finansu komiſſijâ pahrgroſit faſtahwu atteezibâ uf dascheem lozekleem: Zeelena weetâ teef proponets Zelms un Bers weetâ Elias. Gerumas naw? Peenemts. Tad teef proponets agrarkomiſſijâ Baiſana weetâ eewehlet Turkopulu un par ſubſtitutu Traſ-jumu un tirdsneeziabas ruhpneeziabas komiſſijâ Stufulu. Al tâ, wiſch jan bija komiſſijâ. Tad paleef jautajums par Turkopulu. Agrarkomiſſijâ teef proponets Baiſana weetâ Turkopuls. Gerumas naw? Peenemts. Tad ſewiſchku darbu komiſſijâ teef proponets par ſubſtitutu Traſuns. Gerumas naw? Peenemts. Tahlaf teef proponets Tautas Padomes lozekla Kluges weetâ eewehlet ahreletu komiſſijâ Polu un kara leetu komiſſijâ

Denbneru. Gerumu naw? Peenemts. Lihds ar to ir isbeigts šchis deenas kahrtibas punkts un nahkoschais punkts ir kabinetā preekščstahwu atbildes us interpelazijam. Atwainojet, te ir cenahkse wehl weena interpelazija, ko parafstijusch 16 Tautas Padomes lozekti, kuru preekščgalā stahw wahrds J. Zeelens. Es luhgtu sekretara kungu nolafit. (Sekretars nolafa peeprafijumu par Latwijas kara leetu Neweles preekščstahwa nelikumigu rihzibu, isfneedsot atkaujās ezejot Latwijā daschādām schaubigām personam un par to, waj waldbai ir sinams, ka no Kursemes us seemeleem wirsas apbrunoti kara pulki, kureem buhtu jaiswahzas no Kursemes.) Waj pirmāis parafstitājs wehletos wahrdu?

J. Zeelens: Peenijamee Tautas Padomes lozektu kungi! Mehš scho interpelaziju negribejam eefneegt plenarā Tautas Padomes sehde, bet mehš us to tikām isaijinati no eepreekšhejās interpelazijās un proti, lai nowehstu us ahreeni tās wisflittakās sekas, kuras waretu zeltees no muhsu šchis deenas preekščparlamenta sehdes; ja leeta paleef tahdos pašchos apstahklos, ja tiftu peenemta tikai eepreekšhejā interpelazija, kura usaizina waldbihu energistaki rihkotees pret tām bandam Widsemē, kuras apdraud waldbibas droščihu; ja tā motiwazija, kā Klihwes kungs scho interpelaziju motiwē, teef peenemta, tad wina war atstahst us ahreeni eespaidu, ka Rīgā ir nedroščiba no leelineekeem, proti, ka te nesinama persona esot nositufe Sweedrijās konsulu, bet tas wehl nemas naw peerahdits. Tad, ar wahrdu fakot, tahdā pahrsteigtā un šajauktā motiwazijā Latwijās galwas pilsehtas nedroščiba teef nostahdita us ahreeni. Mehš atfinām ahrkahrtigā mehrā par newehlanu un proti, kā mums it labi sinams, ka bijuschais wahzu ofisialais preses preekščstahwis pee 6. referwes korpoša Kursemē islāisch tendenziomas sinās par Latwijas apstahkeem, ka no weenas pušes leelineeki pahrrahwuschī fronti un draud laustees us Rīgu un no otras pušes, wināsch faka, ka Rīgā un daschados apwidos us laukeem leelineeku bandas apdraud wisas Latwijas walsts droščihu un pastahwešhanu. Ja schiut brihdi muhsu parlaments peenem tahdas pašchas ustrauzofchas interpelazijas, tad tizat droščhi, ka winās mums waretu kaitet, un kaitet tant sinā, ka tee spehki, kas stahw Kursemē, ka wina iswahščhanās netiftu wis paahtrināta, bet gan aptureta, ja mehš pašchi šawā parlamentā šatam, ka muhsu galwas pilsehta ir nedroščha no leelineekeem, tad, es domaju, ka Sabedrotee nespers folus, lai no Kursemes iswahzas wahzu kara spehš. (Iffauzeens pa kreisi: „Pilnigi pareisi!“) Tā tad mehš gribam eement stahwokli ne tikai atteezibā pret bijuschho wahzu ofisialo preses šnotaju, bet ari pret iām faktiskām leelām breefman, kuras pehz manām un manās frakzijas beedru domam ir desmit reises leelakas, nekā tās breefmas, par kurām preekščrunatajās motiwesa šawā runā un, proti, tās breefmas nahk newis no seemekeem, bet gan no deenwideem. Kadehl winās ir desmitreis draudofchakas mums, kas peeturās pee wehstures saprašchanas sinatnistā ischkirščhanā? Mehš neesam no leelineeku rewoluzijas paniskās bailēs, jo sinam, ka komunistskā rewoluzija, kura dibinas us Kreewijas fabrukščhanu pašaulēs karā, ir pahrosihwojuši šawu kulminazijas punktu un pašchait dšihwes apstahkli Kreewijā ir tahdi, ka leelneezijmam ir šafabrik ja ne scho deen, tad rihtu. Bet turpretim tās breefmas, kuras mums draud no deenwideem, tās ir isfaukuschī apstahkli, kuri ir wehl tikai šawā attihstibas stadijā, bet muhsu leelneezijms meerigi noectu no skatuwes un buhtu fabruzis jau agrā un galwenām kahrtām pats no sewis, ja pret leelineekeem no ahreenes nebuhtu karofuschī reakzionaree spehki sem Koltščhaka un Denikina wadibas (applausi). Tās breefmas, kuras draud no deenwideem, ir wehstures prozefs šaktumā un, proti, šhajā sinā, ka wahzeeschi karu pašaudejuschī, bet wahzu reakzija peenem Wersakas meeru šakosteem sobeem. Wahzu nazionalisti gatawojās us rewanschu, ja ne rihtu waj parihtu, tad pehz 10 gadeem. Pašaulēs karu ir pašaudejusi ne tik ween Wahzija, bet ari Kreewija, bet tomehr ari kreewu realizonari gatawojās us rewanschu pret wakareem — Sabedroteem. Kreewu reakzija, kā mau ir škaidri sinams, noteikti stahw par wahzu orientaziju, protams, par reakzionaro wahzu orientaziju. Dee kara spehki, kuri tagad atrodas Kursemē — Kellera un Biščhosa karaspehki, ir nahkoschās kreewu-wahzu šaweenibas preekščpulki. Mehš atradišimees pahraf eefiremā situazijā, jo ja schitee kara spehki peeaugš un šaweenofees un ja mehš nenorahdismi schito spehku leelo wehsturisko nosihmi, jo schai šaweeniba, pehz manām domam, ir dšiki un šwarigi zehloni, gan ekonomiski, gan politiski un weiklu generāldiplomatu rokās wina war wehstees pret mums, jo mehš, kopā ar Beetawu, esam tas barjeers, kuršč sinamā mehrā waretu trauzet kreewu-wahzu šaweenibas nodibinaschanos.

Kreemu-wahzu kara spehki nru iswahkti no Kurfemes un ja wini iswahzas, tad tikai ofiziali us Janischkeem un Schaukeem, bet tahlak us Wahziju tee nemas negrib eet. Tagad, es domaju, tas breefmas, kas mums draud, naw masinajuschas, lai gan kreemu-wahzu kara spehks ir aishwahzees us Janischkeem. No Jelgawas lihds Nigai wini war atbraukt ar bruvotu automobili stundas laika, bet no Janischkeem Jelgawa wini war nonahkt 3 stundu laika. Dapeh, zeenijamee Tautas Padomes lozekli, no manis preefshā nestā interpelazija ir mineti s̄hee diwi fakti, kuri ispausch no manis eepreefsh teikto — kreemu-wahzu apweenoschanas breefmas pret Latwijas tautu, jo, zeenijamee kungi, ja s̄hee spehki apweenosēes, tad Kurfemē esofshee spehki ir nolemti, lai gahstu Wahzija to paschu demokratisko, waj pusdemokratisko waldibu, lai nodibinatu newis demokratiiju, bet gan lai restaurelu realziju. Kungi, Juhs gan sinat, kas mums droub, ja s̄hee reakzionari komunistu dikturas weeta eewed teroru — dikturu no otras puses. Ja koltshakeeschi eees Maflawa, tad tee diwu mehneschu laika pakahrs zilweku diwi reizes wairak, nekā leelineeki. Kad s̄hee kungi eees Maflawa, tad wini nekahrs wis tikai leelineekus, bet jau otru deenu suhtis sawus kara spehkus us Latwiju. Denikins protestē pret to, ka Anglija usdroschinajusees atsiht Somijas patstahwibu. Zeenijamee kungi, ja mehš peewehtsim azis, tad mums, warbuht, inahks tā, ka tas bija reisi Seepaja, kad bija jabehg us kugeem. Mehš esam ar meeru apstiprinat ne tikai no starptantistā stahwokka, bet ari no militarā, ka leelineeki, pehz tam, kad wini samals Koltshaku, pret kuru wini jau ir pahrgahjuschi usbrukumā, war pahrsweestees pehz dacham nedelam us muhsu fronti, bet tad ar kontrewoluzionari, kuri atrodas Kurfemē jeb Janischkos, gahsfees mums wirsū; ja mehš jau eepreefsh nespehim solus, tad mehš tiksam samalti starp reakzionareem un bolschewikeem, starp realziju no labās un dikturu no kreisās puses. (Applausi.) Pehz saweem personigeem peedshwojumeem waru teikt, ka titu brihdinajis to demokratisko waldibu, kas dibinajas pee Wolgas, jeb tā sankto direktoriju, kuras preefshgalā stahweja generalis Afsentjews, ka wina tiks gahita no lihdsigām banda. Es winam teizu, ja juhs tās bandas nelikwidefat, tad tās likwidēs juhs. Un pateescham, pehz trijam deenam Afsentjews atradās zeetumā. Tagad mirushee un dsihwee grafi dibina sawas bandas un, zeenijamee Tautas Padomes lozekli, es atkahrtoju to paschu ari tagad un sakū, ja juhs tās bandas nelikwidefat, tad tās likwidēs juhs (wehtrains applausi).

Presidents J. Tschakste: Es likschu us balsoschamu peeprasijuma steidsamibu. Tā tad steidsamiba peenemta un es atklahju wispahrejās debates.

Stihwe: Zeenijamee Tautas Padomes lozekli! Neskatotees us to, ka tas, kas tika teikts no Zeelena kunga, tika teikts ar ahrfahrtigi leelu patosu, tomehr winsch ne tuwu neatstahja tik leelu eespaidu, kahdu winsch atstahja us Tautas Padomi pirmo reisi. Tee fakti ir tikpat labi wiseem sinami, ka tee, par kureem man bija tas gods runat Tautas Padomē. Man ir nesaprotams, kamdehl tahda lauschanas walejas durwis (Kalininsch no weetas: „Pehz Juhsu domām mehš jau esam leelineeki!“). Warbuht tas Kalinina kungam naw sinams, bet es domaju, ka tas ir pawisam nepareisi, ka grih usbrukt pirmās interpelazijas eesneedsejeem. Wini ar wisam rokam negrib, ka breefmas draud un sin, ka winas ir ahrfahrtigi draudoschas un es dariju to, kas man bij darams. Kungi, wiseem wehl buhs atminā, ka interpelazija bija aishrahbits, ka taisni tur, kur darbojas wahzu polizija, rihkojas leelineeku bandas wismihkati. Tad, zil atminu, es mineju Kuldigas, Talsu un Dobeles aprinkus. To wifu es pat pasrihpouju sawā runā, ka ir nodibinati sakari starp bandam no labās un kreisās puses. To wifu es atsihmeju, bet kamdehl tad wehl tahdus leekus pahremetumus? (Issauzeens pa kreisi: „interpelazija tas naw“). Tas ari tur ir aishrahbits. Par Talsu aprinki ir skaidri teikts; nemat tik un lafat. Ja winsch schat runā uswehra, ka mums war draudet usbrukums no leelineekeem, kas esot sakahwuschki Koltshaku, jeb ari no wahzeescheem, tad nu sakat, waj buhtu kahds nosceegums, ka weena frakzija ir eesueegusi peeprasijumu, kadehl tik atklasti staiga apkahrt leelineeki un kadehl tik kritiskā brihdarmijas aishuugure naw droshā. Man leekas, ja mehš griham starptantistko stahwokli konstatet tahdu, kahds winsch ir, un nostahdit to ahrseemes s̄abeedribā pareiā gaismā, tad ne ar to mehš buhsim to panahkuschi, ka mehš te runasim loti stiprā balsi. Mana pahrleeziba ir, ka mums ir janahk ar dardeem, jaorganisejas, ka buhtu kahrtiba muhsu semē un ka wijsi tee nederigee angoni, trumi un atkritumi, kas atrodas Latwijas eesfcheenē, ir isnithdami. Tad mums buhtu pateesi stiprs spehks un ja nu, peemehtam, te

mehgina istulkot kaut ko wairaf, tad es saprotu, ka ir aiskertas kahdas juhtas. Man to ari negribetos teikt, ka, warbuht, tas stahwollis nebuhtu ustiwehrtis ta, ka to par waru gribeja usfkattit, ka tas ween, ka leelineeki ir isdarijuschi tahdus swehra darbus, nebuht neatswabina no atbildibas. Man leekas, ja to ta gribetu nostahdit, tad nebuhtu ko eebilst, bet wiseem buhtu japeefriht, ka mums weenmehr draud breesmas. Tadeht ari pret scho interpelaziju newar buht nekahdu eerunu. Bet tikpat weeta ir pirmā interpelazija, kas tika eefneegta no Senn. Saw. pufes, ka ari schi interpelazija. Te tika aisrahdits, ka Kreewijas kommunistiskai revoluzijai ir jafabruht, ja gribot fapraft wehsturi; tas ir gluschi pareisi (isfauzeeni: leelineezifms! leelineezifms!). Bet kadeht te naw jaaisstahw Latwijas pilsoni, kamehr revoluzija naw fabrukufe, to es nesaprotu. Tad, luhgtu nepahrmest, ka es esmu faktus fauzis ihsta wahrda (Kalinisch no weetas: „Mehs jau esam par interpelaziju!“) Ka kommunistiska revoluzija fabrukts, par to naw ne masako schaubu. Es stahwu par to, ka newar kaut kaut Latwijas pilsonis pa to laiku, kamehr wina wehl naw fabrukufe, bet tee ir jaaisstahw (Zeelens no weetas: „Kas to faka, ka wajaga kaut?“) Sanemot wifu kopā, man janahf pee flehdseena, ka pee pirmās interpelazijas newar buht nekahdu eerunu. Ja starptautiska dsihwe schee fakit war stiprinat muhsu stahwollu, tad ir gluschi pareisi peenent scho interpelaziju staidisamā fahrtā un tas nahls Latwijai par labu. Ka waldbiba newar pawehlet Golskam, lai tas aiseetu no Kursemes, to sin ari pats preekschrunatajs, jo wini ir usdroschinajuschees pat atbildet angeem, ka tee neaieseschot, un usprafit, ka Anglija efot usdroschinajuschees atsiht Somijas patstahwibu. Tadeht es esu pilnigi taiz domās, ka waldbiba ir jastahw nomoda un jagahda par to, ka Latwijas patstahwiba no tam nezeestu (applausi).

Pref. Tschakste: Pee wahrda neweens naw peeteizees ... A, Zeelens. (Kalinin idje no weetas: „Menders ar!“)

Zeelens: Zeenijamais preekschrunatajs teiza, ka wajagot apkarot leelineekus un es domaju, par to teitan schai fapulze diwas domas newar buht, jo mehs sinam, ko leelineeki dara; mehs sinam, ka wini ir pret demokratiju, pret Satwersmes Sapulzi un ka wini ir par schauru diktaturu, bet tomehr ir starpiba tani sinā par to, ka un ko darit wina apkaroschanai. Bet atteeziba us to, kas tagad teek darits, mehs ari pehz buhtibas waram daudj profait un papildinat; ta, peemehram, mehs waram jautat, kas par kungu atrodas apfardisiba ministrijas preekschgalā un waj winsch naw bijis olupazijas laikā Wahzijas walts deenesta. Ja, mehs waretu jautat ... (Kliuwe no weetas: „Dapat, ta mehs.“) un proti, waj no waldbibas pufes ir gahdats par to, ka ari leelineekem aismugure zeltu propagandu un agitaziju. Manas domas ir, ka leelineeki ar fawu propagandu un agitaziju rikhojas loti plafchi un ka ari no muhsu pufes to wajadsetu darit — pasitprinai agitaziju un propapandu. Te, warbuht teiks, kadeht Suhš, zeenijamee kungi, wafchi to nedarat. (Ministru presidents no weetas: „Neteiks!“) Mehš us to waretu atbildet, ka mums, zeenijamee kungi, ir wajadstigas garantijas, us kahda pamata mehs scho propagandu waretu nostahdit. Mums ir wajadstigs, ka amnestijas likums isnahktu tahds, kas garantetu, ka tee, kuri pahrbegtu no tās frontes, tiktu amnesteti. Mums ir wajadstigs, lai muhsu waldbiba buhtu demokratiska, kura neeetu weetejas reakzionarās wahzeetibas preekschstahwi. Ja mums buhtu tahda waldbiba, tad es esmu pahrliezinats, ka tad muhsu fronte nestahwetu us weetas, bet wina kustetos ahri us preekschu. Zeenijamee kungi, ta tad mums ari falam daudj kas par leelineezifma apkaroschanu, bet ja mehs nebalsojam par schis interpelazijas staidisamibu, tad es wehlreis atfahrtoju, ka schai brihdi tas atstahš us ahreeni loti sliktu eespaidu un es domaju, ka preekschrunatajs mani nebuht naw atspehkojis. Tad, kas atteezas us manu eefneegto interpelaziju, waretu papildinat to ar to, ka Selgawā un Kursemē wahzeeschi eewedufchi fara teefas, kuras teefa Latwijas pawalstneekus. Mums ir sinams, ka Selgawā noteesats us nahwi un wafar noschauts Latwijas pilsonis un eefschleetu ministrijas eerednis, Beimanu Jahnis. Zeenijamee kungi, mums ir sinams ari tas, ka muhsu schai publiska sehde, warbuht, ir flahf wahzu speegi un par to es neishaubos, jo wini eet wisur eefschā. Tadeht mehs greibam runat starpfrakziju biroja sehde par leetam, kas mums wehl ir sinamas. Zeenijamee kungi, man wehl gribetos jaut t, ka Kliuwes kas eedomajas tikt galā ar tam breesmam, kuras mums draud no deenwideem. Es domaju, ka muhsu frakzija par to ir jau skaidribā un, proti, us Kursemes operacijam mums ir jaatbild ar eerotscheem, jo tagad us deenas fahrtibas stahw

ſchitts. Ja muhsu walſts preeſchgalâ buhs tahda waldbiba, furâ nebuhs weetas kompromiſam ar weetejo reakzionaro muſchneezibu, tad muhsu armijâ buhs pahrlleeziba, par to wina zihnas in buhs tahds gara ſtahwollis, ka neſkatiſees us deſmittfahrtrigo pahrspehku, kahdas ir tam bandam; winaſ tiks ſamaltas un tapehz, zeenijamee kungi, pehz muhsu domam ſtahwollis ir draudoſchs un ja winau grih nowehrſt, tad ir jaſper wiſi ſokt un lihſd galam. (Applauſi).

Preſ. Tſchakſte: Tagad, kâ rahdas, neweens pee wahrda wairs nepeeteizas, tapehz es lihſchu us balſoſcham ſchis interpelazijas peenemſcham un luhgtu peezeitees toſ, kaſ ir par ſchis interpelazijas peenemſcham. Tâ tad ſchi interpelazija ir weenbalſigi peenemta un teef nodota miniſtru presidentam. Wahrds miniſtru presidenta tgam.

Miniſtru presidents: Atbildot us ſozialdemokratu interpelaziju, waru ſinot, ka waldbibai ſchoriht ir nahzis rokâ paſinojumis par muhsu karaleetu preeſchſtahwja rihzibu Tgamijâ. Es, kopâ ar Simonſonu, kureſch winau turp komandejis, pahrrunajâm ſcho leetu, un Bremerâ kungs ir iſſaukts us Rigu. Ja iſrahdiſees, ka peepraſijumâ minetâm leetam pamats, winau atlaidis un ſaukts pee atbildibas. Kaſ atteezas us karaspehka kuſtibu kurjemê, tad neſinu, no kahdeem awoteem interpelazijas eefneedeſjei par to ſmel ſinas. Waldbibai ir ſinas, pehz furâm Selgawas tuwakâ aplahrtnê ir nowehrôta, apmehram, 150 zilweku leelas brunotas nodatas wirſſchanaſ, bet tai naw nekahdas ſwarigas noſihmes; ar to wahzeefchi maſto ſawu aiſwillſchanaſ, un tahdas karaspehka kuſtibas ir weenmehr notikuſchas. Bef eenaidneeka deenwidos mums tahds ir ari auſtrumos un par winau abu iſdihſcham no Latwijas waldbiba weenmehr ir bijuſi nomodâ un ſpehruſi wiſus wajadſigos ſokus. Zihna paleef weeglaka, jo ari Rigas eedſihwotaji palihdſejufchi armiju apgahdat ar drehbem un apaweem. Kareiwji pratis zeenit ſcho palihdſibu wineem tik geuhâ brihdi. (Applauſi).

Us jautajumu par beſdarbneeku ſtahwoſka atweeglinafcham uſhlin atbild miniſtru presidents.

Miniſtru presidents Umanis: Es negribu atbildet us ſcho jautajumu pilnigi; es negribu no galwas uſſkaiſt to, kaſ ir darits, bet gribu pateikt tikai tik daudi, ka beſdarbneeku ſtahwoſkis naw tizis aiſmirſis, bet waru ſinot, ka mums lihſd ſchim ir bijis ahrfahrtrigi maſ lihſeku un tomehr ir jau ſinamis, ka leelas ſumas ſchim noluhkam ir tikufchas aſignetas un us preeſchu taſ buhs eefpehjams wehl leelakâ mehrâ. Wehl wakar wakarâ mums atkal ſehdê bija par to runa, kâ ari par jaunu darbu ſarihſoſcham, lai waretu nodarbinat leelaku ſkaiſtu beſdarbneeku un lai ari to waretu iſweht, darba miniſtrija ir apſolljuſees ſpert atteezigus ſokus un es zeru, ka tuwakâ nahdomê buhs eefpehjams nodarbinat leelaku ſkaiſtu ſtrahdneeku pee ſabeedriſkeem darbeem, nekâ lihſd ſchim taſ bija eefpehjams.

Preſ. Tſchakſte: Nahſoſchais deenas kahrribas punktis ir kabineta preeſchſtahwju atbildes us agraf eefneegtâm interpelazijam. Geſchleetu miniſtra wahrâ atbildes wina beedrs — Birſneeks.

Geſchleetu miniſtra beedrs Birſneeks: Man ir taſ gods Tautas Padomê atbildet us diwam interpelazijam. Warbuht, man buhs atkants atbildet us winâm uſreifi, nemot wehrâ, ka man nedaudi ir par winâm ſakams. Birnâ no ſchim interpelazijam runâ par ebreju walodas aiſleegſcham kahdâ Rigas „Bunda“ ſehdê. Taſ notifa auguſta mehneſi. Te wiſpirms man buhtu jaaiſrahda, ka nepaſtahw tahds rihkojumis, ar to buhtu aiſleegta leetot ebreju waloda, protamis, naw ari rihkojuma, ar kuru ſchi waloda buhtu peelaiſta leetoſchana. Schini ſinâ walbija wehl wiſleelakâ neſkaidriba un tapehz ari Tautas Padomei buhtu janahſt pee ſcha jautajuma iſſchirſchanaſ. Ja mehſ melſem kahdus nebuht noteikumus wezos kreewu likumos, tad mehſ, beſ ſchaubam, atrabiſim ſchahdu ebreju walodas aiſleegſchana (peefihme no weetas: ari latweeſchu). Nemot wehrâ ari to, ka mums naw ne maſakâſ patikas to mellet, es konſtateju, ka pret ebreju walodas leetoſcham publiſkas ſehdês, reiſ jautajums naw iſſchirſtis nedſ poſitiwi, nedſ negatiwi, eekſchleetu miniſtrija newaretu nekahdus ſchekhrſchilus iſti. Domehr ſchai leetat ir wehl otra un ta ir praktiſkâ puſe, ka pee ſchahdeem apſtahkeem ir jabuht ſkaidribâ par to, kaſ noteef ſapulzê, kaſ tur teef runats. Ja ir notikuſi ſchis ſehdes aiſleegſchana, tad ta ir notikuſi beſ ſewiſhka rihkojuma pamata, tikai weenkahrſchi tadehl, ka atteezigais poliztjas eerednis, kureſch tika delegets, naw ſapratis, kaſ tai ſapulzê ir tizis runats. Reiſ eekſchleetu miniſtrija turas pee ta prin-

ziba, ka ebreju waloda buhtu peelaishama šapulžēs, tad šakarā ar to eefšleetu ministrija ir dewuši tuwakus ašrahbijumus Nigas polizijas prefektam un ari ziteem polizijas preefšneefkeem, lai wini tai sinā neliktu nekahdus šchehršklus, bet šuhtitu uš minetām šapulžem tahdus preefšstahwjuš, un tas ir nepezeefšchami wajadšigs, kuzi praštu ari ebreju walodu. Es zeru, ka uš preefšchu tahdi gadijumi wairš neatfahrtošees, šakarā ar to, ka polizijas prefekteem atradišees eefšpehja tahdus žilwekus atrašt, kuzi šaprot ebreju walodu. Tad otrā interpelazija eet runa par awiies „Nigasche Rundschau“ nošodishanu par winā eeweetoteem rakšteem 26. augustā. Tautas Padome šcho interpelazijas komišijas atšinuumu peenemdama, ir atšinuši, ka šchis rihkojums pehž šawa šatura katrā sinā ir bijis pareišš un, man leekas, ka šchi raksta šaturš ir atšihstams par tendenzioju un par apšinigi tendenziojn. Šchis rakšis ir eeliktš ar apšinu uškaukt šahdu eefšaidu ahršemes laikrakštos, kuzi kōti labpraht pahraem muhšu eefšchemes laikrakštu sinas. Žil mas ir bijis pamata šinai par deewkalpošchanaš ašleegšchamu Žehšis, par to ir pahrlēcziņajušes interpelaziju komišija un tadehł man nebuhš wajadšigs to atfahrtot. Tapat man nebuhtu wajadšigs atfahrtot, žil nepamatotas ir sinas „Nigasche Rundschau“ 29. augusta Nr., kur eet runa par kah'u tur Scheinvogelu, lai gan faktiški tas kungš netika peelaistš pee waldibas uššautumu un rihkojumu noplehšchanaš. Tā kā šchos apstahklus pehž šatura ir pahrbaidijuši interpelaziju komišija un ari Tautas Padome ir atšinuši, ka minete raksti pehž šawa šatura ir bijušchi tendenzioši, tad es pee wina šatura neufamešchos. Gešchleetu ministrijas rihkojums esot formeli nepareišš, ka redaktors ir tizis šodits, lai gan kara šahwokliš tika eewešts 31. augustā plkst. 12. deenā, kamehr raksti ir parahbijušchees 29. augustā. Tad, beš šchaubam, jaatšihł, ka no šcha redšes šahwokla raugotees, „Nigasche Rundschau“ atbilšigais redaktors waretu išbeht no pelnišā šoda un ja wiņš to dara un panahł, tad wiņš to dara aš formeleem eemesleem, neiššlehdšot warbuhtibu, ka wina war šaukt pee aibildibas teesas želā par teem pahrkahpumeem, kahdi ir nodariti zaur apšinuģeem tendenzioģeem rakšteem, kuzi ir tikušchi eefšpeesti „Nigasche Rundschau“ Nr. 6 un 7 un tadehł ir, beš šchaubam, atšihstams, ka wiņš ir noteejats formeli nepareiši, kadehł ari tas rihkojums, zaur Tautas Padomes atšinuumu, zaur interpelazijas peenemšchamu, ir atšihstams par atželtu.

Pres. Tšchakste: Tahlał atbildēs par wehštuku nepeenemšchamu ebreju walodā no šatweršmes ministrijas pušes ministrš Hermanowškis.

Satikšmes ministrš Hermanowškis: Šchis jautajums par wehštuku nepeenemšchamu ebreju walodā ir eefneegts eefšleetu ministrijai, bet tā kā paštš atrodas šatikšmes ministrijas rihžibā, tad es uš to atbildēšchu. Man jautā, waj man ir sinams rihkojums nepeenemt wehštules, kuras buhtu šuhtamas uš Ameriku ebreju walodā. Tahda waldibas rihkojuma naw, bet preefšch pasta nošuhłišchanaš uš ahršemem ir eewešta ženšura un ir peelaistās walodas: latweešchu, kreemu, wahžu, frantšchu, angļu un italeešchu, bet žitas walodas naw peelaistās aššatteežigu ženšoru truhkuma. Tagad ženšors ebreju walodā ir atraštš un ahrleetu ministrijas departamentā teeł peenemtas wehštules nošuhłišchanaš uš ahršemem ari ebreju walodā.

Ministru presidentš Ulmanš atbild uš interpelazijam par kara ženšuras darbibu un komendanturu pretlikumigām rihžibam: Kara ženšuras peenahkums ir raudšitees, lai neišplatitu armijai kaitigas šinas. Ja ir notikuši nowehršchanaš no likuma, tad ta iškaidrojama ar to, ka ženšura weenu jeb otru šinu ušnehmusi kā tahdu, kas waretu šikti atšeuktees uš armijas šahwokli, apgahdibu u. z. „Šeepajas Strahdn. Awišē“ ir štrihpotas dašchas rindinaš, kurās bija šinots par karašpehka pahrweetošchamu, un kura šina bija pahrdrukata no wahžu laikrakšteem. Interpelazijas war parahditees wišados laikrakštos, žiktahku tās peenemtas Tautas Padomē. Šaeewehro tomehr robešchas par Tautas Padomes dokumenteem. Kara ženšurai žitu ušdewumu naw, un wina ari uš preefšchu webšees no prinžipa, nepeelaist tikai tahdu šinu ušplatišchamu, kurām kahds šakars ar karašpehku.

Tad nahł otra interpelazija, kur eet runa par komendantu darbibu. Žuhs šinat, ka te eewadā bija kahds žits jautajums, bet interpelaziju komišija atšina par wajadšigu, ka jadod atbilde uš interpelazijas otro daļu, t. i. par komendantu darbibu n rihžibu. Uš to es gribu atbildet wišā iškumā un es gribu teikt, ka jau labu laiku rms šchis interpelazijas eefšneegšchanaš šoki ir jau špertti, jo waldiba ir redš ej

weenâ otrâ gadijumâ komendantu rihzibu par tahbu, kahdat winai newajadseja buht. Waldiba bija jau spehrusi atteezīgus solus, lai isdaritu rewisiju, kur israhdijs, ka komendanti ir rihlojuschees nelikumigi. Tabehk wini ir faukti pee atbildibas; wairaki komendanti ir tikuschi atstahdinati no amata un foditi, bet wiau weeta ir nahkuschi jauni. Tagadejas instruksijas ir paplaschinatas un daudsi noteiktakas, nefa tas, kuras tika isdotas pirmas deenas, pirmâ newala. Bet wispahrigi waru teikt, ka ir sperti wisstingrafee folk, isdarot rewisijas, lai tiktu nowehrstas nelikumibas. Tai pascha laika ir atzelti wairaki komendanti, kuri naw peerahdijuschi wajadstigo noteiktibu un stingribu. Tagad eedshwotaju suhdhibas teel ismekletas nefawejoschi un maintee faukti pee atbildibas. Bihna pret leelineeku bandam maleenes meschos ir peegreesta leelaka wehriba un ari wajadstiga stingriba; bet ir dotas ari pawehles faudset meerigos eedshwotajus. Kas atteezas us suhdhibam wispahrigi, tad par to es gribu teikt pahra wahrdus atfeschti un atbildet us interpelaciju, ka Gaujenes komendantura zectuma telpas naw wisf kahrtigi; tur ir jau sen isdarita rewisija un atrasts, ka tur ir arefreti wairaki zilweli, kuri tagad ir aiswesti projam us Walmeeru, kur apstahli ir labaki. Te ir minets, ka weenas wihrs, wahrdâ Dawus, ir waldbibas deenesta, bet es waru teikt, ka schis wihrs, kuru fauz Dawus, ir jau sen no waldbibas deenesta atlaists (Smeekli un wairakas peesihmes). Es Jums pirmat jau teizu, kungi, ka, kafara ar teem gabijumeem, par kureem ir pamats un teesiba suhdsetees, ismekleschana ir jau eewadita. Ja tas israhdijses par pamatotu, tad Juhš warat buht droschi, ka waldbiba schaja azumirkli neapstahsees pat Dawus preekscha, ka ari winsch sodam neisbehgs (Stankis no weetas: „Kad eenahks wahzeeschi, tad Dawus kerssees pee mums pirmem!“). Weidsamos wahrdus, ko Stanka kas teiza, es labi nefaklausiju (Stankis no weetas pa oturu reisi: „Es fajiju, kad eenahks wahzeeschi, tad Dawus kerssees pee mums pirmem!“). Jums par preeku, Stanka kas, waru pateikt, ka pee manis Dawus nemas netiks, bet, warubuh, kahds zits (Smeekli fahlê un peesihme: „Tahda preekschroziba mums, bei schaubam, nebuhs. Tad jau atkal us „Saratow!“). Kungi, neafmirstat, ka reis bija dezembra mehnesis. Tad, kas atteezas wispahrigi us suhdhibu eefneegschanu par komendantu un, wispahri, par walsts eerednu nelikumigam rihzibam, tad es waru tik to teikt, ka malbijas un malbisees ari waldbibas eeredni un wini par to ir jau fanehmuschchi sawu pelnito sodu. Wisi tee komendanti, kas sodu ir pelnijuschi, ir wiau ari fanehmuschchi. Es gribu teikt, ka wissem komedanteem ir jastrahda ahrkahrtigi gruhtos apstahklos, lai buhtu meers, lai buhtu kahrtiba tai laika, kad pateesi wisa Widsemê un Kursemê us laukeem ir wisleelaka nedroschiba. Tas jau awises ir lasams un us preekschu to wards wehl plaschati pastahstet, kahdos apmehros Widsemê atrodas leelineeku bandas un kahdos apmehros ir bijis eefpehsjams winus kert un nobot teesai, kur tika fauents peenahzigaiss fods. Un tapehz weenâ otrâ gadijumâ komendanti, warubuh, ir pahrfsteiguschees, bet schee zilweli sawa darbiba naw neka launa domajuschti un wini schini jaunâ darbâ un gruhtos apstahklos ir alojuschees un malbijuschchees (applausi). War ari malbitees ziti zilweli, kuri naw ne komendanti, ne waldbibas eeredni. Tee, kas ir eefneeguschti par komedanteem suhdhibas, bet kuri, warubuh, tomehr ir labi domajuschti. Man ir preekscha leels garfch nostahstis par notikumem Jaun-Gulbenê, par kureem ir jau eefneegts peeprasahjums un israhdijses, ka tur nefas fewischs naw notizis un zilweli ir apzeetnati pilnigi bei wainas. Wisi augschejee pilfont ir man pastahstami ka noteikti demofratiski zilweli un wineem naw neka lopeja ar schi raksta eefneegumu. Es waru pasinot, ka etapa komedanta preekschneeks ir loti apsinigs un attapigs zilwels, kureem ir weena alga, kas isdarijis nelikumibas un winsch ir zilwels, kuresch uskata nelikumigu likwideschanu ka sawu peenahstumu un winsch nefad neapstahsees ne pee weenas ismekleschanas un tad nu nahf atbildes us to un to: (nolasa). Kungi un damas, waj te bija eemeels tos apzeetinat waj ne (klishe no weetas: „Newajaga wis.“ Otru peesihme: „Warubuh wini meloja!“) Tahlak kafara ar wifu to leetu ir atrasti wairaki schis bandas dalibneeki un pee wineem pee fratishchanas ir atrastas ari daschas leetas klast: (nolasa). Ta tad redseet, ka ari tajos gadijumos no ahrpufes flatotees doma, ka ir notikuschas nelikumibas un leelas pahrfkatishchanas. Tad war israhditees, ka tee darbi ir bijuschti pateesi dibinati un, ka es jau israhdiju, waldbiba nezeetis un nepeelaidis nelikumibas, kas ir notikuschas un kur daschos gabijumos ir fehruuschees pee spihdsinaschanas. Es waru Jums ari to pateikt, ka waldbiba tahdas leetas nezeetis un waldbiba gahdas par to, ka tamlihdstigas leetas us preekschu

wairš nenotiftu un tiks šperti ari šoki, lai beš teefas špreeduma nenotiftu nekahdas šodifšanas un ūšauūšanas (applauū).

Pres. Tūūaūūte: Bee wahrda ir peeteizees Menders.

Menders: Atkauj at man, zeenijamee kungi, Tautas Padomes lozekki, pee ūūis deenas garajam runam peepilinat masu pileenu kã atbildi uū ministru presidentã kunga atbildi par kara zensuru. Ja mans peeprašijums buhtu ūšneedsis to, ka teefūam, kã ministru presidentã kgs teiza, jaunee eefahzeji zensurã buhtu eeguwiūūi preekūūdeenam leelatu praūūi, tad, warbuht, mehš waretu ūūinã mehrã apmeerinatees ar ūawa peeprašijuma panahkumeem. Turpretim, man jaatūihtas, ka kara zensoru aistahweūūhana, kahdu mehš hūrdejam no ministru presidentã kga, neistura nekahdas kritikas. Ja ministru presidentã kgs ūaka, ka kara zensori naw liūūūūi waditees no kaut kahdas kaunprahtibas, tam mehš pilniigi tizam, bet ta leeta ir ta, ka kara zensori rihkojas nelikumigi. Par kaundareem wiuus neweens naw domajis apūūmet. Sai Deews muhs paūargã no tahdam domam. Lihdi ūūim zensori rihkojuūūees nelikumigi, kã wezos labos zarã laikos. Turpretim walūūi, kuru ūauz par demokratikku, ar akzentu uū demokratikku, katris liūūms no rihkojumš no a lihdi e ir jaewehero un to newar groūit un tultot, tã, kã neūen muhs mahzija weens kabineta lozekkis. Šoti ūūehū, ka kara-zensori naw atradufūūi, ka wini ir noseegufūūees pret noteikumeem; ja wini to naw atradufūūi, tad waldbai wajadūeja parahdit zeku un teikt, kã kara zensori ir ūmagã kahrtã pahrafūūūi noteikumus. Šos ari galu galã ministru presidentã kungam bija jaatūiht, atteezibã uū Deepajas „Strahdneeku Awies“ ūrihpojumeem. Štrihpojumu par landeswehru waršš, warbuht, ūūinã mehrã apūūrihdet, bet otrs ūrihpojums par Ungariju, kura atrodas juhdsem tahlu no Latwijas armijas, naw attaiūnojams pat ar wiūleelako weiklibu. Un tahlat parlamenta dokumenta ūrihpoūūhana. Šas ir kledsoūūš faktis un tas muhs peefpeeda eefneegt ūūo interpelaziju. Miniūtru presidentã kungs teiza, ka zensoreem naw ūūinãms, kas ir parlamenta dokumenti. Ša jau ir ta leelã behda, ka zensoreem naw daudū kas ūūinãms, ko teem wajadūetu no Waldbibas darit ūūinãmu. Šad mehš buhtu atūwabinati no interpelaziju eefneegūūhanas. Ari interpelazija, par kuru eet runa, ir parlamenta dokumentš, jo wina tika peenemta, tikai ūteidsamiba ir atraidita. Wina tika peenemta kã nesteidama un tika nodota komiūūijai. Šabi nu buhtu, ja turpmaū kara zensoreem pateefūam buhtu ūkaidrš, kas ir parlamenta dokumentš. Šad waretu iūteikt to zeribu, ka uū preekūūu parlamenta dokumentus neaiūfahrš. Un tas bija galwenais, kas peefpeeda Tautas Padomi pazelt ūawu balūi, jo kara zensoru kungi bija uūdroūūinajuūūees zenset Tautas Padomi. Warbuht wiuus uū to bija ari paūudinajuūūi ta nezeeniba, kas tika iūteikta pret Tautas Padomi „kahdã ūapni“ no weena kabineta lozekka.

(Behz Zelma runas, kuras ūtenograma Tautas Padomes materialos naw uūglabajufšš, uūūtahjas ūlihwẽ).

ūlihwẽ: Zeenijamee Tautas Padomes lozekku kungi! Atwehlat man aistahwet to, kas ir aistahwãms un wiūpahrigi teikt tikai daūūu wahrdu, kas atteezas uū paūūu peeprašijumu kã tahdu. Šš newaru uū to atbildet, ko tagad teiza Zelma kungs un kas nekahw nekahdã ūakarã ar ūūo interpelaziju, bet tur bija ūewiūūūi daudū tahdu leetu, kuras, warbuht, nepeemehroja auditorijai, kahdã tureja runu. War jau buht gadifšeni, kur Waldbibas eeredni rihkojas uū waldbibas rehūina un tas tad, pats par ūewi ūaprotãms, kompromitẽ waldbibu. Šã tad ūūini jautajeenã domu ūtarpibas newar buht un uū to mehš ari pahūahwã, it ūewiūūūi tãš partijas, kuras teek weetã waj neweetã dehwetãš par waldbibas partijam. Wajadūigs, ka mums buhtu weena Latwija, bet newiū wairã kahdu Latwiju katrã pagastã un katrã atūewiūūkã weetã, ka kaudin wajadūetu meerigi ūkatitees, kã zirst marmora tehlu un ja nahū preekūūã tahdi fakti, kã ministru presidentã kungs teiza, meerigi noūkatitees, kahdas noseefūibas top wehrūtas no teefūeem iūmekleūūhanas profuroreem. Man leekas, to praūa ari paūūi interpelanti. Šš gribu runat wahrdeem, kuri mineti interpelazijã un tee praūa: (nolafa). Šã tad wiūã wiūumã nemot ir dimãū dalãš; pirmã, lai Semitana pawehli atzeltu un lai wiūus wainigos ūautu pee atbildibas un ūoda, ko ari konūtateja preekūūrunatajs. Šad, otrs, ka wiūi fakti, ko interpelazijas komiūūija noūkaidrojuūūi ka notikufūūus pirms ūūinãms pawehles iūūludinaūūhanas, lai atkristu noūt. Par ūewi ūaprotãms, ka te praūa pawehles atzefūhanu, bet neweens nerunã par to, kahda ta pawehle ir. Atwehlat man atgãhdinat daūūus wahrduš preekūūlikumã. Motivi ir

ſchahdt: (nolaſa). Tã tab ſtaigã pawifam atflahti. Motiwi biſuſchi ſinami un no interpelazijas komiſijas redſams, ka pawehle atſihta par dibinatu. Te nu ir raduſes wajadſiba peh; atteeziga rihojuma, kuruſch ahtri un ſinamã mehrã grib iſbeigt launumu. Semitans leef preeſchã: (nolaſa) tit to ſwarigato: (nolaſa). Redſeet, te peelaiſti un interpelazijã uſſkaititi daſchi noſeegumi, par kureem paredſets ſods u. t. t. Ko dara Semitans? Wiſch ſaka, ka wajagot nekawejoſchi uſſahkt teeſas iſmekleſchanu pret tahdeem komendanteem, kuxi iſdarijuſchi noſeegumus. (Kalniſch no weetã: Par maſ wehl kãruſchi?) Sakat, kungi, kã nu taſ ſaſkan? Ja, kã taſ ſaſkan? Man leekã, ka taſ neſtaidri. (Iſſauzeens no weetã: To war ari otradi iſtullot?) Tad otrã punktã, kur pawehletã: (nolaſa). Atkal Semitans, azim redſot, ſper wiſus ſodus, lai nenotiſtu tahdi ſtarpgodijumi. Nu nahk interpelanti un praſa, lai nenotiſtu nekãhrtibaſ un lai pawehli atzek. (Beefihme no weetã: Taſ ir otrã peefihmẽ, bet komendanti to ſaprot zitadi). Newar praſit, lai ſcho rihojumu atzek. Tahlat: (nolaſa). Ja taſ atkal naw ſaprotams, tad jumã tur ir leeki to iſmeklet, waj wentãhrtſchi to atzelt un neko tant weetã nelift, bet waj to no jauna radit, jeb ne, par to nekã naw ſazitã. Ja naw labã, to atzekam. Paſchlait pawehle man naw klaht (Kalniſch no weetã: Ja, mehã aiſmirſtam pirmo teikumũ). Tad interpelazijas komiſijas ſaka: (nolaſa). Kãhdi bija motiwi? Tee bija tee, ka leelineeku komiſarã ſtaigã apfahr̄t un muſina laudis. Zelas jautajumã, kã taſ noſeef, waj motiwi, kaſ atſauzas uſ lehmuma pawehli, ir atrituſchi noſt; waj leelineeki neſtaigã apfahr̄t? Eã winuã eſmu motiwejiã un man bija taſ godã ſchãi augſtã ſapulzẽ uſſkaitit welelu rindu noſeegumu, kur laupitaji ſchauj, kar, ſchnauſ, ſit un dara dauſi ko zitu (Beefihme no kreifeem). Motiwi naw pamaſnajuſchees, bet paſſiprinajuſchees. Tad juhã, kungi, aſſinãt, ka ar pawehleã atzekſchanu mehã nowehrfiſim wiſã netaiſnibaſ un kuhdaſ, kahdaſ iſdara komendanti. Taſ jumã ir eeroziã radit oſoſiziju, bet taſ mums ir wairã ſtiprinat poſiziju, jo leelineeki gribot, lai Waldiba ſpehlẽ mulka lomu un baſchã galwu ſmiltiã, neſtatotees uſ to, ka awfahr̄t rihojaſ leelineeku bandã (Kalniſch no weetã: Stutetees uſ Dawu). Ar to juhã neteikfat nekãhdu gudribu — ſtutetees uſ Dawu (Kalniſch no weetã: Kad wiſi Semneeku Saweeniſneeki buhã iſkanti, tad wini buhã droſchi). Kã redſam, taſ jau ſen noſlehãtã. (Iſſauzeens pa kreifi: pagaibam muhſuã kauj, ne juhã!) Te taſ leetaſ teef ſauktã ſawã wahrã un teiktã, ka nudeen newar ſchehlot laupitajuã tadehl, ka wini ſauzas par leelineekeem. (Iſſauzeens pa kreifi: Tad komuniſtu gowju ſlauzeja). Eã ar ſawu ſapraſchanu newaru to pateikt, bet tad eã argumenteju ar teem paſcheem argumenteem, kur bija runa par wahzu interpelazijaſ eefneegumu, kur runa, waj grahmatu tirgotajeem ir jaatbild par ſaweem rakſteem, jeb ne (Kalniſch no weetã: Mehã jau eſam pret leelineekeem). Tã tad weenã weetã ſapratuſchees, ka naw glãhbiru tahdeem, kaſ peeder pee leelineekeem, pee komuniſtu partiãã. Atwehlat man pahreet uſ nahkoſcho punktũ, jo eã nebuht negribu, ka jaeſahl karſch ar ſozialdemokratiju, bet gan ar Waldibu. (Iſſauzeens pa kreifi: oh!) Tã tab taiſni pret partiãã, kuras ſtahw par Waldibu. Ja nahktu laudis un teiktu: Kadehl wini ſtaigã apfahr̄t un dara noſeegumus? To Waldibai wajadſetu nemt ſawã ſinã, jo zitadi taſ ir wiſnepaneſamakaſ ſtahwoſliã. Bet te nu Waldiba atbild, ka dara wiſu, bet tomehr nolaidigee komendanti neteef ſanemti un katrã eeredniã rihojaſ peh; ſaweem eefſateem. Turpretim Waldiba aſrahdija, ka wiſu iſmekle, bet iſmekleſchanaſ dati rahda pawifam preteju. Ja nolaidigee komendanti buhtu atlaiſti un wianu weetã eezelti jauni, tad par to jaſſaka Waldibai aſſiniba, bet tomehr faktuã newar padarit par nebiuſcheem. Ka Waldiba tagad mainijuſi eerednuã un pahrzehluſi, tad tomehr turpinama iſmekleſchana un mainigee ſauzami pee atbildibaſ. Eã to uſturu taiſni no Semneeku Saweeniãã, no taſ partiãã puſeã, kaſ ſtahw oſoſizijã. Taſ ir loti ſtaidri. Bet ja mehã eefim tahlat un gribẽſim argumentet tã, kã to argumenteja no kreifaſ puſeã, t. i. ja noſeegumi notiſuſchi pirms pawehleã iſdoſchanaſ, taſ tad gluſchi ſtaidriã un wiſi fakti tahdã gadijumã atriht. Pagahjuſchã ſehdẽ, kad bija runa par Lõſflera areſteſchamu, tad ſoz.-demokrati, wiſmaſ Zelma kã, wianu aiſſtahweja un baſſitijãã, kã juhã, kungi, atzereſatees, uſ to, ka taſ notizis uſ kara ſtahwoſka pamata, bet patã kara ſtahwoſliã eſot iſſludinãtã wehlati. Kungi, juhã ſawu interpelaziju neeſeet formeli pareiſi eefneeguſchi. Pa juhã zeku mehã negribam eet un redſat, tam mehã newaram peekriſt un warã baſkot pret, bet ſchĩnẽ gadijumã to nedarifiſim, jo negribam turetees pee komiſijaſ lehmuma. Eã no Semneeku Saweeniãã puſeã wehloã, lai pawehle paſſahwetu, komendantuã kontro-

letu un lai buhtu pahrskats, ka wini rihkojuschees us weetam. Man sinams, ka ir leela daka speegu, kuzi par waru zenschas eenemt atbildigas weetas, lai waretu turpinat jawu noseedfigu darbu. Lai tas nenotiktu, tad schi pawehle ufturama, bet winau, warbuhst war ari grofist; bet tomehr nekahda gadijuma atzelt. Katra sika wisi noseegumi wedami sakara ar apstahkleem, kahdos wini notifikuschi un wainigee buhtu fawzami pee atbildibas. Ja Waldbibai nahltu pahrmetumi (zaur ko teel masinata Waldbibas prestischa), ka apzeetina newainigus zilwekus, bet wainigos nemekle, tad waretu buht neskaidrs, waj tad newainigee kahdreis ari atradis pabalstu, neskatotees us to, pee kahdas partijas peeder. War teikt, ka par to newar buht schaubu. Wisi istsikuschees par to, zit Waldbibai energijas un spehjas, lai winau isleeto nokluschanai pee meera un kahrtibas, pehz ka wisa seme fauktin fauz (Applausi).

Pres. Tschakste: Bankaws no Demokratu Saweenibas.

Bankaws: Godajamee Tantas Padomes lozekli! Mehš te noklausijamees weseļa rinda noseegumu un pahrkaphumu. Daschi no scheem fakteem pateesi ir tik fleedsoschi, ka Tantas Padome newar paeet garam tos neatfihmejusi. Beegreeschotees jautajumam par komendantem un atfihmejot kuhdas par pahrkaphumeem, ka ari prasot to fodischanu, mehš tomehr nedrihsktam eet schai aisrautiba par tahlu un diskreditet wifu komendantu institutu. Man leekas, ka weena leela kuhda ir nodarita no teem waldbibas organeem, kuzi lihds pascham beidsamam laikam nebij turejuschi par waja-dsfigu pahrstrahdat un paplaschinat noteikumus par kara stahwokli, kuzi tika isdoti Dec-paja 27./III. Schee noteikumi peelaisch wisplaschako tulkoschanu. Tulkoschanu plaschos apmehros ari publizejuschi daschi wirsneeki, kuru iswehle, bes schaubam, naw bijusi isdewiga. Tee ir bijuschi laudis, kuru moraliskee un politiskee jehdseeni naw tikuschi pahrbauditi. Winau darbiba wispsilgtati fahl parahditees pehz 16. aprila, kad nedarbojas zentralas waldbibas eestahdes, bet komendanti palika waj weenigee walsts waras neseji us weetam. Tahdas parahdibas, kad komendanti isdara patwarigas rekwisizijas, brauka ar krona sirgeem prezibās un us ballem, nedrihskt atkahrtotees. Bet ais negatiwa Jareds ari positiwais. Un tahds positiwis ir tur, kur bijusi isdewiga personu iswehle. Tur, neskatotees us wiseem politiskeem notikumeem un gruhtibam, komendanti tomehr darijuschi wehrtigu un nepezeeschamu darbu. Newajaga nekad aismirst tos apstahklus, kahdos atrodas Latwijas walsts. Mums draud eenaidneeki no wisam pusem; mehš prasam, lai fronte eet usbrukuma. Bet es jautaju: waj armija war selmigi eet usbrukuma, ja aismugure plosas leelineeku waj komunistu bandas, kuras uspri-dstina Latwijas republikas tiltus, iinihina dselszekus, aplaupa un pat nosleptawo pagastu paschwaldbibas eerednūs. Man leekas, ka schai gadijuma armijai tahdas eespehjas naw un ja mehš gribam winau scho eespehju dot, tad mums jaatstht, ka zihau pret wisam noseedfigam bandam west ir aizinati muhsu komendanti. Schee peenahltumi ir gruhti un tee wineem ir jaweiz ahrtahrtejos apstahklos. Un tahdos, deem-schehl, ne katreis war peeeet pee leetas ar sihda zimdeem. Ta tad, noteikti prasot noseegumu fodischanu, mehš sagaidam no muhsu jaunā apfardsibas ministra, ka wiasch peeliks wiskas publes, wifu energiju, lai likwidetu noseedfigas bandas frontes aismugure, weenalga, no kuras puses tas nahl (applausi).

Pres. Tschakste: Nonahzs no Semneeku Saweenibas.

Nonahzs: Man ir japastrihpo komisijas stahwoklis, lai wiasch netiktu pahr-prasts. No wairakeem tika usfwehrti 3 panti komisijas resoluzija un wimus istulko tahda kahrtā, it ka komisija buhtu bijusi par to, ka Seemek-Latwijas armijas koman-deera Semitana pawehle buhtu atzelama. Man japastrihpo tas, ka tas naw komisijas domas, bet winau bija tais domās un winau to jau pirmā pantā ir atfinusi, ka Semitana pawehle ir pilnigi pareisa un issaukta no laika wajadsibam. Tas ir komisijas stahwoklis atteeziba pret Semitana rihkojumu un to, kas istsikts pirmā pantā, komisija newar atzelt trescha pantā. Ar trescho pantu komisija ir gribejusi konstatet to faktisko stahwokli, kahds ir eestahjees ar wirspawehlneeku mainu un tas stahwoklis ir tahds, ka ar rihkojuma atlikšanu kriht agrakats (Kalinisch no weetas: „Ja, tomehr naw wis Rihwes). Jauns rihkojums ir islaists 7/VIII un tas ir plaschats un katra sika sedš Semitana islaisto pawehli (issauzeens no weetas: lehmums no 29./I. ir daudf noteiktats.“)

Pres. Tschakste: Antons no radikaldemokrateem.

Anto nš: Godajamee Tantas Padomes lozekki! Es un mana frazija ar labpatiffhanu noklausijamees atkahrtotos apgalwojumus, ko isteiza ministru presidenta kgs, ka Satwija stahw nomoda un ka pret fronti austrumos ir wehrsti wajadfigee spehti un ka tee ir gatawi, ja buhs wajadfigs, ari ppret fronti deenwidos. Schodeen teef kruftoti daudsi schkehti stary abeem spahrneem par interpelazijam, par wewelu interpelaziju rindu, kuras schodeen eesneedja un us kura m tika dota atbilde. Scheit galu gala eet runa par kaut ko trescho, par eeffchejo fronti. (Kalinisch no weetās: „pret Dahwu, warbuht, kad atradisees“). Kalnina kgs atkahrtaja wahrdu Dahwus, bet es nesinu, kahda atteeziba tas ir ar to, ko schodeen teizu un aistradiju, ka eeffcheene pastahw tahdi spehti, pret kureem Kalnina kgam wajadsetu praft usstahtees. (Kalinisch no weetās: „Ja, ja — Dahwus; tik ne ar Dahwu!“) Schee spehti naw tikai weenpufigi, bet tee nahf no diwam pufem, no austrumeem un no deenwideem. Un pret scheem attritumeem, pret scheem agitatoreem, kas nahf no abam frontem, mums wajaga eenemt sinamu stahwofli, wajaga atrast wajadfigos zihnas eerotshus, lai weiftu wiisus eenaidneefus (Freywalds no weetās: pareisi!) Weena runa tika isteifts no Soz. Dem. puses, ka pret scheem eenaidneefem, kas nahf no austrumeem un deenwideem, ir tikai weens lihdielkis un tas ir — bajonete. Pilnigi pareisi. (Beefihme no weetās: us likumu pamata). Bet es gribetu teift, ka pret scho trescho fronti bajonete naw tas ihtais lihdielkis, bet pret io mums ir jaatrod zits lihdselkis. Ministru presidenta kgs teiza, ka togad zihnai abas frontes wairojas zihnas lihdselki, bet ar bajoneti walts eeffcheia frontē mehš newaram rikhotees tadeht, ka tad zeestu daudsi meerigi eedfihwotaji, pret kureem tas lihdselkis newar tikt wehrsts un sche nu buhtu weenigais lihdielkis, kas weenigi teefiska walsti buhtu peemehrojams, t. i. teefa, kura, ka tika aistradits no Soz. Dem. frazijas puses, dibinotees us despotiskās Kreewijas kara likumu un tamdeht wina newarot labi strahdat. Schini fina es nekahda weida newaru peekrist Soz. Dem. preekschstahwu isteizeeneem, jo Kreewijas likumi par kara teefam wiifi ir isstrahdati wisgaischaka Kreewijas laifmetā, tā sauzamos 60. gados un tee ir wispaher liberali. Pirmo reisi dsirdēju no Soz. Dem. preekschstahwja, ka schis likums buhtu kautkahda fina despotisks. Tā Kreewijas prozesa likumi, ka ari likumi par kara teefam ir fastahditi weena un tai pascha laika un ir pilnigi analogiski. Tamdeht tee ir peeteekofchi liberali ar nelecelem isfehmmumeem. Es nesinu, ko waretu atrast despotisku Kreewijas teefu eefahrtā. Mehš redsam un dsirdam scheit no Soz. Dem. puses eerunas, ja šaka kaut ko atsinigu par Kreewiju. Bet no otras puses es esmu dsirdējis isteizamees par demokratisku Kreewiju, ar kuru mums buhtu jafaprotas. Kreewija bija despotiska, bet tur ir ari bijuse wisgaischaka strahwa un zehli zenteeni, kas daschados laikos ir spilgti izzehluschees. Tadeht mehš newaram mest wisu weena maifa un nosodit. Tā tad nekahda fina ar liberalo Kreewijas laifmetu likumeem mehš newaram eeet nekahda reakzija, nekahda despotisma (Dr. Kalnisch no weetās: mehš tagad apmehram to stahwofli sinam). Dabi noorganizeta teefa preeksch mums waretu buht weenigais zihnas weids, jo mums jaatfihst, ka ir nepeezeschams, lai teefas waretu sefmigaki darbotees, lai buhtu labi nostahdits ismekleschanas aparats, bet mums, deemschehl, schis aparats wehl naw peeteekofchi labi nostahdits. Ir wairaf aprinki, kur lihds beidsamajam laikam nebija neweena ismekleschanas teefnescha waj tik weens us wisu aprinki. Saprotams, weens zilweks newar ismeklet wifas leetas un kas nu zaur to isnahf? Teef eeflodstas daudzas personas, kuras gaida us ismekleschanu, bet ja wina leetas neteef ismekletas, tad isnahf tā, ka wina ir nesoditi jalaisch ahra. Man japastrihpo un wehl reis japastrihpo, lai walidiba spertu wifus fokus deht eefahkto kriminalleetu ahtrakas ismekleschanas no normalam teefu eestahdem. Tikai atsewifchos gabijumos, kad tas ir nepeezeschams, war darbotees frontē lauku kara teefas, lai nerastos dsina pehz lintfchu teefam, pehz noschanschanas bes teefas un tamlihdsigeem gabijumeem. Bes tam wehl jaaisrahda us weenu apstahkli, ka ismekleschana ir ari nodota kahdas eestahdes eeredneem, kuzi nebuht naw peemehroti preeksch ismekleschanas darbeem (Zelms no weetās: Uiberalee Kreewijas likumi). Nē, Kreewija tas tā nebija. Kreewijas likumos ir paredsets, ka frontē darbojas kontriffluhfu nodakas, kur winas ir teefchi wajadfigas, bet ja tās darbojas tahli aismugurē, tad tas naw peelaischams un tās war wesi tikai pee daschadam nenormalitatem. Tapehz pehz eefpehjas ahtri wjadfigs isdot noteikumus, ka wisur aismugures leetas ir nododamas teefu eeredneem — ismekleschanas teefnescheem. Tahlak man wehl weena fina sawam oponentam pa wisu

runas laiku, Zelma kungam, jaatbild. Winaš isteizās, ka nodoschana lauku kara teesam esot bijusi nelikumīga, bet es nekadā finā neatfihstu, ka lauku kara teesja tikai atsewischkos gadījumos nepeezeschama frontē un ka wina war stahtees darbā. Bet man ir jafaka, ka Latwijā pastahw noteikumi par kara stahwokti un pastahw lihds šchaj paschaj beenai, us kura pamata wefelu rindu kriminalleeetu janodod lauku kara teesam. Ja atsewischkos partijās to atfihst par newehlamu, tad kamdehl winās glabaja šcho likumu komisijās un kamdehl winaš beidsamajā sešijās sehde naw likts us deenas kahrtibas. Ja wina ir atsimuschi lauku kara teesu darbibu par newehlamu, tad wineem wajadseja pastahwet us to, lai šcho likumu atzel. Noteikumumu 16. pantā ir teikts, ka kara teesas darbojas pehz Kreewijas kara lauku teesu noteikumeem un ar šchi likuma noteikumeem lauku kara teesu eefahrta ir isplatita us wisam kara teesam. Tā tad sehdeem noteikumeem, kuri idoti 11. februari Jelgawā, nekahdas zitas kara teesas Latwijā nemareja pastahwet tā likumigas lauku kara teesas. Tadehl kluhda šcheit naw meklejama atsewischku eerednu darbiba, bet gan meklejama tani likumā, kuresch pastahw lihds šchaj beenai un kuru Tautas Padome, aiseedama brihwdeenās, atstahja spehta wisam frakzijam klusot un peekrihtot, jo preteja gadījumā, ja kahdai frakzijai buhtu zitadas domas, tad wina buhtu to pastrihpojuse. Tad likums tiklu zitadā weidā pahrsrahdatz. Tā tad nelikumibas, kuras notikuschas Seemel-Latwijā, ir nowehrschamas, ja mums pareisi strahdās ismekleschanas aparats, ja ismekleschani iswedis newis kontrisluhku nodakas, bet gan peemehrotas teesu eestahdes un otrkahrt, ja tiks nostahdits peeteekofchi plashi teesu tihks ar seštam ahrpus teesas atrašchanās weetas. Nostahdot ismekleschanas aparatu pareisi, judis tee zenteeni pehz patwaribas un nelikumibas, kuras mehš atrodam Seemel-Latwijā. Winaš warēs nowehrot weenigi tikai tad, ja darbosees peenahzigi eeredni un mehš ar to buhšim spehruschi leelu šoli, lai wairak attihstitos teeskistā apšina, kura ir wajadseja zihnai ar eenaidneekem, kuri draud waj nu no deenwideem waj austrumeem.

Pres. Tschakste: Gesneegtas ir diwas pahrejas formulas. Weena škan tā:

„Noklausijuses ministru presidenta paschlaidrojums us eefneegtām interpelazijam, Tautas Padome atrod kabinetā atbildes par neapmeerinoschām, neredš winās peeteekofchas garantijas, ka interpelazijās norahditās nelikumibas turpmat neatkahrtofees.“

Dra pahrejas formula škan:

„Tautas Padome, noklausijuses ministru presidentā, eefschleetu ministra un zitu ministru atbildes us Tautas Padomes peeprašijumeem, atfihst atbildes par apmeerinoschām un pahreet us nahkofchu deenas kahrtibas punktu.“

Kā wairak eefiremu es litšchu us balfoschani pirmo pahrejas formulu, kas tika eefneegta no Zelma kunga. Us balfoschani tā tad nahk šchi formula. (Nankis no weetas: Pahstrankumu!) Preekschlikums ir pahtraukt sehdi us peezām minutem. Es litšchu šcho preekschlikumu us balfoschani. Tā tad preekschlikums atraidits un sehde turpinās; teitan ir eenahkuse weenkahršcha pahrejas formula, ko eefneedsa Tautas Padomes lozeklis Sahlits.

„Noklausijusees waldibas atbildi us peeprašijumeem Tautas Padome pahreet us nahkofcho deenas kahrtibas punktu.“

Alhwe: Gitt us balfoschani pehz kahrtibas rukka noteikumeem.

Presidents S. Tschakste: Pehz kahrtibas rukka us balfoschani nahk papreekschu nemotiwetās un tad motiwetās. Tā tad papreekschu nahk us balfoschani nemotiwetā Sahlischā pahrejas formula. Es litšchu šcho Sahlischā pahrejas formulu us balfoschani un luhgtu peezeltees tos, kas ir par šcho pahrejas formulu (peezelas). Suhgtu peefehstees. 20. Suhgtu peezeltees tos, kas ir pret šcho pahrejas formulu. Naw. Kas atturas no balfoschanas. 41. (Ministru presidents Umanis no weetas: „Tad laikam buhs peenemta.) Absolutas majoritates naw. Tā tad pehz muhšu kahrtibas rukka naw peenemta. Es litšchu us balfoschani nahkofcho pahrejas formulu, kuru jau diwi reises nolasiju un kas ir eefneegta no sozialdemokratu frakzijas lozekļa Zelma. Es luhgtu peezeltees tos, kas ir par šcho pahrejas formulu. Suhgtu faskaitit. Suhgtu apsehstees. 18. Kas pret šcho pahrejas formulu, luhgtu peezeltees. (Wenders no weetas: „Azinredsot wairakums, nemas naw wehrtz skaitit; ahtrak eet us preekschu.) 42 balfis ir pret. Tagad luhgtu peezeltees tos, kas ir atturejuschees no balfoschanas.

3. Tā tad ūhi pahrejas formula ir atraidita ar 42 balsim pret 18, 3 atturotees. Tad naht treschā pahrejas formula, kura ūkan:

„Tautas Padome, noklausijusees ministru presidenta, eefschleetu ministra un zeku ministra atbildes ū Tautas Padomes peeprosijumeem, atsiht atbildes par apmeerinoschām un pahreet ū nahkoscho deenas kahrtibas punktu.“

Es liūchu ūcho pahrejas formulu ū balsoschānu un luhgtu peezeltees tos, kas ir par ūcho formulu. Duhgtu ūskaitit. 36. Duhgtu peezeltees, kas ir pret ūcho pahrejas formulu. Duhgtu ūskaitit. 18. Kas atturejusees no balsoschānas. 11. Tā tad ūhi pahrejas formula ir dabujusi 36 balsis par, pretim 18 un 11 atturotees. Wina ir peenemta ar absolutu balsu wairatumu. (Applausi.) Mehš pahreūim ū nahkoscho deenas kahrtibas punktu un tas buhs noteikumi par ūheidūamu agrarleetu iūūūirūchānu. Referents, ja nemaldos, ir Pauluks.

Referents Pauluks: Godajamee Tautas Padomes lozekli! ūhis likumprojekts pateūibā ir maū pahrsrahdejums no ta rihojuma, kuru waldbiba ir jau iūlaiduse 7. augustā un kuresch ir iūfauts zur teem ahrkahrtejeem apstahleem, kahdi tad waldbija. Dkuzapijas un padomju waras, kuras, kā ūinams, zentās pilnigi iūnhiūinat priwatihpaschumu, radija semē leelus ūareschgijumus, kadehl zehlās ūareschgiti jautajeeni taiūni lauksaimneezibā, kuri ir geuhti iūūūirami ū wispahrigo likumu pamata. Tamdehl zehlās wajadsiba ūcho rihojumu eewest. Winesch ir dauds apspreeses agrarkomisiūija, kur atrada, ka rihojums ir plaschats iūlasis, ne kā no ministrijas pateūibā domats. Rihojumā ir runa par ihpaschuma teūibam, bet pateūibā ir domats tikai waldbiūchānas un leetoschānas teūibas. Sakarā ar jautajumu par leetoschānu un waldbiūchānu (peeprosijums: kworumul) stahw ari jautajums par ūhi gada raschu, kura iūūūirūchāna ir koti apgeuhtinoschā. Tad treschām kahrtam, tahlak naht jautajums par darbeem, kuri iūdariti lauksaimneezibā. ūhee, pehz agrarkomisiūijas domam, ir galwenee jautajumi, kuri ir iūūūirami ūhini likumā paredsetā ahrkahrtigā kahrtibā. ū ūhi pamata ministrija iūdewa jau ari instrukcijas, kā rihootees ūūūihreju teūūam. Juridiskā komisiūija mehginaja ūatopot wisus ūchos trihs jautajumus, tas ir rihojumu, agrarkomisiūijas pahrsrahdejajumu un ministrijas iūdoto instrukciju. ūchāi projekta ir apweenoti pehz eephejas wiūi minetee trihs rihojumi. Tad wehl tika eewests aprobeschojums tani ūinā, ka ministrijai teek dota atlauija, noteikt laiku, lihds kuram ūrihdi ir peefakami, bet pahrejee nepeeteiktee ir wehla nododami wispahrejām teūūam. Deidsot wehl tika aiskustinats jautajums, pehz kahdām likumu normam ūhim ūūūihreju komisiūijam jarihkojas. ūtina, ka pehz pastahwoschām likuma normam rihootees buhtu netaisni, jo taiūni pastahwoschā likuma nepilniba bija tas eemesls, kadehl eeweda ūcho rihojumu un tadehl peenehma kā pamatnosazijumu to, ka jaunajām komisiūijam ir jarihkojas pehz wispahrejeem taiūnibas prinzipeem un pehz ūaweem labakeem eefkateem, bet tikai wispahrejos gadījumos ir jaewehro wispahrejais likums. Winaim ir jarihkojas pehz ūawas labakās ūrdsapsinas, lai nepahrtrauktu kahrtigu lauksaimneezibas darbibu, iūūūirot ūrihduū ūtarp agrakeem ihpaschneekeem un tagadejeem faktiūteem semes leetotajeem un lai buhtu i weena i otra puse apmeerinatas un nezeestu kahrtiga ūaimneezibas turpinaschāna. Tadehl juridiskā komisiūija publejās wisus ūchos nosazijumus apweenot ūhini jaunajā likumprojektā, kuresch ūstahdits no 16 panteem. Ja warbuht buhtu kahdas eerunas pee weena waj otra panta, tad to warēs pahrrunat pee katra panta atūewiūūūi. Man jaaisrahda, ka ūhim likumam ir tikai pagaidu raksturs. Semtopibas ministrija ir iūdewuse rihojumu, ka lihds pirmam oktobrim ir japeeteizas wiūeem, kuri wehlaū nodot ūawas leetas ūchāi komisiūijai iūspreeschānai. Kuras praūibas lihds pirmam oktobrim nebuhs peeteiktas, tās iūspreeschāmas wispahrigās teefās. ūhim likumam ir tikai pagaidu raksturs un tadehl tagad gresit weenu waj otru nosazijumu nebuhtu wehlams, wiswairak, ja eewehro, ka ūhee likuma nosazijumi jau teek dūhwē peemehroti un no pirmā oktobra wixu peemehroschāna pate par ūewi beigsees. Des tam komisiūija leek preeschā, atsiht ūcho likumu par ūheidūamu, lai wim waretu peenemt tikai diwos laūjumos.

Wizepresidents ūkujeneeks: Waj kahds wehlaū wahrdu? Ja ne, tad liūchu ū balsoschānu wispirms jautajumu par ūheidūamibu un tad pahreju ū pantu laūūchānu. Duhgtu peezeltees tos, kas ir par to, ka ūhis likums buhtu atūiūstams par ūheidūamu (peezelas wiūi). Kas ir pret ūhi likuma aisiūūchānu par ūheidūamu? Naw. Kas atturas no balsoschānas? Naw. Tā tad ūhis likums teek atūiūts par ūheidūamu.

Tagad es liščhu us balsošchanu pahreju us otru lasijumu. (Peenem weenbalsīgi.) Waj šhīs likums ir wišeem isdalīts? Tā tad wīnu lasīt newajaga. Lūhgtu, kas wehslas pee pirmā panta wahrdu? Naw. Tā tad es liščhu šho pirmo pantu us balsošchanu. Tā tad šhīs pirmās pants ir weenbalsīgi peenents. (Pri 2—4 pantus peenem bes debatem un weenbalsīgi.) Peektāis pants. Griščhans no latgaleščhu fraščzijas. Lūhdsu.

Griščhans: Es lūhgtu Tautas Padomi peenemt pahrlabojumu „pagastu ispiľdu komitejas“ weetā likt „pagastu pašwaldbibas eestahdes“, jo pee mums Latgalē paštahw semstu sistema un ispiľdu komiteju naw. Tad wahrda „bessemneeku“ weetā likt „sihsemneeki“, jo pee mums sihsemneeki ir tahdā pat stahwolli, tā Baltijā bessemneeki. Es lūhgtu peenemt „un sihsemneeku, kuru semes platums nepahrsneeds 20 puhrweetu“, jo šaimneeziskā stahwolka šinā wīni naw pilnīgi peelihdsinami bessemneekem.

Wizepresidents Skujeneeks: Wahrdu neweens newehlas? Es liščhu us balsošchanu pirmo pahrlabojumu . . .

Wenders: To leetu tomehr newar tik weentahrschi nemt. Wispirms šheit tika likts preeščhā likt „pagastu ispiľdu komitejas“ weetā „weetejā pašwaldbiba“. Man nekās nebuhtu pretim, ja Latgalē nahl sihsemneeki un tadehl tas buhtu škaidri japasata tai likumā. Tahlat, kas šihmejas us bessemneekem; ja Latgalē bessemneeku naw, tad Latgali wajabsetu noteikti nodalit no pahrejās Latwijās.

Griščhans: Man nekās nebuhtu pret Wendera kunga isteikto (eesneeds pahrlabojumu).

Wenders: Deekat wispahri šho pahrlabojumu tā peesihmi pee peektā panta.

Wizepresidents Skujeneeks: Wahrds referentam Paulukam.

Referents Pauluks: Man leekās, ka komiščjai pret to pahrlabojumu, kas šihmejas tikai us Latgali, newar buht nekās pretim; bet us Kurlsemi un Wissemi tas nebuhtu atteezinams. Tadehl pret peesihmi komiščjai nekās pretim naw, lai gan par tās redatziju buhtu to eebilst.

Wizepresidents Skujeneeks: Ja wahrdu neweens newehlas, tad es liščhu šho peesihmi us balsošchanu. Tā tad peesihme peenemta. Tagad es liščhu us balsošchanu wīsu peekto pantu ar peenemto peesihmi. (Peenem weenbalsīgi. Tapat weenbalsīgi un bes debatem peenem nahšošhos pantus un wīsu likumu.)

Nahšošhais deenas šahrtibas punktis ir „Uščaukums Sabeedroto tautam“. Waj wehslas wīnu nolasīt? (Peesihmes: Nē! Wīnšč ir isdalīts!) Waj wehslas wīnu nolasīt? (Sekretars šahl lasīt. Iščauzeeni: „Newajaga! Newajaga!“) Sekretars nolasa:

Sabeedroto Tautam!

Jau wairakūs gadu šintenus pirms wahzeeschu eebrukuma Latwijā 12. g. š. latweeščhi dšihwoja šawās tagadejās robeschās un bij patstahwiga, brihwa un neatkariņa tauta. Wehstures attihstibas gaitā latweeščhi bij šadalijšchees wairakās atšewiščkās walstinās un ziltis, kuras wehl nebij apweenojšchās šawā starpā. Tamdehl eebruzejeem — wahju brumineekem bij weegli eekarot weenu walstinu un zilti pehz otras. Sem krittigas tizibas maščas bruneneeki atnesa dšimtbuščhšanās un werdsibas waščas. Latwju seme pahrgahja no weenas walstis pee otras, tatschu wīnās liktenis nelabojās, bet gan šhuwa šaumaks. Tikai šweedru waldbibas laiks nesa masu gaismas šchwihtrinū semes likteni. Kad 18. g. š. Latwija nahza sem Kreewijas, werdsibas waščas šawilkās zeeschaši ap latweeščhu tautu. Gan tauta mehginaja tikt us augičhu un uslabot šawu likteni, bet Baltijās muišchneeziba, kopā ar kreemu birokratiju, weenmehr wīnu apšpeeda un kaweja wīnās šaimneezisko un garigo attihstibu. Pri reformām, kas notika pehdejo Kreewijas keišaru laikā, bij wairak pahrkreewošchanas, nekā tautas atbrihwošchanas raksturs.

Latweeščhu tautas werdsinatajeem un nospeedejeem jau likās, ka wīneem isdofees iņihžinat latweeščhu nazonalo pašchapsinu. Tomehr tautas gars weenmehr palika moščs: to newareja nospeest ne wergu ķehdes, nedš wīši mahščlige aptumščošchanas un pahrtautoschanas špaidi. Tihhids radās eepšhamiba, latweeščhu tautas gars parahdijās wīšā špilgtumā. Pehdejam pašaules karam isžekotees tauta šaprata, ka war pvenahst brihdīs wīnās atšwabinaščhanai un šuhrā liktena uslabošchana. Ar wisleelato šajuhsmu latweeščhu tauta nodibinaja šawus štrehneeku pulkus, kuri guwa newihšošchus laurus. Pašaules kara un wehlašas rewoluzijas gaitā iswiršitais tautu

pašnoteikšanas princips atrada latvešņu tautā pilnīgi šagatavotu semi. Tikšhdi arī apstahli to atkaha, latvešhi lehrās pee šha prinzipa isweššanas. Nodibinaja us demokratiskeem pamateem Latwijas Tautas Padomi, kurā eetilpa wišu Latwijas tautibu demokratiskee preekštahwi.

1918. gada 18. nowembrī Rīgā sapulzejās wišu Latwijas politisko partiju preekštahwi un pasludinaja Latwijas republiku kā neatkarigu walsti, noteizot Tautas Padomi par suverenās waras neseju lihds Satwersmes Sapulzei.

Ar drubšaimu steigu Latwijas demokratiija stahjās pee šawas jaunās walsts isubwes un nostiprināšanas un armijas organizēšanas. Bet katris šolis šhai darbā bij šaweenots ar ahrkahrtigām grūhtibām. Walsts jaunradīšanas darbant stahjās zekā wehl galgi neisbeigusees wahzu okupācijas wara, kura, neskatotees us Wahzijā notikušo revoluziju, Latwišā negribeja atteiktees no ekaroššanas un apšpeššanas noluhkeem. No otras pušes semi apdraudeja komunistiskā Kreewija, kura, šabrahšodamās ar wahzu reakcionareem elementeem, eebruta Latwijas teritorijā un 1919. gada 3. janwari eenehma Latwijas galwas pilsehtu Rīgu. Tautas Padomes ar Pagaidu Waldibu un winai ustizigais kara spehks atkaphās us Kursemi, Latwijas deenwidos, lai šhe organizetu tautas spehkus semes un brihwibas aistahwešanai. Kad Pagaidu Waldiba šauza tautu zeltees un aistahwet semi pret šwešo laupitaju bandam, Kursemes ismozitās un pa kara gadeem nospeestā semneeziba un šrahdneeziba atšauzās us šho atzinajumu. Brihwprahrtigi peeteikšanas notika plasšos apmehros un mobilizācijas deenas Kuwa par tautas šajuhsmas un šwehtu deenam. Wahji apbrunoti un apgehrti, beeshi ween šailām šahjam, tautas kareiwji šapulzejās Wentas kraštos un dewa tur eenaidneekam pirmos šmagos trezeenus. Komunistu pulki, buhdami štipri leelākā pahršwarā un labi apbrunoti, behga, jo teem nebija dišziplinas, nebija šajuhsmas. Pret wineem šazehlās aishwainotais tautas weenotais spehks un griba aistahwet eeguhtu brihwibu un teesības lihds pehšejam elpas wižeenam.

Soli pa šolim Latwijas armija eeguwa atpatak šaudetos apgabalus. Kad krita Jelgawa un muhsu pulki jau tuwojās Rīgas apzeetinajumeem, Baltijas reakcionārā muišneeziba, zeeschā šaweenibā ar Wahzijas okupācijas waras preekštahwi, grafu von der Golku, mehginaja israut tos panahkumus no Latwijas demokratiijas rokam, lai atbrihwotā Latwiija nodibinatu monarkistisku walsts eekahrtu un padaritu to par Wahzijas prowīnzi. 16. aprili 1919. gadā Baltijas landeswehra un grafa fon der Golka kara spehks nogahsa Latwijas Pagaidu Waldibu, aresteja daškus ministrus un Tautas Padomes lozekus. Tas bija šlepkawas usbrukums likumigai waldibai un armijai tai brihdi, kad winas darija wišu eespehjamu, lai nodrošinatu tautai meeru, maisi un teesības. Šho atklasto isatzinajumu tauta un armija usnehma ar dišku šašhutumu, bet šekodamas šawu wadoanu un šabeedroto aishrahdijsimeem, atturejās no šhi šašhutuma atklastas israhdišanas un ekšeseem. Wijas walsts eestahdes un šabeedriškas organizācijas palika šawās weetās, bet noteikti attetizās ispildit usurpatriskās waldibas rikojumus. Armija, kā weens wihrs, pašnoja, ka wina paleek ustiziga likumigai waldibai un Tautas Padomei, turpinadama ispildit šawu peenahkumu — zihnu pret Kreewijas komunisteem . . .

Lai iswestu šawus tahlatos noluhkus arī par Igaunijas demokratiskāš walsts šatrekšanu un reakcijas nodibināšanu šhai brihwā semē, grafa fon der Golka waditā dšelsdiwisija un majora Fletchera waditais Baltijas wahzu landeswehrs, kurš šahkumā bij organizets zihnai pret komunisteem, usbruka latvešņu un igauņu armijam Seemelu Latwijā. Pateizotees tautas weenotai gribai, latvešņu un igauņu kara spehki pee Behsim un Rīgas šakahwa dšels diwisiju un landeswehru, kuri luhdša pehšameera.

Pameera lihgumā, kuru noslehdša us Šabeedroto preekštahwu kategorisku peeprahšjumu, wahzu kara wadiba, ar grafu fon der Golku preekšgalā dewa šolijumu iswahktees no Latwijas un isbeigt laupiššanas un šlepkawības. Šhos šolijumus Wahzijas karaspehks naw pildijis. Sekojot grafa fon der Golka šlepenai pawehšlet, wahzu šaldati un ofšzeeri pahrgahja kreewu reakcionaro karaspehku (grafa Kellera un Bermondta) nodalās, lai sem kreewu maškas turpinatu šawus agratos usbrukumus. 24. augustā šh. g. šhee wahzu-kreewu kara pulki Jelgawā šarihkoja Latwijai un antantei naidigās demonstrācijas, atbrunoja un aresteja latvešņu kareiwjus un islau-pija komendanturas.

Tagad šāis wahzu-kreewu reakcijas spēks, kurušā deg atkā naidā pret Latwiju un winas brihuw tautu, draud atkal usbrukt Latwijas armijai un winas walsts suwe-
renitātei. Latwijas tauta ašino zihnā pret komunišmu. Pehdejais wihrs, ko ween ir
bijis eespehjamš abgehrbt un apbrumot, atrodaš komuništu frontē un eet ņemigā usbru-
kumā. Šāai brihdi frontes wahjināšana pret komuništeem, atweklot spēkūs wahzu-
kreewu bandu atšīšanai, aišmugurē ir bištama, war ņemiet komuništu panahkumus
un nešt tautai ņaunas zeeschānas un upurus. Ir nepezeeschāmi ņaukt jaunūs tautas
ņahaus ņem eerotscheem, bet pehdejo ištositāi Latwijai naw un newar toš dabūt ari
no žitreenes, ņant gan Latwijas Paġaidu Waldbiba jau wairat ņā pušġadu atkahrtoši
ir greesufees un greeschās pee Sabeedroteem. Ir peenahzīs pehdejais laiks, lai Wahzijas
kara spēkš atstāhtu Latwiju un ja tas to nedaritu ar labu, ir nepezeeschāmi to ištīht
ar waru. Bet masā, neapbrumotā Latwija to nespeh ištārit. Ir peenahzīs ari peh-
dejais laiks, lai aišdabutu prom išt Latwijas kreewu kara spēhu, kuru te uštur ta pate
Wahzija, lai ištirinātu ņawu waru un ņawas reakzionarās un agrešiwās teefmes.

Sabeedroto Tautas! Pee ņums greeschās masā ištositā, bet ġarā ištupra Lat-
wija. Palihdsat winai ar eerotscheem un abgehrbu armijai, palihdsat ar ņawu uswa-
retāju tautu ņingro wahrdu, palihdsat zihnā pret usbruhkšo komuništiko kreewiju
un Wahzijas reakciju.

Latwija negrosami un neatlaidīgi wehlas ištwest pee ņawas teritorijas pašch-
noteištchānas prinzipu, kuru pašlubināja presidenta Wilsona daudšsološchee 14 punkti.
Latwija tizeja ņeem folijumeem un, lišdama wišu ušt spēhli, ġahja zihnā par ņawu
patštahwiu. Kultureli un ņaimneeziski ištositu Latwiju atkal draud nomahkt ņwešch
reakzionarās waras. Neļaujāt ištġaist Latwijas tautas tizibai, ņa pašaules karšch
ir weštis tautu ištlihdšinoschās taištības deht un ņa Sabeedroteem ir nopeetna ġriba darit
ġalu tautu apšweešanai un radit ištšu demokratištiku tautu ņaweemību, kurā nebuhs ne
apšweedeju, nedš nospeesto tautu. Neļaujāt nostiprinātees eestlatam, ņa tautu pašch-
noteištchānas teefības ir aišmirštās lihdš ar meera noslehtġschānu un ņa winas bij waja-
dšġas ņā ištahrtnē, ar kuru diplomati lepožās tik ilgi, ņamehr wineem wajašġeja pašchu
tautās radit un ušturet ņajuštawu par nahkamo demokratištiko meeru.

Ušt muhsu no kara ņmagi zeetuschās ņemites organištchās ġunkurištā Wahzija un
reakzionaree kreewu kara pulki, kuri pahr muhsu ġalwam ņneedš rokas kreewijas reakzio-
nareem, lai atġainotu Wahzija un kreewija monarkijas un ņagrāntu jaunās demokra-
tištās republikas, ņas nodibinājušchās ġar wišu kreewijas reetrumu robeschu. Ušt muhsu
teritorijas dibina ņašwehrestību neween pret jaunajām republikām, bet pret wišu ġiropas
demokratiju. Jaunās, militarištiki mašpehžġgās republikas ġrib pahrwehrst par ġiropas
augošchās reakcijas zentru.

Sabeedroto tautas! No ņums leelā mehrā atkarajas, buht waj nebuht jau-
najām demokratištikām republikām, no ņums atkarajas winu pašchnoteištchānās teefību
realištchāna. Reakcijas uswara austrumos ir wišās demokrattijas ņaudejums. Reakzio-
naree spēhli, ņas organištchās un ištirinas muhsu ņemite, ir wehrsti ne tikai pret Lat-
wiju un žitām winas ņaiminu republikām, bet ari pret ņums.

Sabeedroto tautas! Palihdsat drihši! ņuhsu palihdsība nepezeeschāma, lai
nodroštchinātu ņuhsu uswaras panahkumus un tautu demokratištiku attihstību.

Latwijas Tautas Padome.

Breš. Ištġakste: Wahrdš Semġalim.

Wižepreš. Semġals: Man neņas nebuhtu ko eebilst pret uštāukuma ņaturu,
bet tomehr ġribu aišrahdit pret uštāukuma formu. Katrā ņinā mehs ņcho uštāukumu
ġribesim eemeetot ari anġlu un frantschu laiktaktoš, bet mums ir ņinams, ņa ņcho
uštāukumu nodrukāt ņahdā ahrġemes laiktakstā neišdofees, jo, ņineet, žišt ġruhti ir dabūt
eestchā wišihņalās ņinas par Latwiju un tadēht nodrukāt wišu ņcho uštāukumu anġlu,
frantschu, waj pat iweedru awištēs neišdofees, jo teem tad buhs ġaišdara un ġaušnemas
tas ġruhtais darbs ņcho uštāukumu ņaištinat. Rahdš tad buhs tas uštāukums, kuru
ņaištšinās laudis, kuri nepaštīht leetas apštāklus? Tadēht es liktu preestchā nodot winu
atpakaļ tai pašchaj komištġai ištīrahdat un pilnwarot Tautas Padomes prešidiju winu
ištlatit Tautas Padomes wahrdā.

Wižepresidentš Škujeneekš: Tā ņa neweens wahrdu wairš nepraša, tad es
lištchu ušt balšošchānu Semġala eestnegumu uštāukumu nodot atpakaļ komištġai, kurai
kopā ar prešidiju ušdot ištīrahdat jaunū uštāukumu un pilnwarot prešidiju ištlatit winu

Tautas Padomes wahrda. (Wizepres. Skujeneeks nolasa Semgala eefneegumu ari kreewiski). Wahrds Sahlitim.

Sahlits: Es waretu peekrist schim preekschlikumam tikai tani sinā, ja presi-
dijs peenam scho usfaukumu un tad tikai buhtu runa par wina isstrahdashanu zitadā
weidā un par saihsinashanu kopā ar komisiiju. Tadeht es leeku preekschā prinzipā pee-
nemt scho usfaukumu, jo preteja gadijumā mums buhtu wajadšiga atkal jauna sehde.

Wizepresidents Skujeneeks: Menders no sozialdemokratu frakzijas.

Dr. Menders: Man schkeet, ka atlikt scho usfaukumu lihds nahkoschai sešijai,
pehz diwām nedelam, mehš nekahdā sinā newaram, jo winam tad wairš nebuhtu ne-
kahdas nosihmes. Mums schis usfaukums ir japeenem un japilnwaro komisiija kopā ar
presidiju wina saihsinat, pehz kam presidijš waretu wina publikzet. Es gribu pabalstīt
Schiemana kunga preekschlikumu par wehsturiskās dafas strihpofchanu. Par wehsturi
mums war buht dajchadi usskati. Pagahnes nowehrteschana no Tautas Padomes
puses schini gadijumā ir newajadšiga. Warbuht waretu redakzijas komisiijai kopā ar
presidiju dot pilnwaras wehsturisko daku strihpot. Bihds ar to pats usfaukums paliktu
ihfaks un winam buhtu tikai aktuēlā daka, kur mehš eenehmām stahwohli pret tagade-
jeem notikumeem un greeeschamees pee Sabeedroto tautam pehz palihdsibas. (Ishau-
zent: „Wareisi!“) Mehš waretu apšweikt Schiemana kunga runu tā pirmo, kur wahzu
frakzija protestē pret tām warmahzibam, kuras noteekt Kurrsemē; to wajadseja jau
agrakt darit.

Wizepresidents Skujeneeks: Bihds schim man ir eefneegts rakstiski tikai
Semgala preekschlikums. Es wina wehlreis nolashchu. Mender, juhs eefneegseet? Bet
tikai rakstekt skaidri.

Menders: Mans preekschlikums skanetu (nolasa).

Alara Kalnin: Man leekas, ka tik leelā šastahwā buhs pilnigi isfmelta
eespehja strahdat, ja tur peedalisees presidijš, juridiskā komisiija, tā ari redakzijas komi-
siija. Tad no ta nekās neishnāhts. Labat buhtu, ka paleet tikai juridiskā komisiijā un
tad Tautas Padomes redakzijas komisiija pilnigi atristu. (Peešihme: „juridiskā komi-
siija jau ir tā pate redakzijas komisiija!“)

Wizepresidents Skujeneeks: Tā tad te ir Mendera preekschlikums; Sem-
gals šawu preekschlikumu nonem. Tā ka wina wisi ir dsirdejuschī, tad es wina wairš
nenolashchu, bet lihshu us balsofchanu Mendera preekschlikumu. Luhdsu peezeltees toš,
kas ir par scho Mendera preekschlikumu (peezeķas). Kas ir pret Mendera preekschli-
kumu luhdsu peezeltees. (Daschi peezeķas.) Uzimredstot ar balšu wairakumu ir peenemts
Mendera preekschlikums.

Presidents J. Tschakste: Nahkoschais deenas kahrtibas punkts buhs redak-
zijas komisiijas šnojumi. Referents Sahlits.

Referents Sahlits: Redakzijas jeb juridiskā komisiija nahls jums preekschā
ar wiseem teem likumeem, kas ir tikuschī peenemti un kuri jau galigi no juridiskās
komisiijas redigeti.

(Tautas Padome peenam redakzijas komisiijas preekschlikumus.)

Presidents J. Tschakste: Weidstot muhsu deenas kahrtiba ir isfmelta. Tā
kā wairak nedš peeprašijumu, nedš paskaidrojumumu naw, es šlehdsu šapulzi un reisē ar
to muhsu tagadejo sešiju.

(Schdi šlehds plkst. 11, 45 min. wakarā).